

॥ प्रेमांजलि ॥

प्रशस्त आश्रितपारक समग्र शुद्धक्रियायोगी भक्तोपिपति
 भक्त सर्वेभि शिरोभक्षि प्राग धनवत पात्रक तरणु तारणु
 शान्त्यादि शुभ निधान पुन्यपाद प्रातःभरणीय दादा शुद्ध भावेन
 श्रीमद् मुખसागरश्च महाराज ! आपना पवित्र यरणु-
 कभजमां दीक्षावत लक्ष कृतार्थ यथो અને ચિંતામણિ સમાન
 આપના હસ્તકમલના પ્રભાવથી અપૂર્વ તાત્વિક લાભ મેળવ્યો,
 તેમજ આપે ઉચિત સમયે મને દિતોપદેશ આપી મુનિધર્મમાં
 નિપુણ થયો; વળી આપનો અંગ્રમેય હાર્દિક સ્નેહ જોઈ હું મહારા
 આત્માને કૃતકૃત્ય માની આપનું ધ્યાન ક્ષણમાત્ર ચૂકતો નહીં.
 હે શુદ્ધવર્ધ ! આપના અપ્રતિમ પ્રેમના આધીન થઈ શુદ્ધભક્તિમાં
 નિમગ્ન રહી અહર્નિશ આગમિક તત્ત્વ નિરીક્ષણમાં પ્રવૃત્ત થયો.
 આપે જે આશ્રિતરત્ન શુદ્ધપ્રેમથી ચોખ્ખતા બાણી અર્પણ કર્યું
 તેમજ તે અનુક્રમે શુદ્ધશિક્ષારૂપ નિકષોપલથી ઉત્તેજિત થયું તે સર્વ
 આપનોજ મદિમા છે, એમ આપના અસાધારણ ઉપદારનો
 બદલો અર્પવા અશક્ત છતાં હું આજે આ સુપાર્શ્વનાથના
 દ્વિતીય વિભાગરૂપ પ્રેમાંજલિ સમર્પણ કરી મહાત્મા આત્માને
 અનુણી માનુ છું. " ૐ શાંતિઃ " અનુવાદક.

આભાર.

વિજ્ઞપુર તાળે કાલવાડા વાસ્તવ્ય વૈયાકરણાચાર્ય રા. રા.
શાસ્ત્રીજીશ્રીયુત ભાઈશંકરભાઈ વૈકુંઠરામ ત્રિવેદીએ સાદાંત આ
ગ્રંથ જોધવામાં પુરતી સદાય આપી છે. છેવટનાં મુદ્ર તપાસવામાં
બહુ લક્ષ્ય રાખી કામ કર્યું છે તે માટે તેમનો ખાસ આભાર
માનવામાં આવે છે. ૐ જ્ઞાંતિ: ૩

ધન્યવાદ.

મહેસાણા નિવાસી પારેખ નાગરચંદ રવચંદભાઈનાં વિધવા
પત્ની મંગલાબાઈએ આ શ્રી સુપાર્થનાથ ચરિતના દ્વિતીય ભાગમાં
કેટલીક સ્થાનિક મદદ કરી છે, તેમજ અન્ય સંગ્રહથી તરફથી
કેટલીક સદાય મળી છે, અને તેઓએ પોતાના નફાખર્ચના આવા
સાનકાર્યની અંદર હિચિત વ્યય કરવા ઉત્સારના પતારા છે માટે
આવા હિચિત વ્યયનું અનુકરણ કરનાર
શ્રી એજ સુવર્ણનેત્રી

પ્રસ્તાવના.

જેના નિર્મળ સંયમે જગતમાં જ્યોતિ પ્રસારી એકા !

કોર્તિદાનન કેસરી પ્રખરને વિદ્યાન ગાની મહા !

જેની લેખીનીએ લખ્યા અશુભલાં તથા મુત્તાને ભર્પા !

ગાની ! અંતર સદૃશ નિવસન્ત્યો શ્રી જુહિસાગર સદા !

પાદરાહર.

સસૌંદર્ય વિભૂષિત, સાહિત્ય સાગરના તરફ તરંગો
ઉછાળનાર, પદસાહિત્યના પરમ પ્રેમભર્પા પરાગ પરિ-
મલથી વિમ્બે વિમુચ્ચ બનાવી દેનાર, ભવ્ય જનોને
રસભર કથામૃતના પાન સાથેજ સદૃશાનની શુદ્ધિદાનું
સેવન કરાવનાર, શ્રી અભયદેવમુરિના પ્રશિષ્ય શ્રીલક્ષ્મ-
ણ ગણિજી વિરચિત શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્રના સરળ

મને સુંદર અનુવાદના પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવના છ માસપર જ્યારે મેં
દુખી ત્યારે કદપનાયે ન હતી કે ખીજે ભાગ પણ પ્રસ્તાવના માટે મારી
પામે આવશે. અવસાથી અને સાહિત્ય સેવાના હૃદયોળો દુઃખ આ પુસ્તક
પ્રદાશનના વિધાનનો કારણભૂત બન્યો ? ભાવનગર ગુર્જર સાહિત્ય પરિષદ
પછી તુર્નજ જેન સાહિત્ય પરિષદ ભરવાના કાર્યમાં હોયેલો અને તત્પથાત
તેનો રિપેટ તૈયાર કરવામાં શુભાયેલ મને આચાર્ય શ્રી અણ્ણતસાગરજી મુરિ-
જીએ ઘણો ટેકો છતાં ઉતાવળે દુઃખ આ કામ ઉઠવી શક્યો-અને તેથી
આજે મોટો મોટોયે વાંચકના કલ્પમગમાં આવું છું. આવી સુંદર કૃતિના
રસમદિર પર-મદારે માફ કથનટાંપણ મુદ્દતાયીજ ફેરવણું પડે-તેમાં
અવનવા રંગો પૂરવા મારી પીંછી આસ્તેથીજ ચલાવવી પડે એ ગાત
.જેનને રજેને દુઃખ મળ વરતુને વિરૂપ ન કરી બેસું.

પ્રારંભમાં ચરિત્રના પ્રથમ પૃષ્ઠના મથાળે સૂરિજી પોતાના સદ્ગુરુ દેવના ચરણસરોજમાં વંદન કરતાં કથે છે કે:—

॥ શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય યોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકર સદ્ગુરુ મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિ ચરણસરોજેભ્યો નમઃ ॥

વિનય અને વિવેકવડે વિભૂષિત આપણા ચરિત્ર લેખકની લેખિની હવે ચરિત્ર લેખનના મેદાનમાં પૂર વેગથી ચાલે છે. આ લેખક આચાર્યશ્રીની લેખનશક્તિ પાંડિત્ય અને કવિત્વશક્તિનું પીછાન તો હું પ્રથમ લાગમાં જ કરાવી ગયો છું. એટલે હવે કથાના રસકુંડમાંજ ડૂબકી મારવી રહે છે.

ધર્મ જ્ઞાસુ, પોતાના મનુષ્યભવને સફળ કરવાની મહેન્ટાવાળા શ્રાદ્ધજનોને નિત્ય સેવવાયોગ્ય-મુક્તિમાર્ગ દાતા-ભગવતે ભાખેલ સમકીર્ત મૂલ આરત્રત, તેના અતિચાર અને એના સેવનથી થતાં અનિષ્ટ તથા ત્રત પ્રતિપાલનથી થતાં ઉત્કૃષ્ટ ફળ નિર્દેશ આ ગ્રંથમાં ઉત્તમરીત્યા વર્ણવ્યો છે. ને તે ઉમદા દૃષ્ટાંતોવડે વિશાળતાથી કહેવામાં આવ્યો છે. વળી તે કથા વર્ણનમાં ચાતુર્ય-ઉત્તમ બુદ્ધિ વિલાસ, જનસ્વભાવ દર્શન, અદ્ભુત ગૂઢ ગંભીર તત્ત્વજ્ઞાન પ્રકાશ, તત્સમયના લોકાચાર ધાર્મિક-વ્યાવહારિક-સામાજિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, પ્રબળ વૈરાગ્ય ભાવના, અને સંસારની અસારતા આદિ વિષ્ટ પ્રશ્નોના ઉકેલ સરળ અને સફળતાથી કર્યા છે. વિદ્વાન અને સામાન્ય જ્ઞાન પામેલ મનુષ્યને વા ધર્મજ્ઞાસુ વનિતા વર્ગને પણ મુલભતાથી સહજ સહમન્ય તેવો આ ધર્મકથા ગ્રંથ છે.

લેખક મહાશય પોતાની સુરસ રસભર વર્ણન શૈલી આ દ્વિતીય વિભાગમાં પણ એક સરખી રીતેજ ચલાવ્યે જાય છે. વળી તેમ કરવા જતાં તેમાં ટાઈ જતનો દોષ ન આવતાં ઉલટાં નવિન રસનાપૂર તેમાં છવાતા જાય છે, વાંચક તેમાં તક્લિન ખનતો જાય છે.

શ્રી મુપાર્શ્વનાથ પ્રભુને વંદન કરીને હવે મહા ભાગ્યવાન-તત્ત્વજ્ઞાનના જ્ઞાસુ ભક્ત દાનવીર્ય રાગ્ન પ્રભુને ત્રીજા અભ્યુત્પત્તનું સ્વરૂપ જણાવવા વિનંતી કરે છે. ગ્રામ, આદર અને નગરાદિક સ્થાનોમાં સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર એમ ત્રણ પ્રકારની ચોરી ચલાવનાર એવું અદત્તચૂલ દ્રવ્ય હોય તેનો

સર્વથા ત્યાગ કરવો—આ સ્થુલાદત્તદાન વિરમણુ વૃત્ત ઉપર પ્રભુ દેવ
યરાનું દ્રશ્યંત આપે છે:—

“દર્પપૂર નગર હમર આત્રવૃક્ષથી વિભૂષિત હતું. અત્યારના હુદ્દા પગિ-
યાઓ સાથે પૂર્વદાસીન સહસ્રાબ્રવન સરખાવતાં તે સમયમાં જ્યોત્
દેટલું પરિશીલન થતું હતું ! ને મેધદૃષ્ટિ જ્યોત્ની વિપૂલતા પર અવલભે છે
એમ કહેવાય છે તેથી મેધનો અભાવ તત્સમયમાં જાણી સંભવે છે તે સત્ય
છે. મુનિસમાન નયસાર રાગ ” આ સંબોધ બ્રૂતકાગના નૃપતિઓની ધર્મ-
ચિત્તિ ન્યાયપરાયણતા અને વિશુદ્ધતા સચવે છે. નયસાર=ન્યાયના સમસ્ત
સારનો જ્ઞાતા ! કેવું અર્થભાવપૂર્ણ સુ-દર નામાભિધાન ? શીલગુણમાં
સિરામણિ સમાન સુરસુ-દરી રાણી પણ આદર્શ પાત્ર છે. ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠિની
પત્ની પણ ‘બહુ દયાળુ’ વર્ણવી છે. દેવયશ શ્રેષ્ઠપુત્ર ! જનરાજ ભગવા-
નના વચનોમાં દ્રઢ શ્રદ્ધાળુ, વિવેક નેત્રાથી વિભૂષિત ! ગુણ રત્નોનો મહા-
નિધિ એવો ! તેની સ્ત્રી પ્રેમરસનું કુલભવન, જૈન મતની ઉત્તમ ભાવનાવાળી
શ્રેષ્ઠ શ્રાવિકા ! દેવયશ શ્રાવક પણ ખાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ પાળતો, દરેક
પર્વ દિવસે પૌષ્પ પ્રતિમાનો અભ્યાસ કરનાર ને વિશુદ્ધચારથી લોકમાં
પ્રસિદ્ધ, શુદ્ધ વ્યાપારથી વિપૂલ દ્રવ્ય મેળવનાર ! આ કથાના આ આદર્શ પાત્રો
તત્સમયની ધર્મભાવના પૂર્ણ ઉત્તમ ચારિત્ર, પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મના આરા-
ધન કરનાર—સ્તંભારી અને ન્યાયોપાર્જીત-દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી મુખ્યપૂર્વક
જીવન જીવનાર જાણીય છે. આજના જગ પ્રપંચથી યેન જેન પ્રકારેજી જીવન
જાળનાર આપણાં કેટલાક બંધુ ભગિનીઓને માટે ઉત્તમ બોધદાયક આ
પાત્રો ખરેખર છે.

એકદા દેવયશ જનમંદિરે દર્શનાર્થે જતાં રાજમુદ્રિકા માર્ગમાં જળ્યાતાં
સર્પના ભયથી માર્ગને ત્યાગે તેમ તે માર્ગ બદલી અન્ય માર્ગે ગયો.
લોભવિવર્જિત-નિત્યવાર્થ-પાપબીર સત્પુરુષો સર્વથા અદત્તવસ્તુથી
વગળા નાસી પોતાનાં વૃત્ત ને શીલ સાચવે છે. દેવયશનું આ વર્તન
નિત્યંશય પ્રેક્ષણીય એવું આદરણીયજી ગણાય. તેનો કુટિલમિત્ર
ધનદેવ પિતરાઈભાઈ થતો હોય—દેવયશના તેજ દેવથી તેને આક્રમમાં
લાવવા તે મુદ્રિકા સહ બોળા દેવયશને ત્યાં જમી—રહી તે મુદ્રિકા દેશવશની
પેટીમાં સંતાડી ગળને બાહર કરે છે. રાજ્ય તો તે મુદ્રિકા શોધતો અભય-

દાનતો પડ્ડ વજડાવે છે ને પાંચ દિવસમાં મુદ્રિકાં આવી જવા પ્રજ્ઞને સૂચવે છે નહીં તો પછી ચોરને દેહાંત દંડનો ભય બતાવે છે. અહિં દેવયશને પૂછતાં ના કહેતાં—તપાસ થાય છે. ધનદેવ દેવયશની પેટીમાંથી મુદ્રિકા કાઢી બતાવે છે. પણ સાથે સાથે નવકાર મંત્રનું ફળ અને પરિગ્રહનું પ્રમાણપત્ર પણ નીકળે છે. રાજા દેવયશને વધરતંભ પર મોડલે છે. ધનદેવ રાજા થાય છે, રાજાનો આદેશ તો સત્યજ છે. “ખુદ રાજાનો પુત્ર હશે તો તેને પણ દેવાંનું દંડની શિક્ષા કરવામાં આવશે!” આ પડ્ડમાં રાજાની ન્યાયવૃત્તિ દર્શાવે છે. વળી પાંચ દિવસમાં જરોડી વસ્તુ પાછી આપી જનારને અભ-વદાન દેવાની રાજાની વૃત્તિને નીતિ પણ ઉત્તમ ગણાય. દેવયશને રાજા બ્યારે મુદ્રિકા મારે પુછે છે ત્યારે તે તો સ્પષ્ટજ જણાવે છે કે, “આ લોક અને પાંચાકમાં ધીમત વૃત્ત ભંગથી ઉત્પન્ન થયેલાં, નરકાદિદુઃખનાં કારણભૂત પાપો ભોગવવાં પડે તેની શી ગતિ થાય?” “પ્રાણનો ત્યાગ થાય તોપણ આ મેરીનું કામ તો હું ન જ કરું?” દેવયશના આ શબ્દો ખરેખર ઝોક હિન્મત પુરુષને ચોખ્ખો નેવાજ છે. ધર્મપરની અદ્ભુત પ્રતીતિ—અને સત્ય પ્રતિતિ. રાજાનાં હિન્મત આત્મગણ—છતાં નિહરતા? અદ્ભુત જણાય છે. દેવયશની પેટીમાંથી મુદ્રિકા નીકળે છે ત્યારે રાજા બોલે છે: “અમૃતમાંથી શિવ દેવપત્ર થવું” હા! સમુદ્રોત્થાને આ શબ્દો જ અતિ ભયંકર શિક્ષા સમાન છે. દેવયશ માત્ર એટલુંજ કહે છે “આ સર્વ દેવનું કર્તવ્ય છે” ત્યારે વૈવં ને પૂર્વધર્મમાં અવગણકા !

જ્યાં કે પુરુષની અધાર્મિકતા—સુખ દુઃખની ભાગીદાર છે. દેવયશ પર સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી તેની જ્યાં કલ્પિત નિશ્ચિંત થાય છે ને પરિજનના શિક્ષણ ત્યારથી નેવજ શક્તિ મળતા એટલાજ શબ્દો બોલે છે:—“દે! પતિવ્રતા સ્ત્રીના અધર્મિક પુરુષના દેહ પર તુ પ્રદાર કરતો કેમ એટલો નવો?” રાજાના પતિના અધર્મિક પર કેટલી વિશ્વાસને શિક્ષા દેવે “શુદ્ધિ-મર્મિ” “હવે જે કશું થયું” “જેમ નવો” “જે કશું તે કરું” એવા વિચાર પુરુષના દેહ પર પાડવામાં જરૂર હોવામાં શાસ્ત્ર દેવીનું સમજણ જ્યાં નિશ્ચિંતના અવસ્થા ને—કલ્પિત માંથી કલ્પિતના કરે છે. એટલે પછી જ્યારે રાજાના પતિના અધર્મિક શાસ્ત્ર દેવે પ્રદાર થાય છે ને પીરજ આપે

છે. રૂઢિમણીની પતિભક્તિ ધર્મશ્રદ્ધા પતિના કૃષ્ટ પ્રસંગે ન ગભરાતાં ધીરજ પૂર્વક ધર્મારાધન દ્વારા પતિનો ઉદ્ધાર કરવાની શક્તિ અને તે રીતે શાસન દેવીની રક્ષાય મેળવવામાં સ્ત્રીધર્મની પરાકાષ્ટા બતાવે છે.

હવે શાસન દેવી દેવવશ જેવા ધર્મિષ્ઠ પુરુષ પરના અસત્ય આરોપથી કોપિત બની તથા રૂઢિમણી જેવી પવિત્ર પતિવ્રતાને રક્ષાય કરવા અર્થે રાજ્યમાં ચમત્કારિક ઉપદ્રવ ઉપજાવે છે ને રાજ્યલયનમાં અજ્ઞ, ગજા, તાંબૂલ આદિ અપદ્મરી રાજાનાં નેત્ર બોલે છે. રાજા રથગિધર પાસે તાંબુલ માંગે છે. એ મૂચવે છે કે, પૂર્વે પણ તાંબુલ ચર્ચણુ વિધિ હોવો જોઈએ અને તે રાજ માન્ય ઉપહારનું ચિન્હ છે. ખીડી હુકો આદિને બદલે તાંબુલભક્ષણ વધુ નિર્દોષ અને ઉપભોગ્ય પૂર્વે રાજાઓ પણ ગણ્યતા હોય એમ લાગે છે. મંત્રીને ત્યાં પણ આવો જ ઉપદ્રવ જણાતાં મંત્રી રાજાને દેવવશની નિર્દોષતા હોય એમ લાગતું જણાવે છે. એટલામાં આમરધારિણીના શરીરમાં શાસનદેવી પ્રવેશી મંત્રીને કપોટા આપે છે. “ધર્મિષ્ઠપર જુલમ ગુજારનાર પોતાના દ્વામી (રાજા) ને અટકાવતો નથી. તો તું મંત્રી શાનો ? x x x મંત્રીએ અસત્ય માર્ગે શાસનાર રાજાની ઉપેક્ષા કરવી ન જોઈએ. છં ” આ કપોટામાં મંત્રીધર્મ અને રાજધર્મનાં શાસન તરીકે ઉડે છે. મંત્રીશ્વરે રાજાને કૃપ્તુત્વ કરતાં વારવોજ જોઈએ. નહિં તો તે મંત્રીજ શાનો ? આ માન્યતા અત્યારના મંત્રીઓમાં હોત તો દેશી રાજ્યોની આવી દશા હોત નહીં. આ પછી દેવી ધનદેવનું તમામ કપટ ખુલ્લું કરે છે. ત્યાં આકાશમાંથી વિમાનાદ દેવવશ આવે છે. આમરધારિણી, રાજા, મંત્રી સૌ તેને માન આપે છે. રાજાએ તેને બહુમાન પર્વક પોતાના સિંહાસને બેસાડી અન્ય આમને ન્યાય લીધું. ગુણિ. નિર્દોષ, ધર્મિષ્ઠ, પુરુષાનું રાજાઓ પણ રાજમદ-અજિમાન ત્યાની બહુમાન કરતા-પોતાના સિંહાસને પધરાવતા ને ધન્ય થતા શાસનદેવી દેવવશને પ્રાર્થના વ્યવહાર છે—તું જોઈ મતનો રાગી છે. તેમજ દેવધર્મમાં અગ્રણી છે. વળી તે ઉત્કૃષ્ટ રીતે મૃદાધર્મનો નીકાર આપે છે અને મર્યાદા નિર્દોષ છે ! હું જોઈ શાસનની રક્ષક દેવી છું નહીં જોઈને કાંઈક નહીં મને બોલાવી છે. હું નહીં વિડબના કરનારને શિક્ષા કરીશ. દેવમદ પામનાર દેવવશ પોતાના ઉદારભાવને પ્રકટ કરતો દેવીને નમસ્કાર આપે છે અને એ વિડબના પોતાના અગુણકર્મને લીધે યજ્ઞ

મુનિગણુથી પરવરેલા એક મુરિ પાસે લઇ જાય છે અને વિનંતી કરતાં ધર્મને ચોખ્ખું જાણી સરિ તે ત્રેપીપુત્ર નાંદટને પોતાની પાસેના દીમતી રાનો જાતાવે છે. સમ્યક્ત્વરૂપી મહા રાજા તને પસંદ પડે તો મહત્ત્વ કર. આ સમ્યક્ત્વ રાજા જોન શાસનરૂપી ક્ષીર સાગરમાંથી પ્રગટ થયેલું છે. સર્વ ગુણોથી સંપૂર્ણ અને મિન્તામણી રાજા સમાન મનોરાગિષ્ઠ અર્થ આપવામાં જોઈ છે. વળી શુદ્ધ છે ક્રાંતિ જેની એવો આ બોલે પ્રાણીવધ વિરતિનામે હાર છે. જેમાં મન વચન કાયા એમ ત્રણને ત્રણ ગુણ કરતાં નવ યાપ એવી નવ સેરા રહેલી છે ” વિગેરે શુક્તિપૂર્વક વચનોવડે મુનિ ધર્મ, અને શુદ્ધ ધર્મ વિસ્તારથી સંભળાવતાં તે બન્નેએ શુદ્ધિધર્મ સ્વીકાર્યો ને પાલન કરવા લાગ્યા.

પશુ લોભા એવો નાંદટ પોતાના ત્રીજાવટને ક્ષત્રિય કરનાર દુષ્ટત્વને આદરે છે ને મિત્રનો વાર્યો છતાં ચારેલો માત્ર ધન લેતાં પકડાઈ રાજ્યદંડ સહી કુલની કીર્તિ ધન વિગેરે સર્વસ્વ ગુમાવી પર્ણાલોચના ક્યાં શિવામ મરી નરકગમન કરે છે આમ ત્રીજા વટનાં પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપ પ્રભુ પ્રકાશે છે.

હવે ત્રીજા વટના દ્વિતીયાતિચારનું સ્વરૂપ સંભળાવવાની દાનવીર્ષ રાજાની નમ્ર વિનંતી ઉપરથી પ્રભુ દ્વિતીય સ્તેન પ્રયોગાતિચારપર મહનની ક્યા વિસ્તારથી સંભળાવે છે.

કુમ્ભપુર નગર અનેક ગુણિ પુરુષોવડે સેવાયેલું જાણાવે છે. તેમાં વહન કર્યો છે પૃથ્વીનો ભાર જેણે, દયાથી આત્મ હૃદયવાળા-ઉત્તમ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા પવિત્ર સમાન રિયર શુદ્ધિવાળા વૈરાગ્ય રાજા રહે છે. આ રાજાના પુત્રનો મિત્ર મહન છે. રાજકુમાર પ્રગ્ન પીડી તેમનું ધન આદિ હરી લે છે આથી રાજા પુત્રને અખત કષ્ટો દેતાં હશે છે:—“હે દુરાચારી ! મારું રાજ્ય છોડી ગમે ત્યાં ચાલ્યો જ ! તું મારો પુત્રજ નથી. મારો પૂર્વજોએ મહા યાનથી પામેલી પ્રજાને ક્રિયાવડે લુંટી મારી કીર્તિને તે” દુષિત કરી, પશુ અને પુત્રમાં સમાન રાજાનીતિ રાખવા પડિતો સાચજ કહે છે. હું તારા ખુદલા દાવેને છુપાવી ચોખ્ખું દંડ ન કરું તો નીતિ માર્ગથી વિપરીત ચાલનાર ગણાઉં પોતાના રાજ્યમાં સર્વ જનોનું સમભાવ પૂરું નીતિથી પાલન કરવું તેજ લક્ષણોમ—સરેવર કૃપા અને દેવમન્દિરદિક બનાવવા સમાન ગણાય.”

અહા ! પૂર્વના નૃપતિઓ ! કેવા ઉચ્ચાશય, નીતિ અને ધર્મના તેમજ શાસનના પાલનકર્તા-પ્રખર સત્ય માર્ગાનુગામિ ? પુત્રને પણ પ્રબળથી વધુ પ્રિય ન ગણુનાર ! પશુ અને પુત્રમાં સમાન નીતિ ધરનાર અને પ્રબળ પાલન-માંજ લક્ષ્ણોમતું પુણ્ય માનનાર ! આવો ! ભૂતકાળના પુણ્ય શ્લોક નૃપ-તિઓ ! આવો અત્યારે અમારા ભારત વર્ષમાં અને શિખવો અમારા વર્ત-માન નૃપતિઓને નૃપધર્મ-પ્રબળધર્મ !

રાજપુત્ર ચાલ્યો જાય છે ને રસ્તે એક મુનિનાં દર્શન તથા દ્વાર્ધ ઉત્તમ યોગ પામી ધર્મભાવનાવાળો થાય છે. બાદ તેને બહુ પ્રકારે રાજ્ય લાભ વિગેરે થાય છે અને રાજ્ય સાથે પોતાનું લીધેલું વ્રત યથાસ્વરૂપે પાળી મોક્ષ સુખ વરે છે. જ્યારે મહન તે વ્રતના અપ્રતિપાલનથી રૌદ્રધ્યાનવડે મરી ત્રીજી નરકે જાય છે.

આ પછી લગવાનું સુપાર્શ્વ પ્રભુ શ્રી દાનવીર્ય રાજાને ત્રીજાવ્રતના તૃતીય વિરૂદ્ધ રાજ્યાતિક્રમાતિચાર ઉપર ઉદ્યન શ્રેષ્ઠિની કથા કહી બતાવે છે.

તત્પશ્ચાત્ તૃતીય અણુવ્રતમાં ચોથા અતિચારપર વરૂણવશિકૃતી કથા વિસ્તારથી સંભળાવે છે. તેમાં ત્રીજું વ્રત ધારણ કરી જે કુટ (ખોટાં) વજન અથવા માનાદિકથી અવહાર કરે છે તે ઉભય લોકમાં દુઃખી થાય છે તે પર આ કથાનો અધિકાર છે. આ કથામાં હરિવિક્રમ રાજા લોકોની દયાને લીધે (લોકો ધર્મ પાળે એ આશયથી) ચૌટામાં ભરતચક્રવર્તિનું નાટક કરાવે છે ક્યાં આજના તરગાળા અને ભાંડ ભવૈયાઓના ક્ષુદ્ર અભિનયોથી રીઝતા વર્તમાન નૃપતિઓ ને ક્યાં પૂર્વના ગંભીર આશયવાળા ધર્મભાવના-ભર્યા ઉત્તમ નાટકો ધર્મદષ્ટિએ જોવાની લાલાસવાળા મહારાજાઓ. ?

ભરત નરેશનો અરિસા ભવનનો પ્રયોગ-આંગળીએથી એક મુદ્રિકા નીકળી જતાં ઉપજતો વૈરાગ્ય-તેથી ભાવના શ્રેણિએ ચઢતાં ઉપજતું કૈવલ્ય જ્ઞાન ને પાંચસો રાજાઓ સાથે મુનિવેશ લઈ ચાલી નીકળવું-આ સૌ તથા વૈરાગ્યોપદેશક વચનો સાંભળી શ્રેષ્ઠપુત્ર વરૂણ વૈરાગ્ય રૂપી રંગ-શાળામાં ઉતરી પડી પોતાના જેવા સત્વહીન માટે કંઈ ધર્મપ્રાપ્તિનો માર્ગ પુછે છે ને તેને સમ્યક્ત્વાદિ બાર પ્રકારનો ધર્મ સંભળા-

વવામાં આવે છે, પિતા સંકિત વરણુ. તત્ અંગીકાર કરે છે. પણ કુદ તોસાદિથી ધનપ્રતિષ્ઠામાં પડી જાય છે ને ત્રીજા અણુજાતનાં ચોથા અતિચારના દોષ કરે છે ને પિતા વારે છે છતાં માનતો નથી. તેના પિતા તેને ધનશ્રેષ્ઠિનું દષ્ટાંત દઈ તેમાં ધનશ્રેષ્ઠિનું સત્વચુકતઃ ચારિત્ર બતાવે છે, અને કુદવાદીઓને થતાં દુઃખ દર્શાવે છે છતાં વરણુ ન કર્યો.

એક વખતે કોઈ રાજપુરુષ વરણુને ત્યાંથી આવે ખરીદે છે ને તે વહેનમાં એણે થતાં તેનાં દાટલાં—માપ વિગેરે રાજ દરબારમાં મંગારી તપાસતાં અમાત્ય તેના પિતાની અર્ધી સુધિત્ત હરી લાઈ મદા કરે તેને જીવતો છોડે છે. પણ દ્રવ્યધને પ્રથમ બેધાવાથી જળગરિત થઈ તેની વેદનાથી અંત સમયે આત્મધ્યાન કરી મરી શુંડ યોનિમાં અવતરી અનંત બવજમણુ કરે છે.

દ્વય ત્રીજા અણુજાતે પ્રથમ તંત્રપ્રતિરૂપદ્રવ્યદ્રોષાંતિચાર ઉપર સાગરચંદ્ર એણી દયા બગવાન કરે છે. સાગરચંદ્ર માલમાં ભેગ ભેગ કરવાથી વધુ અંધનાદિ દુઃખો પેદી બ્યંતર થાય છે તથા ગુણચંદ્ર વત્ત પ્રતિ પાસનમાં દદ રહી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે. આમ ત્રીજા અણુજાત પર બગવાને પ્રથક પ્રથક દયાઓ જાનવીર્વ રાગને સંભળાવી.

દ્વય પૃષ્ઠ ૫૦ થી ચોથા અણુજાતનું સ્વરૂપ પ્રજ્ઞ સમગ્રવે છે ને તે પર મદાસત્વવાન—'સ્વદારા સતોષી વીરકુમારની દયા કરે છે. તેમાં એક મુર્તિદની આસપાસ સસલાં મૃગલાં પાત્ર પોત્ર દાથી સિંહ વાલ્ય બાદિને પરપર વેરવાળાં છતાં નિર્ભયપણે ચિત્તબાવે બોલેલાં જોત વીરકુમાર અંજિત થાય છે, સાધુઓમાં રહેલી દયાબાવભરી સક્રિયકર્ત્તવ્ય અને તેનો પ્રભાવ અહીં સાક્ષાત્ જણાય છે. ત્યાં કુમાર ઉપદેશ સાંભળી પ્રથક પ્રથક જન ભ્યે છે. ને તેનો પરિવાર પણ ઉત્તમ વિચારવાળો થાય તેમાં શી નવાઈ ?

એકદા રાજા પોતાના કુમારની પરીક્ષા માટે 'પચાસ દેશનો અધિકારી વરે' દસ લાખ સોનના ઉત્પલ દરાવી આવે છે, બ્યારે બોલેને પદર લાખ સોનના ઉત્પલ કરાવી આપવા કરે છે તો પ્રથમના અધિકારીને જણાવતા દસ લાખથી વધુ ઉત્પલ પોને કરાવી સકશે નહીં એમ જણાવે છે ને દ્વય શુ કરે ? " એવો પ્રશ્ન પુટે છે. સૌ રાજકુમારો પદર લાખ

દુતકાળના ત્રત વૈભવો અને જ્ઞેનધર્મ પ્રચારની સ્થિતિ પ્રતિપાદન કરે છે. બહુ ધનાઢ્ય એવા સેનશ્રેષ્ઠિની કમલની માલા સમાન સર્વ ગુણ સંપન્ન એવી કુવલ્યમાલા નામે પત્ની છે. આ નામ કેવું સુંદર છે ? તેમને ત્રણ પુત્રો હરિ, હર, હ્રસ્વા. તેઓ સુવર્ણ સમાન કાંતિવાળા, સર્વ ક્ષાઓના પારગામી અને નીતિશાસ્ત્રના નિધાન રૂપ હતા. તંદુરસ્ત અને ખાનદાન ઓલાદનાં સંતાનની કાંતિ સુવર્ણ સમાન હોય, સર્વ ક્ષાઓના પારગામી ? (બી. એ, એલ, એલ, બી કે એમ એ ચાપ તેજ વિદ્યાન અગર ક્ષાધરો ગ-જુતા આ જમાનામાં ક્ષાધરો ૬૪ કે ૭૨ ક્ષાઓના પારગામી હશે ?) અને નીતિશાસ્ત્રના નિધાન હોય એમાં શી નવાઈ ?

આ કથામાં સેન શ્રેષ્ઠિની ત્રત પ્રતિપાલનની તિવ્ર અભિલાષા પૂર્વકની પ્રવૃત્તિ નિરૂપાઈ અને સતોપવૃત્તિ, તથા વ્યંતર સ્થાય છતાં રાજપ્રતિ વધારાની અનુકરણીય છે. આમાં સેન શ્રેષ્ઠિ રાજની મદદથી રાજનું, તથા વ્યંતરની મદદથી પોતે મેળવેલું અનર્ગળ દ્રવ્ય સાતે ક્ષેત્રોમાં વાંપરી. દીક્ષા લાઇ કર્મ ખપાવી અતે તે સિદ્ધિપદ વરે છે. સતોપ રૂપી રસાયનનું પાન એ આદર્શ આ કથામાં છે,

તત્પત્રાત્ પ્રભુ દાનવીર રાજને તેમની અતિ વિનીત વિનતીથી પ્રથમ ક્ષેત્ર વસ્તુ પરિભાષાતિક્રમાતિચાર પર નવધન શેઠની સુંદર કથા વિસ્તારથી કહે છે.

દ્વિતીય શીઘ્ર સુવર્ણ પરિભાષાતિક્રમાતિચાર પર ભરતશ્રેષ્ઠિની કથા બહુજ સુંદર રીતે સંલગાવી છે. જે પુરૂષ નરેન્દ્રાદિકની સ્થાય મેળવીને પરિગૃહીત નિયમથી વધારે દ્રવ્ય મેળવીને પછી તે દ્રવ્ય પોતાના મિત્રો વિગેરેને વહેંચી આપે છે તે દ્રવ્ય વિરતિનું વૃત્ત ખંડન કરે છે. આ ઉપર ભરત શ્રેષ્ઠિની કથા અતિશય મનન શીલ છે—આદરણીય છે.

ધાન્યખેડ નગરના માનવગુજ નામના નૃપતિના રાજ્યમાં સંખશ્રેષ્ઠિને શ્રેમિષ્ઠા નામ પત્ની તથા ભરત અને રત્ન નામે બે પુત્રો હતા. સૌ કુટુંબ સંપીયું અને પરરપર સ્નેહભાવથી વર્તનાર હનું.

દેશાનમાં વિજયશ્રી અણિ ચાર યાન સ્થિત કમાના સાગર સમાન વધારેલા ત્યાં કિંમ અર્થે મયેલા બેડ બંધુઓએ તેમને જોવા-મક્ષિપૂર્વક

વાંઘા ને મરિચકે તેમને ગયાઓએ ઉપદેશ દીધો ને તેથી પ્રતિજ્ઞાથીત બન્નેએ સમ્યક્ત્વ મૂળ ગૃહીધર્મ સ્વીકાર્યો તથા પંચમ વ્રત વિશેષ પણ સંકીર્ણતાથી લીધું. ગુરુએ વારવા જતાં જતાં તેની પરીચા માટે હોય તેમ લક્ષ્મી દેવી તેના ના પાડવા છતાં ક્રોધિ દ્રવ્ય આપી ક્ષમા છે ને પોતાનાં સગાંને વહેંચી આપવા જાણાવે છે અને તે પ્રમાણે તે કરે છે. આ વ્રત રહસ્ય પોતાના લાઘવે શિખાગણુ દહ દહાંત દે છે કે એક ધનશ્રેષ્ઠિમિથ્યા દ્રષ્ટિ છતાં લક્ષ્મી દેવી જવાની રજા માગે છે ત્યારે તુર્ત ચાલી જવા જાણાવે છે. તેથી પ્રસન્ન થઈ લક્ષ્મી વર માંગવા કહેતાં ધનશ્રેષ્ઠિ “ માફ કુટુંબ ક્રોધપિણ સમયે ફત કલેશથી છુટું ન પડે તેવો અદાચરત કરવા ” જણાવે છે. કુટુંબસંપ હોય ત્યાંજ લક્ષ્મી વસે એ ચત્ર ગરાળર સમજનાર શ્રેષ્ઠિની ચતુરાઈ સમજી જઈ ત્યાંજ વસી. છે. જો કે મિથ્યા દ્રષ્ટિ છતાં ધને લક્ષ્મીનો લોભ ન કર્યો ને તું જાની, શ્રાવક ને પરિહરના નિયમવાળો થઈ આ શું કરે છે ? આથી ઉલટો ભરત તેનો તિરસ્કાર કરી તેને નિઃશ્વે છે ને રહસ્ય તેને કાંઈ ન કહેતાં જુદો રહે છે. અને વિધિપૂર્વક ધર્મ તથા વ્રતારાધન કરે છે. ભરત વ્રત ભંગ કરતાં રાજ દંડ પામે છે ને દંડાઈ દરિદ્રાવસ્થા પામે છે, ત્યારે રહસ્ય ધન-વૈભવ સંપન્ન થાય છે.

એકદા કોઈ ચાડીયાના કહેવા પરથી ધનવાન રહસ્ય પાસેથી નાણાં કદાવવા રાજ્ય યુક્તિ કરી તેને ત્યાં મંત્રીને મોકલે છે-મંત્રી પેટીયો ખાલી જીવે છે ને આશ્ચર્ય ચકીત બને છે. રાજ્ય પાસે રહસ્યને લઈ જતાં પોતે રૂપીઆ દશ લગ્નર લમણાંજ પેટીમાં મુકેલા છતાં ક્યાં ગયા ને સમજી શકતો નથી એમ જણાવે છે અને ગુમ રહેલી દેવી આકાશવાણી કરી રાજ્યને રહસ્યની નિર્દોષતાની ખાત્રી આપી ને જ્ઞેનધર્મી છે ને તેને પાડવામાં આવશે વા તો તેના દ્રવ્ય કે કોઈ વસ્તુપર અદનગર કરવામાં આવશે નો રાજ્યને સપરિવાર ચુરે-ચુરા કરીશ એમ કહી ને ચાડી કરનારનું મુખ વાંકું કરી છાડ્યો ને પછી સર્વ દ્રવ્ય પાશ્વું રહસ્યનું જણાવવા લાગ્યું. પછી રહસ્ય પણ અનાયાદિને દાન આપવા લાગ્યો અને ધર્મારાધન કરી સમાધિ મરણવડે સ્વલ્લોકમાં ઉપન્યો અને ત્રીજે ભવે મોક્ષ જશે તથા ભરત પંચમ વ્રતને કલકાત કરી નાગલોકમાં ઉપવ્રત થઈ ઘણા દાગને અને મોક્ષ સુખ પામશે.

પૃષ્ઠ ૧૨૫ થી શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રભુ દાનવીય રાજ્યને ધન ધાન્ય-

પરિભાષાતિરક્રમાતિચાર પર રેગળ આવતી ત્યા સંભળવે છે તથા ચતુર્થ દ્વિપદ ચતુષ્પદ પરિભાષાતિરક્રમાતિચાર પર દુર્લભ એવની ત્યા વિરનારથી વળવે છે. પંચમ કૃષ્ણ પરિભાષાતિરક્રમાતિચાર (એટલે પોતાના મળ નિયમથી અધિક થઇ મળેલી પામદિક વસ્તુઓ ભાંગીને ફરીથી તેટલી સંખ્યા પૂર્ણ કરતી તે) ઉપર માનદેવની કથા કહી ચતાવે છે. આદી પાંચે અતિચારનું સ્વરૂપ પૂર્ણ થાય છે. આ કથાઓમાં આક કથાઓ પણ રસમાં ગદિ કરી ઉપદેશને વધુ રસાળ ને દૃઢ કરે છે.

છઠ્ઠા દિગ્પરિભાષાતિરક્રમાતિચાર (જે આવડં ઉઠી નીચી અને તિર્યક દિશા સંબંધી ગમનાગમનથી ચોગળ સંખ્યાનું પ્રમાણ કરે છે તે ચૌદ રત્નજી પ્રમાણ લોકમાં રહેલા જીવોને અભયદાન આપવામાં હેતુજીત થાય છે.) ઉપર મનોરથ વણિની કથા કહે છે.

આમાં મુખન શ્રેષ્ઠિની મદિમા પત્નીથી ઉત્પન્ન થયેલા મેધરથ અને મનોરથ નામે બે પુત્રો એકદા આસપડનામાં દીકાર્યે જતા હતા ત્યાં મહા પ્રભાવિક મુનીન્દ્રને જોતાજ તેમને નમી તેઓએ આવા જર પૌત્રનમાં કાં દીકરા લીધી એમ પુછ્યાં વૈરાગ્ય ઉપગાંત એક રાજકન્યા પણ મારા વૈરાગ્યનો હેતુજીત છે એ જણાવતાં તેનું ચરિત્ર પણ તેઓ પૂછે છે. ને મુનિ પોતાનું જીવન વૃત્તાંત ઉપદાર દષ્ટિએ કહે છે.

ધરણી તિસક નગરના રાજા મહેશ્વરની તિલોત્તમા નામની અતિ સુંદર ને યાત્રી પુત્રીને રાજા પ્રમ્દ કરે છે—પુત્રી ! તારો ભર્તા કોણ થશે ? તેના જવાબમાં તે રાજકન્યા પોતાનો ભર્તા મુજલ્દ, નૈમિત્તિક અથવા વિજ્ઞાન-વેદા થશે એમ જણાવે છે. આ પરથી તાત્સમયની લક્ષનાઓની શરવીરતા-પરની પ્રીતિ, નૈમિત્તિક જ્ઞાન તથા વિજ્ઞાન પરની ભક્તિ આસક્તિ પ્રકટ જણાય છે. આજની શુદ્ધ કેળવણી અને તે સમયના જ્ઞાનમાં આરમાન જમીનનો દરક આ પરથી અવગોધાય છે.

હવે રાજા તેવા કોઈ શુભે વિજ્ઞાપિત વીર, નૈમિત્તિક કે વિજ્ઞાન શાસ્ત્રીને જામાત તરીકે શીધી લાવવા અનુચરો પાડે છે. ને જુદે જુદે રથને તપાસ કરવા મંત્રી પ્રતિહાર આદિ નીકળી પડે છે મંત્રીને એક શરવીર નર મળે છે જે પોતાનું અદ્ભુત વીરત્વ મંત્રીને જાણવા મંત્રીના હસ્તર

the first of these is the fact that the
 the second is the fact that the
 the third is the fact that the

the fourth is the fact that the
 the fifth is the fact that the
 the sixth is the fact that the
 the seventh is the fact that the

the eighth is the fact that the
 the ninth is the fact that the
 the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
 the twelfth is the fact that the
 the thirteenth is the fact that the
 the fourteenth is the fact that the
 the fifteenth is the fact that the
 the sixteenth is the fact that the
 the seventeenth is the fact that the
 the eighteenth is the fact that the
 the nineteenth is the fact that the
 the twentieth is the fact that the

મુનિ એવા અધ્યાર્થી તેને વારી મુનિ ધર્મનો ઉપદેશ આપી દીધા આગે છે, તેજ મુનિ હું પોતે.

આ શ્રવણ કરી વૈરાગ્ય પૂર્વક પોતે મેધરથ તથા તેનો અંધુ સમ્યક્ત્વાદિ જ્ઞાત લે છે, તેમાં વિશેષ દિગ્ગત મહત્ત્વ કરે છે. અન્યદા બેઉ બાષ્પો આર્ય વિદેશ જતાં કંરિયાણાં વેચવા દૂર દેશાવર જવાના નિર્ણયપર આવવા અર્થા કરતાં મેધરથ તત્ત્વ ભંગ કરીને પણ જ્યાં દૃષ્ટિગદ્ધ થતાં મનોરથ સર્વમાત્ર તેને આપી દઇ નિજત્ત્વ યાય છે ને મેધરથ આગળ વધે છે. રસ્તે વારાણસીમાં દાણુ ચોરી કરે છે ને અપમાન પામે છે. ને બનર એધિા થઇ જતાં તુકસાનમાં આવી જઇ ધર્મથી પણ પતિત થાય છે.

અહીં મનોરથ ઉત્તરજનીમાં રહે છે. ત્યાં રાજપુત્રને સર્પદંશ થતાં ગાડીયોના ધણા પ્રયત્ને વિધ નથી ઉતરતું, ત્યારે નગરમાં હાહાકાર બની જતાં પંદહ વળડાવે છે ને અંધુ રાજ્ય લઇ સર્પ ઉતારનારને આમંત્રે છે. મનોરથ પોતે જ્યાં રહે છે તે મહેન્દ્રસિંહની આગા લઇ જવા તૈયાર થાય છે. ને ત્યાં જઈ નૈમેષિકીનાં ઉપચાર પૂર્વક પંચ પરમેષ્ઠિ સ્તોત્રનાં સ્મરણ પૂર્વક નમસ્કાર મંત્રથી રાજકુમારને સજ્જવન કરે છે. ત્યાં પરમેષ્ઠિના શ્રવણથી રાજકુમારને પૂર્વભવનું જ્ઞાન થાય છે. ને મિથ્યાત્વ દૂર યાય છે. જે વ્યંતરે તે કુમારમાં સર્પખણે ડી પ્રવેશ કરેલો તે વ્યંતર પૂર્વભવમાં દેશવિગ્નિ તત્ત્વથી બ્રહ્મ થયેલો હોય તેમ જણાય છે. તે વ્યંતર દેશવિગ્નિ જ્ઞાતી કેમ ચલિત થયો તે પોતાના પૂર્વભવની લંબાણ કથા કહે છે તેમાં ધણી આડ કથાઓ આવે છે.

રાજા મનોરથના આ મહા કાર્યથી પ્રમુખ થઇ તેને પોતાનું રાજ્ય આપવા જણાવે છે પણ નિરપૂઢ મનોરથ તે ન લેતાં રાજાને ધર્મમાં સ્થિર કરે છે ને રાજા તેને નમસ્કારના પદે નિમુક્ત કરે છે. ને તે જીન ધર્મ પ્રતિપાસન કરતો થઈ ત્યાં મુખપૂર્વક વસે છે.

વૈભવશાળી મનોરથની દડીકન મેધરથના જળજામાં આવતાં દરિદ્રી થયેલો તે ભાર્ગના દારે આવે છે ને મનોરથ પણ તેને પોતાને ત્યાંજ પોતાની જેમ રાખે છે ને પોતાના માના પિતાને પણ બોલાવી સૌને ધર્મ.

ધ્યાનમાં દ્રઢ કરે છે. આમ દિગ્ પરિમાણુ વ્રતના પાત્રનનો પ્રભાવ જોઈ
સૌ એ વ્રતમાં દ્રઢ બને છે. આ કથામાં તો લેખકે કમાવ કરી જણાવ્યું છે.

પછી પ્રભુ દાનવીર્ય રાજને લોગ પરિલોગ વિરમણુ વ્રત પર વિશ્વ-
સેન કુમારની કથા લંગાણુથી કહે છે. અને દ્વિતીય આણુવ્રતમાં લાગતા
અતિચાર પર મઘ માંસ છૂત અને રાત્રિભોજનપર દત્ત શ્રેષ્ઠિની કથા કરી
સંલગાવે છે. આ કથામાં તો મઘ માંસ છૂતને રાત્રિભોજન પર અનેક
કથાઓ રસભર વર્ણનો સહિત કર્યાં છે બહુ સુંદર રીત્યા વર્ણવી જણાવ્યું છે.

અનર્થ દંડ વિરમણુ વૃત—(અનર્થને માટે જે શસ્ત્ર અગ્નિ મુશળ
વિગેરે ઘાતક વસ્તુઓ અન્યને આપવી-અપાવવી તે અનર્થ દંડ) પર
વિમળ શ્રાવક ત્રીજું ગુણુવ્રત પાળીને સ્વર્ગ તેમજ મોક્ષમુખ કવીરીતે
પામે છે તે દર્શાવે છે.

પ્રથમ દંદર્પોત્સર્પણ વચનાતિચાર પર ત્રીજું ગુણુવ્રત ધારણ કરી
ક્રમોદ્દીપક વચન બોલે તે) મિત્રસેનની તથા દ્વિતીય કૌકુચ્યાતિચાર
(નેત્રાદિક અંગોના નાના પ્રકારના વિકાર સહિત જે ચેષ્ટા કરવી તે) પર
સિંહવશિકની કથા પ્રભુએ સંલગાવી છે.

આ પછી પ્રભુએ દાનવીર્ય રાજને અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે કથાઓ
સંલગાવી છે:—

તૃતીય મૌળ્યાતિચાર—તે ત્રીજા ગુણુવ્રતને ધારણ કરી જે શ્રાવક
વાચાળપણાથી ક્રોધને મિથ્યા અપવાદ આપે તે ઉપર પદ્મવાણિકની કથા.

ચતુર્થ અધિકરણાતિચાર—ઘટિ ખાંડણીઓ સાંબેલુ વિગેરે દ્વિપિત
સાધનો જથ્થાબંધ ભેગાં કરી રાખવાં તે પર દુર્લભ વશિકની કથા.

પંચમ ભોગાતિરેકાતિચાર—તે ત્રીજા ગુણુવ્રતને ધારણ કરીને
જે અતિશય ભોગ સાધનોનું સેવન કરવું તે પર મુળદેવ વશિકની કથા.

સામાયિક વૃત—સાવધ યોગનો પ્રતિપક્ષી-ના સેવન પર નાગ-
દત્ત કુમારની કથા.

મનોદુષ્પ્રણિધાનાતિચાર—સામાયિક લઘુ મનમાં દુર્ધર્મન કરવું
તે-પર માન વશિકની કથા.

દ્વિતીય વચન દુષ્પ્રવૃત્તિધાનાતિચાર—સામાયિક મદજુ કરી અગો-
ચ વચન બોલવું તે-પર વિસદ શ્રેણીની કથા.

તૃતીય કાયદુષ્પ્રવૃત્તિધાનાતિચાર—સામાયિકમાં રદી ઉપયોગ
શૂન્ય થઈ અપ્રમાણિત સ્થાનમાં આગમનાદિ કરવું તે-પર સ્થામલ વણિ-
કની કથા.

ચતુર્થ અનવસ્થાનાતિચાર—સામાયિક મદજુ કરી તેને મર્યાદા
યુક્ત સમય પૂર્ણ ન કરવો વા સામાયિકમાં રહેલા પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવી
તે-પર વણિક શ્રેણીની કથા.

પંચમ સ્મૃતિ વિહીનતાતિચાર—ચિત્તની શૂન્યતાને લીધે મદજુ
કરેલું સામાયિક શૂન્યચિત્તે પાળવું તે-પર સોમ વણિકની કથા.

દેશાવકાશિક વૃત્ત—વિસ્તાર સહિત એવાં પણ કરેલ મતોના મદજુ
કરેલા નિયમનો પ્રાયે જે સંક્ષેપ કરવામાં આવે તે-પર શંખકુમારની કથા.

પ્રથમ આનાયનાતિચાર—મદજુ કરેલા અવધિની બહારથી, મામ
તથા શુદ્ધાદિકમાં રહેલી વસ્તુઓને જે બીજાની પાસે મંગાવે તે-પર
વિષય વણિકની કથા.

દ્વિતીય પ્રેષણાતિચાર—દિગ્વકાશનો નિયમ લઈ-પોતે ન જતાં
બીજાને મોકલવા તે-પર સદૃ શ્રેણીની કથા.

તૃતીય શબ્દાતિચાર—દેશાવકાશિક વૃત્ત લઈ કાસાદિક (ખુખારા-
દિક) ના નિમિત્તે શબ્દ કરવા તે-પર મતિસાગર મંત્રિની કથા.

ચતુર્થ સ્વરૂપ પ્રદર્શનાતિચાર—દેશાવકાશિક વૃત્ત મદજુ કરી કોઈ
કાર્યને લીધે જે રહેલા પુરૂષને પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવવું તે-પર
કૃષ્ણની કથા.

પંચમ પુરૂષગત શેષાતિચાર—દેશાવકાશિક વૃત્ત મદજુ કરી કાંકરા
વિગેરે વસ્તુઓના પ્રયોગપરે પોતાને જાહેર કરવો તે-પર સોમશ્રેણીની કથા.

પૌષધવૃત્ત—બધા પ્રાણીઓએ આહાર-દેહસત્કાર-જીવનચર્ય-અને
વેપાર એમ ચાર મહારત્વ પૌષધવૃત્ત દેશથી ક્રિયા કરવું મહારે પાળવું તે-
પર મલયકેતુ રાજાની કથા.

હરી વિધિ સહિત પાળ્યાં હોય, તેણે અંત સમયમાં ઉપયોગપૂર્વક સમાધિ મરણ માટે સંલેખના કરવી. આ ઉપર મલયવંદનું દર્શાવે પ્રશ્ન છે છે.

આ કથાવાળું પ્રકરણ અતિ ઉપયોગી છે. મનુષ્ય માત્રને મૃત્યુ આવવાનું જ છે. તો અંત સમયે જે ધર્મના આરાધનપૂર્વક સમાધિ મરણ પામવું તે દુર્લભ છે. સંલેખના ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની તથા જઘન્યથી છ માસની છે. અને જો ધર્મધ્યાન-વ્રતપ્રતિપાલન-અન્યકૃત્યમૂલ્ય બારવતનાં આરાધન આદિના અભ્યાસ હોય તો છેવટે અભ્યાસથી પણ સમાધિ મરણ થાયજ. આ કથામાં મદાસેન રાજા અને મલયવંદ નામે તેનો મિત્ર સ્વારી સહિત સુંદર અશ્વોપર બેસી ફરવા નીકળે છે. તે રાજાના સિદ્ધાર્થ નગરના વર્ણ-નમાં તે નગરના વૈશ્ય આદિના વર્ણનમાં લેખકે પાંડિત્યની પરાકાષ્ટા કરી છે. જ્યાં તત્સમયનાં નગર દર્શન કરાવી તે નગરનાં વખાણ કરવામાં અપૂર્વ આનુર્મ બતાવ્યું છે:—

સિદ્ધાર્થનગર ! તેમાં અષ્ટે તો કાન્યોમાં અને સ્રોતવરોની પાળમાંજ રહેલો છે ! અન્યમાં નહિ ! ચિંતા નો ધર્મ કાર્યમાંજ ! રાત્ર તો મુનિઓ અને મહાત્મા ઉપરજ ! વ્યસન દાન આપવાનું જ ! વિલાસ ! વિલાસવતી સ્ત્રીઓના દેશ ક્ષાપમાંજ ! વાહ વણુન સૈંધી ! અપ્રતિમ કૃપનાના બોમી રસનરંગોમાં વિહરતા, ધર્મરત્નના ઝંવરી આ મંચના આ લેખકને તો નમીજ પડાય છે.

રાજા તથા તેનો મિત્ર બન્ને ધોર જંગલમાં આવી પહોંચે છે. યોગ્યો પિરમતાં જ મૃત્યુ પામે છે. તૃપાનુર રાજા મલયવંદને પાણીની શોધમાં મોકલે છે. ત્યાં મહામુનિને જોતાંજ પાણી બતાવવા વિનવતાં મદાસેન રાજા-નું નામ લે છે. મુનિ તો મૌન રહે છે પણ ત્યાં બેઠેલી એક મુઠ્ઠી આ મદાસેન નામ માંબળી ઉની રૂઠ-મલયવંદને સાન કરી ટોરી જલ પાણી અપાવે છે તે રાજા પાસે મલયવંદ સાથે આવે છે. રાજા તથા મુઠ્ઠી સાથે મલયવંદ ગુરૂદેવ પાસે બપોવી ધર્મશ્રવણ કરી રાજા મુઠ્ઠીનો અર્પણાર જાણુવા મુનિને પ્રજ્ઞાં તે તેની પૂર્વજવની સ્ત્રી બહેમની છે એમ કહી તેનું પુણ્ય જ્ઞાન જાણુવે છે. પૂર્વજવમાં બહેમતિનો રાજાએ અજ્ઞાન કરવાથી તેણી ઉપવનમાં જઈ ઉંચી ધર્મજાવનાઓ સાથે છે અને અઃમ વિચારમાં

નિમગ્ન પ્રેમથી વંચિત પતિવિરહી-તે છાતી કુટી ધર્પાથી મરણ પામી મૃગલી થાય છે. અને રાજનું નામ સાંભળતાંજ તેને જ્વલિતમરણજ્વાળા ઉત્પન્ન થાય છે. આ પરથી રાજને પોતાના પાપનું પ્રાયશ્ચિત કરવા તથા ધર્મશ્રવણ માટે આતુર દેખી ગુરૂદેવ તેને ધર્મનું સ્વરૂપ વિસ્તારથી સંભળાવે છે. સમ્યક્ત્વના બેદ વિસ્તારથી કહી ગૃહીધર્મથી માંડી દેહ સંલેખના પર્યંત ગૃહધર્મ સંભળાવે છે. સંલેખનાનું ઉત્કૃષ્ટ સ્વરૂપ સમજાવે છે. તથા જીવન્ય સંલેખના પણ જણાવે છે. આ સાંભળી રાજ, મલયચંદ્ર તથા મૃગલી સમ્યક્ત્વ સહિત દેશ-વિરતિ ધર્મનો સ્વીકાર કરે છે. મૃગલી કાળ કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં જશે.

રાજ તથા મલયચંદ્ર પાછા સ્વસ્થાને આવે છે ને મલયચંદ્ર વ્યાધિ-ગ્રસ્ત થતાં અનશન વૃત ધારણ કરવા આજ્ઞા આપવા રાજને વિનવે છે. પણ રાજ વંદોતી સારવાર કરવા જણાવે છે. એવામાં મુલાગ્યે તેજ સમયે ચારણ મુનિ આકાશથી ઉતરી ત્યાં આવે છે. ને તેમને મલયચંદ્ર પાસે લઈ જવામાં આવે છે. ત્યાં મલયચંદ્રને મુનિ ધર્મોપદેશ દઈ અનશન વ્રત આપે છે ને વિશુદ્ધપણે નિરતિચાર પાળી સમાધિપૂર્વક કાળ કરી તે બ્રહ્મલોકમાં જાય છે.

રાજ શોક પરિપૂરિત થતાં મુનિ તેને સંસારની અનિત્યતા સમજાવી શોક દૂર કરાવી ધર્મમાર્ગે વાળી લવ્યજનોને પ્રતિજ્ઞા આપી અન્યત્ર વિહાર કરી જાય છે.

અહિં રાજને એક દુઃસ્વપ્ન આવે છે ને તેનું કળ સ્વપ્નપાકોને પુછતાં તેઓ આ ગૃહ સ્વપ્નનો અર્થ ન કરી શકવાથી અકરમાત આવી ચડેલા સમયસાગરમુરિને પુછતાં તેના કળને તેઓ જણાવે છે. કે તે રાજ કાળધર્મ પામી નિર્જોષ મથાનમાં જશે. આથી રાજ સમય ઝાળખી ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઈ કેવળજ્ઞાન પામી અત્ય સમયમાંજ અચળ અને સર્વદા નિર્મલ એવા મોક્ષપદને પામે છે. દષ્ટાંતો ત્યાગ કરી જે પ્રાણી અનશન વ્રત ગ્રહણ કરે છે ને જીવ નેજ લવમાં યાતો છેવટે પ્રાણે વીજે અને સિદ્ધ થાય છે. આ કથા જણાવત અર્થજાવતે ધારણ કરવાવાળી છે-આકરમીય છે.

અચંદ્ર દર્શકી સુધાર્થપ્રભુના નિર્બોધવર્જનને વર્ણવતાં વર્ણવતાં જ્વલે પરિશ્રમિત થવા દોષ નેમ લાગે છે.

પ્રભુ દર્શકીને મન્ત્રને કરે છે કે હે રાજન ! સમ્યક્ત્વ સહિત ચાર

હારનો શ્રાવણધર્મ સંલેખના પર્વે તથા અતિચારનું સ્વરૂપ સમ્યક્ પ્રમરે
દર્શાવેલ વિસ્તારથી તેને દ્રશ્ય. દેવેનું નિરતિચાર ગૃહધર્મ પ્રતિપાદનમાં
સાવધાન થા. પછી રાગની વિનંતીથી તેને વિધિ સંહિત ધર્મદાન કરી પ્રભુ
શ્રી નંદિવર્ધન નગરથી વિદ્યાર કરી ચતુર્જય ગિરિનાં દર્શન કરી મામનગરપુર
વિચરતા ધર્મદાન હેતા વિચરે ઉદ્ધરતાં વિચરવા લાગ્યા.

ભગવાનની સેવામાં પંચાલ ગજુધરો, ગજુ સાખ મુનિ, ચાર સાખ
ત્રીસ દળર સાંધી, બે સાખ સત્તાવન દળર આવશે ને ચાર સાખ ત્રાણ
દળર આવિકાઓ, બે દળર ને ત્રીસ ચૌદપૂર્વધર મુનિ, અગિયાર દળર
કેવળી મુનિ, પંદર દળર ગણસો ચૈકિય લખિધવાળા, આઠ દળર ચારસો
વાદીમુનિ, નવ દળર અવધિદાની, નવ દળર એકસો પચાસ મનપર્ષવ
ચાલી હતા. અન્યત્ર વિદરતાં વિશ્વોપકાર કરતાં પ્રભુ જ્ઞાનવડે મોક્ષ સમય
નજીક જાણી માસનું અનશન વ્રત લે છે. અને પ્રભુ ચોરાશી સાખ વર્ષનું
એક અંબ ધાપ તેમાં ચાર અંગ ન્યૂન એવું એકપૂર્વલક્ષ ચારિત્ર પર્વાય
પાળી પચ્ચંદ આસને વિરાજ્યા.

સુરાસુરેદ્રો પ્રભુને મોક્ષાભિમુખ થયેલાં જાણી આવ્યા ને પ્રભુની સ્તુતિ
કરવા લાગ્યા. તેજસામાં તો જગદ્ગુરુ સર્વ પાપકારોનો રોધ કરનાર સૈલેશી
ધ્યાનમાં સ્થિર થયા. અને સર્વથા કર્મથી મુક્તપણા પ્રભુ હાગણ્ય વડી સાંત-
મના રોજ પાંચસો મુનિ સાથે દેહ ત્યાગ કરી મોક્ષે ગયા.

દેવતાઓ પ્રભુ વિરહે અશ્રુ સાથે પ્રભુને સંભારતા વિધિપૂર્વક શુદ્ધ
સ્થાનમાં મોશીર્ષ ચંદન તથા અગુરુ ચંદનની ચિતાઓ રચી એકમાં પ્રભુનાં
તથા બીજામાં પાંચસો મુનિઓના ક્લેવરો સ્થાપ્યાં. તે વિધિ સંહિત ચિતામાં
બસીનૂત મ્પા. મેઘકુમારોએ ભગવાનની ચિતા દારી દીધી.

મંથકાર પ્રસસ્તિમાં વિસ્તારથી મંથાલેખનનું કારણ સમય રચનાદિ
જણાવે છે. છેવટે કુમારપાંખ નૃપતિના સમયમાં તેમના રાંજન્યમાં ગુરૂમંડલી
નગરીમાં સમ્યાસુનના ઉપાશ્રયમાં વાસ કરતા શ્રીમાન લક્ષમણગણિએ
વિ. સં. ૧૧૧૯ માં મહા શુદ્ધ ૧૦ મી અને ગુરૂવારે આ ચરિત્ર રચ્યાનું
જણાવવામાં આવ્યું છે.

એકંદર અતિ રસાળ-રસ મંજરીઓવડે સુવાસિત તરવરની જોમ

અનેક ધમ ભાવનાભરી કથાઓના સમૂહથી વિભૂષિત આ ગ્રંથ અતિ વિશાળ અર્થભાવ-ગાંભીર્ય-રસ-કાવ્ય-કથા-દૃષ્ટાંત-આદિ શાખા પદ્મવ યુક્ત એવો અતિ મનોહર રચનાયે યુક્ત રચાયો છે ને તેનો અનુવાદ પણ શ્રી અણ્ણતસાગર સૂરીશ્વરે અતિ કુશળતાથી રસને ક્ષત ન થવા દેતાં તેમાં ઓર વૃદ્ધિ કરવા પૂર્વક-પોતાના જ્ઞાન સામર્થ્યને પ્રકટ કરતો છતાં તેમની કીર્તિ-પરાગ પરિમળને પ્રસારતો એમ અદ્ભુત રીતે તૈયાર કર્યો જણાય છે. અને ખરેખર:—

જેના સદ્ગુણોજ, શ્રી શ્રી ધી નિધિ વિશ્વમાં !

ભવિજન તારણ ઝહાઝ, ભાનુપરે વિલસી રહ્યા !

વક્તા ને કવિરાજ અજિતસૂરિ ગુરુ ભક્ત શા ?

પામો આત્મ સ્વરાજ્ય સ્વાનુભવે જંગ દોહલાં ॥

આ ગ્રંથમાં સર્વ પ્રકારના રસ-વૃત્તરૂપી રત્નોના હાર—અતિચાર નિવારણરૂપ વજ્રકવચ અને કથારૂપી રસાયન ભર્યું છે; છતાંયે તેમાં અધ્યાત્મજ્ઞાનનું અમૃત બિંદુ યોગ્ય પ્રમાણમાં મિશ્ર થયું છે તેથી મંદિરને શિખર ધ્વજ જેવો અમુલ્ય લાભ વિશ્વને આ પુસ્તકથી મળે તેમ છે તેમાં કંઈ ન્યૂનતા નથી. આ માટે શ્રીમદ્ આચાર્ય શ્રીમદ્ અજિત-સાગરસૂરિજીને અભિનન્દન આપ્યા શવાય ચાલતું નથી. અધ્યાત્મજ્ઞાન ગગનમણિ—સાગરગચ્છાધિપતિ, ધર્મધુરંધર, કવિ ચૂડામણિ, યોગિરાજ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મૂરૂશ્વરજીને આવા શિષ્યરત્ન તૈયાર કરવા બદલ નમ્યા સિવાય રહી શકતું નથી. અને એ ગરવા ગુરૂદેવો;—

અધ્યાત્મજ્ઞાન ગગને, રવિશા પ્રકાશે,

પડિત જે પ્રખર વિશ્વ વિષે વિરાજે;

અથા શતાધિક મહામહાના વિદાસે,

તત્વામૃતે ભવિજનો જસ નિલ રાસે.

પદ્મદર્શને નિપુણ જે અતિ મૂઢ માને !

ખાખી મુધ્યાન તપ ત્યાગ વિરાગતાને !

(એવા) શ્રી શુદ્ધિસાગરસુરિ મહાપોતિ રાજે !

જ્યાં સુધી મણિ જડ્યાં મહારાજ્ય રહેજે !

વિશ્વમાં જોકજ ! એમના હાથનો વાસક્ષેપ જે સિરપર પડ્યો હોય-
એમના શિષ્ય થવાનું મહાન મૌરવ જેમને સંપ્રાપ્ત થયું હોય, એમનાજ
દાથે જે ગણિ અને આચાર્યપદ પ્રાપ્ત કરી શક્યા હોય, એમનીજ આઠામાં
સંદોદિત જેઓ વિદ્યારતા હોય એવા, મખર વક્તા, વ્યાખ્યાન વાયરપતિ
સમા, સુન્દર દવિ, અને સુસંહિત લેખક આચાર્ય ખવર શ્રીઅગિતસાગર
સુરિવરને આપે અજુમોલ અંથ તૈયાર કરી વિશ્વના કલાણુ અર્થે વિશ્વ
અંમુખ રણુ કરવા માટે ધન્યવાદ આપવા સિવાય રહી શકતા નથી.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સુભા આવા મયોના પ્રક્ટીકરણ મટિ જે જે સુન્દર
યત્નો સેવી રહી છે તે માટે તેના કાર્યકર્તા શ્રીયુત્ત વલ્લભાસ ત્રિભુવનદાસ
ગાંધીને ધન્યવાદ મટે છે.

ઐકંદર આ મહા અંથ ઉપરથી ભારતવર્ષની જાગૃત્વસમાન જ્ઞાતિજાતી,
જૈનધર્મની વિજયપતાકાનું વિશ્વમાં જયવંત વર્તવું, રાજ્યો પશુ જૈન
ધર્મને માનવાવાળા, નીતિવાન, શુણિ, રસિક, દવિ-પડિતાના પૂજારી,
રાણીઓ પશુ મહાપતિજતા, ચતુર, રસિક, પોતાના ધર્મને, સમજનારી રાજ-
કુમારો પશુ દક્ષ-શ્રર, વિનયી, ધર્મિક, સાદસિક તે જૈનધર્મમાં રક્તમિત
હતા એમ અવગોષાય છે. નિષ્કારણ બંધુ એવા યાત્રિકા અને મોક્ષમાર્ગના
આરાધક, મુનિઓ વિશ્વના ઉદ્ધારાર્થે રચેલે રચેલે અમણુ કરી પૃથ્વીને
પાવન કરી રહેલા ઐદિ (ઐ) જૈન વ્યાપારીઓજ અણુતા અને તેમનું
વચન-માન-કીર્તિ-મોજો રાજદરબારમાં અનિશ્ચય હતો. તત્સમયના ઐદિ
પુત્રો પશુ અંબાર, સાદમિક-પરદેશમાં અદન કરવામાં રસીયા, વિનયી-
વિવેજી-ઉદાર અને રસિક હતા મહા પુરુષર. મીનાથ, ઔદપૂર્વધારી, કેવળ-
સાની, એવા મુનિરાજેના વિચરણુથી જૈનધર્મનો વિજયખવર વિશ્વમાં નિર-
તર રસરસો હતો. તત્સમયમાં દિવ્ય પૈમલો જ્યાં સાદા-વિવેક-અંબારતા,
મયાંદા, નીતિ, પ્રીતિ, ધર્મજાવના, પડિતાપરપ્રેમ, કલાઓ પ્રતિ અર્પિત
આદર, સૌર્ય, સંધ, અને પુણ્યજાની વિપુલતા પ્રતિ અદલે બંધા આદરજાવ
પરિદેશમાન થાય છે તે જોયા આજે હાંપ નથી જળાતો. અથરાં અથરાં

અનેક ગતકાલીન, વૈભવો-રીતિ-સ્થિતિ-ધર્મ-આદિનાં દર્શન કરાવતો ન અદ્ભુત ગ્રંથ છે. એ વિશ્વમાં વિજયવંત વર્તો અને ભવિષ્યના કિત અર્થે હો એમ ઇચ્છાય છે.

... ઇત્યદ્ વસ્તુ ? આ શ્રી મુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર ગ્રંથ વિશ્વના ત વિશ્વવાસીઓના આત્મિક અને વ્યાવહારિક કલ્યાણને અર્થે હો ને વિશ્વ ભાનુ-ચંદ્ર તપે ત્યાંસુધી વિજયવંત વર્તો એ શુભાશા સદિત વિરમ પૂર્ણાહુતિ મંગળ કરે છું.

જેના ગુણો ગણના જનથી ન થાયે ।

ના શેષનાગ જીભથી ગણતાં ગણાયે ॥

જોડી દ્વિ હસ્ત શુભ આશિપ નિત્ય યાતું ।

શ્રી વુદ્ધિસાગર સૈરિ શણુંજ સાતું ॥

ૐ

શાંતિ:

શાંતિ:

શાંતિ:

૨૦-૭-૨૪

પાદરા.

(ગુજરાત)

સદ્ગુરુ પાદપદ્મ બ્રમર-

મણિલાલ મોહનલાલ-પાદરાકર.

સૂચના.

પ્રથમ આ અંથ પ્રસિદ્ધ કરવાને શ્રીયુત વિઠ્ઠલરાય જીના-
 ભાઈ બી. એ. તૈયાર હતા; પરંતુ તે દરમ્યાન તેઓને જાપાન
 જવાનું થતાં આ અંથના અનુવાદક શ્રીમાન જીનાચાર્ય અણ્ણત-
 સાગરજી સુધિ મહારાજને, જગતપ્રસિદ્ધ અને પ્રાચીન સાહિ-
 ત્યને પ્રકાશમાં લાવનાર, તથા ખેડોળો પ્રચાર કરનાર શ્રી જૈન
 આત્માનંદ સભા ભાવનગર તરફથી તેના સેક્રેટરી ગાંધી
 વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે આ અંથ આ સભાને અર્પણ કરવા
 અને સંચારિત્ર ચૂડામણિ ગંધાધિપતિ શ્રીમાન સુખસાગરજી
 મહારાજના નામથી સીરીઝ તરીકે પ્રગટ કરવા વિનંતિ કરવાથી,
 ઉક્ત મહાન્યાયે આ અંથ આ સભાને પોતાના નામથી નેહી
 પરંતુ ઉપરોક્ત દાદા ગુરુરાજની લક્ષિત નિમિત્તે તેઓશ્રીના નામ
 રંભરજીય તે મહાપુરુષ નામ જૈન સમાજના રંભરજીમાં રાખવા
 આ દાવ ઉક્ત સભાને તેના સેક્રેટરી મારફત સુપ્રત કરવામાં
 આવેલ છે. ૐ શાંતિ: ૧

ખાસ આભાર.

—OxO—

પ્રાતઃસ્મરણીય, સંચારિત્ર ચૂડામણિ, શુદ્ધક્રિયા-
યોગી, ગન્ધાધિપતિ, બાળપ્રહ્લ્યાચારી શ્રીમાન મુખસા-
ગરજી મહારાજના શિષ્ય શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય
યોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાન દિવાકર શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરી-
ધરજી મહારાજના શિષ્ય જૈનાચાર્ય પ્રસિદ્ધવક્તા શ્રીમદ્
અજીતસાગરજી કે, જેઓ જ્ઞાનોદ્ધારનું કાર્ય કરવા સાથે
પ્રસિદ્ધ વક્તા હોઈ વર્તમાન જમાનાને અનુસરી જન
સમૂહને ઉપદેશ દેવાનું મહત્ કાર્ય હાથમાં લઈ, ગુજરાત
અને કાઠિયાવાડ વિગેરે દેશોમાં અનેક સ્થાનેવિહારો
કરી, દરેક સ્થળે ધાર્મિક અને સામાજિક ભાષણોદ્ધાર
ઉપદેશ આપી ઉપકાર કરી રહ્યા છે. જેન સમાજ ધાર્મિક
જ્ઞાન કેમ વધારે પ્રાપ્ત કરે તેને માટે અનેક ઉપયોગી ગદ્ય
પદ્યોના ગ્રંથો લખીને પણ સમાજની ઉન્નતિ માટે અનેક
પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે. આ સભા ઉપર પણ તેઓશ્રીના
પ્રેમ હોવાથી આ શ્રી મુખાર્ચનાથ પ્રભુના ચરિત્રનું
ભાષાંતર ઘણાજ શ્રમ લઈ પોતે કરી આપી સાથે જ્ઞાનો-
દ્ધારના આ કાર્ય માટે ઉપદેશદ્વારા આર્થિક સહાય
અપાવી આ ગ્રંથનો આ ખીન્ને ભાગ ઉક્ત મહાત્માએ
પોતાના દાદાગૃહ શ્રી મુખસાગરજી મહારાજની ગુરુ-
ભક્તિ નિમિત્તે અને નામ સ્મરણાર્થે સભાના ધારા મુજબ
સીરીઝ તરીકે પ્રકટ કરવાની આ સભાને આજ્ઞા કરી છે.
જેથી આપો અત્યુત્તમ ગ્રંથ પ્રકટ કરવા આ સભા
ભાગ્યશાલી થઈ છે. જેથી આ સભા ઉક્ત મહાત્માનો
અપારપણુ પૂર્વક આભાર માને છે. ॐ શાંતિઃ ૩

विषयसूची

विषय	पृष्ठ	विषय	पृष्ठ
१. मुद्राधिकार		१. मुद्राधिकार	२१
२. मुद्राधिकार		२. मुद्राधिकार	२२
३. मुद्राधिकार		३. मुद्राधिकार	२३
४. मुद्राधिकार		४. मुद्राधिकार	२४
५. मुद्राधिकार		५. मुद्राधिकार	२५
६. मुद्राधिकार		६. मुद्राधिकार	२६
७. मुद्राधिकार		७. मुद्राधिकार	२७
८. मुद्राधिकार		८. मुद्राधिकार	२८
९. मुद्राधिकार		९. मुद्राधिकार	२९
१०. मुद्राधिकार		१०. मुद्राधिकार	३०
११. मुद्राधिकार		११. मुद्राधिकार	३१
१२. मुद्राधिकार		१२. मुद्राधिकार	३२
१३. मुद्राधिकार		१३. मुद्राधिकार	३३
१४. मुद्राधिकार		१४. मुद्राधिकार	३४
१५. मुद्राधिकार		१५. मुद्राधिकार	३५
१६. मुद्राधिकार		१६. मुद्राधिकार	३६
१७. मुद्राधिकार		१७. मुद्राधिकार	३७
१८. मुद्राधिकार		१८. मुद्राधिकार	३८
१९. मुद्राधिकार		१९. मुद्राधिकार	३९
२०. मुद्राधिकार		२०. मुद्राधिकार	४०
२१. मुद्राधिकार		२१. मुद्राधिकार	४१
२२. मुद्राधिकार		२२. मुद्राधिकार	४२
२३. मुद्राधिकार		२३. मुद्राधिकार	४३
२४. मुद्राधिकार		२४. मुद्राधिकार	४४
२५. मुद्राधिकार		२५. मुद्राधिकार	४५
२६. मुद्राधिकार		२६. मुद्राधिकार	४६
२७. मुद्राधिकार		२७. मुद्राधिकार	४७
२८. मुद्राधिकार		२८. मुद्राधिकार	४८
२९. मुद्राधिकार		२९. मुद्राधिकार	४९
३०. मुद्राधिकार		३०. मुद्राधिकार	५०

विषय.	पृष्ठ.	विषय.	पृष्ठ.
अद्भुत मुनिदर्शन.	५१	पुनः प्राप्तिश्चनो समागम.	६०
कुमारानी परीक्षा.	५३	पंचमतीव्राभिलाषातिचार	६१
वीर कुमारो नो प्रवास.	५५	सप्तश दृष्टांत.	६२
द्वितीय आगमन.	५८	कुमारानी स्थिति.	६२
कुमारनुं दर्शय.	५८	विद्यागिद्धि.	६३
राज्यदीक्षा.	६२	विद्यानो प्रभाव.	६४
वीर कुमारो नो मोक्ष.	६४	भारनो यमत्कार.	६५
प्रथम इत्थर परिगृहीता ग- मनातिचार.	६५	भारध्वज राज.	६७
वज्र दृष्टांत.	६५	६ स्थूल परिग्रह परिमाण- व्रत	१०१
देवतुं आगमन.	६६	नगद्वय.	१०१
वज्रो दुराचार.	६८	सेनश्रीनी कथा.	१०१
द्वितीय अपरिगृहीता गमना तिचार.	७०	ज्ञानी मुनि.	१०२
दुर्लभ दृष्टांत.	७१	कुटुंब उल्लेख.	१०३
गुणसुंदरीनी कथा.	७१	सेननो उपदेश.	१०४
सुवर्णसिद्धि.	७३	व्यंतर.	१०५
दीक्षाभङ्गोत्सव.	७५	सेनशिक्षा.	१०७
दुर्लभनो दुराचार.	७६	प्रथम क्षेत्रवस्तु परिमा- णातिक्रमातिचार	१०८
तृतीय अनंग क्रीडातिचार	७७	नवधन शेडनी कथा.	१०८
धनश्रीनी कथा.	७८	शेडाणीनी यतुराध.	११०
वैराग्य दारण.	७९	मन्त्री वगेरेनी विडम्बना.	११२
भुवनानंदानी शुद्धि.	८१	संपद शेडाणीनो आपेक्षी शिष्यामणु.	११५
राजनी प्रवृत्ति.	८३	श्री चंद्रमुनि.	११६
पुत्रजन्म.	८४	नवधननो प्रमाद.	११६
धनवर्णनो दुराचार.	८६	द्वितीय रुप्य सुवर्ण परि- माणातिक्रमातिचार	११७
परविवाहातिचार	८७		
दुर्ग दृष्टांत.	८८		
विद्यासाधन.	८८		

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
ભરત શ્રેષ્ઠીની કથા.	૧૧૮	પ્રથમ ગુણવ્રતદિકૃપરિ.	
વિજયસૂરિ	૧૧૯	માણવ્રત	૧૪૬
લક્ષ્મીદેવીનું આગમન.	૧૧૯	મનોરથ વણીકની કથા.	૧૪૬
રત્નસેના ઉપદેશ.	૧૨૦	વૈરાગ્ય કારણ.	૧૪૭
ધનશ્રેષ્ઠી	૧૨૧	મંત્ર્યાદિકનું પ્રયાણ.	૧૪૮
ધર્મનો ચમત્કાર.	૧૨૩	રથકાર ચરિત્ર.	૧૫૧
સુતોય ધનધાન્ય પરિમા-		મેધરથ.	૧૫૨
નાતિક્રમાતિચાર	૧૨૫	મેધરથ અને મનોરથ.	૧૫૩
દેશક આવકની કથા.	૧૨૫	મનોરથનો સદાચાર.	૧૫૫
કાર્યવ્યવસ્થા.	૧૨૬	વિદ્યાનો ચમત્કાર.	૧૫૬
બંધુ વિવાદ.	૧૨૭	વ્યંતરનો પૂર્વભવ.	૧૫૯
વૈશ્રમણ્ય શેઠની બુદ્ધિ.	૧૨૮	રાજનિયોગ.	૧૬૧
કોશલનો પ્રભાવ.	૧૨૯	શિવભદ્રશ્રેષ્ઠી.	૧૬૩
મંત્રીઓનું કપટ.	૧૩૦	બાલપક્ષિતા.	૧૬૪
આશાનો ચમત્કાર.	૧૩૨	ત્રિદંડી.	૧૬૬
દેશલનો આત્યાચાર.	૧૩૪	વાસવદત્તા અને મંત્રીપુત્ર.	૧૬૮
ચતુર્થ દ્વિપદ ચતુષ્પદ પરિ-		પુત્રજન્મ.	૧૬૯
માનાતિક્રમાતિચાર	૧૩૫	મંત્રીપુત્રનો સમાગમ.	૧૭૦
દુર્લભ ગોપની કથા.	૧૩૫	રાજાનો મોક્ષ.	૧૭૧
દેવોનો પૂર્વભવ.	૧૩૭	મહેન્દ્રસિંહ.	૧૭૨
ધર્મોપદેશ.	૧૩૮	વ્યંતર દેવી.	૧૭૩
ધર્મનો પ્રભાવ.	૧૩૮	ગુણચંદ્ર.	૧૭૫
ગંધર્વનો પશ્ચાત્તાપ.	૧૪૦	સુંદર વણિક.	૧૭૬
પંચમ કુપ્ય પરિમાણાતિ-		યશચંદ્ર.	૧૭૮
ક્રમાતિચાર	૧૪૦	શિવચંદ્રનો ઉપદેશ.	૧૭૯
માનદેવ શ્રેષ્ઠીની કથા.	૧૪૧	મનોરથ બેઠી.	૧૮૦
વિદ્યાનો ચમત્કાર.	૧૪૩	મેધરથ.	૧૮૧
અમૃતકલશ શ્રેષ્ઠી.	૧૪૫		

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
દ્વિતીય ગુણવ્રત ભોગપરિભોગ		સલામાં સંગીત.	૨૨૦
વિરમણ વ્રત.	૧૮૩	રાક્ષસનો પૂર્વભવ.	૨૨૦
વિશ્વસેન કુમારની કથા.	૧૮૪	મુલસનો શિથિલ આચાર.	૨૨૧
પુરંદર રાજા.	૧૮૪	મુલસનું મરણ.	૨૨૩
વિશ્વસેન કુમાર.	૧૮૪	વસુભિવ્રતો વિલાપ.	૨૨૪
વિદ્યાધરનો પશ્ચાત્તાપ.	૧૮૮	દત્તનો નિયમ.	૨૨૪
દેવોતું સંગીત.	૧૯૧	તૃતીય ગુણવ્રત અનર્થ દંડ	
કુમારનો ઉપદેશ.	૧૯૨	વિરમણ વ્રત.	૨૨૬
વસંત કીડા.	૧૯૩	વિમલ શ્રાવણની કથા.	૨૨૭
પ્રજ્ઞ રૂપધારી વિદ્યાધર.	૧૯૫	મુનિદર્શન.	૨૨૭
કનકશ્રીનો સમાગમ.	૧૯૬	ધર્મ સેવન-પથિક સમાગમ.	૨૨૯
કનકશ્રીનું ચરિત્ર.	૧૯૭	દીવ્ય સ્વરૂપ.	૨૩૧
ફરીથી વિદ્યાધરીનું આગમન.	૧૯૮	નગરમાં પ્રવેશ.	૨૩૨
ધર્મભદ્રિમા.	૧૯૯	કુમારનો સર્પદંશ.	૨૩૩
વિશ્વસેનનો ગૃહસ્થાશ્રમ.	૨૦૦	મણિનો પ્રભાવ.	૨૩૪
કનકશ્રી.	૨૦૨	વિમલ અને રાજાની મુલાકાત.	૨૩૫
સુરસુંદરી.	૨૦૩	રાજ્ય દાન.	૨૩૬
વિશ્વસેન રાજા.	૨૦૪	પ્રથમ કંદર્પોત્સર્પણ વચના-	
ઉદ્યાનપાલનું આગમન.	૨૦૫	તિચાર.	૨૩૮
મધ માંસ છૂત રાત્રિભોજન.	૨૦૭	મિત્રસેનની કથા.	૨૩૮
દત્તત્રેણીની કથા.	૨૦૮	મિત્રસેનનો ચમત્કાર.	૨૩૯
મુનિદેશના.	૨૦૮	દુરાચારની શિક્ષા.	૨૩૯
ભોજાઈનું કપટ.	૨૧૧	દ્વિતીય કૌકુચ્યાતિચાર.	૨૪૧
અશ્વમાત સંકટ.	૨૧૧	સિદ્ધવણિની કથા.	૨૪૧
ગુદર્શન ઐથી.	૨૧૨	મુનિદાસ ઐથી.	૨૪૨
રાત્રિભોજન.	૨૧૬	શેડો દદ નિથય.	૨૪૩
સિદ્ધરાજ.	૨૧૭	ધર્મભાવના.	૨૪૩
અસિતાક્ષ યક્ષ.	૨૧૮	મુનિનો ઉપદેશ.	૨૪૫

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
કર્પર્ક યજ્ઞ.	૨૪૫	પદ્માત્માપૂર્વક વૈરાગ્ય.	૨૭૧
પૂજનો પ્રભાવ.	૨૪૬	બ્હેનનો ઉપદેશ.	૨૭૪
એક વિદ્યુત્ત.	૨૪૮	મૃગદેવની ઉદારતા.	૨૭૫
સિદ્ધનું મરણ.	૨૪૯	શત્રુઓની ધાડ.	૨૭૫
તૃતીય મૌઘયાંતિચાર.	૨૫૦	પ્રથમ શિક્ષાવ્રત સામાયિ-	
પદ્ય વણિની કથા.	૨૫૦	કવ્રત.	૨૭૭
વિજયપાળ.	૨૫૦	નામદત્ત કુમારની કથા.	૨૭૭
મંત્રીનો ઉપદેશ.	૨૫૧	યુવતિનો સમાગમ.	૨૭૮
સહ્યનીનું મરણ.	૨૫૧	ચક્રન વિચાર.	૨૮૦
નૃપવિભાવ.	૨૫૨	મુનિદર્શન.	૨૮૨
મંત્રીની મુક્તિ.	૨૫૨	ઋષિધર્મનો સ્વીકાર.	૨૮૫
રાજાનો દુઃખ.	૨૫૪	સામાયિનું લક્ષણ.	૨૮૬
પદ્યવણિ.	૨૫૫	મલપોકતુની કન્યાઓ.	૨૮૬
દુનિમ દેવીનો સમાગમ.	૨૫૬	નગરવાસી યજ્ઞ.	૨૮૭
ચતુર્થ અધિકરણાતિચાર.	૨૫૮	કર્પર્ક યજ્ઞ.	૨૮૮
દુર્લભ વણિની કથા.	૨૫૮	રાત્ર્યભિષેક.	૨૮૯
મુનિનો ઉપદેશ.	૨૫૯	રાજાનો ઉપદેશ.	૨૯૦
સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી	૨૬૦	પ્રથમ મનોદુષ્ટાનિધાના-	
કાર્પટિનું કપડ.	૨૬૧	તિચાર.	૨૯૧
સાગરદત્તનો પદ્માત્મા.	૨૬૨	માન વણિની કથા.	૨૯૨
દમ્પતી દુરીવાદ.	૨૬૩	શિક્ષાપયોગી દેશના.	૨૯૨
વૈરાગ્ય ભાવના.	૨૬૪	નિષ્પુરુષનો પદ્માત્મા.	૨૯૪
દુર્લભનો પ્રભાવ.	૨૬૫	ન્યાય સ્વરૂપ.	૨૯૫
નામાંકિત ખડ્ગ.	૨૬૬	ઉચ્ચ સ્થિતિ.	૨૯૬
દુર્લભને શિક્ષા.	૨૬૭	દુષ્ટાન.	૨૯૭
પંચમ મોગાંશતિરેકાતિ-		દ્વિતીય વચનદુષ્ટાનિધા-	
ચાર.	૨૬૯	નાતિચાર.	૨૯૮
નગરવ વણિની કથા.	૨૬૯	વિસદ શ્રેષ્ઠીની કથા.	૨૯૮
વૈરાગ્ય દાન.	૨૭૦	મુનિદર્શન.	૨૯૯
		દમ્પતીનો ભાવમાર્ગ.	૨૯૯

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
સામાયિકમાં શિથિલતા.	૩૦૦	વિક્રમરાજ.	૩૨૭
શાંત શ્રેષ્ઠીની નિષ્કૃતતા.	૩૦૧	આકાશચારી સુભટ.	૩૨૮
સદાચારી નિષ્ઠ.	૩૦૨	બંને સુભટોનો વિવાદ.	૩૨૮
તૃતીય કાયદુપ્રણિધાના- તિચાર.	૩૦૪	રણસંગ્રામ.	૩૩૦
સ્થામલ વણિકની કથા.	૩૦૪	શંખ અને સુભટ.	૩૩૦
વસંતઋતુ.	૩૦૪	દેવનો ઉપદેશ.	૩૩૧
ચારણ મુનિનું આગમન.	૩૦૫	દેશાવકાશિક વ્રત.	૩૩૨
ચારણ મુનિનો ઉપદેશ.	૩૦૬	દેવની પ્રસન્નતા.	૩૩૩
સ્થામલનો પ્રમાદ.	૩૦૮	અકસ્માત શલવેદના.	૩૩૪
ચતુર્થ અનવસ્થાનાતિચાર.	૩૦૯	શંખરાજનો પ્રભાવ.	૩૩૫
વરણ શ્રેષ્ઠીની કથા.	૩૧૦	પ્રથમ આનાયનાતિચાર.	૩૩૭
ચારણ મુનિનો ઉપદેશ.	૩૧૦	વિંધ્યવણિકની કથા.	૩૩૭
ચારભટ ક્ષત્રિય.	૩૧૧	વિંધ્યનો મહોત્સવ.	૩૩૮
મોહનનું પરાક્રમ.	૩૧૨	વિંધ્યની માંદગી.	૩૩૯
ચારભટની વ્યગ્રતા.	૩૧૨	વિંધ્યની શિથિલતા.	૩૪૦
ચારભટને બક્ષીસ.	૩૧૩	વિંધ્યને શિક્ષા.	૩૪૧
પંચમ સ્મૃતિવિહીનતા- તિચાર.	૩૧૪	દ્વિતીય પ્રેષણાતિચાર.	૩૪૨
સોમ વણિકની કથા.	૩૧૪	સદૃશ્રેષ્ઠીની કથા.	૩૪૩
એક નરીન કથા.	૩૧૫	સદૃની દુર્દશા.	૩૪૩
બાળકે કરેલો ઉપકાર.	૩૧૬	મુનિદર્શન.	૩૪૪
કૃત્ત્વ સોની.	૩૧૭	મુનિનો પ્રશ્ન.	૩૪૫
ગાર્ગીનો પ્રત્યુપકાર.	૩૧૮	મુનિનું ચરિત્ર.	૩૪૬
દયાળુ બ્રાહ્મણ.	૩૧૯	ધનનો પ્રભાવ.	૩૪૭
મુનિચરિત્ર.	૩૨૧	દિગ્વ્રતનો સંક્ષેપ.	૩૪૭
સોમશ્રેષ્ઠીનો પ્રમાદ.	૩૨૩	લેખવાહક.	૩૪૮
દ્વિતીય શિક્ષાવ્રતદેશા- વકાશિકવ્રત.	૩૨૬	સદૃનો પશ્ચાત્તાપ.	૩૪૮
શંખકુમારની કથા.	૩૨૬	તૃતીય શબ્દાતિચાર.	૩૪૯
		મતિસાગર મંત્રીની કથા.	૩૪૯
		સુયશાએ આપેલો ઉત્તર.	૩૫૧
		શ્રાવક ધર્મ.	૩૫૪

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
મંત્રીની કલ્પના.	૩૫૪	અડધુન કથા.	૩૮૦
ચતુર્થ સ્વરૂપ પ્રદર્શનાતિ- ષાર.	૩૫૬	અમર યુદ્ધની તપાસ.	૩૮૧
કૃષ્ણની કથા.	૩૫૬	બાલ પંડિતાનું લમ.	૩૮૩
ભારતું ચરિત્ર.	૩૫૭	પ્રમનો ઉત્તર.	૩૮૪
શ્રીની શોધ.	૩૫૮	દેવકી ઉપસર્ગ.	૩૮૬
આર્યવાદનો ઉપદેશ.	૩૫૯	રાજાનો માર્ગ.	૩૮૮
દેવળી બગવાન.	૩૬૦	પૌષ્ણના પાંચ અતિષાર.	૩૮૯
કૃષ્ણની શિષ્યસતા.	૩૬૦	વૈશમણુ પુત્રોની કથા.	૩૯૦
અતિચારની વેદના.	૩૬૧	વૈશમણુની માંદગી.	૩૯૦
પ્રથમ પુલ્કલસેપાતિષાર.	૩૬૨	મરણકાલ.	૩૯૧
સોમશેષની કથા.	૩૬૩	દેવકી બગવાન.	૩૯૧
સૌભાગ્યનો ઉપાય.	૩૬૪	ધર્મોપદેશ.	૩૯૨
યુરુમહારાજ.	૩૬૪	પ્રથમ, દ્વિતીય અતિચાર.	૩૯૪
ધનશ્રી ઉપર દ્રેષ.	૩૬૫	ત્રીજો, ચોથો, પાંચમો અતિ- ચાર.	૩૯૫
એક પરિવારકા.	૩૬૬	ચતુર્થ શિક્ષામત અતિચિ.	
વિમલનો અસહ્ય વિચાર.	૩૬૭	સંવિધાન મત.	૩૯૭
શ્રી પ્રત્યે વિમલનો ઉદ્ધાર.	૩૬૮	શાંતિમંત્રીની કથા.	૩૯૭
માખાપનો શોધ.	૩૬૯	અભયદેવસરિ.	૩૯૮
આખીનો સમાગમ.	૩૭૦	દાનત્રદા.	૩૯૯
શ્રી પ્રભાની વેદના.	૩૭૦	વર્ષાકાળ.	૩૯૯
વિમલનો પશ્ચાત્તાપ.	૩૭૧	પ્રથમ સચિત્તનિલેપનાતિ- ષાર.	૪૦૧.
ધનશ્રીનો ઉપદેશ.	૩૭૨	લક્ષ્મી આવિકાની કથા.	૪૦૨
મતની વિરાધના.	૩૭૫	શાંતી મહારાજાનો ઉપદેશ.	૪૦૨
તૃતીય શિક્ષામત-પૌષ્ણ- મત.	૪૦૭	લક્ષ્મીનો કપટભાવ.	૪૦૪
મલયકેતુરાજાની કથા.	૪૦૭	દ્વિતીય સચિત્તપિધાના- તિષાર.	૪૦૬
યુનિનું આગમન.	૪૦૮	વિગ્રવા શેઠાણી કથા.	૪૦૬
ધર્મ દેશના.	૪૦૮	વિગ્રવાને પ્રતિબોધ.	૪૦૬
મલયકેતુ.	૪૦૯		

વિષય.	પૃષ્ઠ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
વિજયાની દાનલક્ષિત.	૪૦૮	સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ.	૪૩૦
તૃતીય કાલાતિક્રમણાતિ- ચાર.	૪૦૯	ઉત્કૃષ્ટ-જન્મન્ય મંલેખના.	૪૩૧
દેવચંદ્ર શ્રાવકની કથા.	૪૧૦	મલયચંદ્રની ભાવના.	૪૩૨
સૂરિનું આગમન.	૪૧૦	અનશન વ્રત.	૪૩૩
શબ્ય પ્રત્યે ગુરુવચન.	૪૧૨	રાજાનો શોક.	૪૩૪
કૃપ છુતાનું કૃષ્ણ.	૪૧૩	સ્વપ્નવિચાર.	૪૩૫
ચતુર્થ પરવ્યપદેશાતિચાર	૪૧૪	સ્વપ્નનો ઉત્તર.	૪૩૬
સ્થવિરાની કથા.	૪૧૪	સમયસાગરસૂરિ.	૪૩૬
મલયચંદ્રસૂરિ.	૪૧૫	મહાસેન રાજાનો મોક્ષ.	૪૩૭
કૃપટવૃત્તિ.	૪૧૬	નિર્વાણ વર્ણન.	૪૩૮
પંચમમાત્સર્યાતિચાર.	૪૧૭	તીર્થયાત્રા.	૪૩૮
નંદ વણિકની કથા.	૪૧૭	સુર તથા સૂરેન્દ્રોનું આગમન.	૪૩૯
કાશ્યપસૂરિમાં રહેલા મુનિ.	૪૧૮	નિર્વાણપદ.	૪૪૦
ધર્મદેશના.	૪૧૯	વિરહભાવ.	૪૪૦
વૈરાગ્યનું કારણ.	૪૧૯	નંદીશ્વરની યાત્રા.	૪૪૨
પતંગનું મરણ.	૪૨૦	ગ્રંથકારની પ્રશસ્તિ.	૪૪૩
મુનિવેપ કારણ.	૪૨૧	શ્રી ગિરનાર મંડન શ્રીનેમિનાથ સ્તવન.	૧
રાણીઓની પ્રાર્થના.	૪૨૧	શ્રી અજીરામર પાર્શ્વનાથજીનું સ્તવન.	૨
એક યક્ષ.	૪૨૩	મહુવા મંડન શ્રીમહાવીર જીન સ્તવન.	૩
ગુણચંદ્રસૂરિ.	૪૨૩	ગોધા મંડન શ્રી નવખંડા પાર્શ્વજીન સ્તવન.	૪
નંદવણિક.	૪૨૪	શ્રી અમીઝરા પાર્શ્વનાથનું સ્તવન.	૫
સંલેખના.	૪૨૬	શ્રી મહાવીર જીન સ્તવન.	૬
મલયચંદ્રની કથા.	૪૨૬		
મહાસેનરાજા.	૪૨૭		
મુનિદર્શન.	૪૨૭		
મૃગવી અને રાજાનો સંબંધ.	૪૨૮		

શ્રીસુપાર્શ્વનાથચરિત્ર.

ભાગ ૨ જો.

આચાર્ય શ્રી અનિતયાગરજ મહેરાજ.

॥ शास्त्रविशारદજ્ઞાનાચાર્યયોગાનિષ્ઠાલ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકરસદ્ગુર-
ગચ્છાધિરાજશ્રીમદ્યુદ્ધિસાગરસૂરિચરણસરોજેન્દ્રોનમઃ ॥

શ્રીસુપાર્શ્વનાથચરિત્ર.

દ્વિતીયવિભાગ.

(અનુવાદક-પ્રસિદ્ધવક્ત્રા પંચાસજી શ્રીઅણ્ણતરાગરજી ગણી) .

દેવયશશ્રેષ્ઠીની કથા.

સ્થૂલાદત્તાદાનવિરમણુવ્રત.

દાનવીર્યરાજ બોલ્યો, હે જગદ્ગુરુ ! હવે ત્રીજા અણ્ણવ્રતનું
સ્વરૂપ અમને સમજાવો. શ્રીસુપાર્શ્વગ્રંથ બોલ્યા, હે રાજન ! પ્રાંભ,
આકર અને નગરાદિક સ્થાનોમાં સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર
એમ ત્રણ પ્રકારની ચોરી ચઢાવનાર એવું જે અદત્ત-સ્થુલ દ્રવ્ય
હોય તેનો સર્વથા ત્યાગ કરવો. તેમજ જે પુરૂષ પરદ્રવ્યને ઢેકું,
પાપાણુ કે તૃણ સમાન માને છે તેનો મ્હોટો યથારૂપી પટલ
દેવયશ શ્રાવકની માફક આ જગતમાં વાગે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં વજ્રમણીને ધારણ કરનાર, સુમનસુ
(દેવ-પડિના) થી સેવાયેલું અને હજાર
દેવયશનું દૃષ્ટાંત. આગ્રજક્ષ (નેત્રો) વડે સહિત ઈંદ્રના
શરીર સમાન હર્ષપુર નામે નગર છે.

તેમાં ગજ અથવા ગત (હસ્તી-ગયેલો) છે પરિશ્રદ્ધ જેનો છતાં પણ સકલત્ર (સ્ત્રી સહિત) સકલ પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરનાર સુનિ સમાન નયસાર નામે રાજા છે. વળી તે કુબેર સમાન ઉદાર છે, છતાં પણ ગત (જ) દાન-ના અભાવવડે (હસ્તીના દાનવડે) વિખ્યાત છે. શીવગુણમાં શિરોમણિ સમાન, તત્કાલ વિકસ્વર થયેલા કમલદલ સમાન છે નેત્ર જેનાં અને ગતિના વિલાસ વડે નેષ્ટ રાજદંત્રીનો પરાજય કર્યો છે એવી સુરસુંદરી નામે તેની સ્ત્રી છે. વળી તે નગરમાં ધનાઢ્ય નામે શ્રેષ્ઠી રહે છે અને બહુ દયાળુ એવી મલ્લયમતી નામે તેની સ્ત્રી છે. તેઓને દેવયશ નામે પુત્ર થયો. રૂપમાં કામ સમાન, છત્ર રાજ ભગવાનના વચનમાં દૃઢ શ્રદ્ધાળુ, વિવેકરૂપી નેત્રોથી વિભૂષિત અને શુણ્ણ રૂપી રત્નોના મહાનિધિ એવા તે દેવયશ રાજાને બંધુ સમાન પ્રિય હતો. તેની સ્ત્રીનું નામ રૂકિમાણી હતું. તે પણ પ્રેમરસનું કુદરૂપન અને જૈનમતની ઉત્તમ ભાવનાવાળી શ્રેષ્ઠ શ્રાવિકા હતી. વળી બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મપાળતો અને દરેક પર્વના દિવસોમાં સાવધ પ્રતિમાનો અભ્યાસ કરતો તે દેવયશ શ્રાવક વિશુદ્ધ આચારથી લોકમાં બહુ પ્રસિદ્ધ થયો. અને નિરંતર શુદ્ધ વ્યવહારથી તેણે ઘણું દ્રવ્ય મેળવ્યું.

સ્વસ્થાવનો દૂર એવા ધનદેવ નામે તેનો પિત્રાર્ધ ભાર્ય હતો. તે હસ્તેશાં તેના ઉપર બહુ દેવ કરતો ધનદેવની દૃષ્ટિ. હતો. જેમ જેમ તેની પ્રશંસા સત્તમે તેમ તેમ કુકર્મના વશથી તે તેની બહુ નિંદા કરતો, તેમજ કોઈપણ માણસ તેના શુદ્ધ વેપારની વાત તેને આગળ કરતો તેને એમજ કરતો કે એ અધમ દુરવ્યવહારી નહીં પણ બહુ ને આગળ આગળ નહીં. પાંચ દિવસ પછી તેને સ્વપ્ન દેખાયું કે શું કામ છે. હાલમાં તેના મનની મહેરબાની

નીથી ધમધમાટ કરે છે, ઠીક કરવા ઘો. એના જેવા ધણા
બદમાસો આ નગરમાં અમે જોયા. અને બહુ ઉસ્તાદો ધુળભેગાએ
ચર્ચ ગયા. એ પ્રમાણે દેવયશની પાછળ તે નિંદા કરતો હતો.
અને તેની પાસે જાય ત્યારે તેનાં છિદ્રો શોધવાની દૃષ્ટિથી અનેક
પ્રિય વચન બોલી તેને ખુશ કરતો હતો. છતાં પણ તે દેવયશ તો
સ્નેહથી પોતાના બંધુ તરીકે તેને જોતો હતો. અને બહુ પ્રીતિથી
સંભાળણુ પૂર્વક તેનું સન્માન કરે છે તો પણ તે ધનદેવ પોતાની
કૃતિલ પ્રકૃતિ છોડતો નથી.

એક દિવસ દેવયશ વણિક દેવવંદન માટે ઉદ્યાનમાં જૈનમં-
દિર તરફ જતો હતો. તેને જોઈ ધનદેવ
ધનદેવનું કંપટ. બોલ્યો, હે મિત્ર ! મ્હારે પણ દર્શન માટે
આપની સાથે આવવું છે. માટે થોડીવાર તમે
ઉભા રહો, તેટલામાં હું શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી આવું છું. દેવયશ પણ
ત્યાં ઉભો રહ્યો. તેવામાં રાજપાર્ટીમાંથી પાછા આવતા રાજાએ
તેને ઉભેલો જોયો તેથી પૂછ્યું કે તું એકલો અહીં કેમ ઉભો છે ?
પ્રજ્ઞામ કરી તે બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! હું દેરાસરમાં દર્શન માટે જાઉં
છું. એમ દેવયશનું વચન સાંભળી રાજા પોતાને રસ્તે ચાલતો થયો.
ધનદેવ હજી સુધી ન આવ્યો. એટલે જો આવશે તો તે મ્હને જૈન-
મંદિરમાં મળશે. એમ વિચાર કરી દેવયશ ચાલતો થયો. આગળ
ચાલતાં ધુળમાં દબાએલી અને કંઈક ભાગ બહાર ચળકતો જેનો
દેખાતો હતો. એવો રાજાની મુદ્રિકા તેના જોવામાં આવી. સર્પના
ભયથી જેમ ઠાઈ એકદમ રસ્તો છોડી ચાલ્યો જાય તેમ દેવયશ
તે માર્ગ છોડી પાછો વળીને આગળ ચાલ્યો ગયો. પાછળ
આવતા ધનદેવે તેને પાછો વળતો જોઈ વિચાર કર્યો કે શામાટે
આ પાછો વળ્યો ? શું આ માર્ગમાં સર્પ હતો ? કે જેથી
પાછો વળી આ અન્ય રસ્તે ચાલ્યો ગયો એમ સંશય કરતો

ધનદેવ ત્યાં જઈ વિશેષ તપાસ કરવા લાગ્યો..ત્યાં સ્વચ્છ વાદ-
ળથી આચ્છાદિત, તેજસ્વી સૂર્યના બિંબ સમાન ક્રાંતિમય અને
ધુળથી દળાએલી, રાજની મુદ્રિકા તેના જોવામાં આવી કે તરતજ
આડું અવળું જોઈ કોઈ ન દેખે તેવી રીતે મુદ્રિકા લઈ પોતાના
વસ્ત્રના છેડે બાંધી દીધી. પછી તે દેવયશની પાછળ ચાલ્યો અને
જૈનમંદિરમાં ગયો. ત્યાં દેવયશની સાથે લગવાનની પૂજા કરી,
ચૈત્ય વંદનાદિક વિધિ સમાપ્ત કરી ત્યાંથી નિવૃત્ત થઈ, દેવયશની
સાથે તેને ઘેર ગયો. લોજન પણ તેની સાથે કર્યું અને રાત્રિએ
શયન પણ ત્યાંજ કર્યું. જ્યારે ઘરનાં સર્વ માણસો ઉઠી ગયાં
ત્યારે ધનદેવે વિચાર કર્યો કે, આનો ઉચ્છેદ કરવાનો આ સમય
ઠીક આવ્યો છે. એમ જાણી કોઈ પણ ન જાણી શકે તેવી રીતે
આમડાના સાંઘા તોડી તેની પેટીની અંદર તે મુદ્રિકા મૂકી દીધી.

હવે રાત્રિએ પોતાના મકાનમાં આવી સર્વ અલંકારો
ઉતાર્યા એટલે મુદ્રિકા તેના જોવામાં આવી
મુદ્રિકાનો તપાસ. નહીં. તેથી તેણે જાણ્યું કે જરૂર માર્ગમાં
મુદ્રિકા પડી ગઈ. એમ જાણી તે વાત તેણે
પોતાના સેવકને કરી. તેણે પણ માર્ગમાં આવતા જતા
માણસોને પૂછી બહુ ઉપાય સાથે રાજમાર્ગમાં બહુ શોધ
કરાવ્યો, તેમજ ધુળપોચા લોકોની પાસે સર્વ રેતી જોવાની,
પરંતુ મુદ્રિકાનો પત્તો લાગ્યો નહીં. એટલે તે વાત તેણે નરેન્દ્રને
જણાવી. તેથી રાત્રિએ પણ સર્વ નગરમાં પટલ ઘોષણા કરાવી કે
જેને રાજમુદ્રિકા જડી હોય તેણે પાંચ દિવસની અંદર આપી
જવી. અને તે મુદ્રિકા આપનારને હું અભયદાન આપું છું. છતાં
ત્યારબાદ જો તે ચાર પદ્ધતિમાં આવશે તો તે ખુદ રાજનો પુત્ર
હશે તોપણ તેને દેહાંત શિક્ષા કરવામાં આવશે. આ પ્રમાણે ઘોષણા
સંભળી દેવયશે ધનદેવને જોવાની કહ્યું કે હે મિત્ર ! તે વળતે ત્હો

રાજમુદ્રિકા જોઈ હતી? ધનદેવ જોલ્યો, તે વખતે એટલે ક્યારે? આવું સંબંધ વિનાનું તું શું જોલે છે? એમ ઉલટું જોલી તેણે પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો. ત્યારે દેવયશ જોલ્યો, જ્યારે તું મ્હારી પાછળ ઉઘાનમાં દર્શન માટે આવતો હતો. ત્યારે મ્હેં પણ તે મુદ્રિકા જોઈ હતી. માટે જો ત્હેં લીધી હોય તો વેળાસર રાજાને આપી દે. નહીં તો પછી બહુ મુશ્કેલી થઈ પડશે. તેમજ આ ત્હારા વંશને ચોરનો અસહ્ય અપવાદ લાગશે. ધનદેવ જોલ્યો, હે મિત્રા! હું જાણું છું કે ત્હારા સંગથી સારું ફલ નંધીજ મળવાનું. ઠીક, ઉપરથી ચોરોનું કલંક પણ તું મને આપે છે. ત્હારા જેવા સજ્જન તો કોઈ ન જોયા. તારા સહવાસથી હવે સર્વું, એમ કહી પોતાના મનમાં આનંદ માનતો ધનદેવ પોતાને ઘેર ગયો.

રાજાના પ્રતીહારને એકાંતમાં જોલાવી ધનદેવે કહ્યું કે ખાસ દાર્પને લીધે રાજાને મ્હારે એકાંતમાં કંઈક ધનદેવનું કાવતરું ઠહેવાનું છે, માટે રાજાનો મેળાપ તું મ્હને કરાવ. ત્યારબાદ પ્રતીહાર તેને રાજા પાસે લઈ ગયો. ધનદેવ નમસ્કાર કરી જોલ્યો, હે નરદેવ ! આપની મુદ્રિકા દેવયશે લીધેલી છે અને તે વાત નક્કી છે; વળી તેણે ધર્મના કપટથી લોટાને હુંટી લીધા છે, છતાં પણ હજી તેઓ સમજતા નથી. વળી હે રાજા ! જે દિવસે આપની વીંટી પડી ગઈ હતી તે દિવસે દેવયશ જૈનમંદિરમાં જતો હતો, ત્યારે હું પણ તેની પાછળ ગયો હતો અને મ્હારા દેખતાં તેણે ગુપ્ત રીતે નીચે નમી જમીન ઉપરથી તે લઈ લીધી. તે જોઈ મ્હને સંશય આવવાથી તેણે તે વીંટી સંતાડી દીધી. અને તે મુદ્રિકા તેણે પોતાના ચયનચૂડમાં પેટીની અંદર મૂકેલી છે. આપનું દાર્પ જાણીને જ આ વાત કરી છે. નહીંતો પોતાનું પેટ કોણ ચીરે ? કારણકે તે મ્હારો ભાઈ થાય છે. ત્યાંબાદ રાજાએ જાણ્યું કે આ વાત સત્ય છે. કારણકે

હું આવતો હતો તે સમયે દેવયશને મહેં પણ તે ઠેકાણે ઉભેલો જોયો હતો. એમ વિચાર કરી ધનદેવને કહ્યું કે તું રાજભક્ત છે, તેથી તહારી સેવાનો યોગ્ય સત્કાર કરીશ. પરંતુ હાલમાં દ્વાર-પાળના કદ્દા પ્રમાણે ક્ષણમાત્ર તું બેસી રહે. એમ કહી તેને દ્વારપાલને સ્વાધીન કરી, કોટવાળને મોકલી કાર્યાતરના ઉદ્દેશથી દેવયશને બોલાવરાવ્યો. દેવયશ પણ તત્કાળ ત્યાં આવ્યો. એટલે એકાંતમાં તેને લઘ જઈ રાજાએ પૂછ્યું કે હે ભદ્ર ! જ્ઞેનમંદિરના માર્ગમાં પડી ગયેલી મહારી મુદ્રિકા તે વખતે તને જડી છે, એમ અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે. માટે જો એ વાત સત્ય હોય તો હાલ તે આપી દે. હજી પણ હું તહને અલયદાન આપું છું અને કંઈપણ તહને હરકત કરીશ નહીં, તું પણ જાણુ છે કે સત્યમાં સુખ છે. વળી અમહારી આ રાજ્ય સ્થિતિ પણ તે મુદ્રિકાના પ્રભાવથીજ ચાલી આવે છે. આ પ્રમાણે વિષમ વચન સાંભળી દેવયશ બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! આપની મુદ્રિકા મહેં લીધી નથી. સેવકો ઉપર આપ સ્વાભાવિકજ દયાળુ છો. તેમજ આપની પ્રતિજ્ઞા સત્ય છે. જંથી મહુને અલયદાન મળે તેમાં કંઈ સંશય નથી. પરંતુ આ લોક અને પરલોકમાં ત્રીજા વ્રતના લંગથી ઉત્પન્ન થયેલાં નરકાદિક દુઃખના કારણભૂત પાપો લોગવવાં પડે તેની શી ગતિ થાય ? માટે હે સ્વામિન્ ! પ્રાણનો ત્યાગ થાય તોપણ આ ચોરીનું કામ હું નજ કરું. રાજા બોલ્યો, તહારે કહેવું સત્ય છે, પરંતુ તહારા શયન સ્થાનમાં પલંગ પાસે પેટીમાં તે વીંટી તહેં ગોપવી છે, એમ ધનદેવનું કહેવું છે. માટે તમે અહીં રહો અને તે પેટીને અમારા પુરૂષો અહીં લાવે તેવી ગોઠવણ કરો. વળી તેનો તપાસ કરતાં જો મુદ્રિકા નહીં નીકળે તો હું તે પિશાચ રૂપ અધમને ભૂતનું બલિદાન કરીશ. ત્યારબાદ દેવયશે તે જ પ્રમાણે પેટી ત્યાં મંગાવી.

ત્યારનાદ તે પેટી ખુલ્લી કરી જોયું તો તેમાંથી પરિચહનું પ્રમાણ અને નવકાર મંત્રનું ફલ જેમાં દેવયશને શિક્ષા લખેલું હતું એવું એકટિપ્પણનું કાગળીયું રાજાનાં જોવામાં આવ્યું. તે વાંચવાથી રાજા સમજી ગયો કે જેના નિયમો આવા ઉત્કૃષ્ટ છે, તે માણસ આવું કાર્ય ન જ કરે. તેથી દ્વારપાલને હુકમ કર્યો કે ધનદેવને તે જલદી અહીં લાવો, કારણકે તેણે આવી ખરાબ વાત શા માટે કરી ? દ્વારપાળે તરતજ તેને ઢાખલ કર્યો. રાજા જોડ્યો, કે અધમ ! તારા કહેવું અસત્ય છે. એમ રાજાના કહેવાથી ધનદેવે તે પેટી ખંખેરી કે તરતજ તેમાંથી પીટી નીચે પડી. તે જોઈ પાસે ઉઠેલા લોકો બોલ્યા, આ મોટો આશ્ચર્ય છે કે અમૃતમાંથી વિપ ઉત્પન્ન થયું. ત્યારનાદ ભૂપતિએ કોધાયમાન મર્ધ દેવયશને બહુ તિરસ્કાર પૂર્વક કહ્યું, કે ધૃષ્ટ ! કૃત ધાર્મિક ! આ શું ? દેવયશ જોડ્યો, હે રાજા ! આ સર્વ દેવનું કર્તવ્ય છે. રાજા જોડ્યો, તે વાત સત્ય છે. દેવેજ ત્હને આવી ખુદિ આપી હશે. એમ કહી રાજાએ બહુ વિઠંબના પૂર્વક વધસ્થાને તેને લઈ જવાની આજ્ઞા આપી. આરક્ષકે તેને વૃદ્ધ ખર ઉપર બેસાડી, ગેરૂથી શરીર રંગી મુંઢર લાલ કછેરના પુષ્પોની માલા ત્હેના કંઠમાં પહેરાવી અને આગળ કિંકિમ નગારાના ઘોષ સાથે બહુ ઠાકથી નગરની અંદર કોઈ નવીન પ્રકારનો વરઘોડો કાઢ્યો. તેમાં એક પુરૂષ પોતાના હસ્ત વટે ઉંચા વાંસડા ઉપર લટકાવેલી મુદ્રા રત્નને લખાવે છે. તે જાણે અન્યાયનો પોકાર કરવા માટે નગર લક્ષ્મીનો ઉંચો કરેલો હાથ હોયને શું ? તેમ દેખાય છે. આ પ્રમાણે દેવયશનો તિરસ્કાર જોઈ તેના સ્વજન અને પરિજનો રૂદન કરવા લાગ્યા, તેમજ વળી પશુ અને પક્ષિઓ પણ બહુ દુઃખી થઈ આકંઠ કરવા લાગ્યા. તેમજ લોકોની વાણી થવણી ગોચર થવા લાગી કે અહો ! રાજાએ

આ બહુ અયુક્ત કર્યું. આવા ધાર્મિક પુરૂષને પણ દેહાંતદંડ કર્યો. આ અપરાધ એનો સંભવતો નથી. પરંતુ પાપી ધનદેવનું આ કર્તવ્ય છે. માટે આ ધર્મી પુરૂષનું અશુભ કરવાથી દેશ, નગર, રાજ્ય કે રાજાના દેહનું જરૂર અનિષ્ટ થવાનું છે. વળી ધનદેવ આવી વિડંબનાનું પાત્ર બનેલા દેવચરણે જોઈ બોલ્યો, જે પુરૂષ પારકાનું અનિષ્ટ ચિંતવે છે તે તેના પોતાના ઉપરજ આવી પડે છે.

રાજાની આજ્ઞાથી રાજપુરૂષોએ તેના ઘરનો કબજો પોતાને સ્વાધીન કર્યો. આ પ્રણાણે રાજ્ય તરફથી દેવચરણની અચિંત્ય બલાત્કાર જોઈ તેમજ પોતાના સ્ત્રીને મૂર્છા પતિની દુરવસ્થાને સાંભળી તેની સ્ત્રી એકદમ મૂર્છિત થઈ ગઈ, પણ પરિજનના

શીતાદિક ઉપચારથી સચેતન થઈ બહુ દુઃખથી વિલાપ કરવા લાગી. દેવપિય દેવ ! આવા ધાર્મિક પુરૂષના દેહ ઉપર તું પ્રહાર કરતો કેમ અટકતો નથી, કેમકે જેઓના હૃદયમાં કલંકની શંકા પણ નથી, તેઓને મોટું કલંક આપે છે. અથવા હવે ખેદ કરવાથી શું ? અહીં જે કરવાનું છે તે કરૂં. એમ નિશ્ચય કરી શુદ્ધ થઈ પૌષ્પવશાલામાં ગઈ. અને હૃદયમાં શાસન દેવીનું સ્મરણ કરી, નામિકાના અગ્રભાગ ઉપર દ્રષ્ટિ રાખી, કાયોત્સર્ગ કર્યો, એટલે પંચયરમેણીના ધ્યાનના પ્રભાવથી તત્કાળ શાસન દેવી પ્રસન્ન થઈ બોલી, હે વન્દે ! ખેદ દરીયા નહીં. સર્વ સાડું થયો.

એમ કહી દેવીએ એકદમ પોતાનો ચમત્કાર બતાવ્યો કે રાજસભ્યમાં અન્ન, જલ, તાંબુલાદિક વસ્તુ શાસનદેવીને એના અપહાર કર્યો. તેમજ મંત્રી વિગેરેના ન્યાયી પણ તેવીજ રીતે જલાદિકનો અભાવ કર્યો.

ત્યારબાદ રાજાએ પીવા માટે જલ માગ્યું, ત્યારે જલધરીયાએ ગાગર, ઘડા વિગેરે સર્વે જલપાત્ર જોયાં, પરંતુ બિંદુમાત્ર પણ જલ દેખ્યું નહીં, તેથી લયણીત બની તેણે રાજાને જણાવ્યું કે; સર્વ જલપાત્રો ભરેલાં હતાં, તેમજ પાત્રોમાં છિદ્ર પણ દેખાતું નથી. તેમ છતાં નામાલુમ શું થયું કે; કોઈ ઠેકાણે પાણીનો છાંટો પણ દેખાતો નથી. ત્યારબાદ સ્વગિધરને કહ્યું કે એક પાનનું બીડું તૈયાર કરી લાવ. તેપણ પાનદાનીમાં હાથ નાંખી જુએ છે તો, અંદર એક પણ પાન મળે નહીં. એ પ્રમાણે જે જે વસ્તુઓ મંગાવી તે સર્વ નથી એમ જવાબ મળવાથી, રાજાએ મંત્રીને બોલાવી આ હકિકત જણાવી, એટલે મંત્રી બોલ્યો, હે રાજન્ ! મ્હારે ઘર પણ આવેશ બનાવ થઈ રહ્યો છે, તેમજ આપના સર્વ સેવકોને ત્યાં પણ આવીજ સ્થિતિ થઈ પડી છે. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, એકદમ આમ થવાનું શું કારણ ? તેનો તમે વિચાર કરો. ત્યારબાદ મંત્રી બોલ્યો, હે રાજન્ ! દેવયશવલ્લિદ્ નિર્દોષ દેખાય છે, છતાં ધનદેવે આની ઉપર આરોપ કર્યો છે. વળી તે ધનદેવ બહુ દુષ્ટાત્મા છે, માટે તેનુંજ દોષનો આ કંઈક કુદૃત્ય છે. વળી આ દેવયશ પ્રાણાંતે પણ આ કામ નજ કરે. એમ તેઓના વાતચિત ચાલતી હતી, તેટલામાં આમ-રધારિણીના શરીરમાં પ્રવેશ કરી શાસનદેવી બોલી, રે મૂઢ ! આ પ્રમાણે ધર્મિષ્ઠ ઉપર જીવન ગુન્થનનાર પોતાના સ્વામીને પણ અટકાવતો નથી, તો તું મંત્રી શાનો કહેવાય છે ? વળી તું એમ કહી શકે કે આ કાર્યમાં હું કંઈપણ જાણતો નથી અને રાજાએ પોતાની મેળેજ આ સાહસ કરેલું છે. માટે એમાં મ્હારે શામાટે વચ્ચે પડવું જોઈએ ! એમ જો તું માનતો હોય તો તેપણ ત્હારી મ્હોટી ભૂલ છે. કેમકે નીતિ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—દુર્વૃત્તેષ્વપ્યપત્યેપુ, યયા માતા હિતૈપિની । દુર્વૃત્તેઽપિ તથા રાજ્ઞિ, નોપેક્ષાં સચિવોઽર્જ્જ્ઞતિ ॥ અર્થ—“ જેમ દુરાચારી એવા પુત્રાદિક ઉપર પણ પોતાની માતા

હિતબુદ્ધિ રાખે છે, તેમ મંત્રીએ પણ અસત્ય માર્ગે ચાલનાર રાજાની ઉપેક્ષા કરવી ન જોઈએ. “વળી ધનદેવે આ મુદ્રિકા કપટવૃત્તિવડે તે પેટીમાં નાંખી હતી તેમજ દેવયશની સાથે ઇર્ષ્યાને લીધે તે પાપીએ આ સમગ્ર કૃત્ય કર્યું છે. આ પ્રમાણે તે આમરધારિણી સ્ત્રીનું વચન સાંભળી, આના શરીરમાં કોઈક દેવી આવેલી છે, એમ જાણી રાજા, મંત્રી વિગેરે ઢોઢો નમસ્કાર કરી અનેક ઉપચારોવડે દામા માગતા હતા, તેવામાં આવળું થઈ ગયું છે મુખ જેનું એવો તે ધનદેવ, લગુરાદિક (લાકડી વિગેરે) ના પ્રહારવડે કૂટાએલાની માફક, અતિ કઠણ શબ્દોથી પોકાર કરતો ત્યાં આવ્યો અને જોડ્યો કે; મહેં પાપીએ દેવબુદ્ધિથી સ્ફટિક સમાન શુદ્ધ એવા દેવયશ ઉપર આ અકૃત્ય કર્યું છે. એમ ત્યાં કોલાહલ થઈ રહ્યો છે, તેવામાં આદાશગામી વિમાનમાં જોડેલો, હર્ષાશ્રુને વહન કરતો અને સન્નજનો જેની સ્તુતિ કરે છે એવો દેવયશ પણ ત્યાં દેખાયો, તેથી તેની વિડંબના કરનારા આરક્ષક પુરૂષો દીન થઈ ગયા અને ઉંચા હાથ કરી ત્રાસજનક ભૂમો પાડવા લાગ્યા.

તેટલામાં વિમાન રાજમહેલ ઉપર આવી પહોંચ્યું. દેવયશને

વિમાનમાંથી નીચે ઉતરતો જોઈ આમર-

દેવીનું વચન. ધારિણી ઝટ ઉભી થઈ. તેજ પ્રમાણે રાજા,

મંત્રી વિગેરે અન્ય જનોએ પણ અક્યુત્થાન

આપ્યું. ત્યારબાદ તે સ્ત્રીએ દેવયશને પોતાના હસ્તનું અવલંબન આપી વિમાનમાંથી નીચે ઉતાર્યો. પછી રાજાએ પણ તેને બહુ માનપૂર્વક સિંહાસન ઉપર બેસાડ્યો અને પોતે બીજા આસન ઉપર બેઠો. ત્યારબાદ શાસનદેવીએ દેવયશને પ્રાર્થના કરી કે તુ જૈનમતને નાની છે, તેમજ દયાધર્મમાં અગ્રણી છે. તેથી તું ઉદ્ધૃત રાજા સુદિધનને સ્વીકાર કર્યો છે. અને સર્વથા તુ નિર્દોષ છે. હવે જે કોઈએ તારા આ પ્રમાણે વિડંબના

કરી છે તેઓને હું શિક્ષા કરું છું. કારણ કે હું નીનશાસનની સેવા કરનારી દેવી છું. વળી ત્હારી સ્ત્રીએ કાચોત્સર્ગ કરી મ્હને બોલાવી છે, એટલે હું તેઓને શિક્ષા કર્યા વિના રહીશ નહીં. આ પ્રભાણે દેવીનો અભિપ્રાય જાણી દેવયશ બોલ્યો, હે દેવિ ? મ્હારા હૃદયને લીધે મ્હને આ વિડંબના થઈ છે. વળી આ દુઃખ પડવાથી તે કોનો નાશ કરવામાં હું સમર્થ થયો, તેમજ મ્હારા પ્રાણોની રક્ષા થઈ અને હૃદયતિરિચ કલંક પણ દૂર થયું. તે સર્વ ત્હારા પ્રભાવથીજ થયું છે. એટલે હેદેવિ ! હવે મ્હારી સેવા કરવામાં ત્હેં કંઈ પણ બાકી રાખ્યું નથી, છતાં પણ હવે આ સર્વ લોકોને ઉપદ્રવથી વિમુક્ત કરે ! એટલે તે પણ મ્હારુંજ વાતસલ્ય થયું તેમ હું માનીશ. ત્યારબાદ દેવી તેપ્રભાણે સર્વને સ્વસ્થ કરી દેવયશની આજ્ઞા સ્વીકારી પોતાના સ્થાનમાં ગઈ.

રાજાએ હુદય કર્યો કે વિડંબનાપૂર્વક ધનદેવને દેહાંત શિક્ષા

કરે. તે સાંભળી દેવયશને દયા આવી

ધનદેવને શિક્ષા. તેથી તેણે રાજાને કહી તેને મુક્ત કરાવ્યો.

ત્યારબાદ રાજાએ પોતાની પટ્ટરાણીને દેવ-

યશને ત્યાં બોલકી અને તેની રી રૂઝિમણીને પાલખીમાં બેસાડી

પોતાને ત્યાં બોલાવરાવી. ત્યારે તે પોતાની નજીક આવી ત્યારે

રાજા ઉભો થઈ તેના પગમાં પડ્યો એટલે રૂઝિમણી બેઠી, હે

નરખીશ ! સર્વ કલ્યાણના પાત્ર આપ થાઓ. એમ આશીર્વાદ

આપ્યા બાદ રાજાએ તેને ભદ્રાસન ઉપર બેસાડી. પછી કૃતરા

પુરોમાં ચિદામણિ સમાન રાજ્ય હાથ બેસી સર્વ સભા સમક્ષ

બોલ્યો, હે ધર્મભગિનિ ! હું આપનો ગુન્દેગાર છું તેમ છતાં

આ પાપથી મ્હને ત્હેં મુક્ત કર્યો માટે હું ત્હારો મ્હોટો ઉપકાર

માનું છું. રાજ્ય અથવા આ દેહથી પણ તેનો બદલો વાગવાને

હું સમર્થ નથી. હવેથી આ સર્વ રાજ્ય સંપત્તિ ત્હારી છે માટે

તદને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ તહારે પોતેજ તેની વ્યવસ્થા કરવામાં છે. તે પ્રસંગે દેવયશનો પુત્ર જેને ધાન્યખેટ નામના ઉપનગરમાં સ્વચ્છનોએ મૂક્યો હતો તે ત્યાં રાજદ્વારમાં આવ્યો અને દ્વાર પાસની ગુચનાથી રાજાએ તેને પોતાની પાસે જોડાવ્યો. તરતજ તે અંદર પ્રવેશ કરી રાજાને નમ્યો. પછી પોતાનાં માતાપિતાને નમી સર્જનો ગથાગોથા સત્કાર કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ તેને અર્ચિમાન કરી પોતાના જોળામાં જોડાવ્યો. પછી દેવયશ જોડ્યો. રાજાએ આ સમય રાજ્યાદિક સંપત્તિ રૂકિમણીને સ્વાધીન કરી છે. પછી તે સ્ત્રી અંદારે સ્વાધીન છે. અને હું જીવન શિદ્ધાંતના રાજા જેમના નાકયુક્તના સ્વાધીન છું. માટે હાલ ભોજન કરી રહ્યો છું. આ પહેલું તેમને જલન કરવા જઈએ, કારણ કે તેઓ આજે જલન કરી રહ્યા છે, તે બાત નહીં છે; કેમકે વિમાનમાં જોડી રહ્યા છે. તેમની આવનાર દંપતી આવે તેમના દર્શન કરીને પ્રણામ કરી તેમને જલન કરવા માટે પરમ ઉપકારી ગેવા તે મુર્તિપ્રતી

રાજા સર્વને સાથે લઈ પોતાના સ્થાનમાં ગયો. ત્યાં રાજાએ તેઓની પાસે તેમના સર્વ સંબંધીઓને જોડાવી તેઓની સંમતિ લીધી. અને સર્વ નગરમાં અમારી ઘોષણા કરાવી. તેમજ પોતાના જાનનામાંથી તેની ઇચ્છા પ્રમાણે જૈન-મંદિરોમાં દ્રવ્ય અપાવરાવ્યું અને ચતુર્વિધ સંવત્રી બહુ ભક્તિ કરાવી તેમજ દીન, અનાથ અને હારિદ્રીઓને યથોચિત્ત દાન દેવરાવ્યું. પછી તેના પુત્રને બહુ ધન આપી યેષીપદે સ્થાપન કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ વિધિપૂર્વક તેઓને દીક્ષા અપાવી અને પોતે પણ શ્રદ્ધાધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. તેથી જૈનશાસન બહુ દીપ્ત થઈ ગયું. દેવચંદ્ર મુનિ અને રૂક્મિણી સાધ્વી બન્ને સમ્યક્ પ્રકારે ચારિત્રપાળી કેવળ જ્ઞાન પામી તેજ ભવમાં સિદ્ધિપદ પામ્યાં.

॥ इति तृतीयाणुव्रते देवयशः कथानकं समाप्तम् ॥

નાહટશ્રેષ્ઠીની કથા.

પ્રથમસ્તેનાહટકથાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, હું ભગવન્ ! આપના મુખ્યારવિદમાંથી નીકળતા ત્રીજા અણુવ્રતની કથારૂપ અમૃતનું પાન કરી અમે તૃપ્ત થયા છીએ, પરંતુ તેના અતીચારોની વ્યાખ્યા દ્રષ્ટાંત સહિત સંલગ્ન થી અમને કૃતાર્ય કરો. શ્રી મુખ્યાર્ય પ્રભુ જોડ્યા, જે વલ્લિદ્વયોરેએ અપહાર કરેલું ધન ગુપ્ત રીતે બહુલ કરે છે તે નાહટની માફક હિલચ લોકમાં વધ બંધનને પાત્ર થાય છે.

વિદુષ-પરવાળાઓ વડે મનોહર, વિગ્રાહ લક્ષ્મીનું દમલ.

મંદિર એવું સમુદ્ર સમાન લાદ્રિલપુર નામે
 નાહટદદાંત. નગર છે. તેમાં સ્થિરદેવ નામે શ્રેષ્ઠી રહેતો
 હતો. કમલશ્રી નામે તેની ભાર્યા હતી, તે
 શીલ ગુણમાં અત્રણી હતી. નાહટ નામે તેઓને એક પુત્ર
 હતો. તે સ્વભાવથી લોભી અને વેપારમાં નિર્ભય હતો. એક
 દિવસ કોઈક તેના મિત્રે તેને લોભાવી કહ્યું કે બહુ કરીયાણું
 ભરી ઘણા વેપારી લોકો નગરની બહાર આવ્યા છે. તે સાંભળી
 નાહટ પણ વેપારના લોભથી મિત્રની સાથે ત્યાં ગયો તો કોઈપણ
 વેપારી ત્યાં મળે નહીં, પછી તેણે પૂછ્યું કે; હે મિત્ર ! તે
 વેપારીઓ ક્યાં છે ? તે જલદી બતાવ ?

આ સાંભળી અનેક મુનિઓથી પરિવૃત્ત ઉદ્યાનમાં બેઠેલા
 સૂરિને તેણે બતાવ્યા. તે જોઈ નાહટ
 સૂરિદર્શન. બોલ્યો, આતો નિર્ર્થ (ત્યાગી) છે.
 મિત્ર બોલ્યો, હે ભદ્ર ! પોતે મુનિ ધર્મમાં
 રહેલા છે. પરંતુ એમની પાસે બહુ અમૂલ્ય વસ્તુઓ છે. અને
 તે પણ બહુ મોંઘા ભાવે આપે છે. છતાં પણ જો તે વસ્તુઓ આપ-
 ãને પ્રાપ્ત થાય તો, તેના પ્રતાપથી લોભ સહિત દારિદ્ર્ય રૂપી
 વૈતાલ નાશી જાય છે. આ પ્રમાણે નાહટને સમજાવીને તેનો
 મિત્ર પ્રણામ કરી બોલ્યો, હે સૂરીશ્વર ! આ વણિક પુત્ર
 વ્યાપાર માટે આપની પાસે આવ્યો છે. માટે આપના હૃદય
 રૂપી ગાંઠડીમાં ધારણ કરેલી, બહુ કિંમતી રત્ન, મૌક્તિક વિગેરે
 કંઈપણ કિંમતી વસ્તુઓ બતાવો. ગુરૂમહારાજ બોલ્યા, તહાઈ
 કહેવું સત્ય છે. પરંતુ એને જરીદવાનો વિચાર હોય તો
 બતાવીએ, નહીંતો નિર્ર્થક બોલવાથી શું વળે ? કેમકે માત્ર
 બતાવીને પાછું મૂકવાથી ખેદ ઉત્પન્ન થાય. નાહટ બોલ્યો,
 શ્રંચિઓ છોડીને રત્ન બતાવો. જોયા વિના માત્ર મુખે બોલ-

વાથી ક્રિમત જેવી રીતે યાય ? ત્યારબાદ કાનને અમૃત સમાન સુખદાયક ગંભીર વાણી વડે સુનીંદ્ર બોલ્યા, જે સમ્પદાત્મક રૂપી મહારત્ન ત્હને પસંદ પડે તો ગ્રહણ કર. આ સમ્પદાત્મક રત્ન તૈન આસન રૂપી ક્ષીર સાગરમાંથી પ્રગટ થએલું છે. તેમજ સર્વ શુભોદી સંપૂર્ણ અને ચિંતામણી સમાન મનોવાંછિત અર્થ આપવામાં દ્રંષ્ટ છે. અને વળી શુદ્ધ છે કાંતિ જેની એવો આ બીજો પ્રાણિવધ વિરતિ નામે હાર છે, જેની અંદર મન, વચન અને ક્રયા એમ ત્રણને ત્રણ કરણે શુણ્ણતાં નવ યાય એવી નવ સેરો રહેલી છે. વિગેરે સુક્તિપૂર્વક વચનો વડે સુનિધર્મ તથા શુદ્ધિધર્મ પણ વિસ્તારપૂર્વક સંભળાવ્યો. કર્મના ક્ષયોપશમથી તે બન્ને જણાએ શુદ્ધિધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યારબાદ સુનિને નમસ્કાર કરી બન્ને પોતપોતાના ઘેર ગયા. અને વિધિ પ્રમાણે તે ધર્મનું પાલન કરવા લાગ્યા.

એક દિવસ નાહટ પોતાની દુકાનમાં કામ કરતો હતો. તેવામાં ત્યાં ચોર લોકો બહુ સુવર્ણાદિક ધન મિત્રનો ઉપદેશ. લઈને આવ્યા. તેણે પણ કંઈ ન જાણે તેવો રીતે સુક્તિપૂર્વક તે ધન લઈ તેના બહલામાં કંઈક આપી તેઓને વિદાય કર્યા. આ પ્રમાણે કૂટ વ્યવહાર કરતાં નાહટને તેના મિત્રે જોયો અને મિત્ર સમજી ગયો કે આ અવળે રસ્તે ચલી ગયો છે એમ જાણી તેણે એકાંતમાં ઉપદેશ આપ્યો કે હે નાહટ ! તું આ કામ કરવું છોડી દે, આથી ત્હારું ત્રીજુ વત કલંકિત થાય છે. તે સાંભળી નાહટ બોલ્યો કે, હે મિત્ર ! અદત્તાદાનનુંજ મ્હે પ્રત્યાખ્યાન કર્યું છે. બીજા કાર્યનો મ્હે નિરોધ કર્યો નથી. મિત્ર બોલ્યો, શુરૂએ ત્રીજાવતમાં ચોરીનું ધન લેવું તેને અતિચાર (દોષ) કહેલો છે. માટે ચોરીનું ધન સર્વથા ન લેવું એવો નિયમ કર. એમ કહી

કર્ચો તેનું આ કૃપા આનંદ. અતિ લોભરૂપી ગ્રહવડે ગ્રહ કરાયેલો. તું કંઈપણ સમજ્યો નહીં અને આ રાજવિરૂદ્ધ કાર્ય કર્યું. કાગડાની પેઠે પીંડ સામે દૃષ્ટિ કરી પણ પછવાડે લખોટાને પ્રહાર ન જોયો. કૂટ વ્યવહારથી ઉપાર્જન કરેલું ધન અનર્થક કારણ થાય છે. તેમજ તે આલોક અને પરલોકમાં અનેક દુઃખે આપે છે. વળી વિશ્વસ્ત જનોને દુઃખી કરવાથી, લોખા લોકોને છેતરવાથી અને પર પીડાજનક કોઈ પણ કાર્ય કરવાથી નિર્દોષ ચિત્તવડે જે પારકું ધન ગ્રહણ કરવામાં આવે છે, તે ધન પૂર્વે પાર્જિત સંપત્તિનો ક્ષય કરે છે. તેમજ ઘોર ભયજનક થાય છે માટે હે પુત્ર! આ કાર્યથી જરૂર ત્હારું મૃત્યુ થવાનું છે. વળી ત્હારે જીવવાની ઇચ્છા હોય તો તે હાર જ્યાં ત્હેં મૂક્યો હો અથવા કોઈને આપ્યો હોય તો કહી દે, જેથી ત્હારું રક્ષણ કરે નાહટ બોલ્યો, હે પિતાજી! હારની વાત તો કરવીજ નહીં; કારણ તે હાર મ્હેં કોઈ મ્હારા મિત્રને આપ્યો છે. માટે દ્રવ્ય તથા કુટુંબ સહિત મ્હારા મિત્રને કોઈ પણ જાતની હરકત ન થવી જોઈએ કૂટનીતિથી વર્તનાર હું પાપી છું તેથી મ્હારે અને રાજાને જે થવું હોય તેમ ભલે થાય. આ પ્રમાણે પોતાના પુત્રનો નિશ્ચ જાણી શેઠ મનમાં બહુ પુશી થયા, અને વિચાર કરવા લાગ્યા. આ એનું સજ્જનપણું ગણાય, કારણ કે પોતાની આવી સ્થિતિ છતાં પણ તે પોતાના મિત્રનું રક્ષણ કરવા ઇચ્છે છે.

ત્યારબાદ સ્થિરદેવશ્રેષ્ઠી રાજા પાસે જઈ પ્રાર્થનાપૂર્વક કહેવા લાગ્યો કે હે નરાધિરાજ! હું આપને નાહટનીસ્થિતિ. વણિક છું માટે મ્હારી ઉપર કૃપા કરો અને તે કૃપા હાર વિના બાકીની સર્વ વસ્તુઓ પુરેપુરી પાછી આપશે, તેમજ મ્હારા ભંડારમાં પાંચ કરોડ સોનેયા છે, તેમાંથી હારની કિંમત અથવા તેથી અધિક

પણ જેટલું ધન જોઈએ તેટલું ચઢણ કરો. વગી એના હાંડ નિમિત્તે પણ જે જોઈએ તે મુજેથી લઈને તેને મુક્ત કરો. એમ શેઠનું વચન સાંભળી રાજા બોલ્યો, અમૃતમાંથી વિષ પ્રગટ થાય તેમ આ મહોદું આશ્વર્થ ગણાય, કારણ કે સ્થિરદેવનો પુત્ર થઈ આવું વિષમ કદ પડ્યું છતાં પણ ધનના ગોહથી પ્રસિદ્ધ વાત ઉડાવી દે છે. પરંતુ આ શેઠ તો સરલ બુદ્ધિનો હોવાથી પોતાના નિધાનમાં રહેલા ધનને પણ પ્રગટ કરે છે. ત્યારબાદ રાજાએ નાહટને ત્યાં બોલાવી શેઠને સોંપી દીધો અને કહ્યું કે તમ્હારી શરમથી એને મુક્ત કર્યો છે; પરંતુ તમ્હારે ત્યાં જે માલ હોય તે આપી દો. એમ સાંભળી 'મહોદી મહેરબાની' એમ કહી રાજાને નમસ્કાર કરી પુત્ર સહિત શેઠ પોતાના ઘેર ગયો અને રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ કાર્ય કર્યું. ત્યારબાદ નાહટ વણિક પયલિયાના કાર્યા સિવાય ત્યાંથી મરીને નરકસ્થાનમાં ગયો. 'માટે હે સખ્ય પ્રાણીઓ ! આ ત્રીજા મતના અતિચારનું સ્વરૂપ જાણુ અવશ્ય નેને દૂરથી વર્જવો.'

इति तृतीयाणुव्रते प्रथमातिचारदृष्टान्ते नाहटकया समाप्ता ॥

મહનની કથા.

દ્વિતીય સ્તેન પ્રયોગાતિચાર.

દાનવિર્થ રાજા બોલ્યો, કૃપાના સાગર એવા હે ભગવન્ ! ત્રીજા મતમાં દ્વિતીય અતિચારનું સ્વરૂપ જાણવાની અમારી ગહુ ઉત્કંઠા છે તો કૃપા કરી આપ સંભળાવો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, જે ત્રીજું મત શ્રદ્ધ કરીને ચોર લોકોને ચોરી કરવામાં

(૨૦)

સહાય આપે છે, તે પુરૂષ મહનની જેઠે ઉભય લોકમાં બહુ દુઃખી થાય છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં સપ્રાકા (પાંધા) રં કિલ્લા સકિત (સર્પોતું મુખ્ય સ્થાન), બહુ સગુણ મહનદૃષ્ટાંત. (શકુન) અનેક ગુણિ પુરૂષો (પક્ષિઓ વડે સેવાયલું, તેમજ બહુ શ્રાવક (શ્રાવક શીકારી પશુઓવડે વ્યાસ મહોટા અરણ્યની માફક કુસુમપુર નામે સુપ્રસિદ્ધ નગર છે. તેની આંદર વહન કર્યો છે પૃથ્વીનો ભાગ જેણે, દયાવડે વ્યાસ છે, હૃદય જેતું (જળથી ભરેલો છે દરે ભાગ જેનો) અને ઉત્તમ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલો (ઉચ્ચ મહોટા વાંસડાઓ જેની આંદર) એવા પર્વત સમાન રિશ્ત ખુદ્ધિવાળો વૈરાગ્યન નામે રાજા છે. વળી સારંગ ધનુષ=શ્રેષ્ઠઅંગો સુદર્શન (ચક્ર=મનોહર દર્શન) વડે આનંદજનક, ઉત્તમ વિલાસવડે પ્રગટ કરી છે શોભા જેણીએ અને લક્ષ્મી (દેવી=શરીરની કાંતિ) વડે વિભૂષિત એવી કૃષ્ણની મૂર્તિ સમાન લલિતા નામે તેની સ્ત્રી છે. દેવતાઓની મધ્યે અસુર સમાન અનેક દુઃખોને ઉત્પન્ન કરનારો હર્લભરાજ નામે તેઓને એક પુત્ર છે અને મહન નામે તેનો એક મિત્ર છે. હવે તે હર્લભરાજ કોઈતું ધન તે કોઈની સ્ત્રીતું બલાત્કારે હરણ કરે છે. વળી નય (નગ) નીતિ=વૃક્ષોના સમૂહને નિરંકુશ-ઉન્મત્ત હસ્તીની માફક તે નિર્મૂલ કરે છે.

તેથી નગરના લોકોએ રાજાની આગળ યોગ્ય કર્યો કે હે નરાધીશ ! આપની છાયામાં અમે રહી લોકોનો યોગ્ય. છીએ છતાં અનાથની માફક આ નગરને આપના કુમારે લુટી લીધી છે. રાજાએ કોધાતુર થઈ કુમારને બહુ ધિક્કાર આપ્યો. રે હરાચારી ! મહાક

રાજ્ય છોડી કોઈપણ સ્થાને ત્હને ફાવે ત્યાં તું ચાલ્યો જા. ત્હારું મુખ મ્હને દેખાડીશ નહીં. તું મ્હારો પુત્રજ નથી કેમકે મ્હારા પૂર્વજોએ મહા યત્નથી પાળેલી પ્રજાને કીકાવડે છુટવાથી મ્હારી ઈર્ષિને પણ ત્હેં દૂષિત કરી. પશુ અને પુત્રમાં રાજ્યનીતિ સમાન રાખવી એમ જો પાડિતો કહે છે તે સત્ય છે. વળી જો તું ત્હારા ખુદલા દોપને છુપાવી યોગ્ય હંડ ન કરે તો હું નીતિ-માર્ગથી વિપરીત ચાલનાર ગણાઉં, કેમકે પોતાના રાજ્યમ, સર્વજનોનું સમજાવ પૂર્વક નીતિથી પાલન કરવું તેજ લક્ષહોમ, સરોવર, દૂધા અને દેવમાંદેરાત્રિક બનાવવા સમાન ગણાય. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

દુષ્ટસ્ય દણ્ડઃ સ્વનનસ્ય પૂજા, ન્યાયેન કોશસ્ય ચ સંપ્રવૃત્તિઃ ।
 અંપક્ષપાતો રિપુરાપ્ત્રક્ષા, પશ્ચૈવ યજ્ઞઃ કથિતા નૃપાણામ્ ॥
 કિં દેવકોર્યેણ નરાધિપાનાં, કૃત્વા હિ મન્યું વિપમસ્થિતાનામ્ ।
 તદેવકાર્યં ચ સ ણ્વ યજ્ઞો—યદશ્રુપાતા ન ભવન્તિ રાષ્ટ્રે ॥

અર્થ—“હુદનો હંડ, સનનની પૂજા, ન્યાયથી કોશ (અ-જના)ની વૃદ્ધિ, સર્વથા પક્ષપાતનો ત્યાગ અને શત્રુઓથી દેશની રક્ષા કરવી એ પાંચે કાર્યો રાજાઓને માટે ખાસ યજ્ઞબૂત કહ્યાં છે. વિષમ સમયમાં આવી પડેલા રાજાઓ જો ક્રોધ વશ ન થાય તો પછી દેવ સંબંધી કામ કરવાથી શું ? કારણકે રાજ્યમાં કોઈ-પણ કેદાણે અશ્રુપાત ન થાય તેજ કાર્ય અને તેજ યજ્ઞ જાણવો.” વળી જેઓના માટે હું નિરંતર ટાઢ, તકડો, ક્રુધા અને તૃષા સહન કરું છું, તેઓના ગૃહસાર તથા સ્ત્રીઓને બલાતકારે તું હરણ કરે છે માટે મ્હારે ત્હારું કામ નથી, તેથી તું જલદી મ્હારું રાજ્ય છોડી અન્ય સ્થળે ચાલ્યો જા, ત્હારું મુખ જેવાંનો પણ હવે ધર્મ રક્ષા નથી. કેમકે ચારતાઓની વસ્તી કરતાં શૂન્યસ્થાન ધણી દરજ્જા શ્રેષ્ઠ ગણાય.

એ પ્રમાણે પોતાના પિતાના વચન રૂપ દાવાનળથી પ્રદીપ્ત થયું છે શરીર જેનું એવો તે કુમાર મહન-
 સિદ્ધપુત્રનો શાપ. સહિત નગર છોડી ચાલ્યો ગયો. આગળ
 જતાં એક નગર આવ્યું. ત્યાં નગરના બ-
 હાર તળાવની પાળ ઉપર બેઠેલા અને એક સિદ્ધપુત્ર જેમના
 ચરણની સેવા કરતો હતો એવા સુનીંદ્રને નમસ્કાર કરી રાજકુમાર
 મિત્ર સહિત ત્યાં બેઠો. તેવામાં સુંદર પૌરાંગનાઓનું એક મુખ્ય
 મંડલ આવ્યું. સુનીંદ્રને જોઇ તેઓમાંથી એક સ્ત્રી બોલી, સખી !
 અલી સખી ! જો જો આ એક આશ્ચર્ય છે. આ ભિક્ષુકનું સ્વરૂપ
 નેત્રને આનંદજનક કેવું સુંદર દીપે છે ? તે સાંભળી પોતાના રૂપથી
 ગર્વિષ્ઠ થએલી અન્ય સ્ત્રી થૂંકાર કરી બોલી, સખિ ! એના ગાલ તો
 સુકાઈ ગયા છે તેથી સુંદરતાનું ક્યાં ઠેકાણું છે ? માટે એને પતિ
 ન કરીશ. આ વાત સિદ્ધપુત્રના સાંભળવામાં આવી તેથી તેણે
 બેઠયું કે આ પણ ગુરૂનું મ્હોટું અપમાન થયું ગણાય. એમ
 સમજી સિદ્ધપુરૂષ તે સ્ત્રી ઉપર એકદમ ક્રોધાયમાન થઈ ગયો
 અને પોતાની વિદ્યાના બળથી મસ્કરી કરનાર તે સ્ત્રીને મુનિઉપર
 રાગવાલી કરી. ત્યારબાદ તે સ્ત્રી અન્ય સ્ત્રીઓની સમક્ષ મુનિ
 પ્રત્યે બોલી, સુંદર અંગવાળા એવા હે ભાગ્યવાન ! ત્હારા વિના
 અહીંથી ચાલવાને મ્હારા પગ ઉપડતા નથી ! તેની સખીઓ
 બોલી, પ્રિય સખી ! પ્રથમ એને જોઇ ત્હે થૂંકાર કર્યો તેનું
 આ દુન આવ્યું ! જેણીનું મુખ દીનતામાં આવી પડ્યું છે એવી
 તે સ્ત્રી બોલી, મ્હારી સખીઓ થઇ તમે જ્યારે ક્ષત ઉપર ક્ષાર
 નાખ્યો તો પછી મ્હારે ચરણ કોનું રહ્યું ? વળી તમે મ્હને આ
 છેવટની જલાંચલિ આપો છો એમ નક્કી સમજજો. ત્યારબાદ ત-
 રતન બહુ દુઃખથી પીડાયેલી તે સ્ત્રી પૃથ્વી પર પડી ગઈ અને
 બહુ વિલાપ કરવા લાગી. તે સાંભળી સિદ્ધપુત્ર પોતાની વિદ્યા

સમેટી લંબ બોલ્યો કે આ મુનીંદ્ર તોં સ્ત્રીઓને ચાંકાલિની સમાન અસ્પૃશ્ય માને છે. માટે અહીં તને બહુ કલેશ થશે, જોમ સમજી વિષયવાસનાનો ત્યાગ કરી તુચાંત થા. વળી આ મુનિ ઉપર ત્હારો રાગ હોય અને ત્હારા આત્માને જોમના આધીન માનતી હોય તો જોમનું સ્થિર અને પરમ સુખદાયક જોવું વચન મહણ કર તે સાંભળી માનને નમસ્કાર કરી સ્ત્રી જોંલી, જગદમ્બુ ! મ્હારા ચોખ્ખા જે કરવાનું હોય તે કરમાવો. મુનિમહારાજ બોલ્યા, સંસાર જો દુઃખનો ભંડાર છે અને મુક્તિ જો પરમ સુખનું સ્થાન છે. વળી તે મુક્તિનું કારણ જીનધર્મ છે. અને તે ધર્મનું કારણ અહિંસા છે. તે અહિંસા કામાદિક પાપોના અભાવથી સિદ્ધ થાય છે. વળી પાપોના ત્યાગ આરંભથી વિમુક્ત થએલા મહાત્માઓ કરી શકે છે તેમજ આરંભનો ત્યાગ વિષયોથી વિરક્ત થએલા પુરુષો કરી શકે છે. જોમ કેટલુંક ધર્મસ્વરૂપ બતાવી સમ્યક્ત્વ સંહિત મહાવ્રત અને અણવ્રતનું સ્વરૂપ કહ્યું.

જોકે બાબુએ જોઠેલા કુમારે પણ તે ધર્મતત્ત્વ સાંભળી તેમાંથી પરમાર્થ મહણ કર્યો અને મુનિને વંદન

કુમારની કરી કહેવા લાગ્યો કે હે દીનબંધુ ! નિષ્કા-

ધર્મજ્ઞાત્રા. રજુ વત્સલ ! કૃપાસિંધુ એવા હે મુનીંદ્ર !

વિષય તૃષ્ણાનો ત્યાગ કરી આપની સેવામાં

રહેવું તેજ ઉચિત છે. પરંતુ તે યોગ હાલમાં બને તેવો મ્હારો

ભાગ્યોદય નથી, આગળ ઉપર તે પણ સિદ્ધ થશે. પણ હે પ્રભો !

હાલમાં કૃપા કરી મ્હને ગૃહધર્મના ઉપદેશ આપો. તેમજ તેના

મિત્ર મહને અને અનંગસેના વાસંગનાએ પણ શ્રાવક ધર્મની

પ્રાર્થના કરી. મુનિએ પણ તેઓના વચનની ધણી પ્રશંસા કરી

શ્રાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો, જે સાંભળી બીજા બાબુએ ઉલ્લે-

લી કેટલીક વેશ્યાઓએ પણ મધ માંસનો ત્યાગ કર્યો ત્યારબાદ

મુનિને વંદન કરી સર્વે પોતપોતાના સ્થાનમાં ગાદ્યા, તે સમયે અનંગસેનાએ જાણ્યું કે આ કુમાર સાધર્મિક છે તેથી મહુન સહિત કુમારને પોતાને ઘેર લઈ ગઈ અને બહુ સન્માન પૂર્વક તેની સેવા કરી, ત્યારબાદ કુમારે અનંગસેનાને પોતાનું યથાર્થ વૃત્તાંત સંભળાવ્યું, પછી મિત્રસહિત તે ત્યાંથી નીકળ્યો અને તેની સાથે અનંગસેના વેશ્યા પણ ગઈ.

આગળ ગાલતાં પુર નામે એક નગર આવ્યું. આ નગર પોતાના પિતાના દેશની સંધિમાં હતું.

જમાલી અને તે દેશ વિશ્વસેન રાજાનો હતો. સ્ત્રી

પદલીપતિ. અને મિત્ર સહિત કુમારે નગરની અંદર પ્રવેશ કર્યો અને જૈનમંદિરમાં ચૈત્યવંદન

કરતો હતો તેવામાં તેજ નગરનો અધિકારી ભગવાનના દર્શન માટે ત્યાં આવ્યો. બહુ ભક્તિભાવથી રોમાંચિત થયાં છે ગાત્ર જેનાં અને એકાગ્ર દ્રષ્ટિથી જીવપ્રતિમાનું ધ્યાન કરતા એવા કુમારને તેણે જોયો. ત્યારે તે પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ આકૃતિ જોતાં આ પુરુષ સામાન્ય નથી. તેથી તેના મિત્રને એક તરફ બોલાવી તેણે પૂછ્યું કે આ કોણ છે? મને પણ કુમારનું વૃત્તાંત યથાસ્થિત કહ્યું. જેથી અધિકારી હાથ જોડી પ્રાર્થના પૂર્વક કુમારને પોતાને ઘેર લઈ ગયો. અને સન્માનપૂર્વક બહુ સેવા કરી આનંદ આપવા લાગ્યો. તેવામાં જમાલિપદલીપતિએ ઉડતી વાત સાંભળી કે વિશ્વસેન રાજા મરણ પામ્યો તેથી પોતાનું સૈન્ય લઈ ને જમાલિ દેશનો હક્ક પોતાને તાબે કરવા ત્યાં આવ્યો અને તેણે નગરની ચારે તરફ ઘેરો ઘાડ્યો. હવે નગરની અંદર જળ નહોતું અને બહારનું જળ શત્રુઓએ રોકી લીધું. તેથી લોકો બહુ તરફડવા માંડ્યા અને અધિકારીની પાસે જઈ કંઈવા લાગ્યા કે હવે જળ વિના ક્ષણ માત્ર પણ અમારે

ચાલે તેમ નથી, માટે કૃપા કરી આ નગર જમાલિને આપી દો.
 આ પ્રમાણે લોકોને પોકાર સાંભળી અધિકારી એકદમ ગભરાઈ
 ગયો અને હવે શું કરવું ? ક્યાં જવું ? એમ મૂંઢે જની વિચારતા
 અધિકારીને જોઈ કુમારે તેને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું કે આ બાબ-
 તની તમ્હારે કાંઈ ચિંતા કરવી નહીં. તેમજ આ લોકોને તમે એમ
 કહો કે જેમ યોગ્ય લાગશે તે પ્રમાણે એનો ઉપાય અમે સવારે
 કરીશું, માટે સુખેથી ઘેર જાઓ અને ચિંતા કરશો નહીં. ત્યાર-
 બાદ અધિકારીએ પણ તે પ્રમાણે કહી લોકોને વિદાય કર્યા.
 પછી તેણે કુમારને પૂછ્યું, હવે આનો ઉપાય શો કરવો ?
 કુમારે જણાવ્યું કે જે કરવાનું છે તે તમને સવારમાં જ કહીશ,
 હાલ કહેવાય તેમ નથી. એમ તેને સમજાવીને શાંત કર્યો.
 રાત્રીના સમયે કુમાર પોતાની વિદ્યાના બળથી પ્રસારેલા કિરણના
 આધારે કિલ્લાનું ઉજ્જવન કરી પહીપતિના આવાસમાં ગયો.
 તેનું શયન સ્થાન ચંત્રથી ગોઠવેલા કામના માળા ઉપર હતું,
 તેથી તે માળા ઉપર પણ વિદ્યાબળથી જ ચઢ્યો. ત્યાં મુતેલા
 તે જમાલિને જોઈ તેને બાહુવટે પકડીને કહ્યું કે, હું પણ છું અને
 આ નગરનો રક્ષક છું. માટે જો સવારે અહીં ઉઠો રહીશ તો
 જરૂર ત્હાડું મૃત્યુ થશે. એમ કહી તેના નામવાળી મુદ્રિકા તેના
 હસ્તમાંથી લઈ તેજ પ્રમાણે કિરણ પ્રયોગવટે પોતાના સ્થાનમાં
 ગયો. પહીપતિ પણ આવો દેખાવ જોઈ એકદમ બચસીત થઈ
 ગયો અને તેજ વખતે પોતાના પરિજનને યક્ષની સમક્ષ વાત
 કહીને ત્યાંથી તેણે પ્રયાણ કર્યું.

ત્યારબાદ આરક્ષકને ખબર પડી કે પહીપતિ જમાલી નાશ

ગયો, એટલે તેજ સમયે તેણે પોતાને

પયલોચના.

સેવક મોકલી અધિકારીને જણાવ્યું કે અ

પહેા વેરી સૈન્ય સહિત રાતમાં નાશી ગયે

છે. ત્યારબાદ અધિકારીએ પણ તે વાત કુમારને જણાવી તેની બહુ પ્રશંસા કરી, કુમાર બોલ્યો, હે રાજપુરુષ! તમહારાં પુણ્યોદયને લીધે આ કાર્ય સિદ્ધ થયું છે. ત્યારબાદ કુમારની આંગળીએ બહુ ચળકતી મુદ્રિકા અધિકારીના જોવામાં આવી, જેથી પોતાને બહુ આશ્ચર્ય લાગ્યું અને તેથી તે મુદ્રિકા પોતાના હાથમાં લઈ જોવા લાગ્યો. તેની ઉપર જમાલીનું નામ લેઈ બહુ ખુશી થયો અને તે બોલ્યો, હે પુરુષ રત્ન ! આ સાહસ કાર્યમાં ત્હારોજ ઉદય જળાય છે. કુમાર બોલ્યો, આપનું કહેવું સત્ય છે પરંતુ આ કાર્ય કરવાથી મહારા ત્રીજા વ્રતનો ભંગ થયો. અધિકારી બોલ્યો, આપનું કહેવું પણ સત્ય છે પરંતુ હું આપનો સાધર્મિક છું તો આપે મહારી ઉપર બહુ દયા કરી, તેથી આપનો મહારા ઉપર મ્હોટો ઉપકાર થયો, કારણ કે ચતુર્વિધ સંઘ પરમ પૂજ્ય એવા સૂરિ મહારાજ અને જૈનમંદિરો ઉપર ઉપકાર કરવો એમ કેવલી ભગવાને કહ્યું છે. તેમ છતાં પણ હાલ અહીં શુર મહારાજ પધારેલા છે માટે તેમની પાસે જઈ આપ આલોચન કરો અને તેથી ત્રીજા વ્રતની શુદ્ધિ થશે. કુમાર પણ તેજ પ્રમાણે શુર સમક્ષ આલોચના કરી નિર્દોષ થયો.

અનુક્રમે વિશ્વસેન રાજા પણ રોગ શાંત થવાથી સ્વસ્થ થયો તેવા સમાચાર અધિકારી ઉપર આવી ગયા.

મોક્ષપદવી. વળી હાલમાં કુમારના પરાક્રમવડે નગરને કોઈ પ્રકારનો ભય નથી એમ જાણી કુમારને સાથે લઈ અધિકારી વિશ્વસેન રાજાને મળવા માટે ગયો. પરસ્પર દેટલીક વાતચિત્ત થયા બાદ અધિકારીએ કુમારનું વૃત્તાંત જણાવ્યું, તે સાંભળી રાજાએ વિચાર કર્યો કે મહારે પુત્ર નથી તો આનેજ પુત્ર કરવો ઠીક છે. વળી એનામાં એક મ્હોટો શુભ છે કે સ્થુલ અને અનપરાધી પ્રાણીઓના વધથી એ વિરક્ત

ચએલેા છે માટે એના વિશ્વાસે રદીશ તોપણ એનાથી દોષ પ્રકારનો ભય નહીં થાય એમ બાણી રાજાએ કુમારને યુવરાજ-પદવી આપી અને રાજ્ય કારભારનો અધિકાર સોંપ્યો, અને પોતે નિવૃત્ત થઈ તેના સંગથી સમ્યક્ત્વ પામી નીનશાસનની ઉત્તતિ કરવા લાગ્યો ત્યારબાદ પ્રથમ પદબ્રહ્મ કરેલા રાજાના દેશમાં મહનને દંડાધિપતિ સ્થાન આપ્યું એટલે મહન થેથી ઉન્મત્ત દશામાં આવી ગયો. તે પ્રસંગે તે દેશના ચૌરલોકો, પર રાજ્યના નહીકના દેશે હુંટી લેતા હતા લોકોતું ધન અને ફેટલાક મનુષ્યોને પણ હરણ કરી ત્યાં લાવતા હતા. મહન તેઓને બહુ ઉત્સાહ આપતો હતો. ચૌરલોકો પણ દરેક પદાર્થોમાંથી છઠ્ઠો ભાગ તેને આપતા હતા. આ પ્રમાણે લોકમાં લુપ્ત થઈ તેણે ત્રીજા વ્રતનું દ્રવ્ય પણ ગણ્યું નહીં. બાદ સીમાડાના રાજાઓએ તે વાત બાણી તેમ વિચાર કર્યો કે આ દંડનાયક દેશ હુંટાવતો હતો શાંત નહીં થાય, માટે દોષક ધાતક સુભંટ પાસે મહનને મારી નાંખાવ્યો. પછી તે મહન ત્રીજા વ્રતનો ભંગ કરી એકલા કરેલા પદાર્થોમાં મૂછિત થઈ ધાતક ઉપર બહુ ક્રોધાયમાન થયો હતો રૌદ્ર ધ્યાનવડે મરણ પામી ત્રીજી નરક ભૂમિમાં ગયો. ત્યાંથી નીકળ્યા બાદ સંસારમાં બહુકાળ પરિભ્રમણ કર્યો. માટે છે ભવ્ય પુરુષો ! જો મોક્ષ મુખની પ્રવ્રજા હોય તો ચૌરને મહાય દ્રવ્ય ત્રીજા વ્રતના પીજા અતિચારનો ત્યાગ કરો. વળી કુમાર પણ ચિરકાળ રાજ્યધર્મ પાળી છેવટે ઉત્કૃષ્ટ નિર-તિચાર આરિત્ત આરાધીને મોક્ષ મુખ પામ્યો, તેમજ અનંગસેના પણ તેજ પદવીને પામી.

इति श्री तृतीयाणुव्रते द्वितीयातीचारविपाके महनकथा समाप्ता ॥

ઝડયન શ્રેષ્ઠીની કથા.

તૃતીય વિરૂદ્ધરાજ્યાતિક્રમાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો, હે ભગવન ! ત્રીજા અતિચારનું
સ્વરૂપ સંભળાવો અને તેનું સેવન કરવાથી
ત્રીજો અતિચાર. કઈ ગતિ થાય છે ? તે પણ આપ કૃપા કરી
કહો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન !
જે પુરૂષ પોતાના રાજ્યથી વિરૂદ્ધ રાજ્યમાં વેપાર કરે છે, તે
ઝડયનની માફક ત્રીજા મતનો ત્રીજો અતિચાર કરવાથી ધન
અને શરીરનો નાશ કરે છે. જેમકે—અનેક મુનિઓના ચરણાર-
વિંદથી બહુ પવિત્ર તેમજ અનેક વિદ્વાનોથી વિભૂષિત જે નગર
માત્ર સાત મુનિ (રૂપિ) ઓથી સેવાયલુ અને એક જેમાં બુધ
ગહેલો છે એવા આકાશને હમે છે તેવું શિવભદ્ર નામે નગર આ
ભરતક્ષેત્રમાં તિલક સમાન યોલે છે. તેની અંદર ઉત્તમ સુવાર્ણ-
વડે શુક્લ સુરન (જન) (આરાં રત્ન—સજ્જનો) થી સેવાતો,
સમંદન (શ્રેષ્ઠ નંદનવન=ઉત્તમ પુત્રો) વડે સુશોભિત મેઝગિરિ
સમાન સ્થિર પ્રવૃત્તિવાળો રત્નાકર નામે શ્રેષ્ઠી છે. તેમજ સ્થિર
છે ચૌરન જેનું, સુવર્ણ સમાન કાંતિ છે જેની, મિથોન્મિષ રહિત
છે હૃદિ જેની અને બહુ વિષુધજન (દિવ=વિદ્વાનો) માં માન પામે-
લી દેવંગના સમાન સુંદરી નામે તેની સ્ત્રી છે. અગુણ (શકુન)
સુહૃદાન—પશ્ચિમોએ કરી છે, સેવા જેની એવા ગરૂક સમાન ઉત્ત-
મન્ત્રિવાળો અને સર્વ દલાઓમાં બહુદક્ષ તેમજ વિનયવાન
સજ્જાત નામે તેઓને એક પુત્ર છે. તેમજ કનકદ્વયજ શેઠનો
પુત્ર હિલ્લન નામે તેનો મિત્ર છે. ગંધ મિત્રો નદી, સરોવર અને
ઉવાનદિગમાં રીલવો કરે છે.

એક દિવસ નદીમાં બસે રમતા હતા. તેવામાં ત્યાં ઉત્તમ રૂપવતી એક બાળા તેઓના જોવામાં આવી. એકબાલાનું દર્શન. દીવ્ય અલંકારોને ધારણ કરતી જાણે જલ-દેવી હોયને શું? તેમ નેત્રને આનંદ આપતી તે બાલા કાંઈનું અવલંબન લઈ જલમાં તરતી હતી, કાણમાં કુળી જાય અને કાણમાં બહાર નીકળે, તેથી પોતાના આત્માને મૃતપ્રાય માનતી તે બાલાએ પણ દૂરથી તે બસે મિત્રોને જોયા અને તે જોલી, મરણ ભયથી ભીરૂં, શરણહીન અને દીન અવસ્થા અનુભવતિ મૂંડે આ સમયે તમે પ્રાણ ભિક્ષા આપો. અનાથની રક્ષા કરવામાં ઉપેક્ષા ન કરો. આ પ્રમાણે બાલાનું વચન સાંભળી તેઓ કાંઈપણમાં નદીના પ્રવાહમાંથી તેને બહાર કાઢી પૂછવા લાગ્યા, તું કોણ છે અને આ સ્થિતિમાં શાથી આવી પડી? બાલા પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા લાગી.

સિદ્ધેશ્વર નામે નગર છે, તેમાં શુશ્રુસેન નામે બહુ ધનાઢ્ય થોડ રહે છે. જ્યથી નામે તેની બાર્યા છે. બાલાનું ચરિત્ર. તેઓને સાત પુત્ર અને છેવટમાં બહુ માન-તાઓથી હું એક પુત્રી થઈ. તેમજ તેઓને મહારી ઉપર બહુ પ્રેમ હોવાથી 'દુર્લભદેવી એવું મહારૂં નામ પાડ્યું. અનુક્રમે યૌવન અવસ્થામાં આવી. જેથી મૂંડે પરણવા અનેક વણિક પુત્રો માગણી કરવા લાગ્યા. હું તેઓને હા પાડતી નહોતી, તેથી મહારા માતા પિતાએ મૂંડે બહુ સમજાવી તોપણ મહારૂં મંતવ્ય મૂંડે તેજ પ્રમાણે સત્ય રાખ્યું છે. વળી હું શ્રેષ્ઠી-પુત્ર. ઉત્તમ શ્રાવક કુળમાં મહારા જન્મ છે. નિરંતર સાધુ સંગમાં મહારી પ્રીતિ છે, તેમજ દર્મની લઘુતાને લીધે મનથી પણ હું સંસારવાસ ઈચ્છતી નથી, માત્ર સંયમનીજ વાંછા કરું છું. પરંતુ રોહિણીને લીધે મહારા માતાપિતા મૂંડે રમ આ-

પતા નથી તેથી હાલ હું શ્રાવક ધર્મ પાળું છું. મહારા માતા-
 પિતાની દ્રષ્ટિગોચર રહીને સુખેથી ગૃહવાસમાં રહું છું. હવે એક
 દિવસ હું દર્શન માટે જૈનમંદિરમાં જતી હતી, ત્યારે માર્ગમાં
 બે રાજપુત્રોએ મહુને જોઈ એટલે તેમાંથી એક બોલ્યો, હે મ-
 ગાદિ ! પ્રસન્ન થઈ મહારા સ્હાગી દ્રષ્ટિ કર કે જેથી તહારી
 દ્રષ્ટિરૂપ અમૃતથી હું શાંત થાઉં. પછી બીજે બોલ્યો, હે તન્વ-
 ગી ! જો ત્યાં ધર્મ પાળનારી તું સત્ય શ્રાવિકા હોય તો મહુને
 છોડીને મનથી પણ બીજાની પ્રાર્થના કરીશ નહીં, અન્યથા જરૂર
 મહારા પ્રાણ પરલોકમાં પધારશે. આ પ્રમાણે બંનેનાં અસંખ્ય
 વચન સાંભળી જલદી હું જૈનમંદિરમાં ગઈ. વિધિ સહિત પૂજન
 વંદન કરી ત્યાંથી બહાર નીકળી ગૃહ તરફ આવતી હતી તેટ-
 લામાં તે બંને જણ આગળ માર્ગ રોકી ઉભા હતા. તેમને જોઈ
 હું આટો રસ્તો નહીં અને શીખવતની રક્ષા માટે દૂર ચાલી ગઈ,
 તોપણ તેઓ મહારી પાછળનેપાછળ આવતા હતા. એવામાં
 એક શંકરતું મંદિર આવ્યું એટલે એકદમ તેની અંદર હું પેસી
 ગઈ અને દ્વાર બંધ કર્યા. તેટલામાં તેઓ બહાર આવીને પર-
 સ્પર યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. એક કહે મહારી સ્ત્રી છે અને બીજે કહે
 મહારી સ્ત્રી છે ! એમ વિવાદમાં એક બીજાના બહેથી બંને જણ
 પ્રાણ મુદત થયા. એ પ્રમાણે તેઓનું મરણ જોઈ દ્વાર ઉઘાડીને
 જઈ ત્યાં આવી જોયું તો તેજ નિયતિમાં બંનેને જોયા. ત્યારબાદ
 મહુને વિચાર થયો કે અરે ! મહુને ધિક્કાર છે. આ બંનેના
 મરણનું કારણ હું પોતેજ યઈ. અથવા આતો મોહનો વિકાસ
 છે. એમાં મહુનો શો દોષ ? વધી સ્ત્રીઓનો દેહ અગુચિ રસથી
 ભરેલો છે. અસ્થિ, વિશ્વ તેમજ આમત્રી તથા નસોત્રી વ્યાપ્ત છે.
 તે આ દેહમાં કોણ રિતા બીજે કોણ આસક્ત થાય ? યુવનિ-
 એનો નિર્વિચ કામ કમ્પેવને વિકાસ કરવાની રાજધાની છે

એમ વિપત્તિ લોકો જાણે છે, પરંતુ અશુચિ એવા મળમૂત્રની પોટલી છે તેમ જાણતા નથી. અહો ! મોહ માહાત્મ્ય કેવું છે ? ત્રિવલ્લી રૂપતરંગોથી યુક્ત સ્ત્રીઓની નાલિને મૂઠ પુરૂષો અમૃત કુંડ માને છે. પણ અસંખ્ય દુઃખોનું સ્થાન માનતા નથી. માટે જેવી રીતે આ બંને મૂને જોઈ મોહિત થયા અને મરણ પણ પામ્યા, તેવી રીતે બીજાઓની સ્થિતિ ન થાય તેટલા માટે હું ચોક્કસ વિચાર કરી આત્મઘાત માટે નદીમાં પડી, પણ પછી મૂને વિચાર થયો કે અરે ! આ મ્હોટું પાપ આંશ્યુ, કેમકે છનેંદ્રભગવાને પોતાના અને પરના વધનો નિરોધ કર્યો છે, એમ જાણી આત્મહત્યાના પાપથી ભીરૂ થયેલી એવી હું તમ્હારા જોવામાં આવી. નિષ્કારણ હયાળુ એવા તમોએ મૂને હવિતકાન આપ્યું. ત્યારબાદ તેઓ જોલ્યા, ધર્મના સંબંધથી તું અમારી જોડેન છે. માટે હે જ્ઞાન્યવતી ! ચાલ, અમારે ઘેર, પછી ત્હારા પિતાને ત્યાં રહને અમે લઈ જઈશું. ત્યારબાદ તે બાહ્યા તેઓની સાથે રત્નાકર ચેકને ત્યાં ગયું. પુત્રના મુખથી બાહ્યાની સર્વ હકીકત જાણી ચેકે પણ સારી રીતે તેની સેવા કરી. બાહ્યાએ ચેકને કહ્યું કે મ્હારા વિયોગથી મ્હારા માતાપિતાને બહુ ચિંતા થતી હશે. તેથી તેમને ખબર મોકલાવો. રત્નાકરે પણ તે પ્રમાણે સમાચાર મોકલાવ્યા. આ લોકોને ધર્મમાં દોરવા જોઈએ એમ જાણી બાહ્યાએ પણ ત્યાં રહીને સર્વ લોકોને આવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. તેઓએ પણ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે સદગુરૂના ચરણ-કમલમાં ગૃહી ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. થોડા દિવસમાં તે બાહ્યાનાં માતાપિતા પણ ત્યાં આપ્યાં. રત્નાકર ચેકે તેઓની બહુ બકિત કરી અને બાહ્યાનું સર્વ વૃત્તાંત કહ્યું. તમ્હારો વિયોગ હતાં છતાં પણ તમ્હારી પુત્રીએ અમારો જન્મ જીનધર્મના ઉપદેશથી સંભવ કર્યો, કારણકે—

યદ્યપિ વિપદિ વિનશ્યતિ, પરમુપકુરુતે તથાઽપિ સ્વલુ સુજનઃ ।
સ્વયમગુરુર્દહ્યન્નપિ, સમીપલોકન્તુ સુરમયતિ ॥

અર્થ—“જેમ અગુરુ ધૂપ પોતે બળતો છતો પણ સમીપમાં રહેલા પ્રાણીને સુગંધ આપે છે, તેમ સજ્જન પુરુષ જોકે વિપત્કાળમાં વિનાશ પામે તો પણ પરાપકારથી વિમુખ થતો નથી.” એ વાક્ય તેણીએ સત્ય કર્યું.

ત્યારબાદ તેનાં માતાપિતાએ વિચાર કર્યો કે આ પુત્રીને આપણે સંસારમાં જોડીએ એવી આશા આપણી નિર્થક છે. કારણ કે જે અન્ય લોકોને વિષય ઉપરથી વિરક્ત કરી ધર્મમાં જોડે છે તે પોતે આ સંસારમાં વિષયલોભ-

માં કેવી રીતે આસક્ત થાય ? ત્યારબાદ પુત્રી માતાપિતાના ચરણમાં પ્રણામ કરી બોલી, હે તાત ! હે માત ! મ્હારી ઉપર દયા કરી અહીંજ મ્હને દીક્ષા અપાવો. કારણ કે હું બહુ વિચિત્ર દશામાં આવી પડી છું. પ્રથમ તો વિષય વાસનાથી દીન બનેલા રાજપુત્રોનાં મરણનું હું કારણ થઈ. ત્યારબાદ તમોએ પાલન પોષણ કરેલા અને સંસાર જન્ય દુઃખોને નિર્મલ કરવામાં સમર્થ એવા આ દેહને મ્હેં અજ્ઞાન બુદ્ધિથી નદીમાં નાખ્યો. જો આ બંને જણે મ્હને ન કાઢી હોત તો હું અજ્ઞાન મરણ સાધીને ભવાટવીમાં લાખ્યો. દુઃખોનું પાત્ર થાત. પછી તેના પિતા બોલ્યા, વિવેકના કુલમંદિર સમાન એવી હે પુત્રી ! અમને પણ આ સુગુરુનું વચન રૂચિકારક થયું છે. તેથી ત્હારી મુશ્કા પૂર્ણ કરવા માટે અમે પણ પ્રવ્રત્તિ કરાશું. પરંતુ અસાધારણ શીલગુણ, ઉત્તમ વિવેક યુક્ત વચન અને વિનયાર્થિક ત્હારા શુભોચી રંજિત થએલો સ્વજનવર્ગ સહસા ત્હારું અદર્શન

યવાથી દુઃખસાગરમાં ડુબી ગયો છે. તો તેઓને ત્યાં દર્શન નાવ સમાન થઈ પડશે તેથી હાલ તું જલદી ત્યાં ચાલ. ત્યાં ગયા બાદ ત્યારે મનોરથ સફળ કરીશું. એમ પોતાની પુત્રીને કહી ગુણુસેન શ્રેષ્ઠીએ સિદ્ધેશ્વર નામે પોતાના નગરમાં જવા માટે રત્નાકર શેઠની આજ્ઞા માગી. ત્યારે તે જોડ્યો, કંઈપણ સમાન વાંછિતદાયક એવા ભૈરવધર્મમાં આ દુર્લભદેવીએ જમને સ્થાપન કરી અમારું પશુપણું દૂર કરીને મનુષ્યપણામાં ફાળવ્યું કયાં છે. કહ્યું છે કે:—

આહારનિદ્રાભયમૈયુનાનિ, તુલ્યાનિ સાદં પશુમિર્નરાણામ્ ॥

જ્ઞાનં વિશેષઃ પશુમાનુષાણાં, જ્ઞાનેન હીનાઃ પશવો મનુષ્યાઃ ॥

અર્થ—“પશુ અને મનુષ્યોને આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુન સમાન હોય છે, ઉભયમાં જ્ઞાનમાત્ર વિશેષ હોય છે. માટે જ્ઞાન વિનાના મનુષ્યો પશુતુલ્ય બનવા.” આ પ્રમાણે રત્નાકર શ્રેષ્ઠીએ વિનય સહિત વચન પૂર્વક વસ્ત્રાભરણોથી સન્માન કરી તેઓને વિદાય કર્યા. અનુક્રમે તેઓ પણ પોતાના નગરમાં ગયા. ત્યારબાદ દુર્લભદેવી માતૃપિતાની આજ્ઞા લઈ મુગુરના ચરણકમળમાં દીક્ષા શ્રદ્ધા કરી એકાદશ અંગોનું અધ્યયન કરી ચિરકાળ વિહાર કરી કેવળ જ્ઞાન પામી બહુ લોકોનો સંસારસાગરમાંથી ઉદ્ધાર કરી પોતે મોક્ષ મુખ પામી.

હવે રત્નાકરશેઠ પણ કુટુંબ સહિત અંગિકાર કરેલા ગૃહિ-
ધર્મમાં ઉદ્યુક્ત થયો. તેનો પુત્ર રાજપાલ
ઉદયનનું કપટ. પણ તેજ પ્રમાણે હૃદયમાં ધર્મારાધનમાં
તત્પર રહેતો હતો. તેના સંસર્ગથી ઉદયન
પણ ધર્મધર્મમાં ઉદ્યુક્ત થયો. ગ્રામે તેઓ બન્ને મિત્રો સાથેજ
વેપાર પણ કરતા હતા. તેવામાં પોતાનું પુત્ર રાજપાલ સમસ્ત દેશમાં

(૩૪)

અતિ લયંકર દુષ્કાળ પડ્યો અને શિવભદ્ર નગરમાં તેમજ સમગ્ર પોતાના દેશમાં સુકાળ જ હતો. તેથી તે દેશના રાજાએ સર્વને ખખર આપી કે જે કોઈ વેપારી પોતાનપુર દેશમાં એક મણુ પણ ધાન્ય મોકલશે તો તેનો હું મ્હોટો દંડ કરીશ. તેમજ તેનું સર્વસ્વ હરણુ કરી લઈશ. આ પ્રમાણેનો ઠંઠેરો પોતે જાણે છે છતાં પણ ઉદયન ગુપ્ત રીતે વેપારીઓ સાથે તે દેશમાં ધાન્ય મોકલાવવા લાગ્યો. તે વાત રાજપાલના જાણવામાં આવી કે તરતજ તેણે ઉદયનને કહ્યું કે વિરૂદ્ધ રાજ્યમાં વ્યવહાર કરવો ત્હને યોગ્ય ગણાય નહીં. તેમજ જો ત્હને રાજાની આજ્ઞા સાંભરતી હોય તો તે કૂવેપાર બંધ કર. કારણકે ત્રીજા વ્રતમાં અતિચાર લાગવાથી આ કાર્ય ધર્મ વિરૂદ્ધ પણ થશે. વળી રાજાનો કોપ થવાથી ત્હારા ધનનો પણ નાશ થશે. માનની હાનિ અને જીવવું પણ દુર્લભ થઈ પડશે. વળી અધમ લોકોને આનંદ થશે. અને સ્વજન વર્ગને બહુ પીડા થશે. એ પ્રમાણે રાજપાલે બહુ વાર્યો તોપણ તે અધર્મથી વિરામ પામ્યો નહીં. અનુક્રમે તે વાત રાજાના જાણવામાં આવી. જેથી તેનું સર્વસ્વ હરી લઈ રાજાએ તેને વધ્યસ્થાને લઈ જવાની આજ્ઞા કરી. પોતાનો મિત્ર જાણી તેની ઉપર રાજપાલને દયા આવી. જેથી મહા કબ્જે તેને છોડાવ્યો. પરંતુ તે આલોચન કર્યા વિના ખરણ પામી ભવ સાગરમાં બહુ સમય પરિભ્રમણ કરશે. વળી રત્નાકર શ્રાવકનું કુટુંબ પણ શ્રાવક ધર્મનું સારી રીતે આરાધન કરી ઉત્તમ દેવ લોક તથા મનુષ્ય ભવ પામી સ્વરૂપ સમયમાં મોક્ષ સુખ પામશે.

इति तृतीयाणुव्रते विरुद्धराज्यातिक्रमाऽतिचारं
उदयनकथानकं समाप्तम् ॥

ચરુણવણિકની કથા.

દ્રુતુલામાનાતિયાર.

દાનવિર્થ રાજાએ વિનય પૂર્વક પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવાન ! હે કૃપાસાગર ! તૃતીય અણ્ણમતમાં ચોથા અતિયારનું સ્વરૂપ દ્રુપદાંત સહિત સંભળાવીને અમને કૃતાર્થ કરો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ રાજાનો પ્રશ્ન સાંભળી બહુ ઉત્સાહ આપીને બોલ્યા, હે નરાધીશ ! ત્રીજું મત ધારણ કરી જે દ્રુટ (ખોટાં) વજન અથવા માનાદિકથી વ્યવહાર કરે છે, તે પુરૂષ વરૂણની પેઠે ઉભય લોકમાં અવશ્ય હુઃખી થાય છે.

આ ભરતશેત્રમાં સુવર્ણ (ઉત્તમ કાંતિ-સોનું અથવા આ-
ણ્ણાદિક ઉત્તમ ભતિ) વડે વિભૂષિત,
વરૂણદ્રુપદાંત. તેમજ પ્રવર ગદા (ગજ) ગ્રેષ્ઠ ગદા નામે
આયુધ (ઉત્તમ હસ્તિઓ) નો આધાર
મૂત વિપ્લુના શરીર સમાન મહિષેટ નામે સુપ્રસિદ્ધ નગર છે.
તેમાં નિરંતર દાન (મદ) ની વૃદ્ધિ કરવામાં અતિદક્ષ ગર્જેન્દ્ર
પ્રમાન હર્ષિવિક્રમ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. ચંદ્રલેખા નામે
તેની સ્ત્રી છે. વજી તે નગરમાં દેવસેન નામે નગરશેઠ છે. તેમની
સ્ત્રીનું નામ વિલ્વ્યા છે. અને વરૂણ નામે તેઓને એક પુત્ર છે તે
દરેક કલામાં બહુ કુશલ છતાં નિરંતર પોતાના મિત્ર સાથે સ્મશાન
ભૂમિમાં તેમજ જંગલમાં જ્રમણ કરે છે. માત્ર અનર્થ કાર્યમાંજ
તે આનંદ માને છે.

એક દિવસ હર્ષિવિક્રમ રાજાએ લોકોની દયાને લીધે ચૌટામાં
ભરતચક્રવર્તિનું નાટક કરાવ્યું. લોકો બહુ
કેવળાજ્ઞાન. ઉમંગથી એકઠા થયા. વરૂણ પણ તે ખેલ
જોવા લાગ્યો. તે પ્રસંગે નાટકિઆએ ભર-

તનરેશ્વરનો આરીસા લવનનો પ્રવેશ આગેહુળ લગ્નની જતાઓ.
 જેમકે—સુંદર અલંકારોથી વિભૂષિત પોતાનું શરીર જોઈ ભરત
 રાજા બહુ ખુશી થયા. પછી પોતાની આંગળીઓથી મુદ્રિકા
 નીકળી પડી તેથી શોભા રહિત આંગળી જોઈ અનુક્રમે સર્વ અ-
 લંકાર ત્યજી દીધા, એટલે શોભા રહિત પોતાનું શરીર જોયું. તે
 ઉપરથી આ સંસારમાં સર્વ વસ્તુઓની શોભા કૃતિમ છે એમ
 માની ભરતચક્રી વૈરાગ્ય પામ્યા. ક્ષણ માત્રમાં કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન
 થયું. દેવોએ મુનિવેષ અર્પણ કર્યો. સુરેન્દ્રોએ નમસ્કાર કર્યો.
 ત્યારબાદ લવનમાંથી નીકળતાં તેમની પાછળ પાંચસો રાજાઓ
 પણ નીકળી આવ્યા. તે જોવાથી તેમજ વળી વૈરાગ્યનાં વચન
 સાંભળવાથી વરૂણ વૈરાગ્ય રૂપી રંગશાળામાં ઉતરી પડ્યો. અને
 પોતે વિવેકી બની સૂત્રધારને પૂછવા લાગ્યો કે આ ભરત સ્વા-
 મીના માર્ગને આ મ્હોટા પ્રભાવિક રાજાઓ અનુસર્યા. પરંતુ
 અમારા સરખા સત્ત્વહીન પ્રાણીઓની કોઈપણ સુગતિ થાય તેવો
 રસ્તો છે ? હા છે. એમ કહીને તેણે સમ્યક્ત્વાદિ ધાર પ્રકારને
 શ્રાવક ધર્મ કહ્યો, પોતાના પિતા સહિત વરૂણે સાવધાનપણે
 તે અંગીકાર કર્યો. પિતાની વૃદ્ધ અવસ્થા હોવાથી વરૂણ હંકારનું
 કામ પોતાની ખુદ્ધિથી ચલાવતો હતો તેમના કુટુંબના નિર્વાહ
 જેટલું ધન પણ કમાયો હતો. પરંતુ લોકોમાં માન પામેલા અન્ન-
 ધનાઢ્ય લોકોને જોઈ તેણે જાણ્યું કે લોકમાં કીર્તિ તો ધનથી જ
 થાય છે. એમ વિચાર કરતાં તેને ધનનો લોભ બહુ વધી ગયો
 અને તેમાંજ આસક્ત થવાથી તે શુદ્ધ ભાવ ઉપરથી પડી ગયો
 જ્યારે પોતાને લેવું હોય ત્યારે મ્હોટા વજનથી તોળે છે અ-
 આપવું હોય ત્યારે નાના વજનથી તોળે છે. તેમજ ધાન્ય, ઘી
 તેલ વિગેરેનાં માપ પણ તેવીજ રીતનાં રાખી કૂટ વ્યવહાર કર-
 લાગ્યો. આ વાત તેના પિતાના જાણવામાં આવી તેથી તેણે બ

સમજાવીને કહ્યું કે હું મુત્ર ! આ કૂટ વ્યવહાર કરવો આપણને ઉચિત ન ગણાય. વળી મતમાં અતિચાર લાગે છે. એમ બહુ કહ્યું તોપણ વડજે પૈસાના લોભથી કૂટેવ છોડી નહીં.

ત્યારબાદ તેના પિતાએ તેના ઉપર એક દૃષ્ટાંત કહ્યું, જેમકે—
 શાંતિ ગામમાં ધન નામે વણિજી હતો. તે ધનએધીનું દૃષ્ટાંત સ્વભાવથી જ સત્યવાદી હતો. તેમજ થોડા સાબથી મોટો વેપાર કરતો હતો. જેથી એટલી બધી તેની પ્રસિદ્ધિ થઈ કે અન્ય દુકાનોના ત્યાગ કરી સર્વ લોકો તેનીજ દુકાને આવતા હતા. તેમજ લોકોની એટલી બધી ગીરદી થતી કે જમવાનો સમય પણ તેને પુરો મળતો નહોતો. વળી તે લોકોને એમજ કહેતો કે શું મ્હારી એકજ દુકાન છે ? અહીંથી ચાટ્યા જાયો ! મ્હારી એકલાની પાછળ લાગ્યા છે. મ્હારે તમારો વધારે લાભ નથી જોઈતો. મુંઠર સોજન પણ મર્યાદા ઉપરાંત કરવાથી ઉદ્દેગ કારક થાય છે. એમ તે વડજી ગ્રાહકો હતો, પરંતુ લોકોએ તેની દુકાન છોડી નહીં. બીજી બધી દુકાનો છોડીને તેની દુકાને દિવસે દિવસે ઘણા લોકો આવવા લાગ્યા. તે વાત સાંભળી પાસેના વેપારીઓ લોકોને કહેવા લાગ્યા કે અરે ! તમે કેવા મુર્ખાઓ છો ! તમ્હારું અપમાન કરે છે તોપણ તે જુદા ધૂર્તની દુકાન કેમ છોડતા નથી ! એ પણ પોતાના લાભ માટે વેપાર કરે છે. મફત તો નથી કરતો ? વળી અમે પણ કરી-આણું આપ્યા સિવાય તો પૈસા નથી લેતા ! તે સાંભળી કેટલાક આદર્યો બોલ્યા, તમે સર્વે વેપારીઓએ ચોરીનો ધંધો આદર્યો છે. તમને સર્વેને અમે બરાબર ઓળખીએ છીએ. વળી તમે બોલ્યા વિના તોલ દરો છે. પૂછવાથી પુરો જવાબ પણ આપતા નથી. એવી રીતના વેપારી વણિજી બનીને તમે સર્વે લોકોને લુંટી લીધા ! સત્યથી વેપાર કરતો આ વણીક તમારો દષ્ટિએ બલે દિતુંડ (જેમ-

(૩૮)

ખવાળો) હોય, પરંતુ અમને તે સારો લાગે છે, કારણ કે રોગને શાંત કરનાર ઔષધ કડવું હોય તોપણ પ્રિય લાગે છે. તે પ્રમાણે લોકોનું વચન સાંભળી અન્ય વેપારીઓ ધનશ્રેષ્ઠી ઉપર વિશેષ દ્વેષ કરવા લાગ્યા, અને દરેક કાર્યમાં તેનાં છિદ્ર શોધતા હતા પરંતુ કિંચિત્માત્ર પણ તેની ભૂલ દેખવામાં આવતી ન હતી.

વેપારી કોમના કોઈએક વણિકે તરતનો મરેલો એક બાળક ત્યાં પડેલો જોયો. પછી સર્વે વેપારીઓની એક આલીરીની સ્ત્રી સંમતિ લઈ તેણે એક આલીરીને બોલાવી તેને લાંચ આપી પોતાને સ્વાધીન કરી

અને કહ્યું કે અમારું આટલું કાર્ય તારે કરવાનું છે. તેણીએ પણ તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું, ત્યારબાદ તે ભરવાડની સ્ત્રીને એક વસ્ત્રમાં વીંટીને મરેલો તે બાળક આપ્યો અને કહ્યું કે આ બાળકને કેડમાં બેસારી તે ધનશ્રેષ્ઠીની દુકાને તું જા, પછી તે પ્રમાણે સજીને તેની દુકાન આગળ ગઈ અને સુતરને બદલે તેલ માંગ્યું. તે સમયે અન્ય ગ્રાહકોની સાથે તે આપ લે કરતો હતો તેથી તેણે કંઈ જવાબ પણ આપ્યો નહીં એટલે તે કોપ કરી બોલી, રે સિલ્હ ! તું અમને ઉત્તર પણ આપતો નથી ? આ પ્રમાણે આલીરીનું વચન સાંભળી બાળકો ડોધાતુર થઈ ધનશ્રેષ્ઠીએ તે આલીરીને કંઈક ઠપકાવી. જે તરતજ મરેલા બાલકને પૃથ્વીપર ફેંકી દઈને ‘હું લુંટાઈ લુંટાઈ એમ પોકાર કરવા લાગી. તે સાંભળી આરક્ષક લોકો દોડતા ત્યાં આવ્યા અને જોયું તો આલીરીનું તોફાન તેઓના જોવાર આવ્યું. તેમજ તેણીએ કહ્યું કે આ વાણીઆએ મહારા છોકરા મારી નાંખ્યો. આરક્ષકોએ તે વાત સત્ય માની ધનશ્રેષ્ઠી અમરેલા બાળક સહિત આલીરીને પકડી લઈ ગ્રામાધિપ આગળ હાજર કરી સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. એટલે ગ્રામાધિ

તે સંબંધી તપાસ કરતો હતો. તે વાત ગામના લોકોના જાણવામાં આવી, તેથી મિત્ર, પુત્ર તેમજ પોતાના પિતા સમાન ગણાતા તે ધનગ્રેષ્ઠીની આપત્તિને નહીં સહન કરતા એવા ગામના આગેવાન સર્વે એકઠા થઈ અધિકારીના ઘેર ગયા, અને કહેવા લાગ્યા કે આ વાત અસત્ય છે, માત્ર દેવિ લોકોએ આ તરકટ રચેલું છે. કારણ કે ધનગ્રેષ્ઠી સમાન આ નગરમાં કોઈ પણ સત્યવાદી વેપારી નથી, તેમજ પોતે ન્યાયમાર્ગે ચાલનાર છે, વળી જૈનધર્મમાં બહુ ઘડાણુ છે. એમ સર્વે લોકો જાણે છે. એ પ્રમાણે લોકોની પ્રાર્થનાથી અધિકારી પણ સમજ્યો કે આ મહાજન લોકોનું કહેવું સત્ય છે. એમ જાણી આંખીરીને જીવંત ધમકી આપીને કહ્યું, રે શંક ! મરેલો બાળક કેડમાં લઈ જશે તને મોકલી દોય તેનું નામ બોલ; નહીં તો તારા જ્ઞાન અને નાક કાપી લઈશ. તે સંબંધી આંખીરી બહુ ગભરાઈ અને બોલી કે રેશંકરમાંથી અનાથ વાછડો સમાન હું અહીં આવી છું. વળિફ લોકોના કહેવાથી મને આ હૃદય ક્યું છે. અધિકારી બોલ્યો; તેઓ કાણ હતા તે બતાવ ! આંખીરીએ ત્યાં જોવા માટે આવેલા તે વળિફ જનોને બતાવ્યા. એટલે તેઓને કળમે કરીને અધિકારીએ પણ ધનગ્રેષ્ઠી સત્યવાદી, નિર્દોષી અને સર્વ લોકોને સંમત છે એમ સિદ્ધ કરી બતાવ્યું. અને બાકીના વેપારીઓ માયાવી છે એટલે તેઓ લોકોને દુસાવનાર છે. તેથી તેઓએ દેવને લીધે આ કાર્ય ક્યું છે, માટે બહુ વિરુદ્ધવાદી આ વળિફ લોકો ઉપર આ તરકટ પડેલ ત્યારબાદ આંખીરીને આપેલું દ્રવ્ય પાછું મંગાવીને તે કપટી લોકોને નિરુત્તર કરી આધપતિએ તેઓનું સર્વ ધન હુટી લીધું. અને તેઓને કારાજીમાં દાખલ કર્યા, તેમજ ધનગ્રેષ્ઠીને બહુ સન્માન કરી વિદાય કર્યો એટલે ગામના સર્વે લોકો મજવા માટે ધનગ્રેષ્ઠીના ઘેર

ગયા અને હુર્ષપૂર્વક બોલ્યા કે સર્વત્ર સત્યનો જય થાય છે એ વાત સત્ય છે. આ પ્રમાણે ધનશ્રેષ્ઠીનો મહિમા સર્વ લોકોમાં ફેલાઈ ગયો. ત્યારબાદ ધનશ્રેષ્ઠીના કહેવાથી ગામના લોકોએ સ્વીકાર કરી તે કૂટવાદીઓને કારાગૃહમાંથી મુક્ત કરાવ્યા. માટે હે વત્સ ! કૂટ વ્યવહાર છોડી દે અને મ્હારું વચન માન્ય કર. તેથી તને સુખ મળશે. એમ તેના પિતાએ બહુ સમજાવ્યો તોપણ વરુણે પોતાનો કદાચહ છોડ્યો નહીં. છેવટે તેના પિતાએ સ્વજન સમક્ષ લાગ આપીને તેને પૃથક કર્યો.

ત્યાર બાદ કોઈક દિવસે એક રાજપુરુષ વરુણની દુકાનેથી ગોળ, ખાંડ, જીરૂ વિગેરે કેટલીક વસ્તુઓ વરુણને શિક્ષા. ખરીદીને પોતાના મિત્રને ત્યાં ગયા તો તે મિત્ર પણ બીજાની દુકાનેથી તેજ વસ્તુઓ લઈ તેજ વખતે પોતાને ત્યાં બેઠો હતો. બંને જણે એક બીજાની વાત કરી. કિંમતમાં બંનેની વસ્તુઓ સરખી હતી, પરંતુ તોલમાં ન્યૂનાધિક લાગી. તેથી તે રાજપુરુષે પોતાની વસ્તુઓ બીજી દુકાને જઈ તોલાવી જોઈ તો ત્રીજા લાગની ઓછી પડી. તે વાત તેણે અમાત્યની પાસે જઈ નિવેદન કરી. જેથી તેણે પોતાની પાસે વરુણને બોલાવી તેની દુકાનનાં સર્વ વજન-કાટલાં તોલાવી જોયાં તો તે માપ ન્યૂનાધિક થયાં. તેથી વરુણને બહુ ખંધનો વડે દૂઠ ખંધાવીને કળજે કર્યો. તે વાત દેવસેન શેઠના જાણવામાં આવી એટલે તે અમાત્યની પાસે ગયા અને વિનંતિ કરવા લાગ્યા, તેટલામાં તેણે ઠપકો આપ્યો કે હે શેઠ ! તમ્હારો પુત્ર આ પ્રમાણે કૂટ વેપાર કરે છે ? શેઠ બોલ્યા મહાશય ! જે થવાનું હતું તે થયું. હવે આપની શી મરજી છે ! મંત્રી બોલ્યો, આ અપરાધ માટે હસ્ત છેદન, નેત્ર ખેંચી લેવાં અને સર્વ સંપત્તિનો અપહાર કરવો જોઈએ, તે વાત તમે પણ જાણો છે. તોપણ તમ્હારી શરમથી અધીરું ગૃહસંપત્તિ

સાથે જીને ભવતો મૃદુ હું. દેવસેન એકીએ તે વાત કહ્યું કરી.
જેથી મંત્રીએ તે પ્રભાએ સર્વ વ્યવસ્થા કરી વરુણને જાંઘડમાંથી
મુક્ત કર્યો. ત્યારબાદ દુઃખધનો વડે જેનાં અંજ નમી ગયાં છે
એવો વરુણ બહુ દુઃખી થઈ પોતાને ઘેર ગયો. અને તીવ્ર વેદનાથી
ત્રીજે દીવસે મરણ પામ્યો. અંત સમયમાં આર્તધ્યાન કરવાથી
મરણ પામીને તે બૂંદની યોનિમાં ઉત્પત્ત થયો. બાદ અનંતભવ
જમણ કરી ઉપટે અનંતસ્થાન (મોક્ષ) ને પણ પ્રાપ્ત કર્યો.
દેવસેન શેઠ પોતે સમ્યક્ પ્રકારે ધાવક ધર્મ પાળી અંતસમયમાં
અનંશન પૂર્વક મરણ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્તમ દેવ થયા.

इति दृष्टियाणुग्रते चतुर्यांतिचारविपाके वरुणकथा समाप्ता.

સાગરચંદ્રશ્રેષ્ઠીની કથા.

પાંચમ તત્ત્વતિરૂપદ્રવ્યક્ષેપાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજા બોલ્યો, હે દીનબંધો! હવે ત્રીજા અભ્યુત્થતામાં
પાંચમા અતિચારનું સ્વરૂપ સંભળાવો,
સાગરચંદ્ર. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ !
જે પુરૂષ સારી વસ્તુની અંદર તેવીજ
જાતની ખરાબ વસ્તુ મિશ્ર કરી વેચે છે. તે માણસ સાગરચંદ્રની
માફક આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં બહુ દુઃખી થાય છે.

વૃષભ-શ્રેષ્ઠ પુરૂષો (દેવો) એ આશ્રય કરેલું, સનંદિ પાંડિતો
(નંદિ નામે બહીર્વર્ત) અહિત ઉત્તમ ભૂતિ સમૃદ્ધિ (ભસ્મ) વડે
ધવલશૃંગ એટલે હવેલીઓ અથવા ધવલહર-ઉત્તરવલ છે શંકર જેને
વિષે એવા કૈલાસપર્વતના ગિરિ સમાન નંદિપુર નામે નગર છે.

સજ્જન રૂપી કુમુદવનને પ્રકુલ કરવામાં ચંદ્ર સમાન સમરગજેન્દ્ર નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. વિનય ગુણ સંપન્ન કુમુદિની નામે તેની સ્ત્રી છે. વળી તે નગરમાં સ્થિર છે પ્રકૃતિ જેનીએવો સુમતિ નામે શ્રેષ્ઠી છે, સુલસા નામે તેની સ્ત્રી છે. તેમજ તેઓને સાગરચંદ્ર અને ગુણચંદ્ર નામે બે પુત્ર છે. દરેક કલાઓમાં તેઓ કુશલ અને ગાઢ સ્નેહ પાશથી કોઈ પણ સમયે વિયોગ સહન કરતા નથી. તેમજ તેઓ વ્યવહાર તથા વિહારાદિ દરેક કાર્યોમાં સ્વેચ્છા પ્રમાણે સાથેજ વિચરતા હતા. એક દિવસ કોઈક કાર્ય પ્રસંગને લીધે બંને સાથે આમાંતર જવા નીકળ્યા. બે ગાઉ ગયા એટલે એક મુનિ તેઓના જોવામાં આવ્યા. ત્યારે સાગરચંદ્ર બોલ્યો હે બાંધુ ! આજે આપણે જવાનું બંધ રાખો, ચાલો, ઘેર જઈએ. કારણકે આ મુનિનું દર્શન અપશુકન ગણાય છે, તેથી આપણને લાલ મળશે નહીં. તેમજ શુકન શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

મલમલિનવસનદેહો—મુણ્ડિતશિરસ્તુળકોઽશુચિવદનઃ ।

મુક્તવિમૂક્તો માર્ગે, દષ્ટઃ કાર્ય ન સાધયતિ ॥

અર્થ—“જેણે મલિન વસ્ત્ર પહેરેલાં હોય, માથું મુંઝાવેલું હોય, મુખ શુદ્ધિહીન હોય તેમજ શારીરિક શોભાનો જેણે ત્યાગ કર્યો હોય એવો ભિક્ષુક માર્ગમાં દૃષ્ટિગોચર થાય તો કાર્ય સિદ્ધિ થાય નહીં.” ગુણચંદ્ર બોલ્યો, હે બાંધવ ! આવું અયોગ્ય વચન બોલવું તહીંને ઘટતું નથી. જો આવા મહાત્માનું દર્શન પણ અપશુકન ગણાતું હોય તો પછી બીજું કોઈ આ દુનીયામાં શુકન જ નથી. વળી જે મુનિઓનું દર્શન માત્ર પાપનો નાશ કરે છે, વંદન કરવાથી જેઓ પ્રાણી જનોનો ઉદ્ધાર કરે છે. તેમનું દર્શન અપશુકન કેમ ગણાય ? સાગરચંદ્ર બોલ્યો, શ્રાવકોની સાથે તહારે

સંસર્ગ છે. તેથી આ મુનિ ઉપર ત્હારો પક્ષપાત છે. જેથી તે પાપતું ફલ તું અનુભવે છે. શુભચંદ્ર બોલ્યો હે બંધુ ! આ મુનિ સંબંધી તને દ્રેષ હોવાથી અહીં રહીશ અથવા જઈશ તોપણ તને લાભ થવાનો નથી. જો કે પૂજ્ય જોવા મુનિવરો સ્વાભાવિક જ મંગળ સ્વરૂપ હોય છે, પરંતુ નિંદા કરનારને અતિશય અમંગળ ફલદાયક થાય છે. તેમજ તેને ઉભય લોકમાં દુર્ગતિ, દુર્ભોધ અને અનંત દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે હે બંધવ ! આ તમ્હારો વિચાર બહુ ખરાબ છે. વળી કલ્યાણના કુલભવન સમાન આ મુનીંદ્રના દર્શનથી હું જ્યાં જઈશ ત્યાં ત્હારો બહુ સત્કાર થશે. તેમજ બહુ શુભ કાર્ય કરી હું કૃતાર્થ થઈશ. માટે હે બંધવ ! સ્ફુરણાથમાન તેજની મૂર્ત્તમય, આ મુનિની હજુ પણ ક્ષમા માગો. અને શાંત થાઓ. જ્યેષ્ઠ બંધુ પૂર્ણ હઠમાં આવેલો હોવાથી બોલ્યો કે, એની ક્ષમા માગવાથી જે શાંતિ થાય તે શાંતિનો મ્હારે ખપ નથી. ત્હારા જવાથી પણ મ્હારું હૃદય બળે છે પરંતુ હું શું કરું ? તું બહુ કાઠો થઈ ગયો છે, જેથી મ્હને વૃષભ સમાન પણ તું ગણતો નથી. એમ કહી સાગરચંદ્ર પાછો વળ્યો.

સાગરચંદ્રના ગયા બાદ શુભચંદ્ર મુનિને નમસ્કાર કરી પોતાના કાર્ય માટે આગળ ચાલ્યો, દિવસ શુભચંદ્ર. તો આનંદમાં વ્યતીત થયો. રાત્રીનો સમય થયો એટલે પ્રયાણ બંધ કરી એક નગરની બહાર વિપ્લુના મંદિરમાં સુકામ કરી પોતે સુઈ ગયો. અર્ધ રાત્રિના સમયે તેના આંસજવામાં આવ્યું કે હે સ્વામિન ! શુભચંદ્ર ! ઉભા થાઓ, જલદી સ્વર્ગ કરેલા રથમાં આપ બેસો કે જેની અંદર બેસીને અમ્હારી સ્વામિની આપના માટે ખાસ આવેલી છે આ પ્રમાણે કેટલક ગોંડા શબ્દ સાંભળી શુભચંદ્ર

વિચાર કર્યો કે આ મુનિ દર્શનનું જ ક્ષણ છે. અન્યથા આવો અનુકૂળ શબ્દ ક્યાંથી સાંભળવામાં આવે ? પછી શુભચંદ્ર નિમંત્રણ કરવા આવેલી સ્ત્રીનો હાથ પકડી રથ આગળ ગયો. રથમાં બેઠેલી કુમારીએ પોતાના હસ્તનું અવલંબન આપી શુભચંદ્રને રથમાં લઈ લીધો. ત્યારબાદ સુંદર ક્ષેત્રોથી ભરેલું પાત્ર તેના હાથમાં આપ્યું. પછી ઠંડુ પાણી પાઈ સોપારી આપી. ત્યાર બાદ કપુરના મિશ્રણ વાળા ચંદન રસનો શુભચંદ્રના શરીરે લેપ કર્યો. પછી બહુ વેગથી રથ ચલાવ્યો. આઠ યોજન ગયા એટલે સૂર્યોદયનો પ્રકાશ પડ્યો. જેની સાથે સંકેત કર્યો હતો તે પુરૂષ કરતાં ઘણો સુંદર અને નવીન યૌવન વયમાં આવેલા શુભચંદ્રને કુમારીએ જોયો અને હૃદયમાં બહુ ખુશી થઈ તે બોલી, હે પ્રિય વલ્લભ ! અહીંજ મહેને વરો. દૈવના આપવાથી તમેજ મહારા ભક્તો છો. અન્યથા અન્ય સાથે મહે સંકેત કર્યો હતો તેમ છતાં તમ્હારો યોગ ક્યાંથી થાય ? માટે હે સુભગ રત્ન ! દૈવ યોગે જે થવાનું હતું તે થયું. હવે તો તમેજ મહારા શરણુ છો. તમ્હારે કંઈ ચિંતા કરવી નહીં. કોટિ મૂલ્યનાં આ મહારાં આભરણુ છે તે આપનાંજ છે. આપ ઇચ્છા પ્રમાણે આનંદ ભોગવો. એમ કહી તેણીએ પોતાનું વૃત્તાંત કહ્યું કે વચંત સેના નામે હું નંદિપુરના રાજાની પુત્રી છું. વળી મહારા પિતાનો વિચાર એવો છે કે પોતાના સ્ત્રીમાણના વૃદ્ધ નરેન્દ્રની સાથે મહારો વિવાહ કરવો, તે વાત મહારા સાંભળવામાં આવી. તેથી હું બહુ દુઃખી થઈ અને શુભચંદ્ર નામના એક સુત્રિય સાથે તે દેવમંદિરમાં મળવાનો મહે સંકેત કર્યો હતો, હું રથમાં બેસી ત્યાં આવી અને મહારી દાસીને બોલાવવા નોકરી, તેથી તમે તેની સાથે આવી મહારા રથમાં બેઠા. વળી હું એક માનું છું કે મહારા પિતાના ભવથી સંકેત કરેલો. તે પુરૂષ અહીં નહીં આવ્યો. હોવ તે સ્ત્રીનો શુભચંદ્ર બોલ્યો કે જો આ

બોલ્યા, હે પુત્ર ! આ અદ્ભુત સમૃદ્ધિ ક્યાંથી મળી ? ગુણચંદ્રે પણ
 મુનિદર્શનથી આરંભી સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. ત્યારબાદ
 તેણે પૂછ્યું હે પિતાજી ! મહારા મહોટા ભાઈ કેમ દેખાતા
 નથી ? પિતાએ કહ્યું ભાઈ ! ત્હારી સાથે અહીંથી તે ગયો છે
 તેટલી વાત હું જાણું છું. ત્યાર બાદ ગુણચંદ્રે પોતાના અનુચર
 મોકલી સાગરચંદ્રની શોધ કરાવી, અનુક્રમે ફરતાં ફરતાં તેઓને
 સાગરચંદ્રનો પત્તો લાગ્યો. ત્યાંથી તેને લઈ અનુચરો ગુણચંદ્રની
 પાસે આવ્યા અને તેણે પોતાના ભાઈને વિનય પૂર્વક પૂછ્યું
 કે મુનિ પાસેથી ગયા બાદ આપને કંઈ લાભ મળ્યો ? સાગર-
 ચંદ્ર બોલ્યો, અપશુકન થવાથી પાછો વળી હું નગર તરફ
 આવતો હતો તેટલામાં ત્યાં ચાર લોકો આવી પહોંચ્યા અને
 મારો મારો એમ બોલતા તેઓએ દંડાદિકના પ્રહારથી જીર્ણ
 કરી મહને પૃથ્વી ઉપર પાડી દીધો. તેમજ વસ્ત્રાદિક ગ્રહણ કરી
 મુળમાં વસ્ત્રનો ડુચો મારી વૃક્ષના મૂળમાં મહને સજ્જડ બાંધીને
 તેઓ ચાલતા થયા, ત્યારબાદ ત્યાં એક મુસાફર આવ્યો. મહારી
 દીન અવસ્થા જોઈ તેને દયા આવી. જેથી મહને બંધનથી મુક્ત
 કર્યો, પછી તેણે પોતાની પાસેથી થોડુંક ખાવાનું મહને આપ્યું.
 વળી પાણી પાચું. તેથી હું શુદ્ધિમાં આવ્યો, પછી મહેં વિચાર
 કર્યો કે ગુણચંદ્રનું કહેવું સત્ય થયું. મુનિ મહારાજ શકુન રૂપ
 હોવા છતાં તેમને અમંગલિક માનવાથી મહારા મનનો વિચાર
 મહને ફલીભૂત થયો. માટે હજી પણ મુનિની પાસે જઈ તેમની
 ક્ષમા માગું. વળી પુણ્યના ઉદયથી કોઈ પણ રીતે તેમનું દર્શન
 થાય તો સાડું, એમ જાણી હું ત્યાં ગયો, દૈવયોગે મુનિનાં દર્શન
 થયાં. નમસ્કારપૂર્વક મહારો દોષ પ્રગટ કરી મહેં ક્ષમા માગી,
 ત્યારે મુનિ બોલ્યા, “ ધર્મ અને અધર્મનું ફલ આલોકમાં પ્રગટ
 વેદતા સરલ પ્રાણીઓ જાણી શકે છે,” અન્ય કુટિલ જીવો કોઈ

પણ પ્રકારે લાલુતા નથી. વળી આ 'સંસારમાં જીવોને એક ધર્મ જ શરણ છે; અન્ય વસ્તુઓ દુઃખનું જ કારણ છે. અજ્ઞાનથી અંધ બનેલો, કષાયમાં પ્રીતિવાળો તેમજ વિવિધમાં આસક્ત થયેલો પ્રાણી પ્રસિદ્ધ અને સ્ફુટ જતાવેલા ધર્મને સ્વિકારતો નથી. વળી વિશુદ્ધ માર્ગને પ્રાપ્ત થયેલો વિવેકી જીવ ધર્મ સેવનથી સર્વ વસ્તુ મેળવી શકે છે." આ પ્રમાણે મુનિએ વિસ્તારપૂર્વક મુનિ અને ગૃહી ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. 'મુનિધર્મ' પાળવાને અસક્ત હોવાથી મહે' ગૃહીધર્મનો સ્વિકાર કર્યો. તેમજ પૂર્વના અપરાધ રૂપ મળને ધોવામાં પ્રાર્થાશ્રિત રૂપ લ્હાપવાહ વડે મુનિના ચરણ કમળમાં આત્મશુદ્ધિ કરતો હતો; તેટલામાં ત્હાણા સેવકે મહેને જોયો. શુણ્યચંદ્ર બોલ્યો, " જ્યેષ્ઠબંધુ ! મુનીંદ્રના દર્શનથી પ્રાપ્ત થયેલી આ રાત્ર્યલક્ષ્મી આપની છે, આપની ઇચ્છા પ્રમાણે લોગવો." તે સાંભળી સાગરચંદ્ર બોલ્યો, "મુનિના ચરણકમળના પ્રસાદથી જૈનધર્મ મહેને પ્રાપ્ત થયો છે. તો હવે પાપસ્થાનરૂપી આ રાત્ર્યનું મહારે શું પ્રયોજન છે ? માટે હું બંધુ ! હું તો અહીં રહી ધર્મસાધન કરીશ." આ પ્રમાણે સાગરચંદ્રનો નિશ્ચય જાણી શુણ્યચંદ્ર પોતાના પિતાને રાત્ર્યસ્થાનમાં લઈ ગયો. ત્યારબાદ તેણે નરેંદ્રની આગળ મુનિ દર્શનની વાત કહી અને આજ્ઞા માગી કે "તે મુનીંદ્રને વાંદવા માટે હું જાઉં છું." રાત્ર બોલ્યો, " અમે પણ આવીએ છીએ." ત્યારબાદ રાત્ર, સ્ત્રી સહિત શુણ્યચંદ્ર, સાગરચંદ્ર અને સુમતિ નામે તેના પિતા વિગેરે સર્વે મુનિ પાસે જઈ અભિવંદન કરી ધર્મ સાંભળવા બેઠા. દેશનાની અંતે રાત્રએ સમ્યક્ત્વમત ગ્રહણ કર્યું. શુણ્યચંદ્રે બાર અણુમત લીધાં, બીજાઓએ સમ્યક્ત્વમાત્ર તેમજ કેટલાક જનોએ યથા-શક્તિ સિદ્ધ સિદ્ધ નિયમો લીધાં.

ત્યારબાદ મુનીંદ્રને નમસ્કાર કરી નરેંદ્રાદિક સર્વે પોતાના

સાગરચંદ્રનો

કદાચહ.

સ્થાનમાં ગયા. પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર જેમ
આકાશને દીપાવે છે તેમ ગુણચંદ્ર ધર્મમાં
તત્પર થઈ જૈનશાસનની ઉન્નતિ કરવા
લાગ્યો. સાગરચંદ્ર પોતાની હુકાને વેપાર

કરતો હતો. પરંતુ કુટુંબના પોષણ જેટલું પણ ધન મહામુશી
બતે કમાતો હતો, તેથી ગુણચંદ્ર અનેક સુકિતપૂર્વક પોતાને
ત્યાંથી કેટલુંક દ્રવ્ય તેને ત્યાં મોકલાવતો, પરંતુ મિથ્યાભિમા
નના આવેશથી તે સ્વીકારતો નહીં પછી ગુણચંદ્રે તેને ઘણું
સમજાવ્યો તો પણ તેણે પોતાની હઠ છોડી નહીં. તેમજ ગુણ-
ચંદ્રની સમૃદ્ધિ જોઈ ઇર્ષ્યાને લીધે તે બળવા લાગ્યો. વળી ધનની
છત્રછાથી બહુ પીડાવા લાગ્યો. તેથી સાગરચંદ્ર ચોળ રંગમાં સો
રંગી, કેસરમાં કુસુમો, કસ્તૂરીમાં કરણીનું મિશ્રણ કરી તેમજ
કર્પૂરાદિકમાં તેવા પદાર્થોનું મિશ્રણ કરી મ્લેચ્છ લોકોની
વસ્તિમાં વેપાર કરવા લાગ્યો. એક દિવસ કોઈક નોકરની સાથે
તકરાર થઈ તેમાં સાગરચંદ્રે તેનું અપમાન કર્યું. તેથી તેણે
મ્લેચ્છરાજને ફરીયાદ કરી અને સાગરચંદ્રની દ્રવ્ય મિશ્રણાદિક
કપટ વાર્તા ખુદી કરી. રાજાએ તેનું સર્વ ધન હરી લઈ કારા-
ગૃહમાં પુર્યો. તેમજ બહુ ક્રુધા તૃપાદિકની વેદનાથી મરણ પામી
તે વ્યંતર થયો. ત્યારબાદ મનુષ્યલવમાં અનુભવેલું અતિચારનું
ફળ સંભારતો હતો. પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે અધર્મનું ફળ
મ્હેં પ્રત્યક્ષ અનુભવ્યું. જે મ્હેં અતિચારનું સેવન ન કર્યું હોત તો
મ્હને આ વ્યંતરપણું પ્રાપ્ત ન થાત. એમ સમજી તેણે જૈનમં-
દિરમાં તથા સંઘ કાર્યમાં યથાશક્તિ ઉદ્યમ કરી મનુષ્ય લવ
પ્રાપ્ત કર્યો. અને તેજ લવમાં કરેલા પુણ્યના ઉદયથી પ્રથમ
અવસ્થામાં. દીક્ષા લઈ વિધિ પ્રમાણે પાગીને સર્વ કર્મનો ક્ષય
કરી સાગરચંદ્રનો જીવ મોક્ષ ગયો. તેમજ ગુણચંદ્ર પણ બહુ

સમય ગૃહીધર્મ પાળી સી સહિત પોતે દીક્ષા ગ્રહણ કરી
કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષસ્થાને ગયો. વળી જેઓ પરદ્રવ્યનો
અપહાર નથી કરતા તેઓ નરકાદિક દુઃખથી દૂર રહે છે. તેમજ
તેઓને સૌભાગ્યવટે વિભૂષિત એવી સ્વર્ગ લક્ષ્મી અવશ્ય વરેલી
જાયવી. વળી અદ્વતાદાનથી વિરક્ત થયેલા પુરુષો સર્વ લોકોનું
વિશ્વાસ સ્થાન થઈ આ લોકમાં જ વિશાળ કીર્તિ અને સુખસંપ-
ત્તિને મેળવે છે. તેમજ પરલોકમાં તેઓના ધનની હાનિ થતી
નથી, અને સર્વ ઈચ્છિત કાર્ય સિદ્ધ થાય છે. માત્ર ચિંતવન
કરવાથી સુખ સંપત્તિનો લાભ થાય છે. માટે હે ભવ્ય લોકો !
અતિચાર વિમુક્ત હૃદય એવું ત્રીભું. મત જેઓ ધારણ કરે છે
તેઓની સત્કીર્તિરૂપી વેલડી પ્રહારકરૂપી મંઠપ ઉપર ફેલાય છે.

इति तृतीयाणुव्रते पञ्चमातिचारविपाके सागरचन्द्रकथासमाप्त ।

इति श्रीमच्छस्त्रगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धं श्रीसुपार्श्वजिनचरि-
त्रस्य श्रीसकलसुरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपगच्छाधिराजशा-
स्त्रविशारदनेनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमद-
बुद्धिसागरमूरिशिष्यप्रसिद्धवक्त्रेतिलवपस्यातिव्या-
ख्यानकोविदपन्यासश्रीमद्रजितसागरगणिकृत-
गुर्जरभाषानुवादे प्रमुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टा-
न्तार्तीचारव्याख्योपेतं तृतीयमणुव्रतं

समाप्तम् ॥

પરદારગમનવિરમણવ્રત.

વીરકુમારની કથા.

રાત્રિવિષ્ણુ રાજા બોલ્યો હે ભગવન્ ! આપ કૃપાસિંધુ છે માટે કૃપા કરી દીનજનોના ઉદ્ધાર માટે ચોથા આણુવ્રતનું સ્વરૂપ અમને દૃષ્ટાંત સહિત સમજાવો. શ્રીસુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, તે રાજાજી ! ત્હારી જીસાસા પૂર્ણ કરવા માટે અમને બહુ આનંદ થાય છે. ત્હારા પ્રશ્નનો ઉત્તર સાવધાન થઈ શ્રવણ કર. ચોથા વ્રતમાં પરચીનો સર્વથા ત્યાગ કરવાનો છે. માટે જે પુરુષ પરચીનો ત્યાગ કરે છે તે બધ્યાત્મા પર દારની કોઈ સમયે સેવા કરતો નથી તેમજ પોતાની સ્ત્રી વિશે અતોય માનતો તે પુરુષ સમગ્ર જગત્નો રક્ષક થાય છે. વળી આ લોકમાં પણ વીરકુમારની માફક પરચીથી વિરક્ત થયેલાની કીર્તિ, યશ અને પુરુષાર્થો વિસ્તાર પામે છે.

પુરુષોત્તમ કૃત યયન (કૃષ્ણ વાસુદેવે જેની અંદર યયન કરેલું છે=પુરુષોત્તમ કૃત સદન) ઉત્તમ વીરકુમારદર્શન. પુરુષોત્તમે નિર્માણ કર્યા છે જુદો જેની અંદર, ઉત્તમ સ્ત્રોતથી વિભૂષિત, તેમજ સુષોભ (જેટ વહાલું=સારા વાલકોનું કુલમંદિર) અને લક્ષ્મીનું નિવાસ સ્થાન એવા સહુકળા વગર સમાન શ્રીનિલય નામે સુપ્રસિદ્ધ નગર છે. તેમાં નિમુસર્જન નામે સગ્ગ દેવો. તે સર્વ કલાઓનું સ્થાન હોય. વળી તેને ત્ય અલેક દરવીચા શ્રાવણ દત્તા. તેમજ દરેક કુલ સર્વ તેને સેવતાં હતા, એટલુંજ નહીં પરંતુ અમુક સમયે સહુકલ સર્વ કરતું તેનો દરેક કાર્યનો કમ તેજો મોકળો હોય. વળી કમલચી નામે તેની બાઈ હતી. તે સુદર વિદ્યામંદિર

રતિ અને રંભાદિક અમરશ્રેણીનો પરાજય કરતી હતી. આ
કુનીયામાં વિલાસનું કુલજીવન માત્ર તેજ ગણાતી હતી. વળી
ભુવનરૂપી સરોવરમાં કમલિની સમાન લક્ષ્મીનું કીડા રયાન હતી.
વિષય મુખમાં આસપ્ત થયેલાં તેઓને એક પુત્ર થયો, જેનું
નામ વીરકુમાર હતું. વળી તે રૂપમાં સનતકુમારને અનુસરતો
હતો, શૂર, ધીર, ત્યાગી અને કૃતજ્ઞ જનોમાં શિરોમણિ સમાન
તેમજ સર્વ કલાઓનો પારમાર્થી હતો. છતાં પણ બહુ વિનય-
વાન હતો. વળી તે ચંદ્ર સમાન શીતલ હતો. પરંતુ તેમાં કોઈ-
પણ પ્રકારનું લાંછન નહોતું.

એક દિવસ વીરકુમાર સ્વારી સાથે શિકાર માટે જંગલમાં
ગયો. ત્યાં એકેપણ મૃગાદિક પશુઓ તેના
અહ્ભુતભુનિ લેવામાં આવ્યાં નહીં. તેથી વિસ્મય પામી
દર્શન.

પોતાના પરિજન સહિત કુમાર ત્યાં આઠો
અવળો બ્રમણ કરતો હતો. તેટલામાં ત્યાં
એકાંતમાં એકઠા થઈ બેઠેલા સસલાઓ, મૃગલા, પાડા, ઘોડા,
હાથી, સિંહ, વાઘ અને ચિત્રાઓ વિગેરે અનેક પ્રાણીઓને
પરસ્પર વૈર છતાં પણ મિત્ર સમાન નિર્ભય સ્થિતિવાળા લેયા.
તેમજ તેઓની મધ્યમાં બેઠેલા અને નિરંતર આત્મભ્યાનમાં
રક્ત એવા મુનિંદ્રનાં દર્શન થયાં. વળી તે મુનિંદ્ર અવલેદ્રિયને
અમૃતવૃષ્ટિ સમાન અને મેઘ સમાન ગંભીર એવી વાણીવડે
ધર્મદેશના આપતા હતા. એવામાં કુમારના સૈનિકોએ તે
પશુઓ ઉપર ભાણ, લાલા વિગેરે આયુધોના પ્રહાર કર્યા. પરંતુ
તેઓને તે પીડાકારક થયા નહીં. ત્યારબાદ પશુઓમાં વૈરની
શાંતિ તેમજ શત્રોનું વિક્લપણ્ લેઈ કુમાર આશ્ચર્ય પામ્યો.
અને તેણે બહુ ઠે આ મુનિંદ્રનો જ પ્રભાવ છે. પછી કુમાર
પ્રણામ કરી મુનિની આગળ બેઠો, આ પ્રભાવે કુમારનો આચાર

(પર)

જોઈ તેનો પરિજન પણ વિનયપૂર્વક નમસ્કાર કરી નીચે બેઠો. ત્યારબાદ મુનિએ ધર્મલાભ આપી ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. હું ભવ્ય પ્રાણીઓ ! ઘાસ ચારાથી જીવન ચલાવતા એવા અનાથ પ્રાણીઓનો સંહાર કરવામાં શું પરાક્રમ ગણાય ? તેમજ વૃદ્ધ અને પાંગળાઓનો વધ કરવાથી કોણે જય મેળવ્યો ? એકનો પ્રાણ હણવામાં આવે છે અને તેને મારનારો ખુશી થાય છે, એ વાત સત્ય છે, કારણ કે દરિદ્રિ માંણસ ગોરસ માટે ગાયને મારે છે. વળી મોહથી અંધ બનેલા અને કોણી ઢીંચણુ વિગેરે મર્મ સ્થાનોમાં ત્રણના દુઃખથી પીડાતા પાપી જનો આ ભવમાં જ શીત, ઉષ્ણ, ક્ષુધા, તૃષ્ણાદિક અનેક કલેશો સહન કરે છે. સર્વ પાપી પુરૂષોને પ્રાણી વધનું પાપ નરકનું મુખ્ય કારણ થાય છે. તેમજ માંસ ભક્ષણ પણ ચંડાલની આજીવિકા છે. દરેક જીવોને પોતાનું જીવિત સદા કાળ પ્રિય હોય છે અને મરણ અનિષ્ઠ હોય છે એ વાત સિદ્ધ થાય છે. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

અમેઘ્યમધ્યે કીટસ્ય, સુરેન્દ્રસ્ય સુરાલયે ।

સમાના જીવિતાકાંક્ષા, સમં મૃત્યુભયં દ્વયોઃ ॥

અર્થ—“ વિષામાં રહેલા કીડાને તેમજ સ્વર્ગમાં વાસ કરતા સુરેન્દ્રને જીવવાની આશા સરખી હોય છે અને મરણ ભય પણ બંનેને સરખોજ હોય છે.” વળી દુર્વચન, ગાળ, પ્રહાર, પરાજય, ડગાઈ, અને મૃત્યુ જેમ પોતાને અપ્રિય લાગે છે તેમ બીજાઓને પણ અપ્રિય લાગે તે વાત સત્ય છે. જે વસ્તુ જેને કષ્ટ હોય તે વસ્તુ તેને આપવી. જેથી તે પરભવમાં આપણને પ્રત્યક્ષ થાય છે. જેવું દાન આ ભવમાં આપવામાં આવે છે તેવું પરભવમાં મળે છે, એક તરફ જીવિત અને એક તરફ અકલ્પ્ય નરક, એ બંનેમાંથી એકને વિનાશ થવાનો પ્રસંગ આવે તો તે પ્રસંગ સ્વયં જીવોને પોતાનું

હવિત બહુ પ્રિય હાંગે છે પરંતુ રાજ્યની ઈચ્છા કોઈ કરતું નથી. ધન, પાંધવ, કે સ્વજનોમાં તેમજ સ્ત્રી પુત્રાદિકની અપેક્ષાએ પણ દરેકને પોતાનું હવિત અત્યંત પ્રિય હોય છે તે વાત આગતમાં અનુભવ સિદ્ધ છે. જો મનુષ્યો પણ પ્રાણીઓનું માંસ ખાય અને રૂધિર પાને કરે તો ક્રીડા, તથા કુતરાઓમાં અને તેઓમાં શો તંદાવત ? તેમજ હીન, અનાથ, શરણુહીન એવા નિરપરાધી હવતા પ્રાણીઓને મારી તેઓનું માંસ બક્ષણ કે રૂધિરપાન કરે તો નરક શિવાય તેઓને બીજું કયું ફલ મળવાનું ? કારણ કે પવિત્ર લોજન વિદ્યમાન હોય છતાં તેનો અનાદર કરી દુરાચારો લોકો માંસ બક્ષણ કરે છે. જેઓ નિર્દય અને નિર્વિવેકી બની વિષા સમાન માંસનું બક્ષણ કરે છે તેઓનો જન્મ જ આ લોકમાં ન થવો તે શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ તેવા દુષ્ટોનું ઉદર પોષણ પણ ફલ્લભ થાય છે. માટે પર પ્રાણી પર હયા શાખવી. આ પ્રમાણે દેશના સાંભળી કુમારે ઉત્કૃષ્ટ એવું સમ્યક્ત્વ વ્રત ધારણ કર્યું. તેમજ સંકલ્પથી સ્વલ્ભ અનપરાધિ પ્રાણીઓનો વધ ન કરવો તેવો નિયમ લીધો. તેમજ તેના પરિવારે પદત્રી સેવન તથા માંસ બક્ષણનો નિયમ લીધો તથા અન્ય જનોએ પણ યથા રીતિ નિયમ લીધા. ત્યાર બાદ મુનિને નમસ્કાર કરી તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા.

એક દિવસ રાજાએ બુદ્ધિની પરીક્ષા માટે કુમારોને પૂછ્યું કે પાંચાલ દેશમાં પ્રથમ જે મહે અધિકારી કુમારોની પરીક્ષા. મૂકેલો છે તે બહુ કાર્યદક્ષ અને સરલ સ્વભાવો છે. વળી ત્યાં એક વર્ષમાં દશ લાખ સોનંયા ઉત્પન્ન થાય છે એમ તેનું કહેવું થાય છે. હવે બીજા અધિકારીઓનું કહેવું એમ થાય છે કે જો આ સ્થાનમાં મહેને મૂકે તો હું દર વર્ષે પંદર લાખ ઉત્પન્ન કરી આપું. આ વાત પ્રથમના

અધિકારીને અમે જાણતી તોયજી તેજી જોમ જાણવું કે જે ઉમ્મત થાય છે તેજ પ્રમાણે થશે, મહારાણી વધારે થઈ શકે તેમ નથી. છતાં આપને જોમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. માટે હવે આપણે શું કરવું ? આ પ્રમાણે પિતાનો પ્રશ્ન સાંભળી વીરકુમાર શિવાય અન્ય કુમારો જોડ્યા. જે જાહુ ધન ઉમ્મત કરે તે અધિકારીને તે દેશ સોંપવો ઉચિત છે. ત્યારબાદ રાજાએ વીરકુમાર તરફ દ્રષ્ટિ કરી કહ્યું કે તું કેમ કંઈ જોલતો નથી ? ત્યારે તે જોડ્યો, હે તાત ! મહારો મત એવો છે કે આપે પ્રથમ જાહેરાત અને સત્યવાદી જે અધિકારી મૂકેલો છે તેજ આપનો હિતકારી છે. કારણ કે તે અધિકારી પ્રજાને પીડવા મચ્છતો નથી. અને પ્રજા સુખી રહેવાથી રાજ્યમાં સંપત્તિઓ અધિક પ્રાપ્ત થાય છે. વળી તેમ થવાથી ઉત્તરોત્તર ઉદ્યોગની વૃદ્ધિ થાય છે. તેમજ રાજનીતિ પ્રમાણે કર લેવામાં આવે તો જાહુ ધન સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી ન્યાય પ્રમાણે ચાલવાથી દ્રવ્ય અને ધર્મની પણ આબાદી થાય છે. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

અર્થાત્ ત્રિવર્ગનિષ્પત્તિ—ન્યાયોપાર્જિતવર્દ્ધનાત્ ।

અધર્માન્નર્થશોકાનાં, ત્રિપરીતાત્સમુદ્ભવઃ ॥

અર્થ—“ન્યાય વડે ઉપાર્જન કરેલા ધનથી ધર્મ, અર્થ અને કામની સિદ્ધિ થાય છે. તેમજ અન્યાયથી મેળવેલી સંપત્તિવડે અધર્મ, અનર્થ અને શોકનો પ્રાદુર્ભાવ થાય,” માટે હે પિતાજી ! પ્રથમનો જે નિયોગી છે તેજ યોગ્ય છે. કારણ કે તે નીતિથી ધન મેળવે છે, વળી અન્ય નિયોગી અનીતિથી પંદર લાખ મેળવશે ખરો. પરંતુ તમ્હારો નિયોગી થઈ જે અન્યાયની પ્રવૃત્તિ કરશે તેથી તમે પણ અધર્મી ગણાશો અને ચારે તરફથી આપની ઉપર દુષ્ટીર્ત્તિના પ્રહાર પ્રાપ્ત થશે. વળી પ્રથમ વર્ષમાં તે ફૂટ નિયોગી

પંદર લાખ મેળવશે પરંતુ બીજે વર્ષે તેનો યોગ્ય કાગ છે ત્રીજે
લાખ અને ત્રીજે વર્ષે નો લોકો દર આપવાને પણ અશક્ય થશે.
તેથી એક લાખ પણ મેળવવા મુશ્કેલ થશે આ મદાર પચન
અતે સત્ય થશે. કારણ કે—

દુષ્પ્રમાદાય ધેનુનાં, માંમાય ક્ષનકરંનમ્ ।

અત્યુપાદાનમર્થસ્ય, પ્રમામ્ય વૃદ્ધિર્વિમુનામ્ ॥

અર્થ—“રાજાએ પ્રજા પામેથી મર્યાદા ઉપરાંત દર તેવો તે
જાયોનું દુધ લઈ લીધા પછી તેઓના માંસ માટે સ્તન (આંગળ)
કાપવા બંદોબસ્ત છે.” આ પ્રમાણે વીરકુમારનો અભિપ્રાય સાંભળી
રાજાએ વિચાર કર્યો કે ઉંમરમાં સર્વ કુમારો કરતાં આ ન્દાનો
છે. પરંતુ બુદ્ધિમાં તો મ્હોટો છે. માટે રાજ્યભાર ધારણ કર
વાને આ લાયક છે. જો કે એના દેવિ લોકોથી સાવધાન રહી હું
એની રાજ્યપદની યોગ્યતા પ્રગટ કરીશ નહીં, પરંતુ તેના રવા-
નાવિક શુભોને તેમજ લોકોના અનુરાગને આચ્છાદન કરવાને હું
શક્તિમાન નથી એમ જાણી તે જાણ્યો, હે વત્સ ! આ સર્વ
કુમારોની બુદ્ધિ મલિન છે. માત્ર તું જ શુદ્ધ બુદ્ધિમાન છે. કારણ
કે સર્વની માન્યતાથી ત્હારી માન્યતા બહુ ઉત્તમ પ્રકારની છે,
વળી અન્યાયથી મેળવેલી સંપત્તિનો વિલાસ ત્હને રૂચતો નથી.
એમ ત્હારા જોડવા ઉપરથી તેઓની બુદ્ધિનો તિરસ્કાર બુદ્ધી
રીતે થયો છે તેથી તું આ રાજ્ય વૈભવ તેમજ આ દેશ છોડી
આવ્યો જ. જેથી ત્હારી બુદ્ધિનો પ્રભાવ તો પ્રગટ છે છતાં પણ
બહુ પ્રસિદ્ધ ન થાય.

નરેન્દ્રની આજ્ઞા લઈ નમસ્કાર કરી વિમલ નામે મતિસાગર
મંત્રીના પુત્ર સાથે વીરકુમાર ત્યાંથી નીક-
વીરકુમારનો પ્રવાસ. જ્યો. રાજાએ કુમારની રક્ષા માટે પોતાના
મુખેટો મોકલ્યા. તેઓ સામાન્ય મુસાફર

સમાન વેષ ધારણ કરી કોઈ ન જાણે તેવી રીતે કુમારના આનુચર તરીકે નિરંતર સેવામાં હાજર રહે છે. અનુક્રમે તે કુમાર કોશલ-પુરમાં ગયો. નગરની નજીકમાં એક સરોવર હતું. તેના કાંઠા ઉપર સ્વચ્છ હવામાં વિશ્રાંતિ માટે કુમાર બેઠો હતો તેવામાં સુંદર ધ્વનિવડે મનોહર વાણત્રીનો નાદ તેના સાંભળવામાં આવ્યો. વિમલે ત્યાં આવતાં કોઈક નગરવાસીને પૂછ્યું, બાઈ ? અહીં કોઈ મહોત્સવ છે ? કે જેથી આ વાણત્રી વાગી રહ્યાં છે. પુરૂષ બોલ્યો, આ નગરનો અધિપતિ રણધવળ નામે રાજા છે, તેને કુરૂમતિ નામે પુત્રી છે. તે રાજાને પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક પ્રિય છે. પરંતુ તે કુરૂમતિ પુરૂષ દ્વેષિણી છે. અર્થાત્ કોઈ પણ વર તેની ધ્યાનમાં આવતો નથી. તેથી તેના પિતાએ કુલ-દેવીની આરાધના કરી, જેથી કુલદેવી પ્રગટ થઈ બોલી કે પદ્મ હસ્તી ઉપર કુમારીને બેસારીને તે હાથી છુટો મૂકો અને તે હાથી પોતાની શુંઢવડે જેને વરમાળા પહેરાવે તેજ કુમારીનો વર જાણવો, તેમજ કુમારી પણ તે પુરૂષ ઉપર જહુ પ્રેમવાળી થશે. આ પ્રમાણે દેવીનું વચન સાંભળી રાજાએ તે પ્રમાણે હાથી શણગારી છુટો મૂક્યો છે, અને તેની આગળ વાણત્રી વાગે છે. હસ્તી પોતે માલી વાડામાં જઈ સુંઢ ઉપર પુષ્પમાળા ધારણ કરીને નરેન્દ્ર, માંડલિક, સામંત અને સેનાપતિ મંત્રી સહિત નગરની અંદર ફરવા નીકળ્યો છે. એમ કહી તે પુરૂષ મૌન રહ્યો તેટલા માંજ તે પદ્મ હસ્તી ત્યાં આવ્યો અને વિમલ મંત્રીના જોવામાં આવ્યો. જેમ ગંડસ્થલોમાંથી નિર્મળ મદ જળ ઝરતું હતું, તેમજ તેના સુગંધથી એકઠા થયેલા જમરાઓના શુંઢરવવડે દિશાઓને વાચલિત કરતા તે પદ્મ હસ્તીને જોઈ મંત્રીએ કુમારને જાણ કર્યો. તેટલામાં તો હસ્તી કુમારની પાસે આવી ગયો. અને શુંઢમાં ધારણ કરેલી પુષ્પમાળા કુમારના કંઠમાં પહેરાવી.

પછી શુંદવતી વીરકુમારને પોતાના સ્કંધ ઉપર બેસાડ્યો. રાજા
પણ રૂપમાં કામદેવ સમાન તેને બેઠું બહુ ખુશી થયો. પૂર્ણિ-
માના ચંદ્રથી તરંગિત એવા ક્ષીરસાગર સમાન અને વિશેષ
લાવણ્યરૂપી તરંગોથી સંયુક્ત એવા વીરકુમારને કુમારોએ પણ
પ્રેમપૂર્વક બેઠો. ત્યારબાદ પુંખવાની તૈયારી કરી. તે સમયે
રાજાએ વરને દશ હાથી, હજાર ઘોડા, તેમજ લાખ સોનેયા
આપ્યા. અને વિધિ પૂર્વક છાયા લગ્ન બેઠું કુમારની સાથે
કુમારોનું પાણિયહંધુ કરાવ્યું. તે બેઠું સર્વ લોકો બહુ સંતુષ્ટ
થયા. હસ્તમોચન સમયે રાજાએ દશ હજાર ગામ આપ્યા, વળી
રહેવા માટે પોતાનો સુખ્ય મહેલ આપ્યો, કુમાર તેમાં ઇચ્છા
પ્રમાણે વિલાસ કરતો હતો, કુમારે પોતાના ચરપુરૂષ દ્વારા
પોતાના પિતાને સમાચાર મોકલાવ્યા. શુભ વૃત્તાંત સાંભળી
પિતા બહુ ખુશી થયા. વિવાહના દિવસોમાં કુમારના રસોડે
માંસાદિરાહિત શુદ્ધ રસોઇ બેઠું તે રાજાએ કુમારને પૂછ્યું.
તમ્હારે રસોડે માંસાદિક કેમ વાપરતા નથી? કુમારે કહ્યું
હે રાજા! માંસાદિક સાવધ પદાર્થનો સર્વથા તમ્હારે ત્યાગ છે,
વિગેરે કેટલીક બાબત સમજાવીને ફરીથી કુમારે કહ્યું કે હે
રાજા! આ વિવાહ પ્રસંગે રસોઇમાં માંસ ન વપરાય તેવો બંદો-
બસ્ત કરાવો. રાજાએ તેજ પ્રમાણે માસ બંધ કરાવ્યું વિવાહનો
પ્રસંગ સમાપ્ત થયો, ત્યારબાદ કુમારે રાજાને જણાવ્યું કે માસ
બહુ નહીં કરવાનું કારણ એ છે કે પચ્ચંદ્રિય પ્રાણનો વધ કયા
શિવાય માંસ મળે નહીં અને પ્રાણિવધ એ નરકનું મુખ્ય
કારણ છે એમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. (વગેરે બહુ દર્શનપૂર્વક
ઉપદેશવટ માંસજલજલ્પ થતા હોવા કહી બતાવ્યા. તેમજ
પ્રસંગનંત્રીપ મુનિધર્મ અને શ્રદ્ધધર્મનું તત્ત્વ પણ કહ્યું. તેમજ
પોતે બહુ કરેલા અનુમતાંના અભિવદ્ધ થયા માંસાદિકનો ત્યાગ

પણ કહ્યો. તે સાંભળી કુમાર ઉપર રાજાની બહુ પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ, તેમજ તેના ઉપર વિશ્વાસ પણ સન્નિવૃત્ત થયો. તેથી રાજાએ પણ માંસના ત્યાગ સાથે દેવ તથા ગુરૂતત્ત્વનો સ્વીકાર કર્યો.

એક દિવસ દ્વારપાલવડે પ્રવેશ કરાએલી કોઈક દ્વિતિ સંધ્યા દ્વિતિનું આગમન. સમયે કુમારની પાસે આવી અને વિનંતિ કરવા લાગી. હે કુમારેન્દ્ર ? આ નગરમાં બહુ રૂપવતી, રાજા, મંત્રી, નગરશેઠ અને પ્રતીહાર એ ચારેની સ્ત્રીઓ આપને જોઈ કામજવરથી બહુ દુઃખી થઈ છે. તેથી તે ચારે સ્ત્રીઓએ વિચાર કરી મહુને આપની પાસે મોકલી છે. માટે તેઓ દરેક પરસ્પર આ વૃત્તાંત ન જાણી શકે તેવી રીતે અનુક્રમે આપના સમાગમનો લાલ તેઓને મળી શકે એટલી કૃપા કરો. ત્યારબાદ પોતાને જે કરવાનું હતું તેનો નિશ્ચય કરી કુમારે જવાબ આપ્યો કે આવતી કાલે રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરમાં પ્રતીહારની સ્ત્રી, બીજા પ્રહરમાં શેઠાણી, ત્રીજા પ્રહરમાં મંત્રીની સ્ત્રી અને ચોથા પ્રહરે રાણીને મોકલવી. આ પ્રમાણે કુમારનું વચન સાંભળી દ્વિતિએ જાણ્યું કે હવે આ કાર્ય સિદ્ધ થયું એમ સમજીને બહુ ખુશી થઈ અને તે વૃત્તાંત દરેકને ઘેર જઈ નિવેદન કરી પોતે કૃતાર્થ થઈ.

બીજે દિવસે કુમારે રાજાને કહ્યું કે આપને હું કંઈક નવીન બનાવ દેખાડવા ઇચ્છું છું. તે જોઈ આપ કુમારનું કર્તવ્ય. કોઈ સમયે નહીં જોએલું એવું આશ્ચર્ય પામશો. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો: હે સત્પુરુષ ? હું તને વ્યવહારથી પુત્ર સમાન જાણું છું પણ નિશ્ચયથી તો તુંને પિતા સમાન માનું છું. કારણકે સદ્ધર્મના દાનથી મહારો જન્મ તું સફલ કર્યો છે. માટે હે વત્સ ? હવે વિકલ્પ કરવાનું કંઈપણ કારણ નથી, આપની ઇચ્છા પ્રમાણે હું વર્તવા

તેવાર છું. ત્યારબાદ કુમારે દહ્મું હે રાજન ? આને સંધ્યાકાળે
 શુભરાતે મહારા મહાનમાં પધારવા કૃપા કરશે. રાજાએ પણ તે
 પ્રભાતે ઠપ્પલ કમુ અને સંધ્યાઅમય થયો એટલે કુમારની પાસે
 ગયો. કુમારે પોતાનો પાશમાં કાંઈ ન દેખે તેવીરીતે એક ઠા-
 લીયા ઉપર રાજાને બેસાડ્યા. હવે કાંઈક જ્ઞાનું કરી પ્રતીદારની
 સ્ત્રી પોતાના ઘેરથી નીકળી રાત્રિના પ્રથમ પ્રહરમાં કુમારની પાસે
 આવીને યોગ્ય સ્થાને બેઠી. એટલે કુમારે ઉપદેશનો પ્રારંભ કર્યો.
 ભોગાદિક વિષયો આલોકમાં દુઃખજનક છે, તેમજ પર-
 કાકમાં પણ નરકાદિ દુઃખનું કારણ થાય છે. આ ઉપરથી એ
 માત્ર સત્ય થઈ કે કામકાનું માંસ અને તેપણ વગી ઉચ્છિદ્ર સમાન
 આ થયું. વગી દુર્ગતિદાયક વિષયોનું સેવન કરવું ખરું પણ
 ને એથી તૃપ્તિ થતી હોય તો અન્યથા વૃથા કલેશ ચામાટે સેવવો ?
 ઉચ્છિદ્ર ભોજન પણ કરવું, ને ખાવાથી મીઠું લાગતું હોય તો
 વગી વિષયભોગવવાથી આ છવને તૃપ્તિ થતી નથી અને પરલો-
 કમાં નરકગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તો આ બે હંડ કેવીરીતે સહન ક-
 રવા ? છતાંએ દેવ ભવ પામી બહુ સમય સ્વર્ગાદિ લોકમાં વિ-
 સય મુખ ભોગવ્યું, પરંતુ હજી સુધી પણ તૃપ્તિ ન થઈ તો સ્વ-
 રૂપ કાલના હવિતવાળા મનુષ્યલવમાં ભોગવેલા તુચ્છ વિષય સુ-
 ખયા કેવીરીતે તૃપ્તિ થાય ? હે સુંદરિ ? ને કે આ વિષયો લો-
 ગવનાં પ્રારંભમા આનંદ આપે છે, પરંતુ પરિણામે વિરસ અને
 ક્રિંપાકંકલ સમાન અનર્થજનક છે. માટે વિષયોના ત્યાગ કરી
 ગંદ્રિય તથા મનનાં નિવ્રહ્મ કરી મોક્ષમાર્ગનું સ્વરૂપ જાણીને તેમાં
 સદાકાળ ઉદ્યુગ થા વગી ને મોક્ષમાર્ગનું મુખ્ય કારણ સમ્ય-
 દ્વદર્શન, નમ્યગુણાન અને આરિત્ર ધર્મ છે. પછા તે સર્વનું ભેદ
 સહિત સ્વરૂપ તની આગળ પ્રગટ કર્યું. જ્યાં ને સ્ત્રી પ્રતિભોધ
 પામી ત્યારબાદ કુમારે તેને પડદાની અદર અનંતમા બેસારી

બીજે પ્રહરે શેઠાણી આવી. તેને પણ તેજ પ્રમાણે કુમારે ઉપદેશ આપ્યો. તે સાંભળી શેઠાણી પણ બોધ પામી. તેને પણ તે પ્રમાણે એકાંતમાં બેસારી. ત્રીજે પહોરે મંત્રીની સ્ત્રી આવી, તેને પણ તે પ્રમાણે ધર્મમાર્ગમાં સ્થિર કરી પોતાની પાછળ પડઢામાં બેસારી દીધી. પછી છેલ્લા પહોરે રાણીનું આગમન થયું. કુમારે શય્યામાંથી ઉભો થઈ અભ્યુત્થાન આપી પ્રણામ કર્યો. રાણી બોલી જીવિતનાથ ? આ શું કરો છો ? આ શું અભ્યુત્થાનનો અવસર છે ? અથવા નમસ્કારાદિકનો પ્રસંગ છે ? આપના શરીરના સમાગમરૂપી અમૃત રસથી મ્હારું અંગ શાંત કરો, હે સ્વામિન્ ? આપના વિરહાગ્નિથી પ્રદીપ્ત થયેલી મ્હને ક્ષણમાત્ર વિહાંગથી સ્પર્શ કર્યો તો મ્હને જીવતી જોઈ શક્યો નહીં. કારણકે જરૂર મ્હારું હૃદય ક્ષાંતીને ટુકડા થઈ જશે. એમ તે બોલતી હતી. પરંતુ તે સમયે કુમારે તેની તરફ દ્રષ્ટિ પણ ન કરી. કારણ કે તે બહુ કામાતુર થયેલી છે તેથી હાલમાં તેને ઉપદેશ લાગવાનો નથી એમ જાણી તેનો તિરસ્કાર કર્યો. જેથી તે બોલી હે મહાશય ? સત્યપ્રતિજ્ઞાના પાલન કરનાર સત્પુરૂષો શું આપના જેવા હશે ? સત્પુરૂષનું લક્ષણ તો શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

સકૃદપિ યત્પ્રતિપન્નં, તત્કથમપિ ન ત્યજન્તિ સત્પુરુષાઃ ।

નેન્દુસ્ત્યજતિ કલઙ્કં, નોઙ્ગતિ વડવાનલં સિન્ધુઃ ॥

અર્થ—“ જેમ ચંદ્રમા કલંકનો ત્યાગ કરતો નથી, તેમજ સમુદ્ર વડવાનલ આગનનો ત્યાગ કરતો નથી તેવી રીતે સત્પુરૂષો એકવાર પણ જેનો સ્વીકાર કરે છે તેનો કોઈપણ સમયે ત્યાગ કરતા નથી. ” તો હે સ્વામિન્ ? શું મ્હારા મંદભાગ્યને લીધેજ આપે સ્વીકારેલું વચન અસત્ય કર્યું. નહીં તો મ્હને બોલાવીને પરાંગમુખ કેમ થયા ? કુમાર બોલ્યો. ત્હારી

દ્વિતીયા કહેવાથી મહે' ત્હને અહીં જોલાવી છે. પરંતુ તેનું કારણ
એ છે કે જૈનધર્મનો ઉપદેશ કરી દુરંત દુઃખદાયક આ દુરા-
ચારથી ત્હારું ચિત્ત નિવૃત્ત કરવું અને શુદ્ધ ધર્મમાં તને સ્થિર
કરવી એવો મ્હારો અભિપ્રાય છે. રાણી જોલી પ્રથમ આપ શારી-
રિક, મુખ આપો અને પછી આપનો વિચાર પણ સત્ય કરો.
માર જોડ્યો લગ્ન સમયથી પ્રારંભી આજમુધી કામદેવ સમાન.
કુંદર આકૃતિવાળા પોતાના પતિની સાથે વિધવ લોગવવાથી તને
દૃષ્ટિ ન થઈ તો હવે ચૈત્ય તરીકે મ્હારા સમાગમથી તૃપ્તિ ક્યાંથી
પ્રશે ? માટે આ અસદ્ આગ્રહ છોડી ઈર્ષ નિરાળાધ ધર્મ મા-
ર્ગનું ચેવન કર. આ પ્રમાણે ઉપદેશદ્વારા કુમારે, બહુ સમજાવી
તોપણ તેણીએ પોતાનો અભિપ્રાય છોડ્યો નહીં અને કૃશીથી
જોલી હે કુમાર ! હું ત્હારા કદા પ્રમાણે ચાલીશ. પરંતુ મ્હારી
દૃષ્ટિ આગળ જે વચન હેં કહેલું છે તે પ્રથમ સત્ય કર. અન્યથા
ત્હારા વચનનો મ્હને વિશ્વાસ કેમ આવે ? ત્યારબાદ કુમારે
પોતાનો સત્ય વિચાર જણાવ્યો. હે મુખજે ! આ ત્હારી વાંછા આ
જન્મમાં પૂર્ણ થવાની નથી, કારણકે પરસ્ત્રીનો સંગ સર્વથા મ્હારે
ત્યાગ્ય છે. એ પ્રમાણે કુમારનું અસાધારણ સત્વ તેમજ સન્મા-
ર્ગનાં પ્રતિબોધક વચન અને પોતાના દુષ્ટ અધ્યવસાયનો વિચાર.
કરવી તે રાણી વૈરાગ્ય પામી કુમારના પગમાં પડી અને જોલી દે.
હે ધર્મ બાંધવ ! સત્વના નિધિ સમાન તું મ્હારો નાનો બંધુ
છે અને હું ત્હારી માતા સમાન પાપિષ્ઠ બ્હેન થાઉં છું. છતાં
નિર્લગ્ન થઈ મર્મદાનો ત્યાગ કરી મહેં ત્હારો કપર જે પાપ
ચિંતવ્યું, તે પાપથી હું કેવી રીતે મુક્ત થઈશ ? વગી હે કુમાર !
આ વૃત્તાત તું જાણુનો નથી કે હું ત્હારી જોડમાન મ્હોટી બેન
થાઉં છું. તે વૃત્તાંત હું કહું છું. જેમકે મ્હારો જન્મ મૂળનસ-
ત્રમાં થયો હતો, તેથી પિતાનો પ્રેમ મ્હારે વિશે બીજકુલ નહીં

હોવાથી મહને ત્યાંથી વિદાય કરી. દૈવયોગે હું જંગલ દેશમાં ગઈ. તે દેશના અધિપતિ પ્રવરસેન રાજા મારા મામા થાય, તેથી તેમના ત્યાં મહને રાખી અને ધાવ માતાઓએ પાણી પોષીને મોટી કરી. અનુક્રમે હું ઉમ્મર લાયક થઈ એટલે પ્રવરસેન રાજાએ ત્રારા સાસરાની સાથે મહને પરણાવી. આ વાતને કેટલાંક વર્ષ થયાં ત્યારબાદ પરનારીને સહોદર સમાન માનતો એવો તું પોતાના કુલરૂપી આકાશમાં ચંદ્ર સમાન ઉત્પન્ન થયો. માટે આપણુ લાઈ જડેન થયાં અને આ પ્રમાણે કલંકથી મલિન થયેલા મહારા પ્રાણને કોઈપણ રીતે ત્યજવા માટે હું જાઉં છું. મહારૂં આયુષ્ય પણ તહને અર્પણ કરું છું. જેથી તું અધિક જીવ. તે સાંભળી કુમાર બોલ્યો આત્મઘાત કરવો એ બાલ મરણ ગણાય અને તેમ કરવાથી પરંપરાએ હઃખની બહુ વૃદ્ધિ થાય છે. માટે પોતાના સ્થાનમાં જઈ બાકીની રાત્રી નિર્ગમન કરો. આ પાપથી છુટવાનો ઉપાય હું બતાવીશ. જેથી તમહારૂં સર્વ પાપ દૂર થઈ જશે. અસંગંધી બીજે કોઈ પણ ખરાબ વિચાર કરો તો તમહને મહાર સોગન છે. ત્યારબાદ રાણીએ પણ કહ્યું કે તહારૂં વચન હું માન્ય કરું છું અને તુંજ મહારો ખરો આધાર છે. માટે હવે હું ધૈર્ય રાખી આત્મઘાત કરીશ નહીં. એમ કહી રાણી કુમારની આજ્ઞા લઈ પોતાના સ્થાનમાં ગઈ.

તેમજ બાકીની ત્રણ સ્ત્રીઓએ પણ પરપુરૂષ સાથેના સંભોગનો નિયમ લઈ સમ્યક્ત્વ વ્રતનો સ્વીકાર કરી કુમારને નમસ્કાર કર્યો, ત્યારબાદ ફરીથી પણ વિશેષ શિક્ષા ગ્રહણ કરી તેઓ

પોતાના સ્થાનમાં વિદાય થઈ. ત્યારબાદ બહુ આશ્ચર્ય પામેલો રાજા બોલ્યો હે કુમારેન્દ્ર ! મહારી ઉપર તમે મોટો અનુગ્રહ

દરે, વિવશરાગ વિઠંબનાનું આ અપૂર્વ નાટક જતાવ્યું. હવે હું મદારા સ્થાનમાં જવા માટે રાજ માણું છું. કુમાર પણ તેમની વિદાયગીરી માટે તેમની પાછળ આવ્યો. કેટલાક માર્ગે જઈ રાજને નમસ્કાર કરી કુમાર પાછો વળ્યો. રાજ પોતાના મહેલમાં ગયો. પ્રલાતકાગ થયો. પોતાનો નિત્ય નિયમ કરી કુમારને પોતાની પાસે બોલાવ્યો. કુમાર પણ ત્યાં આવી દરિયત સ્થાને બેઠો. રાજ પોતે કંઈક બોલવાનો વિચાર કરતો હતો, તેટલામાં ઇશાન દેવમાં અતિ અદ્ભુત તેજનો વિસ્તાર ભેવામાં આવ્યો. રાજએ તત્કાળ દ્વારપાળને પૂછ્યું કે આ શું દેખાય છે ? દ્વાર-પાલે કાણ માત્રમાં તેનો તપાસ કરી જવાવ્યું કે અહીંયાં કોઈ દેવજ્ઞાની મુનીંદ્ર પધાર્યા છે, તેમને વંદન કરવા માટે વિમાન-વાસી દેવતાઓ ભય છે, તેઓની આ કાંતિ દેખાય છે. તે સાંભળી સર્વદાયનો ત્યાગ કરી રાજ કુમારની સાથે સમસ્ત રૂઢિ સહિત મુનીંદ્રને વાંદવા માટે ત્યાં ગયો. વિધિ પૂર્વક વંદન કરી પરિજન સહિત રાજ મુનીંદ્રની આગળ બેઠો. પછી રામાંચિત થયું છે ગાત્ર જેતું અને પૃથ્વી ઉપર સ્થિર કર્યું છે. જાતુ મંડલ જેણે એવો કુમાર લાક્ષણિકમાં અંજલી બેઠી મુનીંદ્ર પ્રત્યે બોલ્યો કે જગદ્ગુરુ ! આપ ધર્મદાયક ગુરુ છો, વળી આપ વિવશરાગ પદવીને પ્રાપ્ત થયા છો; છતાં પણ મહારી ઉપર મહોટી કૃપા કરી. દારણકે પોતાના ચરણ કમલનું આપે હર્ષન કરાવ્યું. ત્યારબાદ રાજ બોલ્યો કે કુમાર ! હું એમ માનુ છું કે મહારા હૃદયને અનુકૂલ એવી દીક્ષા આપીને મહારા ઉપર અનુચ્છ કરવા માટે પ્રયત્ન આગમન થયું છે. તે સાંભળી મુનીંદ્ર બોલ્યા. કે રાજન ? તારું કહેવું સત્ય છે અને આ સમય તારા ઉદયનો છે, ત્યારબાદ પોતાના સ્થાનમાં જવા માટે ઉભા થયેલા સભા-સદોને બેસારી રાજએ પોતાના પરિજન સાથે કુમારનો હસ્ત

પકડી સલાની બહાર જઈ મુકુટાદિક સર્વ અલંકાર કુમારને આપી પોતાની પ્રજાને કહ્યું કે હવેથી આ કુમાર તમારો રાજા છે. એની આજ્ઞામાં હમેશાં વર્તવું, એમ ઉપદેશ આપ્યા બાદ પરિજન સહિત કુમારને પ્રણામ કરી કેવલી લગવાનના ચરણકમલમાં દીક્ષા ગ્રહણ કરી. તેમજ રાણીએ પણ નવીન રાજગાદીએ બેઠેલા કુમારને પુત્રી પોતાના હૃદયરિત્રની શુદ્ધિ માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરી, તેમજ કેટલીક અન્ય રાણીઓએ પણ દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ કેવલી લગવાન અને અન્ય દીક્ષાધારી મુનિઓને નમસ્કાર કરી રાજા પોતાના સ્થાનમાં વિદાય થયો. પત્રી રાજા પોતે હમેશાં મુનિઓની સેવામાં હાજર રહેતો હતો. એમ કરતાં કેટલાક દિવસ પોતાના પરિવાર સહિત મુનીંદ્ર ત્યાં રહીને પત્રી અન્ય દેશમાં વિદ્યાર કર્યો.

વીરકુમાર રાજા નીતિપૂર્વક રાજ્ય ચલાવતો અને પ્રજાનું સંરક્ષણ કરતો હતો. તેમજ જૈનશાસનની ઉન્નતિ કરવામાં તત્પર હતો. વિનયગુણ સંપન્ન એવા મંત્રીના પુત્રને દરેક સ્થાને આત્મ સમાન ગણતો હતો. તેવામાં રિપુ-

મર્દન રાજાનો ક્રોધ આવવાથી થોડોક પરિવાર સાથે લઈ વિમળને રાજ્ય કારભાર સોંપી પોતે શ્રીનિલયનગરમાં ગયો. ત્યાં પોતાના પિતાનો સમાગમ કરી ધર્મતત્ત્વનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત કર્યો. રિપુમર્દન રાજાએ પણ પુત્રની ધર્મતત્ત્વ જાણીને તેને રાજ્ય કારભાર સોંપીને ત્રિધીપૂર્વક દીક્ષા લીધી, ત્યારબાદ વીરકુમાર રાજા જુગ્મિ-ગદ્ગદ થઈ ધર્મ પાત્રી રણધવલ નામ પિતા ચરણકમલ દીક્ષા લઈ નાના નગરન. દેશરૂપી સરોવરમાં જન્ય પ્રણિરૂપ મેડોને ગદ્ગદ હૃદય પર્વત પ્રતિજ્ઞા કરી સૂર્યની પહે મેડા (અન્ન) પાન્ય. માટે હે જન્ય પ્રણિરૂપ !

પ્રમાણે, કામજન્ય ગર્વને દૂર કરવાથી; લોકમાં પ્રગટ કર્યો છે
અમત્કાર જેણે એવા વીર કુમારે ઉત્કૃષ્ટ સુકૃતશ્રેણી ઉપાર્જન
કરી, તેમજ આ લોકમાં પણ અગમ્યગમનાદિકનું કારણ અને સર્વ
જનોમાં નિંદનીયપણ પ્રાપ્ત થતું નથી. તેમાં આ કથાંત છે.
જેમ મુવાન છતાં પણ આ કુમારે નિરતિચાર ચોથું વ્રત પાળ્યું
તેમ અન્ય લોકોએ પણ પ્રયત્ન પૂર્વક આ વ્રત પાળવું.

इति चतुर्थव्रते वीरकुमारदृष्टान्तः समाप्तः

वज्रवणिकनी कथा.

પ્રથમ ઇત્વરપરિગૃહીતાગંભનાતિચાર.

દાનવિય શબ્દને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવન્! ચોથા વ્રત ઉપર
વીરકુમારનું કથાંત આપે અમને કહ્યું; પરંતુ તેના અતિચારનું
સ્વરૂપ અમારી ઉપર કૃપા કરી કહો. શ્રી સુધાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા,
જન! તું બહુ અદાણુ છે, ત્હારી માર્મિક બુદ્ધિ જેમ બહુઆનંદ
માનવા જેવું છે. આ બ્રહ્મચર્યવ્રતમાં પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપ
તું સાવધાન થઈ સાકળ દ્રવ્ય આપીને થોડા સમય માટે રાખેલી
વેશ્યા સ્ત્રી પણ પરત્રી ગણાય, માટે તેનો સંગ કરનાર પુરૂષ
વજ્રવણિકની પેઠે બહુ દુઃખી થાય છે.

અ: ભરતદેવમા પૂર્વી રૂપી સ્ત્રીને નિલક સમાન નિલકપુર
નામે સુપ્રસિદ્ધ નગર છે. તેમા ઉદ્દત વેની
વજ્રદ્રષ્ટાંત. એનો નર્વ ઉત્તવામા બહુ પરાક્રમી ને મ
ધ્વજ નામે રાજા હતા સુવશ નામે તેની

સ્ત્રી હતી. વળી તે નગરમાં યશોધવલ નામે શ્રેષ્ઠી હતો અને જન્મ-
દેવી નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેમજ તેઓને વળનામે એક પુત્ર
હતો. તે વિલાસ કરવામાં બહુ કુશળ અને ઇંદ્રિયોના વિષયોમાં
બહુ પુરો હતો, તેથી તે હંમેશાં પોતાના મિત્રમંડળ સાથે દેવ
મંદિર તથા ઉદ્યાનાદિક સ્થાનોમાં ઇચ્છા પ્રમાણે ફરતો હતો.

એક દિવસ પ્રભાત કાળમાં ભાવીભાવને લીધે વળ પોતાના
પિતા સાથે નર્મદા નદીના કીનારે ગયો.
દેવનું આગમન. ત્યાં આગળ સ્નાનાદિક શુદ્ધિ કરી પોતાની
નિત્ય ક્રિયા સમાપ્ત કરી બન્ને જણ તટ ઉપર
બેઠા હતા, તેટલામાં ઉત્તર દિશા તરફથી નિર્ધૂમ અગ્નિની જ્વાલા
સમાન કાંતિમાન એક દેવ ત્યાં આવ્યો. એકદમ દિવ્ય સ્વરૂપ
જેઠ પિતા અને પુત્ર બન્ને દોભાયમાન થઈ ગયા. તે જોઈ દેવ
બોલ્યો, ભદ્ર ! ભય પામવાનું કંઈ કારણ નથી. હું તમ્હારા હિત
માટે આવ્યો છું. તમે પૂર્વભવમાં મૃત્યુ બહુ ઇષ્ટ હતા, તેથી
અહીં તમને જોઈ હું પ્રગટ થયો છું. હવે પૂર્વભવનું વૃત્તાંત
સંભળો-પ્રથમ હું આ નગરમાં દુર્ગપાળની સ્ત્રી હતી અને દેવકી
મ્હારું નામ હતું. તે સમયે મ્હારું ઘર પણ તમ્હારા ઘરની પાસે
હતું. મ્હારો સ્વામી સોમધ્વજ નામના રાજાની નોકરી કરતો
હતો. તેવામાં કોઈક પ્રસંગે રાજા પરિવાર સહિત નર્મદાના
કીનારે મુકામ કરી રહ્યો હતો. મ્હારો સ્વામી પણ મૃત્યુ સાથે
લઈ ગયો હતો. અમારો મુકામ કાંઠા ઉપર વડની નીચે હતો.
બીજા લોકો પણ તેવીજ રીતે પોતપોતાની અનુકૂળતા પ્રમાણે
ઉતર્યા હતા. તાપની બહુ ગરમીને લીધે જળકીડા માટે હું
નર્મદાના પ્રવાહમાં ઉતરી. તેવામાં કોઈક જલચરે મ્હારા પગ
બાંધી લીધા. જેથી રૂદન કરતી હું બૂમ પાડવા લાગી. બૂમ
દયાજનક ચીસ પાડી તેથી લોકો બહી ગયા તોપણ પોતપોતાના

સ્થાનમાંથી કોઇએ પણ મ્હારી સંભાળ લીધી નહીં ! થોડીકરાર પછી કોઇને દયા આવી અને તે બોલ્યો કે, ધૈર્ય રાખીને શાંત રહે, હું ત્હારી સદાય માટે આવું છું. એમ કહી એકદમ તેણે નદીમાં પ્રવેશ કર્યો અને ચમત્ક્રાંત સમાન ચળકતી છરીવટ તે જળ-ચરને છેદી નાખ્યો. પરંતુ બહુ જોસથી જળની અંદર છરીનો ધા કર્યો તેથી તે ધા પોતાના પેટ ઉપર લાગવાથી તે પુરુષની આંતરણ બહાર નીકળી પડ્યાં. જેથી મ્હારા બન્ને હાથનું અવ-લંબન લઇ તે બહાર નીકળ્યો કે તરતજ મરી ગયો. તેના બંધુઓને માલુમ પડવાથી તેઓ ત્યાં આવ્યા અને તેજ કેકાણે જઈ કાઢી ચિતા રચી તેને સુવાડી દીધી, હું પણ નદીમાં સ્નાન કરી ચિતાની સમીપમાં આવી અને ચિતામાં પડવાની તૈયારી કરતી હતી તેટલામાં મ્હારા સ્વામીએ મ્હને હાથવટે પકડી લીધી, એટલે મ્હેં તેને કહ્યું કે આ પુરુષની સાથે મ્હારે ચિતામાં પ્રવેશ કર્યા વિના ચાલે તેમ નથી, કારણકે આ મ્હારો પરોપકારી બંધુ છે. જે વળતે મ્હેં બહુ પોકાર કર્યા હતા તે સમયે તમે સુકામમાંથી બહાર કેમ નહોતા નીકળ્યા ? બીજા લોકો પણ જોઈ રહ્યા હતા, કોઈએ મ્હારી સદાય કરી નહીં, માત્ર આ વીરપુરુષે મ્હારો દીન પોકાર સાંભળી જળમાં પ્રવેશ કરી મ્હારા પ્રાણ માટે પોતાના પ્રાણને તૃણની માફક ત્યાગ કર્યો. માટે આ પુરુષની પાછળ હું પ્રાણ ત્યાગ કરીશ. તેથી મ્હારો હાથ તમે દોડી દો. એમ સાંભળી મ્હારો પતિ બોલ્યો, હે વર-તણ ! મ્હેં ત્હારો પોકાર સાંભળ્યો નહોતો અન્યથા હું ત્હારી ઉપેક્ષા કરું ખરો ? પછી મ્હેં નેન કહ્યું કે, મ્હાન માટે એના પ્રાણ ગયેલા છે માટે એની ચિતામાં હું અવશ્ય પ્રવેશ કરીશ. એમ સમજી વેલાસર મ્હને છેડી દો. વળી મ્હેં તમારો કોઈપણ અપરાધ કર્યો હોય તો તેની હું ક્ષમા માગું છું. કહાચિત્ મ્હને

નહી છોડાં તોપણ હું ગમે તે રીતે પ્રાણ ત્યાગ કરીશ. આ પ્રમાણે મહારો દૃઢ આગ્રહ જોઈ તેણે મહને છોડી દીધી. જેથી ચિંતામાં પ્રવેશ કરી મહેં દેહ ત્યાગ કર્યો. હે શ્રેષ્ઠિ ! વિશેષ અધ્યવસાયને લીધે તે પુરૂષ મરીને આ તહારો પુત્ર થયો છે. અને હું વ્યંતર જાતિમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ છું. આ પ્રતિબંધને લીધે મહેં તમને આ મહારૂં વૃતાંત સંભળાવ્યું. હવે જો મહારી પ્રાર્થના સ્વીકારો તો હાલ મહારે પ્રત્યુપકારની બુદ્ધિથી વજ્રને કંઈક કહેવાનું છે. વજ્ર જોલ્યો, ખુશીથી કહો, મહારા લાયક હશે તો હું તે કરવા તૈયાર છું. દેવ જોલ્યો, નદીના સામા કીનારે લવલીવેલીના મંડપમાં એક મુનિ મહારાજ વિરાજે છે. માટે તમે બંને જણા ત્યાં જાઓ અને ભક્તિપૂર્વક તેમને વંદન કરો. જેથી તેઓ પણ મુનીન્દ્રની પાસે ગયા. મુનિએ પણ ધર્મલાભપૂર્વક અણુવ્રતાદિકનો ઉપદેશ આપ્યો. ત્યારબાદ બંને જણે ગુરુ સમક્ષ શ્રદ્ધાપૂર્વક શ્રાવક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. પછી સંતુષ્ટ થઈ દેવ જોલ્યો, તમે મહારા ગુરુભાઈ થયા. કારણકે હું પણ આ મુનીશ્વર પાસેથીજ સમ્યક્ત્વ પામ્યો છું. માટે વાંછિત અર્થ લાયક એવું આ ચિંતામણિરત્ન તમને સાધર્મિક વાતસલ્યમાં અર્પણ કરું છું. એમ કહી ચિંતામણિ આપી તે દેવ અદૃશ્ય થઈ ગયો.

ત્યારબાદ પિતા પુત્ર બંને શ્રાવકધર્મ પાળવા લાગ્યા. હમ્મેશાં મુનિ પાસેજતા અને ધર્મ સાંભળતા હતા. વજ્રનો દુરાચાર. પરંતુ વજ્રને વેશ્યાગમનનું વ્યસન પડ્યું હતું તે છોડતો ન હતો. કેટલીક વેશ્યાઓને ભાડું આપી રાખતો હતો. તેમજ અન્ય કેટલીક સ્ત્રીઓ સાથે ઈચ્છા પ્રમાણે વિલાસ કરતો હતો એ પ્રમાણે કેટલીક કામ-કીડામાં આતુર બની રાત્રીઓ વ્યતીત કરતો હતો. ચિંતામણિના

પ્રભાવથી બહુ દ્રવ્ય તેને મળતું હતું. અને તે સર્વ દ્રવ્ય જન-
મંદિર, જનપ્રતિભાઓ, સંઘ અને વેશ્યાઓમાં વાપરતો
હતો. બીજાની રાખેલી વેશ્યાઓને પોતે બહુતો છતો. પણ
તેઓને ત્યાગ કરતો નહોતો. તેથી લોકોની સાથે પ્રતિદિવસે
તેને બહુ વેર બંધાયું. વળી તે વાત તેના પિતાના બહુ-
વામાં આવી ત્યારે તેણે વજ્રને બહુ વાર્યો અને કહ્યું કે, અરે !
બીજાની રાખેલી વેશ્યાઓ તરફ ગમન કરવાથી તું, બહુ
દુઃખી થઈશ. તેમજ ચોથાત્રતનો અતીચાર ન કર, વળી
શુદ્ધ વચનનું સ્મરણ કર, ઉભયલોકમાં વિરૂદ્ધ આ કાર્ય
તું કરે છે. માટે સજ્જન પુરોષોએ નિંદવા લાયક આ દુષ્ટત્યનો
તું સર્વથા ત્યાગ કર. જો કે દરેક વેશ્યાગમન કરવાથી અનેક
અનર્થો ઉત્પન્ન થાય છે, તેમાં પણ જેઓ અન્યની રાખેલી હોય
તેઓ તો કાલકૂટ વિષ સમાન છે. વજ્ર બોલ્યો, હે તાત ! એ વાત
સત્ય છે, પરંતુ વેશ્યાઓનો સંગ છોડવા માટે હું અશક્ત છું.
તમે ગમે તેમ કહેશો પણ તે વ્યસન ચંદ્રાચી છુટે તેમ નથી.
પિતાએ કહ્યું, હે પુત્ર ! જો તારો આ નિશ્ચય હઠ હોય તો હું
અત્યારે જ દીક્ષા મહણ કરું છું. કારણકે ચિરકાલ ઇન્ધ્રા
મુજબ લોગ લોગવ્યા, લક્ષ્મીના અનેક વિલાસ અનુભવ્યા,
સજ્જનો સાથે આનંદ મેળવ્યો, મિત્ર તથા બંધુઓનો પ્રેમ
ભોગવ્યો, તેમજ દીનજનોને સુખી કર્યા, વળી હે વત્સ ! હાલમાં
પૃથ્વિ અવસ્થા પ્રાપ્ત થઈ છે. મરણ સમય પણ નજીક આવ્યો છે.
માટે આત્મહતિ કરવાનો આ સમય છે એમ કહી પોતાનું દ્રવ્ય
મુજબ બાવનાપૂર્વક ધર્મસ્થાનામાં વાપરી શ્રેષ્ઠીએ વિધિપૂર્વક
શુદ્ધ પાતે જઈ દીક્ષા મહણ કરી ત્યારબાદ મયાદારહિત પ્રવૃત્તિ
કરવાથી વજ્રને નાન લોકોએ છોડી દીધો. એક દિવસ તે વજ્ર
વત્સલના પેશ્વના પરમા પેદા તે વજ્રના રાજમારની રાખેલી

હતી, છતાં તેની ઈચ્છા મુજબ તેને બહુ દ્રવ્ય આપી રાત્રિના પહેલા પ્રહરમાં તેના પલંગ ઉપર તે બેઠો હતો તેટલામાં કુમાર પણ ત્યાં આવ્યો અને તરત જ રોષથી તેને પકડવા બંધ છે તેવામાં તે નાઠો, પરંતુ કુમારે પોતે જ તેને બાહુથી પકડી ટાંકલા સાથે બાંધ્યો. સવાર થયું એટલે વેશ્યાએ કુમારને પ્રાર્થના કરી બહુ મહેનતે વળને છોડાવ્યો. જેથી જીવતો પોતાને ઘેર ગયો. પરંતુ મુકોમલ શરીર હોવાથી બંધનની અસહ્ય પીડાને લીધે લોહી ભરાઈ ગયું તેથી તે મરીને આર્તધ્યાન કરવાથી લુંડની યોનિમાં ઉત્પન્ન થયો. અને કેટલાક ઘોર ભવ બ્રમણ કરી ફરીથી સમ્યક્ત્વ પામી મોક્ષ મુખ પામશે. તેનો પિતા તો તેજ ભવમાં શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી મોક્ષગામી થયો. માટે હે ભવ્ય પુરુષો ! વેશ્યા વ્યસનરૂપ ચોથા વ્રતના અતિચારનો સર્વથા ત્યાગ કરો. જેથી થોડા સમયમાં જીનેન્દ્ર કથિત ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ સ્થાન પ્રાપ્ત થાય.

इति चतुर्थव्रतप्रथमातिचारविपाके वज्रकथानकं समाप्तम् ॥

—*~*~*—

દુર્લભવણિકની કથા.

—•—

દ્વિતીય અપરિગૃહીતાગમનાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજા બોડ્યો, કૃપાળુ એવા હે જગદ્ગુરુ ! હવે ચોથા વ્રતમાં દ્વિતીય અતિચારનું સ્વરૂપ સંભળાવો. તે સંભળી શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ બોડ્યા, હે રાજન્ ! કુલટા અને અનાથ વિધવાઓ પરસ્ત્રી નજ ગણાય, એમ સમજી જે તેઓને લોગવે છે તે પુરુષ પણ દુર્લભની પેઠે બહુ દુઃખ લોગવે છે.

સમસ્ત નગરોનો ગર્વ ઉતારવામાં ચૂડામણિ સમાન

વિજયપેટ નામે નગર છે. તેમાં સરલ
 ફર્લભ. પ્રકૃતિવાળો ગોસદ્ર નામે વલ્લિક રહેતો
 હતો. મલયમતી નામે તેની સ્ત્રી હતી.
 તેઓને ફર્લભ નામે એક પુત્ર હતો. વળી તે ફર્લભ ઠરેઠ વલ્લિક
 કલાઓનો નિધાન તેમજ સર્વ અનર્થનો કુલસવન હતો. એક
 દિવસ પિતા અને પુત્ર બન્ને જણા વેપાર માટે તૈયાર થયા. પો-
 તાની ચોંચતા પ્રમાણે કરીચોણ બરી ઉજ્જયિની તરફ તેઓ
 ગયા. અર્ધ માર્ગે જતાં ધ્યાનમાં બેઠેલા એક મુનિ તેઓના
 જોવામાં આવ્યા. જેથી તેમને વંદન કરી તેઓ નીચે બેઠા. ધ્યાન
 ખૂણે થવાથી મુનિ બોલ્યા હે શેઠિયાઓ ! તમે ક્યાં જાઓ છો ?
 જહીં ક્યાંથી આવ્યા ? વળી અહીં આવવાનું શું પ્રયોજન
 છે ? તેઓએ પંજુ પ્રશ્નનો ઉચીત જવાબ આપ્યો એટલે મુનિએ
 કહ્યું, સર્વ લોકો ધનને માટે સંખ્યાંત થઈ ઉલોંગ કરે છે. પરંતુ
 ધનનું કારણ મુખ્ય ધર્મ છે. પંજુ તેના માટે તો સર્વ લોકો
 સદાકાળ નિરૂંઢોગી રહે છે. જો ધર્મ વિના મનોવાંછિત એમને
 એમજ સિદ્ધ થતા હોય તો સમસ્ત ત્રણ લોકમાં કોણ દુઃખી
 રહે ? વળી પોતાના પિતાએ ત્વજી દીધેલી શુભમુંદરીની માફક
 પુણ્યશાલી હોવાના સર્વ મનોરથ અવશ્ય સિદ્ધ થાય છે.

મદિલપુર નામે નગર છે, તેમાં અરિકસરી નામે રાજા છે,
 કનકમાલા નામે તેની સ્ત્રી છે. સર્વ કલા-

શુભમુંદરી. ઓનું કુલસવન શુભમુંદરી નામે એક કન્યા
 તેઓને ઉત્પન્ન થઈ. અનુક્રમે તેને દીવન

અવરથા પ્રાપ્ત થઈ, તેટલામાં દેવયોગે તેની માતા મરણ પામી.
 તેમજ મોક્ષાળ પક્ષમાં પણ કાળે કરી કોઈ રહ્યું નહીં. તેવામાં
 એક દિવસ શુભમુંદરી વંદન માટે પોતાના પિતા પાસે ગઈ,
 અનેક પ્રકારના મુંદર જલકારોથી વિભૂષિત શુભમુંદરીને તેમજ

અમૂલ્ય આભૂષણ તથા ઉત્તમ વસ્ત્રોથી વિભૂષિત સભ્યજનોને જોઈ રાજા બહુ ખુશી થયો, અને કોમળ વાણીવડે પોતાના પરિજનને પુછવા લાગ્યો કે તમે કોના પ્રતાપથી વિશાળ લક્ષ્મીના વૈભવ ભોગવો છો ? તેઓ બોલ્યા, રાજાધિરાજ ! આ સર્વ આપનોજ પ્રસાદ છે. અન્ય કોઈનો પણ નથી. ત્યારબાદ ગુણસુંદરી મસ્તક ધુણાવી ઉચે સ્વરે રાજાની અપેક્ષા છોડી દઈને બોલી, હે તાત ! આ સર્વ લક્ષ્મી વિલાસ ભવિતવ્યતાને લીધે આવી મળે છે. તે ઉપર તેણીએ એક ગાથા કહી.

સા જયત જય લચ્છી, જીઈ પસાણે રસરજનસસ ।

સચ્ચમલિયંપિ વયણં, સયાણપુરિસાવિ મન્નંતિ ॥

અર્થ—“અહો ! આ દુનિયામાં માત્ર લક્ષ્મીદેવીનો જય થાઓ, કે જેના પ્રસાદથી સમગ્ર માણસો પણ ધનાઢ્ય પુરૂષનું અસત્ય વચન પણ સત્ય તરીકે માને છે.” આ પ્રમાણે તેનો અભિપ્રાય જાણી સ્વભાવથી બહુ ક્રોધીરાજા બોલ્યો, પુત્રિ ! તું કોના પ્રસાદથી આનંદ ભોગવે છે ? ગુણસુંદરી બોલી, પૂર્વે કરેલાં કર્મોના ફળ વિપાકથી સુખ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. અપરાધ અને ગુણોમાં અન્ય તો નિમિત્ત માત્ર ગણાય છે. રાજાએ તરત જ હુકમ કર્યો કે, કોઈપણ નિર્ભાગ્ય જનોમાં શિરોમણિ સમાન દરિદ્ર પુરૂષને અહીં પકડી લાવો. કારણ કે અહીં તેનું કામ છે. આ પ્રમાણે રાજાને હુકમ સાંભળી તરત જ રાજપુરવો છુટ્યા અને માથે કાષ્ઠની ભારી મૂકી ફરતા એક દરિદ્રને લાવીને રાજાની આગળ હાજર કર્યો. તેને જોઈ રાજા બહુ ખુશી થયો ! તે દરિદ્રીની સાથે ગુણસુંદરીને પરણાવી. પછી સર્વ વસ્ત્રાદિક ઉતારી લઈ વહિકાનાં શુભ વસ્ત્ર પહેરાવીને કહ્યું કે, હે ગુણસુંદરી ! તું હવે અહીંથી વિદાય થા અને પૂર્વોપાર્જિત સુકૃતનો અનુભવ કર

તેમજ સર્વ લોકોને જ્ઞાતા કરી કે, જે શુભશુદ્ધિની આગે વાતચિત કરશે તેને દ્વાંત્રીએ લટકાવવામાં આવશે. જેથી તે શુભશુદ્ધિ પોતાના નિર્ધન પતિ આગે જોન ધારણ કરી ચાલી ગઈ. પોતાના પતિના ઘરમાં પ્રવેશ કરી તેના મસ્તકના દેશ છુટા કરે છે તેટલામાં જોદ્દમ દેશમાંથી તેવો ઉત્તમ મુગધ દેશમાં ગયો કે જાણે. ગોશીર્ષચંદનવનના મુગધને ઉગવા માટે દેવાયો હોય ને શું ? તેમ જાણી શુભશુદ્ધિએ પોતાના પતિને પૂછ્યું કે, આજે તમારો કાષ્ઠનો ભારો કયાં મૂકયો છે ? તેણે જવાબ આપ્યો કે, હું શુદ્ધિ આજનો ભારો તો કંદોઈની દુકાને મૂકયો છે. પછી શુભશુદ્ધિએ તેની સાથે જઈને તે ભારો પોતાના ઘેર અણાવ્યો. ત્યારબાદ તેમાંથી ચંદનના કકડાઓ વાણીયાની દુકાને વેચીને દેટલાંક વસ્ત્રધાન્ય વિગેરે ઉપયોગી સાધન ખરીદ કર્યાં. પછી જે વૃક્ષ ઉપરથી ચંદનનાં લાકડાં લાગ્યાં હતાં ત્યાં આગળ જઈ તેણીએ તે વૃક્ષના દુકડા કરાવીને મૂર્ખ મનુરો પાસે અર્ધ રાત્રીએ સર્વ કાષ્ઠ પોતાના ઘરમાં ભરાવ્યાં. ત્યારબાદ તે વેચવાથી અનુક્રમે પુષ્કળ ધન તેમાંથી તેને પ્રાપ્ત થયું.

દ્રવ્યના પ્રભાવથી પોતાને ઉચિત પરિવાર અને વાહનાદિક સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી બન્ને ત્રી પુરૂષ સુવર્ણસિદ્ધિ વેપાર માટે દેશાંતર ગયા, શુભશુદ્ધિએ રાજ્યએ આપેલાં વહિકા વસ્ત્ર (જુના ઇતિ-

હાસ લખેલા વસ્ત્ર) પહેરેલાં હતા. તેઓમાં લખેલી અક્ષરપંક્તિ તેના જોવામાં આવી, અનુક્રમે તપાસ કરતાં એક ઠેકાણે સુવર્ણસિદ્ધિનો પ્રયોગ લખેલો તેના જોવામાં આવ્યો. પછી લખ્યા પ્રમાણે સર્વ સામગ્રી એકઠી કરી પ્રયોગ કર્યો, તેથી તાપ, છેદ અને દવ એમ ત્રણ પ્રકારે શુદ્ધ સુવર્ણ સિદ્ધ થયું. ત્યારબાદ તે પ્રયોગવટે પુષ્કળ સોનું તેઓએ સંપાદન કર્યું. બાદ તેઓ

બહુ વાહન પરિવાર સહિત ગૌડ દેશમાં ગયાં. ત્યાંથી ઉત્તમ ભદ્ર જાતિના એક હજાર હાથી ખરીદ કરી ભદ્રિલપુરમાં આવ્યાં. રાજાએ ખતાવેલા સ્થાનમાં બીજું જાણે ભદ્રિલપુર હોય ને શું ? તેવી રચના કરી શુભસુંદરી ત્યાં રહી. તેનો પતિ પણ દ્રવ્યના પ્રભાવથી દરેક કલાઓમાં કુશળ થયો હતો, તેથી તે પણ લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો. વળા તે વિવિધ વિલાસોનું કુલભવન હોવાથી તેનું પુણ્યપાળ એવું નામ ઠરાવ્યું છે. કહ્યું છે કે—

શ્રીપરિચયાજ્ઞા અપિ, ભવન્ત્યમિજ્ઞા વિદગ્ધચરિતાનામ્ ।

ઉપદિશતિ કામિનીનાં, યૌવનમદ એવ લલિતાનિ ॥

અર્થ—“લક્ષ્મીના પરિચયથી જડ પુરૂષો પણ વિજ્ઞ પુરૂષોના ચરિત્રના જાણકાર થાય છે, તેમજ યૌવન અવસ્થાનો મદ પણ યુવતિઓના વિલાસોનો ઉપદેશ આપે છે.” એક દિવસ પુણ્યપાળે પણ બહુ ઠાઠથી ભેટ પૂર્વક રાજાની મુલાકાત લીધી. રાજાએ પણ તેની પાસે હજાર હાથી જાણીને કહ્યું કે, મહાજનના કદ્દા પ્રમાણે કિંમત લઈ તમ્હારા હાથી અમને આપો. પુણ્યપાળ બોલ્યો, રાજાધિરાજ ! જન્માંતરે પણ આ કાર્ય મ્હારાથી કરી શકાય તેમ નથી, પરંતુ મ્હારા મુકામમાં પધારી આપ લોજન કરો અને હજાર હાથી પણ લઈ લ્યો, તે આપનાજ છે, કિંમતની કંઈ પણ જરૂર નથી. આ પ્રમાણે પુણ્યપાળનું બોલવું સાંભળી રાજાનું હૃદય પીગળી ગયું. પુણ્યપાળ પોતાના મકાનમાં ગયો. હવે તે મકાન કાઢતો બંધાવેલો છે અને તે ચંત્રથી ગોઠવેલો છે. તેમાં સો થાંભલા અને ચાર દ્વાર ગોઠવેલાં છે. લોજનનો અવસર થયો, જેથી રાજા પોતે જમવા બેઠો. શુભસુંદરી એકલી પીરસે છે. પ્રથમ અનેક પ્રકારનાં ફલ પીરસીને અંદર ચાલી ગઈ, પછી અન્ય વેશે ધારણ કરી બીજા દ્વારથી પકવાન પીરસી ગઈ,

ભેલોજ કોને બગીચ બગીચ બેઠા બેઠે કાઠ, રાત્ર, જાન્યેની
 વિગેરે કદમ વાગુણે પીણી ગઈ, તે હજારો માણે
 પુરુષનાં પુત્રાં, જાદો બદલે કોઈને અને બે, ત્રણ ચાર
 દેવે. ૧૭ ? પુરુષના આપે, જાણે જેવી જોઈ તેવી.
 સ્વામીનાદ કાલ કાળે જાન્યેની કાલે જાન્યેની કાલે જાન્યેની
 કાલે જાન્યેની કાલે જાન્યેની કાલે જાન્યેની કાલે જાન્યેની

રાજાએ આપેલા પદ્મિશાખાદિથી પુરવડો ખાદ્ય તેમ જ રી
રાજાની પાસે જઈ નમસ્કાર કરી શુભચિન્તનો
દીશામંદિત્વેન. આવી, આવકન કર્મ આપ જરૂરોમાં રહે,
કદને યોગ્યતા રેખા નિશાન કાળે રાજ
કમલ ગમે અને અનુષ્ઠાણ વદન કરી પોતાના પોતામાં મેને
મેસારી મોરચો, હે વતને ! તું જ્ઞાતી કુપિત્વની રીતો
શુભચિન્તનો. જોજન સમયે જ્ઞે રહેને જોઈ હતી, પણ જોજની
નહી, નવ નવા રાજમાર્ગ જોઈ જ્ઞે રહેને અનેક રીતોનો જમ મયે
હે પુત્રી ! હવે ઉચિત રાજમાર્ગ સહ જ્ઞાતી પાસે આવે એ
પ્રમાણે પિતાનું વચન પ્રમાણ કરી ઉત્કૃષ્ટ વેશ પરી ત્યાં આપી
અને પુણ્યપાત્રને પણ તેનીએ ત્યાં મેલાયો. પોતાના વેશની
વાર્તા રાજાએ પૂછી, પછી શુભચિન્તનોને મધ્યમાં પોતાનું વર્તણૂક
કદી સંભળાવ્યું, ત્યારબાદ રાજા મોરચો, હે પુત્રી ! તારા
કર્તાતથી જ્ઞે નિશ્ચય મયો કે વેશને જ્ઞે કેવલ ધર્મનું જ દાન છે.
માટે હવે જ્ઞે તે ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ. વગી તે શુભચિન્તનો
પરંપરાથી આવકના કુળમાં જન્મેલી હોવાથી પોતાની માતાએ
બાધ્યાવસ્થામાંથી જ જૈન ધર્મમાં પ્રવેશ કરેલી હતી છતાં પણ
તેણીએ કહ્યું કે, અહીંના અમારા મહાનની નજીકમાં એક મુનીવ્ર
રહે છે, તે વિશેષ ધર્મ જાણે છે તેમજ તેઓ હમણેના ઉપદેશ
આપે છે માટે ચાલો તેમની પાસે જઈએ. એમ કદી પુણ્યપાત્ર,

ગુણસુંદરી અને રાજ સર્વે મુનિ પાસે ગયાં. વંદન કરી તેઓ નીચે બેઠાં; મુનિએ ધમલાલ આપી ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. પ્રાર્થનાપૂર્વક રાજાએ મુનીંદ્રને જણાવ્યું કે, રાજ્યની સ્થિતિ વ્યવસ્થા કરી હાલ હું આપના ચરણમાં રહેવા ઇચ્છું છું. મુનીંદ્રે જોડ્યા, હે નરેન્દ્ર ! ધર્મકાર્યમાં નિરૂઘ્ની ન થવું. જેમ બને તેમ શીઘ્રતા કરવી. ત્યારબાદ વંદન કરી રાજા પોતાના સ્થાનમાં ગયો, પ્રધાનો સાથે વિચાર કરી પુત્ર નહીં હોવાથી પોતાના જમાઈ પુણ્યપાળને રાજ્યમાં સ્થાપન કરી વિધિપૂર્વક દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ પુણ્યપાળ રાજા બહુ સમય સુધી નીતિથી રાજ્ય ચલાવી જૈન ધર્મની પ્રભાવના કરવા લાગ્યો. ગુણસુંદરીને સુલોચન નામે એક પુત્ર થયો. અનુક્રમે તેને રાજ્ય ગાદીએ બેસાર્યો. પછી સ્ત્રી સહિત તેણે દીક્ષા લીધી. નિરવધ ચારિત્ર પાળી અનુક્રમે બન્ને મોક્ષસ્થાને ગયા. માટે હે ભવ્ય પ્રાણિઓ ! અન્ય ઉદમ છોડી દઇને પણ ધર્મને વિષે જ ઉદમ કરો. જેથી ઉભય લોકમાં તમારા બન્નેનાં વાંછિત કામ સિદ્ધ થાય.

ત્યાર બાદ પિતા પુત્ર બન્ને જોડ્યા, હે મુનીંદ્ર ! મુનિ ધર્મ પાળવામાં અમે અશક્ત છીએ. માટે ગૃહ-

દુર્લભનો

દુરાચાર.

સ્થાશ્રમમાં રહીને અમે જે ધર્મ પાળી શકીએ તેવો ઉપદેશ આપો. મુનિએ સમ્યક્ત્વાદિ ગૃહીધર્મ વિસ્તાર પૂર્વક કહ્યો.

જેથી બાર પ્રકારનો તે શ્રાવક ધર્મ બન્ને જણે વિધિપૂર્વક સ્વીકાર્યો. ત્યાર બાદ તેઓ વંદન કરી ત્યાંથી ઉજ્જયિની તરફ ચાલ્યા. ત્યાં જઇ વેપાર કરી તેઓ પોતાના સ્થાનમાં આવ્યા. શેઠ પોતે અંગીકાર કરેલા ધર્મમાં બહુ ઉદ્યુક્ત થયા. બહુ દુર્લભ એવા ધર્મને પામીને પણ દુર્લભ પોતાની કલ્પના પ્રમાણે ચોથા વ્રતમાં અતિચાર સેવવા લાગ્યો. જેમકે—પરસ્ત્રીનો નિયમ કર્યો છે પરંતુ

નાથ કુલટાઓનો નિયમ કર્યો નથી એમ માની વિધવા કુલ-
ઓ સાથે કીડા-કરવા લાગ્યો, એક દિવસ કુલટા સાથે વ્યભિ-
ચાર કરતો હુંલેલ આંરક્ષકના જોવામાં આવ્યો. જેથી તેણે લોક-
ોના પ્રહારથી છુટું કરી બંધનને સ્વાધીન કર્યો. તેના પિતાએ
ંક બરી તેને બંધનમાંથી છોડાવ્યો. એ પ્રમાણે બહુવાર છોડાવ્યો.
ોપણ તેણે અનાથ કુલટાઓનો સંગ ઓળ્યો નહીં. જેથી તેના
પેતા, પણ બહુ ઠંટાળી ગયા અને તે વ્યસન ઓડાવી ચડ્યા નહીં.
એક દિવસ એક ક્ષત્રિયની બાલ વિધવા દીકરી સાથે કામાંધ થઈ
થેલા કરવા લાગ્યો. જેથી તેણીએ ખૂમ પાડીને પોતાના બંધુજન
એકઠા કર્યા. તેઓએ હુંલેલને લોકડીઓના પ્રહારથી ખુણ કુટ્યો.
તેથી તેના પ્રાણોએ આ બહુ દુઃખ છે એમ જાણી તેનો ત્યાગ કર્યો.
ત્યાંથી તે મરીને પ્રથમ નરક બૃગિમાં ગયો. ત્યાં તેને બહુ પશ્ચા-
ત્તાપ થયો, જેથી તે સુક્ત થઈ મનુષ્ય જન્મ પામો નીત દીક્ષા
મંચીકાર કરી મોક્ષસ્થાનમાં ગયો. ગોલક શેક પણ ઠલંક રહિત
મત પાળી કાળ કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં ગયો. ત્યાંથી ત્રીજો બવે
મોક્ષ સુખ પામશે. માટે હે બલ્ય પ્રાણીઓ ! પરસ્પરનો સંગ
નિરંતર ઓઢી, દેવો જોઈએ એમ સમજી પરમ દુઃખતું કારણ
બૂત અંપરિગૃહિત સ્ત્રીનો સર્વથા ત્યાગ કરવા ઉદ્યત થાઓ.

इति चतुर्थव्रतद्वितीयातीचारं दुर्लभकथा समाप्ता ॥

ધનદત્તત્રેષ્ઠીનીકથા.

તૃતીય અનંગ કીડાનિચાર.

દાનવિધે શબ્દ બોલ્યો, દૃપાસાગર એવા હે જગવન ! હવે
અમને ત્રાણ આપવારનું કષ્ટરૂપ દુષ્ટતા સાથે સમજાવે. જેથી

અમે અતીચારના દોષથી મુક્ત થઈ ચોથું વ્રત પાળી શકીએ.
શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે નરેન્દ્ર ! જે મનુષ્ય રાગાંધ થઈ કામ-
ક્રીડા માટે સ્ત્રીઓનાં સ્તન મુખાદિક અંગો સેવે છે તે પુરુષ ધન-
શ્રેષ્ઠીની પેઠે અનેક દુઃખ ભોગવે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં ગજેન્દ્ર (ઐરાવત) થી વિભૂષિત અને અનેક
વિષ્ણુઓ (દેવો) થી વ્યાપ્ત સૌધર્મ સભા
ધનશ્રેષ્ઠી. સમાન પ્રસિદ્ધિ પામેલું વિક્રમપુર નામે નગર

છે. તેમાં વિક્રમરાજ રાજ્ય કરતો હતો. વળી
તે નગરમાં સિદ્ધિતિલક નામે શેઠ છે. અને લક્ષ્મીનું કુલભવન
એવી લક્ષ્મી નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેઓને ધન અને ધનદેવ નામે બે
વિખ્યાત પુત્રો હતા. સર્વ કલાઓમાં કુશળ અને સુંદર રૂપવાળી
કુલીન બાલિકાઓ સાથે તેઓનાં લગ્ન થયાં હતાં, વળી ધન-
કુમાર સ્વાભાવિક કામી હતો અને ધનદેવ ધર્મમાં બહુ રાગી
હતો. એક દિવસ તે બન્નેને હોલિકા પર્વના સમયે કોઈક
સામાન્ય માણસ પોતાના નગરના સમીપ રહેલા ક્ષેત્રમાં લઈ
ગયો. ત્યાંથી પૂર્વદિશામાં એક આગ્રવન હતું તેમાં ચાર જ્ઞાનનાં
ધારક, ત્રણ શુભિઓના પાલક અને મૂર્તિમાન કામ સમાન
આકૃતિને ધારણ કરતા એવા એક મુર્તીદ્ર બેઠા. જેથી તેઓએ
કોટુંબિકને પૂછ્યું, બાઈ ! અહીં આ મુનિ નાસિકા ઉપર દષ્ટિ
રાખી કાપ્કની માફક ચેપ્ટા રહિત થઈ કેમ બેઠા છે ? જવાબમાં
તેણે જણાવ્યું કે, એક માસથી આ પ્રમાણે તે સ્થિર આસને
બેઠેલા છે. ભોજન પાનાદિકનો સર્વથા ત્યાગ કરી તેઓ આ
પ્રમાણે જ બેસી રહે છે. પછી તેઓ તેની સાથે જઈ મુનિને નમ-
સ્કાર કરી બોલ્યા, હે મુર્તીદ્ર ! પ્રથમ અવસ્થામાં આપને વ્રત
અહણ કરવાનું શું કારણ બન્યું ? મુનિ બોલ્યા, હે બધ્યાત્માઓ !
તે સ્થિતિ તમે સાવધાન થઈ સાંભળો.

વૈરાગ્ય થવામાં મુખ્ય કારણ સંસારજ છે તેથી કોઈ અન્ય નથી, પરંતુ મહારે પ્રત્યક્ષ કરવામાં વૈરાગ્યકારણ. વિશેષે કરી મહારી સ્ત્રી કારણભૂત થએલી છે. ધનદેવ જોડ્યો, હે મહાશય ! સ્ત્રી કેવી રીતે કારણ થઈ ? તે આપ કૃપા કરી કહો. સુનીંદ્ર જોડ્યા, આ ભસ્ત્રક્ષેત્રમાં શુભાવાસ નામે નગર છે. તેમાં રિપુમર્દન નામે રાજા છે, તેમજ વિશાલબુદ્ધિ નામે તેનો મંત્રી અને રતિશુદ્ધરી નામે તેની સ્ત્રી હતી. વળી તે નગરથી પૂર્વદિશામાં બગીચો છે, તેમાં રૂપભદ્રેવ ભગવાનનું મંદિર છે. જેની અંદર હંમેશાં દેવ, વિદ્યાધર અને કિંનરો. નૃત્યાદિક સેવામાં હાજર રહેતા હતા. તેના દ્વાર આગળ એક આશ્રવૃક્ષ હતું, તે સર્વ રૂતુઓમાં ફલ આપતો હતો. તેની ઉપર એક પોપટનું નેકલું હંમેશાં સુખેથી નિવાસ કરતું હતું. જોવામાં તેઓને પુત્ર થયો, પરંપર બન્ને તેને પાળતાં હતાં. ત્યારબાદ કોઈક દિવસે તે પોપટ અન્ય પોપટની સ્ત્રી ઉપર આસક્ત થયો, તે વાત તેની સ્ત્રીના જાણવામાં આવી જેથી ક્રોધાયમાન થઈ જોડી હવે તારા સંગથી અર્ધું. તારી બહાલી સ્ત્રીના માગામાં ચાલ્યો જા. મહારી ખાસે કીડા નિમિત્તે તારે આવવું નહીં, કરજુકે હે દેવ ! સેંકડોવાર રૂપ થઈને પણ અન્ય સ્ત્રીમાં આસક્ત થએલા પુરૂષ ઉપર પ્રેમ, પાપ કાયામાં બુદ્ધિ અને ધર્મમાં અનુચિત કોઈ સમયે તું મરને આપીશ નહીં ત્યારે પોપટ જોડ્યો, ' પ્રિયે ! આટલો અપરાધ ક્ષમા કર. સ્ત્રી જોડી, મહાન સ્હામું હું ન જાણ કરું છું નહીં, પ્રથમથી ઉછિપ્ટ હોય અને પછી તેને કાનડે વટાવેલું હોય. વળી તેમજ વિષ મેગવેલું હોય, તેમજ પનારીન ત્રાય તેવા અગ્નિને કોણ બુદ્ધિમાન પુરૂષ આપાની મુશ્કેલ ને ? આવા નિતિશય વાચાળ તે પોપટ જોડ્યો, જો મહારે નામ નહીં તો મહારે મહારે

પુત્ર લઈ આવ્યો જઈશ. ત્યારે તેની સ્ત્રી બોલી, પુત્ર તો મ્હારો છે હું તને નહીં આપું. એ પ્રમાણે તેઓનો પરસ્પર પુત્ર માટે બહુ વિવાદ થયો. છેવટ પોપટ બોલ્યો, ચાલો! આપણે રાજા પાસે જઈએ. રાજા જે ન્યાય આપે તે મ્હારે કબુલ છે એ પ્રમાણે તેની સ્ત્રીએ પણ કબુલ કર્યું, જેથી બન્ને જણ રાજ મંદિરમાં ગયાં. વિનયપૂર્વક બન્નેએ પોતાનું વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. રાજાએ નીતિ વાચ્યનો વિચાર કરી કહ્યું, હું તમ્હારા વિવાદનો જે ચુકાદો આપું તે તમે એકાગ્ર ચિત્તથી સાંભળો. પિતાનો પુત્ર અને માતાની દીકરી ગણાય છે. અથવા પુત્રી પણ જો કેવળ પિતાના બીજથી થયેલી હોય તો તે પણ તાતનીજ ગણાય. જેમકે ખેડુત લોકો ક્ષેત્રમાં ધાન્ય વાવે છે તે સર્વ ધાન્ય તેઓનું ગણાય છે. માત્ર મ્હને તો કર (વેરા) મળે છે. આ ન્યાય પ્રસિદ્ધ છે. ત્યારબાદ પોપટની સ્ત્રી બોલી, લલે એમ હોય તો એમ કરો, પરંતુ “આજથી આરંભીને આવી નીતિ છે” એ પ્રમાણે તમારા ચોપડાની અંદર વહિકાળંડમાં લેખ દાખલ કરો, રાજાએ પણ તે પ્રમાણે લેખ દાખલ કરાવ્યો. પોપટની સાથે તેની સ્ત્રી પોતાના સ્થાનમાં ગઈ. અને પોપટને પુત્ર હક આપી દીધો. તેવામાં ત્યાં આશ્રવૃક્ષની નીચે શ્રુતજ્ઞાની મુનિને જોયા. તેમને વંદન કરી પોપટની સ્ત્રીએ પોતાનું આયુષ્ય પૂછ્યું. મુનીંદ્ર બોલ્યા, આજથી ત્રીજે દિવસે ત્હારું મરણ થશે. વળી ત્હોં મનુષ્યભવનું આયુષ્ય બાંધેલું છે તેથી તું મંત્રીને ત્યાં પુત્રીરૂપે ઉત્પન્ન થઈશ, અને અહીંયાના રાજાની સ્ત્રી થઈશ. એ પ્રમાણે મુનિવચન સાંભળી તે પોપટની સ્ત્રી જનમંદિરમાં દર્શન કરવા જઈ, ભગવાનને વંદન કરી મનમાં વિચાર કરવા લાગી કે કદાચિત્ જ્રમણ કરતાં દૈવયોગે મ્હને જાતિસ્મરણ થાય એટલા માટે મંદિરના ઉત્તર ભાગની ભીંત ઉપર એક પુરૂષ પાસે મુનિના કહ્યા પ્રમાણે અક્ષરો

લખાવ્યા, ત્યારબાદ તે પોપટની સીએ ફરીથી મુનિ પાસે જઈ
વિધિપૂર્વક અનશનવત ગ્રહણ કરી સમાધિયોગવટે પર્યંતમાં
પ્રાણ ત્યાગ કર્યો અને વિશાલબુદ્ધિ મંત્રીની કાર્યા શતિસુંદરીની
કુસિથી ઉત્તમ સુવર્ણ સમાન કાંતિવાળી પુત્રી રૂપે ઉત્પન્ન થઈ.
બુવનાનંદા તેનું નામ પાડ્યું. અનુક્રમે ઉચિત કલાઓનો
અભ્યાસ કર્યો. થોડા સમયમાં બહુ નિપુણતા મેળવી. એક દિવસે
તે બુવનાનંદા ઉદ્યાનમાં છત્રમંદિરની અંદર પ્રભુનાં કથન
કરવા ગઈ. ત્યાં પૂર્વેક્ષિત અક્ષર પંક્તિ વાંચી તેને જાતિસ્મરણ
થયું. વૃત્તાંત સહિત પોતાનો પોપટ ભવ સ્મરણગોચર થયો.
તેણીએ બહુ ઠેકા આજીવન ભગવાનના પ્રભાવથી હું મંત્રીને
ત્યાં જન્મી છું તેથી તે જીવંતની પૂજા ભક્તિમાં હમ્મેશાં
તપ્ત થઈ,

મંત્રીને ઘેર એક મુખ્ય અન્ધ હતો. જેનાથી રાજાની ઘોડી-
ઓને ઘણાં અન્ધ થયા. તે દરેક ઘોડાઓને
બુવનાનંદાની રાજા પોતાને ઘેર મંગાવી લેતો હતો. તે
બુદ્ધિ. વાંત બુવનાનંદાના બાણવામાં આવી એટલે
તેણીએ રાજાને જણાવ્યું કે, આ સર્વ ઘો-
ડાઓ મહારાજા પિતાના અન્ધથી ઉત્પન્ન થયા છે માટે આ અન્ધ
મહારાજા પિતાના છે. એમાં તમ્હારો કોઈપણ પ્રકારનો હક્ક નથી.
કારણકે પ્રથમ પોપટ અને તેની સીના પુત્ર સંબંધી વિવાહ
થયો, ત્યારે વહિકાખંડમાં તમોએ લખાવ્યું છે કે બીજા પિતાનું
હાય છે. તે સાંભળી રાજા એકંદમ વિસ્મિત થઈ ગયો અને
વહિકા વંચાવી જોયું તો તેજ પ્રભાવે લેખ નીકળ્યો. રાજાએ
બહુ ઠેકા આ બાજુ પરિતા છે. જેથી મંત્રીની પાસે માગણી
કરી તેની સાથે પોતે પરણ્યો. ત્યારબાદ તેની બુદ્ધિની

પરિક્ષા માટે રાજાએ કહ્યું કે, હે સુંદરી ! તું અતિ પંડિતા છે. માટે ત્યાંસુધી ત્હારે સર્વોત્તમ ગુણવાન્ પુત્ર ઉત્પન્ન થાય ત્યાંસુધી ત્હારે ઘેર આવવું નહીં. તેણીએ પણ કહ્યું કે, હે પ્રિયતમ ! જ્યારે પુત્ર થશે ત્યારેજ તમ્હારે ત્યાં હું આવીશ, પરંતુ આટલી ત્હારી પ્રતિજ્ઞા સાંભળો. “જો હું સત્ય પંડિતા હોઈશ તો તમ્હારા હાથથી ત્હારા પગ ધોવરાવીશ, અને ત્હારા જોડા પણ તમ્હારી પાસે ઉપડાવીશ એટલું યાદ રાખજો.” એમ એકાંતમાં કહી તે બાળા પોતાને ઘેર ગઈ. ભુવનાનંદાએ એકાંતમાં જોડી પોતાના પિતાની આગળ સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. મંત્રી જોલ્યો, હે પુત્રી ! અતિ દુર્ઘટ આ કાર્ય કેવી રીતે સિદ્ધ થશે ? પુત્રી જોલી, હે તાત ! જુઓ, બુદ્ધિ આગળ કંઈપણ દુર્ઘટ નથી. મંત્રી જોલ્યો, કાર્યગતિ બહુ વિષમ હોય છે. જ્ઞાન, બુદ્ધિ કે પરાક્રમથી પણ તે સિદ્ધ થતી નથી, માત્ર એક દેવની સહાયથીજ તે સિદ્ધ થાય છે. એમ પિતાનું વચન સાંભળી બાળા જોલી હે પિતાજી ? આપનું કહેવું સત્ય છે એમાં કોઈ પ્રકારનો સંદેહ નથી. જીવોને દરેક કાર્યમાં બુદ્ધિ પણ કર્મ વશથીજ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી હે તાત ! લાંબા વિચારની કંઈ જરૂર નથી, માત્ર કરવાનું એટલુંજ છે કે-રાજાના મહેલની પશ્ચિમ બાજુએ હિમાલયના શિખર સમાન એક શ્રી રૂપલદેવનું મંદિર બંધાવો. તેમાં ત્રણે કાળે સંગીત સાથે મહોત્સવ થાય તેવી ગોઠવણ કરો. તેમજ વારાંગનાઓના મહેલમાં ત્હારે રહેવાં માટે એક હવેલી બંધાવો. વળી કેટલીક સ્ત્રીઓને ઉત્તમ શણગાર સાથે સરસ સંગીતકલામાં કુશલ કરવી જોઈએ, કેટલીકને નાટ્યકલા, કેટલીકને ભરતરાજના ઉત્તમ હાવભાવમાં કુશલ, તેમજ કેટલીકને વેણુ, વીણા, મૃદંગાદિક વાદ્ય વગાડવામાં પ્રવીણ કરવી જોઈએ અને તે સર્વ વેશ્યાઓ હોવી જોઈએ. એમ તે બાળાના કહ્યા

પ્રમાણે મંત્રીએ થોડા સમયમાં સર્વ તૈયાર કરાવ્યું. ત્યારબાદ સંગીત સાથે હુમ્મેશાં જીનમંદિરમાં મહોત્સવ થાય છે અને તે બાળા પણ ત્યાં નૃત્ય કરવા જાય છે.

એક દિવસ રાજા રાત્રીના સમયે સુતો હતો તેવામાં રૂપભદ્રેવના મંદિરમાં જીનેંદ્ર બગવાનનો મહોત્સવ ચાલુ રાજાની પ્રવૃત્તિ. થયો, તે તેના સાંભળવામાં આવ્યો જેથી તે રાજા એકાદી પાછળના દ્વારથી બહાર નીકળી જીનભવનમાં આવ્યો અને અપ્સરાઓ સમાન વેશ્યાઓનું નાટ્ય જોવા લાગ્યો. તેવામાં બુવનાનંદા પોતેજ નવનવા પાઠાથી નૃત્ય કરવા લાગી. ઉત્તમ વેષ ધારણ કરી આવેલો રાજા પણ તેની ઉપર બહુજ આસક્ત થયો. સંગીતની સમાપ્તિ થઈ એટલે બુવનાનંદા મેનામાં બેસી પોતાના સ્થાનમાં ચાલી ગઈ. રાજા પણ તેની સાથે તેના ઘર ગયો અને તે રાત્રીએ તેની સાથેજ ત્યાં સુઈ રહ્યો. એ પ્રમાણે રસ પડવાથી રાજા હુમ્મેશાં પ્રેક્ષણક જોવા આવે છે અને રાત્રીએ બુવનાનંદાની સાથેજ ત્યાં રહે છે. રાજા જે કંઈ વાત કરે છે તે સર્વ બુવનાનંદા પોતાના પિતાને જણાવે છે. મંત્રી પણ સર્વ વૃત્તાંત વહિકામાં લખી લે છે. એક દિવસ બુવનાનંદા પોતાના મકાનના પગથારીઆમાં જોડા મૂકી ધરની અંદર ચાલી ગઈ અને રાજાને ઠણું કે, હાલમાં અહીં દાસી નથી માટે તમેજ જોડા લાવોને ? રાજા પણ પોતાના મસ્તકે ચઢાવી જોડા ધરની અંદર લાવ્યો ! અને અર્ધ રાત્રીએ ત્યાંજ સુઈ ગયો. પછી બુવનાનંદા જોલી આજે મહારા પગ બળે છે, માટે દાસીને ઉઠાડો. હજુમાત્ર સિંચન કરે તો મહને નિદ્રા આવે. તેણીએ ના પાડી તોપણ રાજા પોતેજ સિંચન કરવા લાગ્યો. પછી તે સુજેથી સુઈ ગઈ. ત્યારબાદ તેણીએ સ્વપ્નમાં પોતાના મુખમાં પ્રવેશ કરના ચંદ્ર જોયો, પછી જાગત થઈ બુવનાનંદાએ પોતાની સેવાના

તત્પર થએલ રાજાને જોઈ એકદમ ઉભી થઈને તેને સેવામાંથી મુક્ત કર્યો. અને તેની આગળ સ્વપ્નની વાત કરી. રાજા બોલ્યો, હે મૃગાક્ષી ! જરૂર તારે ઉત્તમ ગુણવાન પુત્ર થશે. તેટલામાં રાત્રીનો અવસાન થયો અને શંખ વાગ્યો. જેથી રાજા ઉઠીને પોતાને ઘેર ગયો. ભુવનાનંદા પણ પોતાનો સ્વાધ્યાય કરતી જોડી હતી તેટલામાં સૂર્યોદય થયો, તેથી ઘરનાં દ્વાર ખંધ કરી પિતાને ઘેર ગઈ. અને રાત્રીનું વૃત્તાંત પિતાની આગળ નિવેદન કર્યું, ત્યાર-બાદ પોતે એકાંતમાં બેસી પિતાને ત્યાં રહીને તે દિવસેથી ઉત્પન્ન થએલા ગર્ભનું સુખેથી તે પાલન કરતી હતી. રાજા તેજ પ્રમાણે બીજે દિવસે તેના ઘેર ગયો ત્યારે ત્યાં ભુવનાનંદા તેના જોવામાં આવી નહીં, તેથી તેની પાડોસણીને તેણે પૂછ્યું કે, આ લીલાવતી ક્યાં ગઈ છે ? તે બોલી, હે નાથ ! હું તે વાત જાણતી નથી. પછી રાજા બહુ શોકાતુર થઈ ગયો અને તેના વિરહથી બહુ દુઃખી થઈ તે રાત્રી વ્યતીત કરી. બીજે દિવસે તેણે મંત્રીને પૂછ્યું કે, તારે ત્યાં મુખ્ય ગાયન કરનારી લીલાવતી નામે સ્ત્રી હતી તે ક્યાં ગઈ છે ? મંત્રી બોલ્યો, પૃથ્વીનાથ ! ગઈકાલે સવારે ઘરમાંથી મહેં તેને બલાત્કારે કાઢી મૂકી હતી, તેથી તે હાલમાં રીસાઈને કોઈક ઠાકોરને ત્યાં ગએલી છે. દેરાસરમાં પણ આવતી નથી. તેમજ સેવાભક્તિ પણ કરતી નથી, અને વિશેષ કહેવાથી તે રડવા લાગે છે, માટે તેના સ્થાને બીજી કોઈ પણ ગાયન કરનારી સ્ત્રી લાવવી પડશે. તે સાંભળી રાજા સ્થિર થઈ ગયો.

હવે ગર્ભના દિવસો પૂર્ણ થવાથી ભુવનાનંદાને શુભ લક્ષણ-યુક્ત પુત્ર જન્મ્યો. તે શુભ રીતે મંત્રીના પુત્રજન્મ. ઘરમાં દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. અને અનુક્રમે સર્વ કલાઓનો પારગામી થયો. એક દિવસે મંત્રી પુત્ર સહિત ભુવનાનંદાને રાજા પાસે

લઈ ગયો. રાજાએ મંત્રીને પૂછ્યું, આ સી કોણ છે ? મંત્રી
 બોલ્યો, હે રાજા ! આ તમ્હારી સી છે અને તમ્હારી પુત્રી યાચ,
 વળી આ એનો પુત્ર છે. આ પ્રમાણે મંત્રીનું વચન સાંભળી
 રાજા વિસ્મિત થઈ ગયો. અને કંઈક બોલવાનો વિચાર કરતો હતો.
 તેટલામાં મંત્રીએ તેના હાથમાં વહિકા (ચોપકો) આપી,
 તેમાં તેની સાથે એમાં ને કંઈ વાતચિત થઈ હતી તેમજ ને
 કંઈ કંઈ હતું તે સર્વ સવિસ્તર લખેલું વાંચી જોયું. પછી રા-
 જાએ હર્ષ અને વિષાદ સાથે કુમારને હાથમાં લઈ આલિંગન કરી
 પોતાના બેસાચે. અને જીવનાનંદાને કહ્યું કે, પોતાની
 પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાથી તેમજ પુત્રના લાભથી તમે મૂકે છો
 લીધો અને આ કાર્યથી હું બહુ સંતુષ્ટ થયો. માટે આ રાજ્ય
 હાડું છે અને તમારો પુત્ર આ દેશનો અધિપતિ છે. વળી હે
 મુગાશી ! હવે હું તમારું આત્મહિત કરવામાં તત્પર થાઉં છું.
 અરે ! આ તમારું જીવિત હું જાન સમાન સમજી છું, તમારા
 સોગવિલાસને અને રાજ્યવેશવને ધિક્કાર છે. મંત્રી બોલ્યો, હે
 સ્વામિન્ ! ખેદ કરવાનું કંઈપણ કારણ નથી, આપનો પ્રતાપ
 અને યશ સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યો છે, પછી રાજાએ મંત્રીનો હાથ
 પકડી કહ્યું કે, મહેં ને દીક્ષા લેવાનો વિચાર કર્યો છે તે સંબંધી
 કોઈએ પણ મહેંને વિદ્ય કરવું નહીં. એમ કહી પોતાના પુત્રને
 રાજ્યાસન ઉપર બેસાડ્યો. તેનું નામ પણ તેજ સમયે અરિસિંહ
 એ પ્રમાણે સ્થાપન કર્યું. ત્યારબાદ મહેં દીક્ષા ગ્રહણ કરી
 અને તેજ હું પોતે છું. આ પ્રમાણે તમારા વૈરાગ્યનું મુખ્ય કારણ
 તમને કહ્યું. અથવા સારમાં ભવ્ય પ્રાણિઓને સર્વ વસ્તુ વૈરા-
 ગ્યનું જ કારણ છે માટે તમારે પણ જનધર્મમાં ઉદ્યુક્ત થવું
 યોગ્ય છે જો મુનિધર્મ પાત્રવાને તમારો જાજિત ન હોય તો
 સમ્યક્વાદિ ગૃહસ્થ ધર્મના સ્વીકાર કરો. તમારા પણ મુનિના કદા
 પ્રમાણે ગૃહીધર્મ અગીકાર કરી પોતાને ઘેર ગયા.

હવે બન્ને જણ સુખેથી ધર્મમાં રાગી થઈ જીનેંદ્ર ભગવા-
 નની પૂજા સેવામાં તત્પર રહેતા હતા, ધન-
 ધનવણિકનો દેવનું ચિત્ત ધર્મમાં દૃઢ હતું પણ ધન-
 દુરાચાર શ્રેષ્ઠી બહુજ વિષયોમાં લુબ્ધ થયો. નિરંતર
 પ્રમાદ અને મદથી વિહ્વલ બની યુવતિઓની

અંદર ભ્રમણ કરવા લાગ્યો. કોઈની સાથે હાસ્ય કરે છે અને કપ-
 ટથી કેટલીકનો સ્પર્શ પણ કરે છે. વળી કેટલીક સ્ત્રીઓને બળા-
 તકારે પકડીને આલિંગન કરે છે. એ પ્રમાણે મર્યાદા રહિત વિલાસ
 કરતા ધનશ્રેષ્ઠિને ધનદેવે જોયો, જેથી એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું, હે
 ભદ્ર ! આ પ્રમાણે ઇચ્છા મુજબ પ્રવૃત્તિ કરવી તે ત્હને યોગ્ય
 ગણાતી નથી. કોઈ સાધારણ માણસ પણ વ્રત ગ્રહણ કર્યા બાદ
 આવા પાપનું આચરણ નથી કરતો. વળી તું તો સારા કુળમાં
 ઉત્પન્ન થયો છે. તેમજ વિશેષ પ્રકારે જૈનધર્મનો વેત્તા ગણાય
 છે. ધર્મશાસ્ત્રમાં શ્રાવકોને ઇચ્છા મુજબ પરસ્પરી સાથે કામવિલા-
 સનો નિષેધ કરેલો છે છતાં જો તેવી કામ ક્રીડા કરે તો ચોથા વ્રતનો
 ભંગ થાય છે. માટે ઉભય લોક વિરુદ્ધ એવા આ પાપાચરણનો
 સર્વથા તું ત્યાગ કર. ધનશ્રેષ્ઠિ બોલ્યો, હે બંધુ ! મહારી આગળ
 ત્હારે કંઈપણ બોલવું નહીં, કારણ કે હું યુવતિજનોમાં બહુ લુબ્ધ
 થયો છું, તેથી વિષયભોગને હું ત્યાગ કરી શકીશ નહીં. બાદ
 જાત્યંધ પુરૂષોથી પણ કામાંધ પુરૂષો અધિક ગણાય છે, એમ
 સમજી ધનદેવે તે ધનશ્રેષ્ઠિને છોડી દીધો. તેથી સ્વચ્છંદચારી થઈ
 ગયો અને સર્વત્ર પરિભ્રમણ કરવા લાગ્યો. જ્યાં સ્ત્રીઓનો
 સમુદાય હોય ત્યાં તેને ગયા વાના ચાલે જ નહીં. એ પ્રમાણે
 કામક્રીડા કરવામાં દિવસો નિર્ગમન કરતો હતો, એમ કરતાં
 એક દિવસ કુમારપાળ ક્ષત્રીયની પુત્રી બહુ રૂપવતી હતી
 તેની ઉપર તે બહુ આસક્ત થયો, અને તેની સાથે કામ ચેષ્ટ

કસ્તો હતો. તેવામાં તેને કુમારપાત્રે જોયો. તેથી તેણે લાકડીના પ્રહારોથી ખુબ મારીને ચોરની માફક બાંધી કારાગૃહમાં પુરી દીધો. ત્યાં તે ચિંતવવા લાગ્યો કે, મને ધિક્કાર છે, મતનો ભંગ કરવાથી પાપરૂપી વૃક્ષનું આ ફલ પ્રાપ્ત થયું. હવે જો એકવાર પણ આ દુઃખમાંથી છુટો થાઉં તો ફરીથી હું પરત્વી સેવનનો ત્યાગ કરું. ત્યારબાદ તેના પિતાએ બહુધન આપી ધનશ્રેષ્ઠિને છોડાવ્યો, અને પોતાને ઘેર લઈ ગયો. ત્યાં તે બીજે દિવસે મરીને નાગકુમારપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી નીકળી સંસારમાં ફેટલાક સમય પરિભ્રમણ કરી તે સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી અવશ્ય મોક્ષગામી થયો. વળી ધનદેવ ત્રીજે ભવે મોક્ષસુખ પામ્યો. હે ભગ્ય પ્રાણીઓ! ઉપદેશકત રીતે નાના પ્રકારની કીડાથી યુક્ત પરત્વીઓ સાથે મૈથુન સેવતા માણસ ધનદત્તશ્રેષ્ઠીની પેઠે આ ભવમાં પણ દુઃખી થાય છે, માટે વિવેકી પુરૂષોએ અવશ્ય કામકીડાનો ત્યાગ કરવો. જે પુરૂષ કામ કીડાનો ત્યાગ કરી અત્યુત્તમ બ્રહ્મચર્ય મત ધારણ કરે છે તે મનુષ્ય થોડા સમયમાં કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષ સુખ મેળવે છે.

इति श्रीचतुर्गव्यते तृतीयातिचारे धनदत्तकथानकं समाप्तम् ॥

❀(❀❀❀)❀

દુર્ગશ્રેષ્ઠીની કથા.

ચતુર્થ પરવિવાહાતિચાર.

દાનવિર્ય શાળ જોડ્યો હે જગદ્ગુણ ! હવે હાંતસહિત ચોથા અતિચારનું સ્વરૂપ કહો. શ્રી સુપાર્થગુણ જોડ્યા, હે પૃથ્વીપતિ ! જે કન્યાદાનના ફલ માટે પુરૂષ સમગ્ર અન્યનો વિવાહ કરે છે, તે પુરૂષ દુઃખ સાગરમાં ડુબે છે અને દુર્ગની પેઠે બહુ અનર્થ પામે છે.

અવંતી દેશમાં ઉજ્જયિની નામે જગત્ વિખ્યાત નગરી છે. તેમાં કૂલભૂષણ નામે શ્રેષ્ઠી હતો અને ભૂ-
દુર્ગદેવતાંત. પણા નામે તેની સ્ત્રી હતી. વગી તેઓને
દુર્ગ નામે એક પુત્ર હતો, તે યુવાન હતો
છતાં પણ આજકની માફક એણાવડે ઉન્મત્ત થઈ નગરની અંદર
ભટકતો હતો. વળી સૌભાગ્યને લીધે કોઈ પણ સ્ત્રી મનથી પણ
તેને ઈચ્છતી નહોતી. જો તે રનેહથી કોઈ સ્ત્રીને બોલાવે તો
તે તેનો તિરસ્કાર કરતી હતી, એમ દુષ્કર્મને લીધે બહુ દુઃખી
થઈ તેણે કોઈક કાપાલિકને પૂછ્યું કે, તમ્હારી પાસે વિશેષ
સૌભાગ્ય કરનારી કોઈ વિદ્યા છે ? કાપાલિક બોલ્યો, હા, ત્રિપુરા
નામે વિદ્યા છે. જેની વિધિપૂર્વક સાધના કરી હોય તો તે
સ્મરણ માત્રથી પણ તત્કાળ સૌભાગ્ય પ્રગટ કરે છે. દુર્ગ બોલ્યો,
જો એમ હોય તો તે વિદ્યા આપવા મ્હને મ્હેરબાની કરો ! આ
પ્રમાણે દુર્ગનું વચન સાંભળી કાપાલિકે વિધિસહિત તેને
વિદ્યા આપી.

ત્યારબાદ ગુગળની ગોળીઓ સહિત એક લાખ કણવીરનાં
પુષ્પ લઈ ત્રિપુરાદેવીને સાધવા માટે દુર્ગ
વિદ્યાસાધન. ઉદ્યાનમાં ગયો, તેવામાં ત્યાં રાજમંદિર
આગળ સભામાં બેઠેલા કેવળી ભગવાનનાં
તેને દર્શન થયાં. દેવ, કિંનર અને પુરુષોની આગળ મોક્ષમાર્ગનો
ઉપદેશ આપતા ભગવાનને જોઈ તેણે વિચાર કર્યો કે જરૂર
સૌભાગ્ય ગુણના નિધિ અને ત્રિપુરા વિગેરે વિદ્યાઓથી સિદ્ધ
એવા કોઈ પણ આ સિદ્ધ મહાત્મા છે. કાપાલિકથી પણ એમની
પાસે બહુ ચમત્કારી વિદ્યા હશે. માટે એમની પ્રાર્થના કરું તો
કોઈ પણ જાતની વિદ્યા મ્હને આપશે. એ હેતુથી તેણે વંદન કર્યું,
મુનિએ પણ ધર્મલાભ આપી શાંત કર્યો, જેથી તે નીચે બેઠો.

ત્યારબાદ અનિએ પણ તેને ઉદેશીને ધર્મદેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. અત્યંત કામાંતુર થઈ જે પુરુષ વિદ્યામંત્ર કે ચૂર્ણ યોગવટે સ્ત્રીઓને મોહિત કરી વિષયમુખ લોગવે છે તે પુરુષ કાળે કરીને પણ પરસ્ત્રીઓને છોડતો નથી. તેમજ ગમ્ય કે અગમ્ય સ્ત્રીનો પણ કોઈ વખત ત્યાગ કરતો નથી, તેથી તે પાપી પુરુષ આલોકમાં પણ અસદ્ય દુઃખ લોગવે છે, તેમજ તેને દૌર્ભાગ્યની દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ થાય છે. વળી સર્વ સોકોને અનિદ થાય છે. અને દૌર્ભાગ્યના તીવ્ર દુઃખથી પીઠતો છતો ભયંકર સંસાર અટવીમાં વારંવાર જમણુ કરે છે. તેને ન્યાયથી પ્રાપ્ત થએલા લોગો પણ ભયદાયક અને કર્મ બંધનના હેતુ થાય છે. તો પછી ઉન્માર્ગપણે સેવેલા અને કુર્ગુણોથી વ્યાપ્ત એવા લોગોના તો વાતજ શી કરવી? વળી અન્ય કોઈપણ ગુણ ન હોય, પરંતુ જે કેવલ શીલગુણ હોય તો બસ છે, કે જેથી પ્રાણીઓનાં ઠંરેક કાર્ય સિદ્ધ થાય છે. તેમજ જેઓ શીલગુણ રહિત હોય છે તેવા અધમ પુરુષોની કીર્તિ અવશ્ય નષ્ટ થાય છે, અને પરાજય તથા દલકદિક અનેક દુઃખો તેના ઉપર અચિંત્ય આવી પડે છે, વળી હે ભવ્ય પ્રાણીઓ! આલોકમાં સર્વજ્ઞ ભગવાને પાંચ મહાપાપ કહ્યાં છે, જેઓના સેવનથી પાપ બુદ્ધિવાળા અધમ પુરુષો ઘોર દુઃખના લોગી થાય છે. જેમકે પ્રાણીહિંસા, મૃધાવાદ, ચોરી, મૈથુન અને મ્હોટા આરંભવાળો પરિશદ એ પાંચ મહાપાપ છે—વિગેરે ધર્મદેશના સાંભળી સર્વ સવચનનો વેરા અમય થઈ ગયા. ત્યારબાદ કુર્ગ જોડ્યો, હે ભગવન્! પાંચ મહા પાપોનો મ્હારે ત્યાગ કરવો છે. માટે મ્હને નિયમ આપો. જ્ઞાનિગુરુએ સમ્યક્ત્વપૂર્વક તે નિયમ આપ્યો. ત્યારબાદ અનિને નમસ્કાર કરી કુર્ગ પોતાને ઘેર ગયો. આવક ધર્મનું સારી રીતે પાલન કરવા લાગ્યો. જેથી ધર્મના પ્રભાવવટે પ્રતિદિવસે તેની

સંપત્તિઓ વધવા લાગી. પછી કોમક ધનવાન પુરો પોતાની દીકરી તેને આપી. તેની સાથે વિગલસુળ લોગવવાથી તેને બે પુત્ર થયા.

એક દિવસ દુર્ગ શાંતામાં જતો હતો, તેવામાં ત્યાં કાપાલિક તેને જોયો. જેણે ત્રિપુરા વિદ્યા આપી પુનઃ કાપાલિકનો હતી તેજ આ કાપાલિક હતો. વળી તેના સમાગમ.

સાથમાં અપ્પર ધારણ કરેલું હતું. કાપાલિક બોલ્યો, મહારા પ્રભાવથી ત્હને આ

સર્વ સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે. માટે મહાર્ગ એક વચન સાંભળ. જેથી હું દુર્ગ ! ભવાંતરમાં પણ ત્હને દૌર્ભાગ્ય પ્રાપ્ત ન થાય. પ્રાણ છાદિકને બહુ કન્યા પરણાવી સંતુષ્ટ કર. તે સાંભળી દુર્ગ બોલ્યો, હું મહાશય ! આપના કદ્દા પ્રમાણે ત્રિપુરા વિદ્યાનું મહેં સાધન કર્યું નથી અને તેનાથી આ સમૃદ્ધિ મ્હને પ્રાપ્ત થઈ નથી. મ્હને જે લક્ષ્મી મળી છે તે તો જૈન ધર્મના પ્રભાવથી જ મળી છે. અને તે ધર્મ પણ મુનિ મહારાજની કૃપાથી પ્રાપ્ત થયો છે. તેમાં તમ્હે પણ કારણભૂત થયા છો, કારણકે તમ્હારા કહેવાથી હું ઉદ્યાનમાં જતો હતો તેવામાં મ્હને મુર્તીદ્રવ્ય દર્શન થયાં. વળી તમે મ્હને જે કન્યાઓ પરણાવવાનું કહ્યું છે તે મહારાથી બંની શકે તેમ નથી, કારણકે તેમ કરવાથી મ્હને બ્રહ્મચર્ય વ્રતનો જરૂર અતીચાર લાગે છે. તેમજ કોઈ વ્યવહારથી મહારા પુત્રોને પણ તે વાત લાગુ પડે. કાપાલિક બોલ્યો, જો એમ હોય તો પણ મહાર્ગ વચન તો રાખવું જ પડશે. વળી આ કાર્યમાં જે પાપ થાય તે મ્હારે માથે છે, એમાં ત્હારે કંઈપણ દોષ નહીં થાય. એ પ્રમાણે હમ્મેશાં તે કાપાલિક દુર્ગને કદ્દા કરતો હતો. ત્યારબાદ તેના બહુ આગ્રહને લીધે દુર્ગે કબુલ કર્યું કે, હું દશ કન્યાઓ પરણાવીશ. એમ કહી બહુ શોધ કરી દશ

કન્યાઓ તે પોતાને ઘેર લાવ્યો, અને તેવીજ રીતે લગ્નના દિવસે
યોગ્ય અને ગુણવાન કુમારો બોલાવ્યા. તેઓ પશુ પોતપોતાના
જાનૈયાઓ સાથે એક બીજાની ઈર્ષ્યાવડે ઉતાવળથી મંડપના
દ્વાર આગળ આવ્યા ત્યાં પશુ પ્રથમ પ્રવેશ કરવા માટે તેઓએ
પરસ્પર વાગ્યુદ્ધનો પ્રારંભ કર્યો. પછી ખડ્ગના પ્રહારોવડે
માત્રામાત્રી ચાલી, નેથી તેઓ વચ્ચે ગંઢાયુદ્ધ થયું. તે વાત દુર્ગના
આંખળવામાં આવી કે તરતજ તે તેઓને શાંત કરવા માટે ઉતા-
વળથી ત્યાં ગયો. વચ્ચે પડી તેઓને નિવારતો હતો. તેવામાં
કેઈ સુભટના નાએલા બાણુવડે તે પોતેજ વિધાઈ ગયો; એટલે
જીવ લઈ ત્યાંથી તે નાઠો અને ઘરમાં આવી પ્રહારની વેદનાથી
ભુમો પાડવા લાગ્યો. ત્યારબાદ તેણે વિચાર કર્યો કે ચોથા મતના
ચોથા અતિચાર રૂપ વૃક્ષનું જ્યાં પુષ્પ ફેળાયું છે; પણ ફળ
તો જન્માંતરમાં પ્રાપ્ત થશે. માટે સર્વથા હું દુર્વાગી હજીયો છું,
કારણ કે ચોથા મતનો મ્હેં અતિચાર લીધો. એમ ચિંતવન
કરતો તે દુર્ગ મરણ પામી બવનવાસી દેવમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી
થવી ત્રીજા બવે જરૂર મોક્ષ સુખ પામશે.

इति चतुर्थव्रततुयांतिचारविपाके दुर्गकथानकं समाप्तम् ॥

સુયશશ્રેષ્ઠીનીકથા.

પંચમ તીર્થાભિલાષાતિચાર.

દાનવિર્થ શબ્દ બોલ્યો, હે ભગવાન! આપ તો બહુ દૂપાજી
છે માટે પ્રસન્ન થઈ મતના પંચમા અતિચારનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ
સદિવ અને દેહો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન! જ

શબ્દાદિક વિષયોમાં લુબ્ધ થઈને કામના તીક્ષ્ણ બાણોવડે વિંધાયો હતો. અતિશય કામાતુર થાય તે પુરૂષ સુયશની પેઠે નિરંતર ડુઃખી થાય છે.

બહુ ભોગી એટલે વિલાસી પુરૂષો અથવા સર્પોવડે સંયુક્ત ચંદનવનની માફક ગજપુર નામે સુયશદૃષ્ટાંત. નગર છે. તેમાં ચાચક લોકોને કલ્પવૃક્ષ સમાન અને નીતિ શાસ્ત્રમાં બહુ કુશલ વિશાખનંદી નામે રાજા હતો. તેમજ પ્રિયવચન નામે શ્રેષ્ઠી થયો. સુલસા નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેઓને શાસ્ત્રથી વિમુખ અને જુગાર ખેલવામાં બહુ વ્યસની એવો સુયશ નામે એક પુત્ર થયો. બાલપણમાંથી જ તે ધીમે ધીમે પોતાના ઘરમાંથી હલકાં ઘરેણાં ચોરીને જુગારમાં મૂકવા લાગ્યો. અનુક્રમે એમ આગળ વધવાથી તે બહુ દ્રવ્ય ગુમાવી બેઠો. જેથી શેઠ પોતાની સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યા, હે પ્રિયે ! આ પુત્રનો કાળ હવે આવી રહ્યો છે. તે સાંભળી શેઠાણીએ શેઠને રોષપૂર્વક બહુ ઠપકાવ્યા. હે પ્રિયતમ ! મહારા જીવતાં કોઈ દિવસ આ પ્રમાણે નહીં થાય, ભલે સર્વ દ્રવ્ય જાય પરંતુ જગતમાં પુત્ર વિના લક્ષ્મી શા કામમાં આવે ? વળી પુત્ર હોય તો લક્ષ્મી તો ઘણીએ મેળવી શકાય.

ત્યારબાદ એક દિવસ સુયશ જુગાર રમતાં પોતાનું મસ્તક હારી ગયો. જેથી ઘૃતકારો તેને પકડીને જુગારની સ્થિતિ. તેના પિતાની પાસે લઈ ગયા. પિતાએ પણ પુત્રનો વરઘોડો કેવો થાય છે તે બતાવવા માટે તેની મા પાસે મોકલ્યો. તેણીએ પણ પોતાનું ઘરેણું આપી જુગારીઓ પાસેથી તેને મુક્ત કર્યો ! ફરીથી પણ તે રમવા લાગ્યો. કોઈક વખત માથું તો કોઈક વખત હાથ-પગ વિગેરે હારી જાય છે. એક દિવસ જુગારીઓ તેને બાંધીને

તેના પિતા પાસે લાવ્યા. પિતા ઘેર નહીં હોવાથી તેઓ તેનું મસ્તક છેદવનો પ્રારંભ કરતા હતા તેટલામાં તે મુયશ બોલ્યો, બાંધ્યો ! મ્હને માર્યો નહીં. બગીચાની અંદર મહારા પિતાએ ધન દાટ્યું છે. ચાલો ! હું તમને બતાવું. એમ કહી તેઓને ત્યાં લઈ ગયો. અને કપટ વડે એક સ્થાન બતાવ્યું એટલે તેઓ બોલવામાં પડ્યા. તેથી મુયશ દૂર નાશી ગયો અને તેજ ઉદ્યાનમાં છનેંદ્ર ભગવાન શ્રી અશ્વત્થામા પ્રભુત્વ મંદિર હતું તેમાં તે ભગવાનનું ચરણ લઈ સંતાઈ ગયો; જુગારી લોકો પણ તેની પાછળ દોડતા આવ્યા. દ્વારમાં પેસતાં કોઈક આવકે તેમને રોક્યા. એટલામાં મુદ્દાનામે વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો અને દ્વારમાં ઉઘાડી તરવારે ઉભેલા તે લોકો તેના બેલામાં આવ્યા. એટલે તેણે આવકને પૂછ્યું કે આ લોકો શામાટે નગ્ન તરવારો લઈ ઉભા છે ? તે આવક બોલ્યો, આ છનેંદ્ર ભગવાનને ચરણ આવેલો છે. માટે તેમને આ માણસ હું નહીં આપું. એમ હકીકત સાંભળી તે વિદ્યાધર મુયશને પોતાના વિમાનમાં બેસાડી નંદીશ્વર દ્વીપમાં ગયો.

નંદીશ્વર દ્વીપમાં ઉતરી બાવન જિનાલય બેઠું મુયશના હૃદયમાં એવો કોઈ અપૂર્વ આનંદ પ્રગટ થયો કે જેથી ક્ષણભાગમાં સૂર્યના દર્શનથી

અંધકારની માફક પૂર્વાર્જિત પાપ ધર્મ હીણ થઈ ગયાં. ત્યારબાદ મુયશે ચારણમુનિને વંદન કરી વિદ્યાધર સહિત તેણે પોતે સુનીંદ્રની પાસે બાર પ્રકારનો આવક ધર્મ સાંભળ્યો. અને તેજ પ્રમાણે આનંદપૂર્વક તે ધર્મનો તેણે સ્વીકાર કર્યો. વળી જીવન પર્યંત તેણે જુગારનો નિયમ લીધો. તેથી વિદ્યાધર બહુ ખુશ થયો અને મુયશને મોરી નામની વિદ્યા આપી. ત્યારબાદ મુયશે વિધિ સહિત તેનો સ્વીકાર કર્યો. પછી

વિદ્યા સિદ્ધ થયા બાદ વિદ્યાધરની સાથે તે વૈતાલ્ય પર્વતમાં
ગયો. કેટલાક દિવસ ત્યાં રહી વિદ્યાધર પાસેથી બીજી કેટલીક
વિદ્યાઓ શીખીને પોતે સિદ્ધ કરી. ત્યારબાદ ત્યાંથી તે સુયશ
મંજુપુર નગરમાં ગયો. ત્યાં તે નગરના રાજાની સ્ત્રી સૌભાગ્ય-
શીલા પ્રગતિ ગમ્યો અદશ્ય રૂપ કરી સુયશે તેની પાસે આવી
તેના મંત્રોના પુત્રનો અપહાર કર્યો અને પોતે મોરનું રવરૂપ ધારણ
કરી ત્યાં અગત્ય રહ્યો. જેથી સૂતિ કામ કરનારી સ્ત્રી ગોડી
કે, રાજાને મોર જન્મ્યો છે. એ પ્રમાણે દાસીઓએ રાજાને
સંજ્ઞા આપ્યું. રાજાએ પાત્ર નિમિત્તવેત્તાઓને બોલાવીને પૂછ્યું
કે, રાજાને મોર જન્મ્યો છે તેનું શું કારણ ? નૈમિત્તિક લોકો
વિદ્યાધર, તે નરેન્દ્ર ! મોરનો જન્મ બહુ અશુભ ગણાય છે. માટે
એ નરેન્દ્ર સહિત રાજાને ત્યાગ નહીં કરો તો તેમાંથી મોટું વિપ્લવ
સર્જી. રાજાએ તેમ વચન મેનાપતિને હુકમ કર્યો કે, મોર સહિત
રાજાને હત્ય કરમણમાં મૂકી આવ્યા. મેનાપતિ તરતજ હુકમ
પ્રમાણે કરજી શબ્દથી કેદ કરવી રાજાને મોટા અરણ્યમાં
મૂકી આવ્યા.

હવે જોઈ લેવાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી પુરુષ થયો અને મુરું-
 કરી માદર મુંદર લીપવા લાગ્યો. ત્યારમાઠ
 ત્રિશાનો પ્રભાવ, વર્ણને પ્રજ્ઞામ કરી મુવશ મધુર વચનો
 રાં શાલ કરી આડ્યો, જે માતા ! હવે હૃદય
 અવરની હાં મરુર નયો. કેવાના પુરુષો મદિમા બેઠેથી જેમ
 મહી નેહુ નિહ નિહાન રમનજુ કરું. જોડે અવમારમાં વિષા
 દેશીએ નેહા વસાઈ, કલકલ રિતવન મુવર્ણવ આવન
 રામરૂપ, અનેકુર કહેલીએ કરી મુરું-કિત મહુ સર્વદિવાનું અને
 સમરના સરોવાર, નિહાં નોહીત નેહીનું રચનજુ વચનજુ)
 સમરના કિત સમર સમરનજુ સમરનજુ, ત્યારમાઠ મહુકલ નેહન

આપીને લોકોને તેમાં વસાવ્યા. મોરનગર એવું તે નગરનું નામ પાડ્યું. પછી મોર ઉપર રહેલા મણિમય વિમાંનમાં એમ્મી બહુ વિદ્યાધર સહિત કાર્તિકેયની માફક તે આજગતની અંદર વિવિધ રચનાઓ જોતો અને હરમેશાં ઇચ્છા પ્રમાણે ફરતો હતો, જે જે નગર કે ગામમાં ઉત્તમ વસ્તુ તેના જોવામાં આવે છે તે તે વસ્તુઓ દ્રવ્ય આપીને અથવા પ્રાર્થના કરીને મોરનગરમાં તે લાવતો હતો. હવે તે નગરના સીમાડામાં શંખપુર નામે ગામ છે, તેના અધિપતિ શંખવર્ધન નામે રાજા છે. કમલશ્રી નામે તેની પુત્રી છે. તેના સ્વયંવરમાં સર્વ રાજકુમારો તેને વરવા માટે દેશાંતરથી આવ્યા છે. બત્રીશ કુમાર સાથે વિશાખાનંદી રાજા પણ ત્યાં આવ્યો. તે વૃત્તાંત જ્ઞાતા સુખથી બાણીને સુયશ્ચ પણ મોરનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરી વિવાહના દિવસે શંખપુરમાં ગયો, અને બહુ રાજકુમારો પડે મનોહર દીપતા સ્વયંવર મંડપમાં જઈને બેઠા. તે વખતે તેની ઠાકમાં મણિમાલા ચોલતી હતી.

કમલશ્રી કુમારી પ્રકુલ પુષ્પોની માંલો પોતાના હસ્ત કમલમાં ધારણ કરી સ્વયંવર મંડપમાં આવી. મોરને ચમત્કાર. પ્રતિહારીએ વંશ વિગેરેનું વર્ણન કરી રાજકુમારોની ઓળખાણ આપી. અને કહ્યું કે, હે મૃગાક્ષી ! આ અમુક રાજાનો અમુક પુત્ર છે, સાવધાન થઈ અવલોકન કર. એવી રીતે દરેકનું વર્ણન કરતાં છેવટ ગજપુર નરેન્દ્રનું વર્ણન કરી બતાવ્યું. પરંતુ જેમ પ્રકુલ પાંખ-દીઓથી ચોલતાં આકાશનાં પુષ્પો ઉપર જમરીની દૃષ્ટિ કરતી નથી. તેમ તેની દૃષ્ટિ કોઈપણ રાજકુમાર ઉપર પ્રસન્ન થઈ નહીં. પછી તેણીએ મોરના કંઠમાં વરમાલા પહેરાવી. તે જોઈ રાવથી કંપે છે જોઈ જેમના એવા રાજકુમારો જોડ્યા, રે ! આ મોરને ખંડેથી જલદી મારી નાખો, શું જોઈ રહ્યા છો. એમ સાંભળી

કોઈક કોધી કુમાર પોતાનો ખર્જ ખેંચી મોરને મારવા બંધ છે તેટલામાં તેનું પોતાનું જ મસ્તક પૃથ્વી ઉપર પડ્યું. તે જોઈ સર્વ રાજકુમારો લયલીત થઈ ગયા. અને એક સાથે મળી મોરની પાસે જઈ ક્ષમા માગી કહેવા લાગ્યા કે, મ્હોટી મહેરબાની કરી આપનું સત્ય સ્વરૂપ પ્રગટ કરો. તેણે પણ તેઓનું વચન માન્ય કરી વિદાના પ્રભાવથી તત્કાળ મોર ઉપર રચેલા વિમાનમાં આરૂઢ થઈ પોતાનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. અદ્ભુત પ્રકારનું તેનું રૂપ જોઈ સર્વ રાજાઓ પરસ્પર ગોષ્ઠી કરવા લાગ્યા કે, એની રૂપ સંપત્તિ બહુ મનોહર છે, આ કોઈ પ્રભાવિક મહાત્મા છે—વિગેરે બહુ પ્રશંસા કરવા લાગ્યાં. ત્યારબાદ રાજાએ પોતાની પુત્રીનો વિવાહ મહોત્સવ શરૂ કર્યો. બહુ વિભૂતિ સાથે કમલશ્રીનું લગ્ન થઈ ગયું. પછી વિશાખ નંદી નૃપતિ પ્રમુખ રાજકુમારોને સુચશ પોતે નિર્માણ કરેલા નગરમાં લઈ ગયો. કમલશ્રી તથા અન્ય રાજકુમારો સહિત તે પોતાની માતાને નમસ્કાર કરી નીચે બેઠો. ત્યારબાદ વિશાખ નંદી રાજા તેની માતાને જોઈ વિચાર કરવા લાગ્યો, કે મોરનો જન્મ થવાથી જેને જંગલમાં કાઢી મૂકી હતી તે શું આ સૌભાગ્યશ્રી—મ્હારી રાણી હશે ? એમ ચિંતવતો હતો તેટલામાં તણીએ પોતેજ આસન આપ્યું. રાજા પણ આસન ઉપર બેસી સ્નિગ્ધ વચનોથી ક્ષમા માગી. અને કહ્યું કે, હે પ્રિયે ! આ મ્હારા અપરાધને ક્ષમા કરો. મ્હેં બહુ નિર્દય કાર્ય કર્યું છે. તમારો ત્યાગ કરવામાં ખરાબ નૈમિત્તિક લોકો હેતુ થયા છે, વિગેરે કેટલીક તેણે પ્રાર્થના કરી. પછી રાણી બોલી, હે સ્વામિન્ ! એમાં તમારો કંઈ દોષ નથી, પરંતુ આપણા બંનેના કર્મનોજ દોષ છે. કહ્યું છે કે—

જં જેણ પાવિયવ્વં, સુહમસુહં વાવિ જીવલોગંમિ ।

તં પાવિજ્જહ નિયમા, પહિયારો નચ્ચિ ઇયસ્સ ॥

અર્થ—“આ દુનિયામાં જે સુખ વા હુઃખ લોગવવાનું હોય તે નિશ્ચય લોગવવું પડે છે. તેને કાઈપણ અન્યથા કરવા સ્વમર્થ નથી.” એમ બોલી પોતાના પુત્રને કહ્યું, હે પુત્ર ! આ ત્હારા પિતા છે, તેમને નમસ્કાર કર. તેણે પણ તે પ્રમાણે પોતાનો આચાર કર્યો. રાજાએ આલિંગન કરી બહુ પ્રેમથી તેને પોતાના બેાળામાં બેસારી અનુક્રમે સર્વ વૃત્તાંત પૂછ્યું. દેવીના પ્રસવકાળથી પ્રારંભી કમલ-શ્રીના લગ્ન પર્યંત સર્વ વાર્તા તેણે પણ નિવેદન કરી. ત્યારબાદ રાજા બોલ્યો, હે કુમાર ! અહીં અને ત્યાં બંને રાજ્યનો અધિકારી હવે તું છે. મહારી સાથે ચાલ, રાજ્યગાદીએ ત્હારો અભિષેક કરવાનો છે. સૌભાગ્યશ્રી સહિત તેઓ બંને જણ ગજપુરમાં ગયા. ત્યારબાદ પોતાની રાજગાદી ઉપર સુયશને સ્થાપન કર્યો. તે પછી પોતાનાં માતા પિતાને ત્યાં જઈ તેઓને પણ નમસ્કાર કરી સુખી કર્યો. પોતાના પિતાને નગરશેઠની પદવી આપી. ત્યારબાદ વિશાખનંદી રાજાએ વૈરાગ્યભાવથી સંસાર છોડી ચારિત્ર મહાણ કર્યું.

નવીન ગાદીએ બેઠેલા રાજાનાં મોરદેવજ અને સુયશ એવાં જે નામ લોકમાં સુપ્રસિદ્ધ થયાં, અને હ-મોરદેવજરાજા. એમાં તે કમલશ્રી પ્રમુખ રાણીઓ સાથે વિલાસ કરવા લાગ્યો. વિષયલોગમાં તેનો અત્યંત અભિલાષ બમત્ થયો. મૈથુનરસમાં આસક્ત થઈ નિરંતર સુપતિઓ સાથે વિલાસ કરવામાં કાલશ્લેષ કરવા લાગ્યો. પોતાના પતિનો આવો દુરાચાર જોઈ કમલશ્રી બોલી, હે સ્વામિન્ ! દરેક રાજાઓની અંદર તમે મુખ્ય ગણાઓ છો, તેમજ ધર્મનાં તરવો સારી રીતે જાણો છો અને શાસનમાં પણ તમ્હારી બુદ્ધિ બહુ નિષ્ણુત છે. છતાં તમ્હારા સરખાઓને હૃદયાર વિષયપ્રસંગ સેવવો તે યોગ્ય ગણાય નહીં. કારણ કે—

કામઃ ક્રોધસ્તથા હર્ષો,—માયાલોભોમદસ્તથા ।

૪૬૪૨મુત્સૃજેદનં,—તસ્મિન્સ્ત્યક્તે સુખી ભવેત્ ॥

અર્થઃ—“ કામ, ક્રોધ, હર્ષ, માયા, લોભ અને મદ
એ છનો ત્યાગ કરવો, જેથી રાજા આ લોકમાં સુખી થાય
છે. ” વળી જેઓ વિષયવાસના દૂર કરવા માટે વિષય લોગવે
છે, તે તો ઉલટું અગ્નિમાં ઘી હોમવા બરોબર કરે છે.
તૃષ્ણારૂપી વ્યાધિ બહુ અસાધ્ય છે. કારણકે તેની શાંતિ
ઔપધથી પણ થતી નથી. માટે આત્માનું હિત ધ્રુવ
નાર પુરૂષોએ તેની ઉત્પત્તિનોજ નિરોધ કરવો ઉચિત છે. વળી
જેમ સ્વપ્નમાં પીધેલા જળથી તૃષ્ણા શાંત થતી નથી, તેમ વિષય
તૃષ્ણા પણ લોગ સેવનથી નવૃત્ત થતી નથી. માટે કૃપા કરી પ્રમ
દાઓ સંબંધી વિષયવાંચ્છાનો ત્યાગ કરો. કારણકે હે નરનાથ
આ પ્રમાણે કરવાથી પરહારવિરમણવ્રત તમ્હારું મંત્રીન થાય છે.
એ પ્રમાણે સ્ત્રીનાં વચન સાંભળી મોરધ્વજ બોલ્યો, હે સુલોચને
ત્હારું કહેવું સત્ય છે. પરંતુ હજી હું ભારેકમી છું, તેથી હાલમ
મ્હારી પ્રવૃત્તિ બદલાય તેમ નથી. ત્યારબાદ કમલશ્રી પોતે ત્યાં
સુક્ત થઈ સુશુર પાસે ગઈ અને મોક્ષસુખની વાંચ્છાથી તે
દીક્ષા ગ્રહણ કરી. પછી મોરધ્વજરાજા પણ બહુ સ્વચ્છંદ્યા
થઈ ગયો. અને જેમ કોઈ માંસમાં લુબ્ધ હોય તેમ વિષય
લુબ્ધ થઈ નિરંતર નવ નવ યુવતિઓના સંગમાં લીન થયે
તેમજ શ્રીસેવાના બહુ પ્રસંગને લીધે તેને ધાતુક્ષયનો રોગ ઉત્પ
ત્યો, જેથી ખાંસી, કૃશતા અને શરીરે વિવર્ણપણું પ્રાપ્ત થયું.
આ પ્રમાણે તેની દિયતિ જોઈ સર્વ સ્ત્રીઓ દુઃખથી વિરક્ત થ
ગઈ, પરંતુ બાદ્યથી તેની આગળ પ્રીતિ બતાવે છે. છતાં તે પુ
રુષ સમાન છે. મુખ જેમનું અને સુદર નેત્રવાળી તે સ્ત્રીએ
જે ન જે ન જુએ છે તેમ તેમ તેનું દુઃખ વિષયમાં અધિક પ્ર

થાય છે. દેહલીક પ્રમદાઓની ઉપર પગ નાખે છે, અન્યની ઉપર બાહુલતા સ્થાપન કરે છે. દેહલીક તો તેના કેશની સેવા કરે છે. વળી દેહલીક સ્ત્રીઓ તેની જંઘાદિકની સેવામાં હાજર રહે છે. એવી રીતે કામચઢથી અસિત થએલો તે સર્વ સ્ત્રીઓને ઉદ્યોગ કરાવે છે. હવે સંસારથી વિરક્ત થઈ તેની શાળીઓ પણ વિચાર કરવા લાગી કે, આ એક આશ્ચર્ય છે! જોકે શાન્ત મરવા મુતો છે, તોપણ ના મનમાંથી વિષયવાસના દૂર થતી નથી. મોહરાગનુ મહાત્મ્ય મહાક્રિક છે. એમ સમણ સ્ત્રીઓએ કહ્યું, હે શ્રામિન! હવે મહારી આખર વખત છે માટે ધર્મ સેવનમાં પ્રીતિ કરો. પોતે બાચરુ કરેલો ધર્મ સાથે આવે છે. અને જન્માંતરમાં દુઃખર-હક પંજુ ધર્મજ થાય છે. આ સર્વ સ્ત્રીઓ, ચતુરંગસેના, સર્વ સંપત્તિઓ વિગેરે કોઈપણ અન્યભંવમાં સાથે આવી સહાય કરે તેમ નથી. વળી હે નાથ! ધર્મ શિવાય કોઈ સત્ય સહાય કરનાર નથી. માટે અમહારા ઉપરથી પણ મોહ છોડી હઈ પોતાનું આત્મ હિત ચિંતવો, તે સાંભળી રાજા પ્રક્રુપિત થઈ જાણ્યો:—તમહારી સર્વ વાત મહારા જાણવામાં આવી છે. હાલમાં તમે મહારૂં મરણ મરેછો છો, એમ જહુ કંઈ કરવાંથી જહુ વેદનાઓ વધી પડી, તેમજ વિષયવાસનાથી સ્ત્રીઓમાં લુબ્ધ થઈ મરણ પામી આર્તધ્યાનને ક્ષીધે તિર્થગૂળતિમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી નીકળી અન્યભ-વમાં ફરીથી જોધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સંસારમાં જહુ દુઃખ સહન કરીને સુયશરાજનો જીવ કર્મનો ક્ષય કરી અંતે મોક્ષમુખ પણ પામશે. હે ભવ્ય પ્રાણીઓ! જેવા રીતે આ સુયશરાજને પ્રથમ ધર્મસામગ્રી પ્રાપ્ત કરી હતી; છતાં તે કામાતુર થવાથી સર્વ હારી ગયો અને જહુ દુઃખી થયો. તેમ સુખાર્થી પુરૂષોએ કામક્રીડામાં લુબ્ધ થવું નહીં. વળી જે મહાત્માઓ નિશ્ચયપણે કલંકરહિત શીલવત ધારણ કરે છે તેઓ આ જગતમાં વંદનીય થઈ સર્વ ક-

મને ક્ષીણ કરી સિદ્ધિપદ પામે છે. તેમજ મનોહર આકૃતિ પા-
મીને પણ જે પુરૂષ કામનો નિરોધ કરતો નથી તે પુરૂષને ઘાસના
પુતળાની માફક પરાક્રમ રહિત બાળ્યો.

इति चतुर्थव्रतपञ्चमातिचारविपाके सुयशनृपकथानकं समाप्तम् ॥ तत्स-
माप्तौ श्रीमल्लह्मणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्श्वजिनचरित्रस्य
श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपगच्छाधिराजशास्त्रविश-
रदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमदबुद्धिसा-
गरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेतिलब्धख्यातिव्याख्यानको-
विदपन्यासश्रीमदजितसागरगणिकृतगुर्जरभाषा-
नुवादे प्रभुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टान्तातीचार-
व्याख्योपेतं चतुर्थाणुव्रतं समाप्तम् ॥

સેનશ્રેષ્ઠીની કથા.

સ્થૂતપરિગ્રહપરિભાણમત.

દાનવીર્યશાળ બહુ પ્રસન્ન થઈ પ્રભુના ચરણમાં મસ્તક નમાવી
 જોડ્યો, હે ધર્મરક્ષક ! જગદ્ગુરુ !
 જગદ્ગુરુ ! ચાર અણ્ણમતની વ્યાખ્યા સાંભળી મહને
 બહુ આનંદ થયો. હવે પાંચમા મતનો ઉપદેશ
 આપી અમને કૃતાર્થ કરો. આ પ્રમાણે રાજાનો પ્રશ્ન સાંભળી શ્રી
 સુપાર્શ્વ પ્રભુ જોડ્યા હે રાજા ! હવે હું પાંચમા અણ્ણમતનું સ્વ-
 રૂપ કહું છું તે તું સાવધાન થઈ શ્રવણ કર. સિત્ર, હિરણ્ય, સુવર્ણ,
 ધન, ધાન્ય, મનુષ્ય, પશુ અને અન્ય ધાતુ વિગેરે વસ્તુઓનું જે
 પુરૂષો પરિભાણ કરે છે એટલે કે આટલી વસ્તુજ મહારે વાપરવી
 અધિકનો ત્યાગ છે, એવો જે મનુષ્યો નિયમ કરે છે તેઓ સેનશ્રે-
 ણીની માફક પર લોકમાં અપરિમિત મુળ લોગવે છે.

સુવર્ણમય ધ્વજપતાકાઓથી સુશોભિત અનેક જૈનમંદિરો
 જેમાં રહેલાં છે એવી કાંચી નામે નગરી
 સેનશ્રેષ્ઠી. છે. તેમાં નરપાલ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે.
 શિવનામિકા નામે તેની સ્ત્રી છે. વળી તે
 નગરીમાં બહુ ધનાઢ્ય સેન નામે એક શેઠ છે, પરંતુ તે મિથ્યા-
 દ્રષ્ટિ છે. કુવલયમાલા નામે તેની સ્ત્રી છે. તે કમલની માલાની
 માફક સર્વગુણ સંપન્ન છે. તેઓને હરિ, હર અને શ્રદ્ધા એ ના-
 મના ત્રણ પુત્રો છે. વળી તેઓ બહુ વિનયી, સુવર્ણ સમાન કાં-
 તિવાળા સર્વ કલાઓના પારગામી અને નીતિશાસ્ત્રના નિધાન
 તરીકે ગણાય છે.

એક દિવસ સેનશ્રેષ્ઠીને ત્યાં ચતુર્ણીની મુનિ મહારાજ બિંદા
 માટે પધાર્યા. શેઠ પોતે તેમને આવતા
 જ્ઞાનિમુનિ. જોઈ ઉભા થયા અને સશ્ચુનો થાળ લઈ
 તેમની પાસે બહારાવવા માટે ગયા. મુનિ જોડ્યા, દેવાનુપ્રિય !
 એની અંદર સૂક્ષ્મ જીવ પડી ગયા છે, માટે અમને તે કહેવું
 નહીં. શેઠ જોડ્યા આપનું કહેવું સત્ય હશે; પરંતુ તે કેવી રીતે
 જાણવું ? મુનિ જોડ્યા એની ઉપર અજાતાનું પુંમડું મુકો એટલે
 તે જીવો દેખાશે. તે પ્રમાણે કરવાથી શેઠ પણ તેના વર્ણના જીવો
 જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા. પછી તે સશ્ચુને પડતો મૂકી દહીં આપવા
 માટે આવ્યા. તેમાં પણ તેજ પ્રમાણે જીવ હોવાથી પૂર્વની માફક
 પરીક્ષા કરી તે ન લીધું. ત્યારપછી મોઢકનો ભરેલો થાળ લઈ
 બહુ લક્ષિતપૂર્વક શેઠ મુનિની પાસે આવ્યા. તે જોઈ મુનિ જોડ્યા
 આ મોઢકમાં વિષ મેળવેલું છે. શેઠ પૂછ્યું એની શી ખાત્રી ?
 મુનિ જોડ્યા જુઓ, તેઓની ઉપર જે જે માખીઓ ભેગ
 છે તે સર્વ મરી જાય છે તે તમે તપાસ કરો. શેઠ વિસ્મિત થઈ
 જોડ્યા એમાં વિષ તાજાનાર કોણ હશે ? એટલું કૃપા કરી મહેને
 જણાવો. મુનિ જોડ્યા બહારે ત્યાં ઢાલે જે રસોઈ કરનારી સ્ત્રી મરી
 ગઈ તેણીએ આ કૃત્ય કર્યું છે. શેઠ જોડ્યા એમ તેને કરવાનું
 શું કારણ ? મુનિ જોડ્યા કોઈક અપરાધને લીધે તો અને તદ્વાર
 કુટુંબ તેના બહુ નિન્દકાર કર્યો. તેથી તમ્હારા માટે તેણીએ આ
 વિષ મિશ્રિત કાઠું કર્યા તેમજ પોતાના માટે વિષ વિનાના
 મોઢક તૈયાર કર્યા. પરંતુ તે બહુ ભૂખ લાગવાથી ભૂતમ
 તેણે વિષ મિશ્રિત કાઠું ખાધ. તેથી તેજ વખતે તે મરણ વશ થઈ
 ગયા. આથી ના જીવ કાઠું મુક છે ખાત્રીના સર્વ વિષ સંયુક્ત
 છે. માટે અમને તેઓની જાણ નથી. વધી દે અમીન ? કુટુંબ
 સહિત તેઓ સહુ મૃત આ કાઠું ખાધા હોવા તો તમ્હારે ખબર

મરણ કોણ નિવારણ કરત ? માટે કુટુંબ સહિત તું આ આપ-
તિથી છુટી ગયો. જેથી હવે ધર્મસાધન કર. શેઠ બોલ્યા
કૃપા કરી ધર્મોપદેશ આપો, મુનિએ યતિ અને શ્રાવક એમ બન્ને
પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો. ત્યારબાદ મુનિધર્મમાં અશક્ત હોવાથી
તેણે શ્રાવક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. જે કે લિક્ષા માટે આવેલા
મુનિઓએ ધર્મકથા નજ કરવી જોઈએ. પરંતુ શુભ દેખીને મુનિએ
સેન ગ્રેષ્ઠીને ધર્મોપદેશ આપ્યો. પછી શુદ્ધ અગ્નિની લિક્ષા શુદ્ધ
મહારાજને આપી તેમને વંદન કરી વિદાય કર્યા. મુનીન્દ્ર પણ પો-
તાના સ્થાનમાં ગયા. સેન પણ વિધિપૂર્વક જૈનધર્મની આરા-
ધના કરવા લાગ્યો. શેઠને ઘેર ધર્મના પ્રભાવથી દિવસે દિવસે
પુત્ર પોત્રાદિક સંપત્તિઓ બહુ વધવા લાગી. અનુક્રમે શેઠનું કુટુંબ
જૈનધર્મમાં વિશેષ રાગી થયું. શેઠ પોતે પરિવ્રજનું પ્રમાણ કરી
જૈનધર્મની વિશેષ આરાધના કરવા લાગ્યા.

ઘરની અંદર પુત્રોની સીએ. પરસ્પર કલેશ કરવા લાગી,
તેથી પુત્રોએ પોતાના પિતાને કહ્યું કે કું-
કુટુંબનો કલેશ. કાસ કળ્યામાં જીવન ગાળવું તે ઉચિત
જણાય નહીં માટે ભાગ આપી અમને જુદા
રાખો. સેનગ્રેષ્ઠીએ તે વાત કબુલ કરી દરેકને વિભાગ આપી પૂ-
રુ કર્યા. ત્યારબાદ નાનો ભાઈ મ્હોટા ભાઈને કહેવા લાગ્યો કે
ભાઈ ! તમે મ્હોટા થઈને આવું કપટ કરો છો ? જે દ્રવ્ય તમે
છાનું રાખી દબાવો બેઠા છો તે પણ ભાગ પ્રમાણે વેલાસર
વહેતી આપો. તે કંઈ તમ્હારા એકલાનું નથી. હરિ
બોલ્યો ભાઈ ! મ્હારો પાસે કંઈ છેજ નહીં બોલું છું બોલો
!! ? આ પ્રમાણે લોહિના કહેવાથી સાબળી સેન વિચાર
કરવા લાગ્યો કે.—

આક્ષીરધારૈકમુજા—માગર્મૈકનિર્વાસિનામ્ ।

નમોઽર્થેભ્યો યે પૃથક્ત્વં, આતૃણામપિકુર્વતે ॥

અર્થ.—“ જન્મથી આરંભી એક સ્થાનમાં લોજન કરતા અને ગર્ભથી આરંભી એક સ્થાનમાં નિવાસ કરતા એવા બંધુઓનું પણ જેઓ પૃથક્પણું કરે છે તેવી સંપત્તિઓને નમસ્કાર. ” એમ જાણી સેને પોતાનો વિભાગ નાના પુત્રને આપી શાંત કર્યો. પણ પાછો ઘરને માટે તેવીજરીતે કલેશ કરવા લાગ્યો. એટલે મુખ્ય ઘરમાં હરની સાથે તેને રાખ્યો. ત્યારબાદ તેઓ સમજ્યા કે જલખિંદુ સમાન ચંચલ એવી આ સંપત્તિઓ છે. અને આ જીવિત વિદ્યુત્ સમાન ચપલ છે. તો ઘર, ધન વિગેરે અસ્થિર પદાર્થોમાં કયો વિદ્રાન પોતાના બંધુઓ સાથે વિવાદ કરે ? વળી જીવનવચનના જ્ઞાતા અને સંસાર જન્ય બહુ દુઃખોની ભાવનાથી યુક્ત એવા પુરૂષોને પણ ધન સંપત્તિ માટે આવો કલેશ થાય છે. અહો ! મોહનો મહિમા કેવો છે ? એમ વૈરાગ્ય પરાયણ થઈ તેઓ પરસ્પર અપરાધ ક્ષમાવવા લાગ્યા કે જેથી કષાયને લીધે અમારું સમ્યક્ત્વ સ્થપિત ન થાઓ.

પોતાની સ્ત્રીએ સેનને કહ્યું કે દ્રવ્ય સહિત પોતાનું ઘર પણ પુત્રોને આપી બેઠા, હવે તમ્હારું સેનનો ઉપદેશ શું થશે ? સેન જોડ્યો હે પ્રિયે ! જેના હૃદયમંદિરમાં જૈનમત નિરંતર વાસ કરી રહ્યો છે તેને ધન, ગૃહ કે ચિંતામણીની પણ શી ગણતરી ? પછી સ્ત્રી જોડી સ્વામિન્ ! ત્રત ગ્રહણ કરી હવે બિક્ષા માગો અને સ્મશાન, શૂન્યગૃહ કે દેવમંદિરમાં વાસ કરો. સેન જોડ્યો હે સુંદરી તું ધૈર્યનો ત્યાગ ન કરીશ. અનુક્રમે ત્હારું વચન પણ સત્ય કરીશ. આ લોકમાં પણ ધર્મનો પ્રભાવ પ્રગટ છે, તે હું ત્હને હાથ બતાવીશ. એમ કહી સેન ખાસ પોતાનો મિત્ર જે

મંત્રી હતો તેના ઘેર ગયો અને તેની આગળ કુટુંબનું સર્વ વસ્તુ કહ્યું, તેમજ પોતાને રહેવા માટે ઘરની માગણી કરી. મંત્રી જોઈયો બાંધવ ? રાજાનું ઘર ખાલી છે, પરંતુ તેમાં વ્યંતરનો વાસ હોવાથી તેને દૂષિત ગણી કોઈ પણ તેમાં રહી શકતું નથી પરંતુ ધર્મના પ્રભાવથી તે વ્યંતર તમ્હને કંઈ અડચણ નહીં કરી શકે. આ પ્રમાણે મંત્રીનું વચન સાંભળી તત્કાળ તેણે તે શકુન ગાંઠે બાંધી લીધા અને તે વ્યંતરવાળા ઘરમાં ગયો. બહાર ઉભો રહી નેપેષિની ક્રિયા કર્યા બાદ આજ્ઞા લઈ ઘરની અંદર તેણે પ્રવેશ કર્યો. ઇર્ષા પ્રતિક્રમી સેન ગ્રેષી સ્થિર ચિત્તે સ્વાધ્યાય કરવા લાગ્યો કે રે જીવ ! ગજસુકુમાર, મેતાય, મહા મુનિ સ્કંધકના શિષ્ય વિગેરે સાધુઓનાં ચરિત્રોનું સ્મરણ કરતો છતો તું માત્ર આટલા ઉપરથી કેમ ક્રોધ કરે છે ? વિચાર કર કે જે મહા સત્વધારી પુરુષો છે તેઓ પોતાના પ્રાણ જાત તો પણ અન્યનો દેશ કરતા નથી. તો તું આટલી બધી ઝોછી શકિત વાળો ક્યાંથી ? કે ત્હારામાં વચન માત્રથી પણ આવી અક્ષમા રહેલી છે ? વળી રે જીવ ! પ્રાણીઓના સુખ દુઃખમાં અન્ય તો એક નિમિત્ત માત્ર છે. પોતાનાં કરેલાં કર્મ લોગવતો છતો તું અન્યની ઉપર શામાટે વૃથા ક્રોધ કરે છે ? મોહથી વિમૂઢ બનેલા જીવાત્માઓ ધન-ગૃહાદિકમાં ગાઢ મૂર્છિત થઈ જીવનવચન નહિ જાણવાથી સંસાર અટવીમાં જામણ કરે છે. અહો ! એવા અનાર્થ મોહને વારંવાર ધિક્કાર છે. જેના વશ થયેલા પ્રાણીઓ નિર્દય અને ધાતકી બની પ્રહાર કરતાં પોતાના પુત્ર કે મિત્રોને પણ ગણતા નથી.

આ પ્રમાણે સેનગ્રેષીએ અર્ધરાત્રી સુધી સ્વાધ્યાય પાઠ કર્યો. તે સાંભળી વ્યંતર બહુ ખુશી થયો અને જોઈયો હે મહાશય ? વિકટ સંસાર રૂપી કુવામાં હું પડતો હતો, તેમાંથી તમે

વ્યંતર

છે. જે પરોપકાર જીનેંદ્ર લગવાનના ગચન પ્રમાણે યથાય કરવામાં આવે છે તે આત્માના દ્વિતભાવે પરિણમે છે. એમાં સંશય નથી; તેઓ અન્યનું અનિષ્ટ કરવાથી પોતાનું દ્વિત માને છે. તેઓને જીનવચનથી બાદ જાણવા અને તત્ત્વથી પોતાનું દ્વિત જાણતા નથી. માટે ધર્મ-સિવાય આ દુનીયામાં કંઈપણ આત્મદ્વિત છેજ નહિ. તેથી હે વ્યંતરાધિપ ! હવે ત્યારે હૃદયેશાં ધર્મમાં ઉદ્બુદ થવું. વ્યંતર બોલ્યો, હે મહાશય ! આપનું કહેવું સત્ય છે; આપના વચન પ્રમાણે હું વર્તીશ એમ કહી તે અદૃશ્ય થયો.

ત્યારે સૂર્યોદય થયો ત્યારે સેનગ્રેષીની સ્ત્રી નગરની અંદર પોતાના સ્વામીની શોધ માટે ફરતી ફરતી વ્યંતરના ઘેર ગઈ તો વિશેષ અલંકારથી વિભૂષિત શેઠને ત્યાં બેઠેલા જોયા. અને કહેવા લાગી કે, હે પ્રિયતમ ! આપને શોધવામાં હું બહુ થાકી ગઈ. આ આલસરણ અને આ સમૃદ્ધિ આપને કોણે આપી ? સેન બોલ્યો, હે મુંદરી ! ધર્મના પ્રજાવથી આ સર્વ પ્રાપ્ત થયું છે. અન્ય કંઈપણ પૂછવું નહીં. એમ કહી ક્ષણમાત્ર પછી શેઠ જીનમંદિરમાં ગયા. ત્યાં લક્ષિતપૂર્વક અનેક પ્રકારના પુષ્પ તથા નૈવેદ્યવડે પૂજા કરી વિસ્તાર પૂર્વક સંગીત કરાવ્યું. યાચકોને પણ દ્રવ્યદાનવડે સંતુષ્ટ કર્યા. પછી શુદ્ધ મહારાજને વંદન કરી પોતાને ઘેર ગયા અને સાધર્મિકજનો સાથે લોજન કર્યું. એમ કરતાં દિવસ વ્યતીત થયો. રાત્રી સમયે પ્રાર્થના કર્યા સિવાય પણ વ્યંતરે સ્નેહવડે રાજના લંકારમાથી દ્રવ્યના ભરેલા સોઢલશ ઉઠાવીને શેઠના ઘરમાં મૂક્યા અને કહ્યું કે બીલકુલ રાજતરફથી લય રાખ્યા સિવાય ઈચ્છા પ્રમાણે તમે દાન આપો. આ દ્રવ્ય થઈ રહેશે એટલે બીજું લાવી આપીશ.

તે સાંભળી શેઠ કંઈક બોલવાનો વિચાર કરતા હતા તેટલામાં તે વ્યંતર પોતાના સ્થાનમાં ચાલ્યો ગયો. રાજાના નામવાળા કલશ જોઈ શેઠ પોતે સવારમાં મુખ્ય પુરોને સાથે લઈ રાજા પાસે ગયા. અને તેણે ભેટ મૂકીને વ્યંતરનું સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. રાજાએ પણ તેઓમાંથી એક કલશ ત્યાં મંગાવ્યો. ઉપર લખેલું પોતાનું નામ જોઈ બહુ ખુશી થયો અને તે બોલ્યો કે મહા ભાગ ! આ સર્વ દ્રવ્ય હું તને અર્પણ કરું છું. ત્યારબાદ બહુ સંતોષી એવો સેન બોલ્યો, હે નરાધીશ ! પ્રથમ વ્યંતરે મ્હને દશલાખ સોનૈયા આપ્યા છે, તેમાંથી પણ મ્હારે તો એકલાખ જ કામના છે. નવલાખ સોનૈયા વ્યંતરના કહેવાથી મ્હારે ધર્મમાં વાપરવાના છે. એમ સાંભળી સંતુષ્ટ થઈ રાજાએ તે સર્વ ધન તેને અર્પણ કરીને કહ્યું કે ત્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે આ સર્વ ધન ધર્મકાર્યમાં મુખેથી વાપર. સેનશ્રેષ્ઠીએ પણ તે સર્વ ધન સાત ક્ષેત્રોમાં વાપરીને દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મ જાપાવીને સિદ્ધિ મુખ પ્રાપ્ત કર્યું. માટે હે ભગ્યલોકો ! સેનશ્રેષ્ઠીની માફક નિરંતર સંતોષ રૂપી રસાયનનું પાન કરો કે જેથી અદ્ય સમયમાં જરા મરણથી મુક્ત થઈ મોક્ષ મુખ પામે.

इतिपञ्चमाणुव्रतपरिपालनदृष्टान्ते श्रेष्ठिसेनकथानकं समाप्तम् ॥

નવવનશેઠની કથા.

પ્રથમક્ષેત્રવસ્તુપરિભાષાતિક્કમાતિચાર

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે ભગવાન ! આપ ધર્મશાસ્ત્રનું ઉપદેશક છે. આપ પ્રાણીઓને બહુ ઉપકારક છે. માટે કેપ

ઠરી પાંચમા અણ્ણમતમાં પ્રથમ અતિથાર શ્રવણ કરનારી અમારી. જાણાસા પૂર્ણ કરો. શ્રીમુખાર્ધપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! જેહા દિક વસ્તુઓનું પરિભાણ કર્યાબાદ અતિ લોભરૂપી ગૃહથી અસ્ત અર્ધ જે અહણ કરેલા નિયમથી અધિક પરિગ્રહ કરે છે, તે પુરૂષ નવધનની પેઠે બહુ દુઃખી થાય છે.

શુ (સર) દિવસ (સૂર્ય અને ચંદ્ર-ક્ષત્રિય અને પ્રાણણા-
દિક) ના સમાગમમાં બહુ ઉત્સુક ઉદયાચલ
નવધનદૃષ્ટાંત. સમાન ઉદયપુર નામે નગર છે. તેમાં
ઉદયાદિત્ય નામે રાજા છે. વળી તે નગરમાં
નવધન નામે શેઠ છે. તે હુમ્મેશાં નવીન મેઘની માફક સર્વ
યાચક રૂપી દેત્રોમાં દાનરૂપી જળની વૃષ્ટિ કરે છે. બહુ ઉત્તમ
શીલવાળી સંપદ એવા નામની તેની સ્ત્રી હતી. તેઓ બન્ને સ્ત્રી
પુરૂષ પરસ્પર સ્નેહથી વિષયમુગ્ધ લોભવતાં હતાં. તેવામાં જૈન-
મંદિરમાં મહોત્સવ ચાલતો હતો. જેથી તેઓ કુતૂહલને લીધે
ત્યાં જોવા માટે ગયાં. વળી ત્યાં આગળ શુભરત્નોના નિધાન
સમાન સૂરીશ્વર ભવ્યજીવેને શાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપતા
હતા. તેથી તેઓ પણ સૂરિને વંદન કરી દેશના સાંભળવા બેઠાં.
તે સમયે સૂરિએ પાંચમા અણ્ણમતની વ્યાખ્યા કરી. તે સાંભળી
શેઠ અને શેઠાણીએ પણ સમ્યક્ત્વ પૂર્વક પાંચમું મત પણ અહણ
કર્યું. પછી શુરની આજ્ઞા લઈ બહુ પ્રસન્ન થઈ તે બન્ને પોતાને
ઘેર ગયાં. વળી પોતાને સંતાન નહીં હોવાથી તેઓ વિધિપૂર્વક
જૈનધર્મની આરાધના કરવા લાગ્યાં; તેમજ નવધન શેઠ ગુરુ
નીતિપૂર્વક વેપાર ચલાવતો હતો પોતાની દુકાનમાં ઉત્તમ
દરિયાણું રાખતો હતો, ફક-કપટમાં તે સુમજતો નહોતો.

તેમજ શેઠ પોતે ખીર ધાવેના ધંધા પણ સારી રીતે કરતા

શેઠાણીની
ચતુરાઈ.

હતા. તેથી એક ઠાકોરે તેની દુકાનેથી
દશ હજારનો માલ લઈ તેના રૂપીયા તર-
તમ તેણે ચુકવી લીધા. એમ વારંવાર
તેઓની આપ-લે બહુ ચાલતી હતી.

એવામાં એક દિવસે તે ઠાકોરે વીશ હજારનો માલ શેઠની દુકા-
નેથી ઉધારે લીધો. પછી દેટલોડ સમય ગયા બાદ નવધને તેની
ઉધારણી કરી ત્યારે તેણે કોણી બતાવીને કહ્યું કે વાહ ! તમે શેઠ
થઈ આવા ધંધા કરો છો ? એમ શેઠની મરકરી કરી સિદ્ધો જવાબ
પણ આપ્યો નહીં. જેથી શ્રેષ્ઠીએ તે વાત મંત્રીને કરી, ત્યારે મંત્રી
જોડ્યો:-શેઠજી તેમાંથી અધુરું ધન મને આપો તો તમારા રૂપીઆ
અપાવું. આ વચન શેઠને બીલકુલ રૂચ્યું નહીં તેથી રાંજના
અંગરક્ષકને ત્યાં ગયા. તેણે પણ તેજ પ્રમાણે અધુરું દ્રવ્ય
માગ્યું. પછી છેવટે નગરશેઠ તથા દુર્ગપાળની મુલાકાત લીધી.
ત્યાંથી પણ તેવો જ જવાબ મળ્યો. જેથી શેઠ ગભરાઈને પોતાને
ઘેર પાછા આવ્યા. ત્યાં સ્ત્રીએ પૂછ્યું હે પ્રાણપ્રિય ? એકદમ
ઉદ્વિગ્ન થવાનું શું કારણ ? શેઠ જોડ્યા હે સુભગે ? વીશ હજાર-
નો માલ લઈ ઠાકોર હવે જવાબ આપતો નથી. તેમજ બીજો
કોઈ ઉપાય પણ ચાલે તેમ નથી વિગેરે સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો. સ્ત્રી
જોલી હે નાથ ? આ બાબતની તમ્હારે કંઈ પણ ચિંતા કરવી
નહીં. એનો હું તપાસ કરીશ. હાલમાં તમે કોઈ પણ ગામમાં
આડ્યા જાઓ. જેટલામાં હું એનો ઉપાય શોધી કાઢું. પછી
જ્યારે હું જોલાવું ત્યારે તમ્હારે અહીં આવવું. એ પ્રમાણે
સ્ત્રીનું વચન સત્ય માની નવધન વણિક અન્ય ગામમાં ગયો.
ત્યારબાદ સંપદ નામે તેની સ્ત્રી પ્રથમ મંત્રીને ઘેર ગઈ. શરીરે
અદ્ભુત શણગાર સજેલા છે. લાવણ્ય અને વિલાસ પૂર્વક હાસ્યવડે
સુવકોના મનને રંજન કરતી તે સ્ત્રી મંત્રીની આગળ ભેટ મુકી

નીચે બેઠી. તેટલામાં રાત્રીના પ્રથમ પ્રહર થયો. એટલે લોકોને વિદાય કરી તેના દર્શનથી દુઃખિત થયેલા મંત્રી કામના ઉદ્ગારો પ્રગટ કરવા લાગ્યો કે અરે ! ચંદ્રની શીતલ છાયાથી અંગ ખરી જાય છે. ચંદનરસ વિષ સમાન વિષમ લાગે છે. પુષ્પોનાં ફાર બહુ ખારો લાગે છે. ઠરો પવન ફેફસે તપાવે છે તેમજ શરીર ઉપર ધારણ કરેલાં જળથી ભીંજાઈને આ કમગપત્ર બાલની પંક્તિ સમાન પીડા કરે છે. તેનું કારણ દીર્ઘ નેત્રવાળી અને કમળ સમાન મુખવાળી આ સ્ત્રી જ છે. આ પ્રમાણે કામથી વિદૂલ થએલા મંત્રીને જાણી તે બોલી કે ન્યાયાધીશ ? એક મહારી વિનંતિ સાંભળો. ત્યારબાદ ઉલ્લાસ પામતો મંત્રી બોલ્યો મહારા સરખું કંઈ પણ કાર્ય હોય તો સુખેથી કરમાવે. નેથી તેણીએ કાકોર સંબંધી સર્વ વૃત્તાંત જણાવ્યું. મંત્રીએ પણ ખુશી થઈ તે કાર્ય કરવાને કંબુલ કરી કંઈ કે કાકોર પાસેથી પૈસા લેવા તેમાં શી વાર ? એની કંઈ પણ ચિંતા રાખવી નહીં. પરંતુ હું મૃતનું ? હું બહુ કામાતુર થયો છું, માટે મારું પણ ત્યારે કંઈક કાર્ય કરવું પડશે. ત્યારે તે બોલી એમાં શું ખોટું છે ? હું પણ આપને આનંદ આપીશ. પરંતુ આજે મહારે પ્રસન્ન થઈ જત છે, તેથી આજે તે કાર્ય કરીશ નહીં. પરંતુ સવારે એકમ થવાની છે તો રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરે તમારે સુખેથી મહારી પાસે આવવું. એમ કહી ત્યાંથી તે રાત્રના અંગરક્ષક પાસે ગયું. અંગરક્ષક પણ એકદમ તેને આવતી જોઈ વિતર્ક કરવા લાગ્યો કે આ નવીન પ્રમદા દોષ આવે છે ? શું પાતાલમાંથી નાગકન્યા આવે છે ? કે કાઈ વિદ્યાધરની સ્ત્રી હશે ? અથવા શું દેવાંગના, અમુરંગના કે સિદ્ધાંગના મનુષ્ય લોકમાં આવી છે ? એમ વિતર્ક કરતો હતો તેટલામાં પોતાની પાસે આવી તે ઉભી રહી. અને કુશલ વાર્તા પુછી આસન ઉપર બેઠી. પછી અંગરક્ષકના પુછવાથી

(૧૧૨)

તેણીએ ઠાકોરનો સર્વ પ્રતિહાસ કહ્યો. તે પણ સંતુષ્ટ થઈ
 બોલ્યો હે મૃગાક્ષિ ? આ તહાડું કાર્ય જરૂર હું સિદ્ધ કરી
 આપીશ. પરંતુ અમારું હૃદય પણ તહારે શાંત કરવું પડશે.
 સ્ત્રી બોલી અમારાથી બને તેમ હશે તો અમે કરીશું. આ દેહ
 જલખિંદુ સમાન અસ્થિર છે, માટે સજ્જનોના કાર્યમાં બે તે
 ઉપયોગી થાય તો તે સારભૂત ગણાય. એ પ્રમાણે શેઠાણીનું
 વચન સાંભળી આનંદિત થઈ તે બોલ્યો. હે ચાર્વંગી ? હું તો
 હાલમાં જ તૈયાર છું. ત્યારબાદ તેણીએ પણ પ્રત્યુત્તરમાં તેને
 કહ્યું કે એકમની રાત્રીએ બીજા પ્રહરે તમારે મહારી પાસે આ-
 વડું. એમ કહી ત્યાંથી નગરશેઠ તથા દુર્ગપાળને ત્યાં તે ગઈ. તેઓ
 પણ તેને આવતી બેઠા વિચાર કરવા લાગ્યા કે વર્ષાઋતુની લક્ષ્મી
 સમાન ઉન્નત પયોધર (મેઘ=સ્તન) છે જેના એવી, અને ધનુષ
 લતાની માફક ગુણ (દોરી=દયાદિગુણ) વડે યુક્ત, ખડેલ
 તાની માફક ઉત્તમ ધારા (હાર) વડે વિભૂષિત છે વક્ષસ્થળ જેનું
 તેમજ સંસારસુખની માફક અત્યંત સૂક્ષ્મ છે મધ્યભાગ જેને
 એવી આ સ્ત્રી દેખાય છે. ક્ષણમાત્રમાં તે તેઓની પાસે ગઈ અને
 પૂર્વની પેઠે તેઓને પણ જવાબ આપ્યો. તેથી તેઓએ પણ
 તેના કહ્યા પ્રમાણે કબુલ કર્યું. નગર શેઠને ત્રીજે પ્રહરે તથા
 દુર્ગપાળને ચોથા પ્રહરે આવવાનું કહી ત્યાંથી તે સ્ત્રી પલ
 પોતાને ઘેર આવી.

બીજે દિવસે પ્રભાતકાળમાં પોતાની દાસીને શેઠાણીએ કહ્યું
 કે આજે મહારે વિશેષ પ્રકારે સ્નાન કર-
 મંત્રીવિગેરેની વાનું છે માટે ઉષ્ણ જળ અને ચંદનાદિ
 વિડંબના. સર્વ સાધનો વધારે તૈયાર કર. દાસીને
 પણ કહ્યા પ્રમાણે સ્નાનની સર્વ સામગ્રી
 તૈયાર કરી બાદ દિવસ અસ્ત થયો એટલે રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરે

મંત્રી સત્તજ થઈ શેઠને ત્યાં આવ્યો. જેથી શેઠાણીએ મંત્રીનો સત્કાર કરી સુગંધિ તૈલવડે તેનું અંગમર્દન કર્યું. પછી સ્નાન કરાવી ચંદનનો લેપ કર્યો. તેટલામાં દ્વારના કમાડ ઠાકવાથી સાંકળનો અવાજ તેના સાંભળવામાં આવ્યો. એટલે પોતાની દાસીને દ્વાર આગળ મોકલીને ખબર કરાવી તો ત્યાં ઉભેલા અંગરક્ષકે કહ્યું કે કમાડ ઉઘાડ. તે સાંભળી મંત્રી બયભીત થઈ ગયો અને બોલ્યો કે હે પ્રિયે ? કેઈ પણ શુભ સ્થાનમાં જલદી મ્હને સંતાડી દે, નહીં તો તે મ્હને દેખશે તો તેમાં મ્હારી બહુ ખરાબી થશે. શેઠાણીએ પણ તરત જ ઝોરડીની અંદર મંત્રીને પુરી દીધી અને તેનું દ્વાર બંધ કરી તાળું લટકાવ્યું. મંત્રી પણ બંધને લીધે યુપચાપ અંદર બેસી ગયો. ત્યારબાદ અંગરક્ષક અંદર આવ્યો. તેને પણ તૈલમર્દન કર્યા બાદ સ્નાન પૂર્વક વિલેપન કરી રહ્યાં એટલામાં નગર શેઠનું આગમન થયું. તેથી અંગરક્ષકને પણ મંત્રીની માફક એક ઝોરડામાં પુરીને શેઠને અંદર બોલાવ્યા. તેમને પણ સ્નાનાદિક વિધિ કરી ત્રીજા ઝોરડામાં પુર્યા પછી બોધા પ્રહરે દુર્ગપાળ આવ્યો. તેને પણ તેવીજ રીતે તૈલમર્દનાદિક પ્રયોગ કર્યા બાદ જુદા ઝોરડામાં પુરી દીધી, તરણ કે પ્રથમ કરેલા સંકેતપ્રમણે શેઠાણીને ભાઈ દ્વારમાં બાવી ઉભો હતો. ત્યારબાદ તેણે અંદર પ્રવેશ કર્યો અને પોકા મૂકી બહુ રોવા લાગ્યો. તે પ્રસંગે સંપદ શેઠાણી પણ અગાધ દુઃખ સાગરમાં ડૂબી સોયને શુ ? તેમ મંત્રી વિગેરેના પ્રતિગોષ્ઠ માટે વિલાપ કરવા લાગો. તેટલામાં એટલમ રાત્રી વિરામને સૂચન કરનાર સંજ વાગ્યો. જેના અંજીર શબ્દથી સર્વ દિશાઓ બહેર મારવા લાગી. વગી નવવન શેઠ મરણ પામ્યા એવો વાર્તા સર્વ નગરમાં ફેલાઈ ગઈ તેથી સમગ્ર નગરના લોકો ત્યાં એકઠા થયા.

(૧૧૪)

તે વૃત્તાંત રાજાના સાંભળવામાં આવ્યું અને જાણ્યું કે એને
પુત્ર નથી. માટે એનું સર્વધન મંત્રી મારફતે અહીં મંગાવવું
જોઈએ. કારણ કે અપુત્રીયાનું ધન રાજ્યને સ્વાધીન થાય છે.
એમ વિચાર કરી રાજાએ મંત્રીને જોલાવવા માટે દ્વારપાળને
હુકમ કર્યો. તેણે ત્યાં જઈ તપાસ કર્યો, પરંતુ મંત્રીના પત્નો લાગ્યો
નહીં. તેથી તેણે ત્યાં આવી રાજાને સર્વ હકીકત નિવેદન કરી.
પછી અંગરક્ષકની તપાસ કરાવી તેના પણ મેળાપ થયો નહીં.
ત્યારબાદ નગરશેઠ અને દુર્ગપાળને અનુક્રમે જોલાવવા મોકલ્યા.
તેઓ પણ ન મળ્યા. તેમજ પૂછવાથી કંઈ સમાચાર પણ મળ્યા
નહીં. પછી દ્વારપાળ પાછો આવીને રાજાને કહેવા લાગ્યો કે હે
નરેન્દ્ર ? તેઓ કોઈ પણ ઘેર નથી. તેમજ તેઓ ક્યાં ગયા છે તે
પણ કોઈ જાણતું નથી. તે સાંભળી વિસ્મિત થઈ રાજા પોતે જ
નવધન શેઠને ત્યાં ગયો અને યોગ્ય આસન ઉપર બેસી બોલ્યો
હે સુગૃહે ? હવે તું રૂદન કરીશ નહીં. મહારા આગમનથી તહારે
કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ રાખવું નહીં. ઈચ્છા પ્રમાણે પોતાના વૈભવ
વધે આનંદ કર. તેમજ દાન પુણ્ય કર. કોડીમાત્ર પણ તહારે ધન
અમારે લેવું નથી. તે સાંભળી સંપદ્દેશી બોલી નાથ ? મહારા
આ દ્રવ્યનું કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. મહારા દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની
છે. જેથી આ સર્વ ધન આપ સુખેથી ગ્રહણ કરો. એમ કહી
શેઠાણીએ ગારે ઓરડાઓ બહારથી બતાવ્યા અને કહ્યું કે
રાજા ? આ ઓરડાઓમાં નવધન શેઠનું સર્વ દ્રવ્ય ભરેલું છે.
તે આપ તપાસી જુઓ. રાજાએ અનુક્રમે એકેક ઓરડો ઉઘડાવ્યો
વીને જોયું તો પ્રથમ ઓરડામાં સર્વાંગ લેપ કરેલો મંત્રી બેઠો
હતો તેમજ બાકીના ઓરડાઓમાં તેવીજ સ્થિતિમાં અંગરક્ષક
દુર્ગપાળ અને નગર શેઠને જોયા. તેઓનાં અદ્ભુત સ્વરૂપ જોઈ
રાજાએ તેમને પૂછ્યું તો પણ તેઓએ શરમાઈને કંઈ પણ પ્રત્યુત્તર

આપ્યો નહીં. ત્યારે શેઠાણી જોણી હે રાજધિરાજ ? હું એમનું સમગ્ર વૃત્તાંત કહું; પરંતુ એએને અભયદાન આપે. રાજાએ મંત્રી વિગેરેને અભયદાન આપ્યું એટલે સંપદ શેઠાણીએ ઠાકો-રના વૃત્તાંતથી આશંકી સચિસ્તર સર્વ દુઃસ્વીકૃત કહી બતાવી.

રાજા જોણ્યો હે મંત્રી ? આ સ્ત્રીએ જે વાત કહી તે ખરી છે ? મંત્રી જોણ્યો સ્વામિન ? તેનું કહેવું સંપદ શેઠાણીએ સત્ય છે. એમ તેના કહેવાથી રાજા જોણ્યો આપેલી શિખા. અરે ? મંત્રી ? સૂક્ષ્મ, બાહર, દૂર અને મધ્ય. સમીપ રહેલી વસ્તુઓ જોવામાં રાજાનાં ખરેખર નેત્ર મંત્રીઓ ગણાય છે. કારણ કે

કામરૂપી અંધકારથી છવાયેલી અને વિવેકહીન એવી રાજાની અર્થસહુ તત્ત્વાર્થ જાણી શકતી નથી. તેથી હે સચિવ ! આ તંહારી પ્રવૃત્તિ બહુ વિપરીત થઇ. ત્યારબાદ સંપદ શેઠાણીએ રાજાને વિનંતિ કરી કહ્યું કે હે નરાધીશ ? આટલો અપરાધ આપ ક્ષમા કરે. એએનો આમાં કાંઈ દોષ નથી, કારણ કે કામરૂપી મહાચોરટાઓથી ખીડાયેલાં પુરૂષો દુષ્ટત્વ કરીને તુલ્યથી પલ્લુ હલકી સ્થિતિ પામે છે. કહ્યું છે કે—

અક્ષયપદ્ધરેણ મળંગણ, કુસુમાઝહેણ વિ સ્વણેણ ।

જે વ્યિપ્પતિ હયાસા, તે હુંતિ લહુ તજાઓ વિ ॥

જે પ્રહાર કરતો નથી તેમજ કુસુમો જેનું આયુધ છે એવા કામના પાયામાં જેઓ પડે છે તેઓ ક્ષણમાત્રમાં નિરાશ થઈ તુલ્યથી પલ્લુ હલકા થાય છે. તેમજ આ દુનિયામાં કામરૂપી અંધકારને દૂર કરવા માટે સૂર્ય ચંદ્ર અગ્નિ અને મધ્ય રત્નો પલ્લુ સમર્થ થતા નથી. વળી કામાંધ પુરૂષો સત્ય પદાર્થને દેખી શકતો નથી અને અસત્ય વસ્તુને દેખે છે. મહા ખેદની વાત છે કે

સૂર્યોદય થયો છે છતાં અપૂર્વ કામરૂપી ઘોર અંધકાર વ્યાપી રહ્યો છે. વળી હે રાજન્ ? શુભ વસ્તુનો પ્રકાશ કરવામાં પ્રવીણ એવા માનસિક વિવેક સિવાય કામરૂપી અંધકારને હઠાવવામાં અન્ય કોઈ પણ સમર્થ નથી. તેમજ જન્મથી આરંભી દરેક જીવોને વિષય સેવન બહુ પ્રિય હોય છે. તેથી પરમ સજ્જનોને સેવવા લાયક એવા ધર્મનું આચરણ કિંચિત્ માત્ર પણ આચરવામાં આવતું નથી. પરંતુ તે સદાચાર જ આ સંસાર સાગરમાં તાર નાર છે. રાજા બોલ્યો હે સુંદરી ? ચરણ એટલે શું ? તેનો અર્થ અમને સમજાવ. ત્યારબાદ સંપદશેઠાણીએ અષ્ટપ્રવચન માતાનું સ્વરૂપ સવિસ્તર વર્ણવી બતાવ્યું. તે સાંભળી મંત્રી વિગેરે સર્વે પ્રતિજોધ પામ્યા. અને તેઓ બોલ્યા કે પરમ દયાલુ એવી હે પરમેશ્વરી ? અમારો આ અપરાધ તું ક્ષમા કર' મોહરૂપી મહાસાગરમાંથી તહે જ અમારો ઉદ્ધાર કર્યો. વળી હવે કોઈ પણ રીતે સદ્ગુણના ચરણ કમળનું દર્શન કરાવ. કે જેથી અમે આત્મ હિત કરીએ.

એવામાં ત્યાં ઉદ્યાનપાળ આવ્યો અને રાજાને વિનંતિ કરી બોલ્યો

કે હે નરેન્દ્ર ? દેવ તથા અસુરેન્દ્રોથી સેવાતા

શ્રીચંદ્રમુનિ.

શ્રીમાન્ શ્રી ચંદ્રમુનિ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે.

એ પ્રમાણે વચનામૃતનું શ્રવણ પુટથી પાન

કરી સંતુષ્ટ થયેલ રાજાએ પોતાના અંગે ખેરેલાં સર્વ આશ રણો ઉદ્યાનપાળને અર્પણ કર્યાં. પછી મંત્રી પ્રમુખ ચારે જણાએ રાજાને કહ્યું કે જો આપની આજ્ઞા હોય તો સૂરીશ્વરની પાસે અમારે દીક્ષા લેવી છે. રાજા બોલ્યો તમે ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થયા છો માટે તમને દીક્ષા લેવી ઉચિત છે. ત્યારબાદ સંપદ શેઠાણીએ તેઓને સ્નાન કરાવી ચંદન લેપપૂર્વક નાન પ્રધારના અલંકારોથી વિભૂષિત કર્યાં. પછી માંગલિક ઉપચારે

કરી નરેન્દ્ર સહિત તે ચારે જણા દિલમ દક્ષિતજો ઉપર જોડી બહુ આનંદથી મુનીંદ્રની પાસે ગયા તુરિજો પણ મંત્રી પ્રમુખને વિધિ પૂર્વક દીક્ષા આપી. અનુક્રમે તેજો કર્મપાશથી મુક્ત થઈ સિદ્ધિ મુખ પામ્યા. દાબજો પણ ધાવકધર્મનો દરીકાર કરી સંપદ શેઠાળીને પોતાની બ્દેન તરીકે માની લીધી. અને તેના પતિને પણ બીજા ગામમાંથી બોલાવી નગર લોકોની સાક્ષીજો તેને નગર શેઠની પદવી આપી ત્યારબાદ તે ઠાકોરને બોલાવી તેનું માગતું દ્રવ્ય પણ અપાવરાવ્યું.

નવધન સહિત સંપદ શેઠાળી વિશેરે કરી રીત મર્ધમાં તત્પર થઈ. કેટલોક સમય વ્યતીત થયા નવધનનો પ્રમાદ. બાદ રાજમાન્યના અભિમાનથી નવધન બહુ પ્રમત્ત થયો અને પોતાની નજીકનાં ઘર ખરીદી પોતાને તાબે કરવા લાગ્યો. તેથી તેની સ્ત્રીજો કહ્યું કે એમ કરવાથી તમને અતીચાર લાગશે. કારણ કે પાંચમા અલ્પ-મતમાં એક ઘર રાખવાનું તમે કહ્યું છે. અને તેજ પ્રમાણે તમેજો. શુદ્ધ પાસેથી મત દરીકારેજો છે. નવધન બોલ્યો હું ચંદ્રાનને? એક ઘર કદાચિત્ નહ થાય તો શું બીજું નલ્લેજો? સી બોલી પરંતુ તમેહારું. મત નહ થવાથી સમસ્ત નહ થયું એમ નિશ્ચય જાણજો. વળી તમે આ પ્રમાણે નિરપેક્ષ ધર્મ મ્હારી આગળ ખોટા ખોટા ઉત્તર આપો છો માટે ઘર સહિત તમેહારો ત્યાગ કરી હું દીક્ષા બ્રહ્મ કરીશ. એમ કહી તેણીજો સફર પાસે જઈ દીક્ષા લીધી અને પોતાનું કાર્ય ચિદ્ધ કર્યું. નવધન શેઠ પણ ધાર્મિક અને વ્યવહારિક એમ બન્ને પ્રકારની સંપદાઓથી વિમુક્ત થયો અને ધર્મદીન થવાથી તે ઘરનો અધિપતિ વ્યંતર દેવ તેને વળગ્યો. જંથી તે ઉન્મત્ત ધર્મ ગાંડાના માફક નગરની અંદર જમણુ કરવા લાગ્યો. તેની ચારે તરફ ઊંઠરાં વીંટાઈ

વળતાં હતાં. તેઓમાંથી કેટલાક તો તેની ઉપર ધુળ નાંખે,
કેટલાક પત્થર અને ઢેકાં વિગેરે ફેંકે તો કોઈક હાસ્ય કરે છે
આ પ્રમાણે નવઘન બહુ દુર્દશા ભોગવીને મરણ પામ્યો. બાદ
અસુર લોકમાં ઉત્પન્ન થયો. માટે હે ભવ્ય પ્રાણિઓ ! ગ્રહણ
કરેલા વ્રતની અંદર સ્વરૂપ પણ અતીચાર સેવવો નહીં. કારણકે
નિરતિચાર વ્રતપાળવાથી મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે અને આ
હુનીયાની અંદર સ્વપ્નમાં પણ તે હઃખી થતો નથી.
इति पञ्चमाणुव्रते प्रथमातिचारविपाके नवघनदृष्टांतः समाप्तः ॥

भरत श्रेष्ठीनी कथा.

द्वितीयः प्रहस्य सुवर्ण परिभाषातिष्ठमातिचार.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો હે કૃપાળુ ! હવે પાંચમા અણુ
વ્રતમાં દ્વિતીય અતીચારનું સ્વરૂપ અમને સમજાવો જેથી
અમારો આ સંસાર સાગર સુખવડે તરવા લાયક થાય. શ્રી સુપાર્શ્વ
શ્ર્વપ્રભુ બોલ્યા હે નરેશ ! તારા પ્રશ્નનો ઉત્તર દૃષ્ટાંત સહિત
અમે કહીએ છીએ માટે તું સાવધાન થઈ શ્રવણ કર. જે પુરુષ
નરેન્દ્રાદિકની સહાય મેળવીને પરિગૃહીત નિયમથી વધારે દ્રવ્ય
મેળવી પછી તે દ્રવ્ય પોતાના મિત્રો વગેરેને બહેંચી આપે છે,
તે ભરતની પેઠે લીધેલા દ્રવ્યવિરતિ વ્રતનું ખંડન કરે છે.

માનખેટ નામે એક નગર છે. તેમાં માનવરાજ નામના

મહારાજ રાજ્ય કરે છે. હૃદયને આનંદ

ભરતદૃષ્ટાંત. આપવામાં સાક્ષાત્ વિષ્ણુની લક્ષ્મી સમાન

પરમશ્રી નામે તેમની સ્ત્રી હતી. વળી તે

નગરમાં શંખ નામે બહુ વિખ્યાત શેઠ હતો. ક્ષેમિકા નામે

તેની સ્ત્રી હતી. તેઓને ભરત અને રત્નનામે વિનયવાન બે પુત્ર હતા. તેમને કમલશ્રી તથા પદ્મશ્રી નામે અનુક્રમે અતિસુંદર સ્ત્રીઓ હતી તેમજ તેઓનું સર્વકુટુંબ પણ સ્વભાવથી સરલ અને પરસ્પર સ્નેહ શ્રુંખલાથી બંધાયેલું હતું.

એક દિવસ નગરની બહાર તેમના ઉદ્યાનમાં વિજયસૂરિ ગણિ પધાર્યા તેઓ ચાર જ્ઞાન યુક્ત અને વિજયસૂરિ સમાના સંગેર હતા. હવે તેજ બગીચામાં ફીઠા માટે ગયેલા ભરત અને રત્નસ એ બંને બંધુઓએ તેમને જોયા. તેઓએ પાસે જઈ બહુ ભક્તિપૂર્વક વંદન કર્યું. મુનિએ પણ ધર્મલાભ આપ્યો. પછી સંભાષણ કરવાથી તેઓ છતાંસુ યઈ નીચે બેઠા, તેથી મુનિશ્રીએ છનેંદ્ર કથિત બંને પ્રકારના ધર્મની વ્યાખ્યા તેમની આગળ કરી. પરંતુ મુનિ ધર્મપાળવામાં અશક્ત હોવાથી બંને જણે સમ્યક્ત્વ મૂલ્ય શ્રદ્ધાધર્મ સ્વીકાર્યો અને વિશેષે કરી પાંચમું મત તેઓએ સંકટ (ઘણી સંકિર્ણતાથી) ગ્રહણ કર્યું. મુનિશ્રીએ ભરતને ઠણું કે પાંચમા મતમાં તને બીજો અતિચાર લાગશે માટે તું તે અતિ સંકટ (સાંકડું) મત લઈશ નહીં. ત્યારે તે પણ બોલ્યો, જગત્ પ્રભો ! આ કંઈ સંકટ-સાંકડાઈવાળું નથી. મહેં તો થોડા દિવસ માટે આ લીધું છે. એમ કહી તે બંને જણ મુનિને વંદન કરી પોતાના ઘેર ગયા.

એક દિવસ પોતાના વાસભવનમાં ભરતે રાત્રીના પ્રસંગે એકાંતમાં લક્ષ્મીદેવીને જોઈ. લક્ષ્મી બોલી
લક્ષ્મીદેવીનું આગમન. હે વત્સ ! હું ત્હારી ઉપર સંતુષ્ટ થઈ છું,
 જો કે ત્હારે લક્ષ્મીની ઇચ્છા નથી તો પણ
 હું પ્રસન્ન થઈને આપું છું માટે ત્હારે
 જે દ્રવ્યની ઇચ્છા હોય તે માગ્ય કારણકે ત્હેં પૂર્વભવમાં

પણ પદ્મથી મહારી બહુ આરાધના કરેલી છે. અને હાલમાં તહાર ચિત્ત જૈનમતમાં નિશ્ચલ છે એમ હું જાણું છું. ભરત બોલ્યો, હું દેવી ! મહારે અધિક દ્રવ્યનું કંઈપણ પ્રયોજન નથી. કારણકે એક લાખ રૂપીઆ મહારે ઘેર રાખવાની મહેને છુટ છે. તેથી વધારે દ્રવ્યનો મહારો નિયમ છે. શ્રીદેવી બોલી વત્સ ! દેવતાઓનું દર્શન નિષ્કળ હોતું નથી. પૂર્વભવમાં તું કરોડોપતિ હતો, માટે હાલમાં પણ તું તેવોજ થા, ભરત બોલ્યો, ભગવતી ! એમ કરવાથી મહારા વ્રતનો ભંગ થાય. દેવી બોલી જો એમ કરવાથી વ્રતનો ભંગ થાય તો તહારી ઈચ્છા પ્રમાણે પોતાના કુટુંબીઓને તે ધન આપી દે. એમ કહી તેજ વખતે ભરતે ના કહ્યા છતાં પણ કોટી સુવર્ણની વૃષ્ટિ કરી લક્ષ્મીદેવી પોતાના સ્થાનમાં ગઇ.

પોતાના ગ્રહણ કરેલા નિયમના ભંગથી ભય પામેલા ભરતે કોટિ ધનના વિભાગ કરી સ્વજન વર્ગને રભસનો ઉપદેશ. વિના વ્યાજે ઉધારે આપ્યા. તે જોઈ તેનો નાનો ભાઈ રભસ બોલ્યો, ભાઈ ! તહે પાંચમું વ્રત બહુ આદરથી ગ્રહણ કર્યું છે. તેને તું મલીન કરે છે તે યોગ્ય ગણાય નહીં. કારણકે આપણે બન્નેને પરિગ્રહમાં એક લાખ રૂપીઆની છુટ છે, છતાં તું નિયમનો અનાદર કરી નિઃશંક થઈ કોટીદ્રવ્યનો વિલાસ કરે છે. વગી જેથી બંધનમાં પડવું પડે એવા પાપકાર્યના મૂળરૂપ વૈભવનું આપણે શું પ્રયોજન છે ? વગી ધર્મમાં તે ધન વાપરવું એમ જો તું કહેતો હોય તો તેવા ધર્મથી પણ શું ? કારણકે જેનાથી વ્રત મલીન થાય તે ધર્મ પણ ગણાય નહીં. જેમકે આ મીષ્ટ છે એમ બોલીને વિષ ખાવામાં આવે તો શું તે મૃત્યુ જનક ન થાય ? માટે નિયમથી અધિક જે દ્રવ્ય તહે સ્વજનાદિકને પોતાની સત્તાથી

આપ્યું છે, તે ધનનો જલદી તું ત્યાગ કર: નહીંતો હું જૂદો
રહીશ. ધનમાં લુપ્ત થયેલો તે જોડ્યો જાણ! આ ધન મેં
વેપારથી મેળવેલું નથી, કાર્મની ધારી કરી નથી, તેમજ જાગ
તકારથી પણ મેળવ્યું નથી. પરંતુ મહારા ના કલા છતાં લક્ષ્મી
દેવીએ આ ધન આપેલું છે. અને તે પણ મેં મહારા નિયમ
પ્રમાણે શાખી ખાકીનું સ્વજનોને આપેલું છે. વળી એક લાખથી
વધારે જે દ્રવ્ય હું મેળવું છું. તે સર્વ ધર્મમાં વાપરું છું.
પછી રક્ષણ જોડ્યો જાણુ! અહીંયાં તું એક દશાંત સાંભળ.

આ નગરની અંદર પહેલાં ધનશ્રેણી રહેતો હતો. તે બહુ
ધનવાન તેમજ મિથ્યાહિ હતો. અનુક્રમે
ધનશ્રેણી. બહુ પુત્રાદિકના પરિવારથી તેનું કુટુંબ બહુ
વધી ગયું. એક દિવસ તે રાત્રીએ મૃતો

હતો. તેવામાં ચરીર શ્વેત વસ્ત્ર પહેરેલાં હતાં, કંઠમાં મનોહર
હાર ધારણ કર્યો હતો, અને મૃગ સમાન જેનાં નેત્ર વિશાળ
દીપતાં હતાં એવી લક્ષ્મી સમાન ઉત્તમ સ્ત્રી તેનાં જોવામાં
આવી. સ્ત્રી જોલી છે ધનશ્રેણી! તું મૃતને જોળજે છે કે નહીં?
તે જોડ્યો હા! હું સામાન્ય રીતે જાણું છું કે તું સ્ત્રી છે. પછી
તે સ્ત્રી જોલી હું લક્ષ્મીદેવી છું. હું ત્હારા કુળમાં સાત પુર-
વથી આરંભી બહુ સમયથી રહું છું. હવે હું અન્ય સ્થાનમાં
જઈશ. કારણકે ધણે સમય એક સ્થાનમાં રહેવાથી હું ખિન્ન
થાઉં છું. શ્રેણી જોડ્યો, જલદી ચાલી જા, અમ્હારે ત્હને રોકવા-
નું કંઈ પ્રયોજન નથી, લક્ષ્મી જોલી:—હે શ્રેણી! તું બહુ નિષ્કુર
છે. કારણકે એટલું પણ તું ન જોડ્યો કે ત્હારે જવાનું શું કારણ
છે? મેં શું ત્હારો અપરાધ કર્યો છે? જોકે હું સાક્ષાત્ લક્ષ્મી
દેવી છું. છતાં પણ ત્હેં અલક્ષ્મી ધારી મહારો અપરાધ કર્યો.
પરંતુ ત્હારી નિઃસ્પૃહપણાથી હું પ્રસન્ન થઈ છું. માટે હવે

તહારી ઇચ્છા પ્રમાણે વરદાન માગ. શ્રેષ્ઠી બોલ્યો જો કે તું તુષ્ઠ થઈ છે તોપણ મહારે તહારું કામ નથી છતાં જો મહારી ઉપર તું ખરેખર પ્રસન્ન થઈ હોય તો મહારું સમસ્ત કુટુંબ કોઈપણ સમયે દંત કલેશથી છુટું ન પડે તેવી રીતનો બંદોબસ્ત કર. તે સિવાય બીજું કંઈપણ તહારું મહારે કામ નથી. તે સાંભળી હાસ્યપૂર્વક લક્ષ્મીદેવી બોલી. હે શ્રેષ્ઠી ! તું વ્યવહારમાં બહુ દક્ષ છે. કારણ કે આ વચનથી ત્હેં મહારા પગ બાંધી લીધા. વળી મહારા પ્રયાણનો મુખ્ય ઉપાય એ છે કે પ્રથમ તો બંધુઓને હું દંત કલેશ કરાવી પરસ્પર સ્નેહથી છુટા પાડું છું. પછી તેઓ કલેશ કરી રાજા પાસે કૃયાદ કરે છે. ત્યાં આગળ એક બીજાનું તેઓ વિરૂદ્ધ બોલે છે. તેથી રાજા તેઓનો દંડ કરે છે. અથવા તો તેઓ અન્યોઅન્ય યુદ્ધ કરી પુણ્યહીન થઈ મરણ પામે છે. ત્યારબાદ તે સર્વ ધન રાજાને સ્વાધીન થાય છે. માટે હે બંધુ ! લક્ષ્મીમાં કંઈ સાર નથી. વળી હે ભાઈ ! જો કે ધનશ્રેષ્ઠી મિથ્યાદૃષ્ટિ, અવિવેકી અને જૈનમતથી વિમુખ હોતો છતાંપણ તેની ઇચ્છા લક્ષ્મી ઉપર થઈ નહીં. અને તું તો વિવેકી, વ્રતધારી અને જૈનમતમાં નિપુણ છે. તોપણ બહુ નિષ્કુરતાથી લુપ્થ થઈ પોતે ગ્રહણ કરેલા નિયમનો ભંગ કરે છે. રે મૂઠ ! આ વ્રત લેતી વખતે ગુરૂએ ત્હને ના પાડી હતી છતાંપણ ત્હેં આ નિયમ લીધો છે. માટે હજીપણ તું આ અતિચારથી વિરામ પામ, વિરામ પામ. તે સાંભળી ભરત બોલ્યો શું મહેં આ બોલું કયું છે ? જેથી મ્હને પણ ઉપદેશ દેવા તું તૈયાર થયો છે. તું એકલો જ ધાર્મિક હશે ? બીજો કોઈ હશે જ નહીં ? રક્ષસ બોલ્યો હે બાંધવ ! મહેં જે કંઈ આપને કહ્યું છે તે આપ ક્ષમા કરો. એમ કહી તે પોતાનો વિભાગ લઈ જુદો રહ્યો, અને પોતાની દુકાનમાં વેપાર કરવા લાગ્યો, તેમજ નિરંતર વિધિ પૂર્વક ધર્મની આરાધના કરવા લાગ્યો. હવે ભરત પોતાની મરજી

પ્રમાણે ચાલતો હતો તેથી કોઈક વખતે એવા ગુનામાં આવી પડ્યો કે જેથી રાજાએ તેનો બહુ અપરાધ બાણી એવો ઠંડ કર્યો. કે જેથી લોજન માત્ર પણ તેને દુર્લભ થઈ પડ્યું.

રજસ વણિકની કાર્તિ તથા ધન સંપત્તિ
 ધર્મનો હમેશાં વધવા લાગી જેમ જેમ વૈભવ
 અમલકાર વધવા લાગ્યો તેમ તેમ ધર્મમાં અધિક
 દ્રવ્ય વાપરવા લાગ્યો. તેવામાં એક ખલ
 પુરૂષે ધ્યાન લીધે રાજાને ચાહી કરી કે આ રજસ વણિક બહુ
 ધનાઢ્ય છે. માટે એની પાસેથી દ્રવ્ય લેવું જોઈએ. એ વાત
 સાંભળી રાજાએ તરતજ રજસને બોલાવી તેને એકાંતમાં કહ્યું
 કે હાલમાં અમારો બબ્બો ખુટી ગયો છે. માટે એક લાખ રૂપીઆ
 મને આપો, તેણે યુક્તિ પૂર્વક જવાબ આપ્યો કે મ્હારે ઘેર જે
 કંઈ સંપત્તિ છે તે આપનીજ છે. આપને જોઈએ તેટલું ધન
 મુજેથી આપ મહણ કરો. જે કે અમ્હારા પ્રાણ પણ આપના
 આધીન છે. તો અનેક અનર્થ જનક એવા આ દ્રવ્યનો તો
 હિસાબજ શો છે ? પછી રાજાએ ધન લેવા માટે મંત્રીને તેના
 ઘર મોકલ્યો. તેવામાં શાસન દેવીએ રજસના સ્નેહથી તેના ઘરમાં
 જે દ્રવ્ય હતું તે સર્વ ગ્રાપ્ત કર્યું. મંત્રી પણ ત્યાં ગયો અને તેનું
 ઘર જપ્ત કરી મંબુવા, પેટી પટારા વિગેરેમાં બહુ તપાસ કરીને
 જોયું. પરંતુ કોઈ કંઈએ કિચિત્ માત્ર પણ ધન જોવામાં આવ્યું નહોતું.
 ત્યારબાદ મંત્રીએ તેના મનુષ્યોને બહુ દાબથી પૂછ્યું કે રજસ
 શ્રેષ્ઠી બહુ ધનવાન ગણાય છે છતાં કેમ કંઈ દેખાતું નથી ?
 તેઓ બોલ્યા અત્યાર મુઘી દરેક પેટીઓ ધનથી ભરેલી હતી.
 છતાં હાલમાં શું થયું તે સમજાતું નથી તે સાંભળી મંત્રી
 વિસ્મય પામ્યો અને તે વાત જણાવવા માટે પોતાના માણસને રાજા
 પાસે મોકલ્યો. તેના કહેવાથી રાજા પણ અકિત થઈ એકદમ રજસ

હત ત્યાં આવ્યો. તેણે પણ ધનરહિત સર્વ સ્થાન જોઈ પોતાની સાથે આવેલા રત્નસને પૂછ્યું અરે ! આશું ? તહાઈં ગધું ધન ક્યાં ગયું ? કિંવા શું કોઈ અન્ય સ્થળમાં તેં નાંખ્યું છે ? રત્નસ જોડ્યો હે નાથ ! આ જાળતમાં હું જરોળર કંઈ સમજી શકતો નથી. કારણ કે હાલમાંજ હું દુકાનમાંથી દશ હજાર રૂપીઆ લેઈને અહીંયાં પેટીમાં ભરીને આપની પાસે આવ્યો હતો. એમ તેઓની વાત ચાલતી હતી તેવામાં અદૃશ્ય થઈ દેવી જોલી હેનરેંદ્ર ! સાવધાન થઈ તું એક મહારૂં વચન સાંભળ. આ રત્નસ વણિક નિરપરાધી છે. તેમજ જૈન ધર્મનો અનુરાગી છે, છતાં તહેં એનું ધન લેવા માટે જે વિચાર કર્યો છે તે બહુજ તને અનર્થદાયક થશે. વળી તું એમ ન જાણી શકે મને પ્રથમ કહ્યું ન હોતું. હવે જો તેની કોઈ પણ વસ્તુ ઉપર તું દ્રષ્ટિ કરીશ તો તહારા પરિવાર અને નગર સહિત હું ચુરેચુરા કરી નાખીશ. એમ આકાશ વાણી સાંભળી રાજા ભયભીત થઈ ગયો અને રત્નસની ક્ષમા માગી કહ્યું કે, શેઠ સાહેબ ! આપનું ધન આપ સુખેથી ભોગવો. મહારે તેનું કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. ત્યારબાદ સર્વ દ્રવ્ય પ્રથમની માફક દેખાવા લાગ્યું. વળી દેવીએ ચાડી કરનાર તે લંકા પુરૂષનું મુખ વાંકું કરીને છોડી મૂક્યો. રાજા પણ પોતાના સ્થાનમાં ગયો. ત્યારબાદ રત્નસ શ્રેષ્ઠી પણ અનાથાદિક લોકોને વિશેષ પ્રકારે દાન આપવા લાગ્યો. વળી ભરત શ્રેષ્ઠી પાંચમા વ્રતને કંલકિત કરી મરણ પામી નાગલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. અને ત્યાંથી નીકળી સાતમા ભવમાં મોક્ષસુખ પામશે. તેમજ રત્નસ શ્રેષ્ઠી ધર્મનું આરાધન કરી છેવટે સમાધિ પૂર્વક કાળ કરી ગ્રહલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી પુણ્ય ઉપાર્જન કરી ત્રીજે ભવે શિવસુખ પામશે. માટે હે ભગ્ય પ્રાણીઓ ! જેનો જન્મ તેનો નાશ અવશ્ય થવાનો છે. તેમજ વૈભવ પણ જલ

ખિદુ અમાન અતિ અંચલ છે. આ પ્રભાવે અમદાને નિરંતર મદન
દેલાં મતો પાળવાની દૃઢતા રાખવા

इति परिग्रहपरिमाणव्रतं द्वितीयातिचारविपाके भरतकथा-
नकं समाप्तम् ॥

देशल श्रावकनी कथा.

ધનધાન્ય પરિભાણાતિક્રમાતિચાર.

હાનવીર્ય રાજા પ્રભુને વંદન કરી બોલ્યો છે ભંગવન ? હવે
ત્રીજા અતિચારનું લક્ષણ દર્શાવ અદિત કહેશે જેથી અમારાં પાપ
દૂર થાય. શ્રી મુખાર્જી પ્રભુ બોલ્યા જે પુરૂષ વિરતિની વિરાધનાંના
ભયને લાપે દેશલ શ્રાવકની પેઠે નિયમથી અધિક રાખેલું 'ધાન્ય
સ્વજનાદિકને આપે છે તે વિરતિ ધર્મનો વિરાધક થાય છે.

આ જગતમાં પ્રખ્યાતિ પામેલું પૃથ્વી રૂપી સ્ત્રીના બાલસ્થ-

ળમાં તિલક સમાન અત્યંત પવિત્ર

દેશલશ્રાવક.

અને અનેક પ્રકારની શોભાપટ સંયુ-

ક્ત સિદ્ધપુર નામે નગર છે. તેમાં શુદ્ધ

બુદ્ધિના પ્રભાવથી મેળવી છે કીર્તિ જેણે એવા દેવરાજ નામે સુમ-

સિદ્ધ રાજા છે, વિનય ગુણપટ લોકોને આશ્ચર્ય કરતી પ્રિયદર્શના

નામે તેની સ્ત્રી છે. વળી તે રાજાને ત્યાં ચારસોનવાણું મંત્રીઓ છે.

તેમજ પાંચસો પુરા કરવા માટે એક મહોટા મંત્રીનો તે તપાસ

કરતો હતો. વળી તેજ નગરમાં બહુ ધનાઢય વૈદ્યમણ નામે શ્રેષ્ઠી

રહેતો હતો. ધન, ધનપતિ, ધવલ અને યશ નામે તેને ચાર પુત્ર

હતા. તેમાં પહેલો લેખ વિગેરેનું કામ કરે છે. બીજો ધન ધાન્યનો

વધારે કરે છે. ત્રીજે પશુઓની રક્ષા અને ચોથો ભંડારનું કામ કરે છે.

એક દિવસ શ્રેષ્ઠીએ પોતાનો અંત સમય જાણી ઘરના ચાર ખુણાઓમાં ચાર કલશ દાટ્યા. પછી બીજે કાર્યવ્યવસ્થા. દિવસે સર્વે પોતાના કુટુંબીઓને બોલાવી ભોજનાદિક સંસ્કાર કરીને શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું. મહેન્દ્રારા ભુજબળથી પુષ્કળ દ્રવ્ય મેળવ્યું છે. પરંતુ પુત્રાદિકના સ્નેહથી વિમૂઢ બની શુભસ્થાનમાં એક પાઈ પણ વાપરી નથી. પરંતુ હાલમાં પરલોક માર્ગે જતાં ભાતુજેઈએ, તે માટે એટલી મહારી પ્રાર્થના છે કે સાતે પુણ્ય ક્ષેત્રોમાં એક લાખ રૂપીઆ મહારા નિમિત્તે તમારે વાપરવા. અને તે માટે હાલ તે રૂપીઆ તમ્હારી પાસે ગણી લઈને રાખો. એમ કહી શેઠે પોતે જ તેઓને લાખ રૂપીઆ ગણી આપ્યા. વળી પોતાના મરણ પશ્ચાત્ પોતાના પુત્રો ધન માટે પરસ્પર કલેશ કરશે એમ જાણી સ્વજન સમક્ષ તેઓને તેણે કહ્યું, કે નેત્રથી મુખ અને મુખથી નેત્ર તેમજ કેશથી મસ્તક અને મસ્તકથી કેશ પણ શોભે છે. તેમજ એકચિત્ત વાળા બે બળદ પણ પથર બરેલું ગાડું ખેંચી જાય છે અને જુદા જુદા ચિત્તવાળા આઠ બળદ જોડ્યા હોય તો પણ તે ગાડું ખેંચી શકતા નથી. માટે હે પુત્રો ! નિરંતર તમ્હારે પરસ્પર પ્રીતિથી જ વર્તવું. વળી એ પ્રમાણે ન ચાલી શકે તો બીજે માર્ગે બતાવું છું તે પ્રમાણે ચાલવું. જેમકે આપણા ઘરની અંદર ચારે ખુણાઓમાં ચાર કલશ મહેન્દ્ર દાટેલા છે. તેમાંથી ઇશાન ખુણાનો કલશ મહોટા પુત્રે, અગ્નિ ખુણાનો બીજાએ, નૈરૂત ખુણામાંથી ત્રીજાએ અને વાયવ્ય કોણમાંથી ચોથાએ લઈ લેવા. તે ચારે કલશોમાં યદ્યર્થ મહેન્દ્ર પોતે જ સરખી યોજના કરેલી છે. તેમજ તમ્હારાં નામ લખીને દરેક કલશમાં નાંખેલાં છે. ત્યારબાદ સ્વજન વર્ગને

પણ શ્રેષ્ઠીએ જલામણ કરી દે ત્રદારૂં મરણ થયા બાદ ત્રદારા પુત્રો દ્રવ્ય માટે કલેશ ન કરે તેવી રીતે ત્રદારે તજવીત રાખવી. જે દ્રવ્ય ત્રદે જેને આપેલું છે તે દ્રવ્ય તેનેજ ત્રદારે ખાસે રક્ષીને અપાવવું. તેમાં કંઈ પણ ફેરફાર ન થવો જોઈએ. એમ કહી સ્વજન વર્ગની કામા આગી. નમરદાસ કરી તેઓને વિદાય કર્યા.

પોતાના પિતા મરણ પામ્યા પછી તેમની દહનક્રિયા કર્યા બાદ ચારે બાઈએ એકઠા થઈ પોતપોતાનાં બંધુવિવાદ. નામ જોઈ તે કલયો તેમણે લઈ લીધા. ત્યારબાદ એકાઠા ત્રણ બાઈઓના કલયમાં જોયું તો પ્રથમમાં મૃતિકા, બીજામાં લેખપત્ર અને ત્રીજામાં હાઠકાં બરેલાં જોયાં. તેમજ નાના બાઈનો કલય ઉત્તમ રત્નોથી ભરેલો જોયો. તેથી એકાઠા ત્રણ બાઈએ બોલવા લાગ્યા કે અરે ? મરણ સમયે પિતાએ કેવો અન્યાય કર્યો ? પોતે ધાર્મિક હોવા છતાં પુત્રોને પણ તેમણે છેવર્યા ? માટે આવી ઠગાઈ કરવાથી હે વાત ? ત્રદારી સદ્ગાત કેવી રીતે થયે ? ત્યારબાદ તેઓએ નાના બાઈને કહ્યું કે ત્રદારો કલય રત્નોથી ભરેલો છે માટે તેનો ભાગ અમને આપવો પડશે. લઘુબંધુ બોલ્યો ત્રદે સ્વજન વર્ગની રૂબરૂમાં પિતાજીએ રત્નકલય આપ્યો છે માટે તેમાંથી તમને કંઈ પણ મંગશે નહીં. વળી ત્રદારા કલયોમાં મૃતિકાદિ જે જે વિકાર થયો છે, તે ત્રદારા કર્મનોજ દોષ છે. તેમાં પિતાનો શો દોષ ? એમ તેણે કહ્યું તોપણ ત્રણે જણે પોતાનો મત ઓળ્યો નહીં, એટલે તેણે પોતાના કુટુંબીઓને બોલાવી સર્વ વાત જણાવી. પછી સ્વજનોએ તેઓને બહુ સમજાવ્યા. તો પણ તેઓએ પોતાનો કદાવર હોળ્યો નહીં. અને રાજ્યમાં જઈ મંત્રીની આગળ પોતાનો વિવાદ વિસ્તાર સાહત સંભળાવ્યો. મંત્રીએ

પણ બોધ આપી બહુ સમજાવ્યું. પરંતુ તેઓ શાંત થયા નહીં. છેવટે તેઓ રાજા પાસે ગયા. ત્યાં નાનાભાઈએ સર્વ ભાઈઓનું વૃત્તાંત સંભળાવ્યું. તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું કે વૈશ્રમણ્ય શેઠ અન્યાય કરે તેવા હતા નહીં; કારણ કે તે જૈનધર્મમાં નિશ્ચલ હતા. અને બુદ્ધિમાં પણ બૃહસ્પતિ સમાન સમર્થ હતા. કોઈ પણ પ્રકારે તેમનામાં કપટકલા હતી જ નહીં. માટે આ કલશોની અંદર મૃત્તિકાદિક નાખીને પૃથ્વીમાં દાટી સ્વજન સમક્ષ જે કહેલું છે તે બહુ બુદ્ધિથી વિચારવા જેવું છે. એમ સમજી રાજાએ સર્વ મંત્રીઓને બોલાવી લાવવાનો હુકમ કર્યો કે તરત જ પ્રતીહારી સર્વ મંત્રીઓને બોલાવી લાવ્યો. એટલે રાજાએ તેઓને કહ્યું કે આ ચારે ભાઈઓ છે. તેઓમાં ત્રણ મ્હોટાઓના કલશોમાં મૃત્તિકાદિક વસ્તુઓ ભરેલી છે અને ચોથા ભાઈના કલશમાં રત્ન ભરેલાં છે તો તેઓના પિતાને આવી રીતે પક્ષપાત કરવાનું શું કારણ? આ સંબંધી વિચાર કરી જલ્દી આનો ખુલાસો આપો. સૂક્ષ્મબુદ્ધિના પ્રતાપથી સર્વ મંત્રીઓ પણ પરસ્પર વિચાર કરી બોલ્યા કે હે નરેન્દ્ર! આ વાતનું ખરું તાત્પર્ય શું છે તે અમે જાણી શકતા નથી.

ત્યારબાદ ભૂપતિએ પોતાના નગરમાં પટલુ વગડાવ્યો અને

વૈશ્રમણ્યશેઠની
બુદ્ધિ.

જાહેર કરાવ્યું કે આ કલશોની ખરી હકીકત જાણી જે પુરૂષ આ વિવાદનો ન્યાય આપશે તેને મ્હારા સર્વ મંત્રીઓનો ઉપરી હું કરીશ. તે સાંભળી પોતાની બુદ્ધિને પ્રકાશ કરવા માટે એક વણિક પુત્રે તે પટલુનો સ્પર્શ કર્યો. તેથી તેને રાજાની પાસે લઈ ગયા. રાજાએ તેની આગળ સર્વ કલશોનું વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. પછી તેઓનું ખરું તાત્પર્ય જાણીને તે બોલ્યો--હે નરેન્દ્ર! જે પુત્ર જે કાર્યમાં કુશલ છે અને જે કામ

કરવાથી જેનું હિત થવાનું છે તે વસ્તુ તેઓને તેમનાં પિતાએ
 આપેલી છે. વળી તે રચના પણ ખાસ ઉપદેશ માટે કરેલી છે.
 તેના કલશમાં માટી ભરેલી છે, તેના ભાગમાં ક્ષેત્ર અને ખજાનાં.
 આદિકની સર્વ સંપત્તિઓ સમજાવી. કારણ કે જે જેતીના
 કલશમાં બહુ હુંસીયાર છે તે એનાથી જ જીવન ચલાવશે. તેમજ
 તેના કલશમાં અસ્થિ (હાડકાં) ભરેલાં છે તેના ભાગમાં ગાય,
 મજાદ, ઘોડા, હાથી વિગેરે સર્વ પશુ જાણવાં તેઓનું પોષણ
 કરવાથી જ તેનું હિત થવાનું છે એમ ઉપદેશ આપેલો છે. જેના
 કલશમાં લેખ પત્ર ભરેલા છે, તેના વિભાગમાં 'દેવહારોનું' સર્વ
 ધન જાણવું. કારણ કે તે ધીરધારનો ધંધો કરી પોતાનું હિત
 સાધી શકશે. વળી જે નાનો પુત્ર કે જે કૃષિ વિગેરે અન્ય કાર્યોમાં
 અશક્ત છે તે રત્નાદિક ધનવડે બહુ કાલ સુધી નિર્વાહ કરશે
 એમ સમજી તત્કારી ચોખ્ખતા પ્રમાણે બહુ પ્રેમથી તત્કાર
 પિતાએ ઘોડું ઘણું પણ જે કંઈ આપેલું છે તે બહુ વિચાર કરીને
 આપેલું છે એમ તત્કાર સમજવું છે. માટે તુરંત લક્ષ્મી માટે
 પરસ્પર વૈર ન કરે. પિતાનાં વચન સંભારે. કારણકે સહોદરનો
 સંબંધ આ દુનીયામાં બહુ દુર્લભ છે. કારણ કે બહુ પાલન
 પોષણ કરેલા એવા પણ અન્ય સ્વજનો છુટા પડે છે. પરંતુ
 દુઃખાવસ્થામાં ઠાપાયમાન થયેલા એવા પણ સહોદરો જ સહાય
 ભૂત થાય છે. માટે તત્કારે અન્યોઅન્ય ક્લેશ કરવો ઉચિત નથી.
 ત્યારબાદ ભૂપતિએ શેઠના મોટા પુત્રને પૂછ્યું કે તારા
 કલશમાં ધાન્ય કેટલું છે. ત્યારે તે બોલ્યો
 શેરાલનો પ્રભાવ. હે દેવ! એકલાજ મુકાથી પણ કંઈક વધારે
 દેખાય છે તેમજ બીજાને પૂછવાથી તેણે
 કહ્યું કે હાથી, ઘોડા, ઉટ વિગેરે પશુઓ દય હજાર છે. ત્રીજાને

પૂછવાથી તે જોલ્યો માંડલિક રાજાઓ પાસે પંદર લાખ રૂપીઆ માગતા નીકળે છે. પછી લઘુ પુત્રની પાસે રત્નનો કલશ ત્યાં મંગાવ્યો અને રાજાએ ઝવેરીઓને કહ્યું કે આ રત્નોની કિંમત કરો. જેથી તેઓએ રત્નોની કિંમત પંદર લાખ કરી. એ પ્રમાણે ચારે પુત્રોના લાગમાં હાથી તથા ધાન્યાદિકની કિંમત પંદર પંદર લાખ થઈ. પછી તે વણિકની વિશેષ બુદ્ધિ જોઈ સર્વે સંતુષ્ટ થયા. ત્યાર બાદ ભૂપતિએ તેને પૂછ્યું કે તું કોનો પુત્ર છે? હારી નામ શું? હાને કયો ધર્મ ઇષ્ટ છે? વણિક જોલ્યો હેરાજન? પૂર્ણભદ્ર વણિકને જ પુત્ર છે. તેઓમાં કોશલ નામે હું મ્હોટો છું અને દેશલ નામે મ્હારો નાનો લાઈ છે. જૈનધર્મમાં બતાવેલાં શ્રાવકનાં બાર વ્રત અમે ધારણ કરેલાં છે. તે સાંભળી રાજા બહુ પ્રસન્ન થયો. અને જોલ્યો કે હે બુદ્ધિનિધાન? આ મંત્રીમુદ્રા તું ગ્રહણ કર. કોશલ જોલ્યો મંત્રીમુદ્રા મ્હારાથી લઈ શકાય નહીં. કારણ કે તે હુષ્ટ કર્મ ગણાય છે. તેથી મ્હને કંઈ નહીં. ત્યારબાદ બહુ બગાટકારે રાજાએ તેને મુદ્રા વિના પણ સર્વે મંત્રીઓનું અધિપતિપણ આપ્યું. વળી પોતે રાજા પણ દરેક કાર્યમાં પ્રથમ તેને જ પુછે છે. તેથી સર્વ મંત્રીઓ તેની ઉપર ઇર્ષ્યાળુ થયા અને રાત્રિ દિવસ તેનાં છિદ્ર શોધવામાં તત્પર થયા.

એક દિવસ સર્વ મંત્રીઓ એકમતે થઈ રાજાને કહેવા લાગ્યા

કે હે જગત્પાલક? દેવગિરિ નગરનો અધિ

મંત્રીઓનું કપટ. પતિ રિપુગંજ નામે રાજા નિરંકુશ થઈ

આપની આજ્ઞા માનતો નથી. માટે આ

મહામંત્રીને તેની પાસે મોકલો. કારણ કે તે બહુ કુશલ છે

માટે કોઈપણ કુશલ વૃત્તાંત લઈ તે તેની સાથે સંબંધ યાતે

વિરોધ ગમે તે નીકાલ કરે તો ઠીક. પછી ભૂપતિએ મહામંત્રીને

કહ્યું કે તમે મંત્રીઓ પાસેથી ભેટ લઈ રિપુગંજની પાસે જાઓ

અને તમને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. હવે તે મંત્રીઓએ પણ તે ન લાગે તેવી રીતે કરંડીઆમાં બેટ નાખી લાગુ કરીને તેની ઉપર શીલ કર્યું. અને મદામંત્રીને કરંડીયો સોંપી દીધા. બેટલે દોશલ મંત્રી પણ દેટલાક પરિવારને સાથે લઈ પોતાની હદ છોડી ગિરિનગરમાં ગયો. રાજદ્વારમાં ગયા પછી દ્વારપાળે અંદર પ્રવેશ કરાવ્યો. મંત્રી પણ રાજાને નમસ્કાર કરી બેટનો કરંડીયો આગળ મૂકી યોગ્ય આસન ઉપર બેઠો. રાજાએ કરંડીયાનું શીલ તોડીને અંદર જોયું તો અંદર અને શંકરના દાસ્યસમાન ઉત્પળ ભરમ જોઈ. જેથી રાજાની જાકુટી ફરી ગઈ. તેથી તેણે મંત્રીને કહ્યું કે તારો રાજા બહુ નિર્ધન તેમજ નીતિહીન જણાય છે. કારણ કે મ્હારી બેટમાં તારા રાજાએ રાખ મોકલી છે તો ઠીક, શું તું અહીં મરવા માટે આવ્યો છે ? તું અહીંથી જલદી ચાલ્યો જા, કારણ કે હવે અવધ્ય હોય છે તેથી તને મુક્ત કરું છું. તેથી તું ત્યાં જઈને તારા અધિપતિને નિવેદન કર. કે, રાખના બેટલાથી કોપાયમાન થયેલો રિપુગંજ રાજા થોડા જ વખતમાં તેનું કળ તમને બતાવશે. તે સાંભળી દોશલ બોલ્યો કે નરેન્દ્ર ! આ પ્રમાણે એકદમ કોપાયમાન થવાનું કંઈ પણ કારણ નથી. હિત કે અહિતનો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરો. પછી રાજાએ તેને જ તે અંબધી પૂછ્યું. ત્યારે તે બોલ્યો કે રાજા ? મ્હારા સ્વામિએ મારે રસ્તાઓ વચ્ચે રાત્રીના સમયે અંધચિત્રી નામે યોગિની વિદ્યાની સાધના કરી તેથી સિદ્ધ થઈ તેણીએ મંત્ર સિદ્ધ આ ચમત્કારી ભસ્મ આપીને કહ્યું કે જે આ ભસ્મનું એકવાર લલાટમાં તિલક કરશે તેને હાકિની, શાકિની, યોગિની, ભયંકરવેતાલ, યક્ષ, રાક્ષસ, બૂત અને પ્રેત વિગેરે કોઈપણ દુષ્ટ પ્રાણીઓનો ભય થશે નહીં. તે સાંભળી યોગિનીએ આપેલી ભસ્મનું તિલક રાજાએ પ્રથમ કર્યું. પછી થોડી થોડી રાણીઓને

(૧૩૨)

તથા મંત્રી વિગેરે મુખ્ય લોકોને આપી. વળી ખાટી રહેલી આ ભસ્મ આપને માટે ભેટ તરીકે મોકલી છે. એમ સાંભળી રિપુ ગંજ રાજાએ પ્રસન્ન થઈ પોતે તે ભસ્મનું તિલક કર્યું. પછી સંતુષ્ટ થઈ કોશલ મંત્રીને પૂછવા લાગ્યો કે તમ્હારા રાજાની ખીજ કોઈ પણ એવી શક્તિ છે ખરી ? કોશલ બોલ્યો મ્હારા સ્વામિની અંદર એવી શક્તિઓ રહી છે કે તેનો અંશ માત્ર પણ અન્યમાં લાગ્યે જ હશે. વળી તેમની આજ્ઞા શક્તિ એવી છે કે આ દુનીયામાં કોઈ પણ પ્રાણી તેનું ઉલ્લંઘન કરી શકતું નથી.

ત્યારબાદ લિન્ન લિન્ન દેશોમાંથી આવેલા પુરૂષો સ્પર્ધાને લીધે પોતપોતાના રાજાઓની આજ્ઞાનું વર્ણન કરવા લાગ્યા. તેવામાં નગરની અંદર એકદમ ભયજનક મહાન કોળાહળ થયો. તે સાંભળી રાજાએ તે સ્વરૂપ જાણવા માટે

આજ્ઞાનો

ચમત્કાર.

તેના જાણકારને પૂછ્યું. અરે ? આ ખૂમ શાથી થઈ છે ? તેનો તપાસ કરી એક સુલટ બોલ્યો રાજાધિરાજ ! હાલમાં નગરની અંદર શૃંગાદિકને ઉખેડી નાખતો મહોન્મત્ત (નિરંકુશ) થએલો એક હાથી પોતાની મુઝા પ્રમાણે લોકોને ત્રાસ આપે છે. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો અરે ! સુલટો ! જલદી આ હાથીને પકડો. તે વખતે તેનો જવાબ કોઈએ પણ ન આપ્યો ત્યારે એક દ્વારપાળ વિનય પૂર્વક બોલ્યો. હે નરાધીશ ! પોતાના રાજાની આજ્ઞાથી આ મંત્રી પોતે જ હાથીને વશ કરશે. એમાં ખીજની જરૂર નથી. માટે એને જ આજ્ઞા આપો. રિપુગંજ રાજાએ તે પ્રમાણે કોશલને આજ્ઞા આપી. ત્યારબાદ કોશલ મંત્રી રાજાની આજ્ઞા લઈ ક્ષણમાત્રમાં નૃપ અને નાગરિક લોકો સાથે હસ્તિ પાસે ગયો. અને વિધિ સહિત હસ્તિસ્તાલન વિધાનું ધ્યાન કરી હાથીને કહ્યું કે જો તું અહીંથી ડગલું માત્ર પણ ચાલે તો ત્હને મ્હારા

રાજાની આજ્ઞા છે. તે સાંભળી તરત જ નીચી શુંદરી હાથી ચિત્રામણની માફક સ્થિર થઈ ગયો. તે જોઈ પરિજન સહિત નરેન્દ્ર પણ વિસ્મય થઈ મંત્રીની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. અને કહ્યું કે હે સત્પુરુષ ! આ હાથીને તેના સ્થાનમાં તું લઈ જા. પછી મંત્રીએ હાથીને કહ્યું કે હે ગજેન્દ્ર ! જા તારા સ્થાનમાં તું ચાલ્યો જા. હાથી પણ આજ્ઞા પ્રમાણે પોતાના સ્થાનમાં જઈ ઉભો રહ્યો. આ મહોદ્ધ આશ્ચર્ય જોઈ રાજાએ તેજ હાથી તેને લેટમાં આવ્યો. તેમજ તેના રાજાની આજ્ઞા પોતાના મસ્તકે ધારણ કરી વિવેક સહિત તે મંત્રીનું તેણે સન્માન કર્યું અને તેને વિદાય કર્યો. એટલે તે કોશલ પોતાના સિદ્ધપુર નગરમાં આવ્યો. હવે તેની સાથે મોકલેલા પોતાના ગુપ્ત સેવકોના મુખથી પ્રથમ જ સર્વ મંત્રીઓએ આ હકીકત બોલી હતી તેથી લેટમાં બસમ મોકલવાથી પોતે મરણની શંકા કરતા સર્વ મંત્રીઓ કોશલની પાસે જઈ પગમાં પડી પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યા. અને તેની અગાધ બુદ્ધિની પ્રશંસા કરતા છતાં તેની સાથે જ નરેન્દ્ર પાસે ગયા. કોશલ મંત્રી પણ સિદ્ધ નરેન્દ્રને નમસ્કાર કરી ત્યાં જે કાર્ય કરીને આવ્યો હતો તે સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. અને ચોખ્ખા સ્થાને બેસી ગયો. તે સાંભળી રાજા પણ બહુ ખુશ થઈ બોલ્યો હે મંત્રીશ્રી ! જેવી તારી ઇચ્છા હોય તે પ્રમાણે કોઈપણ દેશ તું મહણ કર. મંત્રી બોલ્યો હે નરસિંહ ! આપની કૃપાથી મહારે કોઈપણ પ્રકારની ન્યૂનતા નથી, તો દેશનું શું પ્રયોજન છે ? કારણ કે દેશ મહણ કરવાથી મહારા વિરતિવતની વિરાધના થાય છે. રાજાએ મહારી ઉપર આપ તુલ્ય થયા હો. તો મહારી સફળતિને આપનાર રથયાત્રાદિક મહોત્સવોવડે રીનશાસનની ઉત્તતિ કરાવો. તેથી હું પરમ સતોષ માનું છું. ત્યારબાદ જૂપતિ બોલ્યા જો કે તું નિરુપદ છ. તો પણ

ઘરખરચ નેટલું ધી, ખાંડ, ધાન્ય વિગેરે ચોગ્ય વસ્તુ
ગ્રહણ કર. ઠીક છે જેવી આપની આજ્ઞા એમ કહી મંત્રી
પોતાને ઘેર ગયો. ત્યારબાદ રાજાએ અધિકારીને હુકમ કર્યો
કે હજાર મુઠા ધાન્યના અને હજાર ઘડા ઘીના મંત્રીને ત્યાં
મોકલાવો. એટલે તેઓએ પણ તે પ્રમાણે બંદોબસ્ત કરાવ્યો.

કેશલ મંત્રીએ પોતાના નાના ભાઈ દેશલને કહ્યું કે આપણું

દેશલનો નિયમથી વધારે ધન લેશું થયું છે, માટે
અત્યાચાર. તેનો હીસાબ કરી જે કંઈક અધિક હોય
તે સર્વ રાજમંદિરમાં પાછું આપી દો.
દેશલે પણ તે વાત ધ્યાનમાં લઈ જે વસ્તુ

અધિક હતી તે પોતાના પરિવારને આપી અને કહ્યું કે આ
સર્વ વસ્તુઓ પોતપોતાના ઘરમાં રાખો. જ્યારે મહારો નિયમ
પુરો થશે ત્યારે આ સર્વ પદાર્થો તમહારી પાસેથી લઈશ.
સ્વજનોએ પણ તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું. આ પ્રમાણે દેશલનો
પ્રયત્ન કેશલના જાણવામાં આવ્યો. તેથી દેશલને બહુ ઠપકો
આપી કહ્યું કે હે બંધુ ! આમ અયોગ્ય પ્રવૃત્તિ કરવાથી પાંચમા
વ્રતમાં ત્રીજો અતીચાર તને લાગે છે. માટે હવે પણ નિયમથી
અધિક ધનનો ઉપયોગ ધર્મસ્થાનમાં કર અને આ અતીચારથી
છુટો થા. એમ બહુ સમજાવ્યો. છતાં પણ દેશલે માન્યું નહીં.
ત્યારબાદ તે દેશલ કાગ કરી અષ્ટ રૂઢિવાળો વ્યંતર દેવ થયો.
વળી પાંચસો મંત્રીઓના આધપતિ કેશલ મંત્રી પણ મરજી
સમયે દીક્ષા લઈ માહેદ્ર કંપમાં ઉત્પત્ત થયો. કંઈક અધિક
સાવધાનરૂપે આયુષ પૂર્ણ કરી ત્યાંથી ચવીને મહાવિદેહ
દેવમાં ઉત્પત્ત થઈ મોક્ષ મુખ પામશે. હે જન્ય પ્રાણીઓ ! આ
પ્રમાણે નિષ્કલક વ્રત પાળવાથી કેશલ મંત્રી મુખી થયો અને

દેશલ મતની વિરાધના કરવાથી બહુ દુઃખી થયો. માટે હંમેશાં બુદ્ધિથી નિરતિચાર મતપાળવામાં પ્રમાદ કરવો નહીં.

इति पञ्चपाण्डवते तृतीयातिचारविपाके देशलदृष्टान्तः समाप्तः ॥

દુર્લભગોપની કથા.

અતુર્યદિપદંચતુષ્પદપરિભાષાતિક્રમાતિચાર.

જ્ઞાનવિદ્ય રાજા બહુ જીજ્ઞાસુ હોવાથી પ્રભુને નમન કરી બોલ્યો, હે દયાળુ ભગવન ! હવે પાંચમા મતમાં ચોથા અતીચારનું લક્ષણ દ્રષ્ટાંત સહિત આપ કહે. જેથી અમારી જીજ્ઞાસા શાંત થાય. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે નરેન્દ્ર ! હોબરૂપી શ્રદ્ધથી શ્રદ્ધલુ કરાએલો જે પુરુષ લીધેલા નિયમનો અવધિપૂર્ણ થયા બાદ પશુઓનો પ્રસવ થાય તેવી ચોકવણી કરે છે. તે પ્રાણી દુર્લભની માફક ઉપહાસનું પાત્ર થાય છે.

મોટા મહીધર (પર્વત-રાજાઓ) થી મનોહર, સમુદ્ર સમાન પરિખા (ખાઈ) વડે વિભૂષિત દુર્લભદ્રષ્ટાંત. અને ઉત્તમ પ્રકારનાં ક્ષેત્રો જેમાં રહેલાં છે.

એવા જંબુદ્વીપની માફક વાસ કરવા લાયક

સૌભાગ્યપુર નામે નગર છે. તેમાં મહીધર (પર્વત-રાજાઓ) નાં શિર (શિખર-મસ્તકો) ઉપર સ્કુરણાયમાન છે. કર (કિરણો-દસ્ત) જેના અને શત્રુરૂપી અધિકારને નાશ કરવામાં સૂર્ય સમાન શરતેન નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. રંભા નામે તેની સ્ત્રી છે. હવે એક દિવસ રાજા પોતાના મહેલની અગારીમાં બેઠો હતો, તેવામાં પૂર્વ દિશા તરફ બહુ ઉત્સાહથી જતા નાગરિક લોકોને એક રાજાએ પોતાના સેવકને પૂછ્યું કે આ

લોકો હર્ષ લાર્યા ક્યાં જાય છે ? ઇંદ્ર, નાગેંદ્ર કે કાતિકે
 મીનો મહોત્સવ આજે હોય તેમ દેખાય છે । કારણકે
 બહુ ઉમંગથી શણગાર સજી ચાલ્યા જાય છે. પછી સેવક યોગે
 રાજધિરાજ ! આજે પૂર્વ દિશાના ઉદ્યાનમાં ચાર જ્ઞાનના
 જ્ઞાનસાગરસૂરિ પધાર્યા છે. તેમને વાંદવા માટે આ લોકો
 છે. તે સાંભળી રાજા પણ પોતે તત્કાલ સજ્જ થઈ સર્વ
 સહિત ત્યાં જઈ વિનયપૂર્વક સૂરિશ્વરને વંદન કરી જૈનધર્મ
 વ્યાખ્યા સાંભળતો હતો, તેટલામાં અકસ્માત ત્યાં એક
 જોડણું આવ્યું. તેમાંથી એક દેવ અપ્સરાઓ પાસે સંગીત
 પ્રારંભ કરાવ્યો. અને બીજો દેવ મનોહર શબ્દવડે સુવર્ણ
 (શરણાધ) ને વગાડતો હતો જેઓના કંઠમાં ઉત્તમ મોતી
 ચોના હાર હીપતા હતા, શરીરે સુંદર વસ્ત્રો પહેરેલાં હતાં અને
 જેમના પુષ્પ અને ઉન્નત સ્તનમંડલ ઘણાં શોભાયમાન દેખાતા
 હતાં એવી ગોવાલણીઓની પાસે નૃત્યની શરૂઆત કરાવી
 તેમજ તેઓ બહુ હાવભાવ અને અલિનય બતાવતી હતી
 તળી તેઓના હૃદયમાં બહુ શુભલક્ષિત દેખાતી હતી. મનમાં
 છદોના ઉચ્ચાર કરતી હતી, તેમજ જીનેંદ્ર લગવાવની સ્તુતિ
 કરતી હતી, કે જેમણે મણિસુવર્ણ વિગેરે ધનનો સર્વથા ત્યાગ
 કર્યો છે, જેમના ચરણ કમલમાં સુરેંદ્રો તથા નરેંદ્રો નમન કરે
 છે. સાતનય સહિત સમ્યકયુક્તિવડે ઉત્તમ સૂત્રોની વ્યાખ્યા
 આપવામાં બહુ કુશલ, તેમજ પોતાના વચનામૃતોવડે દેવતા
 રેંદ્રાદિક સર્વ પ્રાણીઓને સંતોષ આપનાર, મનુષ્યોના હૃદયરૂપી
 માનસરોવરમાં ઉજ્જવલ હંસ સમાન, શ્રેષ્ઠ એવા જ્ઞાન રૂપી
 મહાસાગરના પારગામી, ગર્વ રહિત સર્વ શમાદિ ગુણોના
 આધારભૂત, ગુણ સંપન્નવડે વિભૂષિત, નિર્મળ બુદ્ધિના ધારક
 ઉન્નત તથા સ્થિરતા ગુણમાં ભેરુ સમાન, યુગ પ્રમાણુ અવલોકન

રહે માર્ગમાં ગમન કરનાર ઉપદ્રાવ્ય કે સ્તુતિ કરનારા પ્રાણીઓ ઉપર સંમાનભાવે વર્તવાવાળા દરિદ્ર અને નરેન્દ્રને સંમાન ગણતા, સર્વ ગણધરોમાં ઉત્તમ પદ પામેલા, જેમના ધૈર્યની ઉપમા મળવી અશક્ય છે, દુર્લભ ચારિત્ર રૂપી ભાર જેમણે વહન કર્યો છે અને ભરત રાજાના વંશમાં વિશાલ ક્ષત્ર સમાન, તેમજ ત્રણલોકરૂપી વંશમાં મણિ સમાન એવા આદિનાથ ભગવાનને અમે નમીએ છીએ. એ પ્રમાણે નૃત્યની સમાંપ્તિ થયા બાદ રાજાએ મુનીશ્વરને પૂછ્યું કે આ દેવતાઓનું ભેડણું અહીં શા માટે આવ્યું છે? તેમજ ગોવાલણીઓનો વેષ શેરી આ દેવ ગોપીકાઓની મધ્યે નૃત્ય કરે છે, ગાય છે અને સ્તુતિ કરે છે. વળી બીજો દેવ પોતાના વેષેજ અંધારાઓની અંદરનાથે છે. અને અનેક રચનાવડે ગાયન કરે છે તેનું શું કારણ? ત્યાર બાદ શુદ્ધે બન્ને દેવોના પૂર્વભવની વાત કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો.

આ ભરતક્ષેત્રમાં વિનયવાન એવા સંજગનોના દેહ સમાન નર્મદા નદીથી વિભૂષિત વિંધ્ય નામે દેવોનો પુર્વભવ. પર્વત છે. તેની નજીકમાં યમરાજાની નગરી સમાન યમપટ્ટી નામે નગરી છે. તેમાં દુર્લભ અને વલ્લભ નામે બે ગોવાળીયા રહેતા હતા. બન્ને જણા ગાયો વિગેરે બહુ વૈભવોવડે પરિપૂર્ણ હતા. વળી તેઓ એક બીજા ઉપર બહુ સ્નેહ રાખતા હતા, બહુ ગોપ અને ગોપીઓના પરિવારથી સંપન્ન હતા. નિરંતર તેઓ જળ અને હીલા ધાસવાળા પર્વતના લત્તાજુહોમાં ગાયો ચરાવતા હતા. પ્રમદાઓની વેળી સમાન વીણાના મધુર સ્વરના ઉલ્લાસ સહિત શસના ગાયનોવડે પ્રમુદિત થઈ તેઓ દિવસ રાત્રી નિર્ગમન કરતા હતા. તેમજ શરણાર્થીઓના નાદવડે દિગતોને ગતવતા હતા.

કોઈક સાર્થવાહનની મેરણથી મહા કષ્ટવડે અમે તે

ધર્મેપદેશ.

યમપદ્મીમાં ગયા. ત્યાં તે જન્મે જણા
અમારી પાસે આવ્યા. અને વંદન કરી
પૃથ્વી ઉપર બેઠા. ત્યારબાદ અમોએ તેમને

ઉપદેશ આપ્યો, રે રે ! મહાન હર્લભ એવો આ મનુષ્ય અવ-
તાર પામી હંમેશાં તમારે ધર્મમાં ઉદ્યુક્ત થવું જોઈએ. ત્યારબાદ
નમસ્કાર કરી તેઓ પણ બોલ્યા કે અમે અમારા ધર્મમાં ઉદ્યુક્ત
થઈ હંમેશાં મૃગાદિક પશુઓનો વધ કરી નિર્વાહ કરીએ છીએ.
પછી અમોએ તેમને પ્રતિજોધ આપ્યો કે પશુઓની હિંસા કરવી
તમને ઉચિત નથી, તેમજ તે સત્ય ધર્મ ગણાય નહિ, કારણ કે
આ જીવિત જલજિંદુ સમાન ચંચલ છે. લક્ષ્મીનો વિલાસ
વિજળીના પ્રકાશ સમાન અસ્થિર છે. સ્વજન સંયોગ પવનથી
કંપાયમાન કમલપત્ર પર રહેલા જલ સમાન ચંચલ છે. સ્નેહ
પણ મદોન્મત્ત કામિનીના કટાક્ષની માફક ક્ષણિક છે. યૌવન
અવસ્થાનો વિલાસ યુવતીઓના હૃદયની વૃત્તિ સમાન બહુ ચંચલ
હોય છે. માટે તમ્હારે જૈનધર્મનું આચરણ કરવું તેજ ઉચિત
છે. વળી તે જૈનધર્મનું મૂલ સમ્યક્ત્વ કહેલું છે. માટે વિશેષ પ્રકાર
રે સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ કરી જીનેન્દ્ર કથિત શુદ્ધ ધર્મનું તમે સેવન કરો.
આ પ્રમાણેનો અમારો ઉપદેશ સાંભળી તેઓ વંદન કરી ફરીથી
બોલ્યા. હે ભગવન ! અમને જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપો, મુનિએ
પણ બન્ને પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો. તેમાંના પ્રથમનો મુનિ ધર્મ પાળ-
વામાં અશક્ત હોવાથી તેઓએ બાર પ્રકારનો ગૃહસ્થ ધર્મ
સ્વીકાર્યો. ત્યારબાદ અમોએ પણ ત્યાંથી અન્યસ્થલે વિહાર કર્યો.

હર્લભ અને વલ્લભ બન્ને જણુ વિધિ પ્રમાણે જૈનધર્મની
આરાધના કરતા હતા. તેવામાં તેઓને

ધર્મનો પ્રભાવ. કોઈક સમયે પાંચમા વ્રતમાં મહા સંકટ
આવી પડ્યું. એટલે સંકિર્ણતા આવી પડી.

પશુ કે તે બંધન જાણીએ પરિગ્રહનો નિયમ લીધા તે વખતે પશુ-
 મેની થોડી સંખ્યા લીધેલી હતી. તેથી દરેક વર્ષે પ્રસવ થવાથી
 (મુખ્ય) સંખ્યા નિયમથી અધિક થાય તો અતીચાર લાગે
 એમ જાણી વલ્લભ મૂળ પરિણામની સંખ્યા રાખીને વધારેનાં
 પશુઓ વેચીને નિયમની મર્યાદા જરોજર રાખતો હતો. તેમજ
 દુર્લભ પોતાની ગાયોની મૂળ સંખ્યા પૂર્વે થઈ એટલે નિયમનો
 સમય પૂર્ણ થાય ત્યારબાદ તેઓને ગંભીર રહે તેવી મુક્તિ કરી.
 તે બેઠું વલ્લભરાજ જોયો કે મૂઠ ? આ પ્રમાણે વિરાધના કર-
 વાથી પાંચમાં વ્રતનો અતિચાર તને બંધુ દુઃખદાયી થયો. એમ
 સાંભળી દુર્લભ જોયો:-એક ગુરૂ પાસે પશુઓની જેટલી સંખ્યા
 લીધી છે તેટલીજ સંખ્યા હાલમાં પણ છે. એક ઠંઠું પણ અધિક
 ખરીદ ક્યું નથી કે જેથી અતીચાર લાગે. પોતાની મેળેજ
 પશુઓ મૈથુન સંસારી ઉત્પન્ન થાય છે એમાં મહારો શો દોષ ?
 એવાં તેનાં વચન સાંભળી લોકો તેનું ઉપહાસ કરે છે. વળી
 વલ્લભરાજ ગુરૂના કહ્યા પ્રમાણે સાવધાન થઈ વ્રત પાલન કરતો
 હતો. એ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવાથી કેટલાક સમયે તે બંધન જણ
 મરણ પામ્યા. તેમાં વલ્લભરાજ ધર્મના પ્રભાવથી પ્રથમ દેવ-
 લોકમાં અને દુર્લભરાજ અતીચાર સેવવાવા ગાંધવ લોકમાં
 ઉત્પન્ન થયો. ત્યારબાદ તેઓ બંન્ને જણ પૂર્વજવંતું સ્મરણ થવાથી
 મહારી પાસે પ્રગટ થયા. તેઓમાંથી પ્રથમ દેવે તમ્હારો આગળ
 અપ્સરાઓ સાથે નૃત્ય મહોત્સવ કરીને પોતાના સત્ય નિયમનું
 ફલ પ્રકટ કરી બતાવ્યું, વળી વ્રતને કલંકિત કરનાર આ બીજા
 કિદ્દિબપીક દેવે ગાયોને વિદાય કરી તમારા બોધને માટે ગોપીઓ
 સાથે ગાયન કર્યું. એમ તેઓનું અરિત્ર કહી સૂરીશ્વર મોન રહ્યા.
 ત્યારબાદ ગંધર્વ દેવ જોયો કે એક ગુરૂ પાસે અમે બંન્ને

જભે પરિગ્રહ વિરતિવ્રત ગ્રહણ કર્યું હતું
 ગંધર્વનો છતાં પ્રમાદવશ થઈ મહે તે વ્રતને કલંકિ
 પથ્યાત્તાપ. કર્યું. બહુ ખેદની વાત છે કે ચિંતામાં
 સમાન વિરતિ વ્રતમાં કલંક લગાડીને મિ
 ભાંગી જનોમાં શિરોમણિ સમાન એવા મહે કોટી ધનને બદલે
 કોડી ખરીદી. વળી સંતોષરૂપી અમૃતનું પાન કરીને દુર્ભાગ્ય
 લીધે મહે તેને વમી નાખ્યું. કારણ કે વિરતિ વ્રત ગ્રહણ
 મૂઠા બુદ્ધિથી મહે તેને કલંકિત કર્યું. વળી આ દેવ અપ્સરાઓ
 સાથે જે કીડા કરે છે, તે તેના પરિગ્રહ વિરતિ વ્રતના પાલનમાં
 ફલ છે. વળી હું પ્રલાપપૂર્વક પ્રાર્થના કરું છું તો પણ આ અપ્સ
 રાઓ મને ઉત્તર પણ આપતી નથી. એમ સાંભળી રાજા
 હૃદયમાં વૈરાગ્યથી શુભ ભાવના પ્રગટ થઈ. તેથી સૂર મહારાજ
 જની પાસે તેમણે સમ્યક્ત્વાદિ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. બ
 દેવો પણ ગુરુ મહારાજના ચરણ કમલમાં નમસ્કાર કરી પોતાના
 સ્થાનમાં ગયા. ત્યાર બાદ પોતાના વિહારનો કંઠપ પૂર્ણ થવા
 ગુરુએ પણ અન્યસ્થલે વિહાર કર્યો. માટે હે ભગવાન પુરુષો
 જેમ વલ્લભરાજે નિષ્કલંક વિરતિ વ્રત પાળ્યું તેમ અન્ય લોકો
 પણ પ્રયત્ન પૂર્વક વ્રત પાલન કરવું.

इति परिग्रहपरिमाणव्रतेचतुर्थातिचारे दुर्लभराज

कथानकं समाप्तम् ॥

मानदेवश्रेष्ठीनीकथा.

પંચમકુખ્યપરિમાણાતિક્રમાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો હે જગદ્ગુરુ ! હવે પાંચમા અ

ચારનું સ્વરૂપ અમને સંભળાવે. શ્રી સુપાર્થ પ્રભુ બોલ્યા હે
મરેદ્ર ! જે પુરુષ પોતાના મૂળ નિયમથી અધિક થઈ ગએલી
પાત્રાદિક વસ્તુઓ ભાંગીને ફરીથી તેટલી સંખ્યા પૂર્ણ કરે છે.
જે માનદેવની માફક વિરતિમતની વિરાધના કરે છે.

ગાંધીના હાટની માફક સુગંધી દ્રવ્યોથી ભરપૂર ચાલિયામ
નામે નગર છે. તેમાં અંશૂત કલશ નામે
માનદેવદૃષ્ટાંત. સુપ્રસિદ્ધ થેષી છે અને જીનદેવી નામે તેની
સી છે. વળી તેઓને માનદેવ નામે એક પુત્ર
છે. તે સર્વ ઠંઠાઓમાં કુશલ છે; છતાં પણ હરિદ્રતાને લીધે બંદુ
એકાતુર થઈ પરિશ્રમણ કરે છે. એક દિવસ પોતાના પિતા સાથે
મુનિ મહારાજ પાસે ગયો. મુનિને વંદન કરી દેશના સાંભળવા
માટે બેઠા. મુનિએ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. આ દુનીયામાં મનુષ્ય
ભવ પામી સદર્મની સેવા કરવા. વળી તે ધર્મ સેવન પણ સતો
પથી જ ઉત્તમ પ્રકારે થાય છે. તે સતોષ તૃપ્તાનો ત્યાગ કરવાથી
થાય છે. તૃપ્તાનો ત્યાગ વિવેકથી થાય છે. વિવેક પણ મહાશુરના
વચનથી પ્રગટ થાય છે. માટે બુદ્ધિમાન પુરુષ શુદ્ધ ચિત્તથી શુર
મહારાજનાં વચન સાંભળવામાં નિરંતર સાવધાન રહેવું. કારણ
કે સતોષજ મોક્ષનું મુખ્ય સાધન છે. તેમજ આ લોકના મુખનું
મૂળ કારણ પણ તે સતોષજ છે. અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

સંતોષધર્ય મુચીનાં, દુરે દુઃસ્વપ્નમુચ્છયાઃ ।

લોમાશાયદ્વિતાના—મપમાનઃ પદે પદે ॥

અર્થ:—“સતોષરૂપી સમૃદ્ધિ વટે મુખ માનનાર પ્રાણીઓનાં ।
દુઃખ દૂર આપ્યાં જાય છે. તેમજ લોભ તૃપ્તિથી બંધાયેલા પ્રાણી-
ઓનું દરેક રથાને અપમાન થાય છે.” વળી આ દુનીયાની અંદર
, બીજાઓને જીતવાની ઈચ્છાવાળું જે પ્રાણીઓનું હૃદય હોય છે તે

મ્હોટામાં મ્હોટું દુઃખ ગણાય છે, તેમજ જેઓ ઈચ્છા સહિત પવર્તે છે. તેઓ ઉત્તમોત્તમ સુખિ ગણાય છે. કહ્યું છે કે—

તન્દુલમાનમેકં, કન્દર્પહરાડપિયુવતિરૈકૈવા ।

પૃથ્વીપતેરપિફલં, શેષઃ ક્લેશોઽભિમાનો વા ॥

અર્થઃ—“ઉદરપૂર્તિ માટે ચોખાઓનું માપ એક સરખું હોય છે. તેમજ કામદેવને હરણ કરનારી યુવતિ પણ એકજ હોય છે, માટે મ્હોટા પૃથ્વીપતિનું પણ ફળ માત્ર તેટલુંજ હોય છે.” બાકીને કલેશ અથવા અભિમાન સમજવો. વળી જેમ જેમ લોકની શાંતિ અને પરિચ્છેદનો આરંભ સ્વલ્પ થતો જાય છે તેમ તેમ સુખનું વૃદ્ધિ અને ધર્મની સિદ્ધિ થાય છે. એ પ્રમાણે દેશના સાંભળી પુત્ર સહિત શ્રેષ્ઠીએ દેશનાનો ભાવાર્થ સમજી મુનિ પાસે વિનંતી પૂર્વક સમ્યક્ત્વ સહિત પાંચમું અણુવત ગ્રહણ કર્યું. પદ્મ માનદેવ સહિત શ્રેષ્ઠી મુનીન્દ્રને નમસ્કાર કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. પુત્ર સહિત તે જૈનધર્મની આરાધના કરતો હતો, તેમજ નિર્ધનતાના દુઃખથી કલાંત થઈ માનદેવ નિરંતર અસ્થિરવૃત્તિમાં ફરતો હતો. તેવામાં એક દિવસ તે નગરની સમીપના મ્હોટા ઉદ્યાનમાં ફરવા નીકળ્યો હતો ત્યાં યોગીશ્વર નામે ત્રીદંડીને તેને સમાગમ થયો. આદરપૂર્વક નમસ્કાર કરી તેણે પૂછ્યું યોગીશ્વર ! કોઈપણ એવો ઉપાય બતાવો કે જેથી મ્હોટા લક્ષ્મીનો લાભ થાય. વળી હે યોગીન્દ્ર ! આજ સુધી મ્હોં જે ઉપાય કર્યા તે સર્વ નિષ્ફળ થયા છે. ત્યારે ત્રીદંડીએ કહ્યું. મ્હોં આગળ નકામું બોલવાની કંઈ જરૂર નથી. હે વત્સ ! જો ત્હારો વિશેષ લક્ષ્મી મેળવવી હોય તો છ માસ સુધી તું મ્હારી પાસે રહે. કોઈપણ સમયે મ્હારી પાસેથી ત્હારે દૂર જવું નહીં. વળી લોજ વિગેરેની કોઈ પ્રકારે ચિંતા કરવી નહીં. પછી માનદેવ બોલ્યો આપનું કહેવું યોગ્ય છે પરંતુ મ્હારા માતાપિતાને લોજનમા

પણ આપે તેવું દોષ જીભું માણસ નથી. વળી તેઓ વૃદ્ધ અવસ્થા હોવાથી અશક્ત અને વ્યાધીને લીધે દીન અવસ્થામાં આવી પડ્યાં છે. તેથી મહારા વિરહને લીધે તેઓ જીવિ શકે તેમ નથી. તો હવે મહારે શું કરવું ? ત્રીકાંડીએ કહ્યું હે વત્સ ! જો એવી અડચણ હોય તો વજાંકુશ નામની એક ઉત્તમ વિદ્યા હું ત્હને આપું છું તે લઈ તું ઘેર જા અને માત્ર આ વિદ્યાના સ્મરણથી હૃદયમાં ત્હને પાંચ પલ રૂપ પ્રાપ્ત થશે. માટે સર્વ ઉપાય પડતા મૂકી આ ઉપાય ત્હારે જલદી કરવો, જેથી તું મુખી થઈશ એમ કહી તે યોગીશ્વર અદ્રશ્ય થઈ ગયો.

માનદેવ વિદ્યા લઈ પોતાને ઘેર ગયો. રાત્રીએ અધિપૂર્વક વિદ્યાનું સ્મરણ કરી સુઈ ગયો. પછી તે વિદ્યાનો અમરકાર. વિદ્યાદેવીએ પણ પ્રસન્ન થઈ તેના ઓશીકા નીચે પાંચ પલ રૂપ મુક્યું. પ્રભાતકાળમાં પોતે જાગતુ થયો અને ઓશીકા નીચેથી તે રૂપ લઈ બહુ ખુશી થયો. હૃદયમાં એ પ્રમાણે રૂપ મળવાથી બહુ પૈસાદાર થઈ ગયો અને ઘર વિગેરે ખરીદ કર્યાં. તેમજ ધર્મમાર્ગમાં પણ કંઈક વાપરવા લાગ્યો. વળી રૂપાનાં વાસણ પણ ધડાવવા લાગ્યો. તેજોઈ તેના પિતાએ પૂછ્યું હે વત્સ ! ત્હારા ઘરમાં આ રૂપાનાં વાસણ ક્યાંથી આવ્યાં ? મૂળ દ્રવ્ય તો ત્હારી પાસે કંઈપણ હતું નહીં છતાં આટલું દ્રવ્ય ત્હેં ક્યાંથી મેળવ્યું ? ત્યારે માનદેવે પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત કહી બતાવ્યું. એટલે એક બહુ ખુશી થયા. પછી પોતે તપાસ કરવા લાગ્યા અને પોતાના નિયમથી અધિક સંખ્યાવાળાં પાત્ર જોઈ વિરતિવ્રતની વિરાધનાથી ભય પામી તે બોલ્યો આપણે બન્ને જણે દશ વાસણ રાખવાનો નિયમ લીધો છે. છતાં પાત્રો વધારે દેખાય છે. તે વાત માનદેવે કબુલ કરી ને નિયમથી અધિક વાસણ હતાં તે બાંગી નાખી દશની

સંખ્યા કાયમ રાખી. અને કહ્યું કે હે તાત ! પાત્રની સંખ્યા
 બરાબર છે માટે વિરતિવ્રતનો ભંગ હવે થવાનો નથી. તે સંખ્યાથી
 ખીલકુલ તમ્હારે ભય રાખવો નહીં. વળી તોલમાં પણ પાંચ
 પાત્ર તો હલકાં કરાવ્યાં છે. શ્રેષ્ઠી બોલ્યો:-વત્સ ! એમ છતાં
 પણ વિરતિ કલંકિત ગણાય. વળી અગ્નિમાં પ્રવેશ, ભયંકર
 અંધારા કૂવામાં અંપાપાત, તીક્ષ્ણ તરવારની ધારા ઉપર ચાલવું,
 સમુદ્રમાં પડવું, શત્રુઓમાં વાસ કરવો, વિષ લોજન અને
 વાઘેણના સ્તનથી દુધનું પાન કરવું શ્રેષ્ઠ છે; પરંતુ વિજળી સમાન
 ચંચળ લક્ષ્મી માટે વીરપુરુષોએ કોઈપણ સમયે વિશેષ કરીને
 ગ્રહણ કરેલા વ્રતનો ભંગ કરવો યોગ્ય નથી. માટે આ વિધાવડે
 પ્રાપ્ત થતા ધનનો તું ત્યાગ કર. અથવા અધિક દ્રવ્યનો ધર્મ
 કાર્યમાં નિયોગ કર, નહીંતો અતિ ભયંકર આ સંસારમાં વિરતિ
 વ્રત પામીને પણ ત્હારે ભ્રમણ કરવું પડશે. પછી માનદેવ
 બોલ્યો:-તાત ! આ તમ્હાડું બોલવું સર્વથા અયોગ્ય છે. કારણકે
 પાત્ર ભાંગીને એકઠાં કરવાથી તમ્હારી ગ્રહણ કરેલી સંખ્યાનો
 ભંગ થતો નથી. ત્યારબાદ શ્રેષ્ઠીએ પણ છેવટે પુત્રને કહ્યું કે
 તમ્હારી આગળ ત્હારે અસત્ય ઉત્તર આપવો નહીં. હવે તું ત્હારો
 ભાગ લઈ જુદો નીકળ. માનદેવ પણ પિતાનું વચન માન્ય કરી
 જુદો રહ્યો અને વેપાર કરવા લાગ્યો. શ્રેષ્ઠી પણ ધર્મમાં બહુ રાગી
 બની નિષ્કલંક ગૃહિધર્મ પાળવા લાગ્યો. તેમજ માનદેવ પણ
 અનુક્રમે બહુ ધનવાન થઈ ગયો. પણ લોભરૂપી ગ્રહણો વિમૂઢ
 બની ગયો. તેથી અકસ્માત મરકીના રોગથી મરીને નરક સ્થાનમાં
 ગયો. અને વિરતિભંગના પાપને લીધે ચિરકાળ તે ભવ ભ્રમણ
 કરશે. પ્રથમ તો માત્ર અતીચાર થયો હતો, પરંતુ પછીથી
 વ્રતનો ભંગ પણ થયો. માટે પ્રથમથીજ વ્રતમાં કિંચિત માત્ર
 પણ અતીચાર સેવવો ઉચિત નથી; કારણકે થોડા પણ અપય્ય
 લોજનના સેવનથી રોગની માફક પ્રતિ દિવસ તે વૃદ્ધિ પામે છે.

અમૃતકલશ એથી પણ શુદ્ધ વિરતિરત્નના પ્રભાવથી સમા-
ધિપૂર્વક દેહનો ત્યાગ કરી અનંતકુમાર
અમૃતકલશાએથી. દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયા. ત્યાંથી અયવીને
ત્રીજે ભવે મોક્ષપદ પામશે. માટે હે ભવ્ય
પુરુષો ! ભલે યોડું પગાય તો યોડું પાળવું એષ છે, પરંતુ મતમાં
અતિચાર સેવવો યોગ્ય નથી. તૃપ્ત્યાથી શુષ્ક થયું છે શરીર
જેમનું એવા હે મુમુક્ષુજનો ! તમે સંતોષરૂપી રસાયણનું હમેશાં
પાન કરો, જેથી જરા મરણને દૂર કરનાર નિવૃત્તિપદ પ્રાપ્ત થાય.
જેઓ નિરંતર આનંદિત થઈને સંતોષરૂપી નંદનવનમાં ફીડા કરે
છે, તેઓને ધનવાન, શુભવાન, ક્ષમાવાન, વિવેકી અને મત-
ધારી બાળવા. વળી જે પુરુષને એક સ્ત્રી હોય તેને ચિંતા પણ
પાડી હોય છે. અને જ્યાં સ્ત્રીઓનો વધારો હોય છે ત્યાં ચિંતાનો
રજુ વધારો થાય છે. તેમજ પુત્રાદિક પ્રજા અને હાથી, યોડા,
ચ, પર અને ધનાદિક વૈભવની વૃદ્ધિ થવાથી અનુષ્ઠાના હૃદયમાં
કંતાપની વૃદ્ધિ થાય છે. વળી પરિમહથી વિમુક્ત થયેલા અને
પ્રાંતિમુખને અનુભવતા એવા સંતપુરુષોને જે નિવૃત્તિમુખ મળે
છે, તે નિવૃત્તિરસને તો તે મુનિવરોજ અનુભવે છે. અન્ય પ્રાણી-
ઓ શું જાણી શકે ? તેમજ અનુષ્ઠાને જેટલા અંશે લોભ હોય
છે તેટલુંજ દરિદ્રપણું જાણવું, સંતોષી પુરુષ દરિદ્રતા ઉપર પગ
મૂકી મુખે મુર્છ રહે છે. વળી ધનાઢ્ય પુરુષ પણ અતિ દરિદ્રીની
માફક પોતાનાથી અધિક એવા એક બીજા ઉપર દ્રષ્ટિ ફેરવતો
છતો બહુ દુઃખી થાય છે, તેમજ દરિદ્રી હોવા છતાં પણ સંતોષ-
રૂપી રસાયણનું પાન કરવાથી ધનવાનની માફક આચરણ કરે છે.

इति पञ्चमव्रतपञ्चमातिचारविपाके मानदेवदृष्टान्तः समाप्तः ॥
तत्समाप्तौ श्रीमच्छंभुगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्थजिनच-

રિત્રસ્ય શ્રીસકલસૂરિપુરન્દરાયમાણપરમગુરુતપાગચ્છાધિરાજશા-
સ્ત્રવિશારદજૈનાચાર્યયોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકરશ્રીમદ્બુદ્ધિ-
સાગરસૂરિશિષ્યપ્રસિદ્ધવક્તેતિ લબ્ધશ્રુતિ, વ્યાખ્યાન-
કોવિદ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ અજિતસાગરગણિકૃતગુર્જર-
ભાષાનુવાદે પ્રમુદેશનાપ્રબન્ધે સદૃષ્ટાન્તાતીચા-
રવ્યાખ્યોપેતં પંચમાણુવ્રતં સમાપ્તમ્ ॥

મનોરથવણિકની કથા.

દિક્પરિમાણુવ્રત.

દાનવિર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે હું લગવનું ? છઠું દિગ્વિરમ્ભ
વ્રત કહ્યું છે તેનું લક્ષણ અતીચાર સહિત સંભળાવી અમને જ
તાર્ય કરો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા હે રાજા ? જે શ્રાવક ઉચી
નીચી અને તિર્યગ્ દિશા સંબંધી ગમન કરવામાં યોજન સંખ્યા
નું પ્રમાણ કરે છે, તે ચૌદરજળ પ્રમાણ લોકમાં રહેલા જીવોને
અલયદાન આપવામાં હેતુભૂત થાય છે. કારણકે આ લોકમાં વિ-
રતિ વિનાના જીવો તપાવેલા લોઢાના ગોળા સમાન રહેલા છે.
માટે દિગ્ગમનનું પ્રમાણ કરનાર પ્રાણી મનોરથની માફક
આત્મહિત સાધે છે. જેમકે—ધન્યપુર નામે નગર છે, તેમાં
ધન ધાન્યથી વૃદ્ધિ પામેલા ઘણા ત્રણિકજનો વસતા હતા.
તેઓમાં સુધન નામે એક મુખ્ય મહોટો શ્રેષ્ઠી હતો. અને બહુ
કીર્તિવડે પ્રસિદ્ધ થયેલી મહિમા નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેઓને
મેઘરથ અને મનોરથ નામે વિનયવંત બે પુત્ર હતા. તેઓ
હમ્મેશાં ઉદ્યાન, સરોવર અને નદી વિગેરે સ્થાનોમાં વિલાસ કરતા
હતા. એક દિવસ તેઓ આગ્રવનમાં ગયા. ત્યાં લતામંડપમાં

પ્રસાસન વાળી બેઠેલા, વગી તપશ્ચર્યારૂપી સૂર્યના તાપથી તપી ગયું છે શરીર જેમનું એવા અને દુઃખે પારણ કરવા લાયક ચારિત્રભારને વહન કરવામાં પુરંધર સમાન તેમજ દુષ્ટ એવાં આઠ કર્મરૂપી શત્રુઓને મદન કરવામાં મેહોટા મલ્લ જેવા, અત્યંત સ્થામ ક્રાંતિને લીધે મેઘની ઉપમાને વહન કરતા, તેમજ મેલને પારણ કરતા, નાસિકાના અથ ભાગમાં છે દ્વિ જેમની, મનથી પણ મત ભંગની પ્રાર્થના નહીં કરનાર, અનેક ઉપસર્ગોને છતવામાં સમર્થ છે દેહ જેમનો, બાવીશ પરિવહોના મેહોટા મંદિર સમાન, શુદ્ધ ભક્તિના સારભૂત અને સંસારરૂપી મહાસાગરનો પાર પામેલા એવા એક મુર્નીદ્ર તેમના જોવામાં આવ્યા. અને તરતજ તે બન્ને જણે તેમને વંદન કર્યું. ત્યારબાદ સત્જનોને આનંદદાયક એવા શ્રેષ્ઠીના મેહોટા પુત્રે પ્રશ્ન કર્યો કે હું મુર્નીદ્ર ! ક્ષત્રમ અને તેજસ્વી એવા આ ભર યૌવનમાં આપે શા માટે દીક્ષા લીધી છે ? વળી હે પ્રભો ! જો આપના ધ્યાનમાં વિશ્વ ન થાય અને તેથી જો શુભ થતો હોય તો કૃપા કરી મહારા પ્રશ્નનો ઉત્તર વિશંબરહિત કહો. ઉત્તરે ક્રાંતની પંક્તિવંદે અધરોહને દીપાવતા એવા મુનિ મહારાજ મધુર સ્વરે જોડ્યા-કમલપત્ર ઉપર રહેલા જલમિંદુ સમાન અંશલ એવું ધન, યાવન, છવિત અને મિત્રબલ વિગેરે સર્વ વસ્તુ પણ મત ગ્રહણ કરવામાં કારણભૂત છે; પરંતુ મહારે મત ગ્રહણ કરવામાં હેતુભૂત તો એક રાજકન્યા થયેલી છે, તે સાંભળી સાવધાન ચિત્તે પશ્ચિદ્ પુત્ર જોડ્યો કે તે રાજકન્યાને તમારા વૈરાગ્યનો હેતુ થવાનું શું કારણ ?

મુનિએ વૈરાગ્યનું કારણ કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો. આ ભરત-ક્ષેત્રમાં વિખ્યાત અને સર્વ સંપદાઓથી વૈરાગ્યકારણ. ભરપુર ધરણીતિલક નામે નગર છે. તેમાં રૂપવંદે સુરેન્દ્ર સમાન અને દાન કીર્ત્યાદિક

ગુણોનો આશ્રયભૂત મહેશ્વર નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો.
રૂપમાં રતિ સમાન, શુદ્ધ શીલ, લાવણ્ય અને ઉત્તમ લગ્નવાર્તા
તેની સ્ત્રી હતી. કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં તેઓને તિલોત્તમ
નામે એક પુત્રી થઈ. અનુક્રમે લર યૌવનમાં આવેલી તે પુત્રીને
જેઠ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, મહારી આ પુત્રીનો યોગ
લક્ષ્મી કોણ થશે ? યૌવનરૂપી અશ્વને દમન કરનાર, રૂપમાં કામ
સમાન, ઉદ્ધત શત્રુઓને વશ કરવામાં ઈંદ્ર સમાન, હૃદયમાં
અમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર, સર્વ મનોરથને પૂર્ણ કરનાર
સર્વ કલાઓમાં દક્ષ અને બહુ બુદ્ધિશાલી એવો તે હોવો એ
એ. પછી રાજાએ પૂછ્યું હે પુત્રી ! તારો વર કોણ થશે ? તે
જલદી બોલ ? ત્યારે તે બોલી હે તાત ! સુલટ, નૈમિત્તિક અથવા
વિજ્ઞાનવેદી, એ ત્રણમાં કોઈપણ ઉત્તમ એવો એક મહારો લાવ
થાઓ. એ સિવાય બીજા કોઈને હું વરવાની નથી એવો મહારો
નિશ્ચય છે. એ પ્રમાણે પુત્રીનો નિયમ સાંભળી રાજાએ તરત
મંત્રી, થગીધર-હજીરી અને દંડાધપતિને હુકમ કર્યો કે આ
દિશાઓમાં જલદી તપાસ કરો અને કોઈપણ ખ્યાતિ પામેલો
સુલટ, બહુ વિજ્ઞાન કલામાં દક્ષ અથવા નૈમિત્તિકને અહીં લાવ
કદાચિત તેવો ન મળે તો તેવા ગુણવાળો કોઈપણ વર શોધ
લાવો કે જેથી મહારી પુત્રીનો મનોરથ પૂર્ણ થાય.

મંત્રી વિગેરે ત્રણે જણે પ્રથમ-તો સર્વ નગરમાં શોધ કરી
પરંતુ તેવો ગુણવાન કોઈ કુમાર મળ્યો નહીં. તેથી તેઓ બહારના ગામોમાં નીકળી
મંત્ર્યાદિકનું પ્રયાણ. પડ્યા. અને ત્યાં જુદા જુદા ઠેકાણે શોધ
કરવા લાગ્યા. મંત્રીએ એક શૂર પુરુષ

જોયો. તે ધનુષવિદ્યામાં બહુજ કુશળ હતો, મંત્રીએ તેને પૂછ્યો
શત્રુઓનું સૈન્ય તારા મહામું આવે તો તારામાં કઈ શક્તિ છે

ખુબ જોડ્યો. ધનુષ્યવટે ભક્ષ ધનુષ્યોને પણ જુલુમારમાં હું વિરજ
 હું હું. મંત્રી જોડ્યો, તેમાં શું પ્રમાણ ? ખુબ જોડ્યો. દબાર
 ખુબ જોડ્યો. મંત્રી સાથે શુદ્ધ કરવા જોડ્યો. જેથી તમને જરીકા
 થાય. મંત્રીએ તેની સાથે શુદ્ધ માટે દબાર ખુબ જોડ્યો.
 તેઓએ જોઈ ખુબ ઉપર દબારો જાણીની જુદી કરી. પણ તે
 ખુબ જોડ્યો. વ્યવસ્થાવટે ધનુષ્યોનાં દબારો જાણી જાણી કર્યા.
 આ પ્રમાણે જોઈ જુલુમાર નેનું પરાક્રમ જોઈ મંત્રી જોડ્યો. તે
 ખુબ જોડ્યો. તદ્દારે વિજય થયો. માટે હવે આ શુદ્ધને જાણે કર અને
 ચિરકાલથી ઉપાર્જન કરેલા પુરુષી પ્રાપ્ત થયેલી રતિ, રંજા
 અને પાર્વતી સમાન કાજપુત્રીને તું પડજ. જોઈ કદી મંત્રીએ
 જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો. જોડ્યો.
 માત્રમા દિવસે ઉત્તમ લગ્ન આવે છે. જો પ્રમાણે નહીં કરી મંત્રી
 નેવૃત્ત થયો. તેમજ પ્રતિદારે પણ કરતાં કરતાં મદા કરે જોઈ
 રંજ્ય જોડ્યો. તે વિજ્ઞાનશાસ્ત્રમાં બહુજ કુશલ હતો. તેણે
 પણ પ્રતિદારને જોઈ ઉત્તમ રથ પોતાનો બનાવેલો બતાવ્યો.
 તેમજ પ્રતિદારને તે સૂત્રધાર રથમાં બેસારીને આકાશમાર્ગે લઈ
 ગયો. પછી કીલિકાપ્રયોગવટે તેને ધરણીતિલક રાજા પાસે લઈ
 ગયો. ત્યારબાદ ત્યાંથી કુમારીની મુલાકાત કરાવી. કુમારી રથને
 ચમત્કાર જોઈ બહુ ખુશી થઈ અને જોડ્યો. તેણે સૂત્રધાર ! તું
 મદારો ભરતો છે. તેણે પણ કુમારીનું વચન અંગીકાર કર્યું.
 ત્યારબાદ જમણ કરતા થગિધરે પણ ત્રિકાલદર્શી સુદર્શન નામે
 ઉત્તમ નૈમિત્તિકને જોડ્યો. કાલ્યો, અને પોતેજ ત્યાં આવી તે
 કન્યાનું તેણે સાતમે દિવસે શ્રદ્ધ લગ્ન નિર્ધાર્યું. હવે તે ખુબ,
 રથકાર અને નૈમિત્તિક જોઈ ત્રણે જણાઓએ તે કન્યાને પરણવા
 માટે રાજાને કહ્યું. તેટલામાં તે તિલોત્તમા કુમારીને કોઈક હરી
 ગયો. જેથી રાજાએ તેજ વખતે નૈમિત્તિકને પૂછ્યું કે મદારી

પુત્રીને કોણ લઈ ગયો હશે ? અને હાલમાં તે ક્યાં હશે ? નૈમિત્તિક બોલ્યો વિદ્યાધર તેને હરી ગયો છે અને હાલમાં તે વિદ્યાધરના ચલમાં છે. પછી રાજાએ રથકારને કહ્યું કે રથ તૈયાર કર, તેણે પણ રથ તૈયાર કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ સુલટને કહ્યું કે આ નૈમિત્તિકની સાથે રથમાં બેસીને જલદી તું અહીંથી જા અને વિદ્યાધરને જીતીને મ્હારી પુત્રીને અહીં લાવ. આ પ્રમાણે આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરી ત્રણે જણા રથમાં બેસી ગયા અને નૈમિત્તિકે બતાવેલા સ્થાનમાં તેઓ ગયા. ત્યાં કુમારીની આગ બેઠેલો અને મધુર વચનોવડે પ્રાર્થના કરતો યુવાન એવો એ વિદ્યાધર તેઓના જોવામાં આવ્યો. પછી સુલટે તે વિદ્યાધરને કહ્યું કે રે અધમ ! પુરૂષનું સ્વરૂપ એટલે પુરૂષાર્થ તું પ્રગટ કર, શસ્ત્ર ધારણ કર અને ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કરી લે. એમ કહી તેણે કામદેવના બાણની માફક પોતાના બાણોવડે વિદ્યાધરને વિધિ નાખ્યો. અને તિલોત્તમાને રાજાની પાસે લાવ્યો. પછી નૈમિત્તિક રથકાર અને સુલટ એ ત્રણે જણાઓ તિલોત્તમાને પરણવા માટે પરસ્પર વિવાદ કરવા લાગ્યા, નૈમિત્તિક બોલ્યો મ્હારા નિમિત્તજ્ઞાનથી આ કુમારીનો પત્તો લાગ્યો માટે આ કન્યાને પ્રથમ હજી મ્હારો છે. રથકાર બોલ્યો મ્હારા રથવડે આ કુમારી અહીં આવી છે તેથી આ કુમારીને હું પરણીશ. ત્યારબાદ સુલટ બોલ્યો તમ્હારી સમક્ષ તે હુષ્ટ વિદ્યાધરનો સંહાર કરી આ કુમારીને હું અહીં લાવ્યો છું. માટે મ્હારા જીવતાં આ રાજકુમારીને જે વરશે તેને પણ વિદ્યાધરની માફક હણીને આ કન્યાને હું વરીશ. આ પ્રમાણે તેઓનાં વચન સાંભળી રાજા ચિન્તારૂપ મહાસાગરમાં પડ્યો અને કુમારીને એકાંતમાં બોલાવીને તે સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે હે પુત્રી ! હવે આ સંકટ સમયમાં આપણે શું કરવું ? જોકે આ ત્રણે જણા ઉપકારી છે. માટે કો

રવાની તહારી ધમ્મિ છે ? કુમારી બાલી પિતાજી ? મુબટ સાથે
જુને પરણાવો. કારણકે તે બહુ પરાક્રમી છે. તેથી તે બન્નેને મારી
માખે એમાં કંઈ સંદેહ નથી, એકે મહેં પ્રથમથી મહારા હૃદયમાં
તેા રથકારને સ્વીકારેલો છે; પરંતુ પોતાનું ચિંતિત સિદ્ધ થતું
નથી. માટે હે પિતાજી ? હવે હું તે મુબટને વરીશ. અને રથ-
કાર તથા નૈમિત્તિકને સમજાવીને કહો કે તેઓ પોતાના સ્થાનમાં
જલદી ચાલ્યા જાય. ત્યારબાદ રાજાએ વિશેષ પ્રકારે સત્કાર કરી
તે બન્નેને વિદાય કર્યા અને મુબટને કન્યાદાન આપીને માંડલિક
રાજાના સ્થાનમાં સ્થાપન કર્યો.

તિલોત્તમા રાજકુમારીના વિરહને લીધે રથકાર વિલક્ષ થઈ
બહુ દુઃખી થયો. અને વિચાર કરવા લાગ્યો.

રથકારચરિત્ર. આંહી આ કુમારીએ પોતાનું વચન ન પાળ્યું

માટે આ મન, સંપત્તિ, જીવિત, સ્વજન,

પરિજન કે વિજ્ઞાનનો પણ આ કુમારી વિના હવે શો ખપ છે ?
એમ સમજી તે જલદી પર્વતના ઉચા શિખર ઉપર ગયો અને
મરણ માટે અંપાપાત કરતો હતો તેટલામાં ત્યાં ધ્યાનમાં બેઠેલા
મુનિ મહારાજ તેના જોવામાં આવ્યા. તેથી વિનયપૂર્વક તેણે મુનિની
પાસે જઈ નમસ્કાર કર્યો. મુનિ પણ ધર્મલાભ આપી બોલ્યા હે
ભદ્ર ! આ નિર્જન વનમાં તું કેમ આવ્યો છે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે,
દુઃખનો માર્યો હું મરણ માટે અહીં આવ્યો છું. મુનીંદ્ર બોલ્યા,
તમ્હારા સરખાઓએ બાલમરણ કરવું ઉચિત નથી. કારણકે આ
પ્રમાણે અકાળ મૃત્યુ કરવાથી કર્મના આધોન થયેલા જીવને
ફરીથી પણ બહુવાર આવાં મરણ કરવાં પડે છે. માટે છઠ્ઠા, અઠ્ઠમ
વિગેર વિશેષ તપશ્ચર્યાથી કર્મનો તું ક્ષય કર વળી તે તપશ્ચર્યા
મન, વચન અને શરીરની શુદ્ધિવડે સિદ્ધ થાય છે. તેમજ તે શુદ્ધિ
સર્વ સંગથી વિરક્ત થયેલા મુનિઓને સારીરીતે પ્રાપ્ત થાય છે.

માટે તું પણ મુનિધર્મનો સ્વીકાર કર. આ પ્રમાણે મુનીંદ્રના મુખારવદથી ઉપદેશ સાંભળી તેણે તે પ્રમાણે મુનિધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. તજ હું પોતે છું.

એ પ્રમાણે મુનીંદ્રનું વચન સાંભળી મેઘરથ બોલ્યો કે મુનીંદ્ર ? હંમેશાં જીવોને સેંકડો આવા હેતુઓ

મેઘરથ. આવી મળે છે. તેમાં કેટલાક આ પ્રમાણે

પણ કરે છે. માટે કૃપા કરી મ્હને પણ મહારા લાયક ધર્મનો ઉપદેશ આપો. જેથી હું પણ સમ્યગ્ પ્રકારે તે ધર્મનો સ્વીકાર કરીશ. ગુરૂએ તેમને હિતકારી એવો સમ્યક્ત્વાદિક શ્રાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. તેમાં પણ દિગ્મતને વિશેષ ઉત્તમ જાણી વિસ્તાર પૂર્વક તે કહ્યું. તપાવેલા લોઢાના ગોળા સમાન અતિ દારૂણ, વળી પરિણામથી નહીં વિરામ પામેલો અને દિગ્ગમનનો જેણે નિયમ નથી કર્યો એવો પ્રમાદી જીવ સર્વત્ર કયું પાપ નથી બાંધતો ? દિગ્ગમનનું પરિમાણ ગ્રહણ કરવાથી નિરંતર નિયમ પૂર્વક સુવિશુદ્ધ જીવદયાનો પરિણામ સિદ્ધ થાય છે. અને તેવા ભાવથી હંમેશાં અહિંસા ધર્મ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી તેથી અવશ્ય નિર્જરા થાય છે. માટે આ દિગ્મત ગ્રહણ કરવા લાયક છે. તેમજ આ પ્રમાણે ચિંતવવું કે જેઓ નિરંતર આરંભના ત્યાગી છે. તેવા સાધુઓને નમસ્કાર થાયો. વળી જેઓ સ્વજનાદિકને ત્યાગ કરી ગામ નગરાદિકથી વિભૂષિત એવી પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરે છે તેઓને ધન્યવાદ ઘટે છે. તેમજ ઈર્ષ્યાદિક સમિતિઓ પાલવામાં તત્પર થઈ વિધિ પૂર્વક વિહાર કરતા મુનિઓ ભુવન લક્ષ્મીના હાર સમાન જાણવા અને તેઓને વારંવાર નમસ્કાર છે. આ પ્રમાણે મુનિનો ઉપદેશ સાંભળી તેઓએ પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં સારભૂત એવો સમ્યક્ત્વાદિ જૈન ધર્મનો વિશેષ કરી સ્વીકાર કર્યો અને સંક્ષેપથી દિગ્મત પણ સમ્યગ્ પ્રકારે ગ્રહણ કર્યું.

ફરીથી મુનીશ્વરને વંદન કરી તેઓ પોતાના ઘેર ગયા. અને સમ્ય-
કરવાદિક સ્વીકારેલા ધર્મનું પાલન કરવા લાગ્યા.

ત્યારબાદ એક દિવસે વિકસવર શ્યામ કમલોવડે વિભૂષિત
એવી શરદ્ગ્રંથુમાં ઉત્તમ પ્રકારનું કરીયાણું
મેઘરથ લઈ બંને સાથે બાપાર માટે ઉજ્જ-
વિની તરફ ગયા. તેમજ તેવા પ્રકારનું
અને કરીયાણું ભરી બીજા પણ ઘણા વેપારીઓ
મનોરથ દેશાંતરમાંથી ત્યાં આવેલા હતા, તેથી ત્યાં

દરેક કરીયાણાના ભાવ બહુ ઘટી ગયા. તેવો પ્રસંગ જોઈ મનોરથ
પોતાનું સર્વ કરીયાણું વખારની અંદર ભરાવવા લાગ્યો અને તેનો
એવો વિચાર થયો કે હાલમાં આપણે માલ વેચવા નથી. મેઘરથ
બોલ્યો ભાંધવ ? ચાલો આપણે આ સર્વ માલ લઈ વારાણસી
નગરીમાં જઈએ. ત્યાં આગળ સારી કિંમત આવી જશે. વળી
અહીં અધિક રહેવાથી કદાચિત્ ભાવ ઉતરી જશે તો મૂળ ધન પણ
ભાવી ખેતીશું. તે સાંભળી મનોરથ બોલ્યો ત્યાં કહેવું સત્ય
પરંતુ એમ કરવાથી દિનમતનો ભંગ થાય તેનું શું કરવું ?
જી ત્યાં જવાથી પણ આપણને લાભ મળે એમ નક્કી નથી. પરંતુ
નેયમનો ભંગ થાય તે તો નિઃસંદેહ છે. તેમજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

ચેડર્યાઃ કલેરોન મહતા, ધર્મસ્યાડતિક્રમેણ વા ।

અરેર્યા પ્રણિપાતેન, મા સ્મ તેષુ મનઃ કુચાઃ ॥

અર્થ—“બહુ કલેશ, અધર્મ સેવન અથવા ગુરુની સેવા વડે
જે કાર્ય સિદ્ધ થાય તેવા કાર્યોમાં કોઈ દિવસ મન કરવું નહીં.” મે-
ઘરથ બોલ્યો તરુદારા વિચાર સારો છે પરંતુ પહેલ વહેલા આપણે
વેપાર કરવા નીકળ્યા છીએ માટે જો આપણે નુકશાનીમાં આવીશું
તો લોકો આપણું ઉપહાસ કરશે તેમજ આપણા માતાપિતા
પણ આપણને ફરીથી વેપાર માટે મોકલશે નહીં અને તેમ થ

વાથી ધર્મની વૃદ્ધિ પણ ખરોખર થઈ શકશે નહીં. કારણકે ગૃહસ્થ-
શ્રમીએને દ્રવ્ય વડે તે સિદ્ધ થાય છે. પછી મનોરથ જોડ્યો
ન્યાયમાર્ગે ચાલતાં ઉપહાસ શું ? વેપારી લોકોને તો અન્યની
ચોરી કરવાથી ઉપહાસ થાય. વેપારમાં કોઈ વખત લાભ અને
કોઈ વખત નુકશાન પણ થાય છે તેમાં હરકત શી ? ચુંદમાં કેટ-
લાક સુલટો નાશી જાય છે અને કેટલાક જય પણ મેળવે છે. વળી
એમતો ન જ કહેવાય કે વેપારમાં એક વખત મૂળ દ્રવ્યની હાનિ
થાય એટલે ફરીથી વેપાર ન કરવો ? વળી કહ્યું છે કે—કેસરીસિંહ
ખડુ વેલીઓથી છવાઈ ગયેલા ઘોરવનમાં પ્રવેશ કરી શકતો નથી,
તોપણ તે મદોન્મત્ત હસ્તિઓના ગંડસ્યજોને લેદી નાખે છે.
વળી તું કહે છે કે આપણાં માતા પિતા આ પ્રમાણે કરવાથી
આપણને ફરીથી વેપાર નહીં કરવા દે. એ તહાઈ માનવું અયોગ્ય
છે કારણ કે એમ તેઓ કરશે તો પણ આપણને શી હરકત છે.
તેમજ તહાઈ માનવું એમ છે કે ધનવડે શ્રાવક લોકોને ધર્મની
વૃદ્ધિ થાય છે તે પણ અયુક્ત છે. કારણ કે કોઈએ પણ ધર્મને
માટે શું અયોગ્ય પ્રવૃત્તિ કરવી તે યોગ્ય ગણાય ખરી ? તેમજ
અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

अन्यायोपात्तवित्तेन, यो हितं हि समीहते ।

भक्षणात्कालकूटस्य, सोऽभिवाञ्छति जीवितम् ॥

અર્થ—“જો પુરૂષ અન્યાયથી મેળવેલા ધનવડે પોતાનું હિત ઈચ્છે
છે, તે કાલકૂટ વિષનું પાન કરી જીવિતની ઈચ્છા કરે છે.” વિગેરે
અનેક યુક્તિઓવડે તેને નિરૂત્તર કર્યો તોપણ ફરીથી તે જોડ્યો હો
ખાંધવ, જો તહારે એમ કરવું હોય તો તું મૃદને મૃદારો ભાગ જીવે
આપી દે. ત્યારે મનોરથ જોડ્યો સર્વ ધન તું તહારી પાસે લઈ
જા. મૃદારે કંઈપણ જોઈતું નથી. કેટલાક દિવસ હું અહીં રહીને
પછી માતા પિતા પાસે જઈશ. પરંતુ મનથી પણ હું મૃદાર

નિયમનો ભંગ કરીશ નહીં. એવો મ્હારો ખાત્ર નિશ્ચય છે. કારણકે આજથી આરંભીને દિગ્ગત મારે બહુ માનવા લાયક છે. વળી મ્હને એકલાને મૂકીને તેમજ મતનો ભંગ કરી ધનની પાંછાથી મૂઠ બનેલા ત્હારે પણ વારાણસી નગરીમાં જવું ઉચિત નથી. તે સાંભળી મેઘરથ બોલ્યો હે બંધુ ? આ સંબંધિ ત્હારે કંઈપણ બોલવું નહીં. મ્હારા પુત્રની પરીક્ષા માટે અવશ્ય મ્હારે ત્યાં જવું જો વાત નાહી છે. આ પ્રમાણે તેનો આશ્રહ લાવી મનોરથે સર્વ ધનમાલ તેને આપી દઇને પોતે નિવૃત્ત થયે. ત્યારબાદ મેઘરથ પંજુ લોભને લીધે દિગ્ગતનો ત્યાગ કરી સાર્થની સાથે ત્યાંથી ચાલ્યો અને અનુક્રમે વારાણસી નગરીમાં ગયો, ત્યાં દાણી લોકોએ દાણ માગ્યું તેથી તેણે કેટલાક કરીયાણાનું દાણ આપ્યું અને બાકીનું દાણ છુપાવી રાખ્યું. તે વાત દાણી લોકોના બહુવામાં આવી. તેથી તેનું અપમાન કરી બાકીનું સર્વ દાણ ચુકતે લઈ લીધું. વળી બબર બહુ સોંધો ચંઈ જવાથી પોતાના કરીયાણાની મૂળ કિંમત પણ ઉપજી નહીં અને બહુ નુકશાનમાં તે આવી પડ્યો. તેથી તે બહુ ચિંતાતુર થઈ ધર્મથી પતિત થયો.

હવે મનોરથ શ્રેષ્ઠ અતિશય ધર્માનુસારી થઈ ઉત્તમયિનીમાં માર્હેંદ્રસિંહ વણિકને ત્યાં દિવસો નિર્ગમન

મનોરથનો કરે છે. એક દિવસ ઉદયપાલ નામે રાજકુ-
મ્હદાચાર. માર પોતાના બાલ મિત્રો સાથે એક ઉવા-
નમાં કીડા કરવા ગયો. તેવામાં તેના

પગના અંગુઠે સર્પ કરજ્યો તેથી તે કુમાર તેજ વળતે પૃથ્વી ઉપર મૂંછિત થઈ પડી ગયો અને એકદમ કોલાહલ પ્રસરી ગયો. વળી તેઓમાંથી કુમારનો એક મિત્ર રાજમંદિરમાં બબર આપવા નીકળી ગયો. અને રાજની આગળ જઈ સંબ્રમથી કહેવા લાગ્યો કે હે રાજન્ ! કુમારને સર્પ કરજ્યો છે અને વિપ પ્રસરી

જવાથી અચેતન થઇ ગયો છે. આ પ્રમાણે વજ્ર સમાન તેનાં વાક્ય સાંભળી રાજાએ પોતાના પુરૂષો મારકૃત ઉત્તમ ગારૂડિક લોકોને જોલાવી બહુ સન્માન પૂર્વક સર્વને કુમાર પાસે લઈ ગયો. વિશેષ વિષથી પીડાએલા કુમારને જોઈ તેઓએ કહ્યું કે હે નરાધીશ ? કુમારને ઘેર લઈ ચાલો. પછી આપણે ઉપાય કરીશું. રાજાએ પણ તેમનું વચન સત્ય માની કુમારને પોતાને ઘેર લઈ ગયો. ત્યારબાદ માંત્રિક લોકોએ વિધિપૂર્વક વિષ ઉતારવાના ઘણા મંત્ર પ્રયોગ કર્યા. તેમજ પોતાના ગુરૂ જનોએ બતાવેલા ઔષધોના ઉપચારો પણ કર્યા. પરંતુ કંઈપણ ફાયદો થયો નહીં. ઉલટા જે જે મંત્રવાદીઓએ ઉપચાર કર્યા તે સર્વે વિષ ભોજીની માફક વિંહળ=અચેતન થઈ ભૂમિ ઉપર આજોટવા લાગ્યા. તે જોઈ રાજા ભયભીત થઈ ગયો અને જોડ્યો કે હે દુર્ગાપાળ ? નગરમાં સર્વ ઠેકાણે પટલ ઘોષણ કરાવો કે જે પુરૂષ કુમારને સજીવન કરે તેને અધુરું રાજ્ય આપવું. પછી આરક્ષકે પણ સર્વત્ર ઘોષણાવડે જાહેર કરાવ્યું. તેથી ઘણા મંત્રવાદીઓ રાજ્યના લોકથી ત્યાં આવ્યા અને જનતા ઉપાય કર્યા પરંતુ સર્વે નિષ્ફળ થયા. કિંચિત્ માત્ર ગુણુ તો થયો નહીં પરંતુ પૂર્વની માફક તેઓ પણ મૂર્છિત થઈ ગયા. તેથી સર્વ લોકો ક્ષુભિત થયા. તેમજ સર્વ નગરમાં હાહાકાર થઈ ગયો અને દરેક ઠેકાણે આ વાત પ્રસરી ગઈ.

આ વાત સનોરથના સાંભળવામાં આવી. તેથી તેણે મહેંદ્ર-
વિધાનો સિંહને કહ્યું કે જો તમે કહેતા હો તો હું
ચમત્કાર. રાજકુમારને ક્ષણમાત્રમાં સજીવન કરું.
 કારણ કે આ સંજોગી મહુને પણ મહારા

ગુરૂએ ઉત્તમ ઉપદેશ આપ્યો છે. એમ સાંભળી મહેંદ્રસિંહ જોડ્યો હે વત્સ ? આ વિચાર તું તહારા મનમાં પણ લાવીશ નહીં કારણકે અહીયાં જે કોઈ મંત્ર, તંત્ર, કે ઔષધના પ્રયોગ કરે છે તે વિષ

લોહની માફક એકદમ અચેતન થઈ પૃથ્વીપર પડી જાય છે. વળી ત્યાં અનેક રાજલોકો પણ આવેલા છે ત્યાં આગળ કિંચિત્ શુભવાન એવા ત્હારા જેવા વાણીયાની શી ગણતરી ? તેમજ અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

यस्य वज्रमणेर्यदे, विघ्नन्ते लोहसूचयः ।

કરોતુ તત્ર કિં નામ, નારીનલવિલેખનમ્ ॥

અર્થ—“જે વજ્રમણિને વિંધવામાં લોહાની સોયો પણ ભાંગી જાય છે તે વજ્રમણિને ત્રીયોના નખ શી રીતે વિંધી શકે ?” માટે હે વત્સ ! સાહસ કાર્યમાં પોતાનું જીવિત તું શા માટે વિનાશ કરે છે ? મહાઈ કહેવું માની છાનો માનો બેસી રહે. એમ સાંભળી મનોરથ બોલ્યો હે શેઠજી ! આપનું કહેવું સત્ય છે. એમાં કોઈ પ્રકારનો કહેહ નથી. પરંતુ આ સર્વ લોકો બહુ દુઃખી થયેલા છે. તેઓનો સ્થિતિ જોઈ મહને દયા આવે છે. વળી સત્પુરૂષો પદાપકારને માટે પોતાના જીવિતને પણ તૃણ સમાન ગણે છે. જીવિત અને લક્ષ્મી કોને કદ ન હોય ? છતાં સમય ઉપર તે બન્ને તૃણથી પણ હલકાં થઈ પડે છે. વળી આજે પાછલી રાત્રીએ મહને સ્વપ્ન આવ્યું હતું. તે ઉપરથી હું ત્હારા આત્માનું સર્વથા કુશલપણ જોઉં છું. એ પ્રમાણેનું મનોરથનું વચન માન્ય કરી મહેંદ્રસિંહ તેને રાજા પાસે લઈ ગયો અને તેની શક્તિ કહી બતાવી. ત્યારબાદ રાજા કુમારને સજીવન કરવા માટે તેની પાસે લઈ ગયો. ત્યાં જતી વખતે મનોરથે પણ નૈવેદ્યિનીનો ઉપચાર કરી પંચપરમેષ્ઠોના સ્તોત્રનો પ્રારંભ કર્યો જેમકે—પ્રચંડ મોહ-રૂપી મહને ભેટવામાં કુશલ, આઠ મહાપ્રાતીહાર્યવડે વિભૂષિત અને બળ્ય જનોરૂપી કમલોન્ના પ્રતિજોષક એવા સર્વ જીનેંદ્ર બગવાનને નમસ્કાર ! સિદ્ધિ સુખમાં મગ્ન થએલા, દર્શન અને ઉત્તમ રાનરૂપી તેજવડે વિશાળત અને ત્રણ લોકમાં પ્રસિદ્ધિ પામેલા સર્વ સિદ્ધ પરમાત્માઓને ચારંવાર નમસ્કાર. તેમજ

કામરૂપી મદોન્મત્ત હસ્તીના ગંડસ્થળ ભેદવામાં સિંહ સમાન,
 વિશુદ્ધ શુભરૂપી રત્નોને આશ્રય આપવામાં રોહણુગિરિ સમાન
 અને પાંચ પ્રકારના શુદ્ધ આચારના પાલન કરનાર એવા સર્વે
 આચાર્યોને નમસ્કાર કામરૂપી અગ્નિને શાંત કરનાર, નિરંતર
 મુનિઓને ઉચિત સ્વાધ્યાય દાન આપવામાં મગ્ન થએલા અને
 સિદ્ધિરૂપી સ્ત્રીએ હૃદયેશાં ધ્યાન કરાએલા; સમસ્ત ઉપાધ્યાયોને
 પ્રેમ પૂર્વક નમસ્કાર, વળી જેઓએ સર્વ સંગનો ત્યાગ કર્યો છે,
 તેમજ પ્રબળ તપશ્ચર્યાવડે જેઓનાં સર્વ અંગ સુકાર્ષ ગયાં છે
 અને બહુ પ્રકારના ઉપસર્ગો સહન કરવામાં જેઓનો નિશ્ચય હૃદ
 હોય છે એવા મુનિઓને બહુ ભક્તિ પૂર્વક અમે નમસ્કાર કરીએ
 છીએ. વળી જેઓએ સંસારરૂપી કુવામાં પડેલા સર્વ જગત્નો
 ઉદ્ધાર કર્યો છે એવા પરમ પુરૂષોના શરણુને આ દાસ જન પ્રાપ્ત
 થએલો છે. “ આ પ્રમાણે પરમપદે વિરાજમાન, સર્વ દુઃખથી
 વિમુક્ત, નિર્ભય સ્થિતિવાળા અને ત્રણે કાળમાં રહેલા એવા
 પંચપરમેષ્ઠીઓનું જે સ્તવન કરે છે તે પ્રાણી અતિ દુસ્તર દુઃખ
 સાગરને તરી જાય છે. અને તે સ્તોત્રમાં લક્ષ રાખવાથી સાધુ
 અગર શ્રાવક મોક્ષ મુખને પામે છે.” આ સ્તોત્ર ભણીને મનો-
 રથે ફરીથી કુમારનાકાનમાં વિધિ પૂર્વક ધ્યાન સહિત
 ૐ હ્રી પञ्चपरमेष्ठिने नमः એ મંત્રનો એકવીશ વાર પાઠ કર્યો. આ
 મંત્ર શ્રવણના પ્રભાવથી વ્યંતરે ગ્રહણ કરેલો રાજકુમાર બોલ્યો
 પરમ દયાળુ એવા હે ધર્મજંધુ ? હાલમાં તહે મહારો ઉદ્ધાર
 કર્યો. કારણ કે પંચપરમેષ્ઠીનું સ્તોત્ર સાંભળવાથી મહને અવધિ
 જ્ઞાન થયું છે. જેથી પૂર્વ ભવનું મહને જ્ઞાન થયું છે. તેમજ
 સૂર્યના તેજથી અંધકારની માફક મહારૂં મિથ્યાત્વ દૂર થયું છે.
 હવે વ્યંતર પોતાનો પૂર્વભવ કહે છે કે પ્રથમ ભવમાં શ્રાવક
 ધર્મને કલંકિત કરી આયુષના અંતમાં પુણ્યયોગે હું વ્યંતરપણે
 મહોરગની જાતિમાં ઉત્પન્ન થયો છું. વળી તેજ હું વનની અંદર

હોય કરતો હતો. તે વખતે કોમળા નાખતા આ કુમારે મહેને બહુ દુઃખી થયો. તેથી કોપાયમાન થઈ નાગનું સ્વરૂપ ધરી હું એને કરજો. વળી હાલમાં મહેને શુભ એવું જોધિશાન પ્રાપ્ત થવાથી મહારો રોષ શાંત થયો છે, હવે જો આપની આજ્ઞા હોય તો હું મહારા સ્થાનમાં જઈ. પરંતુ કુમાર સહિત રાજાએ જૈન-ધર્મની આરાધના કરવી જોઈએ. એવી મહારી બલામણુ છે. કારણ કે આ બન્ને જણુ જન્માંતરમાં પણ ત્હારી કૃપાથી સુખી થાય. એમ સાંભળી મનોરથ જોડ્યો, હે મહારાજ! વિષથી મૂર્છિત થએલા આ સર્વે લોકોને પણ તું સચેતન કર. ત્યારબાદ વ્યંતરે મૂર્છિત થએલા સર્વે લોકોને વિષ સહિત ઠર્યા. પછી મનોરથે વ્યંતરને કહ્યું કે તું અન્ય કોઈ પાત્રમાં પ્રવેશ કર. મહારે કંઈક ત્હને પૂછવાની ઇચ્છા છે, પછી તે વ્યંતરે દીવામાં પ્રવેશ કર્યો કે તરત જ નિદ્રામાંથી જાગતી માફક સંજમ સહિત કુમાર બેઠો થયો. અને તે જોડ્યો હે તાત! આ સર્વે લોકો શામાટે અહીંયા એકઠા થયા છે? રાજાએ મૂળથી આરંભી સર્વ વૃત્તાંત તેની આગળ કહી સંભળાવ્યું.

ત્યારબાદ નૃપાદિક સમક્ષ મનોરથ જોડ્યો હે વ્યંતર! પૂર્વ વ્યંતરનો પૂર્વભવ. ભવમાં દેશવિરતિ મત શામાટે ત્હારે કલંકિત કરવું પડ્યું?

વ્યંતર જોડ્યો—આ ભરતક્ષેત્રમાં શિવપુર નામે નગર છે. તેમાં શિવભદ્ર નામે સમ્યક્ દર્શિ એકી હતો. પ્રિયંવદા નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેમને વરુણ, શુશ્રુચંદ્ર, મુદર, યયોદેવ અને મહેન્દ્ર નામે પાંચ પુત્ર હતા. તેઓનો એક બીજા ઉપર બહુ સ્નેહ હતો. પરંતુ તેઓ અધર્મમાં પ્રીતિવાળા અને ખરાબ ચેષ્ટાઓમાં તત્પર હતા. તેમજ દરેક અનર્થનું તેઓ કુલભવન ગણતા હતા. હવે એક દિવસ એકની યાનયાત્રામાં એક સરીશ્વર પધાર્યા હતા, તેમને વંદન કરવા માટે આર્ચના ચાલતા નાગરિક લોકોને એક પોતાના પાંચ પુત્ર સહિત શિવભદ્ર એકી પણ ત્યાં ગયો. સર્વ

લોકો વંદન કરી નીચે બેઠા. સૂરિએ પણ તેઓના હિત માટે સમ્યક્ત્વાદિ જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. પછી શિવભદ્ર શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું હે પ્રભુ ? આ મહારા પુત્રો શ્રાવક કુળમાં જન્મ્યા છે પરંતુ દેવ ગુરુતું નામ માત્ર પણ જાણતા નથી. તો શ્રાવકના વિશેષ વ્રત સંબંધી અતિચાર જાણવાની તો વાત જ ક્યાંથી હોય ? પછી તેઓને ઉદ્દેશી ગુરુ બોલ્યા પોતે શ્રાવક થઈ આ પ્રમાણે મરણ માફક ચાલવું તે તમને ઉચિત નથી. વળી મોટા તરંગોથી વ્યાકુળ, મહામંથ, જળહસ્તિ અને મધર વિગેરે દુષ્ટ જળજંતુઓથી ભયંકર અગાધ સમુદ્રમાં પડેલા રત્નની માફક રાગ દ્વેષરૂપી ગ્રાહોથી ભરેલા અને જન્મજરા, મરણ તથા રોગરૂપી તરંગોવડે દોભાયમાન એવા આ સંસાર સમુદ્રમાં નષ્ટ થએલા મનુષ્ય ભવની ફરીથી પ્રાપ્તિ પણ હુલ્લ છે. તેમજ રૂપ સંપત્તિ વિગેરે અનેક ગુણ સુક્ત મનુષ્ય ભવ પામીને પણ ભવસાગરમાં નાવ સમાન જૈન ધર્મ બહુ હુલ્લ છે. વળી જૈન ધર્મ પામીને પણ જે પુરૂષ જરારૂપી સન્મુખ પવનથી પ્રેરાયેલા મરણરૂપી દાવાનળને નજીકમાં આવતો જોઈને પણ ધર્મમાં પ્રમાદ કરે છે તે પુરૂષ સન્મુખ પવનમાં ઓશીકે અગ્નિ સળગાવીને જીવવાની ઈચ્છા કરે છે. તેમજ જે પ્રાણી સંસારરૂપી દુઃખ સાગરમાં પડ્યો છતો ધર્મમાં પ્રમાદી થાય છે તે પુરૂષ અગાધ જળમાં ડુબેલા સમાન તથા બળતા મંદિરમાં સુઈ રહેલા સમાન છે. વળી વૈરી લોકો પ્રહાર કરે અથવા ચોર લોકો ધનસંપત્તિ છુટી લે તોપણ જે વિશ્વાસ રાખી ઉઘે છે તે પુરૂષ ધર્મમાં પ્રમાદી થાય છે. તેમજ ધર્મમાં પ્રમાદ કરવાથી દૃઢ ગોઠવેલા એવા પુરૂષાર્થો જરૂર વિખરાઈ જાય છે અને સારી રીતે ધર્મની આરાધના કરવાથી બહુ કાલથી છુટા પડેલા પણ પુરૂષાર્થો તત્કાલ પ્રાપ્ત થાય છે. એ પ્રમાણે દેશના સાંભળી શિવભદ્ર શ્રેષ્ઠીના પુત્રો સૂરિ પ્રત્યે વિનય

પૂર્વક જોડ્યા હે ભગવન ! અમારી ચોખ્ખતા પ્રમાણે
અમને ધર્મોપદેશ આપો શુરએ સર્વને સદ્યંનનો ઉપદેશ આપીને
દિગ્વિરતિ પર્યંત પ્રાણી, વધાદિકથી વિરામ પામવા વિષે બરો-
બર ઉપદેશ આપ્યો. જેથી તેઓએ દિગ્મત શ્રદ્ધા કર્યું અને
બાકીનો ઉપદેશ શ્રદ્ધાપૂર્વક શ્રદ્ધા કરી મરણ પર્યંત મન, વચન
અને કાયાવડે મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કર્યો. તેથી શ્રેષ્ઠી બહુ ખુશી થયે.
અને વંદન કરી જોડ્યા હે ભગવન ! ધર્મ સંબંધી ઉપદેશ આ-
મ્હારા પુત્રોને શું કોઈએ નહીં આપ્યો હોય ! પરંતુ બરેલા
ઘણાં જેમ પાણી અંદર ઉતરતું નથી તેમ આ લોકોને પણ
દેવયોગે આજ સુધી ધર્માચાર્યોનાં વચન પરિણમ્યાં નહીં. પણ
આજે આપનો ઉપદેશ એમને અમૃતની માફક રૂચિકારક થયો
છે. ત્યારબાદ શુરએ શ્રેષ્ઠીના પુત્રોને જોધ આપ્યો કે તમે ધર્મમાં
કદ થાઓ. એ પ્રમાણે શુરતું વચન માન્ય કરી. તેમના ચરણ
કમલમાં પ્રણામ કરીને પોતાના પિતા સહિત તેઓ પોતાના ઘેર
ગયા. ત્યારબાદ તેઓ ધર્મ ધ્યાનમાં આસક્ત થઈ દિવસો નિર્ગ-
મન કરવા લાગ્યા. તેથી તેમની કીર્તિ સર્વ દેશોએ પ્રસરી ગઈ
એને ધર્મમાં પ્રવીણતા મેળવી તેમજ ધનુર્વદમાં કુશલ અને
સત્યવાદી એવા તે બલિષ્ઠપુત્ર સર્વ સંપત્તિઓના પાત્ર થઈ ગયા.
ત્યારબાદ તેઓની પ્રસિદ્ધિ તે નગરના રાજાએ સાંભળી
તેથી તેણે શિવજી શ્રેષ્ઠીને જોલાવી આદર
રાજનિ યોગ. સહિત એકાંતમાં કહ્યું કે હે શ્રેષ્ઠ ! મ્હારે
કોઈપણ પિતા, બંધુ કે સ્વજન વર્ગ નથી,
માટે આપના પુત્રોને આપ કહો કે મ્હને સહાય કરે. મ્હારી
સાથે કરવા માટે બહાર નીકળે. અને દરેક કાર્યમાં મ્હારી સાથેજ
રહે. નહીં તો હે શ્રેષ્ઠ ! મ્હારા મનનો શાંતિ કોષ પણ સમયે

મવાની નથી. તે સાંભળી શ્રેષ્ઠી બોલ્યો હે રાજન્ ? મહારૂં જીવિત
 પણ આપના આધીન છે તો પુત્રો હોય તેમાં શી નવાઈ ? પરંતુ
 તેઓ મત ધારી આવક થયા છે. તેથી તેઓ નરકાદિ દુઃખના
 કારણબૂત એવા પ્રચંડ કાર્યોના અધિકારોથી વિરક્ત થયા છે.
 તેમજ ચૈત્યવંદનાદિક ધર્મ કાર્યમાં નિરંતર તત્પર રહે છે અને
 ધર્મના ઉપદેશક મુનિઓ પાસે હુમ્મેશાં તેઓ જાય છે. માટે આ
 મહારા પુત્ર આપની સહાયમાં કેવી રીતે વર્તશે ! રાજા બોલ્યો
 એવાં ઉત્તર કાર્ય તેમની પાસે નહીં કરાવીએ ચૈત્યવંદન વિશેષ
 ધર્મ કાર્ય કરવામાં તેઓને કોઈપણ વિધન અમે નહીં કરીએ.
 માત્ર મહારી પાસેજ તેમને રહેવું પડશે. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન
 માન્ય કરી શિવભદ્ર શ્રેષ્ઠી પણ પોતાના ઘેર ગયો. પ્રભાતમાં પુત્રને
 શિખામણ હઈ રાજદ્વારમાં વિદાય કર્યા. તેઓ પણ રાજા પાસે
 ગયા અને પોતાની અનુકુલતા પ્રમાણે કબુલ કરી રાજ સેવામાં
 હાજર રહેવા લાગ્યા તેમજ નિરંતર ધર્મ સેવા પણ ચુકત
 નથી એમ કેટલોક સમય ગયો એવામાં એક દિવસ રાજાએ
 તેઓને કહ્યું કે હાલમાં મહારે અગત્યનું એક કાર્ય આવે
 પડ્યું છે તે તમહારા વિના બીજા કોઈથી સિદ્ધ થાય તેમ
 નથી. તેઓ બોલ્યા હે રાજાધિરાજ ! ખુશીથી કરમાવો, રાજા
 બોલ્યો બહુ બલવાન એવા ચાર મહોટા રાજાઓ ચારે દિશાઓમાં
 મહારા વિરૂદ્ધ પડ્યા છે અને પાંચમો રાજા મલયાચલ દુર્ગમાંથી
 આપણા દેશ ઉપર હુમલો કરી રહ્યો છે. માટે બુદ્ધિબલ સહિત
 તમે પાંચે ભાઈઓ હસ્તીબલ સાથે લઈ પાંચે શત્રુઓ ઉપર
 શક્તિ મુજબ યુદ્ધ કરવા જેને જે યોગ્ય હોય ત્યાં તે ચાલ્યા જાવો
 અને જય મેળવી આપણા રાજ્યની આબાદી કરો. વળી આ
 અહીં દેશની અંદર રહીએ છીએ તેથી અહીંની ચિંતા તમહારા
 કંઈ પણ કરવી નહિ. માટે તમે જલદી તૈયાર થાઓ. એમ કહી

માદ પાંચે બાઇએ પોતાના પિતા પાસે ગયા અને રાજાએ
કહેલી વાતો તેમની આગળ એકાંતમાં કહી.

શિવભદ્રએથી રાજા પાસે ગયો અને પોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો
કે હે રાજા ! એક ગુહારી વિનંતિ છે તે આપ
શિવભદ્રએથી. કૃપા કરી સાંભળો. બલે ગુહારા ચાર પુત્રને
આપના કાર્ય માટે મોકલો પરંતુ નાનો પુત્ર
જન્મ શકે તેમ નથી કારણકે એક નૈમિત્તિક તેને વિશ્વમે વર્ષે દેહાંત
આપત્તિ કહેલી છે. માટે હે નરેન્દ્ર ! આ તેનું વિશ્વમું વર્ષ ચાલે છે.
રાજા બોલ્યો શું બહારી રહેવાથી તેનો બચાવ થશે ખરો ? કોઇ
પણ દિવસ અવિતબ્યંતા અન્યથા કરવા કોઇ સમર્થ નથી. એથી
બોલ્યો આપનું કહેવું સત્ય છે પરંતુ સોપકમ અને નિરૂપકમના
બેદથી આપત્તિ બે પ્રકારની છે. તેમાં સોપકમ—શીથીલ વિપત્તિ
ઉપાય કરવાથી શાંત થાય છે અને નિરૂપકમ આપત્તિ તો નિકા-
શિત્ત દર્મ સંબંધને લીધે શાંત થતી નથી, એમાં વિશેષ હકિકત
તો જ્ઞાની બળે ! પરંતુ બન્ને પ્રકારની વિપત્તિમાં અવશ્ય ઉપાય
કરવો જોઈએ. વળી સોપકમ ઉપદ્રવનો નાશ થવાથી કાર્ય સિદ્ધિ
થાય છે અને નિરૂપકમથી જરૂર ખરણ થાય છે એમ પણ સાંભ-
ળવામાં આવે છે કે આપત્તિથી રક્ષણ કરાયેલા પ્રાણી સો વર્ષનો
વર્ષ શકે છે એમ લોક પ્રસિદ્ધ કહેવત છે. વળી આ પ્રસંગે એક
કથાનક કહેવાય છે કે—પોતનપુર નામે એક નગર છે તેમાં મૃગાંક
નામે રાજા બહુ વિખ્યાત હતો. નીતિષ્ઠ નામે તેના મંત્રી હતો.
અને રાહિણી નામે તેની સ્ત્રી હતી તેને મર્જા દ્વારા ત્રણ માસ
થયા એટલે મંત્રીએ નૈમિત્તિકને પૂછ્યું. આ સ્ત્રીને પુત્ર થશે કે
પુત્રી ? નૈમિત્તિક બોલ્યો આ સ્ત્રીને પુત્ર જન્મશે. પરંતુ વિશ્વ
વર્ષ મુખી તમ્હારે એનું બરોબર રક્ષણ કરવું. નહિ તો જરૂર તે
પુત્ર કુલનો નાશ કરનાર થશે કારણકે જે લગ્નમાં તેં પ્રવ્ર કર્યો

(૧૬૪)

છે તેજ લગ્નમાં તેનો જન્મ પણ થશે. અને વિશ વર્ષ થયા પછી અનુક્રમે તે પુત્ર ત્હારા કુલની વૃદ્ધિ કરનારો થશે. માટે આ સ્ત્રીને આજથી હવે ભોંયરામાં રાખો અને પ્રસવ પણ ત્યાંજ કરાવવો. આ વાત કોઈ ન જાણે તેવો જાંદોબસ્ત રાખવો. પછી મંત્રીએ તે દિવસથી પોતાની સ્ત્રીને ભોંયરામાં રાખી. માસ પૂર્ણ થવાથી પુત્રનો જન્મ થયો. રોહિણીની જંહેને સૂતિકા કર્મ શુભ રીતે કર્યું. કોઈના જાણવામાં આ વાત આવી નહીં. ત્યારબાદ મંત્રીએ તેની જંહેનને પણ પરદેશમાં મોકલી દીધી અને હસ્તેશાં પુત્રની સારવાર રોહિણી પોતેજ સાવચેતીથી કરતી હતી, અનુક્રમે તે પુત્ર પાંચ વર્ષનો થયો. એટલે અભ્યાસ માટે તેને શુભ રીતે કલાચાર્યને સોંપી દીધો ન્યાય, વ્યાકરણ, સાહિત્ય વિગેરે શાસ્ત્રો દ્વય વર્ષની અંદર તે શીખી ગયો. તોપણ કલાચાર્યનો સંબંધ તે છોડતો ન હોતો.

મંત્રીના ઘરની પાસે એક બાલપંડિતા રહેતી હતી, તેણીએ તેના ઉપાધ્યાયને પૂછ્યું કે હસ્તેશાં તમે બાલપંડિતા. ક્યાં જાઓ છો ? શયન અને ભોજન સમયેજ તમે ઘેર દેખાઓ છો. ત્યારે ઉપાધ્યાય બોલ્યો હસ્તેશાં એવા પ્રસંગ આવી પડે છે કે કોઈને કોઈ કાણે જવું પડે છે. ફરીથી બાલપંડિતા બોલી દરરોજ મંત્રીના ઘરમાં આવતા જતા તમને હું જોઉં છું. તો ત્યાં નિત્ય એવું કામ હોય છે ? ઉપાધ્યાય બોલ્યો, વત્સે ! આ બાબત ત્હારે પુછી નહીં. કારણકે સ્ત્રીઓનું હૃદય બહુ તુચ્છ હોય છે. અને કોઈ પણ શુભ વાત કરી હોય તો તેઓના હૃદયમાં ક્ષણ માત્ર પણ તે ટકી નથી. તે સાંભળી તેણીએ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક સર્વ વૃત્તાંત પૂછી લીધો. ત્યારબાદ તેણીએ પોતાના ઘરથી આરંભીને તે ઘરના ભોંયરા સુધી એક વિશાળ સુરંગ ખોદાવીને તેની અંદર થઈ તે ભોંયરામાં

તેણીએ મંત્રીનાં પુત્રની મૂલાકાત લીધી. પછી પુત્ર જોડ્યો તું
કાણુ છે ? અહીં શામાટે આવી છે ? બાલપંડિતા જોલી
હું શેઠની પુત્રી છું અને આપનાં દર્શન માટે અહિંયાં આવી છું.
વળી તું કયાં રહે છે ? ફરીથી તે જોલી આ નગરની અંદર
ત્હારા પિતાના ઘર પાસે ઘરદેરાસરે કૂપ, વાપી વિગેરેથી સુચો-
બિત મ્હારા પિતાની હવેલી છે તેમાં હું રહું છું. ફરીથી તેણે
પૂછ્યું કે મંદિર તથા નગરાદિકનું સ્વરૂપ કેવું હશે ? તેમજ
અંદ સૂર્યનાં નામ પણ હું નામમાલામાં ભણી ગયો છું પરંતુ
તેમનું સ્વરૂપ હું બાલુતો નથી. બાલપંડિતા જોલી હે કુમાર !
મ્હારી સાથે આજ હું તને પ્રત્યક્ષપણે સર્વ બતાવું ત્યાર બાદ
તેની સાથે તે બહાર નીકળી નગરની અંદર ફરવા લાગ્યે. અને જે
જે વસ્તુઓ જુએ છે તે સર્વનાં નામ તે બાળાને પુછે છે. કેટલોક
સમય નગરમાં ફરવી ફરીથી તેને પોતાના સ્થાનમાં તે સમ્રાટ,
કુમાર જોડ્યો હે બાલ પંડિતે ? દરદેજ ત્હારે અહીં આવવું
અને અનુક્રમે દરેક પદાર્થોનું જ્ઞાન મ્હને કરાવવું એ પ્રમાણે
તેનું વચન માન્ય કરી હમ્મેશાં બાલપંડિતા તેની પાસે જવા
લાગી અને નગરની અંદર ફરીને દરેક પદાર્થો તેને બતાવવા
લાગી. શ્રદ્ધા, નક્ષત્રાદિકનું પણ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન તેને કરાવ્યું. ત્યારબાદ
તે જોડ્યો હે મુભગે ? મ્હારે રાજકુલમાં જવું છે માટે ત્યાં તું મ્હને
લઈ જા ત્યાર બાદ બાલપંડિતા તેની સાથે મંદ્ર અને દૂર ઉભી
રહી ને તેને સર્વ રાજભવન બતાવ્યું એમ અનુક્રમે જોવા
લાયક ઘણા ખર્ચા બાજ તેને બતાવી દીધા. પછી તેણીએ કહ્યું
કે હવે હું આપની પાસે આવીશ નહીં, કારણ કે જો આ વાત
ત્હારા પિતાના બાલુવામાં આવે તો મ્હારા પિતાને બહુ અહ-
ચલ થાય તેમજ ત્હારે પણ હવેથી બહાર નીકળવું નહી.
કારણકે નૈમિત્તિકે વિષ વર્ષ સુધી તમને બહાર નીકળવાની ના
પાત્રી છે. એમ કહી તે પોતાના ઘર આવી ગઈ.

ત્યાર બાદ તે કુમારને ઠરેરાજ કરવાનું વ્યસન પડ્યું જેથી

તે રાત્રીના સમયે બ્રમણ કરવા લાગ્યો
ત્રીદંડી તેવામાં તેને કોઈક ત્રીદંડીનો સમાગમ થયો

અને તેની સાથે બહુ સ્નેહ બંધાયો તેથી

ત્રીદંડીએ તેને અદ્વૈત્ય થવાની વિદ્યા આપી. તે વિદ્યાના પ્રભાવથી અદ્વૈત્ય રૂપ કરીને એક દિવસ તે રાજભવનમાં ગયો પ્રાર્થારિક લોકો ન જાણે તેવી રીતે ખાસ રાજના શયન સ્થાનમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો અને રત્નમય દર્પણ, તરવાર, છરી અને બીજક સહિત બાહુ રક્ષક લઈ લીધાં બાદ ચુનાના લેપથી રાજની નાસિકા રંગીને તે પોતાના સ્થાનમાં ચાલ્યો ગયો. પછી દર્પણાદિક અર્પણ કરી સ્તુતિઓ ગુપ્ત ઠેકાણે મૂકીને તે સુઈ ગયો. ત્યાર બાદ રાજ પથ્થર પ્રભાત કાલમાં જાગી ઉઠ્યો અને પોતાનું મુખ જોવા માટે દર્પણ સ્થાપી દૃષ્ટિ કરે છે તેટલામાં દર્પણ તેની નજરે પડ્યું નહીં એવામાં ત્યાં અંગરક્ષિકા આવી અને ચુનાથી ઘોળેલી નાસિકા જોઈ રાજને કહ્યું કે હે સ્વામિન ! નાક ઉપર ચુનો કેમ ચોપડ્યો છે ? પછી રાજએ બીજું દર્પણ મંગાવીને જોયું તો નાકની શોભાવિલક્ષણ જોવામાં આવી તેથી રાજને બહુ ક્રોધ થયો અને વિચારમાં પડ્યો કે આ અકૃત્ય કોણે કર્યું હશે ? ત્યારબાદ તરવાર ઉપર રાજની દૃષ્ટિ પડી તો તે પણ તેના જોવામાં આવી નહીં પછી છરી લેવા ગયો તો તે પણ દીઠી નહીં. તેમજ બાહુ રક્ષક જોવામાં આવ્યો નહીં. તેથી રાજ બહુ શોભાયમાન થઈ ગયો અને પ્રાહારિક લોકોને કહ્યું કે અરે ? તમ્હારા પ્રમાદને લીધે મહાર્ગ સર્વસ્વ કોણે લઈ ગયું ? તેનો જલદી તમે તપાસ કરો પ્રાહરિકો બોલ્યા, હે રાજન્ ! કોઈ પણ અન્ય પુરૂષ અહીં આવે શકે એ બનવું બહુ અશક્ય છે. કારણ કે આપના શયન ભવન દ્વાર અમોએ બંધ કર્યું હતું. તેમજ આખી રાત સાવધાનપણે

અમે ઉભા રહ્યા છીએ. કષ્ટમાત્ર પણ અમેએ પ્રમાદ કર્યો નથી તે સાંભળી રાજા બહુ દોષાતુર થઈ ગયો અને લાલ નેત્ર કરી પ્રધાનાદિકની આગળ દર્પણાદિકની ચોરી કરી સંભળાવી પ્રધાને વિચાર કરી હતું કે, હે સ્વામિન ! બહુ પરાક્રમી એવા હજારો મુબટોથી રક્ષણ કરાતા આપના જીવનમાં ચોરી કરનાર સામાન્ય પુરુષ ન જાણ્યો. પરંતુ વિદ્યાધરની માફક વિદ્યાસિદ્ધ અને, હજારો મુબટોથી પણ દુર્ધાર એવો તે ચોર હોવો જોઈએ. તેમ છતાં જો તેને પકડવાની ઇચ્છા હોય તો ચોટાની અંદર મધ્ય ભાગમાં બહુ ઉંચો અને કાંઈ પ્રવેશ ન કરી શકે તેવો એક મહેલ કરાવો. તેની આદે બાજુએ નાના પ્રકારના ચોટીદાર મૂકો અને તેની અંદર નવયોગન વડે અતિ વિભૂષિત અને મનમોહક એવી વાસવદત્તા નામે કુમારીનો સુક્રામ કરાવો. વળી તેને કહેવું કે હે વત્સે ! જે કાંઈ પુરુષ ત્હને જી બુદ્ધિથી દર્પણાદિક આપે તેને ત્હારે પરણવું. શુભ લગ્ન અને ઉત્તમ મુહુર્ત તેજ દિવસે ત્હારે સમજવું એ પ્રમાણે નિર્દેશ કરી મંત્રી મધ્યાન્હ પછી પોતાને ચેર ગયો. અને સોજન કાર્ય માટે પોતાના પુત્રની પાસે તેની માને પહેલી મોકલી સોજનની વાર થઈ એમ જાણી પુત્ર બોલ્યો હે જનની ! આજે એવું શું કામ હતું કે આટલી વાર લાગી ! માતાએ પણ દર્પણાદિકની ચોરી સંભળી વાત કહી અને તેની પ્રાપ્તિ માટે ત્હારા પિતા આજે રોકાયા હતા. વળી મહેલ અણાવીને તેની અંદર વાસવદત્તા રાજકુમારીને રાખી છે. આ ઉપાય કરવાના કારણને લીધે ત્હારા પિતાને પણ આજે બહુ વિલંબ થયો છે. તેમજ તેમની આશા લઈ તરતજ હું અહીં આવી છું. તે સાંભળી કુમારે સોજન કરી લીધું અને પોતાની માને વિદાય કરી.

રાજાએ નિર્માણ કરેલા મહેલમાં વાસવદત્તા રાત્રીના સમયે

જોડી હતી. ચોકી પહેરો ચારે તરફ મોજા
 વાસવદત્તા અને હતો. છતાં રાત્રીના સમયે અદ્યક્ષ થઈ
 મંત્રી પુત્ર મંત્રી પુત્રે રાજાનું ખડગ લઈ મહેલની મ-
 દર પ્રવેશ કર્યો. કુમારને જોઈ વાસવદત્તા
 બોલી. તું કોણ છે ? મંત્રી પુત્ર બોલ્યો. આટલી રાત્રીએ પ-
 સ્થાનમાં કોણ પ્રવેશ કરે ? તે સાંભળી વાસવદત્તા સમજી કે જે
 રાજાની ચોરી કરી છે તેજ આ પુરૂષ છે. એમ જાણી તે વિતર્ક
 કરવા લાગી કે આ તે ઈંદ્ર છે કે કોઈ વિદ્યાધરેંદ્ર છે ! વળી રૂપ
 અને કાંતિ ઉપરથી કામદેવ અથવા કોઈ દેવ દાનવ જણાય છે.
 ભલે ગમે તે હોય પરંતુ એની સાથે જરૂર મ્હારે લગ્ન કરવું
 જોઈએ. એમ નક્કી કરી કુમારના હાથમાંથી ખડગ લઈ વાસવ-
 દત્તા બોલી હે મહાભાગ ! પોતાના પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલી મ્હને
 તું પરણીને કૃતાર્થકર ! કુમાર બોલ્યો, હે સુભગે ! મ્હારું
 નામ, કુલ, ગૃહાદિક કંઈ પણ તું જાણતી નથી. છતાં તું
 મ્હને કેવી રીતે પરણીશ ! વાસવદત્તા બોલી તમ્હારા ગુણો
 ઉપરથી કુલાદિક સર્વ પ્રસિદ્ધ જણાય છે માત્ર મ્હારે તમને
 કહેવાનું એટલુંજ છે કે રાજાની દર્પણાદિક લીધેલી વસ્તુઓ
 તમારે મ્હને આપવી પડશે. એમ કહી ગંધર્વ વિવાહથી
 તે તેને વરી. કુમાર પણ સહ્યમાત્ર ત્યાં રહી પોતાના સ્થાનમાં
 ગયો. ત્યાર બાદ હસ્તેશાં તે કુમાર રાત્રીએ વાસવદત્તાની પાસે
 જવા લાગ્યો. અને દર્પણાદિક સર્વ વસ્તુઓ વાસવદત્તાને સ્વા-
 ધીન કરી. તેણીએ પણ તે સર્વ વસ્તુઓ રાજા પાસે મોકલી
 આપી. તોપણ નાક ઉપર ચુનો ચોપડવાથી ઉત્તર થયેલો જે
 રાજાનો દોષ હતો તે શાંત થયો નહીં. તેથી તેણે મંત્રીને કહ્યું
 કે વાસવદત્તાની પાસે જઈ તેને જણાવો કે કોઈપણ ઉપાયથી
 ચોરી કરનાર તે પુરૂષને મ્હારી પાસે તે મોકલે. એટલે હું

પોતેજ તેને મારી નાખું. અન્યથા મ્હારો ક્રોધ શાંત થવાનો નથી. મંત્રી જોડ્યો, હે સ્વામિન! તેને આપ કૈવી રીતે મારી શકશો? કારણ કે તે તો આપનો જમાઈ થયો છે. રાજાએ કહ્યું ત્હારું કહેવું સત્ય છે. પરંતુ મ્હારો ક્રોધ શાંત થતો નથી. પ્રધાન જોડ્યો બુદ્ધિમાન પુરૂષે આનંદના સ્થાનમાં રોષ કરવો નહીં. કારણ કે ચોરેલો માલ આપણે બધે પાછો આવ્યો છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ પ્રાણ થકી પણ વિશેષ પ્રિય એવી આપની પુત્રી તેની સાથે પરણી છે. અને હજુ પણ આપના પ્રસાદને તે બહુ લાયક છે માટે પ્રસન્ન થઈ આપની પાસે તેને જોલાવરાવો. વિગેરે બહુ યુક્તિઓવડે પ્રધાને રાજાનો ક્રોધ દૂર કર્યો.

રાજાએ વાસવદત્તાને કહેવરાવ્યું કે ત્હારાં પતિને મ્હારી પાસે લાવ. કારણ કે તેની ઉપર હું બહુ પ્રસન્ન પુત્રજન્મ થયો છું. તેથી મ્હારે ત્હેનો બહુ સત્કાર કરવાનો છે. વાસવદત્તાએ પણ પોતાના પિતાનો સંદેશો પોતાના પતિ આગળ કહ્યો. મંત્રી પુત્ર જોડ્યો હે સ્ત્રી! પાંચ વર્ષ પછી હું રાજા પાસે આવીશ. પછી વાસવદત્તાએ પણ પોતાના પિતાને તે સંભાષણ આપ્યા. એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં વાસવદત્તાને એક પુત્ર જન્મ્યો. ત્યાર બાદ લોકો ન દેખી શકે તેવી રીતે અદૃશ્ય થઈ તે કુમાર હૃદયેમાં વાસવદત્તાની પાસે પુત્રને સ્માડવા માટે તે આવતો અને પાછો પોતાને ઘેર જતો હતો. એમ કરતાં તેને પાંચ વર્ષ પુરા થયાં. ત્યારે તેણે વાસવદત્તાને કહ્યું કે તું ત્હારા પિતાની પાસે જા. હું પણ સાત દિવસ પછી જરૂર ત્યાં આવીશ. ત્યાર બાદ વાસવદત્તાએ પોતાના પિતા પાસે જઈ પોતાનો પુત્ર બતાવ્યો. રૂપદિક શુભ અને લક્ષણોથી પૂર્વે એવા તે પુત્રને એમ રાજાએ પોતાના બેજામાં બેસારી બારંબાર ચુંબન કરી કહ્યું કે

હે વત્સ ! ત્હારા દર્શનથી ત્હારા પિતાનાં પણ દર્શન થયાં
પરંતુ ચક્રોરપક્ષી પૂર્ણિમાના ચંદ્રને જેમ ઇચ્છે છે તેમ મહારાજ
હૃદય પણ ત્હારા પિતાના દર્શન કરવામાં બહુ ઉત્સુક થયું છે
એ પ્રમાણે તેને દરરોજ બહુ સ્નેહ પૂર્વક પોતાના જોખામાં
બેસારી સુંબન કરે છે અને નાના પ્રકારના અલંકાર ખેરાવે છે.

મંત્રીના પુત્રને વિશ વર્ષ પુરાં થયાં તેજ દિવસે પોતાની
સ્ત્રી સહિત મંત્રી લોંચરામાં પોતાના પુત્રની
મંત્રી પુત્રનો પાસે ગયો. એકદમ મંત્રીને જોઈ પુત્ર
સમાગમ. પોતાની માને પુછવા લાગ્યો. હે જનની !
આ કોણ છે ? માતા બોલી બાધ ? આ

ત્હારા પિતા છે. માટે એમને નમસ્કાર કર. તેણે પણ તરતજ
પિતાને પ્રણામ કર્યો. મંત્રીએ આલિંગન કરી પ્રથમ કહેલું નૈમિ-
ત્તિકનું વચન તેને સંભળાવ્યું. ત્યાર બાદ મંત્રી તેને અગાથી
ઢિપર લઈ ગયો અને પોતાની સાથે સ્નાન વિગેરે કરાવીને તેને
રાજા પાસે લઈ ગયો ત્યાં પ્રણામ કરી બસે જણુ બેઠા એટલે
રાજાએ પૂછ્યું હે મંત્રી ? આ કોણ છે ? મંત્રી બોલ્યો આ મહારાજ
પુત્ર છે. તે સાંભળી રાજા વિસ્મિત થયો અને બોલ્યો, કોઈ દિવસ
તમ્હારે પુત્ર થયો તે વાત અમે જાણી નથી છતાં આ શું !
મંત્રી એ રાજાના કાનમાં શુભ રીતે નૈમિત્તિકનું વચન કહ્યું તેમજ
તેણે કરેલો ઉપાય પણ કહ્યો તેટલામાં બાહરફક પુરૂષ વાસવ-
દત્તાના પુત્રને લઈ ત્યાં આવ્યો અને તે પુત્ર પોતાના પિતાને
જોઈને પ્રેમ પૂર્વક બાપા, બાપા; એમ બોલતો હૃદ આલિંગન
કરી તેના પિતાના જોખામાં તે બેઠો. એટલે રાજા તેમજ ત્યાં
બેઠેલા સર્વે લોકો તેને જોઈ બહુ ખુશી થયા. વળી તે સમયે
મંત્રીના હૃદયમાં ક્ષોભ થયો. તેથી તે કંઈક બોલવાનો વિચાર
કરતો હતો તેટલામાં રાજા પોતેજ બોલ્યો કે શું તે વીર પુરૂષ

તું પોતેજ છે ? હા હું છું એમ તેના કહેવાથી રાજાએ તેને પોતાની પાસે બોલાવી. આશ્ચર્યજનક રીતે સત્કાર પૂર્વક પોતાની નજીક બેસાડ્યો. ત્યાર બાદ રાજાના પંચાંગનો પ્રસાદ કરી હાથી, ચોર, ખજાના, ઉત્તમ દેશ અને સર્વ રૂપોમાં વાઝ કરવા લાયક ઉત્તમ એક મહેલ આપ્યો.

એક દિવસ રાજા એકાંતમાં બેઠો હતો તે સમયે મંત્રીનો પુત્ર પણ ત્યાં હાજર હતો. રાજાએ તેને રાજાનો મોક્ષ. પૂછ્યું કે હે મહાશય ? તું સત્કારમાં ઉત્તમ થયો છે છતાં આ નિહિત કામ ત્હારે શા માટે કરવું પડ્યું ? મંત્રી પુત્ર બોલ્યો મહાશ પિતાને નૈમિત્તિક જે પ્રમાણે કહ્યું હતું તેના અનુસારે મેં કાર્ય કર્યું છે. તેમાં કંઈપણ નિહિતપણું નથી. રાજા બોલ્યો તે નૈમિત્તિક શું સત્ય વાદી છે ? મંત્રી પુત્ર બોલ્યો આ વિષયમાં હે નરેન્દ્ર ? મહાશ કર્મ સત્ય છે. અને કર્મના અનુસારે મેં આ પ્રમાણે આચરણ કર્યું. વળી જન્મ સમયે શુભાશુભ શ્રદ્ધ, નક્ષત્ર, લગ્ન, યોગાદિક પણ કર્મથીજ આવી મળે છે, સિદ્ધાંતમાં પણ કહ્યું છે કે-કરેક પ્રાણીએ પૂર્વે કરેલા કર્મોના ફલ વિપાકને ભોગવે છે. પણ શ્રદ્ધ નક્ષત્રાદિક તો દક્ષા નિમિત્ત માત્ર થાય છે. અશુભ અને શુભ કર્મ-જન્ય સોપકમ કાર્યમાં વિશેષે કરી મુખ્ય પછે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવ કારણ હોય છે. એમ અનેક પ્રકારનાં મંત્રી પુત્રનાં મનોહર વચનો સાંભળી રાજા સંસારથી વિરક્ત થયો અને તેનેજ પોતાનું રાજ્ય સોંપી દીક્ષા મહત્ત્વ કરીને પોતે મોક્ષ સ્થાનમાં ગયો. આ પ્રમાણે શિવભદ્ર ગ્રંથીએ રાજાને દૃષ્ટાંત આપી ફરીથી કહ્યું હે નરેન્દ્ર ? એમ બન્ને પ્રકારની આપત્તિમાં ઘણા ભાગે ઉપાય કરવાથી કાર્યસિદ્ધિ થાય છે. જેવી રીતે મંત્રીએ પુત્રના રક્ષણ માટે ઉપાય કર્યો તેવી રીતે મહારે પણ ઉપાય કરવો જોઈએ.

ત્યાર બાદ રાજાની આજ્ઞાથી તેણે પોતાના નાના પુત્ર મહેન્દ્રને પોતાના ઘરમાં રાખ્યો. બાકીના ચારે પુત્રોને રાજાના હુકમ પ્રમાણે પોતે પણ યુદ્ધ કરવા જવાની આજ્ઞા આપી. પછી તેઓ ચારે દિશાઓમાં સૈન્ય સહિત શત્રુઓને જીતવા માટે ગયા. તેમાં પ્રથમ પુત્ર વરુણ ચતુરંગ સેના સહિત મલયાચલ તરફ ચાલ્યો અને ત્યાં જઈ દુર્ગની તળેટીમાં તેણે પડાવ કર્યો.

શિવભદ્રનો નાનો પુત્ર મહેન્દ્રસિંહ વરુણના સ્નેહને લીધે પોતાના પિતાની આજ્ઞા લીધા શિવાઈ મહેન્દ્રસિંહ. મહા કષ્ટવડે ઘેરથી નીકળ્યો અને વરુણની પાસે ગયો. વરુણે પણ તેને પોતાની પાસે જ સાવચેતીથી રાખ્યો. અને પોતાના પિતા ઉપર લેખ મોકલી મહેન્દ્રસિંહના સમાચાર જણાવ્યા કે એની શ્રીકર ચિંતા કરશો નહીં, ત્યારબાદ ત્યાં એક વૃદ્ધ ભીલ આવ્યો. અને વરુણને કહેવા લાગ્યો કે હે મહાશય ! કૃપા કરી એકાંતમાં મહારી સાથે આપ ચાલો. આપને તેડવા માટે હું આવ્યો છું. વરુણે પણ તેના કહેવા પ્રમાણે કબુલ કર્યું. પછી તે ભીલ બોલ્યો મનુષ્યોએ પ્રવેશ કરી શકાય તેવી ગુફાની અંદર ઉંચે ચડવાની એક મોટી સુરંગ છે, તે સુરંગ કિલ્લાના મધ્ય ભાગ સુધી લાંબી છે. અને તે ઠેકાણે એક સુંદર મહેલ છે, તેની અંદર શય્યામાં તે કિલ્લાઓનો અધિપતિ વિરાજે છે. તે કિલ્લો જો તું મહેને આપે તો હું તને તેની પાસે લઈ જાઉં. વરુણે પણ તે પ્રમાણે તેનું વચન માન્ય કરી તેની સાથે ચાલ્યો અને મહેન્દ્રસિંહને પોતાના સૈન્યની અંદર રાખ્યો. ત્યારબાદ સુરંગમાં થઈ અનુક્રમે વરુણ સહિત ભીલ મહેલમાં ગયો. તેના મધ્ય પ્રદેશમાં ભીલ લોકોનો તે અધિપતિ પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે સુઈ ગયો હતો. તે વૃદ્ધ ભીલે તેને તે બતાવ્યો. પછી તે

વખતે વરુણની આજ્ઞાથી તેના મુખટોએ સ્ત્રીઓ સહિત તેને બાંધી બેઠીઓથી કબજે કરી સેનાધિપતિને સોંપી દીધો. એટલે સેનાધિપતિએ પણ પોતાના રાજ્યમાં આરક્ષકજનોને રક્ષતા માટે ભાણું આપી બદોબસ્ત કરી તેને પોતાના રાજ્ય પાસે મોકલાવી દીધો. તેમજ રાજ્યને એટ માટે સસંગ તેની લક્ષ્મી પણ તેની સાથેજ મોકલાવી દીધી. અને પોતાના પિતાને પૂજવા માટે રક્ષક રત્નમય છનેંદ્ર ભગવાનની પ્રતિમાઓ પણ ત્યાં મોકલાવી. ત્યારબાદ તે વૃદ્ધ ભીષ્મના કહેવાથી તેના પુત્રને તે દુર્ગાધિપના સ્થાનમાં સ્થાપન કર્યો અને તે દુર્ગામાં વરુણે પોતાના અધિપતિની આજ્ઞા ફેલાવી.

હવે મહેન્દ્રસિંહ પોતે શિગિરમાં રહ્યો હતો. ત્યાં એક ભીષ્મ આવ્યો, તેણે મહેન્દ્રસિંહની મુલાકાત લઈ વ્યંતરદેવી. તેને સિદ્ધિદાયક એક કટપતું ટિપ્પણ આપીને કહ્યું કે દુર્ગગિરિ પાસે એક મુરંગ છે. ત્યાં આવો હું તમને નિર્વિઘ્નપણે ત્યાં લઈ જઈશ, પછી મહેન્દ્રસિંહ પોતાનો પરિવાર ન લાવે તેવી રીતે હાથમાં તે કટપતું ટિપ્પણ લઈ ભીષ્મના કહેવા પ્રમાણે તે મુરંગની અંદર તેણે પ્રવેશ કર્યો. તેટલામાં ત્યાં આગળ એક વ્યંતરીનું લવન તેણે જોયું. તેની અંદર પ્રથમ શુષ્કસ્થાને રહેલી એક વ્યંતરી બેઠી હતી. મહેન્દ્રસિંહને જોઈ તે જોલી, હે સ્વામિન! અહીં પધારો. મ્હારી સાથે કીડા કરો હું વ્યંતર લેડિની વારાંગના છું. મહેન્દ્રસિંહ જોયો દેવીઓ સાથે ભોગ ભોગવવાનો મન, વચન અને કાયાથી બન્ને પ્રકારે મ્હારે પ્રતિજ્ઞ છે. તે માંલગી કોધાતુર થઈ વ્યંતરી જોલી જો મ્હારી સાથે તું કીડા નહીં કરે તો ત્હારે અહીં આવવાનું શું કારણ? મહેન્દ્રસિંહ જોયો, માત્ર ઇતુકને લીધે જ હું અહીંયા આવ્યો છું. માટે કંઈપણ

કૌતુક ખતાવ. વ્યંતરી બોલી અરે મૂઠ ! મહારી સાથે રમવાથી
 અધિક બીજું કયું કૌતુક ત્હારે ભેગ્યે છે ? ને મહારી સાથે
 ભોગ નહીં ભોગવેતો હાલમાં જરૂર તું મૃત્યુવશ થમશ.
 મહેન્દ્રસિંહ બોલ્યો, હે મૃગાક્ષી ! ભલે મૃત્યુ થાય પરંતુ હું
 મહારા નિયમનો ભંગ કરીશ નહીં. વળી તું જણાવ કે પૃથ્વીના
 શમ ભાગ ભૂતળથી ત્હારું સ્થાન કેટલું દૂર છે ? વ્યંતરી બોલી
 મ્હારું રહેવાનું સ્થાન અહીંથી બહુ યોજન દૂર છે. મહેન્દ્રસિંહ
 બોલ્યો ને એમ હોય તો અધો દિશાએ ગમન કરવામાં મ્હારે
 એક યોજનથી વધારે ગમન કરવાનો નિયમ છે. માટે એક
 યોજનથી અધિક ગમન કરું તો દિગ્ગતમાં મ્હને બીજો અતિ-
 ચાર લાગે. તે સાંભળી વ્યંતરી બહુ ક્રોધાતુર થઈ ગઈ અને
 મહેન્દ્રસિંહને પાટુ મારવા બાય છે તેટલામાં કોઈક સમ્યગ્દષ્ટિ
 દેવ ત્યાં આવ્યો અને તે બન્નેની વચમાં પડ્યો. તેમજ મહેન્દ્ર-
 સિંહને ત્યાંથી તે જલદી આકાશમાર્ગે ઉપાડી વરૂણના સૈન્યમાં
 તેને મૂકી દીવ્ય વસ્ત્રો આપીને તે દેવ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.
 હવે વરૂણે ઉર્ધ્વદિશાએ ગમન કરવાના મતની મર્યાદા કરવામાં
 વિચાર કર્યો ત્યારે તેને સ્મરણ થયું કે એક યોજનની મર્યાદાનો
 સ્વીકાર કર્યો છે, છતાં બે યોજન પ્રમાણ મહેં ગમન કર્યું એમ
 બાણી તે બહુ ખેદ કરવા લાગ્યો કે સર્વવિરતિ ધારણ કરવાની
 શક્તિ તો દૂર રહી, પરંતુ એક સાધારણ નિયમનો પણ મહેં ભંગ
 કર્યો. એક મગનો ભાર ઉપાડવામાં જે અશક્ત હોય તે પર્વતને
 કેવી રીતે ઉપાડી શકે ? જે મહાનુભાવમુનિઓ ત્રિવિધ ત્રિવિધ
 મન, વચન અને કાયાથી જીવન પર્યંત સર્વ વિરતિ મત પાળે
 છે તેઓ વંદન કરવા લાયક કેમ ન થાય ? તેમજ પૂજવા યોગ્ય
 કેમ ન ગણાય ? હા ! હા ! હું મહાન અધમ ગણાઉં. કારણકે
 દેશવિરતિ પણ ન પાળી શક્યો. એ પ્રમાણે વરૂણ બહુ પશ્ચા-

તાપ કરી દુર્ગ નગરમાંથી નીચે ઉતરીને પોતાના મુકામમાં આવ્યો અને મહેન્દ્રસિંહની આમજ અતિચારાદિક સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. ત્યારબાદ તેણે પણ પોતાનું ચરિત્ર અને અધો-દિશામાં ગમન કરવાથી હાજેલો અતીચાર પણ કહ્યો. પછી મહેન્દ્રસિંહ સહિત ષડ્ગુ ત્યાંથી પોતાના નગરમાં આવ્યો. રાજાને નમસ્કાર કરી દુર્ગશરણાદિક સર્વ વાર્તા નિવેદન કરી તેમજ પોતાના નિયમનો ભંગ પણ કહ્યો. રાજાએ કહ્યું કે મહારી આજ્ઞાથી તેમાં ત્હને કિયિંતુ માત્ર પણ દોષ લાગવાનો નથી.

પૂર્વ દિશામાં શુભચંદ્ર ગયો હતો તે અખંડ પ્રયાણ વડે તે દેશના સ્ત્રીમાડામાં ગયો અને તે દેશના શુભચંદ્ર. રાજાને ખબર અપાવી. ત્યારબાદ મુદ્દ

કરવામાં બહુ કુશળ અને પૂર્વદિશામાં આમુખણ સમાન તે દેશના અધિપતિએ પોતાના દૂત મારફત શુભચંદ્રને કહેવશબ્ધુ કે હે વણિકુપુત્ર ! પાંચ દિવસ સુધી મહારા દેશમાં ત્હારે પ્રવેશ કરવો નહીં. આ બાબતમાં જો તું ટપટ કરે તો ત્હને ત્હારા દેવ શરૂના સોગન છે. વળી હું પોતેજ પાંચ દિવસ પછી ત્હારા સ્હામે આવીશ. આ પ્રમાણે સાંભળી શુભચંદ્ર બોલ્યો કે દૂત ! પાંચ દિવસની અંદર જો હું ત્હારા સ્ત્રીમાડાનું ઉદ્ધવન કરું તો જરૂર મ્હને આ સોગન છે. પણ જો ત્હારા કદા પ્રમાણે ત્હારો સ્વામી નહીં આવે તો છઠે દિવસે હું આવીને ત્યાં બેઠેલા તેને પકડી લઈશ. એમ કહી દૂતને વિદાય કર્યો. પછી તે દૂતે પોતાના નગરમાં જઈ રાજાને સર્વ સમાચાર ક્યા. રાજાએ દૂતને પૂછ્યું તે વાણિયાનું સૈન્ય કેટલું છે ? દૂત બોલ્યો, હે રાજા ! આપણા સૈન્ય કરતાં બમણું છે. અને શુભચંદ્ર પોતે બહુ પરાક્રમી છે, કમવાર કાર્યનો સાધક છે. તેની પાસમાં મોટા હાથીઓ રહેલા છે. માટે પોતાનો દેશ છોડી

(૧૭૬)

દઈને પણ પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરો. અથવા હંડ આપીને
 છુટવાનો ઉપાય કરો. નહિં તો આપને જીવનું પણ મુશ્કેલી
 થશે, એમાં કંઈ સંશય નથી. એ પ્રમાણે સાંભળી રાજા ભયભીત
 થઈ ગયો અને રાત્રી દિવસ ગમન કરી ત્યાંથી બહુ દૂર ચાલ્યો
 ગયો. આ વાત તેના ફતના કહેવાથી શુભચંદ્રના જાણવામાં
 આવી એટલે તરતજ શુભચંદ્ર તેની પાછળ ચાલ્યો. આજ
 રાત્ર અંતે પાછળ શુભચંદ્ર ચાલ્યો જાય છે. એમ કરતાં શુભચંદ્ર
 સો યોજનથી કંઈક અધિક નીકળી ગયો તેવામાં તેને કિમ્બતક
 સ્મરણ થયું અને વિચાર કરતાં તેણે જાણ્યું કે નિયમથી
 હજી યોજન અધિક હું આવ્યો, તેથી મહારાજ દિગ્ગત કહાડો
 થયું. વળી મહારાજ આલાસ માત્રથી તે રાજા નાશી ગયો. એમ
 જાણી હું બહુ ખુશી થયો, પરંતુ પોતાના નિયમ
 મના ભંગથી દંડવટે હું દંડાયો એમ મહારાજ જાણવામાં
 આવ્યું નહીં. વળી લેશમાત્ર પણ નિયમનો ભંગ કરવાથી અતિ
 દાંડણ દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. કિંચિત્ માત્ર પણ હાલાહલ વિષ
 ખાવાથી જેમ પ્રાણી જરૂર મૃત્યુ પામે છે તેમ આ અતીચારનું
 સેવન પણ અમંગલિક છે. માટે હવે અહીંથી એક ડગડું
 માત્ર પણ આગળ ચાલવું યોગ્ય નથી, એમ ધારો શુભચંદ્ર
 ત્યાંથી પાછો વળ્યો અને તે રાજાના નગરમાં પોતાનો એક
 અધિકારી મૂકી સૈન્ય સહિત પોતાના નગર તરફ પાછો ફર્યો.
 આદિ વિમૂતિ સહિત શુભચંદ્ર પોતાના રાજા પાસે જઈ નમસ્કાર
 કરી સર્વ વૃત્તાંત તેમને નિવેદન કર્યું.

મહા બુદ્ધિશાળી સુંદરને ઉત્તર દિશામાં સમસ્તવીર ગયો
 પાસે મોકલ્યો હતો. કારણકે તે રાજા જ
 સુંદરવર્ણિય. પરાક્રમી હતો અને તેની સેનાપતિ જીતી
 દુર્જય હતી. તેથી તે દંડ સારવ નહોતો

પરંતુ માત્ર શાંતિથી સાધવા લાયક હતો. યુદ્ધમાં કોઈથી પણ તે
 છૂટી ચકાપ તેવો નહોતો. છતાં પણ સુંદર નિરંતર પ્રયાણ
 કરવાથી અતુરંગ સેના સંહિત પોતાના દેશના સ્ત્રીમાઠામાં ગયો.
 અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે ચારે દિશાઓમાં સો યોજન
 સુધી ગમન કરવું એવો મ્હેં નિયમ લીધો છે. તો તેટલો નિયમ
 પુરો થઈ ગયો. હવે અહીંથી મ્હારે શું કરવું ? એક તરફ
 પોતાનો નિયમ છે અને બીજી તરફ રાજાની આજ્ઞા છે. વાઘ
 અને નદીનો ન્યાય અહીં મ્હને પ્રાપ્ત થયો. એમ વિચાર કરતાં
 તેના હૃદયમાં સ્ફુરે આગ્યું કે ત્રણે દિશાઓમાંથી હથ હથ
 યોજન લઈને આ ઉત્તર દિશામાં ઉમેરીને ત્રણની રક્ષા માટે
 અધિક સંખ્યા કરવી ઠીક છે. વળી અહીંથી શ્રી સંમરવીર રાજાનું
 નગર પણ એકસો ત્રીસ યોજન છે. એમ નિશ્ચય કરી સુંદર
 ત્યાંથી ચાલ્યો. અનુક્રમે તેનાં નગરમાં ગયો. અને રાજાની
 આગળ જઈ બહુ ભેટ મૂકીને પ્રણામ કર્યા બાદ સુંદર બોલ્યો,
 હે રાજા ! વિક્રમબલ ભૂપતિએ મ્હને આપની પાસે મોકલ્યો
 છે. અને તેમણે કહ્યું છે કે હે નરેન્દ્ર ! તમ્હારા સ્ત્રીમાઠામાં
 અમારાં જે ગામો રહેલાં છે, તેઓ ઉપર તમ્હારા ઠાકોરા હાલમાં
 હુમલા કરે છે, છતાં તમે કેમ ઉપેક્ષા કરો છો ? વળી સંમસ્ત
 ગુણોના આધાર ભૂત એવા હે નરેન્દ્ર ! પૂર્વ પુરુષોની મર્યાદા
 પાળવી તે તમને ઉચિત છે. તેમજ વિક્રમબલ રાજા તમ્હારી
 સાથે બહુ સ્નેહ ધરાવે છે. માટે તમ્હારા હથ ઠાકોરાનું આ
 અયોગ્ય વર્તન કહેવા માટે મ્હને મોકલ્યો છે, નહીંતો હે
 રાજા ! જેની આજ્ઞા અતેક રાજાઓ માથે ચડાવે છે એવા
 અમારા સ્વામીની આગળ આ ઠાકોરાની શી ગણતરી ? તે સાંભળી
 સંમરવીર રાજા બોલ્યો આ વાત તમ્હારા બાણવામાં નથી, નહીં

(૧૭૮)

શું મહારા મિત્રના ગામો ઉપર હું ઉપદ્રવ કરવા હઉં ખરો ! હવે હું તે ઠાકોરોનો એટલો દંડ કરું છું કે એમને જે દેશ મેં આપેલા છે તે દેશ આજથી હું તમને આપું છું. હાલ તમે ક્ષમા કરો અને તેઓનો જે દેશ હોય તે તમેજ જલદી કબ્જો કરો. વળી બીજું કંઈપણ મહારે લાયક કાર્ય હોય તો કરમાવો. એમ કહી તેણે વિક્રમબલ રાજા માટે ભેટ આપી અને મુંદરને બહુ સત્કાર કરી વિદાય કર્યો. ત્યારબાદ મુંદર ત્યાંથી નીકળી અનુક્રમે પોતાના અધિપતિ પાસે ગયો અને નમસ્કાર કરી સર્વ વૃત્તાંત તેમને નિવેદન કરી તે પોતાને ઘેર ગયો.

યશશ્વંદ્ર નામે શિવભદ્રના ચોથા પુત્રને ચતુરંગ સેનાસક્ષિ

યશશ્વંદ્ર. સિંધુ દેશના રાજા ઉપર મોકલ્યો હતો. તે દેશમાં ગયા પછી તેને વિચાર થયો કે

સદ્ગુરુ પાસે મહેં જે દિગુપરિમાણ લીધું છે તેના મહેં બીજકુલ વિચાર કર્યો નહીં, અહો ! હું બહુ પ્રમાદ થયો, રાજ્યલક્ષ્મીના મદમાં મહેને કંઈપણ વિચાર આવ્યો નહીં, તેમજ સદ્ગુરુનો ઉપદેશ પણ હું ભૂલી ગયો. અહો મહેં સર્વસ્વ ગુમાવ્યું. એમ તે પશ્ચાત્તાપ કરતો હતો તેવામં હરિકેલોડો તેની પાસે આવી કહેવા લાગ્યા કે હાલમાં જે દેશનો રાજા અહીંયાથી નાસવાની તૈયારી કરે છે. માટે જે તમે જલદી પ્રયાણ કરી ત્યાં આવો તો ચિરકાળ લોભવંતી તે સુખમાં લક્ષ્મી આપને સ્વાધીન થાય. પછી તેજ વખતે મહારા પ્રયાણ માટે નિશાન દેહી વગડાવ્યો. પોતાની સારી કેડી બાંધવાનું સૈન્ય હઈ રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરે ત્યાંથી તે નીકળ્યો. બહુ દેશ ઉઘાડેલ કરી ત્યાં ગયો. સિંધુ દેશનો રાજા પણ મહેને આવેલો જાણી શુભ હર્ષ ત્યાંથી નાશી ગયો. તેથી તેને સ્વધન તેણે પોતાને સ્વાધીન કર્યું. ત્યારબાદ ત્યાં આવ્યો

ઠેટલુંક સૈન્ય મૂકી પોતાના નગરમાં રાજા પાસે ગયો. અને
યથાર્થ સર્વ વાર્તા તેમને નિવેદન કરી. ત્યારબાદ રાજાના યથા-
ચોક્કસ સત્કારનો સ્વીકાર કરી તે પોતાને ઘેર ગયો.

અનુક્રમે ચારે બાઈઓ જ્યારે પિતાશ્રીના ચરણ કમલમાં
નમવા માટે ગયા ત્યારે પિતાએ પુછ્યું
શિવભદ્રનો ઠેકે પુત્રો ! તમારા નિયમની શ્રી સ્થિતિ
ઉપદેશ. ચર્ચ તે કહો. તેઓએ ઉર્ધ્વ દિશા વિગેરે
પ્રદેશોમાં ગમન કરવાથી પોતપોતાનાં

નિયમોમાં લાગેલા અતિચાર વિસ્તાર પુર્વક દર્શાવે તે સાંભળી
એકી બોલ્યો, બાઈઓ ! બહુ તુચ્છ લક્ષ્મી માટે તમહેં ધણુંજ
અયોગ્ય કામ કર્યું એટલુંજ નહિ પરંતુ ઉત્તમ છે કુક્ષિ જેની
અને પ્રસન્ન મુખવાળી એવી મોક્ષ લક્ષ્મીના તમે પરિહાર કર્યો.
ચિરંતિનો ભંગ કરી જે રાજ્યલક્ષ્મી મેળવી તે તો અલક્ષ્મીજ ગણાય.
માટે હવે શુદ્ધ પાસે જઈ તમે પોતાના દુર્ચરિતની આલોચના
કરો. અને પ્રાયશ્ચિત્ત કરી શુદ્ધ થાઓ. તેમજ જો તમે સર્વ રાદેવને
બાલુતા હોતો આજથી હવે રાજસેવાનો ત્યાગ કરો. આ પ્રમાણે
પોતાના પિતાનો ઉપદેશ સાંભળીને પણ તેઓ રાજ્ય વૈભવના
લોભથી તેમાં બહુ આસક્ત થયા અને તે સર્વે બંધુઓ પિતાની
રૂબરૂમાં અવિનયના વચન બોલવા લાગ્યા. હે તાત ! જો અમારી
ઉપર આપનો આટલો બધો પ્રેમ હતો તો પ્રથમથીજ રાજા
પાસે અમને આમાટે મોકલ્યા ! હવે અમે વેપાર કરવામાં શર-
માઈએ છીએ. વળી હે પિતાજી ! પ્રભાવનાદિક કરવા વડે હવેથી
અમે નિરંતર જૈન ધર્મ પાળીશું. અને તમે પણ નિશ્ચિંત થઈ
ધર્મ સાધન કરો. હવે તમારે કોઈની પણ સેવા કરવાની જરૂર
નથી. માત્ર સુશુદ્ધિઓની સેવા કરો. તેમજ યત્ન પૂર્વક દાનધર્મમાં
પ્રવૃત્ત થાઓ. વળી કોઈપણ વખતે અમારો ચિંતા મનથી પણ

તમારે કરવી નહીં, એમ તેઓનો પ્રત્યુત્તર સાંભળી શ્રેષ્ઠીએ પણ મૌનવ્રત ધારણ કર્યું, ત્યારબાદ તેના ચારે પુત્રો ત્યાંથી ઉઠીને પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા. તેમજ કાર્ય પ્રસંગે રાજસભાઓમાં તેઓ જતા હતા. અને રાજવૈભવ વડે મદોન્મત બની સ્વેચ્છા પ્રમાણે વિલાસ કરતા હતા. જેમ જેમ તેમને રાજ તરફથી સન્માન મળતું ગયું. તેમ તેમ તે વરુણાદિક ચારે ભાઈઓનો ધર્મ સંબંધી આચાર દૂર થવા લાગ્યો. તેવામાં આયુષ્ય પુર્ણ થવાથી શિવભદ્ર શેઠ પણ કાલ કરી સુરલોકમાં ઉત્પન્ન થયા. ત્યારબાદ તે ચારે ભાઈઓ ભોગ વિષયમાં બહુ આસક્ત હોવાથી તેમણે ધર્મનો માર્ગ છોડી દીધો, જેથી તેઓ અનુક્રમે મરીને કુગતિમાં ઉત્પન્ન થઈ અનેક દુઃખ ભોગવી ફરીથી જૈનધર્મ પામી છેવટે સુગતિ પામશે. વળી તેઓમાં વરુણ નામે જે પ્રથમ પુત્ર હતો, તેજ હું પોતે દિગ્વ્રતની વીરાધના કરવાથી કાલ કરીને મહોરગમાં ઉત્પન્ન થયો છું. તે સાંભળી રાજકુમારાદિક ઘણા લોકો બોધ પામ્યા.

ત્યાર બાદ રાજાએ મનોરથ શ્રેષ્ઠીને કહ્યું કે આ મહારાજ રાજ્ય તમે ગ્રહણ કરો. કારણ કે તમે મહારાજ મરેલા પુત્રને સજીવન કર્યો તેમજ મરુને પણ ઉત્તમ ધર્મમાં સ્થાપન કર્યો. તેથી તમે મહારાજ પરમ ઉપકારી છો. મનોરથ

મનોરથ
શ્રેષ્ઠી

બોલ્યો, હે રાજન્ ! પ્રાણી માત્રને પોતાનું પુણ્યજ ફળે છે. વળી પુણ્યના ઉદયમાં અન્ય તો માત્ર નિમિત્તજ ગણાય છે. માટે હે નરેન્દ્ર ! મહારે રાજ્યનું કંઈ પ્રયોજન નથી ધર્મમાં ઉદ્યમ કરવો. એજ મહારાજ નિત્ય કર્મ છે. એમ સમજી તમહારે પણ નિખાલસ હૃદયથી હસ્તેશાં યત્ન પૂર્વક ધર્મ કાર્યમાં તત્પર રહેવું. આ પ્રમાણે ઉપદેશ ગ્રહણ કર્યા બાદ ભૂપતિએ મનોરથને રહેવા માટે બહુ

સમૃદ્ધિ (રક્ષા) સહિત અને દેવાંગનાઓને સેવવા લાયક હર સમાન બહુ મુંદર એક મહેલ આપ્યો અને વિશેષ સત્કાર પૂર્વક નગર શેઠના સ્થાનમાં તેને સ્થાપન કર્યો. ત્યાર બાદ તે મનોરથ પણ નિરંતર જૈન ધર્મની આરાધનામાં દિવસો નિર્ગમન કરવામાં પોતાનું જીવન સફલ માનતો હતો.

પોતાના નાના બાઈની વાત મેઘરથના જાણવામાં આવી તેમજ તે બહુ નિર્ધન દશામાં આવી ગયો.

મેઘરથ. હતો, પોતાની પાસે કોઠી માત્ર નહીં હોવાથી મનોરથ શેઠની પાસે તે આવ્યો. સંધ્યા

સમયે તેના ઘરની અંદર પ્રવેશ કરવાની તે તૈયારી કરતો હતો તેટલામાં ત્યાં ઉભેલા દ્વારપાળે ખલ પુરૂષની માફક મેઘરથને અટકાવ્યો. એટલે મેઘરથ બોલ્યો કે, મનોરથ શેઠનો હું મહોટો બાઈ છું મહારૂં નામ મેઘરથ છે. વારાણસી નગરીમાંથી હું આવ્યો છું. તમને અવિશ્વાસ હોય તો શેઠને પૂછી જુઓ, પછી દ્વારપાળના કહેવાથી મનોરથ શેઠ પોતે બહુ ઉતાવળથી તેને મળવા માટે સ્થામાં આવ્યા. અને બહુ સ્નેહથી નમસ્કાર પૂર્વક મળીને મેઘરથને ઘરમાં લઈ ગયા. તેમજ સમયોચિત બહુ સત્કાર કર્યો. પ્રભાતકાળમાં ઉત્તમ શયનગાર પહેરાવી મનોરથ પોતાની સાથે તેને જીનમંદિરમાં લઈ ગયો. અને વિધિ પૂર્વક તેની પાસે અષ્ટપ્રકારી પ્રભુની પૂજા કરાવી પછી મનોરથે સમને પોતાને ઘેર બેસાડીને મેઘરથની ઓગળાણ કહાવી. એટલે તેનાં માતાપિતાને પણ શબ્દો ત્યાં બેસાડાવ્યાં. તેઓ પણ ત્યાં આવીને સારી રીતે જૈન ધર્મની આરાધના કરવા લાગ્યાં. માટે હે બલ્ય જનો ! જેમ મનોરથ ધેણીએ અતિચાર સહિત દિગ્મતની આરાધના કરી તેમ અન્ય જનોએ પણ દિગ્મત પાળવામાં ઉત્કૃષ્ટ ધનુ. વગેરે નં પુરૂષ સિદ્ધાન્તના અનુસાર દિગ્મત પાળે છે તે સર્વ જનનું

તથા પોતાના આત્માનું હિત સાધે છે. તેમજ અતિચાર રૂપી અઘ-
વથી મુક્ત થઈ જે ધીર પુરુષ દિગ્વ્રત ધારણ કરે છે તે રથે કિન્ન-
ઓમાં પોતાની ઉત્તમ કીર્તિ ફેલાવીને પરમ સંપત્તિનું પાત્ર બને છે.

इति पञ्चाऽतिचारदृष्टान्तयुक्तंदिग्व्रते मनोरथकथानकं समाप्तम् ॥ तत्स-
माप्तौ श्रीमल्लक्ष्मणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्श्वजिनचरित्रस्य
श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपगच्छाधिराजशास्त्रविशा-
रदंजनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमदबुद्धिसा-
गरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेतिलव्धख्यातिव्याख्यानको-
विदंजनाचार्यश्रीमदअजितसागरसूरिकृतगुर्जरभा-
षानुवादे प्रभुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टान्ताऽति-
चारव्याख्योपेतं प्रथमगुणव्रतं समाप्तम्॥

વિશ્વસેનકુમારની કથા.

લોગપરિલોગવિરમણુવ્રત.

હાનવિચ્છે રાજાએ પ્રશ્નકર્યો કે, હું ભગવન્! હવે અમને લોગ
પરિલોગવ્રતનું સ્વરૂપ સમજાવો. શ્રીસુખાર્જી
લોગપરિ - પ્રભુ જોડ્યા, હું રાજન્! લોગવ્રત લોજન
લોગવ્રત - અને કર્મના લેહથી બે પ્રકારનું છે. વળી તાંબુ,
લાદિકનો આધાર કરવો તે ઉપલોગ અને
શી વસ્તુલેહનો ઉપયોગ કરવો તે પરિલોગ કહેવાય. તેમજ વળી
આવકોએ લોજનમાં નિર્દોષ અને પોતાને યોગ્ય દ્રવ્યનો
ઉપલોગ કરવો. કદાચિત્ શુદ્ધ દ્રવ્ય ન મળે તો અનેપણીય પણ
વાપરવું. પરંતુ સચિત્તનો તો ત્યાગજ કરવો. તેવું પણ જો ન
મળે તો અનંતકાલ તથા બહુ બીજનો ત્યાગ કરી અન્ય
વસ્તુનો ઉપલોગ કરવો. તેમજ લોજન્ય વસ્તુમાં આંદ્ર વિ-
ગેરે અને પીવાની વસ્તુમાં માંસરસાદિકનો સર્વથા ત્યાગ
કરવો. તેમજ આદ્ય વસ્તુમાં પાંચ પ્રકારના ઉદ્ભવરનો નિશંતર
ત્યાગ કરવો, વળી સ્વાદિષ્ટ વસ્તુમાં મધ વિગેરનો ત્યાગ કરવો,
એ પ્રમાણે જ્ઞાની પુરૂષોનો ઉપદેશ છે. તેમજ પરિલોગમાં કિંમતી
ઉત્તમ વસ્તુલેહ, પરિમિત શય્યા, અને શાસનની ઉત્તમિ માટે
ઉત્તમ દેવ દ્રવ્ય (ચિનાઈ વસ્ત્ર) વિગેરે શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓ જાણવી. પરંતુ
દરેક વસ્તુનું પરિમાણ કરવું. વળી આવક લોકો કાળ વ્યવહારના
નિયમથી ગુપ્તિ રક્ષણાદિક જે કાર્ય એક વાર કરે છે તે કર્મ વટે
ઉપલોગ કહેવાય છે. અને જે વારંવાર એકજ વસ્તુ સેવન કરવામાં
આવે તે પરિલોગ કહેવાય છે. વળી અન્ય આચાર્ય કર્મથી
યોજના કરતા નથી. પરંતુ ઉપલોગ તથા પરિલોગમાં જ્ઞાનિ-

ઓનો પૂર્વોક્ત ઉપદેશ છે. વળી હે દાનવિર્ય ! જે શ્રાવક સદા-
કલ સચિત્ત આહારનો ત્યાગ કરે છે. તે વિશ્વસેન કુમારની માફક
અનુક્રમે મોક્ષ લક્ષ્મી પામે છે. જેમકે—

આ ભરતક્ષેત્રમાં નંદનવનની માફક મોટા શાલ (વૃક્ષ-
કીડલા) વડે સુશોભિત અને હસ્તિના
પુરંદરરાજા. મુખની માફક અનેક પ્રકારનાં રત્ન અથવા
રચના વડે મનોહર લોગપુર નામે સુપ્ર-
સિદ્ધ નગર છે. તેમાં ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવલ કીર્તિ વડે વિભૂષિત
વિષ્ણુદેવ (પંડિતો)ને બહુ પ્રિય અને વજ્ર (રત્ન=રેખા) વડે
પવિત્ર છે હસ્ત કમલ જેનો એવા ઈંદ્રસમાન ઉદ્ભૂત વૈરીઓને
શાંત કરનાર પુરંદર નામે રાજા હતો. રૂપમાં રતિ સમાન, વિદ્યા-
સોનું કુલલવન, શીલ ગુણમાં અગ્રેસર અને સ્વભાવથી સરલ, વિજ્ઞ-
મવતી નામે તેની સ્ત્રી હતી. તેમજ ગુણો વડે સર્વત્ર વિખ્યાત અને
ઉજ્જવલ ગુણોનો મુખ્ય આધાર, કુમારોમાં હસ્તિ સમાન, કાંતિમાં
ગંધહસ્તિ સમાન વિશ્વસેન કુમાર નામે તેઓને એક પુત્ર હતો.
તેમજ ગુણચંદ્ર અને સોમચંદ્ર નામે બે તે કુમારના મિત્ર હતા.

એક દિવસ વિશ્વસેન કુમાર બન્ને મિત્રો સાથે ફરવા માટે
મલયાચળના શિખર ઉપર ગયો ત્યાં
વિશ્વસેન આગળ સુંદર શણગાર સજ્જ ઉભેલી એક
કુમાર યુવતિ તેના જોવામાં આવી. જેણીના હાથમાં
પાકેલી આમ્રફળની લુખ પકડેલી હતી. તેના

નિતાંબની શોભા વિશાળ દિપતી હતી અને મુખની કાંતિપૂર્ણ
ચંદ્રને અનુસરતી હતી, તેમજ ઉત્સાહને લીધે ઉડલાસ પામતા પંચ-
મસ્વરના મનોહર નાદવડે વિરહસૂચક મનોહર ગાયનો ગાતી હતી.
અને નેહીનાં અંગ વિરહાગ્નિથી તપેલાં દેખાતાં હતાં. વળી મૃગના
વિયોગથી મૃગલીની માફક તેમજ પ્રિયના વિયોગથી ચક્રવાકીની

માફકે, વિરાડાગ્નિનાં દુઃખથી લાંબા નિઃશ્વાસને લીધે શુષ્ક અધરો-
પ્ટને ધારણ કરતી, તે ત્રી મુખથી બોલતી હતી કે, વસંતરતુમાં
કામ લતાની મંજરી સમાન આંખાની માંજર ભેળ, વિશ્વસેન
કુમાર ઉપર હું બહુ આસક્ત થઈ છું. તેથી ઉત્તમ શણ-
ગાર સહુ બહુ દિવસથી હું દુઃખી થાઉં છું. અને તેના
વિયોગથી જ આ મ્હારું સુંદર શરીર પણ અતિ કૃશ થઈ ગયું છે.
તેમ છતાં પણ હું તેના માટે અહીં રહું છું. માટે જરૂર હું તે કુમારને
ઉત્તમ પ્રકારે માનનીય થઈશ. વળી તે કુમારે મ્હને હૃદય શૂન્ય
કરી છે. આ પ્રમાણે તે યુવતિના વિલાપ સાંભળી પોતાના નામની
શંકા થવાથી વિશ્વસેન કુમારે તેને 'પૂછ્યું કે, હે સુતતુ ! તું જે
કુમારનું સ્મરણ કરે છે તે કાણ છે ? વળી હે સુંદરી ! જો તને
યોગ્ય લાગે તો મ્હારા પ્રશ્નનો જવાબ આપ. આટલું વાક્ય સાંભ-
ળતાં જ તેનું શરીર રોમાંચિત થઈ ગયું અને સંજમ સહિત
કુમાર તરફ દૃષ્ટિ કરે છે, તેટલામાં તે બાલાના હૃદય સરોવરમાંથી
રસ તરંગો ઉભરાઈ જવા લાગ્યા અને વિચાર કરવા લાગી કે શું
તેજ આ કુમાર હશે ? એમ બાળી પ્રથમ તો તે બહુ ખુશી થઈ.
પરંતુ અહીં તે ક્યાંથી હોય, એમ બાળી ચોક્કાતુર થઈ, આ કોઈ
અન્યપુરુષ છે એમ બાળી બયલીત થઈ, પુનઃ બહુ રૂપવાન છે
એમ સમજી સશકિત થઈ ગઈ. છતાં ફરીથી સ્મરણ થયું કે નૈમિ-
સ્તિકે આને મ્હને મ્હારા પતિનો સમાગમ કહેલો છે માટે તે વચન
અસત્ય ન હોય, તેમજ વામ હસ્ત તથા નેત્રના સ્ફુરવાથી શુભ
ચક્રન બાળી દૃઢ નિશ્ચય કરી પોતાના હૃદયમાં વિચાર કરવા લાગી
કે, બલે તે ગમે તે હોય. પરંતુ અહીં અતિથિ તરીકે આવ્યો છે
માટે તેનો મારે વિનય કરવો હિયત છે. એમ બાળી તેણીએ
લતાપદ્મવેળું આસન આપી તે કુમારનો સત્કાર કર્યો એટલે
કુમાર ખુશી થઈ આસન ઉપર બેઠો ત્યારબાદ કુમારો બોલી એ કે

પોતાના પતિનું નામ સ્ત્રીએ ન બોલવું જોઈએ. કારણ કે અન્યત્ર પણ કહ્યું છે કે—

આત્મનામગુરોર્નામ, નામાઽતિકૃપણસ્ય ચ ।

શ્રેયસ્કામો ન હીયા—જ્યેષ્ઠાપત્યકલત્રયોઃ ॥

અર્થ—“પોતાનું તથા ગુરુનું, અતિ કૃપણનું, મ્હોટા પુત્રનું અને પોતાની સ્ત્રીનું નામ કલ્યાણની ઈચ્છાવાળાએ બોલવું નહીં.” આ પ્રમાણે નિષેધ છે છતાં પણ પતિનું નામ બોલવામાં મ્હારી જીભને અમૃત રસનો સ્વાદ મળે છે. કારણ કે સત્પુરુષનું નામ બોલવાથી સર્વ દુઃખ દૂર થાય છે તેથી મ્હું નામોચ્ચાર કર્યો છે. વળી હું કુમાર ! લોગપુર નગરના અધિપતિનો પુત્ર વિશ્વસેન કુમાર મહાદાની તેમજ પ્રત્યુપકાર કરવામાં બહુ સમર્થ અને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પાલવામાં મહાધીર છે વિગેરે અનેક ગુણ સંપન્ન તે કુમારનું વર્ણન જ્યારે હું પોતાનપુર નગરના ઉદ્યાનમાં જૈનમંદિરમાં દર્શન માટે ગઈ હતી ત્યારે મ્હારી આગળ માંગધણીકોએ કયું હતું. વળી બહુ પ્રેમથી મ્હું તેઓને તે સંબંધી પૂછ્યું પણ તેઓ કંઈપણ બોલ્યા નહીં. ત્યાર બાદ મ્હારા પિતાએ મ્હારા વર માટે નૈમિત્તિકને પૂછ્યું. ત્યારે તેણે પણ માંગધોના કદા પ્રમાણે તેજ વર કહ્યો. તેથી તે વિશ્વસેન કુમાર ઉપર મ્હારો બહુજ પ્રેમ બંધાયો છે. ત્યાર પછી મ્હું મ્હારી સખી પાસે તે નૈમિત્તિકને પૂછાવ્યું કે તે કુમારની સાથે કુમારીનો મેળાપ ક્યારે અને ક્યાં થશે ? જવાબમાં તેણે જણાવ્યું કે આજથી સાતમે દિવસે મલયાચલ ઉપર તેની સાથે અગ્નિત્ય સમાગમનું સુખ તેને પ્રાપ્ત થશે. પરંતુ તે પર્વત અહીંથી બહુ દૂર છે અને દિવસ તો થોડા રહ્યા છે. એમ કહી તે આનંદપૂર્વક બોલ્યો કે, હાલમાં મ્હારે કોઈ કાર્યને લીધે જવાની ઉતાવળ છે. ક્ષણમાત્ર પણ

મહારાથી રહેવાય તેમ નથી. નહીં તો આ બાબતનો પણ સર્વ ખુલાસો તને આપત. એ પ્રમાણે નૈમિત્તિકતું વચન સાંભળી તુજે થઈ તે સખી કુમારીની પાસે ગઈ અને નૈમિત્તિકતું વચન તેને નિવેદન કર્યું. કુમારી જોણી, હે સખી ! હવે દિવસ સાત રહ્યા અને વિમલેન કુમાર સાતસો યોજન દૂર છે, તો નૈમિત્તિકતું વચન કેવી રીતે સત્ય થયે ? આ કાર્ય બનવું ઘણું દુર્લભ છે. પરંતુ જો કેવળ દેવ અનુકૂળ હોય તો તે સિદ્ધ થાય. અથવા નૈમિત્તિકની વિષયાંતિ સારી છે તેથી તેનું વચન સિદ્ધ થયે એમાં કંઈપણ સંદેહ કરવા જેવું નથી. પરંતુ હવે ત્યાં કેવી રીતે જવાયે ? એમ સંદેહરૂપી હિંડોલામાં આરૂઢ થઈ ગાઢ પ્રેમરૂપી ભારને વહન કરવી અને બહુ ઉત્કંઠાને લીધે રમૂસદેહને ધારણ કરી હું ભૂમિ ઉપર આજોટવા લાગી. તેવામાં, ત્યાં અપરિચિત એક વિદ્યાધર આવ્યો અને તરતજ મુને હરણ કરી તે અહીં લાવ્યો. પછી આજ મુખી તેણે મહારી પ્રાર્થના કરી કે હે સુંદરી ! મહારી સાથે તું લગ્ન કર. ઉત્તરગ્રેષ્ઠીનો અધિપતિ પવનવેગ નામે વિદ્યાધર છે અને કનક ચૂઠ નામે હું તેનો પુત્ર છું વિગેરે વાક્યો તે જોલતો હતો તેટલામાં સાક્ષાત્ રત્નરાશિ હોય ને શું ? એમ પોતાની કાંતિવટે સૂર્યમંડલને પણ ઉલ્લંઘન કરતા એક મુર્નીદ્ર ઉત્તર દિશા તરફથી ત્યાં આવ્યા. ઉભાં થઈ અમે બન્નેજણે મુનિ મહારાજના ચરણકમલમાં નમસ્કાર કર્યો. ચારણ મુનિએ ધર્મ લાભ આપી કહ્યું. હે કનકચૂઠ ! સમજનપુરુષોએ નિંદવા લાયક આ દુરાચાર ત્હે કેમ આરંભ્યો છે ? મહારા ભાઈનો તું પુત્ર થઈ આ અનુચિત કાર્ય કરતાં ત્હને લાજ આવતી નથી ? વળી ત્હારા કુલમાં કોઈપણ વખત કોઈએ કલંકની શંકા પણ કરી નથી. હવે ત્હારા ? હાલમાં ફક્ત ત્હારૂંજ વર્તન વિપરીત દેખાય છે. વળી વિષયમાં રકત થઈ અહીં તું પરત્તીઓ લોગવે છે તેથી જરૂર

ત્યારે બહુ તિરસ્કારપૂર્વક અનેક દુઃખો સહન કરવાં પડશે. શું વિષય ભોગવવાથી તૃષ્ણાનો ક્ષય થાય ખરો ? ખાડું જલ પીવાથી ઉલટી તૃષ્ણા વધારે લાગે છે. વળી નીતિપૂર્વક વિષય ભોગવવાથી પણ દુઃસહ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે તો અનીતિની તો વાતજ શી ? જેમ જાણી ધીર પુરૂષો વિષય ભોગનો ત્યાગ કરે છે ? અને તો અન્યાયથી વિષયની ઈચ્છા કરે છે. વળી આરંભમાં જિજ્ઞાસના ક્ષણ સમાન વિષયો ગહુ પ્રેમથી સુખપૂર્વક ભોગવાય છે પણ પરિણામમાં તેનાથી ભયંકર દુઃખદાયક મહા મોહની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેમ વિદ્વાન્ પુરૂષોને જીગાર જઘન્ય અને નિંદનીય ગણાય છે તેમ ઇનવચનના જ્ઞાતાઓને વિષય સેવન પણ નિંદનીય છે. પ્રાણીઓ જેમ ઘુતવડે ઘણા કાગથી મેળવેલા વૈભવને દંભમાત્રમાં ગમાવે છે તેમ વિષયમાં આસક્ત થયેલા પુરૂષ પણ વિરજાળથી સંપાદન કરેલા મુદ્દતનો નાશ કરે છે. માટે હિંસા વિચાર કરીને જેમ ત્યજે ઉચિત લાગે તેમ કર. પરંતુ સાદા રાખજે કે આ દુરાચાર સેવવાથી જન્માંતરમાં ત્યજે બહુ દુઃખ પડશે.

દુઃસ્વરિત્વથી પ્રગટ થતા દુઃકર્મથી ઉત્પન્ન થતાં ભાવી દુઃખોથી ભય પાતી તે વિવાધર મુનિને નમસ્કાર
વિદ્યાધરને કરી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે, હે ભગવત !
પદ્માનાભ. બહુ સમયથી વિષય સુખના રસમાં હું લુપ્ત થયેલ હતો. તેમજ આજ સુધી અહિંત કર નાન હાથેલું કશુંક કરી શક્યોયો હું કરાયો. વિમુક્ત હોયને હીંચે ભયંકર આ સંસાર લાગનમાથી આપ મત્ત્યા હોત તે મહારા ઉદાર શી નીતિ થાત ? જેમ કરી તેમ પડ્યો મમત્તેજ નિયમ હીંચે ત્યાર બાદ તે ઉદાર શ્રદ્ધ મહારા કરવા માગીને બોલ્યો. હે મુખને ! હવે તું મહારા જ્યેન છે. માટે ચાલ હું ત્યજે ત્યાજ

સ્થાનમાં લઇ જાઉં. પછી મહેં કહ્યું કે તમે ખુશીથી જાઓ હું તો અહીંજ રહીશ. કારણ કે નૈમિત્તિકે મહારા પ્રિય પ્રતિનો સમાગમ મહેને અહીં કહેલો છે. તે સાંભળી કનકચૂડ હાલજ પોતાનાં સ્થાનમાં ગયો. અને ચારણ મુનિ પણ આ મલયાચલની ગુફામાં હાલ ખીરાજે છે. આ પ્રમાણે મહારા સર્વ હકિકત મહેં તમને કહી હવે આપની વાર્તા સંભળાવીને મહેને શાંત કરો. વળી હે કુમાર! આપ કયા વંશને દીપાવો છો ! તેમજ અહીં આપનું શા માટે આવવું થયું ? અથવા નૈમિત્તિકના કહેવા પ્રમાણે તમહારા ચેદિત ઉપરથી મહેં તમને જોગખ્યા. મહારા પ્રાણપ્રિય એવા વિશ્વસેન કુમાર તમેજ છો, માટે પોતાના હસ્તકમળથી પાણી મહણ કરો મહારું સંરક્ષણ કરો. કારણકે જે સમયે ચિંતામણિનો યોગ થાય તેજ સમય શ્રેષ્ઠ જાણવો. ત્યારબાદ કુમારે સમયોચિત વિધિ પ્રમાણે તેના જહુ આમહથી તેની સાથે લગ્ન કર્યું. અહો ! સજ્જન પુરૂષો અન્યની પ્રાથનાવડે પ્રિય એવા પોતાના પ્રાણોનો પણ ત્યાગ કરે છે. પછી પરિજન સહિત કુમાર પોતે તે કુમારી સાથે મલયાચલની ગુફામાં ગયો અને વિધિપૂર્વક ચારણ મુનિને પ્રજ્ઞામ કરી હાથ જોડી ઉભો રહ્યો. મુનિએ પણ ઉત્સાહપૂર્વક ધર્મ લાભ આપી સત્કાર કર્યો. પછી કુમાર વિનય-પૂર્વક ભૂમિ ઉપર બેઠો. મુનિએ પણ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. હે કુમાર ! નિરંતર ગરણ, રોગ, શોક, ભયાદિકથી બચાવ એવા આ સંસારમાં પ્રાણીઓને કણ માત્ર પણ મુખ નથી તે શું તું નથી જાણતો ! જેથી સ્વેચ્છા પ્રમાણે મર્યાદા સહિત મદોન્મત્ત હસ્તીની માફક તું વિલાસ કરે છે. આ દુનીયાની અંદર ઉન્નત કીર્તિ મેળવ ! તેમજ અયોગ્ય આચરણનો ત્યાગ કર ! કારણકે સર્વ સંગનો પરિહાર કરવાથી અનુચિત કાર્યનો ત્યાગ થાય છે, વળી તે સર્વ સંગનો ત્યાગ રાત્ર દેખના અભાવથી સિદ્ધ થાય છે.

દેવ અને દેવીએ મુનીન્દ્રને નમસ્કાર કરી કુમારને કહ્યું કે
 એક ક્ષણમાત્ર અમારું સંગીત તથા નૃત્ય
 દેવેનું સંગીત, જુઓ. તે સાંભળી કુમાર નીચે બેઠો એટલે
 તેઓએ તાક્ષલ દક્ષિણ દેવદેવીઓનાં બહુ
 સ્વરૂપ કરી નાટકનો પ્રારંભ કર્યો. આશ્ચર્યની માફક તે જોવામાં
 કુમાર તદ્દલીન થઈ ગયો. એટલે તે દેવોમાંથી સદૃશ સમાન
 વર્ણવાળો નૃત્ય કરતો એક વ્યંતર દેવ વિદ્યાસવતીના કંઠમાં
 વગળીને બોલ્યો હે વત્સે ! આજે સાતમાં દિવસે તું જોવામાં
 આવી હું તારા બાપની મા છું. તારા વિયોગને લીધે ગળે
 પાશ બાંધી કાળ કરીને હું વ્યંતરી થઈ છું. વિભંગ જ્ઞાનવટે
 તને અહીં જાણીને બહુ પ્રેમને લીધે હું આવી છું. વળી તારા
 પિતા પણ તારા વિરહથી હૃદય ભેદીને મરી જશે. કારણકે જે
 દિવસે તારું હરણ થયું છે ત્યારથી તેણે નિદ્રા તથા લોજના-
 દિકનો ત્યાગ કર્યો છે. અને હું તો તેજ વંખતે પ્રાણ વિચુક્ત
 થઈ છું. વળી તે દિવસે સર્વત્ર શોધ કરાવી પરંતુ કોઈપણ
 ઠેકાણે તારા પત્તો મળ્યો નહીં તેથી તારા પિતા વિગેરે મહા
 દુઃખ સાગરમાં ડૂબી ગયા છે. માટે તમે સર્વે અહીં ક્ષણમાત્ર
 સ્થિતિ કરો. જેથી હે પુત્ર ! હું તારા પિતા રજુમદલ રાજાને
 લઈ જલદી અહીં આવું છું. એમ કહી તે વ્યંતરી ક્ષણ માત્રમાં
 ત્યાં જઈ તેના પિતાને લઈ ત્યાં પાછી આવી. રજુમદલ પણ
 મુનીન્દ્રને વંદન કરી નીચે બેઠો. ત્યારબાદ કુમારાદિક સર્વે જનો
 તેને નમ્યા. પછી રજુમદલ બોલ્યો હે વિદ્યાસવતી ! તારી માના
 કહેવાથી સર્વ સમાચાર જાણ્યા એમ તે વાત કરતો હતો તેવામાં
 કુમારનો પિતા પુરંદર રાજા પણ તેની શોધ કરતો ત્યાં આવ્યો.
 રજુમદલ વિગેરે સર્વે ઉભા થઈ રાજાને પ્રણામ કરી વિનયપૂર્વક
 નીચે બેઠા. ત્યારબાદ મુનીન્દ્ર પણ ફરીથી તેઓને ઉદ્દેશી દેશ-

નાનો પ્રારંભ કર્યો. મુનિ ધર્મ તથા ગૃહસ્થ ધર્મ વિસ્તારપૂર્વક
કહ્યો, અને વિશેષમાં જણાવ્યું કે—

દેશાદન્યસ્માદપિ, મધ્યાદપિ જલનિધેર્દિશોઽપ્યન્તાત્ ।
આનીયઙ્ગતિઃ ઘટયતિ, વિધિરભિમત્તમભિમુસ્ત્રીભૂતઃ ॥

અર્થ—“ પોતાને અનુકૂલ થયેલો દેવ દેશાંતર, મધ્યસમુદ્ર,
અને દિશાઓના અંત ભાગમાંથી પણ લાવીને ઈષ્ટ વસ્તુનો જલદી
સંયોગ કરાવે છે. વિગેરે દેશનાની સમાપ્તિમાં રણમહા રાજાએ
પુરંદરને જણાવ્યું કે આ મહારી પુત્રી મહારા પ્રાણથી પણ અધિક
પ્રિય છે. તેથી પ્રીતિપૂર્વક તેની સંભાળ તમ્હારે લેવી. ત્યારબાદ
પુરંદર રાજા ગુણચંદ્રના કહેવાથી સમગ્ર સંબંધ બાણીને રણમહાને
પોતાના નગરમાં લઈ ગયો. દેવતાઓનું જોડણું પણ કુમાર તથા
તેની સ્ત્રીને ઉત્તમ રતનાભૂષણો આપીને પોતાના સ્થાનમાં ગયું.
મુનિએ પણ અન્યત્ર વિહાર કર્યો.

પુરંદરે રણમહા રાજાને કેટલાક દિવસ પોતાને ત્યાં રાખીને
સન્માન કરી વિદાય કર્યો. એટલે તે પોતાના
કુમારનો ઉપદેશ. નગરમાં આવી સદ્ધર્મનું પાલન કરતો હતો.

તેમજ બીજા ગુણવ્રતની રક્ષામાં તરપર
એવો શ્રી નિશ્વસેન કુમાર સુગુરની ઉત્કૃષ્ટ આજ્ઞામાં આસક્ત
ચર્ચ વિષય લોગમાં દિવસો નિર્ગમન કરતો હતો, ગુણચંદ્ર અને
સોમચંદ્ર કેટલોક સમય ગયા બાદ સુગુરના ઉપદેશથી શિક્ષીત
થયા. અને બીજા ગુણવ્રતમાં અતિચાર કરવા લાગ્યા. ગુણચંદ્ર
ઉભીતથા યોગી શેડીને ખાવા લાગ્યો. તેમજ સોમચંદ્ર પણ
કદાચિત્ અપકવનો ઉપલોગ કરવા લાગ્યો. તે વાત ન્યાયે
નિશ્વસેનના બદલવામાં આવી ત્યારે તેણે મધુર વાણીવડે કહ્યું કે
હે મિત્રો ! આ પ્રમાણે ગુણવ્રત દલંકિત કરવું તે આપણને

ઉચિત ગણાય નહીં. કદાચિત્ અતિ પ્રચંડ વિવધારી સર્પના
મુખમાં હસ્ત દે'કવે, સહસ્રા હઠાહળ વિષપાન કરવું, તત્કાલ
પ્રસવેલી વાંધણનાં સ્તનમાંથી દૂધ પીવું, સ્નામાં પવનથી પ્રજ્વ-
લિત અગ્નિની નજીકમાં ગયેન કરવું, મધર વિગેરે પ્રાણીઓથી વ્યા-
કુલ એવા સમુદ્રમાં સંતોષપુર્વક પ્રવેશ કરવે, તેમજ લીક્ષુ નખેથી
અતિ ભયંકર રીંછ વિગેરે ઘાતક પ્રાણીઓની સાથે આલિંગન કરવું;
તે સર્વ શ્રેષ્ઠ ગણાય, પરંતુ કાલ માત્ર પણ ધર્મમાં પ્રમાદ કરવે
તે યોગ્ય ગણાય નહીં. કારણ કે તે પ્રમાદ દરેક જન્મમાં દુઃસહ
દુઃખ આપવામાં અતિ પ્રચંડ છે. આ પ્રમાણે અમૃત સમાન
આનંદદાયક કુમારની વાણી સાંભળી તે બંને જણાઓ અતિયા-
રતા આચરણથી લજ્જા પામ્યા.

અન્યથા વસંતસમયમાં વિલાસવતી કુમારને કહેવા લાગી
કે, હે પ્રિય ! હાલમાં તમે કીડાં રસથી
વસંતકીડા. પરંતુ મુખ થયા છે, પરંતુ મહેને તે વાતને
બહુ ચોખ્ખા છે. માટે ત્હમે નંદનવનમાં મહારી
સાથે કીડા કરવા ચાલો. ત્યાં જઈ કેળ, ઈલાયચી અને લવિંગ
વિગેરે લતાઓના મંડપમાં આપણ કીડા રસતું પાન કરીએ.
કુમાર ખાતે, હે મૃગાક્ષિ ! આ કાર્ય કરવું આપણને ઉચિત
નથી, પરંતુ ત્હરા આજ્ઞાને લીધે મહારે આવવું પડયે. એમ કહી
તેણીની સાથે તે ચાલ્યો. અને નંદનવનમાં ગયો. પ્રથમ જન-
મદિરમાં જઈ ભક્તિભાવ યુક્ત જીનેંદ્ર ભગવાનની પુજા કરી. પછી
સ્તુતિ કરી ત્યાંની બહાર નીકળ્યો. ત્યારબાદ મધુર શુંબદ્રવ કરતા
જમરા તેમજ કાંચલના નાદથી વાગ્યાલિત ગંભીર વૃક્ષોની
ઘટાવાળા વનમાં તેમણે પ્રવેશ કર્યો ત્યાં આગળ સુંદર પુષ્પો
વડે. કંપવૃક્ષના ગર્વને હર્ષણ કરનાર, તેમજ બહુ સંરલ અને

લાંબી છે શાખાઓ જેની, એવો એક મોટો વૃક્ષ તેઓને
 જોવામાં આવ્યો. પછી તેની નીચે ગાઢ છાયામાં વિલાસવતી
 સહિત કુમાર બેઠો અને આનંદપૂર્વક તેની શોભા જોતો હતો.
 તેટલામાં બટ્વાંગ શિવના આયુધથી વિભૂષિત છે હસ્ત જે
 વળી દિગ્ગત જટાવડે સુશોભિત છે અસ્તક જેનું; તેમજ પ્રસન્ન
 છે ઘંટા તથા અંજરનો નાદ જોણે, જેના હાથમાં લિલાપાત્ર
 કરેલું છે, પ્રાણીઓનો જાણે પ્રલયકાલ આવ્યો હોયને શું!
 એમ ડમડમ વાગતા ડમરૂના નાદથી અતિ ભયંકર દેખાવ આવતો
 અને મનમોહક આકૃતિવાળો એક મહાવતી આકાશમાંથી
 એકદમ ત્યાં આવ્યો. કુમારને જોઈ ચિત્રામણની માફક સ્તબ્ધ
 થઈ તે કંઈ પણ બોલી શક્યો નહીં. ત્યારે કુમારે વિલાસવતીને
 કહ્યું કે, હે સ્ત્રી ! આ પુરુષ નથી પણ સ્ત્રી છે. વિલાસવતી બોલી
 હે નાથ ! પુરુષનું સ્વરૂપ સાક્ષાત્ દેખાય છે અને સ્ત્રીનો આકાર
 બીલકુલ દેખાતો નથી છતાં આ સ્ત્રી છે એમ તમે શાથી કહો
 છો ? કુમાર બોલ્યો, હે મુંદરી ! તું એની ચેષ્ટા જો. વક્ર હાથ
 જુઓ છે. વળી મહારા સ્ક્રામું જોઈ શરીરે સ્વેદ જલ વહન કરે
 છે, તેમજ શરીર રોમાંચિત થઈ ગયું છે. પગના અંગુઠાનો
 પૃથ્વી ખેતરે છે. તે ઉપરથી આ સ્ત્રી છે એમાં કોઈ પ્રકારે સંશય
 નથી. વિદ્યા સાધવા માટે આ સ્ત્રીએ પુરુષનો વેશ ધારણ કર્યો છે
 કારણકે વિદ્યાઓ અનેક પ્રકારની હોય છે અને તેઓને સિદ્ધ
 કરવાના ઉપાય પણ બહુ પ્રકારના હોય છે. એમ કુમાર બોલતાં
 હતાં તેટલામાં તે વિદ્યા તેને સિદ્ધ થઈ ગઈ. તેથી તેણે કાપ
 લિકનો વેશ છોડી દઈ સ્ત્રી રૂપ ધારણ કરી કહ્યું કે, હે કુમાર
 આપના દર્શનથી ઘણા દિવસે આજે મહારી વિદ્યા સિદ્ધ થઈ
 એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. કારણકે કલ્પવૃક્ષની માફક સત્પુરુષના
 દર્શનથી દરેક ધર્મ સિદ્ધ થાય છે. વળી હે કુમારેંદ્ર ! આ મહારી

દેહ તથા છવિત વિગેરે આપનું જ છે. હે પ્રાણપ્રિય ! ક્ષણ
માત્રમાં વૈતાલ્ય પર્વતમાં જઈ મહારા માતા પિતાને લઈ પાછી
દુઃ અહીં આવું છું. ત્યાં સુધી આપ મહારી ઉપર કૃપા
કરી અહીં રહેશે. તમે મહારા બહુ ઉપકારી છો, માટે
મહારા દેહ પંચ હું તમને અર્પણ કરું છું. જોમ કહી તે ત્યાંથી
વિદાય થઈ.

હવે પ્રજ્ઞરૂપ ધારણ કરીને તે સોની પાછળ જમણ કરતા
એક વિદ્યાધરે આ સર્વ વાર્તા સાંભળી
પ્રજ્ઞરૂપધારી અને તેનું સર્વ ચરિત્ર જોયું. વળી તે
વિદ્યાધર. વિદ્યાધર તેની ઉપર અનુરક્ત થઈ છ
માસથી તેની પાછળ ફરતો હતો અને વિદ્યા
સિદ્ધિની આશાથી આજ સુધી તેણે તેના સમાગમની વાટ
જોઈ, પરંતુ હવે પોતાનો મનોરથ નહિ થવાથી તે વિદ્યાધર ક્રોધા-
યમાન થયો. તેથી તે હસ્તીનું સ્વરૂપ ધારણ કરી કુમારને ઉપાડી
આકાશમાં ઉડી ગયો. તે જોઈ કુમારનો સર્વ પરિવાર વિસ્મિત
થયો, અને વિલાસવતીએ વિરહને લીધે વિલાપના શબ્દોથી
પ્રેમ કર્યો. તેથી તીક્ષ્ણ ચક્ષુ ધારણ કરી શુભચંદ્ર વિગેરે તેની
પાછળ દોડ્યા. રાજા પણ કોઈના કહેવાથી કુમારનું દુઃખ જાણી
ત્યાં આવ્યો, અને જોયું તો મૂર્છાથી જેનાં નેત્ર મીચાઈ ગયાં ઉ
એથી વિલાસવતીને પૃથ્વી પર પડેલી જોઈ. પછી પોતાના પુર-
ણને તેણે ઠહું ઠે, અધોદક લાવી જલદી એને ઊઠો, તેમજ
વીજળેથી પવન નાખો. તે પ્રમાણે શીતલ ઉપચાર કરવાથી
વિલાસવતી સંચેતન થઈ, તેટલામાં શુભચંદ્રાદિક મુજબો ત્યાં
આવી રાજાની આજ્ઞા કહેવા લાગ્યા, હે દેવ ! કુમારને કોઈ
હસ્તી આકાશમાર્ગે લઈ ગયો, તે જોઈ જ્યે તેની પાછળ
દોડ્યા પણ અમારો કાંઈ ઉપાય ચાલ્યો નહીં. અમારું બાલો.

પણ નિષ્ફલ થયાં. હવે શું કરવું ? એટલામાં તે વિદ્યાધરી પણ પોતાના માતપિતાની સાથે ત્યાં આવી અને પુછવા લાગી કે, આપનો કુમાર ક્યાં ગયો ? રાજા જોડ્યો, કોઈક વિદ્યાધર હસ્તીનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને અમારા કુમારને લઇ ગયો. વિદ્યાધરી સમજી ગઈ કે આ કાર્ય તે હુદ્દા જેચરનું જ છે. તેથી તેનું સર્વ વૃત્તાંત તેણીએ પોતાના પિતાની આગળ કહ્યું. ત્યારબાદ તે વિદ્યાધરે રાજાને ધીરજ આપી કહ્યું કે, સાત દિવસની અંદર તમ્હારા પુત્રને હું જરૂર લાવી આપીશ. હવે તમ્હારે કિંચિત્માત્ર પણ ખેદ કરવો નહીં. અને સુખેથી તમે પોતાના સ્થાનમાં પધારો. એમ સાંભળી રાજા પણ ગુણચંદ્ર પાસે વિલાસવતીને ધૈર્ય ધારણ કરાવી ઘર તરફ ચાલ્યો. તેમજ વિદ્યાધર પણ કુમારની શોધ કરવા માટે પ્રવૃત્ત થયો. હવે તે હુદ્દા જેચર સમુદ્રકીપમાં તે કુમારને ફેંકી દઇને વૈતાલ્ય પર્વતમાં જઈ પરણવાની સામગ્રી તૈયાર કરતો હતો.

હવે કુમાર પોતે કીપની અંદર ફરતો હતો તેવામાં ત્યાં વનદેવતા સમાન મનોહર આકૃતિવાળી એક કનકશ્રીનો સ્ત્રી તેના જોવામાં આવી. કુમારે પૂછ્યું, સમાગમ. તું કોણ છે ? અને અહીં શા માટે આવી છે ? બહુ ઉણુ નિઃશ્વાસ મૂકતી તે જોડી,

જેણે મ્હને નિર્માણ કરી પ્રસિદ્ધ કુલમાં જન્મ આપી અત્યંત દુઃખથી ઘેરાયેલી અહીં આણી છે એવા તે દૈવને પૂછો ! એમ કહી તે રૂદન કરવા લાગી, એટલે કુમારે તેને શાંતિ આપીને કહ્યું કે, હવે ત્હારે ખેદ કરવાનું કંઈ કારણ નથી. તું દૈવગતિને વિચાર કર ? ઉંચા હોય તે નીચા થાય છે અને નીચાના ઉંચ પણ થાય છે. ધનાઢ્ય દરિદ્રી અને દરિદ્રી ધનવાન, રાજાઓ રાજ અને રાજના રાજાઓ પણ થાય છે. તે સર્વ કર્મનો જ પ્રભાવ છે.

માટે હે મુરારી ! હર્ષનો ઉચ્છેદ કરવામાં તું તત્પર થા. જેથી
કરીને કોઈ વખત ત્હને આવું સાંસારિક દુઃખ પ્રાપ્ત થાય નહિ.
એમ કેટલોક ઉપદેશ આપીને કુમારે તેનો શોક દૂર કર્યો અને
ગોપ એમ ગોપીનું આશ્વાસન કરે તેમ કુમારે પોતાના સ્થાનથી
બહુ થયેલી એવી પણ તે બાગાને સ્વસ્થતા પૂર્વક પોતાની પાસે
સ્થાપન કરી. ત્યારબાદ તેણીએ પોતાનું ચરિત્ર કુમારની આગળ
કહેવાનો પ્રારંભ કર્યો.

શ્રીનગરનો રહીશ સોમદેવ નામે એકી છે. તેની કનકશ્રી નામે
કનકશ્રીનું નામે એકીની સાથે હું પરણેલી છું. તેમજ
ચરિત્ર. બહુ સત્કાર પૂર્વક તે મ્હને પોતાને ઘેર લઈ
ગયા. અને મ્હારી સાથે બહુ આનંદથી વિષય

મુંબ ભોગવતો હતો, વળી તેણે મ્હને કહ્યું કે, હવે ત્હારા પિતાને
ત્યાં કોઈ દિવસ ત્હારે જવું નહીં. મ્હેં પણ તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું.
ત્યારબાદ વિનય પૂર્વક મ્હેં કહ્યું કે, હે નાથ ! મ્હારા માતાપિતા
કદાચિત્ મ્હને બોલાવે તો તમ્હારે છુટી આપવી પડશે. તે પણ
તેણે બરાબર માન્યું કર્યું નહિ. ત્યારબાદ એક દિવસ અર્ધ રાત્રીના
સમયે નંદકનાં ઘરમાં કોઈક પુરૂષ ગાયન કરતો હતો, તેનો સુદર
નાદ મ્હારા સાંભળવામાં આવ્યો. તે ઉપરથી મ્હેં મ્હારા સ્વા-
મીને કહ્યું કે, હે નાથ ! આ ગાયન કરનાર પુરૂષની પચીસ વર્ષની
ઉંમર છે. તે બલે ક્ષત્રીય છે. તેના ચરીરની કાંતિ ગૌર છે. તેનું
આયુષ્ય થોડું છે. આકૃતિ બહુ મનોહર અને ચરીરે તે પુષ્ટ છે.
શુદ્ધ સ્વભાવમાં એક તિલનું તેને ચિન્હ છે, અને ધનુર્વેદમાં તે બહુ
કુશલ છે. આ પ્રમાણે મ્હેં સ્વસ્થાશ્રમી વિશેષ હકીકત બતાવીને
તેને કહ્યું. તેથી તેના હૃદયમાં એકદમ ઈર્ષ્યા રૂપી અગ્નિ સળગી
ઉઠ્યો. અને તેજ દિવસથી મ્હારી સાથે તેણે બોલવાનો સંબંધ

પણું બંધ કર્યો. પછી મહેં વિચાર કર્યો કે, ગુણુ પણ દોષનું કારણ બને છે. ત્યારબાદ આવા અયોગ્ય કંટાળાને લીધે તે દિવસથી આરંભીને તે પણ સમુદ્રની મુસાફરી માટે તૈયાર થયો. પછી પોતાના પિતાની આજ્ઞા લઈ શુભ મુહૂર્તમાં તે દેશાંતર ચાલ્યો. તે વખતે તેનો બીલકુલ આગ્રહ નહોતો છતાં હું પણ તેની સાથે વહાણમાં બેઠી. રાત્રીના સમયે સમુદ્રમાં ચાલતાં નિદ્રામાંથી હું જાગી ઉઠી. અને દેહચિંતા ટાળવા માટે જાગૃત્માં જતી હતી તેવામાં તેણે ધક્કો મારી મૂકે સમુદ્રમાં નાખી દીધી. તે પ્રસંગે દૈવયોગે મહારા હાથમાં એક પાટીયું આવી ગયું. તેથી તેનો આશ્રય લઈ હું અહીં આવી છું. વળી હે કુમાર ! હાલમાં મૂકે બહુ ભુખ લાગી છે, એમ કહી તેણીએ કુમારની આગળ પોતે આણેલાં સચિત્ત ફળ મૂક્યાં. કુમારે પોતાના હૃદયમાં ગ્રહણ કરેલા નિયમનું સ્મરણ કરી તે ફળ ખાધાં નહીં. ત્યારે તેણીએ બહુ આગ્રહ કરી કુમારને પૂછ્યું કે, આ સુંદર ફળ તમે શા માટે ખાતા નથી ? કુમાર બોલ્યો, પત્ર અને પાણી વિના બાકીની સચિત્ત વસ્તુનો મહારે ત્યાગ છે. એ પ્રમાણે સાત દિવસ સુધી કુમારે મનથી પણ સચિત્ત દ્રવ્યની ઈચ્છા કરી નહીં. તેમજ ધર્મનો ઉપદેશ આપી તે સ્ત્રીને પણ ખાર વ્રતધારી શ્રાવિકા કરી. ત્યારબાદ સચિત્તનો નિયમ કરવાથી તે પણ સાત દિવસ સુધી ઉપવાસી રહી.

તે દરમિયાન પૂર્વોક્ત વિદ્યાધરી બહુ પરિવાર સાથે ત્યાં આવી.

ફરીથી વિદ્યાધરીનું આગમન. તે પ્રસંગે બહુ કુશ થયેલી અને પોતાની આગળ રહેલી તે સ્ત્રી સાથે કંઈક વાતચિત્ કરતા કુમારને અત્યંત દુર્બળ અવસ્થામાં તેણે જોયો. પછી મસ્તકે હાથ જોડી તે વિદ્યાધરી બોલી, હે પ્રાણવલ્લભ ! આપ આ વિમાનમાં બેસી જાઓ. જ્યાં આપણે તમારા નગરમાં જઈએ. વળી તમારો અપકારી

જે એચર હતો તેને મહારા પિતાએ માર્યો છે. તે સાંભળી
કુમાર બોલ્યો અરે ! આ બહુ વિરૂદ્ધ કામ કર્યું. કારણ કે તે
મહુને અહીં લાવ્યો હતો તેથી મહેં કનકશ્રીને ધર્મનો ઉપદેશ
આપ્યો, માટે તે એચર મહારો પરમ ઉપકારી ગણાય. અથવા
પૂર્વે કરેલા વિરૂદ્ધ કર્મનું આજે ત્હને આ ફળ મળ્યું. એમ
કહ્યા બાદ વલ્લિકની સ્ત્રીએ વિદ્યાધરીને કહ્યું કે, આજે સાત દિવસ
વસથી કુમારને ઉપવાસ છે. કારણ કે આ કુમાર બહુ ધર્મિષ્ઠ છે.
અને તે સચિત્ત આહાર લેતા નથી. પુછી વિદ્યાધરીના પરિવારે
ફલ, પત્ર, પુષ્પ અને કંદમૂળ લાવીને કુમારની આગળ મૂક્યાં.
પરંતુ પોતાના નિયમને લીધે પૂર્વની માફક તેનું પશુ તેણે
લોગ્ન કર્યું નહીં, ત્યારબાદ તેના પરિવારે તે સર્વ ફલાહિક
ખાધાં તેથી તરતજ તે સર્વે લોકો મરણ પામ્યા.

કુમારે મનમાં વિચાર કર્યો કે, જેના પ્રભાવથી બન્ધ પુર્યો
સંસાર સમુદ્રને તરી બાપ છે એવો ધર્મ જે
ધર્મ મહિમા. આ જગતમાં સત્ય છે. અને તેથીજ સર્વજ્ઞ
જય થાય છે. તેમજ ઉત્તમ શુભોથી વિરા-
જીત, વળી શુભ ફળ આપવામાં કદપવક્ષ સમાન, અર્જુન (રૂપી)
અંધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય સમાન અને જેઓએ ઉપદેશ
પૂર્વક નિયમ આપી મહારો ઉદ્ધાર કર્યો એવા ધર્મશુરઓનો
આ જગતમાં જય થાઓ ! તેમજ અનેક વિપત્તિઓવટે બહુ
ભયંકર એવા આ સંસાર દુષ્પમાંથી મહારો ઉદ્ધાર કર્યો અને
અતિ વિદ્વત્-ભવરૂપી અટવીમાંથી જેમણે મહારૂં પરિજ્ઞમણ
નિવાયું તે શુરઓ મહારા પરમ ઉપકારી છે. એમ તે કુમાર
ચિંતવતો હતો તેટલામાં વિદ્યાધરીએ વિદ્યાના પ્રભાવથી બાંધ્યું
કે દ્રેષ બુદ્ધિથી પૂર્વોક્ત તે એચરે વિષ મિશ્રિત કરી આ ફલા-
હિક વસ્તુઓ પ્રથમ અહીંયાં મૂકેલી દશે અને તેઓને પ્રભાવ

હાલમાં પ્રગટ થયો એમ નિશ્ચય કરી તરત જ તે પોતે વિષ્ણુ
શિષી ઓષધિ લઈ આવી, અને તે તેઓના નાક ઉપર મૂકવાથી
એકદમ તેઓ સર્વ સચેતન થયા. ત્યારબાદ તે વિદ્યાધરી
કનકશ્રી સહિત કુમારને વિમાનમાં બેસારી લોગપુરમાં લઈ ગયા.
ત્યાં બહુ વિયોગની પીડાથી દુઃખી થયેલાં એવાં પોતાનાં માતા
પિતાને કુમારે નમસ્કાર કર્યો અને સર્વે આનંદમય થઈ ગયા.
ત્યારબાદ મ્હોટી વિભૂતિ સાથે બેચરોએ વિવાહ ઉત્સવ પ્રારંભ
કર્યો. કુમારે મુનિઓને પણ મોહનક એવી સુરસુંદરી નામે
તે વિદ્યાધરીનું પાણિગ્રહણ કર્યું. તેમજ નિરંતર શ્રાવક વ્રત
પાળવામાં દૃઢ ચિત્તવાળી કનકશ્રી પણ કુમારને ઘેર રહી અને
કુમાર પણ તેને પોતાની જાહેન સમાન માનવા લાગ્યો.

વિશ્વસેન કુમારને શુભ મુહૂર્તમાં રાજ્યાસન ઉપર સ્થાપન
કરી રણમદલ રાજ્યે પોતાનો યોગ્ય
વિશ્વસેનનો ગૃહ- સમય જાણી જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી. કુમાર
સ્થાશ્રમ. પણ રાજ્યાસન ગ્રહણ કરી બન્ને સ્ત્રીઓ
સાથે અક્ષય રાજ્ય સંપદાઓ લોગવતો
નિરંતર નિરતિયાર શ્રાવક વ્રત પાળવામાં તત્પર થયો. એમ
કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં વિલાસવતીને સુંદર આકૃતિવાળો
જગદાનન્દ નામે એક પુત્ર થયો. તેણે અનુક્રમે બાંતેર કુળ-
ઓમાં નિપુણતા મેળવી. અને અનુક્રમે યૌવન અવસ્થાથી તે
અલંકૃત થયો. વળી સુરસુંદરીને પણ પૂર્ણ લક્ષણ સહિત એક
પુત્રી થઈ. માત્ર તેનું આટલું જ કુટુંબ હતું. ત્યારબાદ કુમારે પ્રજા-
ચર્ચ વ્રતનો નિયમ લીધો. તેમજ રાજ્યને દૃઢતરપાથ સમાન,
લોગોને રોગ સમાન, ભવનને પરાજયના સ્થાન સમાન, અને
સ્ત્રી વર્ગને ભુજંગી સમાન માનતો છતો તે પોતાનો કાલકેપ
કરતો હતો. વળી જે કુમારને પ્રતાપ રૂપી પ્રજા રક્ષક, પોતાની

બુદ્ધિ રૂપી મંત્રી, આજ્ઞા રૂપી ચારક બંધન અને પુણ્યબંધ રૂપી સંપત્તિ છે. તેવામાં કોઈ દુઃખમંત્રે લીધે વિલાસવતીના શરીરે મહારોગ ઉત્પન્ન થયો. વૈષ્ણવોએ બીજેશના ઉપચારવટે વ્યાધિથી તેને વિમુક્ત કરી. તો પછી વિલાસવતી દરરોજના અભ્યાસને લીધે સચિત્ત વસ્તુનો આદાર કરવા લાગી. રાત્રીએ બહુ સમજાવીને કહ્યું કે, સાચત્ત આંદાર કરવાથી 'હોર' બીજું શુભવત્ ક્ષિપ્ત થાય છે. વળી કારણ વિના અતિચાર સેવવો તે યોગ્ય ગણાય નહીં. તે સાંભળી ગાઢ આસક્તિને લીધે તેણીએ જવાબ આપ્યો કે, જો હું મધની સાથે બીજેશનો પ્રયોગ હાલમાં છોડી દઉં છું તો મહારોગ શરીરે રોગ બહુ પીડા કરે છે. 'શન્ત બોલ્યો, હે પ્રિયે ! સચિત્ત ઔષધાદિકથી 'હોર' શરીર નીરોગી થયું છે એમ જાણી તું જે ઉત્તર આપે છે તે ઉચિત નથી. કારણકે પોતાના એક જીવિત માટે બહુ જીવ કોટીને જેઓ દુઃખમાં નાખે છે તેઓનો આત્મા શું સદા કાલ અમર રહેવાનો છે ? તેમજ શાસ્ત્રમાં તો કહ્યું છે કે—

ક્રમયો મત્સં વિષ્ણો વા, નિષ્ઠા યસ્યેયમીદશી ।

॥ કાયઃ પરપીઢામિઃ, વોપ્પતામિતિ કો નયઃ ? ॥

મહતા પુણ્યપણ્યેન, ક્રીતેયં કાયનોસ્તવયા ।

પારં દુઃસ્તોદયેર્ગન્તું, સ્વર યાવન્નમિદ્યતે ॥

અર્થ—“જે શરીરની સ્થિતિ ક્ષીડા, ભરમ કે વિષાદ પથ છે તે શરીરને અનેક જીવોને દુઃખ આપી પોપણું તે સર્વથા અનુચિત જ ગણાય.” તેમજ હે જીવ ! મોટા પુણ્યરૂપી કિંમતવટે શરીરરૂપી નોકા તું ખરીદી છે તો જ્યાંથી તે લાગી ન જાય તેટલામાં દુઃખ સાગરનો પાર પામવા માટે તું જલદી તૈયાર થા. વળી હે મુખાર્થ ! સદ્ગુણના મુખ ઠમજમાંથી નીકળેલાં અને પોતે શ્રદ્ધા

કરેલાં વચનોનો અનાદર કરવો તે માત્ર મોહનોજ પ્રભાવ છે એમ હું માનું છું. અને તેમ કરવાથી તો આ લોક અને પરલોકમાં અતુલ દુઃખ પ્રાપ્ત થશે. વળી સદ્ગુરૂની આજ્ઞાનો ભંગ કરવાથી ભવિષ્યમાં બોધિ પણ હર્લેલ થશે. એમ મહાર્ મંતવ્ય છે. એ પ્રમાણે અનેક ચુકિતયોથી બહુ ઉપદેશ આપ્યો પરંતુ દારૂ કર્મને લીધે તેણીએ તે વચન માન્ય કર્યું નહીં. “ અહો! મોહમહિમા કેવો દારૂ છે ? ” એમ જાણી એ ભૂપતિએ તિરસ્કારપૂર્વક તેનો ત્યાગ કર્યો. ત્યારથી તે વિલાસવતી પણ બહુ કંદાદિકનું લોજન કરવા લાગી. તેથી રોગ પણ વધારે વ્યાપી ગયો. અંદર અને બહારથી અંધ બની ગઈ. ત્યારબાદ તે અનેક દુઃખ અનુભવી અસમાધિથી મરણ પામી વ્યંતર યોનિમાં ઉત્પન્ન થઈ ! ત્યાંથી નીકળી પુનઃ બહુકાળ ભવ ભ્રમણ કરી અત્યંત ક્રમે કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષે જશે.

કનકશ્રીએ પણ બીજું ગુણમત લીધેલું હતું છતાં વિલાસવતીના સંસર્ગને લીધે તેમાં તે શિથીલ બની ગઈ અને સચિત્તનો નિયમ કરેલો છે

કનકશ્રી

તોપણ ઘણાં પાકેલાં આસ્રદ્ધા અચિત્ત ગણાય એમ માની સચિત્ત લોજન કરવા લાગી. તે જોઈ રાજાએ તેને કહ્યું, હે સુંદરી ! અંજલિમાં રહેલા જલખિંડુ સમાન આયુષ ક્ષીણ થાય છે. તે શું તું નથી જાણતી ? તેમ હે મૃગાક્ષી ! લક્ષ્મીનું સુખ વિરસ, પરિણામે દારૂ દુઃખદાયક અને અનંત ભવ ભ્રમણમાં કારણભૂત થાય છે. તે શું તું નથી દેખતી ? વળી જે પ્રાણી નિયમ લઈ પ્રમાદવડે તેનો નાશ કરે છે તે મનુષ્ય તુચ્છ વિષયોના લોભ માટે કોટી ધનને બદલે કાંડી ખરીદે છે. જેમ કિંચિત્ માત્ર ખાધેલું હલાહલવિષ મરણદાયક થાય છે તેમ થોડો પણ નિયમનો કરેલો ભંગ પ્રાણીઓને મહા દુઃખ

દાયક થાય છે. માટે સચિત્ત આહારનો તું ત્યાગ કર અને અદ્યુરતું વચન માન્ય કર. એમ તેણે ઘણા પ્રતિબોધ કર્યો, પરંતુ બારે કર્મના બંધથી મોત ધારણ કરી કંઈપણ તે બાંધી નહીં. રાજાના તિરસ્કારને લીધે તે પણ આલોચના કર્યા વિના ભાંધી મરણ પામી સૌધર્મ કદપમાં મધ્ય દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ.

સુરમુંદરી પણ દ્વિતીય શુભ્રવતમાં શિથિલ થઈ અને નિરં-
તર પ્રમાદથી તુચ્છ ઔપધિઓનો ઉપયોગ

સુરમુંદરી કરવા લાગી. તે વાત રાજાના જાણવામાં
આવી. એટલે તેણે કંઈક કે, કે પ્રમદે ?

સ્વેચ્છા પ્રમાણે આહાર લેવો તે તંહને ઉચિત નથી. અંગીકાર કરેલું મત જો પાળો ચકાય નહીં. તો હવિત પણ નિરર્થક છે. વળી ધીર પુરોષ પ્રથમથી સ્વીકારતા નથી અને જો સ્વીકારે તો પછી તેનો ત્યાગ કરતા નથી. સત્ય વાળીવડેજ મનુષ્યો હવતા ગણાય છે, અન્યથા મહા સમાન ગણાય છે. વળી હે મુંદરિ ! મહારી પાસે પ્રથમજ ત્હેં જૂઠ્ઠા સ્થ ધર્મ સ્વીકાર્યો છે. વળી બહુ ઉત્સાહપૂર્વક ત્હેં બીજું શુભ્રવત પણ લીધેલું છે. તેમજ પોતાના દેહ માટે પુષ્પ, તાંબુલ અને જળ વિના બાકી સમસ્ત સચિત્ત વસ્તુનો સર્વથા ત્હેં ત્યાગ કર્યો છે. છતાં તું દ્વિતીય શુભ્ર-
વતને અતિચારવડે કલંકિત શા માટે કરે છે ? પોતાના મુખે કંપુલ કરેલા આ મતનું સમ્યક્ પ્રકારે તું પાલન કરે ? કારણકે હવિત જેલગિંદુ સમાન અચ્ચલ છે. વિપયલોગ વિજળી સમાન ક્ષણભ-
ગુર છે. પ્રિયનો સમાગમ પરિણામે શોકદાયક છે. એમ જાણી પ્રમાદ-
વડે આ અતિચાર સેવવો ત્યારે ઉચિત નથી. દ્વંકર્મના વશથી તે પણ રાજાને કંઈ ઉત્તર આપી શકી નહીં. પછી રસાસ્વાદમાં લુપ્ત થવાથી તેને સંનિષ્ઠાત થઈ ગયો અને મુંગાની માફક બેભાન થઈ ગઈ. વળી રાજાના તિરસ્કારને લીધે વિરતિ સમ્યક્ત્વના અભાવ.

વઠે કર્મવશથી કાળ કરીને તે અંતરી થઈ. તેમજ ગુણચંદ્ર અને સોમચંદ્ર પણ આલોચના નહીં કરવાથી નાગલોકમાં ઉત્પન્ન થયા અને ત્યાંથી ચવીને અહીંજ ત્રીજે ભવે તેઓ મોક્ષ પદ પામશે.

વિશ્વસેન રાજા ધર્મ પરાયણ થઈ સમય નિર્વહન કરતો હતો. એક દિવસ અર્ધરાત્રીના સમયે કોઈક વિશ્વસેનરાજા. પુરૂષ એક ગાથા બોલતો હતો તે તેના સાંભળવામાં આવી—જેમકે—

મુચ્ચંતિ રજ્જુવદ્ધા, સંકલવદ્ધા ય નિયલવદ્ધા ય ।
નેહનિયડેસુ વદ્ધા, ભવકોડિગયા કિલિસ્સંતિ ॥

અર્થ—“દોરી, સાંકળ અને બેડીઓથી બંધાયેલાં પુરૂષો મુક્ત થાય છે, પરંતુ સ્નેહપાશથી બંધાયેલા પ્રાણીઓ તો કોટિ ભવજ્ઞ મણુ કરી બહુ કલેશ પામે છે.” આ પ્રમાણે ગાથાનો અર્થ સમજી વિશ્વસેનરાજા પોતાના હૃદયમાં ભાવના ભાવવા લાગ્યા. રે જીવ ! આ પ્રમાણે જાણીને કોઈ ઠેકાણે ત્હારે પ્રતિબંધ કરવો નહીં. વળી હે જીવ ! રાજ્યાદિક વૈભવોમાં કિંચિત્ માત્ર પણ ત્હારે લુબ્ધ થવું નહીં. તેઓ પરિણામમાં દુરત દુઃખદાયક થાય છે. તેમજ રે જીવ ! આદિ, મધ્ય અને અંતનો ચથાર્થ તું સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવટે વિચાર કર. કે ધર્મ એજ કેવલ સુખદાયક છે. અને રાજ્ય વૈભવ નિશ્ચય દુઃખદાયક છે. વિવેકી પુરૂષો એ બન્નેમાં બહુ વિશેષતા જાણે છે. અને મૂઢ પુરૂષો દેખવામાં મનોહર અને પરિણામે વિરસ એવા રાજ્ય સુખમાં લુબ્ધ થઈને છેતરાય છે. એમ વિશ્વસેનરાજા અનેક પ્રકારે વિચાર કરતો હતો તેટલામાં સૂર્યોદય થયો. એટલે તરતજ આવશ્યકાદિ નિત્ય નિયમ કરી રાજા સભામાં આવ્યો, અને પ્રધાન વિગેરે અધિકારીઓને બોલાવ્યા. પછી તેઓની આગળ રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, બળતા ઘરની અંદર

તેનો સ્વામી સૂઈ ગયો હોય અને પછી જાગત થઈ કદાચિત્ત
તેમાંથી બહાર નીકળતો હોય તો તેને તેના સ્વજનોએ હા
પકડી બળાતકારે ત્યાં રોકી રાખવો કે બહાર નીકળવા દેવો ? તે
તમે બરોબર વિચાર કરીને કહો ! તેઓ જોડ્યા, હે નરેન્દ્ર ! આ
બાળક તો નાનું બાલક પણ જાણે છે કે પોતાનો સ્વામી નિદ્રામાં
સૂતો હોય તો પણ સ્વજનોએ જગાડીને તેને બહાર કાઢવો
જોઈએ. તેમજ જે પોતાની મેળેજ જાગત થઈ તે બહાર નીકળતો
હોય તો બહુ પ્રશંસનીય ગણાય. વળી તેમાં જેઓ વિનયકર્તા
થાય છે તે તો તેના પરમ વૈરી ગણાય છે. પછી રાજા જોડ્યો, જે
એમ હોય તો મદાર જેક વચન સાંભળો. પ્રમાદ રૂપી અગ્નિથી
બળતા સંસારરૂપી ઘરમાં મોહનિદ્રાવટે સૂઈ રહેલા મહને જે
જાગતુ કરે તેને તમારે કોઈએ ના પાડવી નહીં.

જે પ્રમાણે રાજાનું વચન સાંભળી તેઓ પ્રત્યુત્તર તરીકે
કંઈક જોલવાનો વિચાર કરતા હતા, તેટ-
લામાં દાનપાત્રે પ્રવેશ કરાવેલો ઉદયપાલ
યાં આવી અને જાગને નમસ્કર કરી
વિનય કરી કે તે બધારાજ ગુપ્ત એવો

ઉદયપાલનું
આગમન.

વઠે કર્મવશથી કાળ કરીને તે વ્યંતરી થઈ. તેમજ ગુણચંદ્ર અને સોમચંદ્ર પણ આલોચના નહીં કરવાથી નાગલોકમાં ઉત્પન્ન થયા અને ત્યાંથી ચવીને અહીંજ ત્રીજે સવે તેઓ મોક્ષ પદ પામશે.

વિશ્વસેન રાજા ધર્મ પરાયણ થઈ સમય નિર્વહન કરતો હતો. એક દિવસ અર્ધરાત્રીના સમયે કોઈક વિશ્વસેનરાજા. પુરૂષ એક ગાથા બોલતો હતો તે તેના સાંભળવામાં આવી—જેમકે—

મુચ્ચંતિ રજ્જુવદ્ધા, સંકલવદ્ધા ય નિયલવદ્ધા ય ।

નેહનિયડેસુ વદ્ધા, મવકોઢિગયા કિલિસ્સંતિ ॥

અર્થ—“દોરી, સાંકળ અને બેડીઓથી બંધાયેલાં પુરૂષો મુક્ત થાય છે, પરંતુ સ્નેહપાશથી બંધાયેલા પ્રાણીઓ તો કોટિ ભવજ્મ મણુ કરી બહુ કલેશ પામે છે.” આ પ્રમાણે ગાથાનો અર્થ સમજી વિશ્વસેનરાજા પોતાના હૃદયમાં ભાવના ભાવવા લાગ્યા. રે જીવ ! આ પ્રમાણે જાણીને કોઈ ઠેકાણે તહારે પ્રતિબંધ કરવો નહીં. વળી હે જીવ ! રાજ્યાદિક વૈભવોમાં કિંચિત્ માત્ર પણ તહારે લુબ્ધ થવું નહીં. તેઓ પરિણામમાં દુરત દુઃખદાયક થાય છે. તેમજ રે જીવ ! આદિ, મધ્ય અને અંતનો યથાર્થ તું સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવટે વિચાર કર કે ધર્મ એજ કેવલ સુખદાયક છે. અને રાજ્ય વૈભવ નિશ્ચય દુઃખદાયક છે. વિવેકી પુરૂષો એ જન્મેમાં બહુ વિશેષતા જાણે છે. અને મૂઢ પુરૂષો દેખવામાં મનોહર અને પરિણામે વિરસ એવા રાજ્ય મુખમાં લુબ્ધ થઈને છેતરાય છે. એમ વિશ્વસેનરાજા અનેક પ્રકારે વિચાર કરતો હતો તંત્રલામાં સૂર્યોદય થયો. એટલે તરતજ આવશ્યકાદિ નિત્ય નિયમ કરી રાજ સભામાં આવ્યો, અને પ્રધાન વિગેરે અધિકારીઓને બોલાવ્યા પછી તેઓની આગળ રાજ્ય પ્રશ્ન કર્યો કે, બાળા ધરની અંદર

દસશ્રેણીની કથા.

મધ-મૌસ-ધૂત-રાત્રિભોજન.

દાનવિયં રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો, કે; પરંમ દયાળુ એવા હે ભગ-
વન્ ! દ્વિતીય શુભવ્રતમાં લાગતાં અતિચારતું સ્વરૂપ કયાં સહિત
અમને સંભળાવવા માટે કૃપા કરે. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે
રાજન્ ! દ્વિતીય શુભવ્રતધારી પુરુષોએ કાચા ગોરસ (દહીં, દૂધ)
સાથે મિશ્ર કરી દિદલ (કઠોળ) ખાવું નહીં. તેમજ સર્વ
ધર્માર્થિ જનોએ લોભનયકી મધ, મૌસ તથા રાત્રી ભોજનનો
સર્વથા ત્યાગ કરવો. વળી જેઓ મુનીંદ્રિતું વચન અંગીકાર કરી
દત્તની માફક રાત્રી ભોજન કરતાં નથી તેઓ આંભવ અને
પરભવમાં પણ સદાકાળ સુંખી થાય છે. જેમકે-સુપ્રજાત-
(સુપય આશક) સેંકડો ઉત્તમ પ્રજાઓ જેમાં રહેલી છે (ઉત્તમ
દૂધથી ભરપૂર) સગોષ (રાજાએ સહિત-ગોવાળીયાંઓ સહિત)
તેમજ અનેક પ્રકારના વનખટો જેમાં રહેલા છે, વળી સુવૃક્ષ
(સુવત્સ) ઉત્તમ વૃક્ષોની છાયાવાળો (ઉત્તમ વાઙ્મુદાઓને
સુખદાયક) ગોષ્ઠની માફક પવિત્ર તીર્થોવડે વિભૂષિત સૌરાષ્ટ્ર નામે
દેશ છે. તેમાં ધન ધાન્યાદિક સંપત્તિઓનું નિવાસસ્થાન અને
અનેક સમૃદ્ધિઓથી વિરાજીત ગિરિનગર નામે નગર છે. તે
નગરમાં વૈરિણહને મથન કરનાર મથન નામે સુપ્રસિદ્ધ રાજા છે.
તેમજ તેમાં બહુ ધનવાન્ મહેશ્વરદત્ત નામે શ્રેષ્ઠી છે અને રૂપમાં
મનોહર લલિતા નામે તેની સ્ત્રી છે. દત્ત નામે તેઓને એક પુત્ર
યયો. તે પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે હુમ્મેશાં ગોષ્ઠી ક્રિયા કરવા લાગ્યો.
તેમજ માતાપિતાની સંમતિ લેઈ દરેક નગરમાં સર્વ ઠેકાણે
ફરવા લાગ્યો. એમ અનેક પ્રકારના વિલાસોમાં આસક્ત થઈ

વેશ્યાઓનાં ઘર પણ તેણે શોધવા માંડ્યાં, એ પ્રમાણે નિરંતર મહિરાપાન કરીને મૈથુન ક્રિયામાં આસક્ત થઈ તે દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો.

એક દિવસ દત્ત પોતાના પરિવાર સાથે ઉદ્યાનમાં ઉભા થઈ કરવા ગયો હતો. તે સમયે તેણે મહિરા, દત્તકથા મોદક, ખાન્ન, ગુંદર, વડાં, અને કરંજક વિગેરે પદાર્થોનાં ઘણાં ગાડાં ભરી સાથે લીધાં હતાં, તેમજ વીણા, વેણું, અને મૃદંગાદિક વાદ્યમાં પ્રવીણ એવા ગાયક લોકોને પણ સાથે રાખ્યા હતા. પછી ઉદ્યાનમાં જઈ સ્વચ્છ જગતી પરિપૂર્ણ અને ગંભીર એવા સરોવરના કીનારે તેણે મુકામ કર્યો. અને કેળોના મંદપમાં જઈ સંગીતનો પ્રારંભ કર્યો. તેવામાં કોઈ એક દિશામાંથી પ્રસરતો અસહ્ય ગંધ તેની નાસિકામાં ભરાઈ ગયો. તેથી દત્તનું ચિત્ત તે તરફ ખેંચાયું. તેથી સાવધાન થઈ તેણે પોતાના પરિજનને પૂછ્યું કે, અત્યંત આ દુર્ધર ગંધ ક્યાંથી આવે છે? આવા ગંધનો અનુભવ તો કોઈપણ સમયે મહુને થયો નહોતો.

ત્યારબાદ પરિજનમાંથી એક જણ તે ગંધના અનુસારે તેના શોધ માટે નીકળ્યો. તેવામાં તે વનની સુનિદેશના. અંદર જોડેલા એક મુનીંદ્ર તેની દૃષ્ટિગોચર થયા. જેમની આકૃતિ નિરૂપમ અને દૃષ્ટિ સૂર્યગિર્મ સહાગ્રી જોડેલી હતી. વળી મોક્ષમાર્ગને જતાવતા હોયને શું? તેમ પોતાના જન્મે હાથ જેમણે ઉંચા રાખ્યા હતા. ગાદ રામન. છિત્રોદ્ધારાએ નીકળતા સ્વેદરૂપી જલની ધારાઓવડે તપશ્ચર્યારૂપી અગ્નિથી તપેલા દેહમાંથી પાપરૂપી મળને બહાર કાઢતા હોયને શું? તેમ તેઓ દેખાતા હતા, એ પ્રમાણે પ્રચંડ ગંધને ફેલાવતા, જાત્ય સુવર્ણ સમાન દેહીધ્યમાન વર્ણ

વાળા અને કામદેવ સમાન રૂપધારી તે મુનિવરને જોઈને ચક્રિત થઈ ગયા. અને તરતજ તેણે પાછા આવી દત્તને સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તેથી દત્ત બહુ ખુશી થઈ પોતાના મિત્રો સાથે તે મુની-કની પાસે ગયો અને શાંત સુદ્રાધારી એવા તે મુનિવરને નમસ્કાર કરી નીચે બેઠો. મુનીદ્વિપણ ધ્યાન સુદ્રામાંથી સુકૃત થઈ ધર્મલાભ આપી જોડ્યા, હે દત્ત ! ધર્મનું અવલંબન છોડી (ધર્મના અવલંબન વિના) હવે તું નિર્લયપણે કેમ જમણ કરે છે ? કહ્યું છે કે—

સત્યં મનોરમાઃ કામાઃ, સત્યં રમ્યા વિમૂતયઃ ।

ફિન્તુ મત્તાન્નાપાન્ન—મજ્જલોલં હિ નીવિત્તમ્ ॥

લક્ષ્મીલતાકુઠારસ્ય, મોગામ્મોદનમસ્તતઃ ।

શ્વજ્ઞારવનદાવસ્ય, કો હિ કાલસ્ય વિસ્મૃતઃ ? ॥

અર્થ—“વિપયભોગ અને સંપત્તિઓ દરેકને પ્રિય હોય છે, તે શાંત સત્ય છે. પરંતુ પ્રાણીઓનું જીવિત મદોન્મત સ્ત્રીઓના કુટિલ કટાક્ષ સમાન ચંચલ છે. એમાં કોઈ પ્રકારનો સંદેહ નથી.” તેમજ લક્ષ્મીરૂપ વેલડીને છેદવામાં કુઠાર સમાન, મેઘરૂપી વાદળને વિખેરવામાં વાયુ સમાન અને શૃંગારરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન એવા કાળની ગતિને કોણ નથી જાણતું ? ” વગી છે દત્ત ! પ્રચંડ પવનવટે અતિ ચંચલ એવા સમુદ્ર તરંગની માફક આ શરીર અસ્થિર છે. ચંચળ ગુણને લીધે જીવિતવ્ય પણ ચંદ્રને અનુસરે છે. અર્થાત્ ક્ષય પામે છે. યમપાશની માફક ગજા, કુઈ, પાસ, હેઠડી, શિરોવેદના અને વિસૂચિકાદિ વ્યાધિઓવડે નિરંતર જીવિત આકર્ષાય છે. તેમજ ઘડી, સુરૂત, પ્રહર, દિવસ, પક્ષ, માસ અને વર્ષાદિક વિભાગોવડે જીવ વૃક્ષની માફક પ્રાણીનું જીવિતરૂપી વૃક્ષ વિખરાઈ જાય છે. માટે હે દત્ત ! રહે અને આત્માની આવી વ્યવસ્થા હોવા છતાં પણ તું સ્વેચ્છા

મુજબ વિલાસ કરે છે. તેમજ મધ અને મધનું પાન કરે છે. આ પ્રવૃત્તિ ઉત્તમ કુલમાં ઉત્પન્ન થએલા ત્હને ઉચિત નથી. કારણકે સત્કુલમાં જન્મી આવું અયોગ્ય આચરણ કરવું તે સર્વથા નિષ્ઠ ગણાય છે. વળી તું રાત્રીએ ભોજન કરે છે તેમજ જુગાર છોડતો નથી અને વેશ્યાઓનો સંગ કરે છે. પરંતુ ધર્મની વાર્તા તો કોઈ દિવસ પણ પૂછતો જ નથી. તે સાંભળી દત્ત બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! મધપાનાદિકમાં શો દોષ છે ? તે કૃપા કરી આપ મ્હને કહો. જેથી હું તેઓનો ત્યાગ કરું. મુનીંદ્ર બોલ્યા આ જગતની અંદર નિર્બલપણે જે અનાચારો રહ્યા છે તે સર્વે અનાચારો પ્રમત્ત એવા બાલજીવોને એક સાથે જલદી વીંટાઈ વળે છે. જેથી તેઓ કાર્ય અકાર્યનું સ્વરૂપ જાણી શકતા નથી. વળી મધપાન કરવાથી વિજ્ઞાનનો નાશ થાય છે, માટે મહા અનર્થકારક મધને ધિક્કાર છે. એ વિષે એક દૃષ્ટાંત તું સાંભળ. એક નગરમાં બન્ને ભાઈઓ પરસ્પર બહુ દ્વેષપૂર્વક વસતા હતા. તેવામાં મ્હોટો ભાઈ મરણ પામ્યો. તેની સ્ત્રી તેના નાના ભાઈ (દીયર) ઉપર બહુ રાગવાળી હતી. એક દિવસ તે સ્ત્રી કામના બાણોને નહિ સહન કરતી પોતાના દીયરને કહેવા લાગી કે, હવે તમેજ મ્હારું શરણુ છો. માટે મ્હારી સાથે તમે વિષયસુખ ભોગવો. ત્યારબાદ દીયર બોલ્યો, અરે ! આ શું તમે બોલ્યાં ? આ અસદ્ગ પાપ કેવી રીતે છુટે ! મ્હોટા ભાઈની સ્ત્રી તો લોકમાં માતા સમાન ગણાય છે. માટે સ્વપ્નમાં પણ આવા પાપનું ચિંતવન તમ્હારે કરવું નહીં. મહા ખેદની વાત છે કે ઉભયલોક વિરુદ્ધ અને બહુ અનિષ્ટ દેવદેવક એવી આ નિષ્કુર ક્રિયાના આચરણને શ્રવણ માત્ર પણ દોષ કરે ! એ પ્રમાણે દીયરનું વચન સાંભળી તે મૌન રહી અને લગ્ન પામીને પોતાનું ગૃહકાર્ય કરવા લાગી. પછી દીયર પણ તેને બહુ માનતો હતો. એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થયો.

એક દિવસ પોતાની લોભઈ કપટ ભાવથી સમગ્ર ઘરના કાર્યની ચિંતા છોડી દઇ ઝોરડામાં ખાટલો લોભઈનું કપટ. ઢાળી મુઠ્ઠા ગઈ. તે વખતે કોઈપણ કાર્યને લીધે તેનો દીયર બહાર ગયો હતો, તે પોતાનું કામ કરી પાછો ઘેર આવ્યો અને ઘરમાં જુએ છે તો પોતાની લોભઈ દીડી નહીં. તેથી તેણે પોતાની સ્ત્રીને પૂછ્યું કે, ત્હારી જેઠાણી આજે ક્યાં છે ? ત્યારે તે જોલી, માયાની વેદનાને લીધે તેમનું શરીર સાફ નથી. તેથી તેણે અન્દરના ઝોરડામાં મુઠ્ઠા ગયાં છે. તે સાંભળી તરતજ તે ગભરાઈ ગયો. અને કમાડ બંધ હોવાથી દ્વાર આગળ જઈ તે જોડ્યો, કમાડ ઉઘાડો ! મ્હારે તમારા કુશળ સમાચાર પૂછવા છે. પછી તેણીએ દ્વાર ઉઘાડ્યાં એટલે તરત જ તે અંદર ગયો. એટલે તેણીએ ફરીથી કમાડ બંધ કર્યાં. અને દીયરની સાથે દૃઢ આલિંગન કરી કામચેષ્ટા પ્રકટ કરી. ત્યારબાદ યાળી નીચે ઢાંકેલો દીવો પણ ખુલ્લો કર્યો. વળી પ્રથમ લાવી રાખેલું મધ તથા માંસ પણ તેની આગળ હાજર કર્યું. અને તેણીએ તેને કહ્યું કે, આ મધ તથા માંસ આપના માટે તૈયાર છે. આપની ઇચ્છા પ્રમાણે બન્નેમાંથી ગમે તેનો આપ ઉપયોગ કરો, નહીં તો અહીંથી છુટવાનો હવે ઉપાય નથી.

અકસ્માત્ અસદ્ય દુઃખ આવી પડવાથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, આ મ્હારા મ્હોટા ભાઈની સ્ત્રી અકસ્માત્ સંકટ. છે તેથી તે મ્હારે માતા સમાન માનવા લાયક છે. વળી શિષ્ટ પુરુષોને માંસ ભક્ષણ પણ અતિ અનુચિત છે. કારણકે અધમ જનોને વિલાસકારક, દુર્ગંધ અને મલિનતાથી ભરેલું, ચરબીથી ખરડાયેલું, હિંસાનું મૂળ કારણ અને શક્તિઓ સ્વીકારેલું એવું તે માંસ સર્વથા અભક્ષ્ય છે. જે પ્રાણી માંસની પેશીને હાયમાં લઈ દાંતે

(૨૧૨)

કરડી લક્ષણ કરે છે. તે પ્રાણી કુલીન પુરુષોને શ્વાનની માફક અસ્પૃશ્ય થાય છે. માટે કોઈપણ પુરુષે માંસ લક્ષણ કરવું ન જોઈએ. વળી ધાન્ય અને કાષ્ઠથી ઉત્પન્ન થયેલું એવું મધ તે સ્વામિ રંગવાળું જળ ગણાય છે. જેથી તેમાં કંઈ દોષ જણાતો નથી. તેથી વિદ્વાનો પણ નિઃશંકપણે શરભતની માફક તેનું પાન કરે છે. એમ વિચાર કરીને તે બોલ્યો, હે મૃગાક્ષિ ! તમે મ્હને મધપાન કરાવો. જેથી જલદી હું અહીંયાથી ચાલ્યો જાઉં. નહીંતર લોકો આપણને કંઈપણ અપવાદ આપ્યા વિના રહેશે નહીં. કારણ કે એકાંતમાં જનની સાથે વાત કરતાં પણ અપવાદ લાગે છે. તો વળી કામાતુર એવી ત્હારી સાથે વિલંબ થવાથી કેમ ન લાગે ? ત્યારબાદ તે ઉભી થઈ, અને હાથમાં બાટલી લઈ એક સાથે તેને એટલો દારૂ પાઈ દીધો કે તરતજ તે લોટવા લાગ્યો. તેમજ તેને કંઈપણ ભાન રહ્યું નહીં. એટલે તે પ્રોઠ સ્ત્રીએ તેની સાથે બહુ પ્રકારની ક્રીડા કરી. પછી તેને માંસ પણ ખવડાવ્યું. તેથી અનર્થની મર્યાદા કંઈ પણ બાકી રહી નહીં, માટે હે દત્ત ! સેંકડો અનર્થદાયક અને બહુ દોષમય એવા મધપાનનો ત્હારે સર્વથા ત્યાગ કરવો. હવે દુતત્ત દ્વાંત પણ સાવધાન થઈ તું સાંભળ.

આ ભરતક્ષેત્રમાં કુસુમપુર નામે એક નગર છે. તેમાં સુદર્શન એવા નામનો ધનશ્રેષ્ઠીનો એક પુત્ર સુદર્શનશ્રેષ્ઠી. રહેતો હતો. વળી તે દરેક કલાઓમાં કુશળ હતો છતાં પણ જુગારનો તો બહુ વ્યસની હતો. પોતાના પિતાના ઘરમાંથી તેણે જે કરોડ સોનેયા જુગારમાં ગુમાવ્યા, તે નગરના દુતકારોનું ગુજરાન તેની લક્ષ્મીથી જ ચાલતું હતું. પછી બહુ અત્યાચાર થવાથી તેના પિતાએ તેને બહુ ઠપકો આપ્યો તો પણ તેની માતા શેક ન

બંધે તેવી રીતે તેને કંઈક અલંકારાદિક આપ્યા કરતી હતી. તે વાત કોમના કહેવાથી ધન શ્રેષ્ઠીના જાણવામાં આવી. તેથી તેણે પોતાની સ્ત્રીને બહુ ધિક્કાર આપી જુદા ઘરમાં રાખીને તેને નિર્વાહ નેટલું જ અત્ત આપવા લાગ્યો. તેવામાં એક દિવસ કુદ જુદિવાળો સુદર્શન બહુ ધન હારી ગયો. તેથી જુગારી લોકોએ તેને પકડીને બંદીખાને પૂર્યો. તે વાત તેની માતાને કાંઈએ કહી. તેથી તે જૂખી, તંરસી, અને રૂદન કરતી ઉતાવળથી તે દૂતકારોની પાસે ગઈ. અને પુરસ્કૃત-આગેવાનોને તેણીએ પૂછ્યું, કે કેટલું ધન આપવાથી તે છૂટી શકશે ? તેણે કહ્યું, હે શેઠાણી ! લાખસોનેયા આપો તો અમે તરફારા પુત્રને છોડી દઈએ. ત્યારે શેઠાણીએ કહ્યું કે, તેટલું ધન તો શેઠના ઘરમાં પણ મળવું મુશ્કેલ છે. વળી હાલમાં તો તેમને લોજન પણ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે. માટે તેના બહલામાં મૂકેને રાખી તમે એને છુટો કરો. એમ શેઠાણીના કહેવાથી પુરસ્કૃતે તેને રાખીને સુદર્શનને મુક્ત કર્યો. ત્યાંથી જતી વખતે સુદર્શન પોતાની માની પહેરેલી સાડી એથી લઈ ચાલતો થયો. તેથી પુરસ્કૃતને લજ્જા આવવાથી તેણે બીજી સાડી શેઠાણીને ખેંચવા માટે આપી. ફરીથી સુદર્શન તે સાડી મૂકીને જુગાર રમ્યો. અને તેમાં પણ તે હારી ગયો. હવે શેઠાણી પુરસ્કૃતને ત્યાં દામીની માફક કામકાજ કરે છે. તે વાત કોમના કહેવાથી શેઠના જાણવામાં આવી, એટલે તેમના હૃદયમાં બહુ પશ્ચાત્તાપ થયો અને વચારમાં પડ્યા કે, પુત્ર ઉત્પન્ન થવાથી પ્રથમ તો માતાના યોગનને હરે છે. ત્યારબાદ નામાદિક સંસ્કારોમાં પિતાની લક્ષ્મીનો વ્યય કરાવે છે. અનુક્રમે મોટો થાય ત્યારે લોજન અને પાન વિગેરે કાર્યો વડે ધનનો ઉપયોગ કરે છે. તેમજ પિતાનાં જે જે સુખસાધન હોય છે તે એને પણ પોતેજ ચલાવે કરે છે. વળી તરૂણ અવસ્થાના મદને

(૨૧૪)

લીધે કામાતુર થઈ પિતાના સમગ્ર વૈભવનો નિઃશંકપણે તે વિનાશ કરે છે. એમ અનેક કારણોને લીધે પુત્રોત્પત્તિ સર્વથા પિતાને દુઃખદાયક થાય છે. છતાં પણ પુત્ર ઉપર મહાન્ પ્રતિબંધ કરવામાં આવે છે. તે મોટું આશ્ચર્ય છે. અથવા જો મોહનીકર્મના મહિમાની સંપત્તિ ન હોય તો દુઃખદાયક એવા પુત્રનો જન્મ સાંભળી કોણ આનંદ માને ? આ ઉપરથી મહારે તો હવે પુત્ર સંબંધી નિયમ છે. વળી તે સ્ત્રી માટે મહાર્ હૃદય બંદુ બળે છે. તે બિચારી આ દુઃખમાંથી કેવી રીતે છુટશે ? હા ! તેનો એક ઉપાય છે. શ્રીનગરમાં તેના ભાઈઓને આ સર્વ હકિકત કોઈક પુરૂષ દ્વારા પત્ર મોકલી હું જણાવું, જેથી તેઓ ધન આપીને પોતાની જાહેનને છોડાવશે. એમ વિચાર કરી પત્ર લખી એક પુરૂષને ત્યાં મોકલ્યો. તેણે પણ થોડા દિવસોમાં શ્રીનગરમાં જઈ તેઓને પત્ર આપ્યો. પત્ર ઉઠેલી વાંચ્યો તો તેમાં લખ્યું હતું કે, જેમ અગસ્ત્ય મુનિએ સમુદ્રનું જલપાન કરી જળ ખુટાડ્યું હતું તેમ તમ્હારા ભાણેજે જુગારના વ્યસન વડે એક સાથે સમગ્ર મહારા ધનનો વિનાશ કર્યો છે, તમ્હારી જાહેનને પણ જુગારીઓએ તેના દેવાપેટે એક લાખ રૂપીઆ માટે પોતાને કબજે રાખી છે. માટે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરશો. આ પ્રમાણે લેખ વાચી તેઓનાં નેત્રોમાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી. અને પરસ્પર સ્નેહને લીધે બોલવા લાગ્યા કે, અહો ! જાહેનને દારૂણ દુઃખ આવી પડ્યું છે, તો પછી હાથીના કાન સમાન ચંચલ એવું આ ધન આપણે શા કામનું છે ? આ સર્વ સમૃદ્ધિ જાહેનને માટેજ છે. વળી જેના આશીર્વાદથી

વિદ્યો દૂર થાય છે. એવી ભગિની સમાન સમગ્ર અન્ધર ખીણું કોણ છે ? સર્વ ઉત્સવો પણ જાહેનને પ્રવૃત્ત થાય છે. માટે ધન્ય છે ! તે ગૃહસ્થાશ્રમિઓને કે

તેને ત્યાં આવી ચિલવતી બહેનો હોય છે. એમ અનેક ભા
ઓથી આકર્ષાઈ તેઓએ પોતાની સર્વે વસ્તુઓ વેચીને એક ક
રૂપીઆ મહાકપ્ટે એકઠા કર્યા. પછી તે ભાઈઓ સર્વે ધન
તે નગરની નજીકમાં એક સરોવરનો પાળ ઉપર ગયા. તેવા
માથા ઉપર ઉપાડેલા જલપાત્રના ભારથી નમી ગઈ છે કે
તેની એવી પોતાની બહેન માર્ગમાં જતી હતી. તે તેમન
જોવામાં આવી કે તરત જ તેમણે ઓળખી, અને જલદી તેન
પાસે જઈ બેઠું ઉતારી પૃથ્વી ઉપર નીચે મૂક્યું. પછી મસ્તક
નમાવી તેઓ તેને નમ્યા. શેઠાણી પોતાના ભાઈઓને જોઈ
બહુ લગ્ન પામી નેત્રમાં અશ્રુધારા વહન કરતી તે બોલી, તમે
સર્વે કુખી છો? અકસ્માત તમ્હારું અહીંયાં આગમન ક્યાંથી
થયું? શું કારણે લીધે અહીં આવવું થયું છે? એમ સાંમળીને શોક સાગરમાં ફોગેલા એવા તેઓ બોલ્યા, અરે!
અમ્હારું કુશલપણ ક્યાં રહ્યું? કારણ કે અમારા છવતાં છતાં
અમારી બહેન દાસી થઈ પરચેર પાણી ભરે છે. વળી મહા
ખેદની વાત છે કે મુંઢર નેત્રવાળી હે ભગિની! ત્હારા તાબામાં
હજારો કોકો કામ કરવા હતા. એવી તું આજે દાસીની માર્કક
નંઓના નેમજ બીજાઓને ત્યાં પાણી ભરે છે. રે દૈવ! અતુ
ચિત કાર્યમાં તું બહુજ ઉદ્યુક્ત થયો છે. હવે ત્વને શું કહેવું?
ગંધીનુ મનક પુષ્પના ભાર પણ સહન કરવાને અશક્ત હતું,
તે હાલમાં પાણી ભરેલા વડાઓ વહન કરે છે. હે દૈવ! ત્હારી
રચના બહુ નિમ્નર છે નેમજ તું ત્વંચા પ્રમાણે વિલાસ કરે છે.
વિગેરે બહુ વિલાસ કરવા નંઓએ પોતાની બહેનને મેનામ.
અમારી પુનઃદાન થઈ ગયા. તેણે પણ બાળ રૂપીઆ લઈ
તેને મુજા કરી ત્યારથી તેને લઈ સર્વ બંધુઓ શેઠને ત્યાં ગયા.
શેઠને નમસ્કાર કરી પોતાની બહેન તેને સોંપી. પછી શેઠે

લીધે કામાતુર થઈ પિતાના સમગ્ર વૈભવનો નિઃશંકપણે તે વિનાશ કરે છે. એમ અનેક કારણોને લીધે પુત્રોત્પત્તિ સર્વથા પિતાને દુઃખદાયક થાય છે. છતાં પણ પુત્ર ઉપર મહાન પ્રતિબંધ કરવામાં આવે છે. તે મ્હોટું આશ્ચર્ય છે. અથવા જો મોહનીકર્મના મહિમાની સંપત્તિ ન હોય તો દુઃખદાયક એવા પુત્રનો જન્મ સાંભળી કોણ આનંદ માને ? આ ઉપરથી મ્હારે તો હવે પુત્ર સંબંધી નિયમ છે. વળી તે સ્ત્રી માટે મ્હારું હૃદય બહુ બળે છે. તે બિચારી આ દુઃખમાંથી કેવી રીતે છુટશે ? હા ! તેનો એક ઉપાય છે. શ્રીનગરમાં તેના લાઈઓને આ સર્વ હકિકત કોઈક પુરૂષ દ્વારા પત્ર મોકલી હું જણાવું, જેથી તેઓ ધન આપીને પોતાની જાહેનને છોડાવશે. એમ વિચાર કરી પત્ર લખી એક પુરૂષને ત્યાં મોકલ્યો. તેણે પણ થોડા દિવસમાં શ્રીનગરમાં જઈ તેઓને પત્ર આપ્યો. પત્ર ઉઠેલી વાંચ્યો તો તેમાં લખ્યું હતું કે, જેમ અગસ્ત્ય મુનિએ સમુદ્રનું જલપાન કરી જળ ખુટાડ્યું હતું તેમ તમ્હારા ભાણેજે જુગારના વ્યસન વડે એક સાથે સમગ્ર મ્હારા ધનનો વિનાશ કર્યો છે, તમ્હારી જાહેનને પણ જુગારીઓએ તેના દેવાપેટે એક લાખ રૂપીઆ માટે પોતાને કબજે રાખી છે. માટે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરશો. આ પ્રમાણે લેખ વાચી તેઓનાં નેત્રામાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી. અને પરસ્પર સ્નેહને લીધે જાલવા લાગ્યા કે, અહો ! જાહેનને દારૂણ દુઃખ આવી પડ્યું છે, તો પછી હાથીના કાન સમાન ચંચલ એવું આ ધન આપણે શા કામનું છે ? આ સર્વ સમૃદ્ધિ જાહેનને માટેજ છે. વળી જેના આશીર્વાદથી અનેક વિદ્વો દૂર થાય છે. એવી ભગિની સમાન સમગ્ર કુટુંબની અન્દર બીજું કોણ છે ? સર્વ ઉત્સવો પણ જાહેનને લગ્નનેજ પ્રવૃત્ત થાય છે. માટે ધન્ય છે ! તે ગૃહસ્થાશ્રમિઓને કે

જેને ત્યાં આવી શિલવતી જ્ઞેનો હોય છે. એમ અનેક ભાવનાં
 જોઈ આકર્ષાઈ તેઓએ પોતાની સર્વે વસ્તુઓ વેચીને એક લાખ
 રૂપીઆ મહાકપ્ટે એકઠા કર્યા. પછી તે ભાઈઓ સર્વ ધન લઈ
 તે નગરની નજીકમાં એક સરોવરનો પાગ ઉપર ગયા. તેવામાં
 માથા ઉપર ઉપાડેલા જલપાત્રના ભારથી નમી ગઈ છે ડોક
 જેની એવી પોતાની જ્ઞેન માર્ગમાં જતી હતી. તે તેમના
 લેવામાં આવી કે તરત જ તેમણે જોળખી, અને જલદી તેની
 પાસે જઈ જહેનું ઉતારી પૃથ્વી ઉપર નીચે મૂક્યું. પછી મસ્તક
 નમાવી તેઓ તેને નમ્યા. શેઠાણી પોતાના ભાઈઓને જોઈ
 બહુ લજ્જા પામી નેત્રમાં અશ્રુધારા વહન કરતી તે જોલી, તમે
 સર્વે સુખી છો ? અકસ્માત તમે હારે અહીં આવવું થયું છે ?
 થયું ? શું કારણ પણ કારણને લીધે અહીં આવવું થયું છે ?
 એમ સાંભળીને શેઠ સાગરમાં ફેંચેલા એવા તેઓ જોડ્યા, અરે !
 અમહારે કુશલપણ ક્યાં રહ્યું ? કારણ કે અમારા જીવતાં છતાં
 અમારી જ્ઞેન દાસી થઈ પચ્ચેર પાળી ભરે છે. વળી મહા
 પેદની વાત છે કે મુંઢર નેત્રવાળી હે ભગિની ! ત્હારા તાબામાં
 દબારો લોકો કામ કરતા હતા. એવી તું આજે દાસીની માફક
 તેઓના તેમજ બીજાઓને ત્યાં પાળી ભરે છે. રે દૈવ ! અનુ
 ચિત્ત કાર્યમાં તું મદુર ઉદ્યુક્ત થયો છે. હવે ત્હને શું કહેવું ?
 જાણીનું મનનક પુત્રના બાર પણ સદન કરવાને અશક્ત હતું,
 તે હાતમાં પાળી ભરેલા પઠાઓ વહન કરે છે. રે દૈવ ! ત્હારી
 જ્ઞના મદુ નિનુર છે તેમજ તું ત્વંચા પ્રમાણે વિલાસ કરે છે.
 વિનંતે બહુ વિલાસ કરતા તેઓએ પોતાની જ્ઞેનને મેનામ
 મજાની પુત્રીને ઘેર કહી ગયા તેણે પણ લાગ રૂપીઆ લઈ
 તેને પુત્રી કરી ત્વંચી તેને લઈ સર્વ જથ્થા શેઠને ત્યાં ગયા.
 જ્ઞેન નમસ્કાર કરી પોતાની જ્ઞેન તેને નાખી. પછી શેઠને પણ

લીધે કામાતુર થઈ પિતાના સમગ્ર વૈભવનો નિઃશંકપણે તે વિનાશ કરે છે. એમ અનેક કારણોને લીધે પુત્રોત્પત્તિ સર્વથા પિતાને દુઃખદાયક થાય છે. છતાં પણ પુત્ર ઉપર મહાન પ્રતિબંધ કરવામાં આવે છે. તે મોટું આશ્ચર્ય છે. અથવા જો મોહનીકર્મના મહિમાની સંપત્તિ ન હોય તો દુઃખદાયક એવા પુત્રનો જન્મ સાંભળી કોણ આનંદ માને ? આ ઉપરથી મહારે તો હવે પુત્ર સંબંધી નિયમ છે. વળી તે સ્ત્રી માટે મહાર્ હૃદય બંદુ બળે છે. તે બિચારી આ દુઃખમાંથી કેવી રીતે છુટશે ? હા ! તેનો એક ઉપાય છે. શ્રીનગરમાં તેના ભાઈઓને આ સર્વ હકિકત કોઈક પુરૂષ દ્વારા પત્ર મોકલી હું જણાવું, જેથી તેઓ ધન આપીને પોતાની જાહેનને છોડાવશે. એમ વિચાર કરી પત્ર લખી એક પુરૂષને ત્યાં મોકલ્યો. તેણે પણ થોડા દિવસોમાં શ્રીનગરમાં જઈ તેઓને પત્ર આપ્યો. પત્ર ઉઠેલી વાંચ્યો તો તેમાં લખ્યું હતું કે, જેમ અગસ્ત્ય મુનિએ સમુદ્રનું જલપાન કરી જળ ખુટાડ્યું હતું તેમ તમ્હારા ભાણેજે જુગારના વ્યસન વડે એક સાથે સમગ્ર મહારા ધનનો વિનાશ કર્યો છે, તમ્હારી જાહેનને પણ જુગારીઓએ તેના દેવાપેટે એક લાખ રૂપીઆ માટે પોતાને કબજે રાખી છે. માટે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરશો. આ પ્રમાણે લેખ વાંચી તેઓનાં નેત્રોમાંથી અશ્રુધારાઓ વહેવા લાગી. અને પરસ્પર સ્નેહને લીધે બોલવા લાગ્યા કે, અહો ! જાહેનને દારૂણ દુઃખ આવી પડ્યું છે, તો પછી હાથીના કાન સમાન ચંચલ એવું આ ધન આપણે શા કામનું છે ? આ સર્વ સમૃદ્ધિ જાહેનને માટેજ છે. વળી જેના આશીર્વાદથી અનેક વિધો દૂર થાય છે. એવી ભગિની સમાન સમગ્ર કુટુંબની અન્દર બીજું કોણ છે ? સર્વ ઉત્સવો પણ જાહેનને લઇનેજ પ્રવૃત્ત થાય છે. માટે ધન્ય છે ! તે ગૃહસ્થાશ્રમિઓને કે

જેને ત્યાં આવી શિલવતી જ્ઞેનોં હોય છે. એમ અનેક બાંધનાં
 જોયી આકર્ષાઈ તેઓએ પોતાની સર્વે વસ્તુઓ વેચીને એક દાંત્ર
 રૂપીઆ મહાકપ્ટે એકઠા કર્યા. પછી તે બાંધઓ 'સર્વ' ધન હવે
 તે નંગરની નજીકમાં એક સરોવરનો પાગ ઉપર મથા તેવાજી
 માથા ઉપર ઉપાડેલા જલપાત્રના ભારથી નમી ગયું છે તે
 જેની એવી પોતાની જ્ઞેન માર્ગમાં જતી હતી. તે તેમજી
 જોવામાં આવી કે તરત જ તેમજી જોળખી, અને જલથી તેની
 પાસે જઈ જહેડું ઉતારી પૃથ્વી ઉપર નીચે મૂક્યું. પછી મન
 નમાવી તેઓ તેને નમ્યા. ચેઠાણી પોતાના બાંધઓને એક
 બહુ લગ્ન પાત્રી નેત્રમાં અશ્રુધારા વહન કરતી તે જોઈ, તે
 સર્વે મુખી છે ? અકસ્માત્ તમ્હાડે અહીયાં આગમન કર્યું
 થયું ? શું કોઈ પણ કારણને લીધે અહીં આવવું થયું છે ?
 એમ સાંભળીને ચોક સાગરમાં ફોગેલા એવા તેઓ જોતા, એક
 અમ્હાડે કુશલપણું કયાં રહ્યું ? કારણ કે અમારા જુવનું મન
 અમારી જ્ઞેન દાસી થઈ પરધેર પાળી ભરે છે, જ્યાં મન
 ખેદની વાત છે કે સુંદર નેત્રવાળી હે ભગિની ! તારા મનમાં
 હજારો લોકો કામ કરતા હતા. એવી તું આજે મનમાં મન
 તેઓના તેમજ બીજાઓને ત્યાં પાળી ભરે છે. કેટલું મન
 ચિત્ત કાર્યમાં તું બહુજ ઉદ્યુક્ત થયો છે. હવે તારા મનમાં
 જેણીતું મસ્તક પુષ્પનો ભાર પણ સહન કરીને મનમાં
 તે હાલમાં પાળી ભરેલા ઘડાઓ વહન કરે છે. કેટલું મન
 રચના બહુ નિષ્કુર છે. તેમજ તું સ્વેચ્છા પ્રમદું મનમાં કરે છે.
 વિગેરે બહુ વિલાપ કરતા તેઓએ પોતાની જ્ઞેન માર્ગમાં
 બેસારી પુરસ્કૃતને ઘેર લઈ ગયા. તેણે મનમાં મનમાં
 તેને સુદ્ધ કરી. ત્યાંથી તેને લઈ સર્વ મનમાં મનમાં
 શેઠને નમસ્કાર કરી પોતાની જ્ઞેન માર્ગમાં મનમાં મનમાં

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક સુદ્ધાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્તા ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેનો ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ જોડ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી ભોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિભોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી ભોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો દ્રવ્ય નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિદ્ર કરે છે અને તે ઉચ્છિદ્ર કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું ભોજન અતિથિનો વિભાગ કહ્યો જાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને જાદર સંપાતિત થયો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રિભોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી જ્ઞાને પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર જન્મજી કરવું પડે છે. સંસાર જન્મજીમાં મહા દુઃખો ભોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોવા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિ જોયર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ જરોમર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ નહિત પવિત્ર ભોજન કરવું સુવર્ણ પદ્ધતિ સૂર્યથી ભોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સંતોષથી મુગ્ધ થયેલા જે મુગ્ધ પુરુષો મતી ભોજનમાં આતજન

યાય છે તેઓ પ્રગતિમાં વધે છે. અશુદ્ધ અને અનાચારી પ્રેતોએ ઉન્નિષ્ઠ કરેલું, તેમજ સાવધ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો ધાત કરનાર એવાં રાત્રી લોજનનો ડાઘા પુરવો સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે છે તે ભવ્યાત્મા પચાસ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંજનાઓ સાથે મુખ લોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જીન દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ મુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા મુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લાઠીને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી મુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનગૃહ જોગિની નામે

નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન સિદ્ધરાજ.

સ્થિતિમાં ચાલ્યા બાદ છે એવો મહાન પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય

કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે શ્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિનીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલામમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા મત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્ચા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો અવંકર સ્થાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે જૂત, પીશાય, રાક્ષસ, વક્ષ અને યોગિનીઓ ! હજીમાત્ર એકાદ ચિત્તે એક મહાદેવ વચન વધે સાંભળે. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી ઠોણાવટે અત્યંત આનંદ છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક મુઢાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્ત ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેનો ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી લોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિલોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી લોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિષ્ટ કરે છે. અને તે ઉચ્છિષ્ટ કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું લોજન અતિથિનો વિભાગ કદંબ્યા બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર સંપાતિમ જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રીલોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી ભારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર ભ્રમણ કરવું પડે છે. સંસાર ભ્રમણમાં મહા દુઃખો ભોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોયા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિગોચર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર લોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા લોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સદ્ભાવથી મુક્ત થયેલા જે મુગ્ધ પુરૂષો રાત્રી લોજનમાં આસક્ત

યાય છે તેઓ કુગતિમાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાચારી પ્રેતોએ ઈચ્છિત કરેલું, તેમજ સાવજ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો ઘાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ડાહ્યા પુરૂષો સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે તે ભવ્યાત્મા પચાશ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંજનાઓ સાથે સુખ લોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જૈન હીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ સુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા સુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી સુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનભૂત ઉત્તમયિની નામે નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન સિદ્ધરાજ. સ્થિતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન્ પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે સ્ત્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિનીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા મત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો ભયંકર રમથાન બૂમમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે ભૂત, પીશાચ, રાક્ષસ, યક્ષ અને યોગિનીઓ ! હવેમાત્ર એકાગ્ર ચિત્તે એક મહાઈ વચન તમે સાંભળો. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી ઠોણકવટે અહીં આંચો છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક મુઠ્ઠાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્તા ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેના ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી લોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિલોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી લોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિષ્ટ કરે છે. અને તે ઉચ્છિષ્ટ કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું લોજન અતિથિનો વિભાગ કદખ્યા બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર સંપાતિત જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રિલોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી ભારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર ભ્રમણ કરવું પડે છે. સંસાર ભ્રમણમાં મહા દુઃખો લોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોયા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિ ગોચર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર લોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા લોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સંભાવથી મુક્ત થયેલા જે મુગ્ધ પુરુષો રાત્રી લોજનમાં આસક્ત

થાય છે તેઓ પ્રગતિમાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાચારી પ્રેતોએ ઉચ્છિદ્ર કરેલું, તેમજ સાવજ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો ઘાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ડાહ્યા પુરૂષો સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે તેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે છે તે ભવ્યાત્મા પચાસ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંગનાઓ સાથે સુખ લોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ સુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા સુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી સુલભની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનભૂત ઉત્તરજયિની નામે

નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન

સિદ્ધરાજ. ત્રિધિતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન

પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય

કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે જીવો સાથે અને રાત્રીએ યોગિનીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા મત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો ભયંકર સ્મશાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે ભૂત, પીશાચ, રાક્ષસ, યક્ષ અને યોગિનીઓ ! સમુમાત્ર એકાગ્ર ચિત્તે એક મહાઈ વચન તમે સાંભળો. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી છોતુકવટે અહીં આવ્યો છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક મુઠ્ઠાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્ત ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેના ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી લોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિલોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી લોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિષ્ટ કરે છે. અને તે ઉચ્છિષ્ટ કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું લોજન અતિથિનો વિભાગ કદખ્યા બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર સંપાતિત જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રિલોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી ભારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર ભ્રમણ કરવું પડે છે. સંસાર ભ્રમણમાં મહા દુઃખો લોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોયા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિ ગોચર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર લોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા લોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સંજ્ઞાવથી મુક્ત થયેલા જે મુગ્ધ પુરૂષો રાત્રી લોજનમાં આસક્ત

થાય છે તેઓ મુગ્ધતામાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાચારી પ્રેતોએ ઉચ્છિદ્ધ કરેલું, તેમજ સાવજ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો પાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ડાહ્યા પુરૂષો સર્વથા ત્યાજ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાજ કરી સો વર્ષ જીવે છે તે ભવ્યાત્મા પચાશ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે, અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંજન્યો સાથે મુખ લોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જૈન દીક્ષા પ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ મુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા મુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી મુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનભૂત ઉત્તમયિની નામે નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન સિદ્ધરાજ. સ્થિતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય

કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે સ્ત્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિ નીચો સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા મત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે જહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો ભયંકર સ્મશાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્જીવ મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે જૂત, પીશાય, રાણસ, યક્ષ અને યોગિ-નીઓ ! હવેમાત્ર એકાદ્ય ચિત્તે એક મહાદેવચન તમે સાંભળ્યો. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી ધસિદ્ધિ સાંભળી હોતુકવટે અહીં આજ્યો છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક મુઢાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્ત ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેનો ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી લોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિલોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી લોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિષ્ટ કરે છે. અને તે ઉચ્છિષ્ટ કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું લોજન અતિથિનો વિભાગ કદખ્યા બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર સંપાતિમ જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રિલોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી ભારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર બ્રમણ કરવું પડે છે. સંસાર બ્રમણમાં મહા દુઃખો લોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોયા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિગોચર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર લોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા લોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સદ્ભાવથી મુક્ત થયેલા જે સુગંધ પુરૂષો રાત્રી લોજનમાં આસક્ત

થાય છે તેઓ કુગતિમાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાચારી પ્રેતોએ ઉચ્છિદ્ર કરેલું, તેમજ સાવજ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો ઘાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ડાહ્યા પુરેષો સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે છે તે ભવ્યાત્મા પચાસ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંગનાઓ સાથે સુખ લોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ સુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા સુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી સુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનભૂત ઉલ્લસિની નામે નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન સિદ્ધરાજ. સ્થિતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે સ્ત્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિનીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા ગત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો ભયંકર સ્મશાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે ભૂત, ખીશાચ, રાક્ષસ, યક્ષ અને યોગિનીઓ ! હવેમાત્ર એકાગ્ર ચિત્તે એક મહાઈ વચન તમે સાંભળો. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી ઠોતુકવટે અહીં આંચો છું, માટે તમ્હારી રૂદ્ધિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક મુઢાં ગુમાવી બેઠો. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્ત ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી તેનો ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સાથે દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે દાનવિર્ય ? રાત્રી લોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ તું રાત્રિલોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક અને પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી લોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અન્નાદિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિષ્ટ કરે છે. અને તે ઉચ્છિષ્ટ કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું લોજન અતિથિનો વિભાગ કદાપિ બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર સંપાતિત જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રિલોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરાધના થાય છે. તેથી ભારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર ભ્રમણ કરવું પડે છે. સંસાર ભ્રમણમાં મહા દુઃખો લોગવવાં પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોયા વિના થઈ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિગોચર દિવસે થઈ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાતું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવડે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર લોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા લોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સદ્ભાવથી મુક્ત થયેલા જે મુગ્ધ પુરૂષો રાત્રી લોજનમાં આસક્ત

થાય છે તેઓ કુળતિમાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાયારી પ્રેતોએ ઉચ્છિદ્ધ કરેલું, તેમજ સાવધ અને વિષ સમાન તથા અનેક જીવોનો ઘાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ડાહ્યા પુરૂષો સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતા તેઓ અર્ધ ઉપવાસી ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે છે તે ભવ્યાત્મા પચાસ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંમનાઓ સાથે સુખ ભોગવી પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે ભવમાં જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ સુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા સુખી થાય છે. અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી સુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના સુખ્ય સ્થાનભૂત ઉજ્જયિની નામે નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન સિદ્ધરાજ. ત્રિયતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન્ પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે સ્ત્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિનીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્ત હોવાથી તે રાજા મત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો ભયંકર સ્મશાન ભૂમિમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે ભૂત, પીશાચ, રાક્ષસ, યક્ષ અને યોગિનીઓ ! ક્ષણમાત્ર એકાગ્ર ચિત્તે એક મહાઈ વચન તમે સાંભળો. હું સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી કૌતુકવટે અહીં આવ્યો છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

નિર્વાહ માટે કંઈક ધન આપીને તેઓ પોતાના સ્થાનમાં હવે સુદર્શન પણ જુગાર ખેલવામાં હાથ, પગ અને નાક ગુમાવી બેઠા. છેવટે જુગારના વ્યસનથી જ મરણ પામ્યો. માટે હે દત્ત ! જુની માફક બહુ દુઃખદાયક જુગારને સમજી ત્યાગ કરવો. કારણ કે તેનાથી કુળ, શીળ વિગેરે ગુણોની સંધિ દ્રવ્યનો નાશ થાય છે.

શ્રી સુપાર્થ પ્રભુ બોલ્યા, હે જ્ઞાનવિર્ય ? રાત્રી ભોજન કરવાથી ઘણા દોષો પ્રગટ થાય છે. તે પણ રાત્રિભોજન. હવે સાવધાન થઈ સાંભળ ? આ લોક પરલોકમાં દુઃખનું કારણ રાત્રી ભોજન કહ્યું છે. વળી રાત્રીએ રાક્ષસો ફરવા નીકળે છે તેથી અભાગિક વસ્તુઓને તેઓ ઉચ્છિદ્ર કરે છે. અને તે ઉચ્છિદ્ર કરેલું અન્ન ખાવામાં આવે તો તે ખાનારાઓ પણ રાક્ષસ સમાન થાય છે. માટે સૂર્યના કિરણોથી પવિત્ર અને કંથુઆ, કીડીઓ રહિત એવા શુદ્ધ અન્નનું ભોજન અતિથિનો વિભાગ કદ્ય્યા બાદ દિવસે જ કરવું. વળી રાંધેલા અન્નમાં સૂક્ષ્મ અને બાહર સંપાતિત જીવો બહુ પડે છે. જેથી રાત્રીભોજન કરવામાં બહુ જીવોની વિરોધના થાય છે. તેથી બારે પાપ બંધાય છે. અને તેને લીધે સંસાર જન્મજ કરવું પડે છે. સંસાર જન્મજમાં મહા દુઃખો ભોગવવા પડે છે. માટે પોતાના જીવિતની માફક સર્વ જીવોની રક્ષા કરવી. વળી તે જીવ રક્ષા જોવા વિના યજ્ઞ શકતી નથી. તેમજ તે દષ્ટિ જોયર દિવસે યજ્ઞ શકે છે. રાત્રીએ બરોબર જોઈ શકાયું નથી. માટે દિવસે પોતાની દષ્ટિવટે સારી રીતે નિરીક્ષણ કરી જીવ રહિત પવિત્ર ભોજન કરવું. સૂર્યાસ્ત પછી સર્વથા ભોજનનો ત્યાગ કરવો. વળી અજ્ઞાનથી અંધ બનેલા અને પુણ્ય પાપના સંભાવથી મુક્ત થયેલા જે મુગ્ધ પુરુષો રાત્રી ભોજનમાં આચર્ય

થાય છે તેઓ કુશલિતામાં જાય છે. અશુદ્ધ અને અનાયારી પ્રેતોએ
 હિંચકા કરેલું, તેમજ સાવધ અને વિષ સમાન તથા અનેક
 જીવોનો ધાત કરનાર એવા રાત્રી લોજનનો ઠાઠા પુરેવો
 સર્વથા ત્યાગ કરે છે. દિવસ અને રાત્રીનો સમાન કાળ ગણાય છે
 માટે જેઓ રાત્રી લોજન નથી કરતો તેઓ અર્ધ ઉપવાસી
 ગણાય છે. વળી જે રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરી સો વર્ષ જીવે છે
 તે સંખ્યાત્મા પચાસ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મેળવે છે. અને તેથી
 તે જીવ સ્વર્ગ લોકમાં દેવાંમનાઓ સાથે સુખ લોગવી પુનઃ
 મનુષ્ય સંવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અને તે સંવમાં જૈન દીક્ષા ગ્રહણ
 કરી કર્મનો ક્ષય થવાથી છેવટે મોક્ષ સુખ મેળવે છે. આ પ્રમાણે
 સમજીને જે રાત્રી લોજન મત પાળે છે તે સર્વદા સુખી થાય છે.
 અને જે પ્રાણી નિયમ લઈને ફરીથી રાત્રી લોજન કરે છે તે પ્રાણી
 સુલસની માફક દુઃખી થાય છે.

અવંતી દેશમાં યોગિનીના મુખ્ય સ્થાનભૂત ઉન્નતિની નામે

નગરી છે. જેના રાત્રી અને દિવસો સમાન

સિદ્ધરાજ. સ્થિતિમાં ચાલ્યા જાય છે એવો મહાન

પરાક્રમી સિદ્ધરાજ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય

કરે છે. વળી તે રાજા દિવસે સ્ત્રીઓ સાથે અને રાત્રીએ યોગિ-

નીઓ સાથે ક્રીડા કરે છે. એમ ક્રીડા વિલાસમાં અતિ આસક્તો

હોવાથી તે રાજા ગત સમયને પણ જાણતો નથી. એક દિવસ

સિદ્ધરાજ પોતે રાત્રી ચર્યા માટે બહાર નીકળ્યો અને ફરતો

ફરતો ભયંકર સ્મરણ બૂમોમાં ગયો. ત્યાં જઈ નિર્ભય મનથી

ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યો, હે ભૂત, પીશાચ, રાક્ષસ, યક્ષ અને યોગિ-

નીઓ ! હાલુમાત્ર એકાચ ચિત્તે એક મહાદેવચન તમે સાંભળ્યો. હું

સિદ્ધરાજ નરેન્દ્ર પોતે તમ્હારી પ્રસિદ્ધિ સાંભળી ઠાવુંકવંટે અહીં

આવ્યો છું, માટે તમ્હારી રૂઢિ સહિત તમે પોતપોતાનાં સ્વરૂપ

પ્રગટ કરો. એમ સિદ્ધરાજનું વચન. સાંભળી તેઓએ ભયંકર શબ્દો સાથે કલકલાટ કરી મૂક્યો. તેમજ તેઓના પગના પ્રહારોવડે ક્ષણભાત્રમાં પૃથ્વી પણ ધ્રુજવા લાગી. અને પ્રેત મંડલ શ્રીટકાર કરવા મંડી ગયું. ભૂત ટોળી પણ ધ્રુવડની માફક હુંકારા કરવા લાગી. તેમજ ખડખડાટ હાસ્યને લીધે દિશાઓને ઉન્નવલ કરતા રાક્ષસો પણ ખળભળી ઉઠ્યા.

તેઓમાંથી એક અસિતાક્ષ નામે યક્ષરાજ બોલ્યો, અહો ! આ સુતેલાસિંહને કોણ જગાડે છે ? ખરજ ભાગ-
અસિતાક્ષયક્ષ. વા માટે પોતાની જીભવડે સર્પની કૂણાનો વારંવાર કોણ સ્પર્શ કરે છે ? યમપુરી સમાન ભયંકર આ સ્મશાન ભૂમિમાં આ પ્રમાણે પોતાનું વાચાલપણું કોણ પ્રગટ કરે છે. ? તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, અરે ! આ પ્રમાણે ગર્વ કરવાનું તમ્હારે શું કારણ છે ? જો કોઈ પણ પ્રકારની તમ્હારામાં શક્તિ હોય તો હાલમાં મ્હારી આગળ તમે પ્રગટ કરો. આ પ્રમાણે રાજાનું અસહ્ય વચન સાંભળી અસિતાક્ષ યક્ષે બે યોજન પ્રમાણનું બહુ ઉંચું પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું. વળી કંઠમાં નરમુંડ માળા ધારણ કરીને હાથમાં પ્રચંડ મુદ્ગર અને ગદા લીધાં, વળી હસ્તી સમાન ગંભીર ગર્જાવધી દિશાઓને ગળાવી મૂકી. તેમજ પોતાના અહંભાવથી કોઈને નહીં ગણતો અને ચારે તરફ પોતાનું બળ વિસ્તારતો તે રાજાની સન્મુખ આવ્યો. આ પ્રમાણે યક્ષનો ચિતાર જોઈ સાવધાન થઈ રાજા બોલ્યો, આ ત્હારું સ્વરૂપ સ્વાભાવિક છે ? કે ત્હું કોઈને લીધે ધારણ કર્યું છે ? વળી હે યક્ષ ! આ સ્વરૂપ જો ત્હારું સ્વાભાવિક હોય તો તું ત્હારા સ્થાનમા ચાલ્યો જા. કારણકે મ્હારે જે જેવાનું હવું તે જોઈ લીધું. કેમકે દેવતાઓ દેખવામાંજ સુંદર હોય છે તે વાત પ્રસિદ્ધ છે. વળી જો કોઈથી આ સ્વરૂપ ત્હું પ્રગટ કર્યું

હોય તો ક્રોધ કરવાનું ત્હારે શું કારણ છે ? અને જો તું એમ કહેતો હોય કે મ્હારા સ્મશાનમાં તમે આવ્યા તેથી મ્હારે ક્રોધ કરવો ઉચિત છે. એમ ત્હારું માનવું હોય તો તે પણ ખોટું છે. કારણકે સમુદ્ર પર્વત પૃથ્વીનો આધપતિ તો હું છું. માટે આ સમસ્ત પર્વત, નગર, ગ્રામ, અરણ્ય વિગેરે એ સર્વ મ્હારું છે. જો તમ્હારે અહીં રહેવાની ઇચ્છા હોય તો મ્હને કર આપીને સુખેથી તમે અહીં રહો. નહીંતો મ્હારી ભૂમિની અંદર તમ્હારે રહેવું નહીં. જલદી ચાલ્યા જાઓ. તે સાંભળી સર્વ ભૂત પ્રેતાદિક પ્રકુપિત થઈ જોડ્યા, હે રાજન ! હાલમાં જલદી તું ત્હારું શરણ શોધી લે, અથવા ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કર. એમ કહી અસિતાક્ષયક્ષ મુદ્ગર ઉગ્રામી રાજાને પ્રહાર કરવા દોડ્યા. તેટલામાં રાજાએ એકદમ સ્તાંભન વિધાવડે સ્તાંભની માફક તે યક્ષને સ્તાંભિત કર્યો. ત્યારબાદ અતિ વિકરાલ અને અદ્ભુત વેપધારી એવો તે ભૂત ગર્જરવવડે ક્ષુભિત કરતો રાજાની આગળ આવ્યો એટલે સિદ્ધરાજે મંત્રના પ્રભાવથી ચોરની માફક તરતજ તેને પણ બાંધી દીધો. આ પ્રમાણે સિદ્ધરાજાનો પ્રભાવ જોઈ તેનો સર્વ પરિવાર એકઠો થયો અને રાજાની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. હે મહારાજ ! એમને બંધનથી મુક્ત કરો. કારણ કે આપ કહેશો તે પ્રમાણે કર આપવા અમે તૈયાર છીએ. રાજા જોડ્યો, આ અસિતાક્ષ યક્ષ ખાસ મ્હારો અંગરક્ષક થાય. વળી એક રાક્ષસ મ્હારો છત્રધારક થાય. તેમજ અન્ય ભૂત પિશાચાદિક હંમેશાં મ્હારી આગળ સંગીત સાથે નૃત્ય કરે. એ પ્રમાણે સાંભળી તેઓએ વિનયપૂર્વક રાજાના કથા પ્રમાણે સમથ આરાનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યાર બાદ અસિતાક્ષ તથા ભૂતને બંધનથી મુક્ત કરી સિદ્ધરાજ રાત્રીના છેડલા પ્રહરે પ્રેતાદિક સહિત પોતાના મહેલમાં ગયે. તેટલામાં ત્યાં પ્રભાત સૂચક પટલ, ઢાકા, લેરા, મૃદંગ અને ચંપાદક વાજીંગોનો મહાન શબ્દ થયો.

પ્રગટ કરો. એમ સિદ્ધરાજનું વચન સાંભળી તેઓએ ભયંકર શબ્દો સામે ઠલકઠાટ કરી મૂક્યો. તેમજ તેઓના પગના પ્રહારોવડે દાણુમાત્રમાં પૃથ્વી પણ ધ્રુજવા લાગી. અને પ્રેત મંડલ શ્રીટકાર કરવા મંડી ગયું. જૂત ટોળી પણ ધ્રુવડની માફક હુંકારા કરવા લાગી. તેમજ ખડખડાટ હાસ્યને લીધે દિશાઓને ઉન્નત કરતા રાક્ષસો પણ ખળભળી ઉઠ્યા.

તેઓમાંથી એક અસિતાક્ષ નામે યક્ષરાજ બોલ્યો, અહો ! આ સુતેલા સિંહને કોણ જગાડે છે ? ખરજ ભાગ-

અસિતાક્ષયક્ષ. વા માટે પોતાની જીભવડે સર્પની કણ્ઠનો વારંવાર કોણ સ્પર્શ કરે છે ? યમપુરી

સમાન ભયંકર આ સ્મશાન ભૂમિમાં આ પ્રમાણે પોતાનું વાચાલપણું કોણ પ્રગટ કરે છે. ? તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, અરે ! આ પ્રમાણે ગર્વ કરવાનું તમ્હારે શું કારણ છે ? જો કોઈ પણ પ્રકારની તમ્હારામાં શક્તિ હોય તો હાલમાં મ્હારી આગળ તમે પ્રગટ કરો. આ પ્રમાણે રાજાનું અસહ્ય વચન સાંભળી અસિતાક્ષ યક્ષે બે યોજન પ્રમાણનું ગહુ ઉંચું પોતાનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું. વળી કંઠમાં નરમુંડ માળા ધારણ કરીને હાથમાં પ્રચંડ મુદ્ગર અને ગદા લીધાં, વળી હસ્તી સમાન ગંભીર ગર્જનવધી દિશાઓને ગળાવી મૂકી. તેમજ પોતાના અહંભાવથી કોઈને નહીં ગણતો અને ચારે તરફ પોતાનું બળ વિસ્તારતો તે રાજાની સન્મુખ આવ્યો. આ પ્રમાણે યક્ષનો ચિતાર જોઈ સાવધાન થઈ રાજા બોલ્યો, આ ત્હારું સ્વરૂપ સ્વાભાવિક છે ? કે ત્હોં કોઈને લીધે ધારણ કર્યું છે ? વળી હે યક્ષ ! આ સ્વરૂપ જો ત્હારું સ્વાભાવિક હોય તો તું ત્હારા સ્થાનમાં ચાલ્યો જા. કારણકે મ્હારે જે જોવાનું હતું તે જોઈ લીધું. કેમકે દેવતાઓ દેખવામાંજ સુંદર હોય છે તે વાત પ્રસિદ્ધ છે. વળી જો કોઈથી આ સ્વરૂપ ત્હોં પ્રગટ કર્યું

તે ઝયો અને વંદન કરી અતિ મધુર દેશના સાંભળવા બેઠો. દેશનાની અંદર સત્રી લોજનની વ્યાખ્યા ચાલતી હતી. તેમાં સત્રી લોજન કરવામાં ઢોષ અને નહીં કરવામાં શુભોત્તું. વર્ણન બહુ વિસ્તારપૂર્વક તેના સાંભળવામાં આવ્યું. તેથી તેણે પણ બદક બાવને લીધે સત્રી લોજન નહિ કરવાનો નિયમ લીધો. પરંતુ સમ્યક્ત્વાદિ જુદી ધર્મનો તેણે સ્વીકાર કર્યો નહીં. વળી તે મુલસનો પિતા મંથર શ્રેષ્ઠી પણ પોતાના પુત્રને શોધવા માટે ત્યાં આવ્યો હતો. તેણે તો સમ્યક્ત્વાદિ આવકર્મ પણ મુનિ પાસેથી લીધો. પછી પિતા પુત્ર બન્ને જણ મુનિને નમસ્કાર કરી પોતાને ઘેર ગયા અને પોતાના નિયમ પ્રમાણે તેઓ ધર્મ પાળવા લાગ્યા, તેમજ નિરંતર ધર્મના પ્રસારથી મનોવાંછિત મુખ તેઓ અનુભવતા હતા.

એક દિવસ અર્ધ રાત્રીના સમયે મુલસ પોતાના મિત્ર સાંધે વિટથર્યા (બરકર્મ) વડે ચાંટામાં જુગા-મુલસનો શિથિલ રના સ્થાનોમાં ફરતો હતો. તેવામાં તેના આચાર. મિત્રે ઘેબર, ખાખાં, વિગેરે પકવાન લાવી મુલસને કહ્યું કે આ પકવાન ત્હારા માટે લાવ્યો છું માટે તું લોજન કર. મુલસ બોલ્યો, નારે બાધ ? અત્યારે આ સર્વ મ્હારે અનુપયોગી છે. કારણ કે હું સત્રીલોજન કરતો નથી. ગુરૂ સમક્ષ મ્હે સત્રીલોજનનો નિયમ લીધો છે. માટે હે બાંધવ ? લોજન સંબંધી મ્હને કંઈ પણ ત્હારે કહેવું નહીં અને તે સંબંધી કંઈ બોલે તો ત્હને મ્હારા સોગન છે. તે સંબંધી તે ઉપર કંઈ કહ્યું કે સત્રી લોજન કરવાથી શુ ફાયદો દાનમાં જતો હશે ? અને મુખમાં નહીં જ્નો દોષ ? ટીવાના પ્રકાશથી સારી રીતે કુંચુઆ, કિટ્ટીઓ વિગેરેનો નષ્ટ કરી એવ રહિત મે.દાદિદ મિદાસ જમવામાં શે દોષ ? હે બાંધવ ? અત્યાર

સુધી વિશુદ્ધ લોજનથી તું છેતરાયો છે. કારણ કે રાત્રી લોજન કામીપુરૂષોને બહુ આનંદ દાયક થાય છે. માટે આજે તો મહારા આગ્રહથી પ્રમદાઓની સાથે આનંદપૂર્વક તું લોજન કર. પછી વિચાર કરી જેમ તહને રૂચે તેમ તું કરજે. એમ કહી તેણે એક વેશ્યાને સંકેત કર્યો એટલે તેણીએ સુલસના મુખમાં બળાત્કારે મોદકનો એક કકડો મૂકી દીધો. અને બાકીનું સર્વ પોતે ખાઈ ગયો. ત્યાર બાદ હમ્મેશાં રાત્રીએ મિત્રો સાથે તે બજારમાં ફરતો હતો અને પકવાનનું લોજન પણ કરવા લાગ્યો. તેની પાછળ કેટલીક ચાંડાલિનીઓ સુસ્વરે ગાયન કરે છે, વળી કેટલીક નૃત્ય કરે છે. એવી રીતે વિલાસકારી પ્રમદાઓ સાથે તે સવાર સુધી વિલાસ કરવા લાગ્યો. તેમજ કોઈક વખત વૈશ્યાઓને ત્યાં પણ સૂઈ જાય છે. અને કોઈક વખત મઠ, મંડપ અને દેવમંદિરોમાં પણ સૂઈ રહે છે. ત્યાંથી મધ્યાહ્ન સમયે જાગીને પોતાના પિતાને ત્યાં જાય છે. આ પ્રમાણે સુલસનું સર્વ વૃત્તાંત તેના પિતાના જાણવામાં આવ્યું. એટલે તેણે તેને બહુ તિરસ્કાર આપીને કહ્યું કે રે ભાગ્યહીન ! રાત્રીલોજનનો નિયમ પણ તહે ભાગ્યો ? બહુ ખેદની વાત છે કે મનુષ્ય જન્મ તું હારી ગયો. વળી શત્રુઓની સેવા કરવી ઉત્તમ છે, સુભટોના પ્રહારથી મરવું શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ ઉચ્ચ જાવાથી વ્યાકુલ એવા અગ્નિમા પ્રવેશ કરવો પણ ઉત્તમ ગણાય છે. પરંતુ વ્રતમાં વિઘ્ન કરનાર રાત્રીલોજન કરવું તે ઉચિત નથી. હે વત્સ ! આ અપથ્ય સેવન કરવાથી તહને બહુ પશ્ચાત્તાપ થશે. સુલસ બાંધ્યો માત્ર શ્રાવક વિના અન્ય સર્વ લોકો રાત્રી-લોજન કરે છે. માટે તેઓનો માર્ગ મંડાવું અહુણ કર્યો છે. તેથી આ સંબંધી તમ્હારે હવે મહને કંઈ પણ કહેવું નહીં. જેની જેવી યોગ્યતા હોય તે પ્રાણી તેવા અનર્થનો સ્વીકાર કરે છે.

ત્યાર બાદ તેના પિતાએ તેનો બહુ તિરસ્કાર કર્યો. તેથી

તે મર્યાદા છોડીને પોતાના ઘેર પછી રાત્રીએ
 મુલસનું મરણુ. લોજન કરવા લાગ્યો. તેમજ બાર પુરવો
 સાથે સ્વચ્છ દાચારી થઈ અકુત્યો પણ કરવા
 લાગ્યો. એક દિવસ કોઈ ઉત્તમ શ્રાવકધર્મમાં 'પુણ્ય' એવા વસ્તુ-
 મિત્ર સાથે પોતાનો બાલ મિત્ર બાણી મુલસ વિવાહ પ્રસંગે
 બાલમાં ગયો. ત્યાં રાત્રીએ સર્વ લોકો ગામમાં ગયા. એટલે
 બાલનો ઉતારો આપ્યો અને વેવાઈએ પૂછ્યું કે, આ બાલમાં
 આવેલા લોકો માટે કેટલી રસોઈ અમે કરાવીએ? ત્યારે તેઓ જોતાં
 અમે કોઈપણ રાત્રી લોજન કરતા નથી.
 ત્યારે મુલસ જોઈયો, કે, હું તો રાત્રે પણ જામીશ. તેથી મ્હારે
 માટે દુધપાક, પુરી અને દાળભાત વિગેરે તૈયાર કરાવો. એટલે
 વેવાઈએ તેના કહેવા પ્રમાણે રસોઈ તૈયાર કરાવી પરંતુ ઉઠગતા
 દુધમાં અકસ્માત ઉપરના ભાગમાંથી બહુ ધુમના ગોટાથી
 અકળાઈ ગયેલો એક સર્પ આવી પડ્યો અને તરતજ બહુ તાપને
 લીધે તેનાં સમગ્ર ગાત્ર ગળી ગયાં, જેથી આ વાત કોઈના બાજુ
 વામાં આવી નહીં, લોજનનો સમય થયો એટલે મુલસ આવીને
 પાટલા ઉપર બેઠો. દુધપાક વિગેરે સર્વ રસોઈ પીરસાઈ ગઈ,
 જમવાનો આરંભ કર્યો કે પ્રથમ આસમાંજ તેની છાત્ર દુધી
 પડી ગઈ, હાથમાંથી પાત્ર પડી ગયું. અગોષાંગ શિથિલ થઈ
 ગયાં. અને મૂર્છિત થઈ તેજ આસન ઉપર પડી ગયો. તે જોઈ
 પીરસનાર સ્ત્રી પણ ગભરાઈ અને તેણે જૂમ પાડી, તેથી ધણી
 લોકો ત્યાં દોડતા આવ્યા પાત્રના મિત્ર સહિત બાલનાએ પણ
 આવી પહોંચ્યા. હીવાનો બહુ પ્રકાશ કરી ઘાંતીમાં તપાસ કરી
 એકું તો દુધપાકની અંદર રેસાઈ ગયેલા સર્પના કકડા એવામાં
 આવ્યા. એટલે મુલસનો મિત્ર જોઈયો, કે વિપદારક રત્નમણિ
 લાવો તેમજ મંત્ર તથા તંત્ર જાડી એવા ઉત્તમ આદર્શને

પણ જલદી બોલાવો, લોકો તે પ્રમાણે ઉપચાર કરવા લાગ્યા.
વળી પાણી સાથે માણી ઘસીને તેના નેત્રો અને કાનમાં છટ
છડાટ છાંટયું. તેમજ મંત્રવાદીઓએ પણ પોતાના બનતા
પ્રયાસે મંત્ર તથા તંત્રોનો ઉપચાર કર્યો. પરંતુ કોઈ પણ પ્રકારને
ગુણ થયો નહીં અને સર્વને જોતાં જ તે તત્કાલ મરણ પામ્યો.

સુલસનો મિત્ર બહુ વિલાપ કરવા લાગ્યો. હા ! હા ! હા !
મિત્ર ? મહેં ના પાડી હતી તો પણ ત્હેં

વસુમિત્રનો રાત્રી લોજનમાં આસકત થઈ નિયમનો
વિલાપ. ભંગ કર્યો. તેથી ત્હારી આ દશા આવી.

વળી ઉત્તમ શ્રાવકનો પુત્ર થઈ ત્હેં સદ્-
ગુરૂની આજ્ઞાનો દોષ કર્યો, તેમજ નરભવમાં ઉત્પન્ન થઈ રક્ષા-
સ્વાદને લીધે જન્મ ગમાવી આ પ્રમાણે મરણ વશ થયો. એમ
બહુ પ્રકારે વિલાપ કરી તેણે તેના દેહનો અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો.
ત્યાર બાદ તે વસુમિત્ર વિવાહ ઉત્સવનો ત્યાગ કરી પોતાને ઘેર
આવ્યો. વળી હે રાજન્ ! તે હું વસુમિત્રનો કુમિત્ર મરણ
પામી રાક્ષસ થયો છું. તેમજ તમ્હારો ભાંડારી અને મ્હારો
આસ મિત્ર, એવા આ વસુમિત્રને જોઈ પૂર્વભવના સ્નેહથી વિભંગ
જ્ઞાનવડે મહેં મ્હારું પોતાનું ચરિત્ર જાણી આપને નિવેદન કર્યું.
હવે આપ આજ્ઞા કરમાવી મ્હને કૃતાર્થ કરો. તે સાંભળી રાજાએ
વસુમિત્રને પૂછ્યું કે, આ આનું બોલવું શું સત્ય છે ? વસુમિત્ર
બોલ્યો, સ્વામિન્ ! એનું વચન યથાર્થ છે. ત્યારબાદ ભયભીત
થઈ રાજાએ યક્ષ, રાક્ષસ વિગેરેને વિદાય કર્યા અને પોતે પણ
સુલસનું ચરિત્ર સાંભળી રાત્રી લોજનનો નિયમ લીધો.

હે દત્ત ! આ ઉપરથી તું પણ રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કર
કારણ કે રાત્રી લોજનમાં અનેક દોષ રહ્યા

દત્તનો નિયમ. છે. લૌકિક સિદ્ધાંતમાં પણ દહ્યું છે કે—

નૈવાહુતિર્ન વા સ્નાનં, ન શ્રાદ્ધદેવતાર્પણમ્ ।

દાનં વા વિહિતં રાત્રૌ, ભોજનં તુ વિશેષતઃ ॥

અર્થ—“રાત્રીના સમયે આહુતિ, સ્નાનં, શ્રાદ્ધક્રિયા, દેવપૂજન, અને વિધિપૂર્વક દાન કરવું નહીં. તેમજ ભોજન તો વિશેષે કરીને નહીં.” વળી સ્મૃતિકારક પણ કહે છે કે—

દેવસત્યાષ્ટમે માગે, મન્દીમૂતે દિવાકરે ।

નક્તં તદ્દિ વિજાનીયા, જનક્તં નિશિ ભોજનમ્ ।

દિવસં પક્ષં માસં, ચાતુર્માસ્યાયનં ચ અબ્દં ચ ।

યત્તુ ન મુંક્તે રાત્રૌ, રુત્તપુન્યઃ સોઽપિ કૃષ્ણમતે ॥

નોદકમપિ પાતલ્યં, રાત્રાવંત્ર યુધિષ્ઠિર ! ।

તપસ્વિના વિશેષેણ, ગૃહિણાપિ વિવેકિના ॥

સૂત્રોદિતેન વિધિના, રુત્વા રાત્ર્યશનવર્જનં પ્રયતઃ ।

યદિ મ્રિયતે હિ મનુષ્યો, અનશનફલમેવમામોતિ ।

જાત્યકાચનવર્ણામા, ઉચ્ચદ્રવિસમપ્રભાઃ ।

વૈમાનિકાઃ પ્રજાયન્તે, રાત્રિભોજનવર્જનાત્ ॥

અર્થ—“દિવસના આઠમા ભાગમાં સૂર્યનું તેજ મંદ થાય ત્યારે નક્ત દાન ગણાય છે. તેથી તે વખતે ભોજન કરવું હોં, કારણ કે તે રાત્રી ભોજન ગણાય છે. દિવસ, પક્ષ, માસ, રમાસ, ઉમાસ અને એક વર્ષ પર્યંત જે રાત્રી ભોજન કરતો થી તે મનુષ્ય વૈષ્ણવ મતમાં પૂણ્યશાળી ગણાય છે. વળી યુધિષ્ઠિર ! વિવેકી એવા વૃદ્ધસ્થાશ્રમી અને વિશેષે કરી પસ્વિઓએ રાત્રીએ પાણી પણ પીવું નહીં. જે સૂત્રમાં કહેલા વેધ પ્રમાણે જે મનુષ્ય પ્રયત્ન પૂર્વક રાત્રી ભોજનનો ત્યાગ કરી

મરણ પામે છે તો તે પ્રાણી અનશન કરવાનું ફલ પામે છે. તેમજ રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરવાથી ઉત્તમ સુવર્ણ સમાન કાંતિવાળા અને ઉદય પામતા સૂર્ય સમાન તેજસ્વી એવા વૈમાનિક દેવોમાં તે ઉત્પન્ન થાય છે. ” વળી જેઓ આ વ્રતને પ્રહણ કરી પશ્ચાત્ તેની વિરાધના કરે છે, અથવા અતિચારવાળું કરે છે, તેઓ દુઃખે ઘોષ કરવા લાયક કિલિષિ દેવતાઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે ઉપદેશ સાંભળી દત્તવલ્લિકે રાત્રી લોજનનો નિયમ લીધો. માટે સુશ્રાવકોએ લોજનથી રાત્રી લોજનનો ત્યાગ કરવો અને કર્મથી અંગારાદિક વેપાર કર્મનો ત્યાગ કરવો. તેમજ દ્વિતીય ગુણવ્રતધારી પુરૂષે અતિ કઠોર કર્મોના પણ સર્વથા ત્યાગ કરવો ઉચિત છે. વળી લોગોપલોગથી વિરકત થયેલા, સ્વાધ્યાય, ધ્યાનક્રિયાઓમાં તત્પર થયેલા અને ગુણરૂપી રત્નને ધારણ કરતા એવા જે મુનિઓ કષાયોથી શાંત થયા છે. તેઓને અનેકવાર નમસ્કાર. વળી હે દાનવિર્ય ! જેઓ આ લોકમાં અતિચાર રહિત દ્વિતીય ગુણવ્રત પાળે છે તેઓ દુઃક સમયમાં સુરેન્દ્ર લક્ષ્મીના લોગ પાત્ર થાય છે.

इतिभोजनतः कर्मतोऽपि सातिचारं द्वितीयं गुणव्रतं समाप्तम् ॥

—❀❀❀—

વિમલશ્રાવકની કથા.

—❀❀❀—

અનર્થદંડવિરમણવ્રત.

દાનવિર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે હે દયાસાગર ! હવે ત્રીજા ગુણવ્રતનું સ્વરૂપ દૃષ્ટાંત સહિત સંભળાવો. શ્રી મુપાર્શ્વપ્રભુ જોડ્યા, હે રાજન્ ! ઉપદેશ શ્રવણ કરવામાં તું બહુ શ્રદ્ધાળુ છે. વળી તું ઉપદેશને લાયક છે. માટે સાવધાન થઈ શ્રવણ કર. અનર્થને

માટે જે શક્તિ, અગ્નિ, મુશલ (સાંભેલું) , ખગેરે ઘાતક વસ્તુઓ
અન્યને આપવી અથવા અપાવવી તેને અનર્થદંડ નામે ત્રીજી
શુભવતઃ કહ્યું છે. તેમજ જે પ્રાણી નૈનમતમાં રહત યદ્ય ત્રીજી
શુભવતઃ અતિચાર સહિત પાળે છે તે વિમલ શ્રાવકની માફક
સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં મુખ મેળવે છે.

આ ભરત ક્ષેત્રમાં મુનસ (પંડિત-પુણ્ય) થી ઉદ્ભવાય-
માને તેમજ અનેક પ્રકારના વિલાસોની
વિમલદર્શાત. ચોલા જેમાં રહેલી છે, અને બહુ વિસ્તાર
વાળા ચાલ (કિલ્લો-વૃક્ષો) વડે સુશોભિત
નંદનવન સમાન મુશલસ્થલ નામે નગર છે. તેમાં બૂમકલને
આનંદ હાયક મુશલયથંદ્ર નામે ઘેઠી છે. શીલશુભસંપન્ન એવી
આનંદથી નામે તેની સ્ત્રી છે. તેને વિમલ અને સહદેવ નામે બે
પુત્ર થયા. તેમાં વિમલ બહુ શુભવાન હતો અને સહદેવ દુરાચારી
હતો. પરંતુ તેઓને પરસ્પર બહુ પ્રીતિ હતી. તેથી બન્ને
રમવા માટે સાથે જાય છે, અને ભણવા પણ સાથેજ જાય છે.
તેમજ વેપાર વિગેરે દરેક કાર્યો સાથેજ કરે છે.

એક દિવસ બન્ને ભાઈઓ રથમાં બેસી ઉદ્યાનમાં ગયા,
અને ફલ પુષ્પો તેઓ વીણતા હતા, તેવામાં
મુનિદર્શન. ત્યાં આંખાની નીચે બેઠેલા શતિના વિરહથી
મુશ યથુ છે શરીર જેતું એવા કામદેવ
સમાન એક મુનીન્દ્રને તેમણે જોયા. ત્યારબાદ તેમનું દર્શન
કરી બહુ આનંદ માનતા એવા તે બન્ને જણા મુનીન્દ્રના ચરણ
કમલમાં વંદન કરી નીચે બેઠા. મુનિએ પણ ધ્યાનની સમાપ્તિ
થયા બાદ ધર્મ લાભ આપ્યો. વગી જેઓ મગના ઓસામણને
લાયક હોય તેઓને મિષ્ટાન્નનો આહાર દિવકારી થતો નથી.
એમ જાણી મુનિએ તેમને લાયક ધર્મ દેયતાનો પ્રારંભ કર્યો,

જેમકે-હો ભવ્યાત્માઓ! હયા જેમાં મુખ્ય હોય તે તેમજ જેની આંદર અઢાર દોષ ન હોય તે દેવ અને તે કુશળતા જેમણે મેળવી હોય તે સદ્ગુરુ રત્નોને જ શિવમાર્ગ કહ્યો છે. દરેક ઠેકાણે ધર્મ એવા ક્ષેત્રોને સર્વ મનુષ્યો સાંભળે છે, પરંતુ તેઓમાંથી આત્માર્થી પ્રાણી પરમાર્થ જાણે છે. વળી દુર્ગતિ રૂપ પ્રયાણ કરતા સમય પ્રાણીઓને અટકાવીને શુભ સ્થાનમાં જાય તે ધર્મ કહેવાય. તેમજ જેનું સેવન કરવાથી સમસ્ત ત્માઓ સ્વર્ગમાં મોક્ષનું મુખ મેળવી શકે તે ધર્મ વળી ભિન્ન ભિન્ન શાસ્ત્રોને લીધે દર્શનકારોએ વિવિધ ધર્મ સ્વરૂપ કહ્યું છે. પરંતુ પૂર્વાપર વિરોધ રહિત જે હોય ધર્મ મુખ્યતાએ બુદ્ધિમાન પુરૂષોએ ગ્રહણ કરવો. વળી ગા જતા પુરૂષને ગામાંતર જવાના બહુ રસ્તાઓ આવે છે પણ અન્ય માર્ગોના ત્યાગ કરી જેમ સુગમમાર્ગે જાય છે. તેમ બુદ્ધિ માન પુરૂષ બહુ પ્રકારના ધર્મો હોવા છતાં પણ મોક્ષનગરના હેતુરૂપ ધર્મને સ્વીકારે છે. જેમ બુદ્ધિહીન મૃગલાઓ તૃપાને લીધે ક્ષાર ભૂમિમાં જલ બુદ્ધિ માને છે, તેમ અવિવેકી પ્રાણી અધર્મમાં પણ બુદ્ધિ માને છે. વળી જે પ્રાણીનાં નેત્ર વિવેકરૂપ અંજનથી પ્રકુલ થાય છે તે પુરૂષ પૂર્વાપર વિચાર કરી સદ્ધર્મને ગ્રહણ કરે છે. જેમ જીવરહિત દેહ કાર્ય સાધી શકતો નથી તેમ સર્વોત્તમ દયાવિના ધર્મની સિદ્ધિ થતી નથી વળી તે દયા જોઈને ધર્મમાં જ રહેલી છે. એમ જાણી તમે જોઈને ધર્મનું જ આચરણ કરો. અને તેજ પ્રમાણે ધર્મનું સ્વરૂપ હું કહું છું તે તમે સાવધાન થઈ શ્રવણ કરો. રાગ દ્વેષથી ઉત્પન્ન થયેલા એવા સમગ્ર સાંસારિક દોષથી મુક્ત થયેલા અને ચોત્રીશ અતિશય વડે વિભૂષિત એવા જીનેન્દ્ર ભગવાન છે. તેમજ ત્રણ ગૌરવને

જેમણે ત્યાગ કર્યો છે, ત્રણ ગુણોના રક્ષણ કરનાર, ઇદ્રિયો જેમણે વશ કરી છે, મમત્વનો જેમણે ત્યાગ કર્યો છે, વિધિ પ્રમાણે વિકાર કરવાવાળા, મધ્યસ્થ વિગેરે વિશુદ્ધ ગુણોના આધારભૂત, સત્વશાલી અને ગીતાર્થ એવા જે ગુરુઓ હોય છે, તેઓને આ સંસારસાગર તરવામાં નાવ સમાન ઉપકારી કલા છે. આ પ્રમાણે મુનીશ્રી વચન સાંભળી કુકર્મ દૂર થવાથી વિશુદ્ધ પરિણામને પારણ કરતા એવા તેઓના દૃઢ્યમાં કેવ, શુદ્ધ અને ધર્મરૂપી ત્રણ રત્ન સ્થિર થયાં.

ત્યારબાદ કુર્ધર એવા મુનિ ધર્મની પુસરી વહન કરવામાં અશક્ત હોવાથી તે બન્ને જણે સમ્યક્ત્વપદિ ધર્મસેવન. બાર પ્રકારના આવક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. વિશેષ પ્રકારે ત્રિમા ગુણમતનું સ્વરૂપ તેઓના પૂછવાથી મુનિએ ચારે પ્રકારના ભેદ સહિત સંભળાવ્યું. તે પ્રમાણે પોતે સમજીને શુદ્ધ નમસ્કાર કરી બન્ને ભાઈઓ પોતાને ઘેર ગયા. ત્યારબાદ આર્તધ્યાન તથા મધ્યાહ્ન પાંચ પ્રકારનો પ્રમાદ તેઓ સેવતા નથી. તેમજ શસ્ત્ર કોઈને આપતા નથી. સાવધ ઉપદેશ પણ કોઈને આપતા નથી. તે બન્નેમાં વિમલનો સ્વભાવ બહુ સરલ હતો અને સહદેવનો સ્વભાવ ધણી ચંચલ હતો. તેમજ ક્રીડા કરવામાં તે બહુ હોણુપ હોવાથી ધર્મમાં બહુ પ્રમાદી થયો.

એક દિવસ તે બન્ને ભાઈઓ ઉત્તમ કરીયાણું લઈ પૂર્વ દેશમાં વેપાર માટે નીકળ્યા. અર્ધ માર્ગે પથિકને આલતાં એક પથિક મળ્યો. તેણે વિમલને સમાગમ. પુછ્યું ભાઈ ! સિદ્ધો, કાંટાવિનાનો, ઘાસ પાણી અને કાષ્ટ વિગેરે બધાં સુલભ હોય તેવો માર્ગ જામને બતાવો. ધર્મકાર્યમાં દક્ષ એવો તે વિમલ

જોલ્યો, માર્ગ સંબંધી કોઈપણ હકીકત મહારા જાણવામાં નથી.
ફરીથી પથિકે પૂછ્યું હે શેઠ ! તમે કયે ગામ જાઓ છો ? વિમલ
જોલ્યો, જ્યાં કરીયાણું મેંઘા ભાવે વેચાશે ત્યાં અમારે જવું
છે. વળી ફરીથી પથિક જોલ્યો, શેઠજી ! આપ કયા નગરમાં
રહો છો ? મહેરબાની કરી આપના નગરનું નામ તો કહો.
પછી વિમલ જોલ્યો, રાજધાનીમાં મહારા નગર નથી. પથિક
જોલ્યો, હું પણ આપની સાથે આવોશ. ત્યારે વિમલ જોલ્યો,
એમાં અમે શું કહીએ ? જેવી તમહારી ઇચ્છા. તે સાંભળી
પથિક પણ તેની સાથે ચાલતો થયો. આગળ ચાલતાં એક
નગર આવ્યું. તે નગરની બહાર એક ઉદ્યાનમાં તેઓએ મુકામ
કર્યો. અને રસોઈ માટે અગ્નિ સળગાવ્યો, એટલામાં કેટલાક
નોકરોએ પાણી વિગેરે સામગ્રી પણ તૈયાર કરી. ત્યારબાદ
પથિકે રસોઈ માટે વિમલનો પાસે જઈ અગ્નિ માગ્યો. એટલે
વિમલે કહ્યું ભાઈ ! તમ્હે અહીં જન્મજો પરંતુ અમે કોઈને
દેવતા આપતા નથી, કારણકે અગ્નિ વિગેરેના દાનનો શાસ્ત્રમાં
નિષેધ કર્યો છે. જેમકે—

ન ગ્રાહ્યાણિ ન દેયાનિ, પન્ન દ્રવ્યાણિ પણિડતૈઃ ।

અગ્નિર્વિષં તથા શસ્ત્રં, મધં માંસં ચ પન્નમમ્ ॥

અર્થ—“ અગ્નિ, વિષ, શસ્ત્ર, મધ અને માંસ એ પાંચ
વસ્તુઓ પંડિત પુરૂષોએ લેવી નહીં તેમજ આપવી પણ નહીં. ”
આ પ્રમાણે વિમલનું વચન સાંભળી કોધિની માફક તે જોલવા
લાગ્યો રે ધૃષ્ટ ! જોટા ધર્મનો આડંબર કરનાર, હે મૂઠ ! મહારી
આગળ આ પ્રમાણે અસત્ય જોલતાં તું લજવાતો નથી ? વળી
આવી રીતે જોલતાં ત્હને કંઈપણ વિચાર નથી આવતો ? એમ કહી
તેણે પોતાનું શરીર એટલું બધું વધાર્યું કે તેના ભયને લીધે
આકાશ પણ ઉંચું ગયું હોય તેમ જણાવા લાગ્યું અને તેવા

પ્રકારની અદ્ભુત આકૃતિ જોઈને સર્વ લોકો ભય પામી ત્યાંથી નાશી ગયા. ત્યારબાદ તે પશ્ચિમે વિમલને કહ્યું કે જો તારો જીવ પાની ઇંચા હોય તો મ્હને અગ્નિ આપ. કારણકે મ્હને બહુ ભૂખ લાગી છે. માટે અગ્નિમાં મનુષ્યનું માંસ રાંધીને હું લોજન કરી તૃપ્ત થાઉં. વિમલ જોઈયો, જેમ ત્હને યોગ્ય લાગે તેમ કર. કારણકે આં દુનીયામાં ફરેક જન્મેલાં પ્રાણીઓનું મરણુ તો જરૂર થવાનું છે એમાં કંઈ સંદેહ નથી. વળી નિયમનો ભંગ કરવાથી અવશ્ય ધર્મનો નાશ થાય છે. અને ધર્મનો લોપ થવાથી હજારો ભવમાં અનેક દુઃખો ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ નિયમવાળા પ્રાણીનું મરણુ થવાથી તેને કિશિંતુ માત્ર પશુ દુઃખ થતું નથી. માટે તારે જેમ કરવું હોય તેમ કર. પરંતુ મ્હારા નિયમનો ભંગ હું નહીં કરું.

આ પ્રમાણે વિમલનું ઘેર જાણી વિકરાળ સ્વરૂપનો સંહાર કરી પોતાનું દીવ્ય સ્વરૂપ પ્રગટ કરી તે દીવ્યસ્વરૂપ. પશ્ચિમ જોઈયો, હે મહારાજ ! ત્હને ધન્ય છે, તારો મનુષ્ય ભવ પણ સફળ છે. દેવ સભામાં દેવોની મધ્યે શકેદ્ર તારી સ્તુતિ કરતો હોતો કે, વિમલ શ્રાવક ધર્મમાં બહુ કદ છે. અને ત્રીજા શુભ્રતથી ત્હને ક્ષુભિત કરવાને દેવ જથવા દાનવ પણ સમર્થ નથી. તે સાંભળી મ્હને અત્યંત ધર્મ. તેથી હું ત્હને અલિત કરવા માટે અહીં આવ્યો છું. મ્હને ત્હને બહુ પૂછ્યું તોપણ તું ત્હારા નિયમથી અલિત થયો નહીં, માટે હું તારી ઉપર તૃપ્ત થયો છું. તેથી તારી ઇચ્છા પ્રમાણે તું વરદાન માગ. વિમલ જોઈયો મ્હારા નિયમની પરીક્ષા માટે ત્હે આ પ્રયાસ કર્યો તેમજ ત્હે ત્હારું દીવ્ય સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું તેથી મ્હને સર્વ મળી સૂક્યું છે. પરંતુ એટલી મ્હારી પ્રાર્થના છે કે, ધર્મમાં સારી રીતે તું પ્રવૃત્તિ કરજે. વળી ઘણા લોકો તપ.

(૧૨૩૨)

શ્રદ્ધા કરે છે. તેમજ મંત્રાદિક વિદ્યાઓનો જપ કરે છે, તોપણ કોઈ વિરલાઓનેજ દેવતાઓ દર્શન આપે છે. ત્યારબાદ દેવ બ્રાહ્મણો જો કે ત્હારે કોઈ પ્રકારની ઇચ્છા નથી તોપણ ત્હને આ એક દીવ્ય મણિ હું આપું છું. તેનો તું કૃપા કરી સ્વીકાર કર. વળી આ મણિનો પ્રભાવ એવો છે કે, તેની સાથે ઘસેલા જળના સ્પર્શથી દરેક સર્પનું વિષ ઉતરી જાય છે. એમ કહી વિમલની ઇચ્છા નહોતી તોપણ બળાત્કારે ત્હેના ઓઠવાના વસ્ત્ર સાથે તે મણિને બાંધીને તે દેવ સ્વર્ગમાં ગયો. અને શકેદની આગળ તેણે સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું.

વિમલશ્રેષ્ઠીએ પણ જૂમ પાડીને સહદેવ વિગેરે નાશી ગ-
એલા સર્વે લોકોને પોતાની પાસે બોલાવ્યા.
નગરમાં પ્રવેશ. તેઓ પણ તેનો શબ્દ સાંભળી તેની પાસે
આવ્યા. અને પથિકનું વૃત્તાંત પૂછવા લાગ્યા.
એટલે વિમલે વિસ્તારપૂર્વક પથિકની વાર્તા કહી. તેથી તેઓ
બહુ ખુશી થયા. પછી તેઓએ ભક્તિવડે જીનેંદ્ર ભગવાનને
વંદન કરી મુનિ મહારાજનાં દર્શન કર્યાં બાદ પોતાના પરિવાર
સહિત ભોજન કર્યું. ત્યારબાદ ત્યાંથી મુકામ ઉઠાવી નગર તરફ
ચાલ્યા, અને દરવાજામાં તેઓ પ્રવેશ કરતા હતા, તેટલામાં
વાણીયાઓ પોતપોતાની દુકાનો બંધ કરી ઉતાવળથી તાળાં
દેતા હતા, તેનો ખડખડાટ તેઓના સાંભળવામાં આવ્યો. વળી
એક તરફ સજ્જ કરેલા ઘોડાઓ જોવામાં આવ્યા તેમજ અનેક
સુભટોવડે સુશોભિત રથ અને ચારે તરફ ફરતા અને તૈયાર કરેલા
હસ્તિઓ પણ તેઓને દેખાવા લાગ્યા. શસ્ત્રધારી અનેક સૈનિકો
સહિત સેનાપતિ પણ પોતાનો કાર્યક્રમ દર્શાવી રહ્યો હતો. તે
જોઈ વિમલે કોઈક નગરવાસીને પૂછ્યું. ભાઈ! અહીંયાં શું
છે ? આ સર્વે લોકો નગરની અંદર શામાટે ખગલજી ઉઠ્યા છે.

વળી આ સર્વે લોકો દુકાનો કેમ બંધ કરે છે ? આ મગરના દરવાજા કેમ બંધ કર્યા છે ? તેમજ આ સુભટો કિટલા ઉપર કેમ હાથ રહ્યા છે ? શું સ્વરાજ્ય કે પરરાજ્ય અથવા તે બન્નેથી કંઈ બચ થયો છે ? કિંવા રાજાને કંઈપણ દેવી આપત્તિ આવી પડી છે ?

ત્યારબાદ તે નગરવાસી પુરૂષે વિષ્ણુના કાનમાં કહ્યું કે આ નગરમાં ત્રણ લોકમાં વખ્યાત એવો પુરૂષો-કુમારને સંપદ્શ. તમ નામે રાજા છે, રૂપમાં કામદેવ સમાન અરિમહત્ત નામે લેને એક પુત્ર છે. તે પોતાના શયન ગૃહમાં સુતો હતો. તેવામાં લેને એક દુષ્ટ સંર્પ કચડ્યો છે. તે જોઈ તેની સ્ત્રીએ પોકાર કર્યો. તેથી લેને પરિજન ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને તપાસ કર્યો તેટલામાં તે સંર્પ કાંઈપણ કેકાણે નાશી ગયો, આ વાત રાજાના સાંભળવામાં આવી કે તરતજ તે પણ ત્યાં આવ્યો. અંકસ્માત્ મહદા સમાન પોતાના પુત્રને જોઈ તે મૂર્છિત થઈ ગયો અને પોતાના પુત્રના પ્રાણનું હરણ કરનાર એવા તે સંર્પની પાછળ જવા માટે તેનું અનુકરણ કરતો હોય ને શું ! તેમ તે પૃથ્વી ઉપર આગોટવા લાગ્યો. તેમજ પોતાની રાણીઓ અને નગરના લોકો પણ અતિ કંઈજ સ્વરે રૂદન કરવા લાગ્યાં. તેમજ મંત્રીઓએ દરેક સ્થાનેથી મંત્રવેદી લોકોને બોલાવ્યા. તેઓએ પણ જલદી ત્યાં આવીને પોતપોતાના મંત્ર તંત્રના પ્રયોગ કર્યા પરંતુ તેથી વિષ ઉતરવામાં કંઈપણ ફાયદો જણાતો નથી. વળી જળાદિકના રીતોપચારથી રાજા પણ મહામુશીબતે સ્વસ્થ થયો છે. અને પ્રધાનાદિકને કહેવા લાગ્યો કે જો કાંઈપણ પ્રકારે આ કુમારનું મરણ થયે તો હું તેના પહેલાં ચિતામાં પ્રવેશ કરીશ. એવો મહારો નિશ્ચય છે. એમ તમે સર્વે જાણો. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સાંભળી સર્વે લોકો

ગભરાઈ ગયા. અને અનેક ઉપચારો કરવા લાગ્યા વળી રાજ્ય
પણ નગરમાં આ પ્રમાણે પટહોપણ કરાવી છે કે જે કુમારને
સજીવન કરે તેને અર્ધ રાજ્ય આપવું.

તે સાંભળી સહદેવે વિમલને કહ્યું કે ઠીક છે તમે ઉપચાર
કરો આપણી પાસે દેવતાએ આપેલો મણિ
મણિનો પ્રભાવ. છે તેને પાણી સાથે ઘસીને તે પાણી છાંટો
જેથી કુમાર સજીવન થશે અને આપણને
અર્ધ રાજ્ય મળશે. વિમલ બોલ્યો લાઈ ! આ મોટા પ્રમાણવાળા
પરિગ્રહનો આશ્રય કરવો આપણને યોગ્ય નથી. વળી દોષનું મુખ્ય
કારણભૂત આ રાજ્યનું પણ આપણે શું પ્રયોજન છે ! એ પ્રમાણે
વિમલનું વચન સાંભળી સહદેવ બોલ્યો તમે રાજ્ય મેળવીને
આપણા કુટુંબનું દરિદ્ર જલદી દૂર કરો. તેમજ રાજકુમારને
જીવતો કરી મણિ રત્નનું માહાત્મ્ય પણ આપણે જોઈએ. વળી
કોઈપણ પ્રકારે આ રાજકુમાર સજીવન થશે તો ધર્મ પણ
પામશે. એમ સહદેવનું વચન સાંભળી વિમલ મૌન રહ્યો. એટલે
સહદેવે વિમલના વસ્ત્રની ગાંઠ છોડી મણિ લઈ લીધો. અને બહુ
ખુશી થઈ તેણે ઘોષણા કરતા નગરાનો સ્પર્શ કર્યો. તેથી રાજ-
પુરૂષો તેને રાજકુમાર પાસે લઈ ગયા. પછી સહદેવે પાણીમાં
મણિ ઘસીને કુમારને છાંટ્યું કે નિદ્રામાંથી જાગ્યો ત્યારે લાતી
માફક તે કુમાર દિશાઓમાં દષ્ટિ ફેરવવા લાગ્યો, અને પોતાની
પાસે ઉભેલા સર્વે લોકોને જોઈ પોતાની માતાને તેણે પૂછ્યું, કે
આ સર્વે લોકો અહીં કેમ આવ્યા છે ! પછી હર્ષને લીધે અશુ-
ધારાને વહન કરતી એવી તેની માતાએ વિસ્તારપૂર્વક સર્વ
વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું.

ત્યારબાદ સહદેવે અર્ધ રાજ્ય આપવા માટે રાજ્યને પ્રાર્થના

કરી. એટલે સહદેવ બોલ્યો હે રાજન !
 વિમલ અને રાજા વિમલ નામે મ્હારો મ્હોટો ભાઈ છે તેના
 ની સુલાકાત. પ્રભાવથી આ કુમાર સજીવન થયો છે. વળી
 તે પોતાના પરિવારસહિત ચોટામાં બેઠો છે.
 માટે ત્હને અહીં જઈ બોલાવો. અને તેના ઉપર તમે આ પ્રસાદ
 કરો. પછી રાજા પોતે સહદેવની સાથે હાથી ઉપર બેઠી ત્યાં
 ગયો અને વિમલને બેઠું હાથો ઉપરથી નીચે ઉતરી તેને ભેટી
 વિનયપૂર્વક બોલ્યો. હે પરોપકારી ! અતિદીન અવસ્થામાં લુકતા
 એવા મ્હને ત્હેં પ્રાણલિક્ષા આપી છે. માટે કૃપા કરી મ્હાફે
 આંગણું તમે પવિત્ર કરો. એ પ્રભાએ રાજા વિનયપૂર્વક જેમ જેમ
 પ્રાર્થના કરે છે તેમ તેમ વિમલના હૃદયમાં શયની માફક મત
 સંબંધી અતિચાર સ્ફુરે છે. પછી વિમલ બોલ્યો હે નરાધીશ !
 આ ઉપકાર તો સહદેવનો છે, માટે જેમ આપને યોગ્ય લાગે તેવી
 રીતે તમે તેનો સત્કાર કરો. ત્યારબાદ રાજાએ વિમલનો હાથ
 પકડી તેને હાથી ઉપર બેસાર્યો અને પોતાના મહેલમાં લઈ
 ગયો. બાદ અન્ય લોકોને વિદાય કરી સહદેવ સહિત વિમ-
 લને સ્નાનાદિક કરાવી લોજન કરાવ્યું, પછી પાન સોપારી સુખ-
 વાસ થયા બાદ રાજાએ વિમલને કાપું કે પોતાના પૂણ્યબળથી
 પ્રાપ્ત થયેલું એવું આ અર્ધ રાજ્ય તમે મહલુ કરો. બાદ વિમલ
 બોલ્યો આટલું મ્હોટું શાસન અમને યોગ્ય નથી. કારણકે અંશ
 માત્ર પણ રાજ્ય અમને કદપે નહીં તો સમૃદ્ધિ સુદન અર્ધ રાજ્ય
 કેમ કદપે ! કેમકે જેની અંદર એક તો પ્રથમ પ્રચંડ દાર્દ કર-
 વાનાં અને બીજી તરફ નિયમથી અધિક લશ્મીના લોભરૂપ
 પાંથમા મગનો અતિચાર લાગે માટે રાજ્યનું અમારે કંઈપણ
 પ્રયોજન નથી.

ત્યારબાદ સહદેવની ઇચ્છા મળી રાજા બોલ્યો હે સહદેવ !

અમારા નજીકનો ઉપકારી તો તું છે
 રાજ્યદાન. આ અર્ધ રાજ્ય અમારા કહ્યા પ્ર
 અહુલુ કર. સહદેવ બોલ્યો. આપનું
 સત્ય કરો. રાજ્યએ મહેલ, રથ, ઘોડા અને હાથી
 કરી તે સર્વે સહદેવને અર્પણ કર્યું. અને
 તોપણ તેને નગરથોકની પદવી આપી. ત્યારબાદ તેઓએ
 તાના માતાપિતાદિક પરિવારને પોતાની પાસે બોલાવ્યો.
 વિમલ પોતે ધર્મ કાર્યમાં દિવસો નિર્ગમન કરી
 કરતો હતો. હવે રાજ્ય, દેશ અને વિષય સુખમાં લુપ્થ થઈ
 નિરંકુશપણે મલિન કાર્યોમાં નિષ્કુર થઈ ગયો. અને
 ગામોમાં ફાજલ પડેલી જમીનને થોડો કર લઈ ખેડાવવા
 તેમજ ચોરોપાસે ધાડ પડાવી પરરાજ્યના ગામડાંઓ હ
 છે. અને કેટલાંક ગામડાં ભાગી નંખાવે છે. વળી પોતાના
 હુબ ઉપદેશ આપે છે કે આ લોકો ખહુ ધનવાન છે તેથી તેઓને
 દંડાદિકથી ક્ષીણ કરવા જોઈએ. અને બીજા કરો પણ વધારવા
 જોઈએ. આ પ્રમાણે સહદેવનું હુબ ચરિત્ર જોઈ વિમલે તેને
 એકાંતમાં બોલાવીને કહ્યું કે તમે પોતેજ અનર્થ દંડને
 નિયમ લીધો છે છતાં તેમાં તું અતિચાર કેમ લગાડે છે? વળી
 વિશેષમાં એટલું જાણવું જોઈએ કે મનુષ્ય ભવમાં એક તરફ
 પ્રાણીઓના શરીરને વિકરાળ વાઘેણની માફક ધુર્ધર શબ્દ કરી
 જરા રૂપી રાક્ષણી ક્રોધાયમાન થઈ વળગે છે. ત્યારે બીજી તરફ
 દારૂ હુબદાયક વ્યાધિઓ સુંદર દેહમાં ડાકિનીની પેઠે હમ્મેશા
 આનંદપૂર્વક નૃત્ય કરે છે. તેમજ ભયંકર મરણરૂપી મહા રાક્ષસ
 જતા, આવતા, ખાતા, પીતા અને સૂતેલા એવા પ્રાણીઓના
 છલ હમ્મેશાં શોધ્યા કરે છે. વળી ધન, જીવિત અને બંધુઓને
 વિનાશ કરવામાં સમર્થ એવા બીજા પણ ઘણા ઉપદ્રવો પ્રાણીઓમાં

માત્રનો સમીપમાં સદાકાળ રહ્યા છે. માટે હે બન્ધુ ? પરભવમાં
જે તને મુખની ઈચ્છા હોય તો બહુ દુર્લભ એવી અનર્થ દંડ
વિરતિને તું દ્રવિત કરીશ નહીં. હવે આથી વધારે શું કહેવું ?
તે સાંભળી સહદેવ બોલ્યો. બે હું આ પ્રમાણે રાત્રને ઉપદેશ
ન આપું તો જરૂર આ રાત્ર મહારી ઉપર કોપાયમાન થાય. વળી
ત્હારો આ ઉપદેશ તો જળથી બરેલા ઘડાની ઉપર પડતી એવી
જલધારાની માફક બહાર ફર્યા કરે છે. એનાથી મહને કંઈ પણ
અસર થવાની નથી. આ પ્રમાણે સહદેવનો નિશ્ચય બાંધી વિમલે
તે વિષયમાં મૌનભાવ સ્વીકાર્યો. ત્યાર બાદ સ્વચ્છંદ પ્રવૃત્તિને
લીધે સહદેવ વિરતિથી રહિત થયો. અને નૈનમતમાં શ્રદ્ધાહીન થઈ
ગયો. તેમજ બહુ દૂર એવા અનર્થ દંડ પોતે કરવા લાગ્યો અને
અન્યને ઉપદેશ આપી તેની યોજના કરાવવા લાગ્યો. એક દિવસ
નિરર્થક કોઈક પુરૂષને બહુ દુઃખી કરી તેનું સર્વ ધન પોતાને
કબજે કરી તેને છોડી મૂક્યો. પછી બહુ કોપાયમાન થએલા
એવા તે પુરૂષે લાગ શોધીને અધર્મી એવા તે સહદેવને ઠાર
મારી નાખ્યો. અને તે પ્રથમ નરકભૂમિમાં ઉત્તર થયો. ત્યાંથી
નીકળી કેટલીકવાર સંસારમાં બ્રમણ કરી અનેક દુઃખો અનુભવી
છેવટે દીક્ષા લઈ સંભાધિપૂર્વક સકળકર્મનો ક્ષય કરી તે મોક્ષ
મુખ પામ્યો. વળી વિશુદ્ધ પરિણામી વિમલગ્રેષ્ઠી અસ્ખલિત રીતે
ગૃહધર્મનું પાલન કરી વિધિપૂર્વક પરલોકના માર્ગની આરાધના
કરી સ્વર્ગ મુખ પામ્યો. માટે હે ભવ્યપ્રાણીઓ ? જેવી રીતે
વિમલગ્રેષ્ઠીએ નિરતિચાર આ મત પાળ્યું તેવી રીતે અન્યજ-
નોએ પણ નિરંતર પાળવું જોઈએ.

॥ इति श्रीवृत्तीपगुणव्रतपरिपालने विमल-

दण्डान्तः समाप्तः ॥

મિત્રસેનની કથા.

પ્રથમકંદર્પોત્સર્પણવચનાતિચાર.

દાનવિચ્છિન્ન રાજા બોલ્યો હે લગવન ? હવે ત્રીજા ગુણવ્રતમાં પ્રથમ અતિચારનું લક્ષણ કહો, શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા હે રાજા ? ત્રીજું ગુણવ્રત ધારણ કરી જે પુરુષ કામોદ્દીપક વચન બોલે છે તે મિત્રસેનની માફક સંસારમાં વારંવાર જન્મ ધારણ કરે છે.

બહુ સુંદર પર્વ (ગંડેરી-ઉત્સવના દિવસો) વડે મનોહર, પ્રાણીઓના હૃદયને આનંદ આપનાર, અને

મિત્રસેનકથા. ગાઠ રસવડે ઉત્કૃષ્ટતા પામેલી શેલડીની લાકડી સમાન પ્રીતિકારક અયોધ્યા નામે

નગરી છે. તેમાં ઇક્ષ્વાકુ રાજાઓના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલો, ચંદ્ર અને મોગરાના પુષ્પ સમાન ઉજ્જવલ છે કીર્તિ જેની એવો જ્યયંદ્ર નામે રાજા છે. પ્રિયદર્શના નામે શુદ્ધશીલવતી તેની સુખ્ય રાણી છે. ચંદ્ર નામે તેને એક પુત્ર છે તે ધર્મકાર્યમાં બહુ મંદ છે. વળી તે રાજાને સેનનામે પુરોહિત છે અને મિત્રસેન નામે તેનો પુત્ર છે. હવે ચંદ્રકુમાર વંસતરતુને લીધે એક દિવસ મિત્રસેન સાથે ઉચ્ચાનમાં ફરવા ગયો ત્યાં ઇલાયચીના વનથી વિભૂષિત કીડા શેલની એક સુંદર શિલા ઉપર બેઠેલા મહા તપસ્વી અને સર્વ સંગથી વિમુક્ત એવા એક મુનીંદ્રનાં તેને દર્શન થયાં. આ મોટો યોગી છે એમ આકૃતિ ઉપરથી અનુમાન કરી તે બન્ને જણે તેમને નમસ્કાર કર્યો. મુનિએ ધર્મ લાભ આપી તેઓના હિત માટે ધર્મ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. હે ભવ્યાત્માઓ ? જેમ મરુત્થલમાં કમલોથી વિભૂષિત સરોવર અને દરિદ્રીને ત્યાં ચિંતામણિ રત્ન ફર્લભ હોય છે તેમ આ સંસારમાં જૈનધર્મ સહિત મનુષ્ય ભવ

પામવોં બહુ દુર્લભ છે. વળી તે ધર્મ રાગ દ્વેષાદિકથી મુક્ત થએલા જીનેં દ્રવ્યગણને ત્યાગી અને ગૃહસ્થના લેદવડે બે પ્રકારનો કહ્યો છે. તેમજ દશ તથા બાર પ્રકારે પણ વર્ણવ્યો છે. એમ કહી પોતે પણ ચતુર્થ દરેક લેદનો ઉપદેશ આપ્યો. તે સાંભળી મુનિધર્મ પાળવાને અશક્ત હોવાથી તે બંનેજણે સાથે ગૃહસ્થ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.

એક દિવસ મિત્રસેને કુમારને એકાંતમાં કહ્યું કે જો તરહારી આજા હોય તો કોઈ અપૂર્વ કૌતુક હું બતાવું.

મિત્રસેનનો કુમાર બોલ્યો ત્હારી મરજી, એમાં મ્હને અમરકાર. કંઈ હરકત નથી. પછી મધ્યરાત્રના સમયે

મિત્રસેને શિયાળનો શબ્દ કર્યો. તે સ્વર સાંભળી બીજા શિયાળીઆઓ બહાર મેદાનમાં આવી ઉંચા સ્વરે બોલવા મંડી ગયા. જેથી સર્વ લોકો નિદ્રામાંથી જાગી ઉઠ્યા. તે ખગલજાટને લીધે કુકડાઓ પણ બોલવા લાગ્યા. તે ઉપરથી લોકોએ જાણ્યું કે હવે રાત્રી થોડી રહી છે. વળી કષુતર પણ જાગત થઈ બોલવા લાગ્યાં. જેથી દૃઢ શીલવાળી એવી સ્ત્રીઓ પણ કામાતુર થઈ ગઈ. પછી ચંદ્રકુમારે મિત્રસેનને સમજાવ્યો કે આ પ્રમાણે ત્હારે કોઈ વખત આચરણ કરવું નહીં. કારણ કે ત્રીજા શુભ્રતમાં આ પ્રથમ અતિચાર કહેલો છે. એમ કુમારે ઘણો ઉપદેશ આપ્યો. તોપણ મિત્રસેન તેનાથી અટક્યો નહીં, ઉલટો ઠામ ભાવનામાં બહુ આસક્ત થયો. છેવટે ચંદ્રકુમારે ક્રીડા રસમાં બહુ વ્યથા બેઠું તેનો ત્યાગ કર્યો.

એક દિવસ જેનો પતિ ગામ જએલો હતો એવી એક ભટની સ્ત્રી મિત્રસેનના જોવામાં આવી કે તરતજ દુરાચારની શિક્ષા. તેણે તે સ્ત્રીની આગળ કામક્રીડાની ચેષ્ટા કરી. તેથી તે સ્ત્રી કામાતુર થઈ તેનાજ

હંમાં વળગી પડી. જોવામાં તે સ્ત્રીનો હીયર ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને મિત્રસેનને જોય જહુ ક્રોધાતુર થઈ તેનો તિરસ્કાર કરવા લાગ્યો. કે, કે છુદ્ધ ? આ સુશીલા જોવી ગરીબ સ્ત્રીને ત્હોં ક્રોધાતુર કરો ? જોમ કહી તેજુ મિત્રસેનને ગાઠ બંધનો વડે જકડી લીધો અને કહ્યું કે તું ચંદ્રકુમારનો ખાસ મિત્ર છે તેથી ત્હને મારતો નથી. નહીં તો બીજાને જીવતો જવા હઉં નહીં. આ વાત ચંદ્રકુમારના જાણવામાં આવી એટલે કુમારે તેને તેની પાસેથી છોડાવ્યો અને તેને તેના ગર મોકલી દીધો. પછી કુમારે તેને શિક્ષા આપી કે હે મિત્ર ? આ લોકમાં પણ ત્હને અતિચાર રૂપી વૃક્ષનું પુષ્પ પ્રાપ્ત થયું. તેમજ પરલોકમાં પણ પ્રચંડ દુઃખદાયક એનું ફલ ત્હને પ્રાપ્ત થશે. કારણ કે મ્હોં ત્હને જહુ વાર્યો હતો તોપણ તું અતિચારથી વિરમ્યો નહીં તેનું આ પરિણામ આવ્યું. હજુ પણ તું અહંતુલગવાન અને જ્ઞાની સહજરૂતું સ્મરણ કર. તેમજ પોતાના દુશ્વરિત્રની આલોચના કર. અને સર્વ પ્રાણીઓની ક્ષમા માગ. તે સાંભળી મિત્રસેન ગોઠ્યો પ્રિયબંધુ ! હઠ બંધનોની પીડાને લીધે હું જહુ દુઃખી છું, તેથી બીજું કંઈપણ મ્હને સાંભળતું નથી. માટે મ્હારા દુઃખનો બીજો કોઈપણ ઉપાય તું કર, એમ જોલતો તે મરણ પાગીને વિંધ્યાચળમાં હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો. તે ભવમાં આયુષ્ય પૂર્ણ કરી બીજા આઠ ભવ કરીને તે સિદ્ધિ પદ પામશે. ચંદ્રકુમાર પણ નિરતિચાર શ્રાવક ધર્મ આરાધી વિધિપૂર્વક દીક્ષા પાળી અંતે સમાધિ સહિત મોક્ષ સુખ પામ્યો.

॥ इति श्रीतृतीयगुणव्रते प्रथमातीचारविपाके मित्रसेन-

कथानकं समाप्तम् ॥

સિંહવણિકનીકથા.

દ્વિતીયકોટુમ્બાતિચાર.

હાલવિધી સભ્યએ પ્રશ્ન કર્યો કે, હે જગદગુરુ ! ત્રીજા ગુણ-
ક્ષતમાં બીજા અતિચારનું સ્વરૂપ દ્રશ્ય સહિત સાંભળવા મહારો
કૃપા છે તે આપ કૃપા કરી તે અમને કહે. શ્રી સુધાર્થપ્રભુ બોલ્યા,
હે રાજન ! નેત્રાદિક અંગોના નાના પ્રકારના વિકાર સહિત જે
એકા કરવી તેને કોટુમ્બ કહેલું છે તે કોટુમ્બને વિદ પુરુષાદિકની
માફક જે પુરુષ કરે છે તે સિંહવણિકની માફક બહુ દુઃખી થાય છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં બહુ પા (૫) ત્રે (૫) વિવિધ પુરુષો (પાંદહાં) વડે
મુચોબિત, લક્ષ્મીનું મુંદર સ્થાનભૂત અને રાજકુસોથી વિરાજીત
પદ્મ સમાન પોતાનપુર નામે મુપ્રસિદ્ધ નગર છે. તેમાં કુમેર સમાન
બહુ ધનાઢ્ય ધનદ નામે ગ્રેહી રહે છે. સોમશ્રી નામે તેની સ્ત્રી
છે. સિંહ નામે તેને એક પુત્ર છે. અને જન્મધીજ સહદેવ નામે
તેનો એક મિત્ર છે. હવે એક દિવસ રમવા માટે સિંહ પોતાના
મિત્ર સાથે રતિસાગર નામે ઉદ્યાનમાં ગયો. ત્યાં આગળ મુંદર
લતામંડપમાં વિવિધ વિલાસપૂર્વક તે બંને જણ ક્રીડા કરતા હતા.
તેવામાં ત્યાં મધુર ધ્વનિ તેઓના સાંભળવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ
તેઓ તે શબ્દના અનુસારે આગળ જતા હતા એવામાં એક સૂરિ
મહારાજનાં દર્શન થયાં. વળી સૂરીંદ્રની આસપાસ બહુ મુનિઓ
બેઠા હતા, તેથી તે તારામંડલ સહિત ચંદ્રમાનું અનુકરણ કરતા
હતા. તેમજ બાવ્યપ્રાણીઓને સ્વર્ગ અને મોક્ષમાર્ગનો ઉપદેશ
આપતા બધે મૂર્તિમાન ધર્મશાળ હોયને શું ? એવા તે સૂરી-
શ્વરને નમસ્કાર કરી મિત્ર સહિત સિંહકુમાર ત્યાં બેઠો. અને

(૨૪૨)

અવસર જોઈ સૂરોધરને તેણે એક પ્રશ્ન પૂછ્યો. હે ભગવન! મહારા એક સંશયને દૂર કરવા તમે કૃપા કરો. ધર્મકાર્ય કરવાથી કોઈપણ પુરુષ લક્ષ્મીશ્રી બ્રહ્મ થાય ખરો! મુનિ જોડ્યા, લાલના અંતરાય-થી તેમ પણ થાય છે. સિંહ જોડ્યો, જો ધર્મી પુરુષ પણ લક્ષ્મી-હીન થાય તો કલેશના કારણભૂત એવા ધર્મને કરવાનું શું ફલ? મુનીંદ્ર જોડ્યા, જો કે ધર્માતરાયના દોષથી લક્ષ્મીનો નાશ થાય છે પરંતુ જો નિશ્ચયપૂર્વક ધર્મ કરે તો ફરીથી પણ ધર્મના પ્રભા-વથી વિશેષ ધન પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં મુનિદાસશ્રેષ્ઠીનું દષ્ટાંત સાવધાન થઈ તું સાંભળ.

દેવલોકોએ નિર્માણ કરેલા, અતિ ઉન્નત અને ઉત્તમ એવો

વડે વિભૂષિત મથુરા નામે નગરીમાં મુનિદાસ

મુનિદાસ શ્રેષ્ઠી. નામે એક શ્રેષ્ઠી હતો. જેના વૈભવનું પ્રમાણ

પણ અજ્ઞાત હતું, અર્થાત્ તેની પાસે ૬૦૦

ધણ હતું. તેમજ તેનું સમ્યક્ત્વ પણ બહુ વિશુદ્ધ હતું. કેટલોક

સમય ગયા બાદ કોઈ કર્મને લીધે અનુક્રમે તેનો સર્વ વૈભવ નષ્ટ

થયો. તેથી તે દરેક ઠેકાણે અપમાનને પાત્ર થઈ પડ્યો. તેમજ

રાજા, બંધુ, પુત્ર અને પોતાની સ્ત્રીને પણ તે અપ્રિય થઈ પડ્યો!

એટલુંજ નહીં પરંતુ તેને કોઈ પ્રત્યુત્તર પણ આપતા નથી. તો

પણ તે શ્રેષ્ઠી પોતાનો નિયમ ચુકતો નથી. વળી હસ્તેશમાં ગળે

કાળમાં ઉત્તમ ભાવવડે પોતે બંધાવેલા મંદિરમાં જીનેંદ્ર ભગ

વાનની પૂજા કરે છે. તે જોઈ બહુ દુઃખી થતા તેના પુત્રો કહેવા

લાગ્યા કે, હે પિતાજી! હવે પૂજા કરવી બંધ કરો તો બહુ મારું

કારણકે તેટલો સમય તમે વેપારમાં રોકો તો લોભન જેટલું દ્રવ્ય

પેદા કરો. વળી અમે અન્ય ગૃહસ્થોને ત્યાં ચાકરી કરીને વસ્ત્રાદિ

સર્વ ઉપાર્જન કરીશું, અને ભગવાનની પૂજાનું ફળ તો તમને અર્હિયાજ જોયું, છતાં પણ હજી એનો છુટકો કરતા નથી, તમે આટલી અવસ્થા ગાળી તો પણ મૂઠને મૂઠ જેવા રહ્યા!

શેઠે જવાબ આપ્યો, ભાઈઓ ! આ પ્રમાણે જોલણું તમને
લાયક નથી. કારણકે ધર્મનો ત્યાગ કરવાથી
શેઠને હૃદય કોઈપણ સમયે કાર્યસિદ્ધિ થતી નથી. વળી
નિશ્ચય. ધર્મ કયો છે તે આ જન્મમાં મેહને જે દારિદ્ર-
ક્રાંતિ પ્રાપ્ત થયું છે તે પૂર્વ જન્મના પાપનો
પ્રભાવ છે. શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—

સુંદરધર્મરયાણવિ, વિસર્મ વિદિવિલસિયં સમાવહૃદ્ ।

જં તત્ય કારણમિણં, અન્નમવે સ્વંદિઓ ધમ્મો ॥

અર્થ—“સુંદર ધર્મમાં રાગી બનેલાં એવા લભ્ય પ્રાણીઓને
પણ કેવ તરફથી વિષમ દુઃખ આવી પડે છે, તેનું કારણ અન્ય ભવમાં
પ્રાપ્તિ કરેલો ધર્મ ગણાય છે.” માટે લક્ષ્મી ચાલી જાય, બંધુઓ
ખુટા પડે, અને લોકોમાં અપમાન થાય પરંતુ છનપૂજનો ત્યાગ
તો હું કરીશ નહીં. કારણકે છનપૂજનું ફલ તો સ્વર્ગ અને મોક્ષ-
દાયક થાય છે. માટે તમે પણ તેમાં આદરવાળા થાઓ. એ
પ્રમાણે શેઠનું વચન સાંભળી તેલોકો કહેવા લાગ્યા કે, જેમ જેમ
તમે છનપૂજ કરો છો તેમ તેમ તમ્હારે ત્યાં દારિદ્ર્યરૂપી વૃક્ષ
બહુ ફલદાયક થાય છે. એ પ્રમાણે લોકોપવાદ જાણી ધર્મની
હેલના થાય છે એમ અમલ શ્રેષ્ઠી પોતાનું નગર છોડી નજીકના
ગામમાં રહેવા ગયો. ત્યાં પણ ત્રણે કાલ વૃદ્ધ મંદિરમાં છન પ્રતિ-
માની નિરવધ પૂજા કરે છે.

ત્યારબાદ ચતુર્માસમાં શેઠ મથુરામાં ગયા. ત્યાં દેરાસરમાં
દર્શન કરવા જતા હતા. તેવામાં છન-

ધર્મભાવના. મંદિરના દ્વારમાં બેઠેલી માલણે કહ્યું કે,
શેઠજી ! ચાર સેરોનો સુંદર આ પુષ્પદાર
લેતા જાઓ અને છનેદ્દ ભગવાનની પૂજા કરો. પોતાની પાસે

પૈસા નહીં હોવાથી શેઠે ના પાડી, એટલે તે ફરીથી ખોલી, આ મહારા શરીરે ખેંચેલા સર્વે અલંકાર આપની મહેરબાનીથી થયેલા છે. હવે મહારે પૈસાની દરકાર નથી. વળી પ્રથમ આપ જેવી રીતે પુણ્ય લઈ પૂજા કરતા હતા તેવીજ રીતે હાલ પણ પુણ્ય લઈ ભગવાનની પૂજા કરો. હું તમને પુણ્ય માટે પુણ્ય આપું છું. મહારે કંઈપણ લેવું દેવું નથી. પછી શ્રેષ્ઠીએ પોતાના હાથમાં પુણ્ય લઈ નૈવેદ્યિકી પાઠ ભણી વિધિપૂર્વક ભગવાનની પાસે ગયા. અત્યંત ભક્તિ-ભાવથી રોમાંચરૂપી કંચુકને ધારણ કરતા એવા તે શ્રેષ્ઠીએ જીનેન્દ્ર ભગવાનની પૂજા કરી અને હૃદયમાં ભાવના ભાવવા લાગ્યા. અહો ! મહુને ધન્ય છે. કારણકે અનાદિ અપાર એવા આ સંસાર સાગરમાં અનેક જન્મમાં પણ ફર્લભ એવું ધર્મરૂપી નાવ મહુને પ્રાપ્ત થયું છે. ધર્મના પ્રભાવથી જન્માંતરમાં પણ ભવ્યપ્રાણીઓ દુર્ગતિ પામતા નથી. અપૂર્વ ચિંતામણી અને કલ્પવૃક્ષ પણ ધર્મજ છે. વળી ધર્મ એજ ઉત્તમ મંત્ર છે. ધર્મમાંજ ઉત્કૃષ્ટ અમૃત રહેલું છે. તેમજ ઉપકારની અપેક્ષા રહિત લોકોના હિત માટે જેઓ ધર્મોપદેશ આપે છે તેઓને ભાવ પૂર્વક વારંવાર નમસ્કાર. વળી વિમાનોમાં વાસ કરવો સુલભ છે, એક છત્રવાળી પૃથ્વીનું રાજ્ય પણ સુલભ છે, પરંતુ સમગ્ર લોકમાં મનુષ્યોને જૈનધર્મ મળવો બહુ ફર્લભ છે. તેપણ મહુને પ્રાપ્ત થયો છે. માટે તે ધર્મ વિના બીજા કોઈની પણ મહારે જરૂર નથી, એમ ચિંતવન કરી તેણે દેવવંદન કર્યું.

ત્યારપછી મુનિદાસ શ્રેષ્ઠી વ્યાખ્યાનશાળામાં ગયા. અને ત્યાં

ભવ્ય પ્રાણીઓને ધર્મનો ઉપદેશ આપતા

સૂરિનો ઉપદેશ. સૂરિ મહારાજનાં દર્શન કર્યા. પછી વંદન

કરી પોતે દૂર ઉભો રહ્યો. એટલે સૂરિએ પણ

ઉચ્ચ સ્વરે આદરપૂર્વક ધર્મલાલ આપી તે શેઠને ઉદ્દેશીને ઉપદે-

શને પ્રારંભ કર્યો સમુદ્રમાં પડેલા રત્નની પેઠે આ સંસારમાં મનુ-
ષ્યભવ બહુ દુર્લભ છે. માટે ભવ્યાત્માઓએ મનુષ્ય ભવ પામીને
મુગ્ધતિના માર્ગમાં ચલન કરવો. છતાં જ ભગવાનની પૂજા, મત પાળ-
વામાં પ્રીતિ, સામાયિક અને પાપધર્મમાં પ્રયાસ કરવો, સુપાત્રમાં
દાનબુદ્ધિ, ઉત્તમ તીર્થોમાં ગમન, અને મુનિઓની સેવા એ મુગ્ધ-
તિનો માર્ગ છે. એ પ્રમાણે બહુ વિસ્તારથી સૂરિએ દેશના આપી.
ત્યારબાદ વૈરાગ્યથી જે આયુ છે ચિત્ત જેનું એવો તે શ્રેષ્ઠી સૂરિની
આજગ હાથ ભેડી બોલ્યો; હે ભગવાન! આપની કૃપાથી હુમ્મેશાં
હું છું પૂજા કરું છું. પરંતુ મ્હારા પુત્ર મ્હને હસે છે અને કહે
છે કે હે તાત! હુમ્મેશાં તમે પૂજા કરો છો પણ તેનું કંઈ પણ ફલ
દેખાતું નથી. ઉલટું પ્રથમ મેળવેલું ધન પણ ઘરમાંથી ચામડું
ગયું. તેમજ લોકો પણ એમજ કહે છે કે મુનિદાસનું ધન
ધર્મથી નષ્ટ થયું. આ પ્રમાણે લોકો ધર્મની હેલના કરે છે. પરંતુ
તેઓનું વચન કિંચિત્ માત્ર પણ મ્હારા હૃદયમાં અસર કરતું
નથી. છતાં હે મુનિંદ્ર! તેઓને સ્થિર કરવાનો જો કાંઈ પણ
ઉપાય હોય તો હું સુખેથી ધર્મ કરી શકું. એમ કહી શ્રેષ્ઠી મૈત્ર
રહ્યા. પછી સૂરિએ ઉપકાર બાણી નિર્દોષ અને પાઠ સિદ્ધ એવા
એક મંત્રનો ઉપદેશ આપ્યો, અને ત્હને વિધિ બતાવ્યો કે કાળી
શોદશની મધ્ય રાત્રીએ સ્મશાનમાં કાચોત્સર્ગે ઉભા રહી તમારે
આ મંત્રનું સ્મરણ કરવું એટલે મુદૂર્ત માત્રમાં કપર્દિ નામે યક્ષ
પ્રત્યક્ષ થઈ ત્હને કહેશે કે યોગ્ય વરદાન માગી ત્યારે ત્હારી ઇચ્છા
પ્રમાણે વરદાન માગવું. એમ કહી સૂરિએ ત્યાંથી વિહાર કર્યો.

મુનિદાસ શ્રેષ્ઠી કાળી શોદશની મધ્ય રાત્રીએ સ્મશાનમાં
ગયો અને કાચોત્સર્ગ કરી વિધિ પ્રમાણે
કપર્દોયક્ષ. સૂરિએ આપેલા મંત્રનો પાઠ કરવા લાગ્યો.
ક્ષણ માત્રમાં યક્ષ પ્રગટ થયો. શ્રેષ્ઠીને કહ્યું

કે, વર માગ. શ્રેષ્ઠી જોડ્યો, જે ત્હારામાં શા
મીસના દિવસે મ્હેં ચારસરીપુષ્પમાલાવડે અને ધરની
કરી હતી તેનું ફલ મને આપ. તે સાલણી યક્ષે અર્ધ
ઉપયોગ કર્યો અને કહ્યું કે, તે પૂજનું ફલ આપવા
સમર્થ નથી, કારણકે ભાવ પૂર્વક પૂજના એક હાર
ભગવાનની પૂજા કરી હોય તો તેથી બહુ સુંદર અને
જેવી સ્વર્ગ લક્ષ્મી પણ પ્રાપ્ત થાય છે તો આ ચારસરાહારની
તો વાતજ શી કરવી ? વળી હું બ્યંતર જાતિ છું તેથી આ
શિવાય બીજું જે કંઈ જોઈએ તે જોલો. શ્રેષ્ઠી જોડ્યો, હે યક્ષ !
માત્ર ત્હારા દર્શનથી હું સંતુષ્ટ થયો છું. તું ત્હારા સ્થાનમાં
ચાલ્યો જા, તેવી કોઈ પણ વસ્તુ નથી કે જે જીનધર્મના
પ્રભાવથી મ્હને નહીં મળે ? તે સાલણી યક્ષ જોડ્યો, આપનું
કહેવું સત્ય છે પરંતુ મ્હારી શક્તિ પ્રમાણે આપનું વાતસલ્ય
મ્હારે કરવું જોઈએ. સાધર્મિક જાણી શ્રેષ્ઠીએ તેનું વચન
માન્ય કર્યું. પછી યક્ષ જોડ્યો, તમ્હારા ધરના ચારે ખુણાઓમાં
મ્હોટા નિધાનો દાટેલા છે. તે તમ્હારે લઈ લેવા. એમ કહી
યક્ષ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

પ્રજાતકાળમાં શ્રેષ્ઠી પોતાને ઘેર ગયો અને પોતાના
પુત્રોને કહ્યું કે, જે તમે ધર્મમાં બુદ્ધિ
પૂજાનો પ્રભાવ. રાખો તો આ જન્મમાં પણ તેનું પ્રત્યક્ષ
ફળ હું તમને જતાવું. પુત્રો જોડ્યા, જે
એમ થાય તો તમારા દેખતાં જમે જમણા ધર્મ કરવા તૈયાર
હોજો. શ્રેષ્ઠીએ તેઓને પ્રતિજ્ઞા કરાવીને કહ્યું કે, હમ્મીમાં ત્રિશક
જનમોદરમાં દર્શન કરવા જવું અને પૂજનાદિક કાર્ય પણ તમારે
નિયમીત કરવાં તે પ્રમાણે તેઓએ કબુલ કર્યું. એટલે શ્રેષ્ઠીએ
એક નિધાન જતાવ્યો. પછી સંપૂર્ણ સૌનેયેથી ભરેલો એક

ખંભનો જોઈ આપનું કહેવું સંત્ય છે-એમ કહી તેઓ બહુ
પુશી થયા અને હમ્મેશાં ભાવપૂર્વક શેઠની આજ્ઞાપ્રમાણે વર્તવા
લાગ્યા. ત્યારપછી અંતુકમે બાકીના પોતાના ઘરની અંદર
રહેલા ત્રણે ખંભના શ્રેષ્ઠીએ બતાવ્યા. ત્યારબાદ ફરીથી તેજ
સૂરીશ્વર ત્યાં પધાર્યા. તે વાત સાંભળી પોતાના પુત્રો સહિત
શ્રેષ્ઠી મહારા વૈભવ સાથે તેમને વાંઢવા માટે ગયો. તેમ બીજા
નગરવાસી લોકો પણ શણગાર સજી બહુ ઉમંગથી ત્યાં ગયા.
પછી ત્રણ પ્રદક્ષિણા પૂર્વક સૂરિને નમસ્કાર કરી તેમની આગળ
સર્વે લોકો ભેટી ગયા. ત્યારબાદ અવસર ભણી શ્રેષ્ઠીએ પ્રાર્થના
કરી, કે હે ભગવન્ ! મહારા પુત્રોને સમ્યક્ત્વાદિ ઉપદેશ આપીને
ગૃહસ્થધર્મ આપો. સૂરિએ પણ તે પ્રમાણે ઉપદેશ આપ્યો. તે
સાંભળી સિંદુકુમાર જોડ્યો, હે ભગવન્ ! મહુને પણ આવક ધર્મનો
ઉપદેશ આપો. જેથી હું પણ તેનો સ્વીકાર કરી કૃતાર્થ થાઉં.
બાદ શુર મહારાજે સભાની અંદર વિશેષ પ્રકારે આવક ધર્મ
ઉપદેશ આપ્યો. ત્યારબાદ કેટલાક લોકોએ સમ્યક્ત્વ અને કેટ-
લાકે અભ્યુત્પત્તિદિક્ મહાંતુ કથા વગી સહદેવ સહિત સિંદુ આવકે
સમ્યક્ત્વ પૂર્વક અનર્થ દંડમતનો નિયમ લીધો. પછી શુરે
વિસ્તાર પૂર્વક તેનું વિવેચન કરી કહ્યું કે, પાપનો ઉપદેશ, શસ્ત્ર-
દિકતું હાન, આર્તપ્ધાન અને મલાદિ પ્રમાદથી ચાર પ્રકારે
અનર્થ દંડ થાય છે. તેમજ બહુ સાધનોની તૈયારી, લોભોપલો-
ગની વૃદ્ધિ, બહુ વાચાલતા, કામ ક્રિડા અને કામ જનક વેષ્ટા-
ઓનો અનર્થ દંડ મનધારક ગૃહસ્થ પુરુષોએ સર્વથા ત્યાગ કરવો
જોઈએ. એ પ્રમાણે શુર મુખથી ઉપદેશ સાંભળી સિંદુ અને
સહદેવ બન્ને ભક્તિ સાથે શુરને નમસ્કાર કરી પોતાને ઘેર ગયા
અને તેમ ધર્મની આરાધના કરવા લાગ્યા.

હવે સિંદવણિ પોતાની દુશ્મનમાં વેપાર કરતો હતો,

તેવામાં સુંદર રાગથી મધુર વચન બોલતો
 એકવિટપુરુષ. એક વિટ (ભવાઈઓ) ત્યાં આવ્યો અને
 બોલ્યો કે, શેઠજી ! જુના સડી ગયેલા
 વહિકા (વસ્ત્ર કે કાગળ ઉપર લખેલા લેખ) ખંડના થોકડા
 કાઢો, મ્હારે લેવા છે. સિંહે તે પ્રમાણે થોકડા બતાવ્યા.
 અને તેની કિંમત ઠરાવીને તે પોટલું તેને સોંપી દીધું.
 ત્યારબાદ દરેક વહિકા ખંડને પોતાના કાનના મૂળમાં
 અફલાવી લેયા, પછી તેણે (તે ભાંડે) કહ્યું કે, કેઈ પણ
 વખત આવો કાનને આનંદકારક ચર ચર શબ્દ મ્હારા સાંભ-
 ળવામાં આવ્યો નહોતો આ પ્રમાણે વિટનું વચન સાંભળી ત્યાં
 ઉભેલા વણિક પુત્રો સહિત સિંહ બહુ હસવા લાગ્યો. અને તેની
 કિંમત પણ છોડી દઈ પાન સોપારી આપી તે વિટને વિદાય કર્યો.
 ત્યાર બાદ તે વિટ હંમેશાં સિંહની પાસે આવવા લાગ્યો.
 અને અનેક પ્રકારના વિકારવાળી ચેષ્ટાઓ તેમજ જુકુટી આદી
 અંગો વડે હાસ કરી વિટ વિધાના ચમત્કાર દેખાડીને તે સિંહ
 વિગેરે સર્વે લોકોને ખુશ કરી હસાવતો હતો. પરંતુ તે પ્રસંગ
 સહદેવને બીલકુલ ગમતો નહોતો. વળી વિટના સહવાસથી
 બુદ્ધિનો મંદ એવો તે સિંહ વણિક હમેશાં મુખ નેત્રાદિકના વિકાર
 કરવા લાગ્યો. એટલુંજ નહીં પરંતુ તે વિટનો પણ મ્હોટો ગુર
 થઈ પડ્યો. સહદેવ હંમેશાં તેને બહુ ઠપકો આપે છે તો પણ
 તેનો અનાદર કરી અનેક પ્રકારની કામ ચેષ્ટાઓ વડે યુવતિ જ-
 નોને આનંદ આપવામાં તે પ્રવૃત્ત થયો. અજ્ઞાનતાને લીધે પોતાના
 મિત્રે કહેલા અતિચારને પણ તે ગણતો નથી. હાસ્ય રસમાં ગરક
 થઈ સર્વ લોકોને હસાવે છે. પણ એટલું તે બાજુતો નથી કે
 હાસ્ય કીડા બહુ દુઃખદાયક માય છે.

એક દિવસ કર્ણાટક દેશના કોઈ એક રજપુતની સ્ત્રી વસ્ત્ર

ખરીદવા માટે સિંહ વણિકની દુકાને
સિંહનું મરણ. ગર્ભ, તેના કાથમાં વજ્ર આગીને પોતે
નેત્રાદિકથી કામ વિકારની એટાઓ કરવા
લાગ્યે. ઓ બહુ બદ્ધિ હોવાથી તે તરફ તેનું લક્ષ્ય નહોતું અને
વસ્ત્રની કિંમત કરાવી મોઢે માથું મૂક્ય આપલી હતી તેવામાં
તેની પાછળ તેનો પછી આવ્યો. અને તરતજ સિંહની સર્વ
વિકૃતિ એક બહુ કોપાધમાન ધર્મ ગયે. પછી તેના ગાલ ઉપર તે
રજપુતે તાણીને એક તમાચ મારીને કહ્યું કે રે ! અનાર્થ !
વાળીઓ ધર્મ તું મહારી ઓ આજગ વીટ પુરૂષોથી પણ અધિક
અનેક પ્રકારના કામ વિકારો બતાવી રહ્યો છે ! એમ કહી ફરીથી
મારવા જતો હતો તેટલામાં આસપાસના બીજા વાળીયાઓ વચ્ચે
પડ્યા અને રજપુતના કાથ પકડી લીધા, પછી તેને શાંત કરવા
લાગ્યા હે મહાશય ! હવે સમા કર, કારણકે સતપુરૂષોનું બૂધણ
સમા દોય છે એમ અનેક કાલાવાલા કરી તેનો ક્રોધ શાંત કર્યો,
હવે તીવ્ર તમાચાના આધાતથી પીડા બહુ વધી ગર્ભ તેથી તે
સિંહ કાલુવાર મૂર્છિત ધર્મ પડ્યો રહ્યો. વગી જે તરફ માર પડ્યો
હતો તે આંખનો ડોળો બહાર નીકળી પડ્યો. પછી ચંદનાદિકના
ઉપચાર કરી કંઈક ચેતનમાં આવ્યો. એટલે તેને તેના ઘેર લઈ
મયા. અને બહુ ઉપાય કર્યા, પરંતુ ગાલ વેદનાથી ઘેરાઈ ગયો.
બાદ સહદેવે બહુ ઉપદેશ આપ્યો. ત્યારબાદ સાતમા દિવસે દુઃખ-
તની આલોચના કર્યા વિના સિંહ વણિક મરણ પામી નાગકુમા-
રમાં ઉત્પન્ન થયો, ત્યાંથી નીકળી ઘેર સંસારમાં બહુ દુઃખી થઈ
પરિભ્રમણ કર્યો. વગી સહદેવ નિરંતર નિષ્કલંક મતનું આરાધન
કરી અવસાનમાં સમાધિપૂર્વક કાગ કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં
ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી સ્વર્ગને મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થઈ ચારિત્ર
પાળી કર્મનો લય કરી સમાધિપૂર્વક મોક્ષપદ પામ્યો.

इति तृतीयगुणव्रतद्वितीयातिचारविपाकेसिंहवणिकयानकंसमाप्तम्

પદ્મવણિકૂનીકથા.

તૃતીયમૌખ્યાતિચાર

દાનવાય રાજા બોલ્યો, જગત્પૂજ્ય એવા હે ભગવાન ! તૃતીય ગુણવ્રતમાં ત્રીજા અતિચારનું સ્વરૂપ દૃષ્ટાંત સહિત સાંભળવાની મહેને બહુ મન્છા છે માટે કૃપા કરી નિવેદન કરો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજા ! ત્રીજા ગુણવ્રતને ધારણ કરી જે શ્રાવક વાચાલપણાથી કોઈને મિથ્યા અપવાદ આપે તો તે પશ્ચીમે કે બહુ દુઃખી થાય છે.

પુરિમતાલ નામે નગર છે. વિજયપાળ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. સુંદર ભોગોનું એક સ્થાન-
વિજયપાળ ભૂત અને રૂપમાં રંભાસમાન રંભાનામે તેની મુખ્ય રાણી છે. એક દિવસ વિજય-
 પાળ રાજા હાથી પર બેસી પરિવાર સહિત રાજવાટિકામાં જતો હતો. તેવામાં માર્ગ ઉપર એક શેઠીયાને ત્યાં નવીન ઉલ્લાસ પામતા યૌવનરસથી વ્યાકુળ અને સુંદર રૂપવાળી લક્ષ્મી નામે એક કન્યા તેના જોવામાં આવી, તેથી તેની પર રાજાનું ચિત્ત બહુજ લાગી ગયું. જેથી તેના માતાપિતાની પાસે માગણી કરીને પોતાની મેળે તેને તે પરણ્યો. અને પોતાના અંતઃપુરમાં લાવી તેની સાથે વિલાસ કરવા લાગ્યો. જેથી નગર, અન્ય રાણીઓ કે રાજ્યની પણ તે ચિંતા કરતો નથી. ફક્ત તે લક્ષ્મી રાણી ઉપર અતિ આસક્ત થઈ રાત્રી દિવસ તેની પાસેજ પડી રહે છે. વળી તે સ્ત્રીનાં સ્નેહથી તે એટલો બધો ખેંચાયો છે કે સર્વથા વિવેક શૂન્ય થઈ ગયો જેથી અન્ય સમગ્ર કાર્ય છોડી દીધાં.

ત્યારે મંત્રીઓ કહ્યું કે હે રાજા ! આ પ્રમાણે સ્ત્રીને વશ

ચયેલો સામાન્ય માણસ પણ લોકોમાં નિંદ-

મંત્રીનો ઉપદેશ નીચ થાય છે, તો આંતરિક છ યત્નઓથી

ચેરાયેલા આપના સરખા રાજાઓને તો શું

કહેવું ? વળી જે રાજાઓ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ પુરુષાર-

થને નિતિપૂર્વક સેવે છે તેઓને પુરુષાર્થ ફલદાયક થાય છે.

અન્યથા નિષ્ફલ થાય છે. વળી રાગાંધ પુરુષોથી ગુણો દૂર નાસી

જાય છે તેમજ શાસ્ત્રાર્થ અને ગુરુનો ઉપદેશ પણ અસર કરતો

નથી. તેમજ રાજ્ય-રાષ્ટ્ર, અને ધર્મનો ત્યાગ કરી આ સ્ત્રીમાં

મોહિત થઈ ત્હમે હમ્મેશાં તેમાં પ્રવૃત્ત થયાં છો, તે આપની

મોટી ભૂલ થઈ છે. રાજા બોલ્યો, હે મંત્રી ! મહારી પાસે ત્હારે

કંઈપણ વધારે બોલવું નહીં, આ રાજ્ય મ્હેં તને સોંપ્યું છે.

તેથી તેનું સંરક્ષણ ત્હારેજ કરવું. વળી જ્યાં સુધી આ મુગાક્ષી

મહારી દષ્ટિગોચર છે. ત્યાં સુધીજ મહારૂં જીવિત પણ સમજવું,

તો પછી મારે રાજ્યાદિકનું શું પ્રયોજન છે ?

અહો ! જુઓ તો ખરા ? આ રાજા સ્નેહપાશથી કેવો

બંધાયો છે ? તેને પોતાના આત્માનું પણ

લક્ષ્મીનું મરણ. જ્ઞાન નથી. અહો ? નિર્લજ્જ થઈ આ

પ્રમાણે બીજો કોણ બોલી શકે ? જ્યેમ

મંત્રી ચિંતવતો હતો તેવામાં તેજ રાત્રીના પરાંદમાં લક્ષ્મી

રાણીને વાસિતવમન થયું. તે જોઈ રાજા બહુ ગભરાઈ ગયો.

દેવીને બોલાવ્યા, વેલ લોકોએ અનેક પ્રકારના ઉપચારો કર્યા.

પરંતુ દેવગતિને લીધે તે સર્વ નિષ્ફલ થયા. જ્યેમ કરતાં સૂર્યોદય

થયો કે તરતજ દેવીના પ્રાણ છુટી ગયા. તે જોઈ રાજાનું ધૈર્ય

છુટી ગયું અને મૂર્છિત થઈ પૃથ્વી પર પડ્યો. તેટલામાં તેને

પરિજન એકઠો થઈ ગયો. અને ઠાઠ સમાન ચેદા શૂન્ય રાજાને

જોઈ ચંદનાદિક શીતલ ઉપચાર કરીને સચેતન કર્યા.

પછી તે રાજા બહુ પોકાર કરી વિલાપ કરવા લાગ્યો, હા !
 લક્ષ્મી દેવિ ! હરેક કાર્યમાં તું બહુ દક્ષ
 નૃપવિલાપ. હતી છતાં મ્હને પ્રત્યુત્તર કેમ આપતી
 નથી ! હે મૃગાક્ષી ? મ્હારો કંઈપણ અપ-
 રાધ થયો હોય તો ક્ષમા કર ? પૂર્ણ ચંદ્ર સમાન મુખવાળી હે
 મૃતનુ ! મ્હારી ઉપર તું કેમ રૂદ્ધ થઈ છે ? આ પ્રમાણે વિલાપ
 કરતો રાજા તે સ્ત્રીનું પડખું ફાળુમાત્ર પણ છોડતો નથી. તેમજ
 અસપાળી પણ લેતો નથી. તેમજ બીજા કોઈને તે મઠકાની
 પાસે જવા દેતો પણ નથી. પછી મંત્રીએ કહ્યું હે સ્વામિન ! આ
 રાણી મરી ગઈ છે. માટે હવે શોક કરવો વૃથા છે. અને આપ
 અહીંથી ઉઠો તો અમે એને સ્મરણમાં લઈ જઈ અગ્નિ સંસ્કાર
 કરાવીએ. તે સાંભળી રાજા ક્રોધાતુર થઈ ગયો અને બોલ્યો કે,
 પોતાના પુત્ર પ્રપૌત્રાદિક સહિત તું ત્હારા દેહનો સંસ્કાર કરાવ.
 મ્હારી પ્રાણપ્રિયા તો કરોડ વર્ષ સુધી જીવશે. વળી આ સ્ત્રી
 સંબંધી ખરાબ તથા અશુભ વચન મ્હારી આગળ જે કોઈ
 બોલશે તે પુરૂષ જરૂર મરણને આધીન થશે ! આ પ્રમાણે રાજાનો
 નિશ્ચય જાણી મંત્રીએ કોઈપણ ઉપાયથી રાજાની દૃષ્ટિને છેતરી
 શુભ રીતે પોતાના મુલકો પાસે તે રાણીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર
 કરાવ્યો. ત્યારબાદ તે જાને નહીં જોવાથી રાજા પોકેપોક મૂકી
 બહુ રોવા લાગ્યો, અને વિલાપ કરતો બોલ્યો કે, મારી સ્ત્રીને
 બ્યારે જોઈશ ત્યારેજ હું ભોજન કરીશ. વળી મ્હારી રાણીને
 અહીંથી જે કોઈ લઈ ગયો હશે તેનું માયા વિના હું ભોજન કરવાનો
 નથી. એ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી તે રાજાએ દશ દિવસ વ્યતીત કર્યા.
 મંત્રીએ કોઈક પુરૂષને શીખરાડી રાજાની પાસે મોકલ્યો.
 તે પુરૂષ પણ રાજા પાસે ગયો અને મંત્રીના
 મંત્રીની ચુક્રિ કહ્યા પ્રમાણે બોલ્યો. હે નરેન્દ્ર ! આપની
 સ્ત્રીના સમાચાર હું જાણું છું. તેથી આપને

વધામણી આપવા માટે હું અહીં આગ્યો છું. રાજા બોલ્યો,
હાલમાં મહારી પ્રાણપ્રિયા ક્યાં છે ? પુરુષ બોલ્યો, હે નાથ !
હાલમાં લક્ષ્મી દેવી સ્વર્ગલોકમાં મુરેંદ્રની પાસે આનંદપૂર્વક
વિલાસ કરે છે. વળી આપને સંદેશો કહેવા માટે તેણીએજ મહને
મોકલ્યો છે. હે સ્વામિન ! મનુષ્યલોકમાં વાસ કરવા ઉચિત નથી,
કારણકે મનુષ્યલોક બહુ દુર્ગંધમય તેમજ જન્મ, જરા, વ્યાધિ
અને મરણાદિક દુઃખોથી વ્યાકુલ છે. વળી સ્વર્ગલોકમાં દુર્ગંધ
વિગેરેનું કાર્પણ્ય પ્રકારે દુઃખ નથી. અને તે બહુ સુંદર છે. માટે હે
નાથ ! જો મહારો સાથે આપને કામ હોય તો જલદી તમ્હારે
અહીં આવવું. રાજા બોલ્યો, હે મુલગ ! હું સ્વર્ગનો માર્ગ મહને
બતાવ. જેથી મહારી પ્રાણપ્રિયાનું સુંદર મુખકમળ જોઈ હું કૃતાર્થ
થાઉં. પુરુષ બોલ્યો, હે નરેંદ્ર ! એકદમ આપણે ત્યાં જવું ઠીક નહીં.
હાલમાં તો આપ સ્નાન કરી ભોજન કરો; ઉત્તમ પોષાક પહેરો,
રાજ્ય, દેશ અને કૌશ્ય વિગેરેની સંભાળ કરો, તેમ ધર્મસેવન
કરી આનંદરસ ભોગવો, તેટલામાં હું રાણી પાસે જઈ તમ્હારા
આગમનની વાર્તા સંભળાવું એમ કહી તે વિદાય થયો. ત્યાર-
બાદ તે પુરુષના વચન પર વિશ્વાસ રાખી રાજા ભોજનાદિક સર્વ-
કાર્ય કરે છે. અહીંઆ આશ્ચર્ય માત્ર એટલુંજ છે કે બહુ વૈભવ-
વાળો, ણુદ્ધિમાન, દક્ષ તેમજ પૃથ્વીનો પતિ એવો પણ આ
રાજા અત્યંત રાગરૂપી બ્રહ્મવટે ઘેરાયેલો હોવાથી અસત્યને પણ
સત્ય તરીકે જાણે છે. ત્યારબાદ સીના વિરહથી આકાંત થઈ
હૃદયમાં તે પુરુષને આવવાની વાટ જોયા કરે છે. પછી તે પુરુષ
પણ ઘણો સમય વ્યતીત કરી ફરીથી રાજા પાસે આગ્યો. અને
કંપવૃક્ષના ફળો સમાન સ્વાદિષ્ટ નારંગી ફળોની ભેટ મૂકી
નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે નરેંદ્ર ! સ્વર્ગમાંથી દેવીએ આપના માટે
આ ફળ મોકલ્યાં છે અને વિરોધમાં એક સંદેશો કહ્યો છે કે રાજા

પાસેથી મહારા માટે એક સુંદર અલંકાર લાવજે. જેથી હું સર્વ દેવાંગનાઓમાં અધિક અલંકારવાળી શોભાપાત્ર ગણાઉં.

રાજાએ તત્કાલ મંત્રીઓને બોલાવી હુકમ કર્યો કે, રાણીના કદ્દા પ્રમાણે આ સંદેશહારક પુરૂષને જલ-રાજાનો હુકમ. દી આભૂષણ આપો ! મંત્રીઓએ વિચાર કરી રાજાના દેખતાં સુંદર અલંકાર આપી ત્યાંથી તેને વિદાય કર્યો. ત્યારબાદ તેને પકડીને કેટલાક દિવસ સુધી મંત્રીઓએ પોતાના લંકારમાં ગુપ્ત રાખ્યો. ફરીથી પણ તેવીજ રીતે તે પુરૂષ કંઈક આભરણાદિક લઈ જાય છે અને પાછો આવે છે એમ રાજાનો વખત ગુમાવે છે. હવે આ વૃત્તાંત કોઈક ધુર્તના જાણવામાં આવ્યું અને તેણે જાણ્યું કે ધન મેળવવાનો આ ઉપાય બહુ સારો છે. આવો ઘાટ ફરીથી મળવો હુલ્લે છે. એમ સમજી લોજપત્રના આકારે એક સોનાનું પત્ર બનાવરાવ્યું, તેમાં અક્ષર કોતરીને સુગંધમય કસ્તૂરીના રસથી તેઓ ભરી કાઢ્યા. પછી લેખની માફક ગુપ્ત લખેલી રાજા પાસે જઈને તેણે કહ્યું કે, હું લેખવાહક છું અને સ્વર્ગમાંથી લક્ષ્મી રાણીએ મહેને મોકલ્યો છે. તે સાંભળી રાજા બહુ ખુશી થયો, અને તે લેખ પોતાના હાથમાં લઈ વિચાર કરવા લાગ્યો. જરૂર આ સ્વર્ગનું લોજપત્ર છે. વળી શાહી પણ મર્ત્યલોકની નથી. એમ નક્કી કરી તે બોલ્યો, મહારી પ્રાણપ્રિયા સુખી છે ? લેખવાહક બોલ્યો, હે નરેશ્વર ! સ્વર્ગલોકમાં દેવીને આનંદ હોય એમાં શું આશ્ચર્ય ? ત્યારબાદ રાજાએ લેખને ખુલ્લો કર્યો અને વાંચવાનો પ્રારંભ કર્યો....સ્વસ્તિ શ્રી પુરિમતાલ નગરમાં મહારાજાધિરાજ શ્રી વિજયપાલ નરેન્દ્રના ચરણારવિંદમાં પ્રણામ કરી સ્વર્ગમાંથી લક્ષ્મી નામે મહારાણી સ્નેહપૂર્વક જણાવે છે કે, અહીં કુશલ છે. આપનું કુશળ ઈચ્છીએ છીએ, વળી વિશેષ

કારણ એ છે કે હું નાથ ! આપ નિરંતર મહારા હૃદયમાં વાસ કરી રહ્યા છો. માટે તેના ભારને લીધે બધું ભરાઈ ગયેલી. હોઈ તેવી સ્થિતિમાં હું રહી છું. પરંતુ આપના સમાગમની ધાત્રી ઉઠકંઠા છે પણ ફર હોવાને લીધે આવવા માટે અશક્ત છું. માટે કૃપા કરી આપના દેહવડે પવિત્ર થયેલા સર્વ અલંકારો મહારા માટે મોકલી દેશો. આપના પ્રસાદ વિના દેવાંગનાઓમાં મહુને બહુ લજ્જા આવે છે. તેમજ અલંકારના અભાવથી મહારી અવગણના થાય છે. માટે મહીને અથવા પંદર દિવસે જેવા તેવા પણ વસાહિક અલંકારો મોકલતા રહેવું. આ વૃદ્ધ પુરૂષ બહુ લાયક ॥ માટે તેની સાથે ખાનગી કુશળ વાર્તા પણ મોકલવા કૃપા કરશે.

રાજાએ તરતજ મંત્રીવર્ગને બોલાવીને આજ્ઞા કરી કે, આ પુરૂષની સાથે મહારાં ઉત્તમ વસ્ત્ર, આભૂષણ પદ્મવણિકા. અને કુંકુમાદિક દરેક સાર વસ્તુઓ રાણી માટે સ્વર્ગમાં મોકલી આપો. કારણકે લેખહારકનું લક્ષમૂલ્ય, લેખનું કોટીધન અને દ્રષ્ટિનું સો કોટી મૂલ્ય થાય છે, પણ પ્રિયનાં વચન તો અમૂલ્ય છે. આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સ્વીકારી મંત્રીઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે, આ કાર્ય બગડી ગયું. હવે આપણા હાથમાં રહ્યું નહીં. પછી તેઓએ વિચાર કરી રાજાને જણાવ્યું કે, આ પુરૂષ સ્વર્ગમાં કેવી રીતે જશે ? રાજા બોલ્યો, જેવી રીતે આવ્યો. હતો તેવી રીતે જશે. મંત્રીઓ બોલ્યા, અહીં તો દેવીના પ્રભાવથી તે આવ્યો હતો. દરીયા રાજા બોલ્યો, જેમ પ્રથમ આવેલો પુરૂષ ગયો હતો તેજ પ્રમાણે આ પણ જશે. એમાં વધારે વિચારનું કંઈ પ્રયોજન નથી. મંત્રીઓ બોલ્યા, મહારાજ ! પ્રથમ પુરૂષ તો અગ્નિમાં બગીને સ્વર્ગે ગયો હતો. રાજા બોલ્યો, એને પણ તેવી રીતે

મોકલો. પછી મંત્રી લોકો કાઢની ચિતા સળગાવી તે વૃદ્ધને પકડી ચિતા તરફ લઈ જતા હતા તેવામાં ત્યાં બાર વ્રતધારી અને બહુ વાચાલ એવો પદ્મ નામે એક વલ્લિ રહેતો હતો તેણે રાજા પાસે જઈને કહ્યું કે, હે નરાધીશ ! આ બહુ વૃદ્ધ છે, તેમજ બહુ સંદેશાઓથી ભારે થઈ ગયો છે. માટે ઘરડો માણસ સ્વર્ગે નહીં જઈ શકે, તેથી કોઈક યુવાન પુરૂષને મોકલો તો બહુ સારું. મંત્રીઓ બોલ્યા, હે દેવ ! આ પુરૂષજ મોકલવા લાયક છે. કારણકે ઉત્તર આપવામાં બહુ કુશળ છે. તેમજ તરૂણ હોવાથી ચાલવામાં ઉતાવળો અને બોલવામાં વાચાળ પણ ઠીક છે. એના જેવો બીજો મળવો મુશ્કેલ છે. માટે દેવી પાસે એનેજ મોકલો. રાજાએ કહ્યું. ઠીક, ત્યારે એમ કરો. ત્યારબાદ મંત્રીઓ તેને બાંધીને બહાર લઈ જતા હતા તેવામાં તેનો વિદાય સાંભળી તેના કુટુંબિઓ ત્યાં આવ્યા અને પૂછવા લાગ્યા કે ભાઈઓ ! શામાટે એને બાંધ્યો છે ? શું કઈ અપરાધ કર્યો છે ? તેઓ બોલ્યા પોતાના વાચાલતાના દોષથી એની આ દશા આવી છે બીજો કોઈ પણ અપરાધ નથી. તમ્હારે પણ પોતાના મુખનું રક્ષણ કરવા સાવધાન રહેવું. કારણ કે વાચાલતાને લીધે અનર્થદંડના પાત્ર ન થવું પડે. પછી તેના કુટુંબિઓએ મંત્રીઓની પાસે ઘણી આજીજી કરી બહુ મહેનતે પદ્મને છોડાવ્યો. મંત્રીઓએ પણ દયા લાવીને તેને મુક્ત કર્યો. તેમજ પ્રથમ પુરૂષને પણ શિક્ષા આપી કે ફરીથી આ કાર્ય ત્હારે કરવું નહીં.

એક દિવસ રાજાએ મંત્રીઓને કહ્યું કે, કોઈ પણ પ્રકારે સ્વર્ગમાંથી દેવીને અહીં લાવો તો ઠીક.
 કૃત્તિમદેવીનો કારણ કે તેના વિરહથી હું બહુ દુઃખી
 સમાગમ. થાઉં છું. મંત્રીલોકોએ વિચાર ગોઠવીને
 કમલશ્રી નામે સુંદર રૂપવતી અને તરૂણ

વચની એક સ્ત્રીને બોલાવી. રાજાના અલંકાર પહેરાવ્યા તેમજ
 સુસ્તિપૂર્વક શિખામણ આપીને તેને નગરની બહાર ઉદ્યાનમાં
 રાખી. ત્યારબાદ રાજાને સમાચાર આપ્યા કે આને દેવીને
 બોલાવવા માટે ઇંદ્ર પાસે એક પુરુષ મોકલ્યો છે તે કાલે આવશે.
 બીજે દિવસે તે પુરુષ રાજા પાસે જઈને બોલ્યો કે રાજા !
 આપને વધામણી બાપું છું કે મહારાણી ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે.
 તે સાંભળી રાજા બહુ ખુશી થયો અને પોતાના શરીરે પારણ
 કરેલાં આભૂષણો વધાપકને આપી દીધાં. પછી મ્હોટા આડંબર
 સાથે પરિજન સહિત રાજા તેના સ્કામો ગયો. દેવીને જોઈ
 રાજાનું હૃદય હર્ષથી ભરાઈ ગયું. અને બોલ્યો કે મંત્રી !
 આજુત રૂપની શોભાવડે દેવીનો સ્વર્ગવાસ સત્ય થયો.
 પ્રથમ તો દેવીની આકૃતિ ક્યામ હતી, તેમજ કાન વિક-
 રાલ, દાંત લાંબા અને વિષમ હતાં, વળી મ્હોટા જોઠ અને
 નાક ચીપટું હતું. પરંતુ હાલમાં તો સુંદર રૂપવતી દેખાય છે.
 મંત્રીઓ બોલ્યા, રાજાધિરાજ ! આમાં કેઈ પ્રકારની જાંતિ કરવી
 નહીં. સ્વર્ગમાં હરમેશાં અમૃત રસનું લોજન કરવાથી આ દેવી
 આવા રૂપવાળી થઈ છે. તેમજ પ્રસન્ન થયેલા મુશધિપે દેવીનાં
 દરેક અંગ પણ સુંદર બનાવ્યાં છે. હે મહારાજ ! વળી આપના
 આગ્રહને લીધે દેવીને અહીં મોકલી છે. ત્યારબાદ રાજા પ્રસન્ન
 થઈ પોતાના ગર્જેદ્રના અર્ધાસન ઉપર તે દેવીને બેસારી બારે
 કાઠથી પોતાના મંદિરમાં આવ્યો. અને તે કમળશ્રી સાથે બહુ
 પ્રેમને લીધે સદોદિત વિષય લોગ લોગવે છે. તેમજ સ્વર્ગ
 સંબંધી વાર્તાઓ તેને પુછે છે, કમળશ્રી પણ મંત્રીના શિક્ષણ
 પ્રમાણે પ્રત્યુત્તર સારી રીતે આપે છે. અને સમય વ્યતીત કરે છે.
 માટે, હે બલ્ય પ્રાણીઓ ! વિષય સગનો સર્વથા ત્યાગ કરો.

કારણ કે જે રાજાને હીધે મહિરાપાનથી મત્ત થયેલા મનુષ્યની માફક કાર્ય અને અકાર્યનું કંઈ પણ જ્ઞાન રહેતું નથી. એમ જાણી આવક જનોએ પ્રયત્ન પૂર્વક અસત્ય વચનનો પણ ત્યાગ કરવો. અને વાચાળપણથી અયોગ્ય બાબતો પણ કરવું નહીં. વળી વિવેકરહિત વચન જોલવાથી પશ્ચાત્તી માફક આ લોકમાં પણ બહુ દુઃખી થવાય છે. તેમજ તેઓ પરલોકમાં જરૂર નરક ગતિ પામે છે. માટે વાચાળતાનો ત્યાગ કરી હૃમ્મેશાં મધુર અને સુખિન પૂર્વક નિરવજ બાબા જોલવી. જેથી સંસાર સમુદ્ર સુખેથી પરી શકાય.

॥ इति तृतीयगुणव्रते मौख्यातिचारविपाकेष्वमकथानकंसमाप्तम् ॥

— ❧ —

દુર્લભવર્ણિકનીકથા.

— — —

અનુર્થઅધિકરાગાતિચાર.

જાનવીર્ય રાજાએ ફરીથી પ્રશ્ન કર્યો. પરમ ઉપદ્રારી એવા હિ જગવત્ ? હવે ત્રીજા ગુણવ્રતમાં આવે. અતિચાર કેવા રીતે સમજવો ? તેનું લક્ષણ હયાંત સહિત કહે. શ્રી સુધર્મ પ્રજા જોવા હિ જગવીશ ? જે પ્રાણી ઘડી, ખાણીઓ, સાંભરું વિગેરે હરિત સ્વદનો જ્યાંમદ નિર્વાં ફરી રાખે છે તે દુર્લભ વર્ણિકની જેને નરકરૂઢિ દુઃખ જાગવે છે.

સુધર્મ અને દુર્લભવર્ણિકની સુધર્મચાર્ય બહુ વિવેક નિરવજ મંદરા ઉપદેશવડે બહુકુલ મોટે

દુર્લભવર્ણિક.

પરવક્તા હિ હવર્ણ સહિત, પાટલીપુત્ર નામે નગર છે. તેનાં છઠ્ઠવચાવડી રક્ષા કરવામાં

જાત એવે વિવેક નામે એકી છે. તેમજ હિંમત નેરકવ્રતે

પ્રદુષ્ટ કરનાર લક્ષ્મી સમાન પદ્મથી નામે તેની ઝી છે. ફર્લ નામે તેમને એક પુત્ર છે. વળી નામ પ્રમાણે તેનામાં શુભ છે. તેથી તેને મુગુરનો સમાગમ બહુજ ફર્લ થયો. અનુક્રમે તે યૌવન અવસ્થા પામ્યો. એક દિવસ જોઈ, નાક અને કાન જેના કાપેલા હતા તેવા એક જુગારીની સાથે તે જુગાર રમવા ગયો. ત્યાં જુગારની અંદર ફર્લે પાંચસો સોનેવાની છત મેગવી. તેથી તે જુગારીએ સ્મયનમાં જઈ પાંચસો સોનેવા લાવી ફર્લને આપ્યા; એટલે તેણે જુગારીને પૂછ્યું. આ ધન તું કોની પાસેથી લાવ્યો છે ? શું સ્મયનમાંથી લાવ્યો છે ? જુગારી જોડ્યો ત્હારે તેનું શું કામ છે ? તું ત્હારું દ્રવ્ય ગણી લે. ફર્લે વિચાર કર્યો કે જરૂર કોઈ ભૂત, પ્રેત કે સિદ્ધ પુરૂષે પ્રસન્ન થઈ આ ધન એને આપેલું છે. એમ બાળી ફર્લે તેને કહ્યું. આ દ્રવ્ય તું જ લઈ લે, પરંતુ આ દ્રવ્યનો આપનાર કોણ છે તે તું મ્હને સ્પષ્ટ રીતે જણાવ. જુગારી જોડ્યો હાલમાં તો તે ધ્યાનમાં બેઠો છે. બલે ધ્યાનમાં બેઠો હોય પરંતુ મ્હને બતાવ. એમ ફર્લના બહુ આશ્ચર્યથી જુગારી તેને સાથે લઈ સ્મયનમાં ગયો અને ત્યાં ધ્યાનમાં બેઠેલા એવા એક મુનિ મહાત્મા બતાવ્યા, પછી ફર્લ અને જુગારીએ નમસ્કાર કર્યો. ત્યારબાદ મુનીંદ્ર ધ્યાનમાં હોવાથી બન્ને જણ પોત પોતાના ઘેર ગયા.

હવે વૃષ્ણને લીધે દરરોજ ફર્લ તે મુનિને નમસ્કાર કરવા જાય છે. અને જે પ્રહર સુધી ત્યાં બેસીને મુનિનો ઉપદેશ. તેમની ચેષ્ટા જુએ છે. પછી એક દિવસ મુનિ જોડ્યા હે સોમ્ય ? ત્રદાપૂર્વક ધર્મની આરાધના કર. ફર્લ જોડ્યો હે મુનીન્દ્ર ? આપના ચરણ કમલની સેવાથી અધિક ઉત્તમ બીજો કયો ધર્મ છે ? પરંતુ કૃપા કરી છિન્ન અંગવાળા જુગારીની માફક મ્હારી ઉપર પ્રસન્ન થાઓ. ત્યાર

બાદ મુનિ બોલ્યા. હે મહાભાગ ? તે જુગારીએ તને છેતર્યો છે. મહેં તહેને કંઈ પણ આપ્યું નથી. પરંતુ મહારા ચારિત્રવ્રતનું તે કારણ થયો છે. હુલ્લે બોલ્યો હે મુનીંદ્ર ? આપના વ્રત ગ્રહણમાં તે કેવી રીતે કારણ ભૂત થયો ? તે કૃપા કરી મહને કહેા.

મુનાંદ્ર બોલ્યા હે હુલ્લે ? આ નગરની અંદર સાગરદત્ત

નામે બહુ ધનવાન શ્રેષ્ઠી છે. વળી હસ્તમેશાં

સાગરદત્તશ્રેષ્ઠી. દ્રવ્યનું રક્ષણ તથા સંપાદન કરવામાં તે

ઘણો દક્ષ છે. તેને શોભટ નામે એક પુત્ર

છે. એક દિવસ શ્રેષ્ઠી પોતાના પુત્ર સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો,

હે વત્સ ? આ લક્ષ્મી મહેં બહુ કષ્ટથી મેળવી છે. તે વાત તું પણ

જાણે છે. માટે ધરથી બહાર દૂર સ્થળે કોઈ પણ ઠેકાણે પૃથ્વીમાં

દાટીને આ લક્ષ્મીનું આપણે બરોબર સંરક્ષણ કરવું જોઈએ. જો

તેને ઘરમાં રાખીશું તો સર્વ લોકોને સ્વાધીન થઈ વિખરાઈ જશે.

તેથી સ્મશાન ભૂમિમાં જઈ કોઈ પણ એકાંત સ્થલમાં તેને દાટી

દઈએ. જેથી આપત્ કાલમાં આપણને આ લક્ષ્મી સહાયકારક

થાય. એમ ગુપ્ત વિચાર કરી પુત્રને લઈ સાગરદત્ત સ્મશાનભૂમિમાં

ગયો. પછી કોઈ ન દેખે તેવી રીતે એકાંતમાં ઉંડા ખાડા ખોદી દ્ર-

વ્યથી ભરેલા કલશ તે ખાડાની અંદર દાટી દીધા. અને ઉપર માટી

પૂરી કોઈ ન જાણે તેવી રીતે સરખું કરી દીધું. ત્યારબાદ સાગરદત્ત

બોલ્યો હે પુત્ર ? સર્વ દિશાઓમાં બરોબર તપાસ કર. કોઈએ આ

કાર્ય જોયું તો નથી ? પુત્ર બોલ્યો હે તાત ? આપ ડાહ્યા થઈ આમ

કેમ બોલો છો ? અતિ ભયંકર સ્મશાનભૂમિમાં અહીં રાત્રિએ

કોણ આવે ? સાગરદત્ત બોલ્યો હે પુત્ર ? પરંતુ ચોક્કસ તપાસ

કરવામાં શી હરકત છે ? ત્યારબાદ શોભટે ત્યાંથી નીકળીને

તપાસ કર્યો તો મુઝદાની માફક અચેતન થઈ માર્ગમાં પડેલો

એક કાર્પટિક તેના જોવામાં આવ્યો. અને તે ધૂર્ત શ્વાસ રોધીને

તે દ્રવ્યસ્થાન જોતો હતો. તેથી તેણે પિતા પાસે જઈ કહ્યું કે કોઈક કાર્પટિક મહાની માફક ત્યાં પડેલો છે. શ્રેષ્ઠી બોલ્યો દ્રવ્યના લોભથી શ્વાસ રોધીને મહાની માફ તે પડ્યો હશે, માટે એનું કોઈ પણ અંગ છરીથી તું કાપી લાવ. એ પ્રમાણે પિતાની આજ્ઞા લઈ ચોભટ કાર્પટિકની પાસે ગયો અને તેના કાન કાપી લાવીને પિતાને બતાવ્યો. ફરીથી પિતાએ કહ્યું કે તેના બીજા કાન કાપી લાવ, કારણ કે ધર્ત માણસ દુઃખથી ડરતા નથી. પછી તે બીજા કાન કાપી લાવ્યો, તોપણ તે મહાની સ્થિતિમાં પડ્યો રહ્યો. પછી તેના પિતાએ કહ્યું કે બરોબર પરીક્ષા માટે તેનાં બીજાં પણ અંગ કાપવાં જોઈએ. ત્યારબાદ ચોભટ ત્યાં ગયો અને ચોક્કસ સહિત તેનું નાક પણ કાપી લીધું; પરંતુ દ્રવ્યના લોભથી તેણે તે સર્વ દુઃખ સહન કર્યું. અહો ? દ્રવ્ય માટે પ્રાણીઓ કેવાં દુઃખ સહન કરે છે. કુનીયામાં કોઈ પણ એનું દુઃખ નહી હોય કે જે ધન માટે સહન નહીં કરાતું હોય. વળી દ્રવ્યના લોભથી મૂઠ પુરવો પોતાનું જીવિત પણ ગણુતા નથી. તો અંગ ઉદનની તો શી ગણુતરી ? ત્યાર પછી કાર્પટિકને મરેલો સમજી સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી પુત્ર સહિત પોતાને ઘેર ગયો.

પછી કાર્પટિક ઘટ ઉભો થઈને તે હાંટેલું ધન ત્યાંથી કાઢી લઈ બીજા ઠેકાણે ગોપની લીધું. કાર્પટિકનું કષ્ટ. વળી તેમાંથી કેટલુંક દ્રવ્ય પોતાને વાપરવા માટે સાથે લઈ નગરમાં ગયો. અને ખાસ પોતાને માટે વસ્ત્ર, પાત્ર, ખૂપ, કપુર અને મુખવાસાદિક જે જોઈએ તે લીધું. વળી સૂક્ષ્મ વસ્ત્રવટે લપેટીને ચોક્કસ, નાક, અને કાનનો દેખાવ સાબની માફક કરીને વેશ્યાઓને ત્યાં વિલાસ કરવા લાગ્યો. એમ કરતાં એક દિવસ તે કાર્પટિક બીજાની કરવા માટે કાળ, મિથાસ, ધેનર, પુરી, વડાં અને ખાખાં

વિગેરે ઉત્તમ પદાર્થો લઈ ઉદ્યાનમાં ગયો. તેમજ પોતાની સાથે નગરના સર્વ ગાયકોને પણ બોલાવી ગયો, ત્યાં જઈ બહુ આનંદ પૂર્વક ઉત્તમ વસ્ત્ર, ભોજનાદિક વડે સર્વ લોકોને સંતુષ્ટ કર્યા. યાત્રક, અનાથાદિકને પણ ઈચ્છા પ્રમાણે ખુશી કર્યા. તેથી તેઓ પણ પ્રસન્ન થઈ કહ્યું રાજા સમાન દાની તરીકે તેનું વર્ણન કરવા લાગ્યા.

ત્યારબાદ તે કાર્પટિકની લોકમાં બહુ પ્રસિદ્ધિ થઈ. તે વાત

સાગરદત્તનો
પશ્ચાત્તાપ.

સાગરદત્તના જાણવામાં આવી. કે તરતજ તેને સંદેહ થયો કે મારું ધન તો તે સ્થાનમાંથી એણે નહીં લીધું હોય ? વળી તેમ પણ બનવા જેવો સંભવ છે. કારણકે તે

વખતે તે કાર્પટિક શ્વાસ રોકીને પડ્યો હતો. એમ વિચાર કરતો સાગરદત્ત તે ધૂત્તને જોવા માટે ત્યાં ગયો. કુંકુમ ચંદનના લેપથી પિંજરવર્ણવાળો, વેશ્યાઓના સમાગમમાં પડેલો, અને નાક, કાન તથા ઓષ્ટને વસ્ત્રવડે જોણે ગુપ્ત રાખેલા છે એવા તે કાર્પટિકને જોઈ પોતે ચિંતવવા લાગ્યો કે, જે ધન દુઃખથી મેળવવામાં આવે છે, તે દુઃખથીજ લોગવાય છે. અને તે ચોર ચરદાઓને લોગ્ય થઈ પડે છે. એમ વિચાર કરી શ્રેષ્ઠી સ્મશાનમાં ગયો. અને દ્રવ્ય રહિત ખાડાઓ જોઈ બહુ વિભાપ કરવા લાગ્યો. હા દેવ ! મહેં કેમ દિવસ દુરાચાર સંચ્યો નથી, છતાં મદ પુન્યવાળા મહારા ધનનો નાશ ગ્રાપ્ય થયો ? વળી જે ધર્મ માર્ગના આ દ્રવ્ય વાપર્યું હતા તો આ સ્થિતિ આવતી નહીં તેમ પ્રમાણે શાસ્ત્રમ. પણ કહ્યું છે કે—

દાનં મોગોનાશ—સ્મિત્રોગતયો ભવન્તિ વિતત્તમ્ય ।

યો ન દદાતિ ન મૃદ્ધક્તે. તમ્ય નૃતીયા ગતિર્ભવતિ ॥

અર્થ—“ દાન, દે.ગ અને નાશ એમ દ્રવ્યની ત્રણ પ્રકારની

ગતિ હોય છે." તેમાં જે દાન આપતો નથી, તેમજ પોતે ઉપ-
લોગ કરતો નથી તેના દ્રવ્યની ત્રીછ ગતિ એટલે નાથ માય
છે. માટે મ્હેં દાનમાર્ગે કંઈપણ વાપર્યું નહીં, તેમજ પોતેપણ
લોગ વિલાસ કર્યો નહીં, તેથી છેવટે મ્હારી સર્વ લક્ષ્મીને
વિનાશ થઇ ગયો, હવે મુજસભામાં જઈ રાજાને સંભળાવું
અને જો તે મુર્તના પાસેથી મ્હારી લક્ષ્મી પાછી અપાવે તો ઠીક.

જે પ્રમાણે વિચાર કરી ઘેણી ન્યાયમંદિરમાં ગયો અને વિન-
તિપૂર્વક કહ્યું કે હે રાજાધિરાજ ! આપના
દ્રવ્યની ફરીયાદ. નમરના ઉદાનમાં જે પુરૂષ અનેક પ્રકારના
વિલાસ લોગવે છે તે નહીં ચાર છે. કારણ
કે પ્રથમ મ્હેં સ્મશાનમાં પુષ્કળ ધન દાટ્યું હતું, તે કાઢી
લીધે સમસ્ત વૈભવવટે તે મુર્ત આનંદ કરે છે. તે વાત સત્ય
છે. જે પ્રમાણે ઘેણીનું વચન સાંભળી રાજાએ તરતજ કોટવાળને
હુકમ કર્યો કે જલ્દી તે મુર્તને બાંધી મ્હારી આગળ હાજર
કરો. તે સાંભળી તરતજ મુઠાટો સાથે કોટવાળ નગર બહાર
નીકળી પડ્યો અને તપાસ કરી તેને બાંધીને રાજાની આગળ
હાજર કર્યો. ચાર બોલ્યો, હે રાજા ! મ્હારો શો અપરાધ ?
રાજા બોલ્યો, આ સાગરદત્તનો નિધાન તું ચોરી લીધો છે.
ચાર બોલ્યો, હે નરાધીશ ! એણે મ્હારી પાસેથી કંઈપણ વસ્તુ
લીધેલી છે તે જો મ્હને પાછી આપે તો હું તેનું સર્વ ધન
પાછું આપવા તૈયાર છું. રાજાએ થોડ તરફ દષ્ટિ કરી કે તરતજ
તે બોલ્યો, હે રાજા ! મ્હેં તેની પાસેથી કંઈપણ લીધું નથી.
વળી ચારની પાસે લેવા જેવું પણ શું હોય ? તે સાંભળી ચાર
બોલ્યો, હે રાજા ! બહુ પરિશ્રમને લીધે થાકીને સ્મશાનની પાસે
ભરનિદ્રામાં હું સુઈ રહ્યો હતો. તેવામાં ત્યાં આવી એણે મ્હારા
દાન, નાક અને ઝોઘ-કાપી લીધા છે. તે મ્હને પાછા આપીને

મુશીથી તેનું દ્રવ્ય લઇ જાય. આ પ્રમાણે ચોરનું વચન સાંભળી સાગરદત્ત ગભરાઈ ગયો. રાજાએ ચુકાદો આપ્યો કે હે શ્રેષ્ઠી ! ત્યારે એનાં શ્રવણાદિક અંગ પાછાં આપશે ત્યારે તમને તમારું દ્રવ્ય મળશે. એમ સમજાવી જાનને વિદાય કર્યાં.

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી થેર ગયો અને પોતાને વૈરાગ્ય ભાવના પ્રગટ થવાથી પોતાના પુત્રને ઉપદેશ આપ-
વૈરાગ્યભાવના. વા માંડ્યો કે, હે વત્સ ! જેમ આ લોકમાં
ક્ષણમાત્રમાં ચાલી ગઈ, તેમજ આ ભૂવિત
પણ આત્મનું જશે. વળી લોકમાં જેનો જન્મ તેને જરા અવસ્થા
છેતલી નથી. જરા સાથે પ્રાણીમાત્રને મૃત્યુ પણ અવશ્ય પ્રાપ્ત
માય છે. વળી મૃત્યુના મુળમાં રહેલા સર્વ પ્રાણીઓ મોડા
દિવસ કહે છે. માટે જે ભવ્યાત્માઓ ધર્મ રૂપી પાથેય (ભાતુ)
સાથે લઈ પરલોકમાં પ્રયાણ કરે તો જરૂર ત્યાં ઉત્તમ દશા
લેખાવે અને બહુ સુખી થાય. તેમજ કહ્યું છે કે—

પિતૃતિષ્ઠ્ય શ્ચો વા, ત્રાયુષોત્કીર્ણેદેહમારોડપિ ।

ધર્મ પ્રતિનોયન્ક્રિતિ, વૃદ્ધપશુઃ પદયત નિરાશઃ ॥ ૧ ॥

વળ્યેર્જન્નિ યૌવનાઝાઃ મૃદ્ધયતિ ચ યૌવનોપીઠ વૃદ્ધતમ ॥

મૃત્યુન્મદ્ગતોડયં, વૃદ્ધઃ કિમપેદય નિર્ધર્મો ? ॥૨॥

અર્થ—“જ્યારે કે કદ પડવાનો કલ્પાવાળો અને જરાકાંઈ
કુલે । કીર્ણે । કોનરી ભાથે છે દેહરૂપી ત્યાર નેનો કીર્ણે
૨૬૨૨૨ મુલે. તો જરા ? નિરાશ મની પદયત વિમુખ યાવ
૨ જરા. મૃત્યુસ્વરૂપેના યૌવનના અઝા. મને છે અર્થ
કેવળના જન્મ દેહ રૂપનાં જન્મ. જરા હે, તેમજ મૃત્યુ
મૃત્યુના નિર્ધર્મ. દેહ રૂપનાં જન્મ અપર્યાપ્ત પદને ઉપ
નરો જન્મ ? ન મરે હે પુર ? હવે જન્મ. નિર્ધર્મ છે

દુઃખના સ્થાનભૂતે આ બ્રહ્મચાર્યમનો ત્યાગ કરી કોઈપણ વિશેષ મતનો સ્વીકાર કરવો. અને હવેથી ત્હારી માતા વિગેરે સ્વર્ગને વર્ગીતું પાલન પોષણ ત્હારે કરવું. વંળી દીનર્થનો ઉપર ક્યા રાખવી, જેથી ત્હારે દ્રવ્યનો ટોટો રહેશે નહીં. પુત્ર બોલ્યો; હે તાત! આપ કોની પાસે મત ગ્રહણ કરવો ધારો છો? પિતાં બોલ્યો, ઘેરથી નીકળ્યા બાદ જેઓ મંગરો તેમની પાસે લઈશું. એમ કેટલીક વાતચીત કરી પુત્ર સાથે એકી નગરની બહાર ગયે. તેટલામાં ત્યાં મહાશાની સુસ્થિત આચાર્ય સન્મુખ આવતા હતા. તેમની આગળ જઈ એકી વંદન કરી બોલ્યો, હે ભગવાન! કૃપા કરી મ્હને જૈન દીક્ષા આપો, ત્યારબાદ આચાર્ય મહાશય ત્યાંથી જૈનમંદિરમાં ગયા. અને પ્રભાવના પૂર્વક વિધિ સહિત એકીને દીક્ષા આપી. પછી નવિન દિક્ષીત થયેલા સાગરદત્ત મુનિએ વિધિ પ્રમાણે જન્મે પ્રકારની શિક્ષા-સમાચારી શુદ્ધમુખથી ગ્રહણ કરી. ત્યારપછી ચોખ્ખ સમયે અપૂર્વ એવી એકાકી વિહાર પ્રતિભાનો સ્વીકાર કરી હું બલ્ય છું એને પ્રતિજ્ઞા આપું છું; હે મુખગ! તે ચોરે મુવળી આપનાર, જે મુનિ કદા હતા તેજ હું પોતે છું.

આ પ્રમાણે મુનિનું ચરિત્ર સાંભળી દુર્લભને વૈરાગ્ય ભાવનાં પ્રગટ થઈ અને તે બોલ્યો, હે ભગવાન! દુર્લભનો પ્રમાદ. શ્રાવકધર્મનો ઉપદેશ આપી સંસાર સાગરમાંથી મ્હારો આપ ઉદ્ધાર કરો. ત્યારબાદ મુનિએ બારપ્રકારના શ્રાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. જેથી દુર્લભે વિધિ પૂર્વક તેનો સ્વીકાર કર્યો. અને પોતાને ઘેર ગયે. બીજે દિવસે પોતાના પિતાને પણ શુદ્ધ પાસે લઈ ગયે. અને તેમને પણ શ્રાવકધર્મ અપાવ્યો. ત્યારબાદ પિતા પુત્ર જન્મે જણુ ઉપયોગ સહિત પ્રયત્ન પૂર્વક ધર્મ પાલન કરે છે. પછી કેટલોક સમય વ્યતીત થતાં

દુર્લભ ત્રીજા ગુણવ્રતમાં પ્રમાદી થયો અને દિવસે દિવસે બહુ હિંસાનાં ઉપકરણ વધારવા લાગ્યો. ખર્જ, ફરશી, લાલા, કટાર, ઢાલ વિગેરે શસ્ત્રો તૈયાર કરી સન્મુખ ભીંતમાં ભરાવી રાખે છે. તેમજ દ્વાર આગળ આંગણમાં દરેક જાતનાં વાહનો તૈયાર રાખે છે. વળી બહુ અભિમાની થઈ તે ખાંડણીયો, સાંભેલું, હલ, દંતાલી, કુહાડા વિગેરે અનેક સાધનો તૈયાર કરવા લાગ્યો; કારણ કે જેના ઘેર આવા સાધનો ન હોય તે શું ગૃહસ્થાશ્રમ ગણાય ? એમ હુમ્મેશાં ઉદ્વેગપણે લોકોની આગળ તે બોલે છે. ત્હને બહુ અભિમાની સમજી કોઈ શિખામણ પણ આપતા નથી.

એવામાં એક તેનો બાલમિત્ર ત્હને ત્યાં આવ્યો અને દુર્લભના નામવાળો ખર્જ ભીંતમાં લટકાવેલો નામાંકિતખર્જ. તેના જોવામાં આવ્યો. ખર્જની આકૃતિ બહુ સુંદર હતી તેથી તેણે દુર્લભને પૂછ્યા શિવાય તે ઉપાડી લીધો અને પોતાને ગામ જવા નીકળ્યો. માર્ગમાં જતાં તે ખર્જ ગાડામાંથી ખરીને નીચે પડી ગયો. તે તેના જાણવામાં આવ્યું નહીં. એવામાં તેજ માર્ગે કોઈક ખડાર વટીયો તેની પાછળ જતો હશે તેના હાથમાં તે ખર્જ આવ્યો. એટલે તરતજ તે પાટલીપુર નગરમાં રાજાને મારવા માટે તેજ ખર્જ લઈને આવ્યો અને રાજાના સુભટોને યુદ્ધ માટે પોકાર પડાવે છે, તેવામાં રાજા રાજવાટિકામાં ફરવા નીકળ્યો હતો, ત્યાં તેનો પોકાર સાંભળી રાજાએ ખડારવટીયાને બોલાવ્યો. પછી તે કંઈક તેને પૂછવાનો વિચાર કરતો હતો તેટલામાં તેણે ખર્જ જોયીને રાજા ઉપર માર્યો કે તરતજ અંગરક્ષકે રાજાને બચાવી ખર્જને અટકાવી દીધો. તેમજ બીજા સેવકે તે મરણીયાનું ખર્જ ખુચી લઈ તેને બાંધીને મારી નાખ્યો. પછી તે ખર્જ લઈ રાજાને આપ્યો. રાજાએ ખર્જ તરફ દૃષ્ટિ કરી જોયું તો તેની ઉપર દુર્લભનું નામ

જોયું. તેથી તરતજ રાજાનાં નેત્ર લાલ થઈ ગયાં. અને મંત્રીને પૂછ્યું કે ફર્લબ કોનું નામ છે ? તેનો તપાસ કરી જલદી મ્હને ખબર આપો. મંત્રીએ શસ્ત્ર બનાવનાર કારીગરોને તે ખર્જ બતાવ્યો. એટલે જે એ ખર્જનો ઘડનાર હતો તે જોડ્યો આ ખર્જ વિજયશ્રેષ્ઠીના પુત્ર ફર્લબને મહેં ઘડી આપ્યો છે, તે વાત હું બાણ છું બીજી કંઈ બાણતો નથી. મંત્રીએ તે વાત રાજાને કહી. રાજા જોડ્યો હે મંત્રી ? આ વાત સંભવે છે, કારણ કે ફર્લબ બહુ અભિમાની હેખાય છે. એમ કહી રાજાએ અંગરક્ષકોને મોકલી તેના ઘેર તથા ફકાને મુદ્રા કરાવી અને ફર્લબને પણ ખાંધી પોતાની પાસે મંગાવ્યો.

ફર્લબની પાછળ વિજયશ્રેષ્ઠી સ્વજન સહિત પોતે રાજા પાસે આવ્યો અને ભેટ મૂકી નમસ્કાર કર્યા બાદ ફર્લબને શિક્ષા. વિનંતિ કરવા લાગ્યો. હે નરેન્દ્ર ? મહારા પુત્રને ચોરની માફક ખાંધીને અહીં લાવવાનું શું કારણ ? બકુટી ચઢાવી રાજા જોડ્યો કે શ્રેષ્ઠી ? મ્હને શું કહેવા માગો છો ? વલ્લિક ભતિ છતાં પણ તમ્હારો પુત્ર રાજ્યના લોભથી ખર્જ લઈ મ્હને મારવા માટે ફરે છે. એ વાત નક્કી છે. તે સાંભળી શ્રેષ્ઠી રાજાના પગમાં પડી જોડ્યો હે દેવ ? આ વાત કોઈ રીતે પણ સંભવતી નથી. ત્યારબાદ રાજાએ તે ખર્જ કાઢીને શ્રેષ્ઠીની આગળ મૂક્યો. ખર્જ ઉપર ફર્લબનું નામ જોઈ શ્રેષ્ઠી એકદમ ગભરાઈ ગયો. અને રાજાને પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે હે રાજા ? ખંધનથી મુક્ત કરી ફર્લબને અહીં જોડાવો. જ્યાં તે પોતે આ ખર્જનું વૃત્તાત ચચાર્થ રીતે કહેશે. રાજાની આજ્ઞાથી ફર્લબ ત્યાં આવી પ્રણામ કરી રાજાની આગળ ઉભો રહ્યો. રાજાએ પૂછ્યું ફર્લબ ? આ ખર્જ ત્હારો છે ? ફર્લબ જોડ્યો હે નરેન્દ્ર ? આ ખર્જ તો મ્હારો છે પરંતુ અન્ય ગામનો

રહીશ એક મહારો મિત્ર આ ખડ્ગ મહારા ઘેરથી લઈ ગયો હતો. તે વાત પછીથી મહારા જાણવામાં આવી. તે સાંભળી રાજાએ તેજ વખતે પોતાના સુલટને મોકલી તેના મિત્રને પણ ત્યાં બોલાવ્યો અને રાજાએ તેને પૂછ્યું કે હર્લભનો જે ખડ્ગ તું લઈ ગયો હતો તે ક્યાં છે ? મિત્ર બોલ્યો હે નરાધીશ ? હું મહારા ગામ જતો હતો તેવામાં રસ્તે ચાલતાં કોઈ પણ ઠેકાણે તે ખડ્ગ મહારી પાસેથી પડી ગયો, પણ તે કોના હાથમાં આવ્યો હશે તે હું જાણતો નથી. રાજાએ તે ખડ્ગ તેના હાથમાં આપીને કહ્યું, કેમ આ કે બીજું ? મિત્ર બોલ્યો જે મહેં લીધું હતું તેજ આ છે. એમાં કંઈ સંશય નથી. પછી મંત્રી બોલ્યો હે રાજાધિરાજ ? કોઈ કાળે પણ આ કાર્ય એઓનું સંભવતું નથી. માટે આ શ્રેષ્ઠીના કુટુંબ ઉપર મહેરબાની કરી આપ સ્વસ્થાનમાં પધારો. ત્યાર બાદ રાજાએ હર્લભને કહ્યું. તું વાણીયાનો પુત્ર છે. તહારે આ ખડ્ગનું શું કામ છે ? એમ બહુ ઠપકો આપી રાજાએ તેના ઘરમાંથી સર્વ શસ્ત્રો મંગાવી પોતાના સ્થાનમાં રાખ્યાં. અને હર્લભ પણ કુટુંબ સહિત પોતે ઘેર ગયો. પરંતુ દ્રઢબંધનની પીડાને લીધે શરીરમાં રૂધિર ભરાઈ જવાથી સાતમા દિવસે આલોચના કયા શિવાય હર્લભ મરાણું વશ થયો. અને સંસાર જામણમાં અનેક દુઃખો સહન કરશે. તેમજ વિજય શ્રેષ્ઠી સમ્યક્ત્વાદિ શ્રાવકધર્મની આરાધના કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. અને આ ભૂલોકમાં ત્રીજે ભવે મોક્ષપદ પામશે.

इति तृतीयगुणव्रते चतुर्यांजतिचारविपाके दुर्लभकथानकं

ममाम् ॥

મૂળદેવવણિકની કથા.

પાંચમભોગાંગાતિરકાતિયાર.

જ્ઞાનવીર્ય રાજા જોડ્યા હે જગત્પુત્ર ? આપ કયાહુ છો ? આપ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યવડે આ જગત્પુત્રી કમલવનને પ્રકુલ કરો છો ; તેમજ આપ ભવ્યાભાષોના ઉદ્ધારક છો માટે કૃપા કરી ત્રીજા શુભવ્રતમાં પાંચમાં અતિયારનું લક્ષણ દર્શાવે સહિત સંભળાવીને કુતાર્ય કરો. શ્રી સુધાર્થપ્રભુ : જોડ્યા હે ભૂમિપાલ ? ત્રીજા શુભવ્રતને ધારણ કરી જે પ્રાણી અતિશય ભોગ સાધનાનું સેવન કરે છે, તે મૂળદેવવણિકની માફક આ લોકમાં પણ બહુ દુઃખી થાય છે. જેમ કે—

આ ભરતક્ષેત્રમાં આ (ખ્યા) તિક (ખર્ચ—પ્રસિદ્ધિ) વડે સહિત, વળી શત્રુઓના ઉપદ્રવનું રક્ષણ મૂળદેવદર્શન કરનાર અને બહુ ઉત્તમ જોવા સત્પુરૂષ સમાન કિંલાવડે વિભૂષિત કંચી નામે નગરી છે. તેમાં સ્વાભાવિક ઉદાર, સર્વથા વ્યસન રહિત, અને વિભૂતિવડે સુશોભિત નામ પ્રમાણે શુભવાન રાજ્યેખર નામે રાજા છે. તેમજ તે નગરીમાં વિશેષ વૈભવવડે વિરાજીત વૈદ્યમંથ્ર નામે શ્રેષ્ઠી રહે છે. અને મૂળદેવ નામે જોકે તેનો પુત્ર છે. વળી તે યૌવનારૂઢ થયો, તેવામાં ત્હેને કોઈક પુરૂષ મુનિ પાસે દર્શન કરવા માટે લઇ ગયો. વિરમત થયેલા મૂળદેવે પરમભક્તિવડે મુનિને નમસ્કાર કર્યો. મુનિએ પણ મેધ સમાન ગંભીર વાણીવડે તેને ધર્મ લાભ આપ્યો. પછી મૂળદેવ પણ પૃથ્વીપર નીચે જોડો. મુનિએ દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. પ્રસંગ મળવાથી મૂળદેવે પ્રશ્ન કર્યો. હે ભગવન્ ? આપને વૈરાગ્ય થવાનું સુખ્ય શું કારણ ? જેથી પોતાના

દેહની પણ અપેક્ષા છોડી દઇ આવી દુશ્વર તપશ્ચર્યા કરે છે ? મુનીંદ્ર બોલ્યા અનેક દુઃખના નિધાનભૂત આ સંસારમાં વૈરાગ્યનું કારણ ન હોય તેવી કોઇ પણ વસ્તુ નથી. વળી તું પોતેજ વિચાર કર. રાગી પુરૂષોને જે જે રાગજનક દેખાય છે તે દરેક પદાર્થ વિવેકી પુરૂષોને વૈરાગ્ય જનક દેખાય છે. જેમ પોતાનું શરીર કેવલ અશુચિથી ભરેલું છે છતાં પણ મૂઠ પુરૂષો મોહ બુદ્ધિવડે તેને સુંદર જાણે છે. તેમજ દરેક વસ્તુને પણ સુંદરપણે જુએ છે. પરંતુ વસ્તુતઃ સુખરહિત અને પોતાની બુદ્ધિવડે કલ્પિત સુખમય એવા આ સંસાર ઉપર ખરા પાંડિતોની અરૂચિ હોય છે. વળી તે વૈરાગ્ય ભાવના કારણ શિવાય ઉત્પન્ન થતી નથી. માટે હે શ્રદ્ધાલુ ! મહારા વૈરાગ્યનું નિમિત્ત કારણ તું સાંભળ.

અવંતીદેશમાં ઉજ્જયની નામે બહુ સુંદર નગરી છે. તેમાં મનોહર લાવણ્યનું મુખ્ય સ્થાન અને વૈરાગ્યકારણ. ઉત્તમ યૌવનને લીધે સુંદર રૂપવડે અદ્ભૂત વિલાસવાળી વિલાસવતી નામે વેશ્યા છે. રતિના નેત્રાંજનની સળી હોયને શું ? એમ જેની વેણી રૂપી લતા નવીન અંજનના પુંજ સમાન સુંદર શોભે છે. વળી નિરંતર ધનુષ ખેંચવાથી બહુ થાકી ગયેલા કામદેવને જગતનો વિજય કરવા માટે સજેલી તે વેશ્યાને હસ્તભલ્લી સમાન હું માનું છું. તેમજ તે નગરીમાં હુમ્મેશાં લોગી, ત્યાગી, વિદ્વાન અને બહુ ધનવાન વીરવિલાસ નામે શ્રેષ્ઠી રહે છે. હવે એક દિવસ બહુ પરિજન સહિત રથમાં બેસી બજારમાં જતી તે વિલાસવતી વેશ્યા વીરવિલાસના જોવામાં આવી. તેથી તેનું ચિત્ત વિલાસવતી તરફ દોરાયું. પછી તેણે એક રાત્રીના સમાગમ માટે સો સોનૈયા આપી પોતાના માણસને તેની પાસે મોકલ્યો. વિલાસવતીએ કહ્યું કે એક રાત્રી માટે મહને મદોન્મત્ત હસ્તી આપવો હોય તો હું ત્યાં

આવીશ. એમ તારા સ્વામીને કહેવું. એવકે આવીને પોતાના શેઠને સર્વ હઠીકત કહી, તે પ્રભાતે સાંભળી તેને બપુયું કે હાથી આપ્યા શિવાય તેનો સમાગમ થવાનો નથી એમ નક્કી કરી તેની ઉપર બહુ આસક્તિને લીધે વીરવિલાસ તત્કાળ હસ્તીઓની શોધ માટે વિધ્યાટવોમાં ગયો. “અહો ? રાગાંધ પુરૂષો સ્ત્રીઓ માટે શું નથી કરતા ?” તેમજ શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—

યદ્વાયન્તિ ચ વાદયન્તિ ચ નુનાં નૃત્યંતિ ચાગ્રે સદા,

નીચાનામપિ ચિત્રચાતુરચનાસ્તોત્રાણિ કુર્વન્તિ ચ ॥

આરોહન્તિ ચ રોહણાદિશિખરં ક્રામન્તિ ચામ્બોનિધિ,

મર્ત્યાસ્ત્ર નિમિત્તમુત્તમતમા મતેમકુમ્ભસ્તેની ॥ ૧ ॥

અપદ્મહૃદયાનાં કામિનાં કામિનીભિઃ,

કિમિહ ભવતિ કામં દુષ્કરં હીકરચ ॥

વહતિ શિરસિ ગદ્ગાં શક્રો દાનવારિઃ,

પુનરુરસિ સલીલાં લોલનીલોત્પલાક્ષીમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—“મનુષ્યો જે લોકોની આગળ હૃદયમાં નૃત્ય, ગીત અને વાદ્ય વગાડે છે, નીચ પુરૂષોની પણ મધુર વચનોવડે સ્તુતિ કરે છે, રોહણાથલના શિખર ઉપર આરૂઢ થાય છે. અને સમુંદ્ર ગમન પણ કરે છે તેમાં મુખ્ય કારણ સ્ત્રી ગણાય છે.”

“સુવતિઓએ હરણ કર્યું છે હૃદય જેમનું એવા કામિ પુરૂષોને આ જગતમાં અત્યંત દુષ્કર અને લજ્જાકારક શું છે ? અર્થાત કંઈ નથી. કારણ કે શંકર ગંગાને મસ્તકમાં ધારણ કરે છે, વળી કૃષ્ણ વિલાસવતી લક્ષ્મીને વક્ષ સ્થાનમાં વહન કરે છે.”

વીરવિલાસ શ્રેષ્ઠી અનુક્રમે વિધ્યાચળમાં જઈ પહોંચ્યો અને

પશ્ચાત્તાપપૂર્વક
વૈરાગ્ય.

શોધ કરતાં બહુ વર્ષે ઉત્તમ હસ્તીઓ મેળવ્યા. પછી ત્યાંથી હસ્તીઓને લઈ પોતાની નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો અને પોતાને ઘેર ગયો.

પ્રભાતમાં વિરપુરુષોને બોલાવી વિલાસવતી વારાંગનાના સમાચાર પૂછ્યા, એટલે તેઓએ જવાબમાં જણાવ્યું કે હાલમાં તે નામની વેશ્યા અહીં છે નહીં. ત્યારબાદ તેની શોધ માટે વીરવિલાસ પોતે જ તે વેશ્યાઓના પાડામાં ગયો. અને તેઓને પૂછવા લાગ્યો કે વિલાસવતી ક્યાં ગઈ? પ્રથમ આ ઘરમાં તે રહેતી હતી એમ નિશાની પૂર્વક કહી તેણે તે ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો અને અંદર જોયું તો જેણીનું મસ્તક નમી ગયેલું છે, હાથમાં લાકડીનો ટેકો દેઈ ઉભી રહેલી, સેંકડો વલીયાં (કરોચલીઓ) થી શરીર પૂરાઈ ગયેલું, ચંદ્રના કિરણ સમાન શ્વેત કેશને ધારણ કરતી, શરીરે લેશમાત્ર પણ લાવણ્ય તો હતુંજ નહીં, મુખમાંથી લાજ નીતરતી હતી, તેમ મુખની અંદર દાંત તો દેખાતા નહોતા, જેના સ્તન લગડતા હોવાથી છાતીને લજવતા હતા, જેનાં નેત્ર મળથી દૂષિત થવાથી વિલસણ લાગતાં હતાં એવી એક વૃદ્ધ સ્ત્રી તેની નજરે પડી. તેને વિલાસવતીના સમાચાર પૂછ્યા. વૃદ્ધ સ્ત્રી બોલી બાઈ ? ત્યારે તેનું શું કામ છે ? વીરવિલાસે પોતાનું સત્ય વૃત્તાંત જણાવ્યું એટલે તે બોલી, તું જેની ઇચ્છા કરે છે તેજ હું પોતે છું. હવે તો હાડકાંના ઉકરડા સમાન હું થઈ ગઈ છું. એમ વજ્રપાત સમાન તેનું વચન સાંભળી વીરવિલાસ હૃદયમાં ચિંતવવા લાગ્યો, અરે ? મહારા સર્વ વિલાસ નષ્ટ થયા. અંડા ? દેવગતિ ખગવાન છે. કંદેસો પ્રયાસ અર્થ થયો, પોતાનું ચિંતવેલું કિંદ્ર થતું નથી, કોઈ પણ ક્ષમતા હૃદયને લીધે આ અર્થમાં હું આવા પડ્યો, એમ વિચાર કરતાં તેના હૃદયમાં અત્યંત દેવગતિમાત્ર પ્રવેશ થયો. ફરીથી તે ચિંતવવા લાગ્યો કે જ્યારે નવ નવિત્ત થયેલ એવા આ દેવગતિ વિચાર છે. કાનહુ કે જેને જેનું હું નહીં થયો હું તેના આત્મ આ સ્થિતિ આવી પડી છે. વા. વા. સુરત. વચ. અને કેવળ એવા જે રડાસ વિદેશ તરફ ગમેતા હૃદયને એના હૃદય તેઓ નેત્ર

સહિત નદી થયા, તેમજ જમર અને કાજલ સમાન રથામ જેનો
કેશપાશ દીપ્તો હતો તે આજે ચમરી ગાયનાં શ્વેત પુછીની
કાંતિને અનુસરે છે. મોઝરાની પાંખડી સમાન જેની કંતપંક્તિ
પ્રથમ ચોક્કસ હતી તે હાલમાં જરાડી રાક્ષસણીના ભયથી
દૂર નાશી ગઈ છે. એ પ્રમાણે ભાવના ભાવતો તે યેથી પોતાને
ઘેર ગયો. અને તરત જ કુટુંબની રમણી યાચકજનોને બહુ
હાન આપી છુનમહિરામાં મહોત્સવ કરાવ્યા તેમજ વિધિપૂર્વક
દીક્ષા મહાલુઈરી. તેજ હું પોતે. તે સાંભળી મૂળદેવ બોલ્યો, આ
સંસાર માર્ગમાં ભવ્ય પ્રાણીઓને અનેક પ્રકારનાં વૈરાગ્ય કારણ
આવી મળે છે. પરંતુ આ પ્રમાણે તો તમે જ કરી શક્યા. હે સ્વા-
મિનું ? આ પ્રમાણે વૈરાગ્યનાં કારણ મ્હને પંચ આવી મળે છે,
પરંતુ લોગ તૃણમાં હું આસક્ત છું તેથી મ્હને વૈરાગ્ય થતો
નથી, માટે મ્હને વહીધર્મનો ઉપદેશ આપો. ત્યારબાદ મુનિએ
બાર પ્રકારનો આવક ધર્મ કહ્યો. મૂળદેવે પંચ વિધિપૂર્વક તેનો
સ્વીકાર કર્યો અને મુનિને નમસ્કાર કરી પોતાને ઘેર ગયો. કેટ-
લોક સમય ધર્મ પાલન કર્યું. પશ્ચાત્તે લોગ તૃણમાં બહુ હુબ્ધ
થઈ હંફમીના મંદથી પ્રમાદમાં પડ્યો. તેથી ધીમે ધીમે ધર્મ માર્ગ
બૂલીને અવળે રસ્તે ચડી ગયો. પછી લોગ સાધનોમાં નિરંતર
મૂર્છિત થઈ ભાત, દાળ અને શાકાદિ પદાર્થોને બહુ તૈયાર કરાવવા
લાગ્યો. તેમજ તૈલ, મહા તૈલ અને ખલી, તથા જલાદિક લોગો-
પયોગી પદાર્થોને બહુ એકઠા કરવા લાગ્યો. વળી લોકમાં જણાવતો
હતો કે, જેને ત્યાં શરીર નિમિત્ત ઉપયોગી લોગસાધન ન હોય તે
લોગી કેવી રીતે ગણાય ? જ્યાં આગળ સેવક લોકો ઇચ્છા પ્રમાણે
વિલાસ કરે તેજ લોગી કહી શકાય.

મૂળદેવને એક નાની બહેન હતી, તે વહીધર્મમાં બહુ રાગ-

વાળી હતી, આ વાત તેણીના જાણવામાં
 બહેનનો ઉપદેશ. આવી એટલે તેણીએ મૂળદેવને કહ્યું કે
 હે બંધુ ! આ અનુચિત કાર્ય ત્હને થટતું
 નથી, વળી ધનની પાંચમાલી થાય છે તે તો ત્હારા હિસાબમાં
 નથી, પરંતુ પાપથી કેમ ડરતો નથી ? તેમજ કહ્યું છે કે—

અઢાણ તં ન વંધહ, જમણઢાણ અ વંધણ જીવો ।

અઢે કાલાઈયા, નિયામયા ન ઉ અણઢાણ ॥

અર્થ—આ સંસારમાં પ્રાણી અનર્થ માટે જેટલું કર્મ બાંધે
 છે, તેટલું અર્થ માટે બાંધતો નથી, કારણ કે અર્થમાં કાલાદિક
 કારણો નિયામક થાય છે અને અનર્થમાં તેઓ નિયામક થતાં
 નથી. મૂલદેવ બોલ્યો, બહેન ! દરેક પોતપોતાની સ્થિતિ જાણે
 એ વાત સત્ય છે. કૃપણ શિરોમણી એવા મ્હારા બહેનને
 ત્યાં કોઈ દિવસ કાગડો પણ ઉડતો નથી, તેવી રીતે મ્હારે ઘેર
 નહીં થાય. વળી મ્હારે ત્યાં તુચ્છ ભોજનાદિક વ્યવહાર પણ
 કોઈ દિવસ ચાલશે નહીં. ત્હારા પતિને ઘેર લોક ભુખે મરે છે.
 તેમજ ઘરનાં માણસો પણ વખતસર ધાન લેતાં થતાં નથી. તો
 વાસી ભાત વિગેરે પકી રહેવાની તો વાતજ શી ? આ પ્રમાણે
 સાંભળી સેવક લોકો તેની રૂબરૂ લોકો આગળ કહે છે કે, અમારો
 સ્વામી મૂલદેવ તો ભોજનનો સમુદ્ર છે. એમના જેવો ઉદાર અમે
 કોઈને દેખતા નથી. કારણ કે અન્ય લોકોને પોતાનું ઉદર પોષણ
 કરવું પણ મુશ્કેલ થઈ પડે છે. એ પ્રમાણે પોતાના સેવકોનાં
 વચન સાંભળી બહુ ખુશી થઈ મૂલદેવ બોલ્યો, બહેન ! હવે
 કોઈ દિવસ પણ મ્હને ત્હારે આવી શિખામણ આપવી નહીં.
 વળી હમમેશા બહુ છુટથી આપ-લે કરતાં મ્હારા દિવસો આનંદ
 દમાં ગાળ્યા જાય છે. ક્ષણ માત્રમાં દુષ્ટ અને નષ્ટ એવા વૈભવનું
 ક્ષણ માત્ર એટલુંજ છે કે, સ્વજન પારવારનું સદૈવ પોષણ કરવામાં
 આવે. એમ સાંભળી તેની બહેન મૌન કરી બેસી રહી.

શનિવારના દિવસે તેણે ત્યાં આમળાં વિગેરે સ્નાનની સામગ્રી લઈ મૂલદેવ પોતાના પરિવાર સાથે મૂલદેવની સ્નાન કરવા નદી ઉપર ગયો. ત્યારબાદ ઉદારતા- એવક લોકો શરીરે તેણે મંદન કરતા હતા તેવામાં ત્યાં પચિસ લોકોનો સમુદાય આવ્યો, તેમાંથી એક જણે તેણે, અત્તર વિગેરે સ્નાનની સામગ્રી પુષ્કલ થઈ જીર્ણ મૂલદેવના એક માથાસને પૂછ્યું. તમ્હારો સ્વામી જો અમને તેલાદિક આપે તો અમે પણ સ્નાન કરીએ. તે સાંભળી મૂલદેવ બોલ્યો, આ લોકોને ઉત્તમ તેણે, અત્તર વિગેરે ને, જોઈએ તે આપો. પછી તે સુસાદરોએ પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે તેલાદિકનો ઉપયોગ કર્યો. પોતાના ઘેરથી બીજું મંગાવીને પણ ફરીથી તેઓની ઈચ્છા પ્રમાણે આપ્યું. તેથી તેઓ પણ સંતુષ્ટ થઈ સુકાકઠે બહુ સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ત્યારબાદ પોતાના ઘેરથી માદક, ઘેબર, ખાખ, વિગેરે મંગાવી તેઓને સારી રીતે બોજન કરાવ્યું.

જે પ્રમાણે નદી ઉપર આનંદ ચાલી રહ્યો હતો તેટલામાં તે પચિસ લોકોના વૈરિઓ મારો, મારો, શંત્રુઓની ધાક- મારો, એમ બોલતા ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને તેઓના ઉપર એકદમ પ્રહાર કરવા લાગ્યા. તે પ્રસંગે કેટલાક પચિસ લોકો સ્નાન કરતા હતા અને કેટલાક જમતા હતા. તેથી કોઈ પણ સત્ર લઈ તેઓના સ્થામાન થઈ શક્યા. ત્યારે મૂલદેવ હાથમાં ખડ્ગ લઈ ઉત્તો થયો અને બોલ્યો કે, આ લોકો ત્હારા પાસે આવેલા છે મારે તેમની ઉપર પ્રહાર કરવો નહીં. તેઓ બોલ્યા, હે ભદ્ર! તું ફર ચાલ્યો ના, અહીં રહેવાનું ત્હારે કંઈ પણ કારણ નથી. અને અમે આ લોકોને ઊડવાના નથી. કારણ કે આ લોકોએ અમારા ચણા બંધુઓનાં મસ્તક રજવાવ્યાં છે. તેથી અમે વૈર લોધા વિના ચાંત થવાના

નથી. એમ સાંભળી મૂલદેવ બોલ્યો, આ લોકો પોતાનાં શસ્ત્ર
 ધારણ કરે તેટલીવાર તમે શાંત થાઓ. એમ કહ્યું તો પણ તેઓ
 અપાટાબંધ પ્રહાર કરવા મંડી પડ્યા. પછી તેઓમાંથી પણ
 જેઓ સમર્થ હતા તેઓ વૈરિઓના સ્થામા થઈ ગયા. આ પ્રમાણે
 બંનેનું પરસ્પર યુદ્ધ ચાલ્યું. એટલે મૂલદેવના સેવકોએ કહ્યું કે,
 હે સ્વામિન ! વેલાસર તમે ઘેર ચાલ્યા જાઓ, અહીં રહેવાનું
 કંઈ કારણ નથી. તો પણ મૂલદેવને જોવાનો બહુ રસ લાગ્યો.
 તેથી ત્યાં ઉભો રહીને જોતો હતો તેવામાં કોઈએ વૈરી ઉપર બહુ
 જોસથી મારેલો બાણ મૂલદેવના શરીરે ચોંટવાથી તત્કાલ તે
 મરણ પામ્યો. અને ત્રીજું શુભવ્રત કલંકિત કરવાથી પાંચમા
 અતિચાર વડે ભયંકર ભવ જન્મણ કરી અન્ય ભવમાં મોક્ષપદ
 પામશે. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! જેઓ અનર્થ દંડનો ત્યાગ
 કરી સદાકાલ ધર્મસેવન કરે છે તેઓને ધન્ય છે. વળી તેઓને
 વારંવાર નમસ્કાર, અને તેઓનોજ મનુષ્ય ભવ સફલ છે. તેમજ
 અમત્ર અનર્થનું મૂલ કારણ, શુદ્ધ ધર્મનો કટ્ટો દુરમન અને
 મહા દંડ રૂપ એવો અનર્થ દંડ ક્ષણ માત્ર પણ સેવવો નહીં.
 इति तृतीयगुणव्रते पञ्चमातिचारविपाके मूलदेवकथानकं समाप्तम् ।
 तत्समाप्तौ श्रीमच्छस्मणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्श्वनाथजिन-
 चरित्रस्य श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपागच्छाधिरानशा-
 स्त्रविशारदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमद्बुद्धि-
 सागरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेति लब्धव्याति, व्याख्यान-
 कोविद जैनाचार्य श्रीमद् अनितसागरसूरिकृतगुणर-
 माषानुवादे प्रभुदेशनाप्रबन्धे सदृष्टान्तातिचारव्या-
 स्योपेतं अनर्थदंढनाम तृतीयगुणव्रतं समाप्तम् ॥

નાગદત્તકુમારની કથા.

સામાયિકવ્રત.

દાનવીર્ય રાજા જોડ્યો,—કૃપાસાગર ! શુભવ્રતનો અધિકાર સાંભળી મને બહુ આનંદ થયો. હવે સામાયિક વ્રતનો અધિકાર સાંભળવાની ઇચ્છા છે. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ—જોડ્યા,—હે રાજા ! સાવધ યોગનો પ્રતિપક્ષી જોવા સામાયિક વ્રતને જે પુરૂષ ધારણ કરે છે તે નાગદત્ત કુમારની પેઠે પરમ શુભ મેળવે છે.

બહુ ઉત્તમ છતાં મંદિરોના શિખરોને લીધે સૂર્યના રથના

પોદાઓની ગતિ જેમાં અટકી પડી છે, એવું

નાગદત્ત— સિંદુર નામે નગર આ ભરત ક્ષેત્રમાં

પ્રસિદ્ધ છે. તેમાં મંદોદરી મંદોદરેને છતવામાં

બહુ દક્ષ રિપુમંત્ર નામે રાજા છે. વળી પ્રેમ સંપત્તિનું શુભ્ય

મંદિર વસુમતિ નામે તેની સ્ત્રી છે. એક દિવસ તે શુભ શમ્યામાં

નિંદ્રાવશ થઈ હતી; તેવામાં પદોદરીએ સ્વપ્નમાં દેહિધ્યમાન

મણિ રત્નોની વિકસ્વર કાંતિથી મનોહર, એવી રૂપાઓ વટે

શુચોભિત સર્પને જોઈ તત્કાલ તે બામત્ થઈ, અને પોતાના

સ્વામિને સ્વપ્ન વૃત્તાંત નિવંદન કર્યું. રાજા જોડ્યો—હે પ્રિય પત્નિ !

જરૂર ત્હને સત્ પુત્રના લાભ થશે. એવા આ સ્વપ્નનો પ્રભાવ

છે. વળી તે પુત્ર એક છત્રધર થઈ અખિલ જૂમાંઠલનું રાજ્ય કરશે.

રાણી જોહી હં સ્વામિન આપનું વચન સત્ય થાઓ ! તેજ દિવસ

તેનાંને ગર્ભ રહ્યો અને પૂર્ણ સમયે શુભ લગ્નમાં પુત્ર જન્મ્યો.

સ્વપ્નના અનુસારે મંદોદરે પૂર્વક નાગદત્ત એ પ્રભાવે મુર

જનોએ તેનું નામ પાડ્યું. ત્યાર બાદ જનુક્રમે પ્રતિ દિવસ

શ્રદ્ધ પામતા નાગદત્તે કલાચાર્યની પાસે સમય કલાઓને

અભ્યાસ કર્યો; હવે પદ્મ (પદ્મા) લક્ષ્મીના કેશને વધારવામાં સૂર્ય સમાન, અમર ગુરૂ મંત્રીનો પુત્ર નયચંદ્ર તેનો ખાલ મિત્ર હતો. રૂપ સૌંદર્યમાં તે પોતાના સમાનજ હતો. વળી તે ચાર પ્રકારની બુદ્ધિવડે સમૃદ્ધ અને શ્રેષ્ઠ શુભોવડે સ્નિગ્ધ એવો તે નયચંદ્ર સર્વત્ર વિખ્યાત હતો.

એક દિવસ નયચંદ્ર રાજકુમારની પાસે સુતો હતો. અર્ધ

રાત્રીના સમયે તે બાબત થયો તો કુમારને

યુવતિનો શયનમાં દીઠો નહીં. તેથી તે એકદમ

સમાગમ સંજ્ઞાત થઈ ચારે તરફ કુમારને શોધવા

લાગ્યો. તેવામાં મહેલના ઉપરના માળમાં

એકાંતમાં એક યુવતિ સાથે વિચાર કરતો કુમાર તેની દષ્ટિગોચર થયો. પછી યુવતિ તરફ દષ્ટિ કરી, આભરણોની કાંતિ વડે દિગંગનાના મુખને ગૌર કરતી અને ચંદ્ર સમાન મુખાકૃતિ છે જેની, એવી આ, રતિ, રંભા કે, લક્ષ્મીદેવી છે? એમ ચિંતવતો હતો, તેટલામાં તે સ્ત્રી બોલી,—હે મંત્રી પુત્ર ! અહીં કુમાર પાસે આવવામાં તમને કંઈપણ હરકત નથી. બન્નેની એકાંતમાં ત્રીજો જાય તો મૂર્ખ ગણાય. એ નીતિ વાક્યનું સ્મરણ કરવું સર્વથા હમને અનુચિત છે. કારણકે, તમે બન્ને માત્ર દેહથી જ ભિન્ન છો. પરંતુ હૃદયથી અભિન્ન છો. માટે હમે અહીં આવો. ત્યારબાદ કુમાર પણ બોલ્યો હે મિત્ર ! તું શામાટે દૂર ઉભો રહ્યો છે? અહીં આવ. નયચંદ્ર તરતજ તેમની પાસે ગયો. તેટલામાં ક્યાંકથી અચિંત્ય બીજી એક બાલિકા આવી. અને નમસ્કાર કરી તે બોલી હે સ્વામિનિ ! કાર્ય સિદ્ધ થયું કે નહીં? સ્વામિની બોલી, હનુસુધી મહેં કંઈપણ પ્રયોજન જણાવ્યું નથી. મહેને કહેતાં લજ્જા આવે છે માટે હવે તું જ નિવેદન કર. બાલિકા બોલી, હે કુમાર ! ક્ષણમાત્ર સાવધાન થઈ તમે અમ્હારું કાર્ય સાંભળો. એમ કહી કંઈક કહેવાનો પ્રારંભ કરતી હતી. તેટલામાં

વિકસ્વર નીલ કમળની કાંતિ સુમાન સુખાદૃતિને ધારણ કરતી,
અન્ય કોઈક સ્ત્રી શું જાણ કરતા બ્રમરાઓના નાદથી શબ્દાયમાન,
મુંદર પુષ્પમાલા લઈ તે યુવતિની સન્મુખ આવીને બોલી, આ
જરમાલાને આપ મહાજ કરો. અને કુમારના ઠંકમાં પહેરાવો. પછી
તે બોલી દે સખિ ! શાંત થા ! ઉતાવળ કરીશ નહીં. ત્યારબાદ
નયચંદ્ર મંત્રી બોલ્યો, જરોજર હું તમ્હારી વાત સમજી ગયો. હવે
વધારે પરિશ્રમ કરવાની જરૂર નથી. વળી ત્હારા ઉત્સુકપણાનું
કારણ તું જણાવ. ત્યારે બીજી બાલિકા બોલી, રત્નાકર નગરમાંથી
મલયકેતુ રાજાની ચાર કન્યાઓ કુમારના સ્વયંવર માટે અહીં
આવવાની છે. એ વાત અમારી સ્વામિનીના જાણવામાં આવી છે
તેથી તે બહુ દુઃખી થઈ કહે છે કે, આજ સુધી મ્હારી એવી આશા
હતી કે, હું કુમારની પ્રથમ સ્ત્રી થઈશ. પરંતુ હાલમાં તે આશા
વિષરીત થઈ ગઈ. એમ તેનો અભિપ્રાય બાળી મ્હેં એને કહ્યું
કેહે સખિ ! ખેડ કરીશ નહીં. ધૈર્ય તું અવલંબન કર ! હજીપણ કંઈ
બગડ્યું નથી. તેઓની પહેલાં તું કુમારને વરમાળા પહેરાવીશ.
અને હાલુપયનો નિધિ એવો તે કુમાર ત્હારો મનોરથ સફળ કરશે.
વળી હું મંત્રી ! વૈતાલ્ય પર્વતમાં ઉત્તર ગ્રેણીના અધિપતિ
અનંગ નામે વિદ્યાધર છે, તેની આ વેગવતી નામે કુમારી આ
કુમારના શુભ સાંભળી તેની ઉપર બહુ આસક્ત થયેલી છે. આ
પ્રમાણે ઉત્સુકતાનું કારણ મ્હેં નિવેદન કર્યું. વળી શરણાગત
જનનાની પ્રાર્થનાના લાંગ કરવામા સત્પુરૂષો બહુ ભીડ હોય છે.
માટે કૃપા કરી તમે તમ્હારા સ્વામિને આ વાત માન્ય કરાવો.
તે સાંભળી નયચંદ્ર બોલ્યો, ત્હારું કહેવું યોગ્ય છે. પરંતુ હજી
કુમારનાં માતાપિતા વિદ્યમાન છે. માટે તેઓને આ વાત જ
જાણવી જોઈએ. તેથી હાલ સ્થિરતા કરો. વેગવતી બોલી, હું
મદાશય ! હજી ત્હારા માથે દુઃખ આગ્યું નથી. તેથી તું પરદુઃખ

જાણુતો નથી. એમ કહી વેગવતીએ કુમારના કંઠમાં વરમાલા પહેરાવી. વળી તે જોલી, આપના પ્રસાદથી હવે હું કૃતાર્થ થઈ પછી તો આપને જેમ ચોચ લાગે તેમ કરવું. મહારા પિતા મહેને અન્ય સાથે પરણાવવા ઇચ્છતા હતા, તેથી આ કાર્ય મહારે પ્રથમ કરવું પડ્યું, એમ કહી વેગવતી પોતાની સખીઓ સહિત તત્કાલ પોતાના સ્થાનમાં ગઈ.

ત્યારબાદ મિત્ર સહિત કુમારે પણ પોતાનાં માતૃપિતાની પાસે જઈ સમસ્ત રાત્રી વૃત્તાંત નિવેદન શકુનવિચાર. કયું. તેઓએ પણ તે વાત માન્ય કરી. પછી એક દિવસ કુમાર પોતાના મિત્રસાથે હાથીની સ્વારી કરી બહાર જતો હતો, તેવામાં દરેક ઠેકાણે તેને શુભ શકુન થવા લાગ્યા. તેથી કુમારે નયચંદ્રને પૂછ્યું. આ શકુનનું કલ તું જાણે છે ? નયચંદ્ર બોલ્યો, હે કુમારેન્દ્ર ! હા હું જાણું છું. આ શકુન તો બહુ લાભદાયક છે. વળી શકુન શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

उच्चं देशं नीचा—दारोहन्निग्धशङ्खलं हरिणः ।

कथयत्यायति युक्तां, लक्ष्मीं सत्संगमञ्च तथा ॥

दृष्टाः सुरतासक्ता—दृश्यन्ते यदि मृगाः पथि तदानीम् ।

अचिरेण भवति लाभः, संदेहो नात्र कर्त्तव्यः ॥

शुभमावहति वराहः, संकीर्त्तनतो भ्रુवं प्रयाणादौ ।

पङ्कोत्थितस्तु सद्यः, सिद्धिं स्तुष्टोऽप्यसौ कुरुते ॥

दक्षिणभागाद्वામં, પ્રયાતિ યદિ જમ્બુકસ્તદ યાતુઃ ।

મકલમપિ યાતિ મિદ્ધિ, વિચિન્તિતં કિમપિ યન્મનસા ॥

યાત્રાયાં દક્ષિણત—સ્તિચિરિરાલોકિતો ભવેત્સિદ્ધયૈ ।

કિષ્પૃ ઇતિ ત્રિવિહિતો—દ્રવમ્વરઃ સસ્યતે તસ્ય ॥

અર્થ—“નીચા ભાગમાંથી સિંગધ અને લીલા ધાસવાળાં ઉંચા પ્રદેશમાં મૂગલો બાય તો, ભવિષ્યમાં ઉત્તમ લક્ષ્મી તથા ચત્ત્રમાન થાય એમ સૂચવે છે. વળી હુદ્દ થઈ મૈથુનમાં આસક્ત થયેલા મૂગલાઓ મોર્ગમાં દિગોચર થાય તો, અદ્ય સમયમાં હાલ થાય એમાં સંદેહ નહીં. સંકીર્તન માત્રથી ‘કુક્કર’ પ્રયાણાદિકમાં મુબહાવક થાય છે. અને કાદવમાંથી નીકળી દુષ્ટ થયેલો જો તે નન્દે પડે તો તત્કાલ સિદ્ધિદાયક થાય છે. પ્રયાણ કર્તાની દક્ષિણ બાજુમાંથી વામ ભાગમાં જો શિયાળ નીકળે તો તેના દરેક ખારેલા વિચારો સિદ્ધ થાય છે. તેમજ પ્રયાણ સમયે દક્ષિણ ભાગમાં જો તેવર પક્ષી જોવામાં આવે તો તે સિદ્ધિજનક થાય છે, અને કિષ્કિંધુ એમ મધુર સ્વરે વ્રણવાર જો જાહે તો બહુ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે.”

આ પ્રમાણે ઉત્તમ શમ્બુનોવડે બહુ ખુશી થઈ નયચંદ્ર સહિત કુમાર આગળ ચાલ્યો બાય છે, તેટલામાં હાથી પોતાની મર્યાદા છોડી ઉદ્દતપણે ચાલવા લાગ્યો. તીવ્ર જોવા અંકુશને પણ ગણતો નથી. તેમજ અન્ય પ્રદારો પણ તેને રોકવા સમર્થ થયા નહીં. અને સ્વેચ્છા પ્રમાણે પલાયન થયો. છેવટે પરિજન પણ થાકીને ઉભો રહ્યો. હસ્તી મધ્ય જંગલમાં નીકળી ગયો. એવામાં એક મોટો વડ જાણ્યો. તેની ઝુંદર છાયામાં બહુ પરિશ્રમને લીધે તે હસ્તી ઉભો રહ્યો. ત્યાં મંત્રી સહિત કુમારે વિલાપ કરતી કાઠક સ્ત્રીનો કંઈક શબ્દ સાંભળ્યો. પછી તરતજ તે બન્ને હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી તે સ્ત્રીની શોધ માટે થોડાક માર્ગે ગયા, તેટલામાં એક સ્ત્રીનો આગળ તીવ્ર ખડ્ગ ઉગામીને ઉભેલો. એક ખેતર તેમના જોવામાં આણ્યો અને તે ખેતર સ્ત્રીની આગળ ધમદી આપી કહેતો હતો કે, મદારી સાથે તું લગ્ન કર. અથવા ઇષ્ટદેવ તું સમરણ કર ત્યારે તે સ્ત્રી જોહી, રે દુષ્ટ ! તારા બપને લીધે

પ્રથમજ મહેં જેના કંઠમાં વરમાળા ખેરાવી છે, તે નાગદત્ત કુમાર મહાર્ શરણુ છે. વળી હાલમાં મહારા પ્રાણુ પણ તેમના આધીન છે. એમ તેનું વચન સાંભળી તે દુષ્ટ જેચર તે સ્ત્રી ઉપર પ્રહાર કરતો હતો, તેટલામાં જેના હાથમાં ભયંકર તરવાર દીધી રહી છે, અને નયચંદ્ર મંત્રી પણ જેની સાથમાં રહેલા છે, તેમજ નિષેધ કરતો એવો તે નાગદત્ત કુમાર ત્યાં જઈ પહોંચ્યો, અને જેચરનો અવિનય જોઈ તે બોલ્યો, રે નિર્દય ! સ્ત્રી વધના કલંકથી મલીન એવો તું ધિક્કારને લાયક થયો. વળી ઉગામેલા ખર્જૂની પ્રસરતી કાંતિને લીધે ત્હારાં સર્વ અંગ શ્યામ વર્ણવાળાં દેખાય છે. વળી હે અધમ ! રોષથી બહુ લાલ થયેલા ત્હારા નેત્રાગ્નિના સ્ફુલિંગોને, માલતીના પુષ્પ સમાન સુકોમળ આ પ્રમદાના શરીર ઉપર કેમ વર્ષાવી રહ્યો છે ? હવે શાંત થા ! શાંત થા ! વળી જેચર વંશમાં ચુકામણિ સમાન એવા તમ્હારે તો નહીં પ્રહાર કરતા પુરૂષ ઉપર પ્રહાર કરવો અયોગ્ય છે, તો અબલાની તો વાતજ શી ? ઈત્યાદિ કુમારના વચનામૃતથી બહુરાગરૂપી વિષથી ખીડિત હતો તો પણ, તે જેચર શાંત થઈ ગયો અને બોલ્યો કે, હે કુમાર ! મહારો ગુરુ અને બંધુ પણ તુંજ છે. કારણકે રાગ સમુદ્રમાંથી હેલા માત્રમાં તહે મહારો ઉદ્ધાર કર્યો. વળી આ સ્ત્રી મહારી બહેન છે. એમ વિવેકી બની ગયો.

હવે તે પ્રમદાએ પણ નયચંદ્રને પૂછ્યું. નિષ્કારણુ કયા રસના સાગર સમાન પ્રભાવિક આ કોણુ છે ? તે સુનિદર્શન. કૃપા કરી મહને કહો. નયચંદ્ર બોલ્યો, તે વખત રાત્રીએ તહે જેના કંઠમાં વરમાલા

ખેરાવી હતી, તે આ નાગદત્ત કુમાર છે. તે સાંભળી બાલા લજ્જત થઈ કંઈક બોલવાનો વિચાર કરતી હતી, તેટલામાં કુમારનું સૈન્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યું. તેમજ તે બાલાની શોધ

કરતો તેનો પિતા પણ ત્યાં આવી મળ્યો. પછી પરસ્પર ગમના-
ગમનાદિકની વાતચિત થયા બાદ, તેના પિતાએ વેંગવતીને કુમાર
સાથે પરણાવી દીધી. પછી ત્યાંથી સર્વ વિદાય થયા. હવે કુમાર
પણ કેટલાક દિવસે પોતાના નગર સમીપ રજા પહોંચ્યો. તેટ-
લામાં ત્યાં માર્ગમાં સન્મુખ આવતું એક મુનિમંડપ તેના
જેવામાં આવ્યું. કુમાર જોયો, દે નયચંદ્ર ! એમનું દર્શન શુભ
કે અશુભ ! નયચંદ્ર જોયો, દરેક ચંકુનોમાં આ ચંકુન ઉત્તમ
છે. કારણકે જગતમાં શિદામણિ સમાન આ મુનિજોનાં દર્શન
મહા પુણ્ય યોગે પ્રાપ્ત થાય છે. માટે હસ્તી ઉપરથી નીચે ઉતરી
તેમના ચરણમાં પંદન કરો, મંત્રી સહિત કુમારે પોતાની
ભુદ્ધિથી જોળખીને પ્રથમજ સૂરિને નમસ્કાર કર્યો, ત્યારબાદ
શેષ મુનિજોને નમસ્કાર કર્યો. માર્ગમાં યાત્રી મયેલા મુનિજોને
જોઈ મિત્ર સહિત કુમારે આચાર્યને વિનંતિ કરી, પ્રભો ! કૃપા
કરી અહીં નજીકમાં રહેલા, લવલીલતાઓથી આછાદિત, ધંધાય-
ચીતું વન અને દ્રાક્ષા મંડપથી વિભૂષિત એવા, રાજ ઉદ્યાનમાં ક્ષણ-
માત્ર આપ વિશ્રાંત થાઓ. આ પ્રભાણે કુમારનું વચન માન્ય કરી
સૂરિ મહારાજ કુમારની સાથે ઉદ્યાનમાં ગયા. અને મુનિજોને
ઉચિત એવા ધ્યાનમાં પરિવાર સહિત પોતે બેઠા. ત્યારપછી
કુમાર પણ પોતાના પરિવાર સાથે શુદ્ધ ભૂમિ ઉપર બેઠા. પછી
સૂરિએ ધર્મ દેશનાંનો પ્રારંભ કર્યો.

વૈશ્વનાનો પ્રારંભ.

जीवितं यौवनं लक्ष्मी-लौक्यं प्रियसंगमः ।

जैनधर्मादिते सर्व-मनित्यं देहीनां भवे ॥

धर्मार्थकाममोक्षाख्य-पुरुषार्थप्रसाधकम् ।

आयुरास्त्वहलोदण्ड-कोदण्डचटुलं नृणाम् ॥

કામં કામક્ષમં કામ્યં, કામિનીજનવલ્લભમ્ ।

તારુણ્યં તરુણીતાર-તારિકેવાડતિ ચન્નલમ્ ॥

અર્થ—“ સંસારમાં પ્રાણિઓને જૈનધર્મની પ્રાપ્તિ થયા વિના જીવિત, ચૌવન, લક્ષ્મી, લાવણ્ય અને પ્રિય વસ્તુનેા સમાગમ એ સર્વ અનિત્ય ક્ષણ છે. ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષરૂપ પુરુષાર્થોનું પરમ સાધનબૂત, પ્રાણીઓનું આયુષ ઇંદ્ર ધનુષની માફક અતિ ચંચલ છે. વળી અત્યંત કામલોગનું મુખ્ય સાધન બહુ સુંદર અને સ્ત્રી જનને બહુ પ્રિય એવી તરણુ અવસ્થા પ્રમદાના ચંચલ નેત્ર સમાન બહુ અસ્થિર છે. ” તેમજ—

લક્ષ્મી લક્ષ્યમાણાડપિ, ક્ષયં લક્ષ્મીઃ ક્ષણાદપિ ।

યાતિ ચણ્ડાડનિલોદ્ભૂતા, જીમૂતસ્યેવ પદ્ધતિઃ ॥

યત્પ્રભાવાજ્જનોડત્યર્થ, જાયતે દૃષ્ટિહારકઃ ।

તદ્ભાવણ્યં ગિરિસ્તસ્ત, સરિદ્વેગોપમં જનાઃ ? ॥

અમીષ્ટજનસંજ્ઞોડપિ, વિપ્રયોગસમન્વિતઃ ।

યોગપ્રદેશવત્તત્ત્મા-હર્મે ચૈવ મનઃ કૃથાઃ ॥

જિનર્ચિવાર્ચનં સેવા, ગુરૂણાં પ્રાણિનાં દયા ।

શમો દાનં તપઃ શીલ-મેષધર્મો જિનોદિતઃ ॥

હિતકૃચ્છાશ્ચતોડમીષ્ટો-રૂપલાવણ્યકારકઃ ।

સ્વર્ગાપવર્ગસંસર્ગ, દત્તે કિં બહુનાડથવા ॥

શ્રુત્વૈવમાદિકં ધર્મ, નાગદત્તઃ ક્ષિતીશજઃ ।

મંત્રિપુત્રેણ સંયુક્તઃ, પ્રબુદ્ધો જિનશાસને ॥

અર્થ—“ ઉદ્ધત પવનના વેગવડે વાદળની પંક્તિની માફક, લાખોવાર દૃષ્ટિગોચર થતી લક્ષ્મી પણ ક્ષણમાત્રમાં ક્ષય પામે છે. જે સવ્ય પ્રાણીઓ ! જેના પ્રભાવથી લોકોની દૃષ્ટિ અત્યંત

એંચાય છે, એવું શરીરનું લાવણ્ય પર્વતમાંથી નીકળતી નદીના વેગ સમાન ચાલ્યું જાય છે. વળી કંઈ જનનો સંયોગ પણ યોગ પ્રદેશની માફક શક્તિ છે, માટે ધર્મને વિષે મનોવૃત્તિ કરવી, તેમજ છૂન પ્રતિમાનો પૂજા, સરગુરુઓની સેવા, પ્રાણી ઉપર દયા, શમ, હમ, હાન, શીલ અને તપશ્ચર્યા એને છૂનેશ્વર ભગવાને ધર્મ કહ્યો છે. આ પ્રમાણે છૂનેશ્વર ભગવાને કહેલો ધર્મ નિરંતર હિતદાયી છે, તેમજ અભીષ્ટરૂપ તથા લાવણ્યને આપનાર છે, એટલુંજ નહીં; પરંતુ સ્વર્ગ અને મોક્ષ મુખ પણ આપે છે. નયચંદ્ર સહિત નાગદત્ત કુમાર આ પ્રમાણે ધર્મ સાંભળી છૂન-શાસનમાં પ્રવીણ થયો.” અને વિશેષ પ્રકારે શ્રાવકધર્મનું સ્વરૂપ પૂછ્યું. ત્યારબાદ ગુરુએ વિસ્તારપૂર્વક વહી ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો.

મંત્રી સહિત કુમારે બાર પ્રકારનો ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો.

પછી સૂરીદને વંદન કરી કુમાર પોતાના ગૃહિધર્મનો નગર તરફ ચાલ્યો. માર્ગમાં ચાલતા કુમારે સ્વીકાર...

મિત્રને કહ્યું કે ત્હારા કદા પ્રમાણે શકુનનું

ફલ બરાબર પ્રાપ્ત થયું; કારણકે આજે

આપણને અપૂર્વ જીનધર્મ મળ્યો. એમ બોલતો આનંદપૂર્વક

કુમાર પોતાના સ્થાનમાં ગયો. ત્યારબાદ છૂનપ્રતિમાનું પૂજન

કરી વિધિપૂર્વક વંદન કર્યાબાદ મિત્ર સાથે લોજન કરવા બેઠો.

મુખવાસ જગ્યા પછી બન્ને જણ સમ્યક્ત્વાદિ ગૃહિધર્મનો

પરસ્પર વિચાર કરતા હતા પરંતુ તેમાં સામાયિક ત્રત બરોબર

સમજી શક્યા નહીં. તેથી બીજે દિવસે પ્રભાતમાં છૂનપૂજા તથા

વંદનાદિક કરી તે બન્નેજણ સૂરિ પાસે ગયા. અને બહિષ્કૃતવટે

વિધિપૂર્વક વંદન કરી સામાયિકનું સ્વરૂપ પૂછ્યું.

બન્ને પ્રાણીઓના હિત માટે સૂરિ મહારાજ બોલ્યા, જ

સામાયિકતુ
લક્ષણ.

વ્રતમાં રહેલા લવ્યાત્માઓની શત્રુ, મિત્ર, વૃણુ, મણિ અને સુવર્ણમાં સમાન ભુવિ થાય, તે સામાયિક નામે પ્રથમ શિક્ષામત કહેવાય. વળી જે સામાયિક વ્રતમાં ધનાદિક

પરિશદ, ધર, અને સ્ત્રી સહિત હોય, તેમજ દેશવિરત હોય, તે ખજુ તે મનુષ્ય મુનિની ઉપમાને ધારણ કરે છે. તેમાં વિશેષ અર્થ શું કરીએ ? સામાયિકમાં રહેલા પ્રાણીઓના જેમ જેમ વિશુદ્ધ પરિણામ થાય છે, તેમ તેમ અનેક ભવમાં ઉપાર્જન કરેલાં કર્મ ધીલુ થાય છે. વળી માનસરોવર સ્વાભાવિક જેમ વિશુદ્ધ હોય છે, પરંતુ મદિપાદિ (પાદગો) વડે તે જેમ ડોળાઈ જાય છે, તેમ સામાયિક વ્રત પણ અતિચારોવડે દૂષિત થાય છે. નાગદન યોગ્યો દે કમયન ! ને અતિચારોનું સ્વરૂપ અમને સંસળાવે. શુદ્ધ મહા રાજા પેદાશ, મન, વચન, અને કાયાનું અનવચ્ચિતપણું, દુશ્મનો, તેમજ સામાયિક કર્મો દે નથી કર્યું એ પ્રમાણે સંશય કરવો તે ખૂંચ અતિચાર કયા છે. આ પ્રમાણે સામાયિકતું લથપથ સ્વરૂપ સમજી દુશ્મન ગુણિ સમક્ષ આપવી ચતુર્દશીના દિવસે જરૂર મહાર સામાયિક દેવું એમ પ્રતિજ્ઞા કરી શુદ્ધ મહારાજને વંદન કરી પાતાને રેર ગણે. અને તોત ધર્મમા નિમગ્ન થઈ મિત્ર સાથે સમય અતીત કરે છે.

અન્યથા મહાવેદતુ સજ્જની ચાર કળાઓ ત્યાં આવી,

મહાવેદતુની
કળાઓ.

કેવલ મહાર્જીના કુમારે તેઓની સાથે કાલ કર્યું પડ્યું ને નાગદન પાસે સ્ત્રીઓ સાથે પણ પ્રસંગે નિ.વ. અનુભવતો હતો. તેના પિતાએ પિતાદેવે મજાદુ સૂચવ મજાદુ આપી

નાગદન સ્વર્ગને દુશ્મનને મિત્ર થતો રહેલો હોય મિત્ર સહિત કુમાર પડેલા નાગદન થઈ નરેશ દેવમ. જન મદિરે નાગદન છે

તેમજ રથ યાત્રાઓ પ્રવર્તાયે છે. અને સાપ્તર્મિક વાત્સલ્ય કરે છે, એ પ્રભાએ ધર્મપ્રવૃત્તિમાં કેટલોક સમય ગયો, કદાચિત્ કુમાર કોઈક વિરોધિ રાજાને જીતવા માટે ચલાઈ કરી જતો હતો, તેવામાં રસ્તે પાલતાં કોઈક ઘરો ઉલ્લંઘ કરેલું એક મોટું નગર આવ્યું. ત્યાં તેણે મુકામ કર્યો. ત્યારે કોઈક પુરુષે ત્યાં આવી કુમારને વિનંતિ કરી કહ્યું કે, હે રાજા! અહીં તમ્હારે રહેવા જેવું નથી. માટે વેલાસર અહીંથી બીજે ઠેકાણે ચાલ્યા જાઓ. કારણકે અહીં કોઈ રાત્રીએ રહી શકતું નથી. રાજા બોલ્યો, આજે ચોક્કસ છે માટે અહીંજ મ્હારે રહેવું પડશે. બીજે જઈ શકાય તેમ નથી. એમ કહી રાજા યક્ષના મંદિરમાં સામાયિક લઈ મંદિરનાં દ્વાર બંધ કરી સ્વાધ્યાય કરવા લાગ્યો.

તેજ યક્ષના મંદિરમાં સુંદર ચણ્ડમારોથી વિભૂષિત વેગવતી રાણી તેની દૃષ્ટિગોચર થઈ અને તે કહેવા નગરવાસીયક્ષ. લાગી કે હે સ્વામિન્ ! મ્હને દુઃખી મૂકીને આપ અહીં અરણ્યમાં કેમ નારી આવ્યા છો ! આપના વિરહથી મ્હારું હૃદય તડૂતડૂ ફાટી જાય છે તે આપ જાણતા નથી ? તે સાંભળી રાજા વિશેષ પ્રકારે વૈરાગ્ય જનક કુલક ગણવા લાગ્યો. ત્યારબાદ વેગવતી બોલી, હા ! હવે ! હાલ મ્હને પ્રત્યુત્તર આપો. સમસ્ત અંગોપાંગમાં વ્યાપી રહેલો અપૂર્વ સ્નેહ આપના હૃદયમાંથી ક્ષણમાત્રમાં કેમ નષ્ટ થયો ? વળી આપનો વિરહ મ્હારા હૃદયને બહુ પીટ છે, શરીરને બાળી નાખે છે, તેમજ સર્વાંગે રજુરજાટ ઉત્પન્ન કરે છે. માટે હે સ્વામિન્ ! હવે આ આડંબર છોડી દો. જેથી આ મ્હારું દુઃખ પલાયન થાય. તેવો કોઈ પદ્મ ઉપાય કરો. મહા પુરુષો દુઃખી જનો ઉપર હયાલુ હોય છે. રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો. કોઈ પદ્મ ઉપદેશ થએલો આ અચિંત્ય બધ અક્ષયનિધિ

કાઠનારને શું કરી શકે તેમ છે? એટલામાં તેજ મંદિરનો યક્ષ અતિ ભયંકર રૂપ ધરી ગડગડ શબ્દ કરતો રાજાની પાસે આવ્યો. અને ઉદ્ધત શબ્દોથી બોલવા લાગ્યો, રે મૂઠ! પોતાના પરાક્રમથી સમસ્ત ભુવનને પણ તૃણ સમાન ગણે છે, “વળી તું કહીશ કે મ્હને કશું નહોતું.” હવે હું ત્હને જીવતો મૂકીશ નહીં. માટે ત્હારા ઇષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરી લે. અથવા મ્હારી સેવામાં હાજર થા. એમ કહી રાજાની ઉપર મુદ્ગર ઉગામી ફરીથી તે બોલ્યો, જલદી આ નગર છોડી તું ચાલ્યો જા! અથવા ત્હારું પરાક્રમ ખતાવ? કિંવા મસ્તકરૂપી કમલ નમાવીને મ્હારા ચરણની પૂજા કર? એ પ્રમાણે યક્ષનું વચન સાંભળી રાજા વિશેષ પણે સ્વાધ્યાય કરવા લાગ્યો. તેટલામાં અંગરક્ષક દેવતાઓ જેની સાથમાં રહેલા છે અને પોતે પણ યુદ્ધમાં દક્ષ એવો કપર્દી યક્ષ રાજાની રક્ષા માટે એકદમ ત્યાં આવ્યો. અને તેને જોઈ તે નગરયક્ષ ભયને લીધે જીવ લઈ ત્યાંથી નાશી ગયો. “અહો! જીવનની આશા દરેક પ્રાણીને બહુ પ્રિય હોય છે.”

સમય પૂર્ણ થવાથી રાજાએ વિધિપૂર્વક સામાયિક પૂર્ણ કરીને કપર્દી યક્ષ સાથે કેટલીક વાતચીત કરી કહ્યું કપર્દી યક્ષ. કે, ત્હારા ભયથી તે નગરયક્ષ નાશી ગયો છે પણ ત્હને અહીં બોલાવી લાવ. હું તેને પ્રતિબોધ આપું. કારણકે આ નગરના લોકો એના દુઃખથી નાશી ગયા છે, તેથી આ નગર ઉજ્જડ થઈ ગયું છે. તત્કાલ કપર્દીએ પોતાના દેવો પાસે તેને ત્યાં બોલાવ્યો. એટલે તરતજ તે નગર યક્ષ ત્યાં આવી રાજાને તથા કપર્દીને નમસ્કાર કરી વિનયપૂર્વક બોલ્યો હે રાજા! આ જગતમાં ધૈર્યવાન પુરૂષ તું જ છે. કારણકે મ્હારા આવા ઉપસર્ગોવડે પવનથી પર્વતની માફક તું કુશિલ થયો નહીં. વળી સ્વસ્થ દશામાં દરેક લોકો પોતાનું કાર્ય સાધી

શકે છે, પરંતુ વિષમ દશામાં જેઓ ધર્મથી અસાધમાન થતા નથી તેવા પુરૂષો તો દુર્લભજ હોય છે. માટે હે નરેન્દ્ર ! હું ત્હારું મેદાં જોઈને તુષ્ટ થયો છું. માટે કૃપાકંઠી કંઈ પણ કાર્ય તું મદને બતાવ. ત્યારબાદ કપડોંં યક્ષ બોલ્યો, હજુ પણ આ વાત તું શું પુછે છે ? પોતાના જ્ઞાનથી એનું ઈચ્છિત સર્વ તું બળી શકે તેમ છે. માટે પોતેજ વિચાર કરે. પછી તે યક્ષ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી બોલ્યો કે, હે નરેન્દ્ર ! ત્હારા પ્રસાદવડે આ નગરના સર્વ લોકો પોતાની રૂઢિ સહિત મુખેથી અહીં નિવાસ કરે. અને કપડોંં યક્ષની સહાયતાથી તું આ નગરનો અધિપતિ થા.

ત્યારબાદ કપડોંં યક્ષે પોતાના દેવોને મોકલી નગરવાસી લોકોને ત્યાં બોલાવી મંગાવ્યા અને તેમને રાત્ર્યાભિષેક. કહ્યું કે, આ નાગદત્ત રાજાને નમસ્કાર કરી પોતપોતાના ગૃહાધિકાર સંભાળી લ્યો, અને આ તત્ત્વારે રાજા છે. પછી લોકોએ તે પ્રમાણે કપડોંં તું વચન માન્ય કરી સર્વ વ્યવસ્થા સંભાળી લીધી. ત્યારપછી નગર યક્ષ બોલ્યો, હે નરેન્દ્ર ! આ નગરના રાજાએ મ્હારું એવું અનિષ્ટ કર્યું છે કે, જે મુખથી પણ કહી શકાય તેમ નથી. નાગદત્ત રાજા બોલ્યો-આયે નિરપરાધી લોકોના અનિષ્ટપણામાં મૂર્ખ, દેવી કે નીચ માણસોજ ઉભા રહે છે. પરંતુ મહાત્માઓ તો આ દુનીયામાં મહાન્ અપરાધી હોય છતાં પણ તેની ઉપર દયા કરે છે. વગી તેવા દયાળુ સત્પુરૂષોને લીધેજ આ પૃથ્વી રત્નવતી કહેવાય છે, એમ સમજ આ નાગરિક લોકો ઉપર તેમજ નગરાધિપ ઉપર હવે ત્હારે ક્ષમા રાખવી. યક્ષ બોલ્યો પરાપકારી જનોમાં શિરોમણિ સમાન હે નરપતિ ! આ નગરના રાજાને તો પ્રથમજ મ્હેં સ્વર્ગવાસી કર્યો છે. રાજા બોલ્યો, ત્હેના પુત્રને

લાવીને રાજ્યાભિષેક કરો. ત્યારબાદ યક્ષે પણ નાગદત્તના કક્ષા પ્રમાણે સર્વ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું.

રાજ્યાભિષેક થયા બાદ નાગદત્ત રાજ્યએ સભ્યજન સમક્ષ નવીન રાજ્યને શિખામણ આપી કે, નીતિ-
રાજ્યનેઉપદેશ. પરાયણ થઈ જે સજ્જનોનું પાલન, હિંદુનો નિયમ, તેમજ દીન, અનાથ, સાધુ અને સ્વજન વર્ગનું પોષણ કરે છે તે આ લોકમાં યથાર્થ રાજા ગણાય છે. વળી રાજ્યએ પોતાના એશઆરામથી સંતુષ્ટ ન થવું જોઈએ, તેમજ પ્રમાદ પણ સેવવો નહીં, વળી જે રાજ્યોની દષ્ટિ સમક્ષ લોકો હુંખી થાય છે તેઓના જીવિત, લક્ષ્મી કે રાજ્યવડે શું ? અર્થાત્ નિષ્ફલ છે. એ પ્રમાણે નવીન રાજ્યને ઉપદેશ આપી નગરયક્ષને નાગદત્તે કહ્યું હવે તું જૈન ધર્મનું આરાધન કર, યક્ષ બોલ્યો હે રાજન્ ! કૃપા કરી મ્હને તે ધર્મનો ઉપદેશ આપો. રાજા બોલ્યો, દરેક પ્રાણીઓએ જીવ માત્રને આત્મ સમાન માનવા. તેમાં પણ હુંખી પ્રાણીઓને વિશેષ કરી સંભાળવા. વળી વિવેકી પુરૂષે આ બાબત વિશેષ જાણવી જોઈએ. ત્યારબાદ રાજ્યએ તેને દેવ, ધર્મ અને તત્ત્વ સંબંધી ઉપદેશ બહુ વિસ્તાર પૂર્વક આપ્યો. સર્વ ઉપદેશનો સ્વીકાર કરી યક્ષ બોલ્યો, હે રાજન્ ! પૃથ્વીમાં જીવણ સમાન આપના સરખા મહાપ્રભાવિક પવિત્ર પુરૂષોનું માત્ર દર્શન પણ શુભદાયક થાય છે. તેમજ સત્પુરૂષોનો સમાગમ અને સંભાષણ તો વિશેષ પ્રકારે સુખદાયક થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? પછી નાગદત્ત રાજ્યએ નાગરિક લોકોને સ્થિર કરી કપહીં યક્ષ વિગેરેને વિદાય કર્યા અને પોતે પોતાના કાર્ય માટે આગળ ચાલવાની તૈયારી કરી ત્યારે નગરયક્ષ બોલ્યો, હે સ્વામિન્ ! જેની ઉપર આપની ચઢાઈ છે તે રાજ્યને હું પોતે જ બાંધી અહીં લાવું છું. માટે આપને

ત્યાં જવાની કંઈ જરૂર નથી. બાદ રાજાએ આજ્ઞા આપી કે તરતજ યદ્ય ત્યાં ગયો અને તે રાજાને હર્ષ આવી નાગદત્તની આગળ હસો કર્યો. પછી નાગદત્તે પોતાની આજ્ઞા મનાવી ત્હેને મુક્ત કર્યો. ત્યારબાદ નાગદત્ત રાજા ત્યાંથી પોતાના નગ-રમાં ગયો. બાદ વેગવતીના પુત્રને પોતાના શત્રુમાં સ્થાપન કરી આયુષ્ય પૂર્ણ કરી અતે સમાધિ પૂર્વક મરણ પામ્યો અને તે આ લોકમાં ત્રીજે ભવે સિદ્ધિપંથ પામ્યો. માટે હે ભવ્યા-ત્માઓ ! આ પ્રમાણે સામાયિક મતમાં બાવ રાખવાથી નાગ-દત્ત રાજા આ લોકમાં પણ વિશેષ પુજનીય થયો. તેથી આ સામાયિક મત અવશ્ય કરવું જોઈએ. વળી જેનું ચિત્ત સામાયિકમાં સ્થિર હોય છે, તે પુરુષની સેવામાં દેવ અને દાનવ પણ હાજર રહે છે. તેમજ તે પ્રાણી અદ્ય સમયમાં બહુ પ્રાચીન કમોથી મુક્ત થાય છે.

॥ इतिसामायिकदृष्टान्ते नागदत्तकथानकं समाप्तम् ॥

માનવશિક્ષકની કથા.

મનોહુ પ્રણિધાનાતિચાર.

સામાયિક મત સંબંધી ઉપદેશ સાંભળીને દાનવિર્હ રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, હે મુમુક્ષુ જનવંશ ! હે જગત્પતિ ! હવે સામાયિકમાં પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપ સાંભળવાની અમને બહુ છૂટાસા છે. માટે કૃપા કરી તે સંભળાવો. શ્રીસુધાર્થ પ્રભુ બોલ્યા, મનુજેન્દ્ર ! જે જન સામાયિક ગ્રહણ કરી મનમાં દુષ્ટાંત કરે છે તે પુરુષ માનવશિક્ષકની માફક પ્રમત્ત થઈ પોતાની સહગતિનો શોધ કરનાર થાય છે.

હું એમ માનું છું કે, જેને જોવા માટે ઇંદ્રે હજાર નેત્રો
ધારણ કર્યાં છે એવું જગદવિખ્યાત રતનપુર
માનવણિક. નામે નગર છે. તેમાં ધનાઢ્ય ગંગદત્ત નામે
શ્રેષ્ઠી રહે છે. ગુણમતી નામે તેની સ્ત્રી છે.
માન નામે તેને એક પુત્ર છે. તે કલાઓમાં કંઈક પ્રવીણ થઈ
ઉદ્યાન વિગેરે સ્થળોમાં સ્વેચ્છા પ્રમાણે હસ્તેશાં ફરવા લાગ્યો.
તેવામાં એક દિવસ દુર્લભ નામે પોતાના મિત્ર સાથે તે જન-
મંદિરમાં ગયો. ત્યાં સૂરિ મહારાજની પાસે ભક્તિમાન એવા
ઘણા લોકો એકાગ્ર મનથી સમ્યક્ત્વાદિક ગૃહી ધર્મ સાંભળતા
હતા. તે જોઈ માનવણિક પણ સલાની એક બાબુએ ઉભો રહી
ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યો. એવામાં એક થાવકે તેને ઓળખ્યો,
પછી તેણે પોતાની પાસે બોલાવી તેને કહ્યું કે અહીં બેસ, એમ કહી
સૂરીંદ્રને કહ્યું કે આ ગંગદત્તનો પુત્ર આપને વંદન કરે છે.
સૂરિએ હેને વિશેષ અસર કરનારી દેશનાની શરૂઆત કરી.
ભદ્રક ભાવથી માન પણ સાવધપણે સાંભળે છે.

અગ્રાધાર નામે બહુ સમૃદ્ધિવાળું એક નગર છે. તેમાં નિષ્પુ-
ણ્યક નામે બહુ વ્યવસાયી એક કુલ બાલક
શિક્ષોપયોગી રહે છે. વળી તે એવો નિર્ભાગી છે, કે જે
દેશના. કોઈ ઉદ્યોગ કરે છે તેમાંથી માત્ર તેને

અનર્થજ પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ કોડી માત્ર
પણ લાભ મળતો નથી. અન્યદા તેની દુર્દશા જોઈ એક કુટું-
બીએ કહ્યું કે, ચોમાસામાં મહારા બે બળદ લઈ તું હજા બેઠ-
વાનું કામ કર. જેથી તું સુખી થઈશ. પરંતુ હસ્તેશાં સંધ્યા-
સમય થાય ત્યારે મહુને બળદ બતાવીને મહારા વાડાની અંદર
હારે બાંધી જવા, અને પ્રભાતમાં લઈ જવા. નિષ્પુણ્યકે પણ
તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું. ત્યારપછી હસ્તેશાં હજા લઈ ખેતરમાં

એક ઠરી બગદ ત્હેને ત્યાં વાડામાં મૂકી આવતો હતો. પ્રથમની મોસમમાં તેણે મગ, અડદ, બાજરી અને ચોખા વિગેરેની વાવણી કરી, પરંતુ દિગતા અંકુરાઓને કાતરા ખાઈ ગયા. પછી તેમાં બીજવાર બીજું બીજ ખરીદીને વાંધું. વળી પોતાની પાસે આંત્રવિદ્યનું સાધન નહીં હોવાથી પોતાની સ્ત્રીની બેઠનપણી પાસેથી કંઈક હાણા વિગેરે પરચુરણ લાવીને વૃત્તિ ચલાવતાં, એવાં તે બન્ને સ્ત્રી પુરુષ ક્ષેત્રનું કામ કરતાં હતાં. તેવામાં એકદમ ટીક પડ્યાં, જેથી સર્વ પાક ખાઈ ગયાં. સ્થાયપછી બહુ નિરાશ થઈ ફરીથી નવેસર તેણે વાવણીનું કામ શરૂ કર્યું. અને હવેમાં તેઓ પ્રથમની માફક કામ કરતાં હતાં. એક દિવસ ઉતાવળને લીધે કૌટુંબિકને દેખતાં બગદોને બહાર મૂકી ત્હેને કહ્યા વિના નિષ્પુરુષક પોતાને ઘેર ગયો. તેથી તે બન્ને બગદ બહાર કયાંય પલ્લુ ચાલ્યા ગયા, તેની ખબર પડી નહીં. કૌટુંબિક નિષ્પુરુષકને ઘેર જઈ પુછવા લાગ્યો કે આ બગદ કયાં ગયા ? નિષ્પુરુષક બોલ્યો, આધ્યાકાળે તમને દેખાડીને વાડામાં મૂક્યા છે. કૌટુંબિક બોલ્યો કે, મહેં જોયા હતા ખરા પરંતુ તે સમયે હું બીજા કામમાં ગુંથાયેલો હતો. વળી ત્હેં એમ નહોતું કહ્યું કે આ બગદ તમને સોપું છું, તેથી આ ત્હારી જ બુલ ગણાય, માટે મ્હારા બગદ લાવ. નિષ્પુરુષક બોલ્યો, મહેં તો તમને આપ્યા છે, હવે મ્હને કંઈ પણ તમ્હારે પુછવું નહીં. એમ બન્નેના વિવાદ બહુ વધી પડ્યો, છેવટે બંને જણુ ક્લેશ કરતા છતા મંત્રી પાસે જતા હતા તેવામાં તે સ્ત્રી કોઈક સ્વાર ઘોડાની પાછળ દોડતો આવતો હતો, તેણે નિષ્પુરુષકને સ્હામે આવતો જોઈ કહ્યું કે, રે પચિક ! આ ઘોડાને પાછો વાળ. નિષ્પુરુષકે તેને રોકવા માટે લાકડીનો પ્રહાર કર્યો કે, તરતજ મર્મસ્થળમાં વાગવાથી તે ઘોડો પૃથ્વી પર પડીને

મરી ગયો. તે જોઈ સ્વાર જોલ્યો, ત્હેં આ ઘોડો શા માટે માર્યો ? નિષ્પુણ્યક જોલ્યો, ત્હારા કહેવાથી મ્હેં તો પાછો વાળ્યો હતો. પરંતુ મ્હેં માર્યો નથી. તે સાંભળી સ્વાર પણ ઝગડાની બુદ્ધિથી તેની પાછળ ચાલ્યો. પછી તે ત્રણ જણ નગરની નજીકમાં ગયા. એટલામાં સૂર્યાસ્ત થઈ ગયો. તેથી ત્યાં આગળ એક મ્હોટો વડ હતો તેની ઉપર વ્યાઘ્રદિકના ભયથી તેઓ ચઢીને સુઈ ગયા. ત્યારપછી ત્યાં નટ લોકોનું એક ટોળું આવ્યું. તે પણ તેજ વડની નીચે સુઈ ગયું.

હવે નિષ્પુણ્યકને ચિંતાને લીધે નિદ્રા આવી નહીં. તેથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો. અરે ! આ બંને

નિષ્પુણ્યકનો

પશ્ચાત્તાપ.

જણ મ્હારી પાછળ લાગ્યા છે. આ લોકો માંથી હું જીવતો કેવી રીતે છુટીશ ? માટે કંઈ પાશ નાંખી મરવું એજ ઉત્તમ છે.

એમ નિશ્ચય કરી પોતાના ઓઢવાના વસ્ત્રનો પાશ કરી વડના ડાળાએ પોતાનો દેહ લટકતો મૂક્યો. પરંતુ વસ્ત્ર જીર્ણ અને શરીર ભારે તેથી વસ્ત્ર ત્રટ દઈને તુટી ગયું, તેથી તેની નીચે નટના ટોળાના અધિપતિની સ્ત્રી સુઈ રહી હતી તેની ઉપર તે પડ્યો. ત્હેના ભારથી દળાઈને તત્કાળ તે નટી મરી ગઈ. પરંતુ નિષ્પુણ્યકને કિંચિત્ માત્ર પણ અડચણ આવી નહીં. પછી નટીનો પતિ નિષ્પુણ્યકને કહેવા લાગ્યો. રે હુષ ! પાપી ! મ્હારી સ્ત્રીને ત્હેં શા માટે મારી ? નિષ્પુણ્યક જોલ્યો, ત્હારી સ્ત્રીને મારવા માટે આ મ્હારું કર્તવ્ય નહોતું. પરંતુ આ બંનેના ભયને લીધે મ્હારા મરણ માટે મ્હેં આ સાહસ કર્યું હતું. બળી બળદ અને અશ્વ માટે આ બંને મ્હારી પાછળ લાગ્યા છે. તેવી રીતે તું પણ ત્રીજો ચાલ, પ્રભાતમાં મંત્રી પાસે જે ન્યાય થશે તે પ્રમાણે ત્હારું પણ સમાધાન થશે.

પ્રસાંતમાં પોતાના કામ ઉપર મંત્રી આવી તૈયાર થયો.
એટલે વાદી પ્રતિવાદીઓએ પોત પોતાનો
ન્યાય સ્વરૂપ. વૃત્તાંત બહાર કર્યો. મંત્રી બોલ્યો, હું
કોટુંબિક ? આ નિષ્પુણ્યક બળદ મૂકી
ગયો ત્યારે ત્હેં બોલ્યા હતા ? કોટુંબિક બોલ્યો, હું મંત્રીશ્વર ! મ્હેં
બોલ્યા હતા ખરા, પરંતુ આ તમ્હારા બળદ મૂક્યા છે, બેઠું થયો.
હું મ્હારા ઘેર બેઠું છું, એમ તેણે કહ્યું નહોતું અને અમ્હારે
પ્રથમ આ પ્રમાણે કહેવાનો કારાર કરેલો છે. ત્યારબાદ સ્વારને પૂછ્યું,
એટલે તે બોલ્યો મ્હારો ઘોડો પાછો વાળ એમ ત્હેં કહ્યું હતું ? હા,
એ પ્રમાણે મ્હેં કહ્યું હતું. એમ કહી સ્વાર મૌન રહ્યો. ત્યારબાદ
મંત્રી બોલ્યો, રે નિષ્પુણ્યક ? ત્હારે ગળે પાશ નાંખવાનું શું
કારણ હતું ? તે બોલ્યો, આ બંનેના લયને લીધે મ્હારે તે કામ
કરવું પડ્યું. તેમજ રાત્રીને કર આપવાનો છે, વળી ઉધારે
લાવીને દાણા ખાધા છે ત્હેનો પણ મ્હોટો લય છે. કારણ કે
ખેતીમાંથી બીજ માત્ર પણ વળે તેમ નથી. એમ અનેક દુઃખથી
છુટવા માટે મ્હેં આ ઉપાય કર્યો હતો. પરંતુ મ્હારા મંદ
ભાગ્યને લીધે મરણ ન થયું અને ઉલટી આપત્તિ આવી પડી.
એમ ચોક્કસ કરતાં તેના શુભ કર્મનો ઉદય થયો. તેથી મંત્રીને
તેની ઉપર બહુ દયા આવી. પછી તેણે પ્રથમ કોટુંબિકને કહ્યું
કે, તું ત્હારાં બંને નેત્ર તેને આપીને ત્હારા બળદ લઈ લે. તે
શિવાય તને બળદ મળવાના નથી. કારણ કે આ ત્હારા નેત્રનો
દોષ છે. ત્યારપછી સ્વારને કહ્યું કે, તું ત્હારી ઇભ આપીને
ત્હારો અન્ધ લઈ લે. કારણ કે આકાશમાં ત્હારી ઇભનો અપ-
શય છે. પછી નટને કહ્યું કે ત્હારી સ્ત્રીની જગોએ નિષ્પુણ્યક
સુધં રહે અને તું તેની માફક ગળે પાશ નાંખી તેની ઉપર પડ.
એ પ્રમાણે ન્યાય સાંભળી બંને જણ વિચાર કરવા લાગ્યા કે, નેત્ર

અને જીભ હશે તો ખીજા બળદ તથા અશ્વ મળી આવશે. તેમજ નટ પણ સમજાવે કે, સ્ત્રી તો મરી ગઈ અને મહુને પણ મારવાનો આ ઉપાય છે. કારણ કે એનું વસ્ત્ર તો જીનું હતું. તેથી એનો પાશ તુટી ગયો. પરંતુ મહારો પાશ એવી રીતે નહીં તૂટે કારણ કે મહારું વસ્ત્ર બહુ જાડું છે. વળી કદાચિત્ પાશ તુટી જાય અને હું નીચે પડું તો પણ તહેના પ્રાણ જવાના નથી. કેમકે હું તેના જેટલો ભારે નથી માટે આ સર્વ મહુનેજ નુકશાની છે. એમ જાણી ત્રણે જણે તેને છોડી દીધો. ત્યારબાદ દરિદ્રી એવો તે નિષ્પ્રયુષ્યક પોતાને ઘેર ગયો. અને મંત્રીએ તેના કર માફ કર્યો એટલુંજ નહીં, પરંતુ ખાવા માટે અનાજ પણ પુરતું આપ્યું.

એ પ્રમાણે સૂરીશ્વરનાં વચન સાંભળી માનવણિક હૃદયેનાં પોતાનો વેપાર છોડી દઈ સૂરિના વ્યાખ્યાન ઉચ્ચસ્થિતિ. નમાં જતો હતો. સૂરિએ તેની યોગ્યતા જાણી ગૃહસ્થાને લાયક એવો સમ્યક્ત્વાદિ બાર પ્રકારનો આવકધર્મ વસ્તારપૂર્વક સમજાવ્યો તેણે પણ વિધિપૂર્વક તે અંગીકાર કર્યો. અને પ્રતિ દિવસે પોતાના પિતાની સાથે દેવ તથા ગુરુઓને વંદન કરવા જાય છે. તેમજ તે સામાયિકમાં સાંજ સવાર બન્ને વખત વિશેષ પ્રકારે ઉદ્યુક્ત થયો. વળી પોતાની દુકાનમાં વેપાર પણ બહુ નીતિપૂર્વક ચલાવતો હતો. અને ધર્મના પ્રભાવથી ખાલ લીલા છોડી દઈ તે ઉત્તમ સ્થિતિમાં ગણાવા લાગ્યો. તેમજ દરેક લોકો પ્રાયે માનની દુકાનેથીજ ખરીદ કરે છે. કેટલાક આહક લોકો ઉધારે પણ લઈ જાય છે. અને વિના ઉધરાણીએ પોતાની અનુકૂલતા પ્રમાણે તેઓ પૈસા આપી દે છે.

એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થયો. એવામાં એક ખેડુત

તેની દુકાનેથી કેટલુંક અનાજ ઉધારે લઈ
 હુધ્યાન. ગયો. પછી પોતાની પાસમાં અનાજ આવ્યું
 તોપણ તેણે માનની દુકાને પૈસા ભર્યા નહીં.
 તેથી માન તેને ઘેર ગયો અને ઉવચાળી કરી. પરંતુ તેણે કંઈ
 પણ ધાન્ય આપ્યું નહીં અને સિદ્ધો જવાળ આપ્યો નહીં.
 તેમજ કોઈએ અર્ધ અને કોઈએ ચતુર્થાંશ પણ આપ્યું. એમ
 એકંદરે હિસાબ કરતાં માનને કશું જ નહોતું મળ્યું. ટોટો આવ્યો.
 તેથી તેને બહુ ઉદ્વેગ થયો. પરંતુ સામાયિકનો તેનો નિયમ તેણે
 ઊભો રાખ્યો નહીં. અને સામાયિકમાં બેઠીને પણ ચિંતવવા લાગ્યો.
 કે, આ દુષ્ટલોકોએ હાલમાં મહાર્જીના પાસે બહુ દ્રવ્ય ખોદ્યું,
 પરંતુ ત્યારે ફરીથી તેઓ લેવા આવશે ત્યારે તેઓને થોડું
 ઘણું કંઈક ધીરીને સર્વ દ્રવ્ય વસુલ કરી વ્યાજ સુદ્ધાં પણ ઊઠ-
 વાનો નથી. તેઓની સાથે વિચાર કરવાનું કંઈ પણ કામ નથી.
 તેમજ અનુક્રમે તેઓને બંધનમાં લઈ ધીરધારનો ધંધો કર-
 વાનો છે. એ પ્રમાણે હુધ્યાન કરતો હતો તે વાત જ્ઞાનવટે સૂરિના
 જાણવામાં આવી. તેથી તત્કાળ સૂરિ માનની પાસે આવી કહેવા
 લાગ્યા અરે માન? સામાયિકમાં આ હુધ્યાન અનર્થક થાયક
 થાય છે. માટે તેનો તું ત્યાગ કર. કારણ કે જે આવક સામા-
 યિકમાં બેઠી આર્ત ધ્યાન પૂર્વક ઘર કાર્યની ચિંતા કરે છે તેનું
 સામાયિક નિર્વર્થક થાય છે. તે સાંભળી માન બોલ્યો, ભગવત્ ?
 ધર્મ પણ ધન વિના ચલે નથી. અને આ વખતે વેપારમાં મહારે
 ધનનો બહુ ટોટો આવ્યો છે. માટે હું નિશ્ચિંત ચલાવવાનો નથી.
 મુનીંદ્ર બોલ્યા, આ પ્રમાણે બોલવું ત્હને ઉચિત નથી. પરંતુ
 ભાવ પૂર્વક મિથ્યાદુષ્ટતા આપ. પછી માને કંઈ પણ ઉત્તર
 આપ્યો નહીં. અને તેવીજ રીતે હુમ્મેશાં પોતાના ઘરમાં બેઠી
 દેવલ અભિશ્વર સહિત સામાયિક કરે છે. આ પ્રમાણે માનસિક

આર્તધ્યાન કરવાથી તેણે બહુ કર્મ ઉપાર્જન કર્યાં. ત્યારપછી કૃષ્ણ પક્ષની ચૌદશના દિવસે તે પોતાને ઘેર સામાયિકમાં બેઠો હતો, તેવામાં એક ક્ષુદ્ર દેવી આવી અને તેણીએ છળ કરી માનને મૃત્યુ વશ કર્યો. તેથી તે સંસારબ્રમણમાં પડ્યો. વળી ગંગાદત્ત શ્રેષ્ઠી પણ નિષ્કલંક ગૃહિધર્મ પાળીને ઇશાન દેવ લોકમાં ઉત્તમ થયો અને ત્રીજે ભવે સિદ્ધ થયો.

इति समायिकप्रथमातिचारविपाके मानस्य द्रष्टान्तः ॥

વિસદશ્રેષ્ઠીની કથા.

દ્વિતીયવચનદુષ્પ્રણિધાનાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજાએ ફરીથી પ્રશ્ન કર્યો, હે દયાલુ ભગવન હવે સામાયિકવ્રતમાં દ્વિતીય અતિચારનું સ્વરૂપ કહો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે ધરાધીશ ! જે શ્રાવક સામાયિક ગ્રહ કરી અયોગ્ય વચન બોલે છે તે કુગતિમાં ગયેલા વિસદની માફ પોતાના દોષનો પશ્ચાત્તાપ કરે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં આશ્ચર્યનું કુલમંદિર, લક્ષ્મીનું નિવાસ સ્થાન અને વિદ્યાઓનો નિધાન હોયને શું વિષદશ્રાવક. એવું સાકેત (અયોધ્યા) નામે નગર છે. તેમજ મૃદુ અને મધુરભાષી, શિષ્ટ જનોમાં શિરોમણી સમાન આશાધ નામે શ્રેષ્ઠી હતો. વસુધારા નામે તેની સ્ત્રી હતી. આઠ મ સ્થાનોથી વિમૂઢ બનેલો, અધર્મની શ્રદ્ધાવાળો અને હર્મ્યેશ કૌતુકનો વિલાસી એવો વિસદ નામે તેઓને એક પુત્ર હતો વળી નિષદ નામે તેનો મિત્ર હતા. તે ધર્મમાં બહુ દૃઢ અને સ્વાવધી સરલ હતો. તેમજ વિસદ ઉલ્લંઠની માફક લોકોને બ

અંતાપતો દુનો. વગી દરેક દેશની અંદર સેવાય માટે નેજો બન્ને સામે જતા હતા.

અન્યદા બન્ને જણ દરેક નીકળ્યા દશે. તેવામાં બૂલા પડેલા નિ મુનિએ ત્યાં વૃક્ષની છાયામાં મુનિ દર્શન. બેઠેલા તેઓના બેવામાં આશ્વા, જોડે વિસદ્ જોડ્યો દે નિવદ. આ મુનિએને

સર્વ પ્રકારનું જ્ઞાન હોય છે. માટે શાસ્ત્ર આપણે જોમને કંમલ લા. બાદિકતું કારણ પૂછી બેઠ્યો. જોમ વિચાર કરી તેઓ મુનિએ ખાસે ગયા. અને નમસ્કાર કરી યોગ્યસ્થાને બેઠા. પછી મોટા મુનિએ તેમને કોઈપણ નગરનો માત્ર પૂછ્યો. તેથી તેઓએ પરસ્પર હસીને માર્ગ બતાવ્યો. પછી મુનીંદ જોડ્યા, બાઈજો. તમે કેમ હસ્યા? વિસદે પોતાના હાસ્યનું કારણ જણાવ્યું કે અમે અમ્હારા લાભદિકતું કારણ તમને પૂછવાના હતા. પરંતુ તમે તરદાર માર્ગને પણ બણતા નથી તો પછી અમ્હારે પૂછવાની વાત હવે. ક્યાં રહી? જોમ જાણી અમને હાસ્ય આપ્યું. મુનિ જોડ્યા, વત્સ! ત્હારું કહેવું સત્ય છે, પરંતુ દ્રવ્યમાર્ગમાં બૂલા. પડેલા પુરો કોઈપણ પ્રકારે માર્ગે ચડી શકે છે. અને ભાવમાર્ગથી પતિત થયેલા પુરો તો મહા કદથી પણ માર્ગભિમુખ થવા મુશ્કેલ છે. જેમકે તમે બન્ને અત્યંત અજ્ઞાનવટે બ્રહ્મ ધર્મ સંસારમાં રખડો છે. ત્યારબાદ વિસદ્ જોડ્યો, અમે તો દુક્ષ્ત નગર કે આભાદિકનો એક જ માર્ગ જાણીએ છીએ, પણ અન્ય માર્ગ જાણતા નથી.

મુનિ જોડ્યા, આમ નગરદિકનો જ માર્ગ પ્રથમ તે દ્રવ્યમાર્ગ

દ્રવ્ય અને
ભાવમાર્ગ

ગણાય છે અને જ્ઞાનાદિકનો બીજો ભાવમાર્ગ કહેવાય છે. વગી જેનાથી છવાદિક પદા ચોનું સ્વરૂપ જાણી શકાય તે જ્ઞાન કહેવાય. તે જ્ઞાન મતિજ્ઞાનાદિકના હોદ વડે

પાંચ પ્રકારનું છે. વળી જીવાદિક સર્વ પદાર્થોનું જે શ્રવણ કરવું તે સમ્યક્ત્વ કહેવાય. તેમજ અહુતદેવ અત્તમ સાધુઓને જ ગુરુ જાણવા. વળી તે સમ્યક્ત્વ ક્ષાત્રિય ક્ષાત્રિયોપશમિક અને ઔપપમિક એમ ત્રણ પ્રકારે કહ્યું છે. અથવા કારક, રાચક અને દીપક એમ તે ત્રણ પ્રકારનું છે. વળી સામાયિક કાદિ લેદવડે ચારિત્ર પણ પાંચ પ્રકારનું કહ્યું છે. આ પ્રમાણે કિંચિત્ વિસ્તાર પૂર્વક ભાવ માર્ગ પણ કહ્યો છે. જેવી રીતે અમ તમે સિદ્ધો દ્રવ્યમાર્ગે જતાવ્યો તે પ્રમાણે અમેએ પણ તમને ભાવ માર્ગે જતાવ્યો. હવે તમ્હારા જતાવેલા માર્ગે અમે જઈશું પરંતુ જે તમારી ઇચ્છા હોય તો તમે પણ અમ્હારા કહેલા ભાવમાર્ગે પ્રવૃત્તિ કરવા પ્રયત્ન કરજો. પછી વિસદ્ ગોચરે હે મુનીંદ્ર! સંપૂર્ણ ભાવ માર્ગે ચાલવા અમે અશક્ત છીએ એ મા કૃપા કરી દેશયકી પણ ભાવમાર્ગનું સ્વરૂપ જતાવો. મુનિ સમ્યક્ત્વ તેમજ સ્થૂલપ્રાણાતિપાત વિરતિ વિગેરે બાર પ્રકાર ગૃહીધર્મનું સ્વરૂપ સવિસ્તર કહ્યું. વિસદ્ અને નિષદ જન્મે જ બુદ્ધિપૂર્વક સમજીને વિધિપૂર્વક શ્રાવક ધર્મનો સ્વીકાર કરે ત્યારબાદ જન્મે મુનિવરો તેમના જતાવેલા માર્ગે ચાલતા થાય અને વિસદ્ તથા નિષદ પણ મુનિઓને નમસ્કાર કરી જો પોતાને જવાનું હતું ત્યાં ગયા. પછી કેટલાક દિવસ ત્યાં રહી ઇચ્છા મુજબ લાલ મેળવીને પોતાના નગરમાં તે જન્મે જ પાછા આવ્યા અને વિધિપૂર્વક સમ્યક્ત્વાદિ ગૃહીધર્મની સમ્યક્ પ્રકારે આરાધના કરવા લાગ્યા.

સામાયિક વ્રતમાં જેઠેલો શ્રાવક પણ મુનિ સમાન ગણાય છે. એમ સાંભળીને તેઓ સામાયિકમાં વિશેષ ઉદ્યમ કરવા લાગ્યા. સામાયિકમાં શીથિલતા. ધારક પુરૂષોના જેમ જેમ શુદ્ધ પરિણામ થાય તેમ તેમ અનેક લવનાં સંચિત કરે

તેમું જ થાય છે. એમ બાળી દરેક સમયે તેઓ સામાયિક કરના
 આખા એમ કરનાં તેમનો કેટલોક સમય વ્યતીત થયેલ તેમથી
 વેસદ સામાયિકમાં ફરીને પણ પ્રમાણી થઈ શકે તેવાદિ પણ
 કરવા લાગ્યે. તેમજ દાસ્યાદિ કીડા વિકાસથી પણ શાંત મન્ય
 નથી. નિપટે બહુ વાર્યો તેા પણ પેલાની પ્રકૃતિને તે ઊકતો
 નથી. તે વાત અન્ય કાવેશનાં બળવામાં આવી એટલે તેઓએ
 પણ કહ્યું કે, સામાયિક લીધા પછી દાસ કીડાદિકનો સર્વમાં ત્યાગ
 કરવો જોઈએ. વળી સામાયિકધારી પુરોએ પ્રથમ બુદ્ધિપુર્વક
 વિચાર કરી નિરંતર પાપ વિનાનું વચન બોલવું. અન્યથા સામા-
 યિક ગણાય નહીં. તે સંભળી વિસદ બોલ્યો, હું શું કરું ? મ્હાણી
 આવી પ્રકૃતિ છે એમ લોકોને જવાબ આપે છે, વળી ધાર્મિક
 લોકો જેમ જેમ મ્હને વારે છે તેમ તેમ હું અધિક અનાયાર
 મેવું છું. જેમ મ્હારે પાંદરાશી પુત્રાદિકનો તિરસ્કાર કરી બહુ
 નિષ્કુર બાળી થયો છે તેમ હું પણ અંધર્મી થયો છું. તે સંભળી
 ધાર્મિક જનો બોલ્યા, ત્હારો પાંદરાશી કોણ છે ? વિસદ બોલ્યો,
 શાંત નામે બહુ વૃદ્ધ યેથી હતો, તે બહુ વેલવવાળો અને પુત્ર
 પૌત્રાદિક પરિવાર પાંચુ તેને ધણો હતો, તેમજ બોલવામાં ધણો
 નિષ્કુર હતો.

એક દિવસ તેના પુત્રની દીકરીનો વિવાહ મહોત્સવ તેને
 ત્યાં પ્રવૃત્ત થયો, લગ્નનો દિવસ નજીકમાં
 શાંતચેષીની આવ્યો ત્યારે તેનો પુત્ર બોલ્યો, પિતાજી !
 નિષ્કુરતા. હવે આજથી તમ્હારે અપશબ્દ બોલવો
 નહી, કોઈ અન્યપણ અશુભ શબ્દ બોલે
 તો તે પણ અમંગલિક ગણાય, માટે કોઈએ નીંધ વચન બોલવું
 નહીં. અને દેહાચિત્ત કોઈ તેવું બોલે તો ત્હોને બીજાઓએ વારવું.
 કારણ કે હવે લગ્ન સમય નજીક આવ્યો છે. શાંતચેષી બોલ્યો,

श्यामलवर्णिक कथा.

तृतीय कायद्व्यप्रस्थानातिथार.

દાનવિયં રાજા જોડ્યો, કૃપાસિંધુ એવા હે ભગવન ! સામા-
યિક મતમાં ત્રીજા અતિચારનું લક્ષણ દર્શાવત સહિત કહેા. શ્રી
સુપાર્શ્વ પ્રભુ જોડ્યા, હે રાજન ! સામાયિકમાં રહેલો મનુષ્ય
ઉપયોગશૂન્ય થઈને અપ્રમાણીત સ્થાનમાં આસનાદિક કરે છે તે
પ્રાણી મુગલિમાં ગયેલા ક્યામલની પેઠે શોકને પાત્ર થાય છે.

અંધક. સમાન (રૂપ) છે જાંઘાઓ જેની, કમલ સમાન (રૂપ)
છે મુખ જેનું, ઉત્તમ પયોધર (સ્તન-મંથ)

... ..

22-23

[illegible]

તે સાંભળી આ શું ? આ શું ? એમ બોલતી બન્ને જણ અડપથી
તે તરફ જતા હતા, તેવામાં ત્યાં બહુ એકઠાં યયેલા મીઠુસો
તેઓના જોવામાં આવ્યા. તેઓમાંથી કેટલાક ઔષધી મંગાવતા
હતા, કેટલાક આશ્વાસન કરતા હતા, વળી કેટલાક મ્હોટા પોકાર
મૂકી રૂઠન કરતા હતા, અને કેટલાક છાતી ફૂટવામાં રોકાયા હતા.
આવો બયંકર દેખાવ જોઈ કુલધર વણિકે કોઈક પુરુષને પુછ્યું
કે, બાઈ ! આ સર્વ લોકોને શોક કરવાનું શું કારણ આવી પડ્યું
છે ? ત્યારે તે બોલ્યો, હુમણાંનું ધનેશ વણિકનો પુત્ર મલ્લચંદ
અહીં ઢીકા કરવા આવ્યો હતો અને અસરાઓ સાથે જેમ ઇંદ્ર
તેમ તે પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે રમતો હતો. તેવામાં ત્હને કાળો
નાગ કર્યો છે, જેથી આ સર્વ લોકો વિલાપ કરે છે.

જેવામાં ઉપકારનું કારણ જાણી અનેક વિદ્યાધરો સાથે
એક ચારણ ગ્રંથણ ત્યાં આવ્યા, એટલે કુલ-
ચારણમુનિનું ધર તથા સ્થામલે તેમનાં દંશન કર્યા પછી
આગમન. તેઓએ ધનેશ શ્રેષ્ઠીને કહ્યું કે આ મુનિવર
સર્વ વિદ્યામાં કુશલ છે. તેમજ તે સર્વ

જાણે છે. અને પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે આકાશમાં પવ્વ ગમન
કરે છે. માટે એમની પ્રાર્થના કરો તો તમ્હારા પુત્રને તે જલદી
જીવિતદાન આપશે. તે સાંભળી શ્રેષ્ઠીએ પવ્વ જલદી ત્યાં જઈ
વિનવિ કરી જણાવ્યું કે, હે મુર્નીદ્ર ! યમ સમાન બયંકર સર્પ
મ્હારા પુત્રને દંશ કર્યો છે. માટે કૃપા કરી હાલમાં મ્હને પુત્ર
શિક્ષા આપો. અને સોજ સ્ત્રીઓ સહિત એને જીવાડો. મુર્નીદ્ર
પોતાના આચારની અપેક્ષાએ કંઈપણ બોલ્યા નહીં. ત્યારે એક
વિદ્યાધરે કહ્યું કે, હે શ્રેષ્ઠી ! આ મુર્નીદ્રો મંત્ર તંત્રોથી વિરક્ત
હોય છે. પરંતુ દયા જાણી હું તને ઉપદેશ આપું છું કે, ત્હારા

પુત્રને મુનિના ચરણ કમલ પાસે લાવીને ભૂમિ ઉપર મૂક, જેથી તેમના ચરણ રજના સ્પર્શથી તેનું વિષ ઉતરી જશે. શ્રેષ્ઠીએ તે પ્રમાણે કયું, એટલે મુનીંદ્રના પ્રભાવથી તેમજ વિદ્યાધરે ગુપ્ત સ્મરણ કરેલા વિષઘાતિ મંત્રના પ્રભાવથી સૂર્યના કિરણોથી તપેલા હિમની માફક તે વિષ વિલય પામ્યું. ત્યારબાદ નિદ્રામાંથી જાગતની માફક બેઠો થઈ મલયચંદ્ર બોલ્યો, તાત ! આ બધા મનુષ્યો કેમ અહીંયાં એકઠા થયા છે ? વળી આ મુનીંદ્ર કોણ છે ? તે સાંભળી તેના પિતાએ સર્વ વૃત્તાંત વિસ્તારપૂર્વક તેને કહી સાંભળાવ્યું. એટલે મલયચંદ્ર ઉભો થઈ મુનીંદ્રના ચરણમાં નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે સ્વામિન ! હું વિષધર નાગના દંશથી ઘેરાયેલો હતો, છતાં મહને આપે જીવિતદાન આપ્યું.

મુનીંદ્ર બોલ્યા, અરે ! ધર્મવિમૂઢ ! તારા એક સર્પનું વિષ

ચારણમુનિનો
ઉપદેશ.

નષ્ટ થયું. પરંતુ આઠ મહ સ્થાનરૂપી છે કે
જાઓ જેની, રતિ અને અરતિરૂપી મહા ભયં-
કર છે જીહ્વાઓ જેની, હાસ તથા ભયરૂપી
જેની અતિ ભયંકર દંડોઓ છે, અને જેના

દંશથી આ જગતના જીવો અજ્ઞાનરૂપી વિષવડે મૂર્છિત થયા છતાં પોતાનું પરમાર્થ કાર્ય કંઈ પણ જાણી શકતા નથી, એવા પ્રચંડ મોહરૂપી મહા સર્પના વિષથી હજી તું ઘેરાયેલો છે. હવે જે પુરુષને મોહરૂપી સર્પે દંશ દીધેલો હોય તેને કોઈ પણ પ્રકારે જો ગુરુરાજનો યોગ મળી આવે અને તેઓ ધર્મદેશનારૂપી અમૃતની ધારાઓ તેના પર સિંચન કરે તો પણ તે બરોબર સચેતન થતો નથી. વળી જો ઉપદેશરૂપી મંત્ર દાન તેના કાનમાં આપે તો તે મસ્તક ધુણાવે છે. પરંતુ તે સારી રીતે સાંભળતો નથી, તેમજ ભવિ-
તવ્યતાના યોગે ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યના પ્રભાવથીજ સફળરૂપે ગારૂડિકે આપેલો મંત્ર કોઈક ભવ્ય પ્રાણીના મોહરૂપી વિષને હઠાવે છે.

માટે તે મલયચંદ્ર ! હજુ પણ મોહરૂપી મહા સર્પના વિગ વેગો
 ત્હારા દેહમાં બહુ સ્ફુરી રહ્યા છે. તેથી દે બદ ! તેઓને ઉતારવા
 માટે તું ચત્ન કર. ત્યારબાદ મલયચંદ્ર જોત્યો, દે મુનિંદ્ર ! આપની
 કૃપાથી તે વિગ વેગો પણ સૂર્યના પ્રભાવથી અધઃપત્તની માફક
 બહુ દૂર ચાલ્યા જશે, કારણ કે મોહવિષને ઉતારવામાં પણ આપ
 બહુ સમર્થ છો. માટે આપ કૃપા કરી ત્દેનો ઉપાય બતાવો જેથી
 મ્હને તે મોહવિષ પીટે નહીં. શુરૂ જોત્યા, પ્રથમ 'સારી રીતે
 સમ્યક્ત્વરૂપી મંડલ રચીને શિક્ષાબંધ કરવામાં આવશે. ત્યાર-
 બાદ મુનિ ધર્મરૂપી મહામંત્ર આપવામાં આવશે. પછી તેની
 વિધિ પુર્વક આરાધના કરવી. જેથી તે ત્હારા સમગ્ર મોહવિષનો
 ઉચ્છેદ કરશે. એ પ્રભાણે બબ્બે દેશના આપીને પોતેજ ત્રીઓ
 સહિત મલયચંદ્રને દીક્ષા આપી. પછી કુલધર અને શ્યામભ
 વલિકે પણ સમ્યક્ત્વ સહિત દેશ ચારિત્ર લીધું. બીજા લોકોએ
 પણ સમ્યક્ત્વ અને બીજાં યત પણ લીધાં. તેમજ ધનેશ્વરીએ
 પણ અખંડિત દેશવિરતિ લીધી. હવે મલયચંદ્ર મુનિ સહિત શુરૂ
 મહારાજે અન્યત્ર વિહાર કર્યો. ત્યારબાદ કુલધર અને શ્યામભ
 બન્ને જણ મલયચંદ્ર મુનિની પ્રશંસા કરતા પોતપોતાને ઘેર
 ગયા. અને વિધિ પ્રમાણે ગૃહીધર્મ પાળવા લાગ્યા. વળી સામા-
 યિકમાં વિશેષ પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા. તેમજ સિદ્ધાંત શ્રવણમાં પણ
 હઝમેશાં તત્પર રહે છે. વળી ગીતાર્થ શુરૂના મુખથી સામાયિકના
 શુણે સાંભળ્યા કે જેમ મુનિઓ સમજાવમાં રહી સાવધ કાર્યનો
 ત્યાગ કરે છે અને નિરવધ કાર્યનો સ્વીકાર કરે છે તેમ આવક પણ
 સામાયિકમાં સમ્યક્ પ્રકારે રાગ-દ્વેષનો પરિહાર કરવાથી મુનિની
 માફક કર્મની નિર્જરા કરે છે. અને અદ્ય કર્મ બાંધે છે. તેમજ
 ઈર્ષ્યા સમિતિ વિગેરે શુણેવડે યુક્ત થયો છતો પરિમિત કાલ-
 નિર્ગમન કરે છે. ત્યારબાદ તેના અગ્ર્યાસથી ચારિત્ર મોહનીય

કર્મને પણ ખપાવીને થોડા વખતમાં જ આવે સર્વ મેળવે છે. એ કારણથી શ્રાવકોએ નિરંતર સામાયિક પ્રમાણે શુદ્ધ મુખથી ઉપદેશ સાંભળી તેઓ ખન્ને દિવસ વિશેષ પ્રકારે સામાયિકમાં જોડાયા.

એમ કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ કર્મવશથી

મલ સામાયિકમાં પ્રમાદી થયો.

શ્યામલનો તિ લેખિત અને અપ્રમાણીત

પ્રમાદ. સ્થાનમાં પણ બેસવા લાગ્યો. વળી

દિકને વેસરાવે છે અને અપ્રમાણીત

હિલ ભૂમિમાં કાચોત્સર્ગે ઉભો રહે છે. તેમજ પ્રમાણ સિવાય શરીરે બળે છે. તે જોઈ કુલધરે ત્હને બહુ ઠપકો આપી કહ્યું કે આવી દૂષિત ક્રિયાનો તું ત્યાગ કર. કારણ કે એમ કરવાથી સામાયિકમાં અતિચાર લાગે છે. અપ્રમાણીત અને અનિરક્ષિત ભૂમિમાં સ્થાનાદિક કરવાથી જો કે હિંસાનો અભાવ હોય તો પણ પ્રમાદને લીધે તે શુદ્ધ સામાયિક કરનાર ગણાય નહિ. શ્યામલ બોલ્યો, તે સમયે મ્હને પ્રતિલેખનાદિકનું કંઈ પણ સ્મરણ રહેતું નથી. તેમાં હું શું કરું ? પણ ખાંધવ ! તું મ્હારા છિદ્ર જુઓ છે ? ત્યાર પછી કુલધરે ત્હને ઉપેક્ષા કરી. પરંતુ શ્યામલે સામાયિકનું ફલ જાણી ત્હને ત્યાગ કર્યો નહીં અને તેણે દુશ્ચિદ્ધિ કાચાથી સામાયિક આચર્યું તેથી સાતિચાર સામાયિક કરી શ્યામલ મરણ પામી અલ્પ રૂદ્ધિક દેવ થયો. વળી કુલધર વણીક નિરતિચાર સામાયિક પાળી પર્યંતમાં અનશન વિધિ વડે કાળ કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઈંદ્રનો સામાનિક દેવ થયો. પછી પોતાના મિત્રનું સ્મરણ કરી તે ત્હને પાસે ગયો. શ્યામલ દેવ ત્હને જોઈ પૂછવા લાગ્યો, તું કેણુ છે ? હરિ સામાનિક દેવ બોલ્યો, હું ત્હારો કુલધર નામે મિત્ર છું. તે સાંભળી શ્યામલે અવધિ

જ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો જોયો પોતાના પુર્વજવતું વૃત્તાંત જાણી તેમજ કુલધરની ગહોટી રૂઢિ જોઈ પોતે જોઈ કરવા લાગ્યો. હા ! પિત્તાર છે, મહેને મહારા આ પ્રમાણનું ફલ મળ્યું. અને એને અપ્રમાણનું ફળ મળ્યું. અમે જાને જાણે એક શુર પાસે સમ્મકત્વ અને દેશ વિરતિ મત સાથે લીધું હતું છતાં આટલું અંતર થઈ ગયું. એમ બહુ ખિન્ન થઈ જાત્યો, બાંધવ ! તે સમયે મૂઢતાને લીધે મહેને તહારો ઉપદેશ માન્યો નહીં તેનું. આ ફલ મહારે લોગવવું પડ્યું. ત્યારબાદ તે જાને જાણા ત્યાંથી અવી મહાવિ-દેહમાં ઉત્પન્ન થઈ સંયમ પાળીને ઉત્તમ જ્ઞાન મેળવીને ત્રીજે ભવે મોક્ષ પદ પામ્યો.

इति सामायिकव्रते तृतीयातिचारविपाकेश्यामलकयानकं
समाप्तम्.

વરુણશ્રેષ્ઠીની કથા.

ચતુર્થઅનવસ્થાનાતિચાર.

જ્ઞાનવિર્ધિ રાજા જોત્યો, હે જગદ્ગુરુ ! સામાયિક મતમાં આથા અતિચારનું સ્વરૂપ હતાંત સહિત કહેવાને માટે આપ કૃપા કરો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રજા જોત્યા, હે ભૂમિપાલ ! જે મનુષ્ય સામાયિક ગ્રહણ કરીને તેનો મર્યાદા યુક્ત સમયપુર્ણ કરતો નથી અથવા તે સામાયિક મતમાં સ્વેચ્છા પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરે છે તે પ્રાણી વરુણનો પેઠે નરકાદિક ગતિઓમાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખો લોગવે છે.

જની અદર વિલાસ કરતી સુપતિઓના હસ્ત તથા ચર-

વરુણદૃષ્ટાંત

જુમાં સુશોભિત કંકણ અને ઝાંઝરોના મધુર શબ્દોવડે પ્રાભાતિક વાણંત્રોના ધ્વનિસ્ખલિત થાય છે. એવું નંદિવર્ધન નામે નગર છે. તેમાં સૂર્ય સમાન પ્રતાપી સૂર નામે રાજા છે. વળી તેણે વૈરીરૂપી અંધકારનો મૂલમાંથી નાશ કર્યો છે તો પણ તે પ્રજાને ત્રાસદાયક નથી તેમજ તે નગરમાં નગરશેઠ તરીકે સુંદર નામે શ્રેષ્ઠી છે તેને વરુણ અને ધરણ નામે બે પુત્ર છે તેઓ નીતિમાં બહુ દક્ષ છે.

એક દિવસ તે બન્ને બાઈઓ નદી કીનારે કીડા કરતા હતા, તેટલામાં ત્યાં એકાએક ચારણમુનિ

ચારણમુનિનો

ઉપદેશ

પધાર્યા. બન્ને જણે તેમને પ્રણામ કર્યો. પછી મુનિએ ધર્મલાભ પુર્વક મધુરવાણી વડે સમ્યક્ત્વાદિ યતિધર્મ અને ગૃહિધર્મનો

વિસ્તાર પુર્વક ઉપદેશ આપ્યો. યતિધર્મમાં અશકત હોવાથી તે બન્ને જણે શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કર્યો. અને થોડા સમયમાં યથાર્થ જ્ઞાન મેળવી શ્રદ્ધાપુર્વક ધર્મરાધન કરવા લાગ્યા, તેમજ હૃદયમાં સામાયિકનો નિયમલઘ્ન તેબને જણુ વિધિસહિત સામાયિક લેતા હતા, તેમાંથી વરુણ સામાયિકનો સમય બરોબર પૂર્ણ કરતો અટકી ગયો. કંઈ કાર્ય પ્રસંગ આવે ત્યારે પૂર્ણતા ની માફક સામાયિક પાળીને ઉઠી જતો. તે જોઈ ધરણે તંદને શિક્ષા આપી કહ્યું કે આ પ્રમાણે કરવું તંદને ઉચિત નથી. કારણકે સામાયિકનો સમય બે વડીનો છે અને આપણે બાવ પૂર્વક તે સુર સમય બહુ કરેલું છે. છતાં તું પ્રમાદી ધર્મને તે બરોબર પાળતો નથી માટે તંદને તે બહુ હુબ્બદાયક થશે. તેમજ અન્યથા થઈ કહ્યું છે કે—

વિદાય નિયમં યો વે, ન પાલયતિ મંત્રમાદ ।

મ નરો દુઃસ્વપ્નોતિ, પ્રતિજ્ઞા નષ્ટ નિષ્ફલમ્ ॥

અર્થ—“ જે પુરુષ નિયમ હમને જ્યમતાને લીધે સમયક પ્રકારે તેને પાંગતો નથી તે બહુ દુઃખી થાય છે જેથી તેણે લીધેલા નિયમનું કંઈપણ ફલ મલતું નથી.” વળી અનવસ્થા થિતે શા માયિક બદલુ કરી જે પુરુષ તેનો સમય પૂરો ગયા વિના સમાપ્ત કરે છે અથવા ઈચ્છા પ્રમાણે તેમાં અનાદ્યથી પ્રવૃત્તિ કરે છે તેનું સામાયિક અશુદ્ધ ગણાય છે. કારણકે ચિત્તની અનવસ્થાને લીધે આ લોકનું કાર્ય પણ સિદ્ધ થતું નથી. તે ઉપર ચાર બટ નામે ક્ષત્રિયનું ફરજિયાત છે.

ચાલિશામ નામે ગામમાં નામપ્રમાણે ગુણવાન શરનામે એક ક્ષત્રિય રહે છે. થીમલી નામે યથાર્થ નામ ચારબટક્ષત્રિય ધારક તેની ઓ છે. અને ચાર બટ નામે તેને એક પુત્ર છે. હવે તે યૌવન વયમાં આવ્યો એટલે બીમરાજની નોકરીમાં રહ્યો. વળી ચાર બટનો એક મોહન નામે મિત્ર છે, તે પણ તેજ રાજાની સેવામાં રહ્યો અને લોજનની પણ હરકાર કર્યા વગર રાજસેવામાં તત્પર થયો. હ-એમાં સવારમાં ઉઠી તે બન્ને મિત્ર રાજા પાસે હાજર થતા, તેમાં ચાર બટને એવી ટેવ હતી કે પછીબાર બેસી નમસ્કાર કરી ચાલ્યો જતો, અને મોહન તો ત્યાંમુધી રાજા લોજન કરી શયન-ગૃહમાં જાય ત્યાં મુધી તે રાજાની પાસે બેસતો, પછી ત્યાંથી ઉઠીને બહાર જઈ લોજન કરીને ફરીથી પણ સમય પ્રમાણે રાજા પાસે હાજર થતો, આથી રાજા મોહનને તો પોતાની પાસે જ બોલા કરતો અને ચાર બટ તો નિયમસર હાજર પણ યઈ શકતો નહોતો. તેમજ ઠાંઈ કાર્ય પ્રસંગે ચાલ્યો જાય અને વળી ફરીથી પાછો આવી જાય, એમ ગમના ગંમનમાં દિવસ પુરો કરતો હતો. એ પ્રમાણે તે બન્ને સેવકોનો તફાવત રાજાના બાણ-વામાં આવી ગયો.

એક દિવસ લોજન કરી રાજા પલંગપર બેઠો હતો. તેવામાં
 અકસ્માત નગરની અંદર લોકોનો કોલાહલ
 મોહનનું પરા- વ્યાપી ગયો. તે સાંભળી રાજા ગભરાઈ ગયો.
 ક્રમ. પણ મોહન પાસે બેઠો હતો. તેને રાજાએ
 આજ્ઞા કરી કે નગરમાં તપાસ કર. લોકો
 શાથી ખૂમો પાડે છે. તત્કાલ મોહન ત્યાં ગયો તો ઘર તથા ક-
 કાનોને બાંગી નાંખતો અને માવત વિનાનો નિરંકુશ એવો એક
 હસ્તી તેના જોવામાં આવ્યો કે, તરત જ તેણે હુકારવ કરી તે
 હાથીને અટકાવ્યો. પછી તેના સન્નુબ કાલ મારો તેના મસ્તક
 ઉપર તે ચઢી ગયો, અને ગજશિક્ષણમાં બહુ કુશલ હોવાથી તેણે
 ક્ષણમાત્રમાં તેને કબજે કર્યો. તેટલામાં પ્રતીહારે રાજાને ત્યાં જઈ
 સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તેથી રાજા આશ્ચર્ય પામી હસ્તી પાસે
 આવ્યો અને હસ્તિના સ્કંધ ઉપર બેઠેલા મોહનને જોઈ રાજા
 વિચાર કરવા લાગ્યો કે મહેં એને ખુમરાણની ખબર લેવા મોકલ્યો
 હતો. પરંતુ આ કાર્ય માટે કંઈ મોકલ્યો નહોતો છતાં એણે મોટો
 ઉપકાર કર્યો. એમ જાણી રાજા તેના ઉપર બહુ પ્રસન્ન થયો અને
 તે હાથી મોહનને ઇનામ તરીકે આપી દીધો. તેમ દેશ તથા રાજ-
 મહેલ સાથે તેને મંડલિકપદે સ્થાપન કર્યો.

હવે ચારભટને ચિંતા થઈ કે અમે બન્ને જણ રાજસેવામાં
 સાથે રહ્યા છીએ છતાં રાજા એના ઉપર
 ચારભટની વ્ય- પ્રસન્ન થયો અને મહેને તો કંઈપણ આપતો
 ગ્રતા. નથી. એમ જાણી તેનું મન બહુ વ્યગ્ર થઈ
 ગયું તોપણ પુર્વની માફક અનવસ્થપણે તે
 સેવામાં વળગી રહ્યો. પછી એક દિવસ મધ્યાહ્ન સમયે રાજાને
 વિચાર થયો કે આ ચારભટને પણ કંઈક આમાદિક ગ્રાસ આપવો
 જોઈએ એમ જાણી દ્વારપાલને આજ્ઞા કરી કે ચારભટને અહીં

બોલાવી લાવ, દ્વારપાલે તપાસ કરી જવાળ આપ્યો કે દેવ ! તે હાલમાં ત્યાં નથી. તેમજ તેના ચિત્તનું પણ કંઈક નથી. તેથી તે પ્રસાદને લાયક નથી. રાજાએ કહ્યું ત્હાડું કહેવું સત્ય છે, કારણકે ક્ષણ માત્ર પણ તે ટકીને બેસતો નથી. ત્યારબાદ કોઈએ ત્હને સમાચાર આપ્યા કે આજે રાજા ત્હને બોલાવતા હતા. ચારભટ બોલ્યો ભાઈ ! હું એક અગત્યના કાર્ય માટે ગયો હતો. એમ કહી પછી બે ત્રણ દિવસ મુઠી તે સદોદિત રાજા પાસે બેસી રહ્યો, પણ તેનું ક્ષણ કંઈ તેના બેવામાં આબુ નહીં. તેથી તે પાછો પ્રથમની માફક ગમનાગમન કરવા લાગ્યો.

એક દિવસ ચારભટને મોહને કહ્યું કે બાંધવ ! રાજાસેવામાં તું નિયમસર રહેતો નથી હવે જો તું સ્થિર ચારભટને ચિત્તે નિરંતર લાગ્યો રહીશ તો ત્હને સેવાનું ફલ મળશે. ચારભટ બોલ્યો, આપણે સ્નેહ અસાધારણ છે. તેનાં તું વિચાર કર. અને

રાજાને કંઈક સમજાવ, જેથી મ્હોરો ઉપર પ્રસન્ન થાય. ત્હારા કહેવાથી જરૂર મ્હાડું કામ થશે. ત્યારબાદ મોહને રાજાને જણાવ્યું, પ્રભો ! ચારભટ ધણદિવસથી આપની સેવા કરે છે, માટે તેની ઉપર કંઈક પણ હયા કરવી જોઈએ. કારણકે તે બહુ દુઃખી છે અને આપ હયા નહીં કરો તો તે બીજા કોને ત્યાં જશે ? આ પ્રમાણે મોહનના આચરણથી ચારભટને પણ એક ગામ આપ્યું. માટે આ પ્રમાણે સમજીને હે વરણ ! તું પણ સામાયિકમાં સ્થિર ચિત્તે ધ્યાન કર અને સામાયિક પાળવામાં અપ્રમાદી થાવશ તો સ્વર્ગ અને મોક્ષનું મુખ પણ તને મુલબ થશે. એમ કહી ધરણ મોન રહ્યો પછી વરણ બોલ્યો ત્હાડું કહેવું સત્ય છે. પરંતુ કર્મવશને લીધે હું સામાયિકમાં સ્થિર રહી શકતો નથી તો હવે મ્હારે શું કરવું ? તેમાં મ્હારો કોઈ ઉપાય ચાલતો નથી. તેમજ સામાયિકને

ત્યાગ કરવો તે પણ મહાઈ મન કબુલ કરતું નથી. ગમે તેમ કરીને પણ સામાયિક લીધા વિના તો નહીં રહું. માટે ત્હારી શિખામણ મહને લાગવાની નથી. એમ કહી ફરીથી પણ તે પોતાનો નિયમ ચલાવતો હતો. તેવામાં આયુષ પુર્ણ થવાથી કાળ કરી જ્યૌતિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થયો. અને ત્યાંથી અવી બહુ કાલ સંસાર ભ્રમણ કરશે. હવે ધરણુ શ્રાવકે બહુ સમય નિરતિચાર સામાયિક પાળીને વિધિ પુર્વક દેહનો ત્યાગ કરી ઈશાન દેવલોકમાં સુરેન્દ્ર થયો. ત્યાંથી અવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ચારિત્ર પાળી સિદ્ધ થશે. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! સામાયિક વ્રત પાળવામાં નિરંતર તમારે યત્ન કરવો.

इति चतुर्थातिचारविपाके वरुणकथानकं समाप्तम् ॥

સોમવણિકની કથા.

પાંચમસ્મૃતિવિહીનતાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજા બહુ જાણસુ હોવાથી ફરીથી પ્રશ્ન કર્યો, હે જગત્પાલક ! આપ સચરાચર પ્રાણીઓના ઉદ્ધારક છો માટે કપા કરી હવે પાંચમા અતિચારનું લક્ષણ દષ્ટાંત સહિત કહો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે ભૂપતિ ! જે ભવ્યાત્મા ચિત્તની શૂન્યતાને લીધે ગ્રહણ કરેલું સામાયિક શૂન્યચિત્તે પાળે છે તે શૂન્યદશામાં રહેલા સોમ વણિકની માફક અદ્ય ક્ષણ મેળવે છે. જેમકે—આ ભરત ક્ષેત્રમાં ગુરુ (સદ્ગુરુ) બુધ, (પંડિત) શુક (કવિઓ) અને ચંદ્ર (પ્રાણવ્યક્ત્રિય અને વૈશ્ય) વડે વિરાજીત આકાશની માફક સુશોભિત કાંપિલ્ય નામે નગર છે. પોતાના પરાક્રમ વડે સર્વ લોકમાં પ્રસિદ્ધ પામેલો જયપાલ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. બહુ

સુખવાનુ પ્રિયકાંના નામે તેની સ્ત્રી છે. તેમજ તે નગરમાં વસિક
જનોમાં સુખ્ય સુખતિ નામે શ્રેષ્ઠી છે. સુલક્યા નામે તેની સ્ત્રી છે.
અંધુ રૂપ કુમુદ વનમાં અંદ સમાન સોમ નામે તેમને એક પુત્ર
છે. વળી કુમલ રૂપી વનમાં નિત્ય જામળ કરતો એવો તે સોમ
એક દિવસ સમંતબદ્ધ બદ્ધને ત્યાં ગયો. અને બદ્ધના શરણમાં
પ્રજ્ઞામ કરી તે બોલ્યો, શુભ ! કંઈક નવીન કથા વાર્તા આજે
શ્રુને અંલગાવો તો બહુ સારું.

ઉચિત ધર્માનુયાયી તે બ્રાહ્મણે કથાનો પ્રારંભ કર્યો. મિરિ-
દુર્ગ નામે નગરમાં એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો,
એકેનવીનકથા. તે વિષયસોગથી પરાણ્મુખ થઈ તીર્થ-
યાત્રાઓ કરતો હતો. તેવામાં કેઈક દિવસે
કરતો કરતો સુકોમલ પલ્લવોથી ઢંકાર્ય ગયા છે સર્વ ભૂમિ
ભાગ જેના એવા એક વનની કુંજમાં તે જઈ પહોંચ્યો. તે-
લામાં રહેને બહુજ તૃપ્તા લાગી. જેથી કંઈ તથા એક સુકાર્મ
ગયા તેથી તે પાણી માટે આમતેમ ફાંફાં મારવા મંડી ગયો.
એવામાં બહુ વેલીઓથી આછાદિત એક અંધ કૂવો તેની નજરે
પડ્યો. પછી જળની આશાથી તેના કાંઠા ઉપર તે ગયો. અને
લાંબી વેલીઓની દોરી બનાવી પોતાની તુંબડી બાંધીને કૂવામાં
પાશી. એટલે અંદર રહેલો એક નાનો બાળક દોરીને વળગી
પડ્યો. પછી બ્રાહ્મણે તેને બહાર કાઢ્યો. તે બાલકે પોતાનો ઉપ-
કારી જાણી બ્રાહ્મણને નમસ્કાર કર્યો પછી વિપ્ર બોલ્યો, તું કેણ
છે ? અને આ કૂવામાં શામાટે પડ્યો હતો ? ત્યારબાદ તે
બાળક બોલ્યો, મથુરા નગરીના માળીનો હું પુત્ર છું અને રાજ-
ઉદ્ધાનમાં હું રમતો હતો, ત્યાંથી એક ચાર મુને ઉપાડીને
અહીં લાવ્યો. પછી વાઘના ભયથી અમે બન્ને જાણુ આ કૂવામાં
પડ્યા. તેમજ તૃપ્તાથી પીડાયેલો એક સોની અને ગાર્હિક પણ

આ કૂવામાં પડ્યા છે. તેઓ પણ હજી અંદર છે. માત્ર મહારે
આપે ઉદ્ધાર કર્યો. તે સાંભળી પરોપકાર સમજી બ્રાહ્મણે ફરીથી
દોરી પાસી એટલે ગાડડિક પણ નીકળ્યો. એમ અનુક્રમે સર્વને
બહાર કાઢ્યા. પછી તેઓ બ્રાહ્મણને નમસ્કાર કરી બોલ્યા,
અમારા પિતા અને ગુરુ પણ તમે જ છો. કારણકે અમને
જીવિતદાન આપે આપ્યું છે. વળી હે વિદ્વન્ ? અમે સર્વે મથુ-
રાના રહીશ છીએ અને અમારાં નામ પણ પ્રસિદ્ધ છે. તેથી
તીર્થયાત્રા માટે તમ્હારે જરૂર ત્યાં આવવું. જેથી તમ્હારે કંઈ
પણ ઉપકાર કરી અમે આપના દેવામાંથી છુટીએ. પરંતુ પ્રાણ-
દાતાઓનો ઉપકાર કરવો બહુ દુષ્કર છે. ત્યારળાદ વિપ્ર બોલ્યો,
હે ચોર ! આ બાળકને પોતાના માબાપનો જલદી મેળાપ થાય
તેવી ગોઠવણ ત્હારે કરવી. જરૂર હું પહોંચાડી દર્શશ એમ કહી
ચોર ત્યાંથી વિદાય થયો. તેમજ સોની વિગેરે પણ પોતપોતાના
સ્થાનમાં ગયા.

કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ તે વિપ્ર મથુરામાં ગયો.
અનેક પ્રકારનાં મનોહર ફલ, પુષ્પોના
બાળકે કહેલો ભારથો નમી ગયેલાં સુંદર વૃક્ષો જેમાં
ઉપકાર. રહેલાં છે એવા ઉદ્યાનની છાયામાં વિશ્રાંતિ
માટે તે બેઠો હતો. તેવામાં તેજ માળીનો
પુત્ર ત્યાં આવ્યો અને તે બ્રાહ્મણને જોઈ બહુ જ ખુશી થયો.
પછી નમસ્કાર કરી નારંગી, કેળાં, દ્રાક્ષ, અને દાડિમ વિગેરે
લાવીને તેને ફલાહાર કરાવ્યું, પછી ઉદ્યાનની અંદર પોતાના
સ્થાનમાં તેને લઈ ગયો. ત્યારળાદ તેણે ચોરને ત્યાં બ્રાહ્મણનાં
આગમનના સમાચાર મોકલાવ્યા. સમાચાર મળતાની સાથે
ચોર પણ વિપ્ર પાસે આવ્યો અને પ્રણામ કરી તેને એક
તમાં દર્શ ગયો. પછી રાજાનાં બહુ કિંમતી આભરણો ચોરીમાં

લાવેલો હતો તે સર્વે પ્રાણીને આપ્યાં. ત્યારબાદ તે વિપ્ર સોનીનું ઘર પૂછી તેના ઘેર ગયો. તે સોની પોતે દુકાનમાં ઘડતો હતો. તેની પાસે જઈ વિપ્ર જોડ્યો, લાઈ ! કેમ તમે મહને જોળખો છો ? સોની જોડ્યો જરોળર મહને સ્મૃતિ નથી. તમને ક્ષામાંથી જેણે બહાર કાઢ્યા તેજ હું પોતે. પછી તે ઉભો થઈ સંભ્રમ પૂર્વક પોતાનું આસન આપી મધુર વચન બોલવા લાગ્યો. ત્યારબાદ પ્રાણણે એકાંતમાં જઈ સોનીને આભરણ બતાવ્યાં. અને કહ્યું કે આ વેચવાનાં છે. માટે જે કિંમત આવે તે મહને આપો અને તમે પણ તમારી મહેનત જેટલું કંઈક લ્યો.

હવે સોની સર્વ ધરણ લઈ બજાર તરફ નીકળ્યો. અને પ્રાણણ પણ સ્નાન માટે 'યમુના' ઉપર કૃતપ્ત સોની. ગયો. સોની જેટલામાં જવેરીની દુકાને જતો હતો તેટલામાં ત્યાં પટકથોપણા સાંભળી કે રાજકુમારને મારી નાંખી તેનાં આભરણ ચોરી લેનાર ચોરને જે દોષ રાજની આગળ બહેર કરશે તેને રાજ તરફથી લાખ સોનૈયા આપવામાં આવશે. એમ સાંભળી સોની વિચાર કરવા લાગ્યો. આ અલંકાર રાજકુમારના છે અને આ મહારાજ ધરેલા છે માટે આ અલંકાર રાજને આપી લઈ સોનૈયા લેવા ઠીક છે. પરંતુ હવે આ પ્રાણણનો મહારે શો ખપ છે ? એમ નિર્ણય કરી તે રાજ પાસે ગયો અને સર્વ વૃત્તાંત કહ્યું. રાજએ પૂછ્યું, તે વિપ્ર ક્યાં છે ? સોની જોડ્યો, તે તો યમુના ઉપર સ્નાન કરવા ગયો છે. રાજ જોડ્યો, આ ત્રીપાઈએને લઈ તું ત્યાં જા અને એને બતાવ સોની પણ દૂર ઉભો રહીને યમુનાના પ્રવાહમાં નેદાકેયન કળાને વિપ્રને બતાવી પોતે રસ્તે પળા. પડ. ત્રીપાઈએને બતાવવા હાથ બાંધીને રાજની

આગળ હાજર કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ સોનીને પૂછ્યું મહારાજા કુમારને મારનાર આ માણસ છે ? અને એનાં આભરણ પશુ એણે ત્હને આપેલાં છે ? સોની બોલ્યો, હે રાજા ! હા એણે જ મ્હને આપ્યાં છે એ વાત સત્ય છે. પછી રાણીએ બ્રાહ્મણને બેઠું દુઃખથી બહુ વિલાપ કરવા લાગી. રાજા પણ તેઓના વિલાપથી બહુ દુઃખી થઈ ગયો. છેવટે પોતે ધૈર્ય રાખી રાણીએને શાંત કરી ત્યારબાદ રાજાએ પંડિત બ્રાહ્મણને બોલાવીને કહ્યું કે આ બ્રાહ્મણને કંઈક યોગ્ય દંડ બતાવો. પંડિતો બોલ્યા, હે નરાધીશ ! જો કે કુમારનો ઘાત કરનાર અને સોનાની ચોરી કરનાર આ બ્રાહ્મણમાં આભાસ માત્ર વિપ્રપણ દેખાય છે તો પણ તેનો વધ કરવો ઉચિત છે, તે સાંભળી રાજાએ બ્રાહ્મણને વધ્યસ્થાને લઈ જવાની આજ્ઞા આપી.

ત્યારબાદ બ્રાહ્મણના કંઠમાં લાલ પુષ્પોની માળા પહે-
રાવી તેને ગધેડા ઉપર બેસાર્યો. અને બળ-
ગાડીકેનો રમાં વાજાત્રેના મ્હોટા નાદ સાથે તેને
પ્રત્યુપકાર. ફેરવવા કાઢ્યો તે વખતે તે બ્રાહ્મણ એક
ગાથા પોતાના મુખે બોલતો હતો કે—

નश्यन्ति गुणशतान्यपि, पुरुषाणामगुणवत्सु पुरुषेषु ।

अञ्जनगिरिशिखरेष्विव, निशासु चन्द्रांशवः पतिताः ॥

અર્થ—“ અંજનગિરિના શિખરો ઉપર પડેલા ચંદ્રના કિરણોની માફક ગુણ સહિત પુરુષોને વિષે સત્પુરુષોના સેંકડોગુણો પણ વિનષ્ટ થાય છે. ” હવે આવી અવસ્થામાં પડેલો તે બ્રાહ્મણ ગાડીકેના જોવામાં આવ્યો. અહો ! આ બ્રાહ્મણ મહારો પરમ ઉપકારી છે, માટે જરૂર મહારો પ્રત્યુપકાર કરવો જોઈએ. એમ બાણી સિદ્ધ વિદ્યાવાળા તે ગાડીકે અકસ્માત રાજકુમારીને સર્પ

કરડાવ્યો. અને તરતજ તે મૂર્છિત થઈ ભૂમિ ઉપર પડી. તે જોઈ લોકોમાં હાહાકાર થઈ ગયો કે રાજાની પુત્રીને સર્પ કરડયો તે વાત સાંભળીને રાજા પણ ત્યાં આવ્યો અને એક શ્લોક બોલ્યો કે—

एकस्य दुःखस्य नयावदन्तं, गच्छाम्यहं पारमिवार्षणस्य ।

तावद् द्वितीयं समुपस्थितं मे, छिद्रेध्वनया बहुलीभवन्ति ॥

અર્થ—“ સમુદ્રના અંતની માફક હજી એક દુઃખનો અંત હું પામ્યો નથી તેટલામાં આ બીજું દુઃખ આવી પડ્યું. જો હો દેવની વિચિત્ર ગતિ છે કે છિદ્રોમાં [દુઃખનાં સમયમાં] અનેક અનર્થો આવી પડે છે. ” એમ વિચાર કરી રાજાએ નગરમાં પટલ વગડાવીને સર્વ ગાર્ડિકોને બોલાવ્યા, અને જાહેર કર્યું કે, જે રાજકુમારીને સજીવન કરશે ત્હોને લક્ષ સોનંદા આપવામાં આવશે. એ પ્રમાણે પટલનાં સાંભળી પેલો ગાર્ડિક નગારાનો સ્પર્શ કરી બહુ ખુશી થઈ રાજા પાસે ગયો, અને તેણે કહ્યું કે, હે નરેન્દ્ર ! આપની પુત્રીને હું સજીવન કરીશ એમાં કંઈ પણ સંશય નથી. પરંતુ જે બ્રાહ્મણને ગધેડા ઉપર બેસારી વધ્ધસ્થાનમાં લઈ જવાય છે તે બ્રાહ્મણ શુદ્ધ છે માટે તેને મુક્ત કરાવો. રાજાએ તત્કાલ બ્રાહ્મણને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેણે પણ મૂળથી આરંભી સર્વ હકીકત રાજાની આગળ નિવેદન કરી.

ત્યારબાદ ગાર્ડિકે પણ ક્ષણાર્ધમાં મંત્રના પ્રભાવથી કુમારીને સજીવન કરી પછી રાજા પણ બહુ દયાળુ બ્રાહ્મણ. સંતુષ્ટ થયો અને સોનીતું વૃત્તાંત જાણી બોલ્યો કે—

उपकारिणि विश्रव्ये, आर्यजने यः समाचरति पापम् ।

तं जनमसत्यमंधं, भगवति ? वसुधे ? कथं वहसि ॥

અર્થ—“ ઉપકારી અને વિશ્વાસી એવા સજ્જન ઉપર જે

પુરૂષ પાપ આચરણ કરે છે તેવા અધમ પુરૂષને પૂજ્ય એવી છે પૃથ્વી દેવી । તું શામાટે ધારણ કરે છે ? ” એમ વિચાર કરી રાજાએ તત્કાલ સોનીને પોતાની પાસે પકડાવી મંગાવ્યો અને કબજે કર્યો. પછી ગાર્હિકને લાખ સોનૈયા આપી વિદાય કર્યો. બ્રાહ્મણને પણ ક્ષમાપૂર્વક બહુ દ્રવ્યથી સત્કાર કરી રાજાએ કહ્યું કે, અન્ય કંઈ પણ મારા લાયક કાર્ય હોય તો કહેવું. બ્રાહ્મણ બોલ્યો, હે રાજન્ ! ખર્ચ કાર્ય મારે એટલું છે કે આ સોનીને છોડી મૂકો. કારણકે એ મારો મોટો ઉપકારી છે. એણે જો આ પ્રમાણે ન કર્યું હોત તો આપનું દર્શન મને ક્યાંથી થાત ? તે સાંભળી રાજાએ સુભાષિત વચન કહ્યાં કે—

उपकारिणि वीतमत्सरे वा, सदयत्वं यदि तत्र कोऽतिरेकः ।

अहिते सहसाऽपराधलब्धे, सघृणं यस्य मनः सतां स धुर्यः ॥

અર્થ—“ઉપકારી અથવા માત્સર્ય રહિત પુરૂષ ઉપર જે દયા કરવી તેમાં શી વડાઈ ! પરંતુ અકસ્માત્ અપરાધકારી શત્રુ ઉપર જેના હૃદયમાં દયા ઉત્પન્ન થાય તે પુરૂષ સંજ્ઞાનામાં અગ્રણી ગણાય છે.” તેમજ વળી કહ્યું છે કે—

प्रत्युपकुर्वन् पूर्वं, कृतोपकारोऽपि लज्जयाति चेतः ।

यस्तु विहितापकारा-दुष्कारः सोऽधिको मृत्योः ॥

અર્થ—“ પ્રથમ ઉપકાર કર્યો હોય છતાં પણ જે પ્રત્યુપકાર કરતાં હૃદયમાં લજ્જા ઉત્પન્ન કરે છે તે ઉપકાર અપકાર કરનાર મૃત્યુથી પણ અધિક ગણાય છે. ” એમ વિપ્રની બહુ પ્રશંસા કરી રાજાએ સોનીને જીવિતદાન આપી છોડી દીધો. પરંતુ એની પાસેથી સર્વ દ્રવ્ય હુંટી લઈ તેને પોતાના દેશમાંથી કાઢી મૂક્યો. વળી ગાર્હિકે સુવર્ણદિક જે લક્ષ્મી રાજા પાસેથી મેળવી હતી તે સર્વ પરોપકારી જાણી બ્રાહ્મણને અર્પણ કરી અને તેણે શ્રદ્ધા—

પ્રત્યુપકુર્વન્વહપિ, ન મવતિ પૂર્વોપકારિણાં તુલ્યઃ ।

एकोऽनुકरोति कृतं, निष्कारणमेव कुरुतेऽन्यः ॥

અર્થ—“ પ્રત્યુપકારને કરતો છતો પણ પુરૂષ પ્રથમ ઉપકાર કરનાર પુરૂષની તુલનાને પામતો નથી. કારણકે પ્રત્યુપકારી ઉપકાર કર્યા બાદ તેનું અનુકરણ કરે છે, અને ઉપકારી તો કારણ સિવાય પ્રવૃત્ત થાય છે. ” માટે તમે મારા નિષ્કારણ મોટા ઉપકારી છો અને મારી પાસે તેવી કાંઈપણ વસ્તુ નથી કે નેથી હું આપની સેવા કરી શકુમુક્ત થાઉં. શાસ્ત્રમાં પણ તે પ્રમાણ કહ્યું છે કે પ્રાણહાતાઓનું શ્વ વાળવું બહુ દુષ્કર છે. એમ કેટલીક પ્રાર્થના કરી તેને પ્રણામ કરી, તેમજ પોતાને ઘેર કેટલાક દિવસ રાખીને પછી પિદાય કર્યો. તેજ પોતે શ્વેતાંજર મિત્રકરૂપે હાલ અહીં આવ્યા છે અને આજે મહેં તેમને ઉદ્યાનમાં જોયા છે. વળી તેમણે પોતાનું ચરિત્ર ત્યાંના રહિશ લોકોની આગળ બહેર કર્યું છે. સોમ બોલ્યો, હે મિત્ર ! શા કારણથી ત્વેને નૈનદીક્ષા લેવી પડી ! સમંતભદ્ર બોલ્યો, એ સંબંધી મહેં કંઈપણ પૂછ્યું નથી. ચાલ ! તું આવે ■ ! આપણે બન્ને ત્યાં જઈએ કારણ પણ પૂછી જોઈએ. એમ વિચાર કરી બન્ને જણ ઉદ્યાનમાં મુનીંદ્ર પાસે ગયા. નમસ્કાર કરી સોમ બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! આપને કીક્ષા મહણ કરવામાં મુખ્ય શું કારણ ?

મુનિ બોલ્યા, હે સોમ ! મધુરાનો રહીશ એક સોની મહારાજ

મત મહણમાં નિમિત્ત કારણ છે. એમ કહી મુનિચરિત્ર. તેમણે ફરીથી પ્રથમની માફક તે સોનીનું

ચરિત્ર કહ્યું અને વિશેષમાં મુનિએ કહ્યું કે

તે સોનીને રાજ્યએ દેશનોકાલની આજ્ઞા કરી હતી ત્યારનાદ તે સોની ફરતો ફરતો કોઈક નગરની પાસમાં ગયો, ત્યાં ધ્યાનમાં

બેઠેલા એક મુનીંદ્ર તેના જોવામાં આવ્યા. પછી તે મુનિને નમસ્કાર કરી નીચે બેઠો. મુનિએ પોતાનું ધ્યાન સમાપ્ત કરી તેને જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. તેથી વિશુદ્ધ પરિણામને લીધે પ્રબુદ્ધ થઈ તે સોનીએ જૈન દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ પોતાના ગુરૂ પાસેથી બંને પ્રકારની શિક્ષા ગ્રહણ કરી, એકાકી વિહાર પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરી વિચરતા એવા તે મુનિએ મથુરામાંથી પાછો વળતાં મહેને જોયો. હવે તે સોનિ મુનિએ, પ્રત્યુપકારની બુદ્ધિએ પ્રથમ કરેલા દુષ્કૃતની શાંતિ માટે મહેને દીક્ષા આપી. તેમજ પ્રતિજ્ઞા આપી બંને પ્રકારની શિક્ષામાં મને બહુ કુશળ કર્યો. પછી એકાકી વિહાર પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરી વિહાર કરતો હું અહીં આવ્યો છું, આ પ્રમાણે મહાર્જુ ચરિત્ર મહેં તમને સંભળાવ્યું. માટે હે મહાનુભાવો ! લૌકિક તીર્થોમાં ભ્રમણ કરતા મહેં બહુ પુણ્યથી પરમ પવિત્ર એવું આ ઉત્તમ મુનિતીર્થ પ્રાપ્ત કર્યું છે. અને તેના પ્રભાવથી હું ઘોર સંસારસાગર તરી ગયો છું. માટે તમારે પણ જૈન ધર્મમાં ખાસ ઉદ્યમ કરવો. તેમજ જીનેંદ્ર લગવાનની ભક્તિ, સમગ્ર જીવો ઉપર મૈત્રી ભાવ, ગુરૂ ઉપદેશમાં શ્રદ્ધા, શીલવંત જનો ઉપર પ્રેમભાવ, ધર્મ શ્રવણ કરવામાં બુદ્ધિ, પરોપકારમાં લક્ષ્મી, પરલોકનાં કાર્યસાધનમાં હૃદયભાવના અને ધર્મને માટે જ જન્મ કોઈ મહા પુણ્યવંતને જ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી હે ભગ્યાત્માઓ ! દુર્લભ એવા આ મનુષ્ય ભવ પામીને પણ ધર્મ સંબંધિનાના પ્રકારના ગુણ વિનાના જે મનુષ્યોના દિવસો જાય છે તે તેઓને સમય નિષ્ફળ જ ગણવો. તેમજ તેઓની ઉત્પત્તિ જ ન થાય તે ઉત્તમ ગણાય. ધર્મ ગુણ રહિત થઈ જ્યો પોતાનો જન્મ નિષ્ફળ ગણાવે છે તેઓ કરતાં અરણ્યવાસી પશુઓ ઉત્તમ ગણાય છે. વળી જે મહાનુભાવ પુરુષાનું ભાવિ કલ્યાણ નજીકમાં હોય છે તેઓના દિવસો ધર્મ પ્રવૃત્તિમાં જ ચાલ્યા જાય છે. અને તેઓ

અન્યવાદને લાંચક થાય છે તથા પુન્યના પાત્ર પણ તેઓજ ગણાય છે. વંજી ધર્મકાર્યમાં ઉલ્લુકત થયેલા જેઓની બુદ્ધિ પાપકાર્યમાં પ્રવૃત્ત થતી નથી તે પુણ્યશાલી જનોનું અવિત સફલ ગણાય છે. તે સાંભળી સોમ બોલ્યો, હે મુનીંદ્ર ! ત્રેન ધર્મના કેટલા ભેદ છે ? મુનિ બોલ્યા, યતિ અને જુદા ધર્મના ભેદથી તે બે પ્રકારે ગણાય છે. એમ કહી મુનિએ તે બન્ને ધર્મનું સ્વરૂપ વિસ્તાર પૂર્વક કહ્યું. ત્યારબાદ સંમતભદ્ર સહિત સોમશ્રેષ્ઠીએ સમ્યક્ત્વ સહિત આવક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો તેમજ તે બન્ને જણે હૃદયમાં સામાયિકનો અભિમત લીધો. તેજ પ્રમાણે નિરંતર સામાયિક કરવા લાગ્યા અને આવક ધર્મમાં બહુ રાગી થયા.

ત્યારબાદ સોમશ્રેષ્ઠીએ વેપારમાં લોકોને ઉધારે બહુ દ્રવ્ય ધીરુ પછી લોકો તે ધન લઈને અન્ય સોમશ્રેષ્ઠીનો દેશમાં આજ્યા ગયા. તેથી સોમ વશિષ્ઠ પ્રમાદ. બહુ ચિંતાતુર થઈ ગયો. તેમ છતાં તે હૃદયમાં જીન મંદિરમાં દર્શન કરવા જાય છે. સામાયિક પણ નિરંતર કરે છે. પરંતુ બેભાનપણાને લીધે આજે મહે સામાયિક લીધું કે નહીં ? અથવા સામાયિક ક્યારે કરવું ? તે પણ બરાબર જાણતો નથી. આ પ્રમાણે ત્હેની સ્થિતિ જોઈ સંમતભદ્ર વિપ્ર બોલ્યો, હે સોમ ! આ પ્રમાણે સામાયિકમાં બેભાનપણું રાખવું ત્હને ઉચિત નથી. તેજ પ્રમાણે આગમમાં પણ કહ્યું છે કે સામાયિક ક્યારે કરવું ? અથવા કયું કે નહીં તેવી સ્મૃતિ જે પુરૂષને ન રહેતી હોય તેનું લીધેલું પણ સામાયિક નિષ્ફલ જાણવું. સોમ બોલ્યો, હે બંધુ ! ત્યારથી મહારી લક્ષ્મીનો નાશ થયો છે તે દિવસથી હું શૂન્ય થઈ ગયો છું. એ મહા બેદની વાત છે. હવે હું શું કરું ? કારણકે ધનરહિત પુરૂષ ક્ષણમાત્રમાં અપરાધોનું પાત્ર બને છે. તેમજ કૃતકવિઓના

પ્રબંધની માફક તેની ઉપર અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગો આવી પડે છે. વળી કેટલાક મહા સત્વધારી પુરુષો સુરેંદ્રની લક્ષ્મીને પણ પોતાને સ્વાધીન કરવા ઈચ્છે છે અને કેટલાક તો પિત્રોપાર્જીત લક્ષ્મીનું પણ રક્ષણ કરવા અશક્ત હોય છે. સમંત ભદ્રક બોલે, હે સોમ ! આ પ્રમાણે તારે ખેદ કરવાનું કંઈ પણ કારણ નથી. અહો ! આ સંસારમાં દરેક વસ્તુ ક્ષણમાત્રમાં દૃષ્ટ અને વિનષ્ટ થાય છે. તે પ્રત્યક્ષપણે દેખવામાં આવે છે. તે માટે કહ્યું છે કે—

પદુતરપવનવશાકુલિત—કુવલયદલતરલાનિ ।

જીવિતયૌવનયુવતિ—જનઘનલવલામસુલાનિ ॥

અર્થ—“ પ્રચંડ પવનના વેગથી કંપાયમાન કમલપત્રની માફક અતિ ચંચલ જીવિત, યૌવન, સ્ત્રી અને લક્ષ્મીના લેશ માત્ર લાભ સંબંધી સુખો, અસ્થિર જાણવાં ” એમ સમજી હે ધીર પુરુષ ! તું ધૈર્યનું અવલંબન કર. વિશેષ પ્રકારે ધર્મમાં ઉદ્યુક્ત થા. તેમજ સામાયિકવ્રતમાં મનને સારી રીતે સ્થિર કર. વળી લક્ષ્મીનો નાશ થવાથી અધમ પુરુષો ખિન્ન થઈ રૂદન કરે છે. તેમજ વારંવાર તેનું સ્મરણ કરી વિલાપ કરે છે. અને બહુ વિષાદ પણ પામે છે. પરંતુ ક્ષણમાં નાશ પામે તેવા ધન માટે ચારિત્રધારી સત્પુરુષો તેમ કરતા નથી. પવનથી દોલાયમાન કમલપત્રની માફક લક્ષ્મી વિલાસ બહુ ચંચલ છે એમ જાણી સત્પુરુષો ક્ષણમાત્રમાં લક્ષ્મીને સત્પાત્રોને સ્વાધીન કરે છે. વિગેરે ઉપદેશામૃતથી બહુ સિંચન કર્યું તોપણ તે મહા પુરુષ શૂન્ય ચિત્તે સામાયિક વિગેરે ધર્માનુષ્ઠાન કરે છે. અનુકર્યે કર્મ વશ થયો છતો પર્યંતમાં મરણ પામી જ્યૌતિષિકમાં ઉત્તર થયો અને બહુ અલ્પ સુખ પામ્યો. વળી સમંતભદ્ર વિપ્ર વિધિ પ્રમાણે શ્રાવકધર્મની આશાધના કરી સામાયિકવ્રતના પ્રલાવથી સમાધિ

જે ઠ મરણ સાધી સોધમં દેવલોકમાં ઉત્તમ મથો. પછી ત્યાંથી
 પીઠળી આ બરતોષેત્રમાં કુસુમપુર નગરમાં દીક્ષા મત શ્રદ્ધ
 રી સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી સિદ્ધ પદ પામશે. માટે હે બળ્ય-
 માણીઓ ! વિશેષ પ્રકારે સામાયિકમતમાં તમે ઉદ્યુક્ત થાઓ.
 પછી પાંચ દોષ સ્થિત સ્થિર ચિત્તે જે સામાયિક કરે છે તે પુરૂષ
 દેવતાઓને પણ નિરંતર વંદનીય થાય છે. વળી શાંત યથા છે
 પાપ જેમનો, તેમજ ઉત્તમ સ્વભાવવાળા અને શુભભાવથી
 ઉદ્દાસ પામતાં એવા સામાયિકધારી આવડે. પણ મુનિઓની
 માફક પૂજનીય થાય છે.

इतिसामायिकव्रते पञ्चमातिचारविपाके सोमकथानकं समाप्तम् ।
 तत्समाप्तौ श्रीमच्छर्मणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्श्वनाथमिनि-
 चरित्रस्य श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुस्तपागच्छाधिराजशा-
 स्त्रविशारदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानंदिवाकरश्रीमद्बुद्धि-
 सागरसूरिशिष्यप्रसिद्धवक्त्रेति लब्धंख्याति, व्याख्यान-
 कोविद जैनाचार्य श्रीमद् अजितसागरसूरिरुत्तगुर्जर-
 भाषानुवादे प्रमुदेक्षनाप्रबन्धे सदृष्टान्तातिचारव्या-
 ख्योपेतं सामायिकनामप्रथमशिक्षाव्रतं समाप्तम् ॥

શંખકુમારની કથા.

દેશાવકાશિકવ્રત.

દાન વિચ્છિન્ન રાજા સંતુષ્ટ થઈ જોડ્યો, હે જગદ્ગુરુ ! હવે દેશાવકાશિક વ્રતનો મહિમા તથા તેનું સ્વરૂપ દર્શાવતું સહિત અમને સંભળાવો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ જોડ્યા, હે ભૂપાલ ! વિસ્તાર સહિત એવાં પણ દરેક વ્રતોના ગ્રહણ કરેલા નિયમનો પ્રાયે જે સંક્ષેપ કરવામાં આવે તેને દેશાવકાશિકવ્રત કહ્યું છે. હવે દરેક ક્ષણે સાંવધાન થઈ શુદ્ધતાપૂર્વક જે દેશાવકાશિક વ્રત પાળે છે તે મનુષ્ય શંખની પેઠે સુર, અસુર અને મનુષ્યોને પૂજનીય થાય છે.

ખહુદલ (સ્થૂલતા-વિભાગો) વડે મનોહર, તેમજ સુંદર

આકૃતિમાં ગોળાકાર, સુરાલયની સંપત્તિને

શંખદર્શાંત. અનુસરતી અને મધુર છે નાદ જેનો (જેને વિષે) એવી વિજયઘંટા સમાન વિજયપુરી

નામે નગરી છે. તેમાં મહોન્મત્ત ગજેન્દ્રોના દંતાગ્રવડે ચાર સમુદ્રના તટ રૂપી કિલ્લાને ખંડિત કરતો અને સમગ્ર વૈરીઓ જેના ચરણમાં લોટે છે એવો વિક્રમ નામે રાજા છે. મહાદેવના ત્રીભુવનેશ્વરમાંથી પ્રગટ થયેલા અગ્નિવડે દગ્ધ થયેલા કામદેવરૂપી વૃક્ષની મંજરી સમાન, અને નમ્ર જનોને વિષે ખહુ દયાલુ મલયમંજરી નામે તેની સ્ત્રી છે. એક ખીજ સાથે ગાઢ પ્રીતિવાળાં અને પુત્રની લાલસામાં ગુંથવાયેલાં તેઓને સેંકડો માનતાઓવડે મહા કષ્ટે એક પુત્ર થયો. મહોત્સવ પૂર્વક તેનું શંખ એવું નામ પાડ્યું. અનુક્રમે શુકલ પક્ષના ચંદ્ર સમાન તે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. યોગ્ય વયમાં બુદ્ધિના પ્રભાવથી સાંખ્યાદિ સર્વ શાસ્ત્રોમાં

પારંગત થયે. તેમજ પ્રચંડ વૈરીઓનો વિશેષ ક્રુદ્ધાઈ
પરાક્રમી અને બહુ શુભવાન તે થયો.

એક દિવસ અનેક મંત્રો, સામંત અને કોટિ મુખે

વિક્રમરાજ સભામાં બેઠો હતો.

વિક્રમરાજ : પશુ ત્યાં જઈ પિતાને પ્રવચન

તાના આસને બેસી વિનય પૂરે

ચરણની સેવા કરતો હતો. તેવામાં ત્યાં અકસ્માત

એવા આકાશમાંથી ઉતરતો એક સુભટ દેખાયો.

યઈ સર્વ સામંતાદિક સભ્યજનો ઉંચાં મુખ કરી

જેના ડાબા હાથમાં રહેલા ઢાલ તરવારના આદંબર

સુભટોનાં હૃદય શિથિલ થઈ ગયાં. તેમજ

પ્રચંડ ચઢાવેલી બ્રહ્મટી રૂપ તટને લેદવામાં વિરમ

તેજસ્વી ખજાંચમાં સુભટોના પ્રતિબિંબને

તે પ્રતિ બિંબોને વિદારવા માટે પોતાના ભુજ

વળી તે ભુજબંડમાં વીરવલય જેણે રહેરહું કે

નમાં અદ્વિતીય પરાક્રમને બહોર કરતો, તેમજ

ભટોને લેદવામાં લંપટ એવા તે સુભટને

વ્યાસ થયેલા સર્વ રાજસુભટો પરસ્પર

લાગ્યા. તેટલામાં તે સુભટ નજીકમાં

રાજાએ પોતાના સુભટો તરફ દષ્ટિ

ખજાંચિક ચશ્મો તરફ જોવા લાગ્યા.

યમરાજની જીહ્વા સમાન ચંચલ,

અ.મમાં રસિક બનેલા સુભટોના મોં

હસ્તમાં મહણ કરી ખડકડાટ

ભુજબંડ વગાડે છે કે જેના પ્રતિ

બહિર કરી મૂક્યું. કેટલાક તો

બજતર પહેરે છે. અને કોઈક તો બહુ તીક્ષ્ણ મોટા બાલાઓ બતાવે છે. વળી તેઓ બોલે છે કે હે પૃથ્વીનાથ ! અમને આજ્ઞા આપો, જેથી ક્ષણમાત્રમાં અમે એને યમરાજનો અતિથિ કરીએ.

આ પ્રમાણે પરાક્રમ બતાવતા એવા સુભટોના પરસ્પર આલાપ થઈ રહ્યા છે. તેટલામાં કંઈક હસ્તે મુખે આકાશચારી તે સુભટ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો. અને સુભટ બોલ્યો કે, હે સુભટો ! આ સભાસ્થાનમાં તમે પોતાનાં આયુધ લઈ શા માટે ઉભા રહ્યા છે ? સુભટો બોલ્યા. હે રે મૂઠ ? અમે અમારા સ્વામીનો સેવામાં ઉભા છીએ, તો તેમાં ત્હારે પૂછવાનું શું પ્રયોજન ! વળી ત્હારે આજ્ઞા વિના અહીં આવવાનું શું કારણ ? માટે વેલાસર અમારા સ્વામીનાં સ્થાનમાંથી જલદી તું ચાલ્યો જા. આ પ્રમાણે પોતાનું અપમાન સમજી સુભટ બોલ્યો, શું આ દુનીયામાં ત્હારા વિના બીજો કોઈ સ્વામી છે ખરો ? એમ તમારે નક્કી સમજવું કે ત્રણ ભુવનમાં પણ ત્હારા શિવાય અન્ય કોઈની આજ્ઞા મનાતી નથી. માટે જાઓ, તમ્હારા સ્વામીને આ પ્રમાણે સૂચના આપો કે, જો જીવવાની ઈચ્છા હોય તો પોતાનું રાજ્ય અમને સોંપી દો. વળી જો તમ્હારા સ્વામીના હૃદયમાં એવો અભિમાન હોય કે વંશ પરંપરાથી આવેલું આ રાજ્ય હું કેમ આપું ? તો તે પણ ત્હેનું માનવું અયોગ્ય છે. શું કોઈએ કોઈને આ પૃથ્વી લખી આપી છે ? અથવા વંશ પરંપરાથી આવેલી છે, એ વાત પણ અસત્ય છે. કારણકે તે તો ખર્જ માત્રના બળથી જ ગ્રહણ કરી શકાય છે. જો તમ્હારા સ્વામીમાં કે, તમ્હારામાં ખર્જ બળ હોય તો તમ્હારા સ્વામી અને તમ્હારી સાથે યુદ્ધ કરવા હું તૈયાર છું.

આ પ્રમાણે ઉદ્વેગથી ભરેલું ત્હેનું વચન સાંભળી બહુ

રાવથી ખંસી ગયેલી બ્રહ્મીને લીધે બધું કર
 બંને સુખટોનો જાલસ્થાનને ધારણ કરતા અને યુદ્ધમાં ર-
 પરપર વિવાદો સિંહ જોવા તે સુખટના વચનથી રામાચરથી
 કંચુકને ધારણ કરતા તે સુખટો પણ જોડ્યા.
 રે કુટ | ૫૫ | નીચસુખટોમાં અધમ | આ પ્રમાણે ત્હારી વા-
 ચાલતાને લીધે અમે જાણીએ છીએ કે જરૂર તું વમમંદિરમાં
 જવાનો છે, તું જામ સંભાળીને જાલ. તમે અને તમ્હારો
 સ્વામી બંને જણ ત્હારી સાથે યુદ્ધ કરો. એમ ત્હારાથી જાણી
 શકાય ખરું. વળી ઉદત વૈરીરૂપ મટોનમંત હસ્તીના કુંભસ્થાનને
 વિદારવામાં સિંહ સમાન પરાક્રમી, જોવા અમારા એક પંથુ સુખટ
 સાથે યુદ્ધ કરવાની ત્હારામાં શક્તિ છે? કે જેથી ચરદ્વરતુમાં મે-
 ધના ગર્જાવની માફક અમને અને અમારા સ્વામીને નિમ્મળ
 ૫૫ વચન જાણી તું આજ્ઞા આપે છે. સુખટ જોડ્યો, હું એકાકી
 છું, છતાં તમ્હારા સ્વામી સહિત તમે સર્વે પ્રથમે ત્હારો ઉપર
 પ્રહાર કરો. પછીથી હું તમ્હારી યુદ્ધ ખંરજને દૂર કરીશ. એમ
 તેનું જાલવું સાંભળી રાજસુખટો બોલો, અરુ, પંતુષ અને બાણ
 વિગેરે શસ્ત્રો પોતાના હાથમાં લઈ જોડ્યા તું એકલો છે એમ
 જાણીને અમારા સુખટોએ ત્હને જીવંતો મૂક્યો છે. માટે હાલમાં
 તું પલાયન થઈ જા. અથવા મંદદેવનું સ્મરણ કરો, જે, જેથી
 મરણાંત પછી પણ ત્હને શુભ સ્થાન મળે. સુખટ જોડ્યો, તમ્હારા
 માટે હશે દિશાઓ ખુલી છે. માટે આ શોષનો આડંબર પડતો
 મૂઠી તમેજ વેલાસર ચાલ્યા જાઓ. કારણકે તમે સર્વ સુખટો
 ત્હારા યુદ્ધરૂપી ભૈરવના સુખમાં પડીને મરણ ન પામો. વળી
 એક પણ મૂર્ખ અનેક હસ્તીઓને લેલવામાં પ્રયત્ન થઈ પડે છે
 તેમ તમ્હારે ત્હને પણ જાણવો. વળી તમે સર્વે એક સાથે ત્હારો
 ઉપર ઈચ્છા પ્રમાણે પ્રહાર કરો.

ત્યારખાંદ રાજસુલટો એક સાથે તેની ઉપર પ્રહાર કરવા
 મંડી પડ્યા. પરંતુ અકસ્માતે તેઓની એવી
 રણસંગ્રામ દશા થઈ પડી કે મૂર્છિતની માફક, ચિત્રમાં
 લખેલા, પાષાણમાં કોતરેલા, કાષ સાથે ઘ-
 ડેલા અને મડદાની માફક તેઓ ધસીને પૃથ્વી પર પડી ગયા.
 આ પ્રમાણે પોતાના સુલટોની સ્થિતિ જોઈ રાજાનાં નેત્ર લાલ
 થઈ ગયાં અને હાથમાં તલવાર લઈ તૈયાર થઈ ગયો. તેમજ બહુ
 કોપાયમાન થઈ સુલટની સ્થાને ખડ્ગ ખેંચી મારવાની તૈયારી
 કરે છે તેટલામાં શંખકુમાર બોલ્યો, હે તાત ! કૃપા કરી યુદ્ધને
 માટે મહેને આજ્ઞા આપો. અહીં આપની જરૂર પડે તેમ નથી,
 મહારી આગળ એનો શો હિસાબ છે ? આપના પ્રસાદથી તે કાર્ય
 હું સુસ્ફેલ ધારતો નથી. માટે આપ અહીંજ રહો અને એ દુષ્ટને
 હું પોતેજ મારીશ. પ્રહાર કરવામાં હક્ષ એવા ખડ્ગ સહિત મહારા
 હસ્તનું લાઘવપણ આપ જુઓ. એ પ્રમાણે બોલતા કુમારને
 રાજાએ વારંવાર બહુ વાર્યો, તોપણ પોતે ખડ્ગ ખેંચી યુદ્ધમાં
 ઉતરી પડ્યો. પછી સમરાંગણમાં એક સાથે પરસ્પર ખડ્ગની
 તુલના કરતા બન્ને જણ જાણે તેઓના માંસમાં લુબ્ધ થયેલી
 ભયંકર ચમત્ક્રમ સહિત હોય ને શું ? એમ તેઓ દીપવા લાગ્યા.

શંખકુમાર બોલ્યો, હે સુલટ ! તું પ્રથમ પ્રહાર કર. ત્યારે
 સુલટ બોલ્યો, હે શંખ ! પ્રથમ પ્રહાર તહારે
 શંખ અને સુલટ કરવો ઉચિત છે. તે સાંભળી કુમારે
 તરતજ ખડ્ગ પ્રહાર કર્યો. પણ સુલટ યુક્તિ
 પૂર્વક પ્રહારનો બચાવ કરી નગરની બહાર નાઠો. શંખ પણ
 તેની પાછળ દોડ્યો. પછી એક ઉદાનની અંદર સૂરિ મહારાજના
 ચરણ કમળનું શરણ લઈ બેઠેલા તે સુલટને જોઈ કુમાર પણ
 ખડ્ગને મીયાનમાં કરી સૂરિને નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે શ્રી !

તેં સુરિશ્વરનું ચરણ લીધું છે તેથી હું ત્હને અભયદાન આપું છું. માટે હવે તું ઇચ્છા પ્રમાણે ગાદ્યો બા. ત્યારબાદ જાની શુર પોતાના જ્ઞાનવડે જોડ્યા, હે કુમાર ! પ્રથમ દેવ ભવમાં આ ત્હારો પરમ સ્નેહી મિત્ર હતો. એમ સાંભળી સુભટે પોતાનું દેવ સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું. પછી કુમાર પણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, પૂર્વ ભવમાં મહેં જોને જોયેલો છે એમ ઉદ્ઘાપના કરતાં કુમારને ભત્તિ સ્મરણ જ્ઞાન પ્રગટ થયું. તેથી તેને પોતાનો દેવભવ પ્રત્યક્ષ થયો. તેમજ દેવભવમાં મરણ સંભવે કરેલો સકેત અને સૌધર્મ દેવલોકમાં પ્રથમ પ્રીતિપૂર્વક કરેલો વિશ્વાસ વિગેરે સર્વ પ્રત્યક્ષ પડે જોયું. ત્યારબાદ બન્ને જણ બહુ ખુશી થઈ. સૂરીન્દ્રની સમક્ષમાં પરસ્પર ગાદ આલિંગન કરવા લાગ્યા. કુમાર જોડ્યો, હે મિત્ર ! આ આનંદનો પ્રસંગ તું લાગ્યો તે બહુ સારું કર્યું. કારણ કે પોતાની કરેલી પ્રતિજ્ઞા પાળવી તે ધીર પુરોવાનું મોટું વ્રત કહેવાય છે.

ત્યારબાદ દેવ જોડ્યો, હે મહાભાગ ! મહારાથી જે કંઈ અપરાધ થયે હોય તેની હું ક્ષમા માગું છું. દેવનો ઉપદેશ. વળી ધર્મ કાર્યમાં પ્રમાદ વશ થયેલો ત્હને જાણી મહેં આ કાર્ય કર્યું છે. તે સાંભળી ગ્રાંજકુમાર બહુ ખુશી થયો અને જોડ્યો કે, હે બાંધવ ! કાર્ય બને અકાર્યનો મહેં ઉપદેશ આપો. દેવ જોડ્યો, કુમારેન્દ્ર ? શુર મહારાજ જે કાર્યનો ઉપદેશ આપે તે પ્રમાણે ત્હારે ઉદ્યોગ કરવા. ભદ્ર ! જલજિન્દ સમાન ચંચલ એવા આ જીવિતમાં પ્રમાદ કરવા નહીં. ત્યારબાદ કેવલી ભગવાને મુનિધર્મનું સ્વરૂપ સવિસ્તર વર્ણવ્યું. પછી કુમાર જોડ્યો, ભગવન્ ? સર્વ વિરતિ પાળવાની હાલ મહારી શક્તિ નથી. એમ વિનંતિ કરતા હતો તેટલામાં કુમારની સૌધ કરતો વિક્રમ રાજા ચતુરંગ સેના.

સહિત ત્યાં આવ્યો. અને મારો, મારો, મારો, એમ બહુ રોષથી બોલતા હાથી, ઘોડા અને રથોમાં બેઠેલા કોટિ સુભટોએ ચારે તરફથી ઉઘાનને ઘેરી લીધો. વળી બકતર પહેરી સભ્ય થયેલા વિક્રમ રાજા કેટલાક સુભટોને સાથે લઈ ઉઘાનની વચ્ચે ગયો. કુમાર અને દેવાદિકથી પરિવારિત કેવલી ભગવાનને જોઈ રાજા બોલ્યો, હે વત્સ ? તે દુરાચારી સુભટ ક્યાં ગયો ? એમ ક્રોધાય-માન થઈ રાજા બોલ્યો. તેટલામાં કુમાર બોલી ઉઘ્યો, એનો તિરસ્કાર કરશો નહીં કારણકે દુર્વચન બોલનાર તે સુભટદેવ મહારો પરમ ઉપકારી થયો છે. એમ કહી કુમારે પોતાનો પૂર્વભવ કહ્યો. તે સાંભળી રાજા બહુ ખુશી થયો. અને સૂરિને વંદન કર્યા બાદ દેવની ક્ષમા માગી. ત્યારબાદ વિક્રમ રાજા સમ્યક્ત્વાદિ જ-નેન્દ્ર ધર્મ સાંભળવા બેઠો. પછી શ્રદ્ધાવડે વિશુદ્ધ છે હૃદય જેનું એવા વિક્રમ રાજાએ શંખકુમાર સાથે પાપના ભયથી ભય પામીને બાર પ્રકારનો ગૃહીધર્મ અંગીકાર કર્યો પછી દેવ પણ રાજા અને કુમારની ક્ષમા માગી મુનીન્દ્રને વંદન કરી પોતાના સ્થાનમાં ગયો. રાજા અને કુમાર પણ કેવલી ભગવાનને પ્રણામ કરી પોતાને ઘેર ગયા. બન્ને જણુ વિધિ પ્રમાણે નિરંતર ધર્મ સેવન કરે છે. વળી શંખકુમાર દેશાવકાશિક વ્રતમાં વિશેષ પ્રકારે ઉદ્યુક્ત થયો.

એક દિવસ કુમારે અર્ધરાત્રીના સમયે બહુ સંકુચિત દિગ્-વ્રત ગ્રહણ કર્યું કે, હવેથી સૂર્યોદય સુધી દેશાવકાશિક મહાર વાસભવનમાંથી બહાર નીકળવું નહીં તેમજ ચાર પ્રકારના આહારનો ત્યાગ અને ત્રી શય્યાનો સ્પર્શ પણ હું કરીશ નહીં. એ પ્રમાણે તેણે નિયમ કર્યો. હવે દેવરૂપામા દંદ્ર મહારાજ પ્રશંસા કરી કે દેશાવકાશિકવ્રતથી શંખકુમારને ચલાય-માન કરવા માટે દેવતાઓ પણ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે સુરેન્દ્રનું

વચન સાંભળી કોઈક દેવ તેની પરીક્ષા કરવા માટે કુમારના દ્વારમાં આવ્યો અને મોટા શબ્દોથી રૂદન કરતી કુમારની સ્ત્રીને અપહાર કરી ત્યાંથી ચાલતો થયો. હે સ્વામિન્ ! કોઈક અધર્મી મૂઢને ઉપાડીને ચાલ્યો જાય છે. માટે મહાર્ રક્ષણ કરો ! રક્ષણ કરો ! એમ પોતાની સ્ત્રીનું રૂદન સાંભળી કુમાર વિચાર કરવા લાગ્યો. આ સ્ત્રી કોની ? પુત્ર કે પંધુઓ કોના ? વિગેરે ભાવના વડે પોતે આત્મ ભાવના કરવા લાગ્યો કે આ સંસારમાં કેવળ છનેદ્ર કથિત ધર્મજ સર્વ અનિષ્ટ કાર્યનો નિવર્તક છે. અને ભવ્યાત્માઓ નો રક્ષક પણ ધર્મજ છે. એમ સત્ય ભાવના ભાવતો હતો તેટલામાં માથે, મારો, મારો એ પ્રમાણે બહુ બલવાન શત્રુઓનો મોટો ઠોલાકલ બહાર બાધી ગયો અને તે કરતાં પણ અધિક પરિજનના રૂદનનો શબ્દ સાંભળી સમભાવમાં રહેલો કુમાર સંસારના બધથી બીડ બની ઝુનિની માફક ભાવના ભાવવા લાગ્યો કે, હું એમનો સ્વામી અને તેઓ મારા સેવક એ પ્રકારની બુદ્ધિ માત્ર અભિમાનથી ઉત્પન્ન થયેલી છે, અને તેથી આ લોકમાં બહુ કલેશ થાય છે. અમુક મારા સ્વજન અને અમુક મારા શત્રુઓ એ પણ કુબુદ્ધિ છે. વગી સ્વજન કે અન્યજન કોઈપણ સુગતિના સાધક થતા નથી, પરંતુ કેવળ છનેદ્ર ધર્મજ સ્વર્ગ અને મોક્ષ સિદ્ધિના સાધક થાય છે, એમ સમજી લેત ધર્મમાંજ પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે. પણ અન્ય વિકટપ કરવો નિર્થક છે. એમ નિર્ણય કરી શંખકુમાર નિર્લસ સમાધિમાં રહ્યો અને સ્ત્રી તરફ તંતુ ચિત્ત બીલકુલ ખેંચાતુ નહીં.

આ પ્રમાણે શંખકુમારનો નિર્લસ ભાવ જાણી દેવ પોને પ્રત્યક્ષ થઈ ગયાં, મહા-શય ! આ સ્ત્રી-દેવની પ્રતિજ્ઞા. વાના ધન્યવાદન લાવત તુરંત છે. વગી દેવ તાઁના પણ જની પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કરી

શકતા નથી એવો તુંજ આ જગતમાં ધીર પુરૂષોમાં ચૂડામણિ સમાન છે. ઈંદ્રાણી સહિત સુરેંદ્ર પણ તારા ગુણોના સ્મરણ વડે પોતાને કૃતાર્થ માને છે. વળી હું એમ માનું છું કે ત્રણ ભુવનમાં પણ ધૈર્યવાન તુંજ છે. તેમજ શુદ્ધ ધર્મમાં તત્પર એવો તું આ ભુવનમાં ચિંતામણિ સમાન છે. માટે હે કુમાર ! તારા ગુણો વડે હું પ્રસન્ન થયો છું જેથી કંઈપણ વરદાન માગ. શંખકુમાર બોલ્યો, હવે અન્ય વરદાનનું મહારે શું પ્રયોજન છે ? તમહારું દર્શન એજ ઉત્તમ વરદાન છે, તે સાંભળી દેવ બહુ પ્રસન્ન થયો અને ફરીથી બોલ્યો, મહાશય ? જો કે તહારું માનવું સત્ય છે પરંતુ દેવદર્શન નિષ્કુળહોતું નથી. માટે હું ત્હને વરદાન આપું છું કે કંઈણ દૃષ્ટિએ તું જેને જેઈશ તે પ્રાણી ક્ષણમાત્રમાં રોગ રહિત થઈ જશે. એમ કહી દેવ પોતાના સ્થાનમાં ગયો. હવે સૂર્યોદય થયો એટલે પોતાનો નિયમ પૂર્ણ કરી વિધિ પૂર્વક શય્યાનો ત્યાગ કરી શંખકુમાર બહાર આવ્યો. અને પોતાનું નિત્ય કાર્ય પરવારી નિરવધ ક્રિયાના સાધક એવા મુનિઓને વાંદવા માટે નીકળ્યો. બહુ વિનયપૂર્વક વંદન કરી ગુરૂ મુખથી સિદ્ધાંતનું શ્રવણ કરે છે અને યથાશક્તિ ધર્મારાધન કરે છે.

એક દિવસ કુમારના પિતા વિક્રમરાજ અકસ્માત્ શૂળની વેદનાથી ભારે માંદગીમાં આવી પડ્યા. વૈદ-
અકસ્માત્શુલ લોકોએ ઘણા ઉપચાર કર્યા પરંતુ કિંચિત્
વેદના. માત્ર પણ શાંતિ થઈ નહીં. તેથી રાજાએ
કુમારને બોલાવી કહ્યું કે, વત્સ ? હાલમાં
મહારો મરણ સમય નજીક આવ્યો છે માટે હવેથી આ પ્રજાનો
અધિપતિ તું છે. તે સાંભળી કુમારે દેવે આપેલા વરદાનનું સ્મરણ
કર્યું અને કંઈણ દૃષ્ટિ પિતાના દેહ તરફ કરી કે તરતજ સૂર્યના
પ્રચંડ પ્રતાપથી હિમની માફક શૂળની પીડા શાંત થઈ ગઈ. પછી

રાજા જોડ્યો, હે વલ્લભ ! તારી દરિના પ્રભાવથી હું નિરાગી થયો છું. નહીં તો મુનિ ધર્મ સહિત જોમને જોમને હું મરણવથ થઈ જત. હવે તારી સહાયતા વડે હું આશ્રિત થઈશ. સાધુ. આ રાજ્યભારથી મને મુક્ત કર, જેથી હું ઉદારચિત્તે સાશુરની પાસે સંયમવત થઈ શકું. અને તું હવે આ રાજ્યભારને પારણ કર. કુમાર કંઈમણ પ્રત્યુત્તર આપવાનો વિચાર કરતો હતો તેટલામાં રાજાએ કુમારના બે હાથ પકડી સિંહાસન ઉપર બેસાડી દીધા. અને બહુ નમ્ર જોવા સોમતાદિક લોકોને કહ્યું કે, આ શંખરાજાને નમસ્કાર કરો. કારણકે હવે તમ્હારો સ્વામી આ શંખરાજા છે. તેઓએ પણ તે પ્રભાવે રાજાની આજ્ઞા મસ્તકે ચઢાવી, ત્યારબાદ હસ્તીઓના મંડલો ઉપર સિંહની માફક ઘરડપી શુક્રમાંથી મોટી દુદિ સાથે વિક્રમરાજા બહાર નીકળ્યો. અને કૌશાલવન નામે ઉવાનમાં શ્રી વિશ્વંસુરિ પાસે નવ વિધિ સહિત દીક્ષા લીધી. ત્યારબાદ બંને પ્રકારની શિક્ષા થઈ હતી. કરી ધૈર્યશીલ જોવા તે વિક્રમ મુનિ શુદ્ધ સેવામાં તત્પર થયા.

શ્રી શંખરાજા પેલુ પિતા નિમિત્તે અષ્ટાદિકાદિક ધર્મ કાર્ય સમાપ્ત કરી વિધિપૂર્વક આવકે ધર્મમાં શંખરાજાનો હૃદ થયો. અને લોકમાં પોતાનો પ્રતાપ ફેલાવતો પ્રયત્નપૂર્વક પ્રભુ પાલન કરે છે. તેવામાં કોઈએક દિવસ રાજદારમાં મોટો વ્યાધિઓથી પીડાતા અનેક પ્રાણીઓનો કર્ણામય બારેકલકલાટ સાંભળી શંખરાજાએ પ્રતીહારને પુછ્યું કે, આ જૂમરાણુ શાની ? પ્રતીહારે તપાસ કરી કહ્યું કે, હે દેવ ! દુરંત પાપોથી પીડાએલા અંગવાળા જ્વરિત, કુષ્ઠી, ક્ષય, ઉદરરસ અને પ્રલેપ રોગી જેમ અનેક રોગવાળા દેશાંતરમાંથી આવેલા રોગીઓ દ્વારમાં બેઠેલા છે, તેઓનો આ જ્વનિ સંભળાય છે. વળી આપ

કરૂણ દૃષ્ટિએ જેને જેને જુઓ છો તે મહારોગી હોય છે તોપણ નિરોગી થાય છે. એ પ્રમાણે આપની કીર્તિ સાંભળી તેઓ અહીં આવ્યા છે. રાજાએ પ્રતીહારને કહ્યું કે દરેક રોગીઓના જુદા જુદા વર્ગ ગોઠવો. પછી મહારી પાસે લાવો, એમ રાજાની આજ્ઞા માન્ય કરી પ્રથમ કુષ્ઠી વર્ગ પછી જ્વરિત એમ અનુક્રમે દરેકના વર્ગ પાડી રાજાની પાસે લાવ્યા. પછી રાજાએ પ્રથમ વર્ગને કહ્યું કે, હે કુષ્ઠીઓ ! જીવો ત્યાંસુધી તમ્હારે દારૂ, મધ અને માંસાદિક સાવધ પદાર્થોનો ત્યાગ કરવો. તેમજ કેટલાકને સમ્યક્ત્વ, વળી કેટલાકને પ્રથમ વ્રત અને કેટલાકને દ્વિતીય વ્રતાદિકના નિયમો આપ્યા. પછી દયારસની દૃષ્ટિએ સર્વને જોયા એટલે તત્કાલ તેઓ ભયંકર એવા સર્વ રોગોથી વિમુક્ત થઈ ગયા અને નિકાચિત કર્મોનો ત્યાગ થવાથી તેઓની વેદના પણ ક્ષીણ થઈ ગઈ. આવા પરોપકારને લીધે રાજાની થોડા સમયમાં પ્રસિદ્ધિ બહુ વધી ગઈ. ત્યારબાદ પોતાના પાટવી કુમારને રાજ્ય આપી શંખ રાજાએ જીનશાસનની પ્રભાવતા પૂર્વક જીન દીક્ષા ગ્રહણ કરી, અનુક્રમે કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષ મુખ પામ્યા. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! જેવી રીતે વ્રતના પરિણામ વૃદ્ધિ પામે. તેમજ અતિચારોનો પ્રાદુર્ભાવ ન થાય અને વિશુદ્ધિનો ઉદય થાય તેવી રીતે વિરતિ પાળવામાં વિશેષ યત્ન કરવો.

इति देशावकाशिकनिश्चयतायां शंखकृपाकथानकं समाप्तम् ॥

વિધિવલ્લિકનીકથા.

પ્રથમ આનાયનાતિયાર.

દાનવિધે રાજા બોલ્યો, હે ભગવન્ ! હવે બીજા શિક્ષા સતમાં પ્રથમ અતિયારનું સ્વરૂપ કહાંત સહિત કૃપા કરી અમને કહે. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યાં, હે રાજન્ ! મહાશ્વ કહેલાં, અવધિની બહારથી, ગામ તથા જૂહાદિકમાં રહેલી વસ્તુઓને જે બીજાની પાસે મંગાવે છે, તે પુરૂષ વિધિવલ્લિકની માફક બહુ દુઃખી થાય છે. જેમકે—ઉત્તમ પ્રકારના ગજગતઃ (ગતગઠ) હસ્તીઓથી વ્યાપ્ત (રોગગ્રસ્ત) વિબુધમત (મય) દેવતાઓને માનવા લાયક (પંકિતમય) અમૃતની માફક અમૃત, કુંડ નામે, નગર છે, તેમાં વિધિ નામે, ચેષ્ટી છે. અને રતિસુંદરી નામે તેની ભાર્યા છે. હવે મનોવાંછિત સુખ વૈભવમાં તેઓનો બહુ સમય વ્યતીત થયો. પરંતુ સંતાનનું સુખ તેમને મળ્યું નહીં. તેથી તેઓનું મન ઉદ્વિગ્ન થવા લાગ્યું. પછી કેટલીક માનતાઓ માનવાથી મધ્યમ વયમાં તેઓને એક પુત્ર થયો. ત્યારબાદ લગભગ અર્ધ રાત્રીના સમયે શેઠ પોતે સુઈ રહ્યા હતા, તેવામાં તેમના ઘરમાં પ્રરુપર વાતચિત કરતા જે વ્યંતર-દેવ આવ્યા અને તેમાંથી એક બોલ્યો કે, આ શેઠને ત્યાં એક પુત્ર જન્મ્યો છે, તે, શું તું બોલ્યો છે? બીજો બોલ્યો, હું જરાબર બોલ્યો નથી કે તે કોણ છે? તે સંબંધી મહને સ્પષ્ટ રીતે તું સમજાવ. પ્રથમ વ્યંતર બોલ્યો, આ પુત્ર પૂર્વજવમાં શેઠના લેણદાર હતો. એના એક લાખ રૂપીઆ શેઠ પાસે માગણી છે, તે લેવા માટે પુત્રના જહાનાથી આ શેઠને ત્યાં તેણે જન્મ લીધો છે. તે પોતાનું માગણ લઈ આવતો થશે. તે

સાંભળી શેઠ ઉદ્વિગ્ન મનથી વિચાર કરવા લાગ્યા. શું આ દેવ-
વચન સત્ય થશે ! મહા ખેદની વાત યદ્ય. જે આ વાત સત્ય
થાય તો આ પુત્રથી શું વગાવાનું ? માટે ઉત્સવ તથા વધામ-
ણીઓ વિગેરેમાં બહુ દ્રવ્ય વાપરવું તે નિર્ણય થયું છે.

પુત્રનો જન્મ સાંભળી પ્રભાતમાં ગાયક લોકો તેમજ સર્વ

વિંધ્યનો

મહોત્સવ.

સ્થળન વર્ગ અને નગરના મુખ્ય આગેવાનો

અક્ષત તથા વસ્ત્રાદિક લઈને પુત્ર વધાઈ

માટે શેઠને ત્યાં આવ્યા. શેઠનું મન ઉદાસ

હતું, પરંતુ વ્યવહાર સાચવવો પડે એમ

જાણી વધામણી માટે અક્ષત, વસ્ત્રાદિક લઈ શ્રેષ્ઠી એ વ્યવહાર-
રમાં ખોટું ન દેખાય તેવી રીતે સર્વનો સત્કાર કરી, પોતા
પોતાને ઘેર વિદાય કર્યા. પછી સૂતિકર્મ કરનારી સ્ત્રીઓને
પણ સંતુષ્ટ કરી, એકંદર જે ખરચ થયું તે સર્વ પોતાના
ચોપડામાં લખી વાળ્યું. ત્યારબાદ છઠ્ઠા દિવસે પછી જાગરણ
કરાવ્યું. બારમા દિવસે વિંધ્ય એ પ્રમાણે તેનું નામ પાડ્યું. અને
અનુક્રમે ઉમ્મર લાયક થયો એટલે અભ્યાસ માટે તેને લેખશા-
લામાં મૂક્યો. ત્યારપછી લગ્ન પણ કર્યું. તેમજ વસ્ત્ર, ભોજન,
પાન, સોપાની વિગેરેમાં જેટલું ધન વાપર્યું તે સર્વનો હિસાબ
ગણી પોતાના ચોપડામાં જમે કર્યું. કારણકે લાખ રૂપીઆ લેને
આપવાનાં છે. હવે વિંધ્ય પણ ઉદ્યાનાદિક દરેક સ્થાનામાં ફેરે છે
અને આનંદપૂર્વક દિવસો નિર્ગમન કરે છે. તેવામાં એક દિવસ
વિંધ્ય પોતા એકાકી ફરવા નીકળ્યો, આગળ ચાલતા મુરખ વનમાં
સૂરિ મહારાજનાં લેને દર્શન થયાં. વદન કરી તેમની આજ્ઞા
જેઠા અને તે જોડ્યો, પ્રભુ ! ધર્મ તત્ત્વને મૂકે ઉપદેશ આપો,
સૂરિએ યતિ અને શુદ્ધી એમ બન્ને પ્રકારે ધર્મ દેશના આપી.
સૂરિ પરિણામને લીધે વિંધ્યે સમ્યક્ત્વાદિ બાર પ્રકારના શ્રાવક

અને સ્વીકાર કર્યો. ત્યારબાદ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ધર્મ
વનમાં દિવસો નિર્જનન કરતો હતો.

એક દિવસ વિધ્ય બહુ માંદગીમાં આવી પડ્યો. તેથી તેની
કુટુંબીઓએ શેઠને કહ્યું કે, કોઈપણ ઉપ-
વેદ્યની માંદગી. ચાર કર્યા વિના આ રોગ મટે તેવા નથી,
માટે, કોઈ વૈદને બોલાવો. એથી બોલ્યો,
તેમાં વૈદની કંઈપણ જરૂર નથી. મ્હારા પુત્રને ચોક્કસ દિવસમાં
પ્રાંતિ થઈ જશે, કંઈપણ તમ્હારે કરકત રાખવી નહીં. ત્યારબાદ
પેઠના કદા પ્રમાણે વિધ્યને આરામ થઈ ગયો. તેથી શેઠની
કીર્તિ સર્વ ઠેકાણે એવી પ્રસરી ગઈ કે વિધ્ય શેઠ સર્વ બાણે છે.
તેમજ નિમિત્તશાસ્ત્રમાં પણ સારી રીતે બાણે છે. તેવામાં રાજાની
મુખ્ય રાણી બહુ વ્યાધિથી ઘેરાઈ ગઈ તેથી રાજ્યમાં દીલગીરી
ફેલાઈ ગઈ. ત્યારે રાજાને કોઈએ કહ્યું કે, વિધ્ય શેઠ ઔષધાદિક
સર્વ ઉપચાર બાણે છે. રાજાએ તરતજ શેઠને બોલાવ્યાં, શેઠ
પણ રાજાની પાસે ગયા અને એટ મૂઠી નમસ્કાર કરી બોલ્યા કે,
હે રાજા! શી આશા છે? રાજા બોલ્યો, અંતઃપુરમાં જાઓ, ત્યાં
રાણી બહુ દુઃખી છે. માટે ઔષધાદિક ઉપચાર કરી જલ્દી તેને
આરામ થાય તેમ કરો. એથી બોલ્યો, સ્વામિન! હું વૈદ નથી,
તેમજ મંત્ર, તંત્રમાં પણ કંઈ બાણતો નથી. છતાં આપ મ્હને
કેમ આ પ્રમાણે ફરમાવો છો? રાજા બોલ્યો, મહારાજાથી જુમે
પાલતા પોતાના પુત્રને કોઈપણ ઉપચાર અથવા મંત્ર, તંત્રથી
તે સાજો કર્યો હતો અને કોઈ વૈદને પણ બોલાવ્યો નહોતો,
છતાં આ વખત ના પાટે તેનું શું કારણ? તે સાંભળી એથી
દાસ્યપૂર્વક બોલ્યો, આપની સાથે મ્હારે એકાંતમાં કંઈક વાત
કરવાની છે, માટે મહેરબાની કરે. રાજાએ જકુટીના ઈમારે લોકોને
ફર કર્યા, એટલે એથીએ પોતાના પુત્ર સંજીવી વ્યંતરે ઠહેલી

એકાંતમાં કહેવા તે સાંભળી બંધસિંદ કવિ કેશવે રાજની પાસે ગયો.

હવે આ બંને જણ એકાંતમાં આ વાત કરના હતા તેવામાં ત્યાં કોઈક માણસ આવ્યો હતો; તેણે આ વિધ્વને શિક્ષા. વાત સાંભળી. તેથી તેણે પોતાના શબ્દને વિધ્વની શ્રવે વાત કરી. રાજાએ તરતજ દુઃખ કર્યો કે, વિધ્વ શેઠના પુત્રને બાંધીને અહીં લાવે. કારણકે તે દુઃખ મહા પાપી છે. અને મહારા વૈરીના મંત્રી આદિ તેનો મેળાપ છે, તેમજ તેની સાથે આપ લેનો અવધાર પણ કરે છે. માટે તે સાફ નહીં. કોઈ વખત તેમાંથી અનર્થ ઉત્પન્ન થાય. તેથી એવા અધર્મીનો ખાસ નિશ્ચય કરવા જોઈએ. પ્રધાને તરતજ આરક્ષકને આજ્ઞા કરી. આરક્ષક પાંચદળ સાથે તેને ત્યાં જઈ વિધ્વને પકડી બાંધીને રાજાની આગળ ઢાલી ઉત્તો કર્યો. આ વાત વિધ્વ શેઠના ભણુવામાં આવી કે તરતજ તે પણ રાજા પાસે ગયા. પોતાના સ્વજન વર્ગની શ્રેણીથી શ્રેણીએ પ્રાર્થના કરી હતું કે, દેવ ! મહારા પુત્રે આપનો શો અપરાધ કર્યો છે ? જેથી એને ચારની માફક બાંધીને અહીં લાવ્યા ? રાજા બોલ્યો, આ મહારા પુત્ર બહુ બદમાશ છે. તેથી હેને ફાંસીએ લટકાવવાનો છે. કારણકે મારા શત્રુ સાથે તે મસલત કરે છે. શ્રેણી બોલ્યો, રાજા-ધિરાજ ! આપની ઈચ્છા પ્રમાણે હંડ લઈને એકવાર હેને મુક્ત કરો. નહીં તો મહારા સ્વજન વર્ગનો મુને અપવાદ લાગશે. આ પ્રમાણે લોકાપવાદ ટાળવા માટે શ્રેણીના ઘણા આશંકથી રાજાએ અચાનક હાતર રૂપીઆ હંડ કરી વિધ્વને મહા કપ્પે છોડી મૂક્યો. પછી શેઠ પોતાના પુત્રને ચેર લઈ ગયા. પણ ગાદ બંધનોની મીઠાથી તેને હાહજવર આવી ગયો. શ્રેણીએ બોલ્યું કે, જરૂર હવે આ છુપવાનો નથી. કારણકે એના લાળ રૂપીઆ પૂરાં થઈ રહ્યાં

છે, એમ વિચાર કરી શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું કે, હે વત્સ ! હવે ધર્મ ધ્યાનમાં સાવધાન થા ! ગૃહાદિકનો પ્રતિબંધ છોડી દે. પુત્ર બોલ્યો, હે તાત ! લોભના વશ થઈ બહુ વસ્તુઓનો મહેં સંગ્રહ કર્યો. તેથી બીજા શિક્ષા વ્રતમાં મહુને અતિચાર લાગ્યો અને તેનું ફલ આ લોકમાં પણ મહારે લોભવવું પડ્યું. અહો ! મહારા જેવો નિર્ભાગી બીજો કોણ હોય ? તેમજ પરલોકમાં પણ મહુને આથી અધિક દુઃખ લોભવવું પડશે. માટે હે તાત ! ચિંતામણીનો પણ તિરસ્કાર કરનાર એવા મહોટા ત્યાગી અને ગુણવાન કોઈપણ ગુરૂ મહારાજને અહીં બોલાવો. જેથી હું પર્યાલોચન કરી આત્મશુદ્ધિ કરું. તે સાંભળી શ્રેષ્ઠી પોતે જ ગુરૂ પાસે જતો હતો. તેવામાં તે વિંધ્ય તેવા પ્રકારના શુદ્ધ ભાવથી પ્રાણ વિમુક્ત થઈ ગયો. અને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો, ત્યાંથી ચવી ત્રીજે ભવે સિદ્ધ થશે. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! પોતે ગ્રહણ કરેલા નિયમને લેશમાત્ર પણ કલંકિત કરવો નહીં.

इति द्वितीयशिक्षाव्रतप्रथमातिचारे विन्ध्यकयानकं समाप्तम् ॥

—*□X□*—

સદ્ગુરુશ્રેષ્ઠીની કથા.

—•—

દ્વિતીયપ્રેષણાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજા બોલ્યો, હે કૃપાસિંધુ ! હવે બીજા શિક્ષા વ્રતની અંદર બીજા અતિચારનું વૃત્તાંત દષ્ટાંત સહિત અમને સંભળાવો ? જેથી આ લોકનો ઉદ્ધાર થાય. શ્રીસુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! જે શ્રાવક દ્વિગવકાશનો નિયમ લઈ પોતે ન જાય પરંતુ બીજાને મોકલે તે મૂઠ બુદ્ધિવાળા સદ્ગુની માફક બહુ દુઃખી થાય છે.

આ ભરતસેવમાં સ્થાવર નામે એક નગર છે. જેમાં નૈત
 મતનો બાળકાર : કુંદર નામે રાજા રાજ્ય
 સર્વદ્રષ્ટાંત. કરે છે. તેમજ તેમાં સ્થિર નામે સમ્યગ્
 દિષ્ટિ એક શ્રેષ્ઠ રહે છે. સદેવી નામે તેની
 ભાર્યા છે, વળી સદ્ નામે તેમને એક પુત્ર છે. પરંતુ તે ધર્મમાં
 કંઈપણ બાળતો નથી, તેમજ કંઈક મનરાજી અને ભુદિમાં જંક
 છે. અનુક્રમે ઉગ્ગર હાથક બાળી માતપિતાએ ત્તેને બહુ રૂપ-
 વંતી રૂપિણી નામે એક કન્યા પરણાવી. પછી એક દિવસ કોઈ
 પુણ્યના ઉદયે સદ્ પોતે મુનીંદ્ર પાસે ગયો. ત્યાં બ્યાખ્યાનમાં
 વિનય ધર્મની પ્રરૂપણા ચાલતી હતી. તેમાં બહુ રસ પડવાથી
 આદરપૂર્વક તે સાંભળવા માટે બેઠો. દરેક ધર્મમાં વિનય
 ધર્મ મુખ્ય છે. વળી સમ્યક્ત્વાદિ સર્વ નૈત ધર્મ પણ વિનય
 ધર્મથીજ સિદ્ધ થાય છે. તેમજ વિનીત પુરૂષને હકથી પોતાની
 જેજેજ પ્રાપ્ત થાય છે. યશ અને કીર્તિ પણ વિનીતને વળગી
 રહે છે. વળી કોઈપણ સમયે દુર્વિનીત પુરૂષ પોતાની કાર્ય સિદ્ધિ
 કરી શકતો નથી. વિગેરે વિનયના બહુ શુભો સાંભળી તેણે
 સૂરિના ચરણકમલમાં શ્રાવકધર્મનો સ્વીકાર કર્યો, પછી વંદન
 કરી સદ્ શ્રાવક પોતાને ઘેર ગયો.

કેટલોક સમય વ્યતીત થયા બાદ સ્થિરદેવ શ્રેષ્ઠી દેવલોક
 પામ્યો. પછી સદ્ શ્રેષ્ઠી ઘરનો અધિપતિ
 સદ્ગુની દુર્દશા. થયો. પરંતુ દેવયોગને લીધે અનુક્રમે
 ઘરનો વૈભવ નષ્ટ થવા લાગ્યો. જેથી દુર્જન
 લોકો તેનો પરાભવ કરવા લાગ્યા. આ અસહ્ય દુઃખ નહો
 સહન થવાથી સદ્ પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે,
 આ દુર્જન લોકોમાં તિરસ્કાર સહન કરી પડી રહેવું ઠીક નહો.
 કારણ કે કોઈક વિદ્વાને કહ્યું છે કે, હે માની પુરૂષ ! જો તું

જીવતો હોય તો, હજીનોની આંગળીઓનો પરાજય નહીં સહન કરતાં ત્હારે વિદેશમાં ચાલ્યું જવું. એમ નિશ્ચય કરી પોતાની સ્ત્રીને તેણે કહ્યું કે, વેપાર માટે કોઈપણ દેશાંતરમાં હું જવાને છું માટે ભાતું તૈયાર કર. સ્ત્રીએ પણ તે પ્રમાણે જલદી તૈયાર કર્યું. પછી ગૃહ સંબંધી કાર્ય સ્ત્રીને સોંપી સારા મુદ્દતે ભાતું બાંધી જમીને સદૃષ્ટિ પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો.

મધ્યાન્હ કાળ થયો એટલે નગરની પાસમાં આમલીઓનું એક વન આવ્યું. પરિશ્રમને લીધે થાકી જવાથી સુનિદર્શન. ભાતાતું પોટલું પોતાના માથા તળે મૂકી આમલીની છાયામાં તે સુઈ ગયો. અને પોતે

વિચાર કરવા લાગ્યો કે નિર્ભાગી એવો હું, અહીં ક્યાં આવ્યો ? અત્યારે બંધુ, સ્વજન કે મિત્રવર્ગ પણ મ્હારો કોઈ નથી. નિર્ધન પ્રાણીઓને સર્વ દિશાઓ શૂન્ય લાગે છે. વળી મિત્રોથી ભરેલું આ ભૂમંડલ છે, છતાં પણ તું છાશ પી. એમ કોઈપણ અત્યારે મ્હને કહેતું નથી. આ સર્વ લક્ષ્મીદેવીનો જ ચમત્કાર છે. એમ ચિંતવન કરતો હતો, તેવામાં ત્હને બગાસું આવ્યું. જેથી તત્કાળ તેના મુખમાં આમલીનું ફળ પડ્યું, તેથી તે બહુ ખુશી થયો અને સમજ્યો કે આ પણ એક શકુન છે. નહીં તો મુખની અંદર ફલ ક્યાંથી પડે ? માટે જરૂર કોઈપણ અચિંત્ય લાભ મ્હને પ્રાપ્ત થશે. એ પ્રમાણે વિચાર કરતાં હતો તેટલામાં, તેણે ઉત્તર દિશા તરફથી શ્વેત વસ્ત્રધારી મુનાંદ્રને આવતા જોયા. જેમના હાથ ઢાંચણ સુધી લાંબા હતા, પગમાં સોનાની પાક કાચો પહેરેલી હતી. જેમના નેત્રોની શોભા પ્રકુલ કમલ પત્રને અનુસરતી હતી, અને નાસિકાના અગ્ર ભાગ ઉપર દષ્ટિ રાખી જેઓ ધ્યાન કરતા હતા એવા મુનિવરને જોઈ તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, જરૂર આ મહાત્મા વિનય ગુણને લાયક છે “ વિનય-

સુખ લક્ષ્મીને જોવાથી સ્વામીન કહે છે ' જે પ્રમાણે મુર્તીદના વાક્યનું સ્મરણ કરી તે જીવદમ હંતો થયો. અને ઉનાવળથી પ્રેમપૂર્વક સ્વાગત જોતતો, ધણા કાળે આવેલા મિત્રની મારફતે મેળના સન્મુખ ગયો. પછી મુનિને નગરકાર કરી, વચ્ચેના ઉડાવડે મુનિના ચરણોને સ્વંચ્છ કરી, બહુ શન્માન પૂર્વક આમલીની છાયામાં આસન ઉપર બેસાંચા અને પોતે ચરણકમલની રોષા સાથે આશ્વાસન કરવા લાગ્યા.

મુનિ જોડ્યા, તું કેણું છે ? ક્યાંથી આવ્યો ? ક્યાં જાય છે ? અને જવાનું શું પ્રયોજન છે ? સદ્ગુ જોડ્યો, મુનિનો પ્રશ્ન હું અહીં સગીપમાં રહેલા નગર ચેકને પુત્ર છું. ધાંવક કુળમાં મ્હારો જન્મ છે. પરંતુ પેલવહીન થઈ ગયો છું. તેથી મ્હારા પિતાના મરણ પછી ચેક પદવી પણ મ્હારી ચાલી ગઈ છે. સ્વજન લોકોએ પણ મ્હાડું અપમાન કર્યું, તેથી દુઃખનો માર્યો હું દ્રવ્ય મેળવવા નીકળેલો છું. મ્હારા નગરથી થોડોજં ચાલ્યો છું. એટલામાં બહુ પરિશ્રમ લાગવાથી થાકીને અહીં બેઠા. તેટલામાં આપનાં દર્શન થયાં. મુનિ જોડ્યા, બદ ! મ્હારા દર્શનથી હવે ત્હાડું નિર્ધનપણું રહેવાનું નથી, મારે મ્હારી સાથે તું ચાલ નજીક માંજ ત્હને મ્હોટો નિધાન બતાવું. સદ્ગુ નેમની સાથે ઉત્તર દિશા તરફ ચાડ્યો. જ્યાં પ્રથમ તેણે મુર્તીદ્રને પ્રણામ કર્યો હતો, તેજ કેડાણે મુનિએ ત્હને ચાર આશ્રયક્ષ બતાવીને તેઓની નીચે ચાર દ્રવ્યથી સરેલા કલશ બતાવ્યા, અને કહ્યું કે, આ નિધાનની નિશાની મારે દરેક વૃક્ષની શાખાઓમાં કંઈક નિશાની કરી લે. પછી સદ્ગુ પ્રેમીએ પાતાના વચ્ચેના ઉડા ફાટી ચારે શાખાઓમાં ચીથરા બાધીને કલશની નીશાની કરી લીધી.

ત્યારબાદ તેઓ જન્મે જન્મ કરીથી તે આમલીની છાયામાં

આવીને બેઠા. પછી સક્ર બોલ્યો, હે મહા
 મુનિનું ચરિત્ર. પુરુષ ! આપનો જન્મ મહોત્સવ કયા નગ-
 રમાં થયો છે ? અને હાલમાં પોતાના
 ચરણવડે કયું નગર પવિત્ર કરવા ધારે છે ? સિદ્ધ પુરુષે કહ્યું,
 મહાશાગ ! ઉત્તરદિશારૂપી સ્ત્રીના બાલસ્થલમાં તિલક સમાન
 કનકપુર નામે નગર છે. તેમાં હું જન્મ્યો છું, હાલમાં અમેતગિરિની
 યાત્રા માટે જવું છે, અને આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી ત્યાંજ મ્હારે
 કાળ કરવાનો છે. માટે હાલ તું ત્હારે ઘેર ચાલ્યો જા. ત્યારબાદ
 રાજાની આજ્ઞા લઈ મ્હારા બતાવેલા નિધાન ત્હારે કાઢી લેવા અને
 પ્રણતજનોનાં મનોવાંછિતસુખ પૂર્ણ કરવાં. વળી તારા નિધાનોનું
 વૃત્તાંત રાજા જાણશે પરંતુ મ્હારા મંત્રના પ્રભાવથી ત્હારે કોઈને
 પણ ભય રાખવો નહીં, અને ત્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે વૈભવવડે
 વિલાસ કરવા, એમ કહી સિદ્ધપુરુષ ચાલતો થયો. પછી સક્ર પણ
 પાછો વળીને સંધ્યા સમયે પોતાને ઘેર આવ્યો. એટલે તેની સ્ત્રી
 બોલી, સ્વામિન ! અપશકુન થયા કે શું ? પાછા કેમ આવ્યા ?
 સક્ર બોલ્યો, પ્રિયે ! શકુન બહુ સારા થયા છે. પ્રભાતમાં તેનું
 સ્પષ્ટ ફલ જણાશે. પરંતુ હાલ જીનપૂજા માટે સામગ્રી તૈયાર
 કર. સ્ત્રીએ પણ તેજ પ્રમાણે પૂજા સામગ્રી એકઠી કરી. સક્ર શ્રેષ્ઠી
 ભાવપૂર્વક જીન પ્રતિમાની પૂજા કરી સુઈ ગયો. પ્રાતઃકાલમાં
 જીન વંદન કરી કંઈપણ ભેટ લઈ તે રાજા પાસે ગયો અને ભેટ
 મૂકી નમસ્કાર કરી નિધાન સંબંધી સર્વ વાર્તા રાજાને જણાવી.
 એટલે રાજાએ પણ દ્રવ્ય લાવવાની પરવાનગી આપી, પછી તે
 પોતાના ઘેર આવી બોદવાનાં સાધનો લઈ નિધાન સ્થાનમાં ગયો.
 અને યુક્તિપૂર્વક ચારે કલશ કાઢી લઈ પોતાના ઘેર ચાલ્યો
 આવ્યો.

નિધાનની વાત સાંભળી નગરલોકો મંગલિક માટે અક્ષત-

માત્ર અને વસ લઈ સફૂમેટીની મુલાકાત
ધનનો પ્રભાવ. માટે આવવા લાખા. તેમજ બહુ ગાયક
લોકો વધાઈને માટે આવ્યા કરે છે, જમી
સ્વજન વર્ગીતો ત્યાંનો ત્યાંજ ભેગી રહે છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—

સંપદિ સપદિ યદન્તે, કુનોઽપિ સંપત્તિ સદ્ ભૂયં તોક્તાઃ ।

વર્ષામૂનિવદા ઇવ, કાલે કોલાહલં કુત્વા ॥

અર્થ—“ વર્ષાપ્રલયામાં દેહકાઓના સમૂહની માફક સંપ-
ત્તિના સમયમાં લક્ષ્મીના સંબંધવાળા લોકો એકદમ કોલાહલ
કરીને ક્યાંયથી પણ એકઠા થઈ જાય છે. ” આ પ્રમાણે લક્ષ્મીનો
મહિમા ભેઈ. સફૂ બહુ પુરો મઈ ગાયકજન સાથે જિનમં-
દિરમાં ગયો. પછી વિધિસહિત સ્નાત્ર પૂજા કર્યા બાદ ધર્મ
નિમિત્તે બહુ દ્રવ્યનો વ્યય કરી સ્વજન સહિત પુનઃ પોતાને ઘેર
આવ્યો. પશ્ચાત્ સાધુ વર્ગનો સંવિભાગ કરીને પોતે સોજન કર્યું.
એ પ્રમાણે હરમેશાં ધર્મક્રિયા કરે છે. ત્યારબાદ તેણે દૂર દેશાંત-
રમાં વેપાર ચલાવ્યો અને ધર્મમાં પણ વિશેષ ઉદ્યમ કરવા લાગ્યો.

કદાચિત તેણે સંસેપથી દિગ્વત્ત શહુ કયું કે, મન, વચન

અને કાયાથી બન્ને પ્રકારે આજથી એક

દિગ્વત્તનો સંક્ષેપ મહિના સુધી કોઈપણ કાર્ય પ્રસંગે પચીસ

યોજનથી વધારે મહારે ગમન કરવું નહીં.

જાગી પ્રથમ તેણે ચારે દિશાઓમાં મળીને હોદસો યોજનની છુટ
રાખેલી હતી. હવે કોઈક પુરૂષે તેને સમાચાર આપ્યા કે, સ્થાવર
નગરના રાજાનું લશ્કર શ્રીનગર પ્રત્યે જવાનું છે. ત્યારબાદ સફૂ
ત્રેણીએ પોતાને દિગ્વત્ત હોવાથી એક પત્ર લખી પોતાના નોકર
સાથે ત્યાં રહેલા પોતાના માણસો ઉપર મોકલાવ્યો. અને પત્રમાં
લખ્યું હતું કે, અહીંથી સર્વ સૈન્ય સહિત સ્થાવર નગરનો રાજા

શ્રીનગર પ્રત્યે ચંદાઈ કરી આવે છે. માટે સર્વ કરીયાણું તૈયાર રાખવું. અને કેટલોક સમય તમ્હારે ગિરિદુર્ગમાં રહેવું, વળી તમ્હારે લેખ વાંચી પુનઃ પત્ર વ્યવહાર રાખવો. અને તમ્હારા પત્ર પ્રમાણે તમ્હારે વેપારનો ઉદ્યોગ કરવો.

લેખવાહક પુરૂષ લેખ લઈ અર્ધે માર્ગે ગયો એવામાં સ્થાવર નરેન્દ્રના ચાર પુરૂષો તહેને મળ્યા. તેઓ

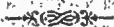
લેખવાહક બોલ્યા, તું કોણ છે ? અને ક્યાં જાય છે ? એમ પુછતાંજ તે તરત ગભરાઈ ગયો. ચોટલે

તેઓએ લેખ સહિત તે પુરૂષને પકડી લઈ રાજા આગળ રજૂ કર્યો, રાજાએ તે લેખ લઈ વાંચી જોયો. અને એકદમ ક્રુપિત થઈ તે લેખ મંત્રીને આપ્યો. મંત્રીએ પણ તે વાંચી જોઈ રાજાની આજ્ઞાથી સદ્ગુણ પાસે પોતાના અંગરક્ષકો મોકલ્યા અને કહ્યું કે, તહેને બાંધીને જલદી અહીં લાવો. સુભટોએ પણ તેજ પ્રમાણે અવળા હાથે બાંધી સદ્ગુણે નરેન્દ્રની આગળ ઉત્તો કર્યો. રાજા બોલ્યો, રે ! રે ! પાપક ! અધમ ! પ્રત્યક્ષ શત્રુ ? હિરક ! તમ્હારો નગરશેઠ થઈને પણ તું તમ્હારી ગુપ્ત વાર્તાઓ લેખ મારફત તમ્હારા શત્રુઓને ત્યાં જણાવે છે. માટે તું તંડને પાત્ર છે. પરંતુ સાધર્મિક છે એમ જાણી તહેને અકવાર મુક્ત કરું છું ફરીથી આ પ્રમાણે કરીશ નહીં. પ્રથમ કપાય (કોષ) ને લીધે જે તમ્હારો આ કદચના કરી છે તે પણ તમ્હારે ક્ષમા કરવી એમ કહી રાજાએ તહેને વિદાય કર્યો.

સદ્ગુણે વિદાય થઈ રાજાને જ ગયો પરંતુ તંડનેની પીડાને લીધે બહુ દુઃખી થયો અને વિદાય સદ્ગુણે પશ્ચાત્તાપ. તંડને ત્યાં ગયો કે, કે કુવંદે હતાશ ? ત્રી પુત્રાદિકને માટે અતિ લોભકરો પ્રહારી

રાખીને છું નિયમ ભાગવા તેવાર ધણો પરંતુ તે પુત્રાદિક પરિવાર
દર રહેશે અને તદ્વારા દુઃખમાં અંશ ભાગ પણ ભાગ તે લેવાનો નથી.
હા ! મ્હને ધિક્કાર છે કે, હું એકલો દુઃખનું પાત્ર થયો કે છુવો ?
મ્હોટા નિયમના બંજરૂપી પુણના પુત્ર સમાન બંધનાદિક દુઃખ
આ લોકમાં તો અનુભવ્યું અને સુખ્ય કુળ તો કુમતિમાં
આગળ ઉપરે તદ્વાર ભોગવવું પડ્યું એમ ચિંતવન કરતો સકુ-
શ્રાવક આયુષ્ય પુર્ણ કરી નામકુમાર દેવોમાં ઉત્પન્ન થયો ત્યાંથી
અધી બહુ દુઃખ અનુભવી અનુક્રમે કર્મનો કાયમ કરી શિવપદ
પામ્યો. માટે હે બ્રહ્મા પ્રાણીઓ ! ભગ્યમાન પણ નિયમનો
બંધ કરવો નહીં. કારણકે કરોથી ભોધિતાન તથા સદર્શની
પ્રાપ્તિ બહુ દુર્લભ છે.

इति द्वितीयशिक्षावतेद्वितीयातिचारविपाके संस्कृतानकं
समाप्तम् ।

મતિસાગરમંત્રીની કથા.

તૃતીય શબ્દાતિચાર.

હાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જગદઉદારક ! હું મેંશો પુરુષોનો
દૃષ્ટિ શિષ્ય તરફ ક્રોધાળ હોય છે, માટે કૃપા કરી બીજા શિક્ષા-
તમાં ત્રીજા અતિચારનું લક્ષણ કહો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે
રાજન ! જે પુરુષ દેશાવકાશિક મતલબને કાસાદિક (પુખારાદિક)
ના નિમિત્તે શબ્દ કરે છે તે મતિસાગરની માફક આ લોકમાં
પણ બહુ દુઃખ ભોગવે છે.

આ ભરતક્ષેત્રમાં પૃથ્વીરૂપી પ્રમદાના બાલ સ્થલમાં તિલક

સમાન રથવૃત નામે નગર છે. સમરાંગણમાં મતિસાગર દૃષ્ટાંત અતિથય કીર્તિ પામેલો. રિપુવિક્રમ નામે રાજા તેમાં રાજ્ય કરે છે. વળી તે રાજા રાજ્યના લોભથી પોતાને જેટલા પુત્ર જન્મે છે તેઓના નાક કાન, ઓષ્ઠ વિગેરે અંગો કાપી નાખે છે, એટલુંજ નહીં, પણ તેઓ રાજ્યને લાયક ન થાય તેવી રીતે કરે છે. આ પ્રમાણે પોતાના પતિનો બળાત્કાર જોઈ મદનશ્રી રાણી બહુ ચિંતાતુર થઈ અર્ધ હવે અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ મતિસાગર નામે તે રાજાનો એક મંત્રી છે, તેને મદનશ્રી રાણીએ ગુપ્ત સમાચાર કહેવરાવ્યા કે, દરેક પુત્રોને રાજા પોતેજ રાજ્યને શ્રદ્ધા કરવા નાલાયક કરે છે, માટે કૃપા કરી પોતાની બુદ્ધિવડે તમે મારા ગર્ભનું રક્ષણ કરો, મતિસાગર મંત્રીએ પણ રાણીનું વચન અંગીકાર કર્યું અને રાણીની સાથેજ સગર્ભા થયેલી પોતાની એક દાસીને એકાંતમાં ઉપદેશ આપી ખાનગી રીતે રાણી પાસેમોકલી. અનુક્રમે ગર્ભનો સમય પૂર્ણ થયો. એટલે બહુ યુક્તિપૂર્વક મંત્રીએ બન્નેને સાથે પ્રસવ કરાવ્યો. તેમાં રાણીને પુત્ર અને દાસીને પુત્રી જન્મી. મંત્રીના કહ્યા પ્રમાણે તરતજ દાસીએ પોતાની પુત્રીને રાણીની શય્યામાં મૂકી, અને પુત્રને પોતે લઈ તે દાસી મંત્રીના ઘેર આવી. ત્યારબાદ વૃદ્ધ દાસીએ રાજાને જણાવ્યું કે, દેવીને પુત્રી જન્મી. એ વાત સાંભળી રાજા મૌન થઈ ગયો. પછી મંત્રીએ તે પુત્રનું નામ હરિવિક્રમ પાડ્યું શુકલપક્ષના ચંદ્રની માફક દરેક કળાઓ સાથે તે પુત્ર દિનદિન પ્રત્યે વધવા લાગ્યો.

હવે રિપુવિક્રમ રાજા કાગધમાં પામ્યો. તેથી મતિસાગર મંત્રીએ હરિવિક્રમને રાજ્યાસન ઉપર મતિસાગરમંત્રી. સ્થાપન કર્યો. પછી તે સ્વેચ્છા પ્રમાણે વિલાસ કરવા લાગ્યો, અને રાજ્ય કારભાર

મંત્રી જણાવે છે. તેવાંથી એક દિવસ હરિવિક્રમ રાજાને કોઈએ
ખૂંટ કે, તું તો જન્મ માત્ર રાજા છે. ખરો રાજા તો મંત્રી છે. કાર-
ણકે તે પોતાની મરણ સુબળ હરેક વ્યવહાર ચલાવે છે. અને
સ્વેચ્છા પ્રમાણે વિલાસ સુખ ભોજવે છે. વળી સામંતાદિકને પણ
પોતાના તાબામાં રાખે છે અને પોતાનો ખર્ચનો પણ હુમ્મેશાં
બરેલો રાખે છે. તે સાંભળી રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, એ તું
કહેવું સત્ય છે. કારણકે વિવશમાં આસક્ત થઈને મહે રાજ્યની
પણ હરકાર રાખી નહીં. માટે કોઈપણ તેવો તુમ્હો આદેશ આપું
કે, જેથી તે નહીં કરી શકે એટલે તેનો સર્વસ્વ કંઈક કરીશ
એમ વિચાર કરી રાજાએ મંત્રીને કહ્યું કે, કુતર, કુતર, રાની અને
મૂખ એવા ચાર પુરુષો તું મહેને જતાવ નહીં તો જરૂર તું મરણ
વશ થઈશ. તે સાંભળી હૃદયમાં બહુ આકુલ થઈ મંત્રી પોતાને
ચેર ગયો. હવે મંત્રીની પુત્રી સુવશા બહુ બુદ્ધિશાળી છે તેથી
તેણીએ એકાંતમાં પોતાના પિતાને પૂછ્યું કે, હે તાત ! આજે
આપ ચિંતાતુર કેમ દેખાઓ છો ? મંત્રીએ રાજાનો હુકમ કહ્યો,
એટલે પુત્રી બેઠી. હે તાત ! આ કાર્ય એટલું બધું મહત્ત્વ
બરેલું નથી માટે એમાં તમ્હારે કંઈપણ ચિંતા કરવી નહીં.
આ કુટ પ્રશ્નનો જવાબ હું તેને આપીશ, પરંતુ તમ્હારે આ
સંબંધી કંઈપણ બોલવું નહીં.

ત્યારબાદ સુવશા પોતાની સાથે એક કુતરો અને પોત્રીને લઈ
મંત્રી સહિત રાજા પાસે ગઈ. પછી રાજા
સુવશાએ આપેલો જાણ્યો, હે મંત્રી ! તમ્હારા કહેવા પ્રમાણે
ઉતર. ચાર પુરુષોને તું લાવ્યો ! મંત્રી જાણ્યો
હે દેવ ! આ તમ્હારી દીકરી તેઓને લાગી છે.
રાજાના પૂછવાથી સુવશાએ પ્રથમ કુતરાને જતાવી કહ્યું કે,
હે રાજા ! આ કુતરો માત્ર આહર આપવાથી પ્રાપ્ત ચાંદાલતું
પણ કશાણુ ઈચ્છે છે. માટે એને કુતર જાણવો. વળી કુતરનો

શિરોમણિ તું પોતેજ છે. કારણકે જે મંત્રીએ જન્મથી આરંભી ત્હને મ્હોટો કર્યો અને રાજ્ય ગાદીએ બેસાર્યો, તેનેજ તું મારમા તૈયાર થયો છે. બોલ ! મ્હારા કહ્યા પ્રમાણે શું તું કૃતદ્ધન નથી ? તેમજ આ ઘોળી બહુ જ્ઞાની છે. કારણકે રાત્રીએ પણ દરેકનાં વસ્ત્ર તે ઝોળખી શકે છે. અને આ મ્હારો પિતા તે અજ્ઞાની છે. કારણકે તે એટલું પણ જાણી શકતો નથી કે, રાજા અવિવેકી અને કાનનો કાચો છે. તેમ છતાં તમ્હારી સેવા કરી વૈભવની વાંચા રાખે છે. તે પ્રમાણે કહ્યું છે કે—

અવિવેકિનિ યો ભૂપે, કુર્યાદ્ગૃહ્ણિ સમૃદ્ધયે ।

ગચ્છેદ્દિગન્તરં મન્યે, સ્વમારુહ્ય સમૃદ્ધયે ॥

ઘટવત્પરિપૂર્ણોઽપિ, વિદગ્ધો રાગવાનપિ ।

પ્રહીતું શક્યતે કેન, પાર્થિવઃ કર્ણદુર્વલઃ ॥

અર્થ—“ જે પુરૂષ અવિવેકી રાજા તરફથી સમૃદ્ધિની ઇચ્છા રાખે છે, તે વૈભવ માટે આકાશ માર્ગે ચઢી દિગંતરમાં ચાલ્યો જાય એમ હું માનું છું, વળી ઘટની માફક પરિપૂર્ણ, તેમજ હાલો અને રાગી એવો પણ રાજા જો કાનનો કાચો હોય તો કોઈથી પણ ગ્રહણ કરી શકતો નથી. ” એમ કેટલાંક સુય-શાનાં સુભાષિત વચનો સાંભળીને વિલક્ષ થઈ રાજા બોલ્યો, કે મંત્રી ! જે કંઈ મ્હારાથી ત્હારો અપરાધ કરાયો હોય તેની હાલ હું ક્ષમા માગુ છું. તે સાંભળી મંત્રી બોલ્યો—

પાપાણજાલકઠિનોઽપિ ગિરિર્વિશાલઃ,

સંભિદ્યતે પ્રતિદિનં વહતા જલેન ॥

કર્ણોપ જાપપિશુનૈઃ પરિવૃવ્યમાણઃ,

કો વા ન યાતિ વિવૃત્તિં દ્વદસૌહદોઽપિ ॥

અર્થ—“અનેક પાપાણીવટે કઠિન અને વિશાલ એવો પર્વત પણ નિરંતર વહેતા જલવટે લેદાઈ જાય છે તો પછી, કર્ણ સચક— પિત્રુનોથી ધસાતો અને દૃઢ સ્નેહવાળો એવો પણ કયો પુરૂષ વિકારને ન પામે ? ” માટે એમાં આપનો કંઈ દોષ નથી. “જી હે રાજાધિરાજ ! મહારાથી પણ જે કંઈ આપનો અપરાધ કરવામાં આવ્યો હોય તેની પણ આપની પાસે હું હમા માથું છું અને વિશેષમાં એટલી મહારી વિનંતિ છે કે, હવે મહારાધરની દોલત સહિત આપની મંત્રીમુદ્રા આપ લઈ લો. રાજા બોલ્યો, હે મંત્રી ! મુદ્રા મૂકવાનું ત્હારે કંઈ પણ કારણ નથી. આ રાજ્ય પણ ત્હારે આધીન છે. ત્યારબાદ મંત્રી ઉભો થઈ રાજાને પૂછે લાગી બોલ્યો, હે નરેશ્વર ! આજથી આ દેહપર્યંત મ્હારે મંત્રી મુદ્રાનો નિયમ છે. માટે હે સ્વામિન્ ! આ કાર્યમાંથી મ્હને મુક્ત કરો. અને આપની આજ્ઞાથી હું મુનિ દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ. રાજા બોલ્યો, કોઈપણ રીતે હું ત્હને રજા આપવાનો નથી. કારણકે તું મહારા સ્વાધીન છે. અને ત્હારા વિના મ્હારે પલ્લવર પણ ચાલે તેમ નથી. માટે મહારાકાર્યમાં અવશ્ય ત્હારે રહેવું પડશે. મંત્રી બોલ્યો, પ્રભુ ! આપનું કહેવું ઠીક છે. પરંતુ હું આ કઠોર એવા રાજકાર્ય કરવા માટે હવે ઇચ્છતો નથી, માટે આ સંબંધમાં હવે મ્હને ઘણો આશ્રય કરવાની જરૂર નથી. આ પ્રમાણે મંત્રીનો દૃઢ નિશ્ચય બાળી રાજા બોલ્યો, મંત્રી ! ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી આવક ધર્મની આરાધના કરવી બહુ ઉત્તમ છે. શું દીક્ષા વિના ધર્મ સાધન નહીં થતું હોય ? આવક ધર્મ પણ સુગતિદાયક થાય છે. એ પ્રમાણે રાજાનું વચન માન્ય કરી મંત્રી પોતાની પુત્રી સહિત પોતાને ઘેર ગયો.

પછી મંત્રીએ ગીતાર્થ એવા સદ્ગુણ પાસે જઈ અણવતા-

શ્રાવકધર્મ. દિક બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કર્યો. અને તે પ્રમાણે નિરંતર પોતે પાળવા લાગ્યો. તેમજ બીજા શિક્ષાવ્રતમાં વિશેષે કરી દેશાવકાશિકનો નિયમ લીધો. એક દિવસ તેણે એવો નિયમ લીધો કે, આજે કોઈપણ કાર્ય માટે મહારે દિવસની અંદર પોતાના ઘરમાંથી બહાર જવું નહીં. તેવામાં રાજાએ મંત્રીની પાસે પોતાનો પ્રતીહાર મોકલ્યો. તે પ્રસંગે મંત્રી પોતાના રાજાના શત્રુના પ્રધાન પુરુષને ખુબારે કરીને બોલાવી, તેની સાથે એકાંતમાં બેસી કંઈક વાતચિત કરતો હતો, તે બાબત મંત્રીના ઘેર જતાં પ્રતીહારના જોવામાં આવી, એટલે તરતજ તે શંકિત થઈ રાજાની પાસે આવ્યો. અને બન્નેની મસલત તેને કહી દીધી. તે સાંભળી રાજા બહુ ક્રોધાતુર થઈ ગયો અને પ્રતીહારને હુકમ કર્યો કે, મંત્રીને અવળા હાથે બાંધીને જલદી મહારી પાસે લાવો. તત્કાલ તેઓએ પણ હુકમ પ્રમાણે મંત્રીને દાખલ કર્યો.

રાજા બોલ્યો, મંત્રી ! હજુ પણ તું દ્રેષ ખુદ્ધિને છોડતો નથી ? મહારા શત્રુને તું શા માટે માન આપે છે ? મંત્રીની કદર્યના. મહેં ક્ષમા માગીને ત્હારો સત્કાર કર્યો તેમ છતાં પણ તું તો અકૃત્યમા પડ્યો. અને પોતાની મંદ્રા પ્રમાણે તું વર્તે છે. માટે હવે ત્હને કેવી રીતે રાખવો ? વળી ત્હને સાધર્મિક જાણી હું ત્હારા પ્રાણ તો નથી લેતો. પરંતુ માત્ર મહારા દેશનો ત્યાગ કરી તું ચાલ્યો જ. કારણ કે સ્વામી વિરુદ્ધ કાર્ય કરવાથી ત્હારા પ્રાણો પોતાની મેળેજ ચાલ્યા જશે. આ પ્રમાણે બોલવાથી નરેન્દ્રની માતા મદનશ્રી પણ મંત્રી તું બાંધનાદિક દુઃખ સાંભળી રૂદન કરતી ત્યાં આવી અને બોલી કે, હે વત્સ ! સદાકાલ પરમ ઉપકારી એવા આ મંત્રીની કદર્યના દુર્મનોના કહેવાથી તું શા માટે કરે છે ? વળી હાલમાં આ

મંત્રી વિશેષ પ્રકારે ધર્મમાં રક્ત થઈ શુભ કાર્ય કરે છે અને અનિષ્ટ કાર્ય સ્વપ્નમાં પણ તે ચિંતવતો નથી. તેમજ પ્રજા વર્ગને પણ સમાન બુદ્ધિથી બુદ્ધિ છે. " મહાત્માઓ શુભ વા અશુભ કોઈ પણ કાર્ય વિચાર્યા વિના કરતા નથી. " માટે એક દમ મંત્રીને બંધનમાં નાખ્યો અને આ પીડા આપી તે બહુજ ત્હેં જોઈું કર્યું છે. વળી મંત્રીની પુત્રીએ તેજ વખતે ત્હેને જે કૃતમ્મશિરોમણી કહ્યો હતો તે વાત આ પ્રમાણે અમૃત્ય કરવાથી ત્હેં પોતેજ સત્ય કરી. એમ કહી રાણીએ છરીથી બંધન કાપીને મંત્રીને છુટો કર્યો અને તેની સમા માગી. ત્યાર-બાદ મંત્રી બોલ્યો, આ કાર્યમાં ખાસ મ્હારોજ હોય છે. કારણ કે આજે ઘરમાંથી બહાર ન નીકળવું એવો મ્હેં નિયમ લીધો હતો. છતાં હે દેવિ ! પ્રથમના પરિચયને લીધે ખુખારો કરી શત્રુના પ્રધાનને મ્હેં બોલાવ્યો, તેથી મ્હને દેશાવકાશિક વ્રતમાં અતિચાર લાગ્યો. તેથી તેજું ક્ષણ મ્હેં પોતેજ લોગબ્યું એમાં રાજાનો કંઈપણ હોય નથી. તે સાંભળી રાજાનો ક્રોધ પણ શાંત થઈ ગયો. પછી રાજાએ પણ વિનયનાં વચન બોલી મંત્રીની સમા માગી. મંત્રી પણ સુખાસનમાં બેસી રાજાની આજ્ઞા લઈ પોતાને ઘેર ગયો. અને હવે બંધનોની પીડાને લીધે મંત્રીના શરીરે કાલ્પવૃક્ષ બરાઈ ગયો. જેથી ત્રીજે દિવસે અકસ્માત્ પ્રાણ-મુક્ત થઈ ગયો. અને કર્મના અનુસાર સૌધર્મ દેવલોકમાં અવધ રૂદ્ધિવાળો દેવ થયો. ત્યારપછી ત્યાંથી અગ્નિને મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થઈ ત્રીજે ભવે મોક્ષ મુખ પામશે.

इति द्वितीयशिक्षाव्रते तृतीयातिचारविषाके मतिजलधिमंत्री-

कथानकं समाप्तम् ॥

—❧❧❧—

કૃષ્ણની કથા.

ચતુર્થસ્વરૂપમદર્શનાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જગત્પાલક ! આપની પવિત્ર દેશનાવડે સર્વ જગતના જીવો પવિત્ર થાય છે માટે, હે ભગવન ! આપ મહાન પરોપકારી છો. તેથી કૃપા કરી હવે બીજા શિક્ષા-વ્રતમાં ચોથા અતિચારનું સ્વરૂપ દર્શાવવા સાથે અમને સમજાવો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, દેશાવકાશિક વ્રત અહણ કરીને જે પુરુષ કોઈ કાર્યને લીધે દૂર રહેલા પુરુષને પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવે છે, તે કૃષ્ણની માફક બહુ દુઃખી થાય છે.

પટખંડભૂમિમાં ઉત્તમ શોભાને ધારણ કરતું માનખેટ નામે નગર છે. તેમાં સમસ્ત શત્રુઓનો પરાજય કૃષ્ણદૃષ્ટાંત. કરનાર અને સમગ્ર કલાઓનો પારગામી

વિક્રમાદિત્ય નામે રાજા છે. પદ્મા નામે તેની પટરાણી છે. વિનયાદિક સદ્ગુણોનું મંદિર વિક્રમસેન નામે તેને પુત્ર છે અને કૃષ્ણ નામે તેનો મિત્ર છે. હવે એક દિવસ વિક્રમસેન કુમાર પોતાના મિત્ર સહિત દલ્લી ઉપર બેસી દુહવને આનંદ દાયક અને મનોહર એવા નંદનવન નામે ઉદ્યાનમાં ગયો. ત્યાં આગળ એક પુરુષ મળ્યો. તેણે પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે, હે કુમાર ! જનમાલા નામે મહારાજા સાથે હું આ કદલીચૂદમાં રાત્રીએ મુનો હતા તેટલામાં અચાનક ઉપજી નાંચે ઉભરી એક મહારાજા (મહારી રાણી) યાત્રામાંથી રત્નાવલી હારતું હસતું કદલીચૂદમાં તે પાસે તેજ દક્ષ ઉપજી ગયો. ચારપાલી નંદેને બાળ મર્યું. તે પાસે હોને નહીં હામનાં પાણી આવીને નંદના શરીરે લેવામાં આવેલા ચંદ્રાવી આનંદપૂર્વક

નૃત્ય કરે છે. પરંતુ કાર્મપણ પ્રદારે તેઓ પસાળાઈ ગયો નથી, અને કાર્મથી ને કરતો પણ નથી. માટે આપ કૃપા કરી કલમગત્ત ત્યાં પધારો અને તે પછીને જુઓ. કુમાર પોતે ત્યાં ગયો અને મારને બેઠાં વિરિમત થઈ તે જોયો, કે મયૂર ! ત્યારે નૃત્ય કરાવું' શું કારણ ? માર જોયો, કે કુમારેંદ ! કૃપા કરી કલમ માત્ર સાવધાન થઈ તું મદારેં ચરિત્ર સાંભળ.

શીલરૂપી અલંકારથી બહુ ઘણેક રાષ્ટ્રકૃત નામે પૂર્વજનમ
 હું રાજપુત હતો. એક દિવસ બહુ રૂપવંતી
 મોરનું ચરિત્ર. નગરચોક્કની પુત્રી મેંને મળી. તેને લઈ
 કાર્મક સાર્થવાદની સાથે હું સિંધુ દેશમાં
 ગયો હતો. વળી તે ચોક્કની પુત્રી ચાલવામાં બહુ પીંખી હતી
 અને સાર્થવાદના લોકો બહુ ઝડપથી ચાલતા હતા. તેથી અમારે
 અને સાર્થને ઘણું અંતર પડી ગયું. પછી અમે બન્ને જણ
 માર્ગના અમથી બહુ યાદી ગયા તેથી માર્ગ છોડી એકાંતમાં
 નિર્ભયપણે અમે મુકામ કર્યો. રાત્રીના પ્રથમ પ્રહર સુધી કીડા
 કરીને મુર્છામાં પડી રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરે હું બગી ઉઠ્યો તો
 મ્હારી સ્ત્રી ત્યાં નહોતી તેથી મેં ચારે બાજુએ તપાસ કર્યો
 પણ તેના પત્નો લાગ્યો નહોતો. પછી મેં વિચાર કર્યો કે પોતાનાં
 માબાપને સંભારી કહાવિય તો પાછી વળી હશે પણ તે તેની
 મ્હોટી બૂલ ગણાય, કારણ કે માર્ગમાં કુદ પ્રાણીઓ અને મારી
 નાખશે. એમ હું વિચાર કરતો હતો તેટલામાં સૂર્યોદય થયો. નેટલે
 તેનાં પગલાં જોતો જોતો હું જતો હતો તેવામાં બહુ વેગથી દોડેલ
 વાઘનાં પગલાં મ્હારા જોવામાં આવ્યાં તે ઉપરથી મેંને નિશ્ચય
 થયો કે, આ નિર્ભય વાઘે મ્હારી સ્ત્રીને મારી નાખી છે. પછી
 ત્યાંથી હું સાર્થ પાસે જઈ પહોંચ્યો, સાર્થાધિપને આ સર્વ વૃત્તાંત
 જણાવીને મેં કહ્યું કે, જ્યાંસુધી હું મ્હારી સ્ત્રીની ખબર લઈ

અહીં આવું ત્યાંસુધી તમ્હારે અહીં રોકાવું. પછી સાર્થવાદે
પણ મ્હારા વચનનો સ્વીકાર કરી મ્હારી સહાય માટે પોતાના
કેટલાક સુભટો મોકલ્યા.

પછી હું ત્યાંથી સુભટો સહિત નીકળીને ચીની શોધમાં
ચીની શોધ. ફરતો હતો તેવામાં એક વાઘ મ્હારા જોવા
માં આવ્યો અને તે સુધ્ધ ગયો હતો. તેમજ

તેની પાસમાં ઉત્તમ વીંટીઓ, કડાં, ખાજુ
બંધ અને સુવર્ણના કંકણોથી વિભૂષિત તે બાલાના બન્ને હાથ,
અને બહુ સુંદર સોનાની સાંકળ સહિત બન્ને બાજર તેમજ આ
રત્નાવલી દ્વારા વિગેરે સર્વ આભૂષણો પડેલાં જોયાં. પછી તે
બાલાના માંસથી તૃપ્ત થઈ સુતેલા તે વાઘને મ્હેં બોલાવ્યો.
રે લંપટ ! નિરપરાધી બાળાને મારી હતુ પણ નિર્ભય થઈ સુધ્ધ
રહ્યો છે ? પરંતુ ત્હારા પેટમાંથી તે બાલાને જરૂર હું જોઈ
દેવાનો છું. એ પ્રમાણે મ્હારાં અસહ્ય વચન સાંભળી વાઘ એક
દમ બેઝત થઈ ઉભો થયો, અને પોતાના ગર્ભરવથી બ્રહ્માંડ રૂપી
મંદપને વિગેરતો હાથને શું ? વળી બારે પુંછડાના આડંબર
વટે ભૂતદને કંપાવતો હાથને શું ? એમ અનુક્રમે યમ સમાન
અત્યંત ગર્વને વહન કરતો તે મ્હારી ઉપર ધસી આવ્યો. મ્હેં પણ
વજ્ર સમાન જોરના ખીલાવટે ડાબા હાથે ત્હેની છાત્ર અને જોડ
વીંધી લીધા. તેમજ જમણા હાથમાં ધારણ કરેલી છરીવટે તેનું
હૃદય ચીરી નાખ્યું. તેથી તે તન્કાલ પ્રાણ મુક્ત થઈ ગયો, પછી તે
બાલાના શરીરના સર્વ અવયવ તેમજ તેનાં કડાં, કુંડલ વિગેરે
સર્વ આભરણ લઈને ફરતી ઉપર વાવતું કદેવર બરતી હું
સાર્થવાહુની પાસે ગયો, અને તેને કહ્યું કે રત્નપુર નગરમાં
રત્નસંચય નામે શેડ છે. દેવશ્રી નામે તેની બાબા છે, તેઓ આ
બાલાનાં માન્ય આચ છે, તેમને આ આભરણો તમે જાને

જમને જરૂર આપજો અને આ સર્વ વૃત્તાંત તમ્હારા બલુવામાં છે તે પ્રમાણે કહેજો. કૃપા કરી આટલું મ્હારું કામ અવસ્થ કરવું. બૂલયો નહીં. હવે હું આ સ્ત્રીનાં અંગો સાથેજ બંગલી ચિતામાં પ્રવેશ કરી મ્હારી સ્ત્રીનાં માર્ગને અનુસરીશ. મ્હારાથી કોઈ પણ યથેચ્છા અપરાધ આપે ક્ષમા કરવો. અને મ્હારા સ્વજન વર્ગને મ્હારી ક્ષમાપના સાથે આ સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કરયો.

સાર્થપતિ જોલ્યો, રે પાંચ ! તું સ્ત્રી સાથે ને અગ્નિમાં પ્રવેશ કરે છે તે લોક વ્યવહાર તથા ધર્મથી સાર્થવાહનો પણ વિરૂદ્ધ છે. કારણકે કેટલીક સ્ત્રીઓ ઉપદેશ. પોતાના પતિ સાથે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરે છે એ વાત તો લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે. ત્યારબાદ મ્હેં પણ કહ્યું કે, પ્રાચીન પુરુષોનો સ્નેહ તેવો હોતો નથી. કારણકે, બૂખ્યા માણસોને જોજનની માફક પુરુષોનો સ્ત્રીઓ ઉપર રાગ હોય છે. વળી જે સ્નેહ મરણાંતે પણ નાશ પામતો નથી તેવા પુરુષો તો વિરલાભ હોય છે. તુષાતુર ચાપ પક્ષિઓ પણ વારં વાર પ્રિય વચન જોલે છે. એમ પ્રભાષ કરી તૈયાર રથેલી ચિતામાં સ્ત્રીના અવયવો સાથે મ્હેં પ્રવેશ કર્યો. અને કર્મયોગને લીધે મરીને હું વ્યંતર થયો છું. પછી અનુક્રમે કીડા કરતો સ્ત્રી સહિત તે સાર્થવાહ પણ અહીં આગ્યો. અને તે સ્ત્રીનાં વક્ષ-સ્પર્શમાં મ્હારો રત્નાવલી હાર મ્હેં જોયો. જેથી જ્ઞાનના ઉપયોગ વટે પુર્વોક્ત સર્વ વૃત્તાંત મ્હેં જાણ્યું, તેથી મોરનું સ્વરૂપ ખારણ કરી હું મ્હારી રત્નાવળી હાર લઈ બહુ ખુશી થયો. હું કુમાર ! તમને જો આ વાતની પ્રતીતિ ન થવી હોય તો આ ઉદ્યાનની અંદર આગ્રવૃક્ષની નીચે કેવલી ભગવાન બેઠા છે તેમને મ્હારું ચરિત્ર પુછી જુઓ.

હવે મિત્ર સહિત કુમાર તથા સ્ત્રી સહિત તે પુરૂષ મોરને સાથે લઇ તે સર્વે કેવળી પાસે ગયા. અને કેવલીભગવાન. વંદન કરી ઉચિત સ્થાને બેઠા. યોગ્ય અવસર જાણી કુમાર બોલ્યો, ભગવન ! આ મોર પુર્વભવમાં કોણ હતો અને કયા સ્થાનમાં હતો, વળી એણે શું શુભાશુભ કાર્ય કર્યું છે ? તે કૃપા કરી આપ નિવેદન કરો. કેવલી બોલ્યા, આ મોરે જે તમને કહ્યું છે તે સત્ય છે. વળી કુમારના પ્રતિબોધને માટે વિશેષમાં જણાવ્યું કે, વિષય સુખનું ધ્યાન કરતી તે બાલા ભર નિદ્રામાં સુતી હતી, તેવામાં વાઘે તેને મારી નાખી. તેથી તે તિર્યગ્ જાતિમાં ઉત્પન્ન થઇ છે. કુમાર બોલ્યો, સુનીદ્ર ! શું રતિસુખનો અધ્યવસાય આવું કદાચ આપે છે ? કેવલી બોલ્યા, રતિસુખનું ધ્યાન કરતો કોઈ મનુષ્ય નિદ્રામાં જો મરણ પામે તો તે જીવ બહુ શુણ્ણવાન હોય તોપણ વિષમ દુર્ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. એમ વિસ્તારપુર્વક દેશના સાંભળી પોતાના મિત્ર સહિત કુમારે દ્વાદશ પ્રકારનો ગૃહીધર્મ સ્વીકાર્યો. મોરે પણ વ્યંતરનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું અને સમ્પત્તિ અહણ કરી કુમારના કંઠમાં રત્નમાલા પહેરાવી પછી મુનિને નમસ્કાર કરી તે પોતાના સ્થાનમાં ગયો. ત્યારબાદ કુમારાદિક પણ કેવલી ભગવાનને વંદન કરી પોતપોતાના સ્થાનમાં ગયા.

હવે કૃષ્ણ સહિત કુમાર નિરંતર ઉપયોગપુર્વક ધર્મકાર્ય કરે છે. પછી એક દિવસ કૃષ્ણ દેશાવકાશિક

કૃષ્ણની

શિથિલતા.

વ્રતમાં વિશેષ નિયમ લીધો કે આજે સૂર્યાસ્ત સુધી મ્હારે પૌષધશાલાની બહાર ન જવું. તેમજ પૌષધશાલાનું દ્વાર બંધ કરી

પોતે અંદર બેઠો હતો તેવામાં કુમારનો મોકલેલો કોઈક પુરૂષ કૃષ્ણની પાસે આવ્યો. દ્વાર બંધ હોવાથી, કૃષ્ણ ! કૃષ્ણ ! એમ મ્હોટા શબ્દ તે કરવા લાગ્યો. તે સાંભળી કૃષ્ણ પોતે મૌનધારી

હતો છતાં પણ તે ઉચ્ચ સ્થાને ઉભો રહી આવેલા પુરુષની દષ્ટિ-
 મોચર થયો. જોટલે તે પુરુષ કમાડ ઉઘાડી અંદર ગયો અને
 કુમારનો સંદેશો તેને કહેતો હતો તેટલામાં ક્યાંયથી ફરતો
 ફરતો દોઢક સાદસિક શિશોમજ્જિ બંદિવાન દાર ઉઘાડું દોવાથી
 કૃષ્ણની પાસે ગયો. અને તેના જે હાથ પકડી તરવાર બતાવી
 બંદીવાન જોડ્યો, હું બહુ ભૂખ્યો થયેલો છું માટે હથ હથાર
 મોનેયા રૂદને આપ. પછી કુમારનો પુરુષ પોપધશાગાની બહાર
 નીકળી જુમ પાડવા લાગ્યો. તે સાંભળી નગરના લોકો જોકકા
 થઈ ગયા અને કુમાર પણ ત્યાં આવ્યો. જોટલામાં બંદીએ સ્તાંભ
 સાથે કૃષ્ણને જેથી બાંધ્યો અને ખડ્ગ જેથી ત્યાં ઉભો રહ્યો
 હતો. તે જોઈ કુમાર જોડ્યો, બંદી ! આ રૂદાશ મિત્ર છે માટે
 જોને તું છોડી દે. અને જે તું માગીશ તે ત્હને હું આપીશ.
 બંદી ભયભીત થઈ ગયો તેથી અભયદાન સાથે તેણે હથ હથાર
 મોનેયા આપ્યાં. પછી કુમારે તે પ્રમાણે ગળી આપ્યાં. ત્યારબાદ
 બંદી કુમારનો હાથ પકડી નગરની બહાર ગયો અને કુમારને
 નમસ્કાર કરી વળી વળીને પાછું જોતો તે વિદાય થયો.

હવે ગાદ બંધનોની પીડાને ક્ષીધે રૂધિર ભરાઈ જવાથી કૃષ્ણ
 અતિચારની વેદના પોપધશાલામાં પડી રહ્યો. અને સંસાર
 સ્વરૂપની વિચારણા કરવા લાગ્યો કે—

જન્મમરણાય નિયતં, વન્ધુર્દુઃસ્વાય ધનમનિર્વૃતયે ।

તન્નાસ્તિ યજ વિપદે, તથાઽપિ લોકો નિરાલોકઃ ॥

ધનાપાયઃ કાયઃ, પ્રકૃતિચપલા શ્રીરપિ સલા ।

મહામોગા રોગાઃ, કુવલ્યદશઃ સર્પસદશઃ ॥

ગૃહાવેશઃ વલેશઃ, પ્રણયિષુ સુખં સ્થેર્યવિમુક્તમ્ ।

યમઃ સ્વૈરી વૈરી, તદપિ ન હિતં કર્મવિહિતમ્ ॥

અર્થ—“ પ્રાણી માત્રનો જન્મ જરૂર મરણ માટે જ થાય છે, તેમજ બાંધુ વર્ગ દુઃખને માટે અને ધન સંપત્તિ અસંતોષને માટે થાય છે. વળી આ દુનીયામાં કોઈ પણ એવો પદાર્થ નથી કે જે દુઃખહાયક ન હોય ! એમ જાણતાં છતાં પણ લોકો અજ્ઞાનતાથી તેને છોડતા નથી. તેમજ આ દેહ બહુ વિધ્નોથી ઘેરાયેલો છે. વળી સ્વાભાવિક ચંચલ એવી લક્ષ્મી પણ કુટિલ છે, મહાન વિષયજોગો રોગમય દેખાય છે, સ્ત્રીઓ નાગિણી સમાન દુઃખદાયક છે, તેમજ જલકાર્ય બહુ કલેશદાયક છે. સ્નેહી વર્ગનું મુખ પણ બહુ અસ્થિર છે. અને સ્વચ્છંદચારી યમરૂપી મ્હોટો વેરી ઝુટી રહ્યો છે છતાં પણ આત્મહિત કાર્ય ન કર્યું. ” કારણકે દિગ્વિતતા કલંકરૂપી વૃક્ષનું પુષ્પરૂપી દુઃખ અહીંજ મ્હને પ્રાપ્ત થયું. વળી જન્મોત્તરમાં કુગતિ પામીને અનેક દુઃખરૂપી અતિચારનું ફલ મ્હારે ભોગવવું પડ્યું. ઇત્યાદિક ભાવનામાં કિંવચ વ્યતીત કરી સત્રીએ તે દૃષ્ટુ પોતાને ઘેર ગયો. પરંતુ હાલજવર અરાધ્ય જવાથી ત્રીજે દિવસે મરણ પામી ન્યૌતિગિદ દેવમાં દિવસ થયો, ત્યાંથી અવધીને ત્રીજે બવે સર્વ કર્મોના કાય કરી મોક્ષ મુખ પામ્યો. વિક્રમસેન કુમાર પણ અનુક્રમે નિર્મલ આશિષ પામી દેવગજાન ઉન્નત કરી વિશુદ્ધ થઈ સિદ્ધ પદ પામ્યો.

इति द्वितीयशिक्षाव्रतचतुर्थानिचारविषाके कृष्णक्यानके

समाप्तम् ।

સોમશ્રેષ્ઠીની કથા.

પંચમપુરુષગતશ્રેયાનિચાર.

હાલથી જો સમગ્ર જગતમાં જે અવતર ! હવે બીજા ગિર્યવ્રતમાં પંચમ પુરુષગતશ્રેયાનિચારનું લક્ષ્ય દર્શાવેલું છે. આ અવતરને નમસ્કારો. એ

મુપાર્જ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! જે પુરુષ દેશાવકાશિક વત
અદ્વષ્ટ કરીને કાંકરા વિગેરે વસ્તુઓના પ્રભેપવટે પોતાને ભરેર
કરે છે તે સોમમેહીની મારફત જહુ દુઃખ પામે છે.

જહુ વિ(નુ)મ (ઝેષ્ઠધર્મ) નું સ્થાન, તેમજ નિર્મલ
મહિઓની કાંતિથી વિભૂષિત ચેવનામના શરીર સમાન જોગપુર
નામે નગર છે. તે બન્નેમાં જોડ માર જોડલોજ છે કે, નાગને
જે છઠ્ઠાઓ રહેલી છે અને આ નગરની અંદર કોઈપણ જોછઠ્ઠા-
વાળો (ચાડીઓ) રહેતો નથી. જોવા તે નગરની અંદર સ્વજન-
રૂપી કુમહ વનને પ્રકુલ કરવામાં અંદ સમાન સોમ નામે એકી
છે. કામદેવની સી સમાન જહુ સુંદર આકૃતિવાળી અનંગસેના
નામે તેની ભાર્યા છે. પરસ્પર ગાઢ પ્રીતિને લીધે વિષમ મુખમાં
આસક્ત અને હૃએશાં આનંદમય દોગુંડક દેવની મારફત તેઓનો
કેટલોક સમય વ્યતીત થયો. એમ કરતાં કોઈક સમયે અનંગ-
સેનાને એક પુત્રી જન્મી. યોગ્ય સમયે અનંગસુંદરી એવું
તેનું નામ પાડયું. વળી તે અનંગસુંદરી રૂપ વૈભવમાં અદ્વિતીય
હતી. પોતાની અતિ સૌંદર્યતાને લીધે સતિના ગર્વનો પણ તે
અપહાર કરતી હતી. વળી હું એમ માનું છું કે, તેની રચનામાં
વિધિને જહુ પ્રયાસ વેઠવો પડ્યો હશે. પરંતુ તે જહુ દુર્ભાગી
હતી. તેથી કોઈપણ પુરુષ તેની તરફ દષ્ટિ પણ કરતો નહોતો.
હવે પુત્રીની યોગ્ય ઉંમર જોઇ તેના માતાપિતાએ વિવાહ માટે
જહુ પ્રયાસ કર્યો પણ તે વરાકીને કોઈ સ્વીકારતું નથી ! વળી તે
અનંગ સુંદરી કામાગ્નિની પીડાને નહીં સહન કરતી હૃએશાં
પરપુરોની પ્રાર્થના કરતી હતી અને લોકો પણ આ પ્રમાણે
તેનો દુરાચાર જોઈ આ કુલટા છે એમ જોલવા લાગ્યા. તે અપ-
વાદ સાંભળી પોતે જહુ દુઃખી થવા લાગી. તેમજ તેની સખીઓ
પણ હસે છે. તેથી તે જહુ લજ્જા પામવા લાગી.

ત્યારબાદ સૌભાગ્યની વાંચના કરતી એવી તે અનંગસુંદરી
શંકર અને પાર્વતીનું પૂજન કરવા લાગી.
સૌભાગ્યનો ઉપાચ. વળી નેત્રમાં સૌભાગ્ય અંજન આંજે છે.
તેમજ સાલાદિકમાં સૌભાગ્ય તિલક વિગેરેનાં
ચિન્હો પણ કરે છે. બહુ મનોહર ધૂપોવડે પોતાનો દેહ સુગંધિત
કરે છે. વળી કામદેવના મંત્રનું પણ ધ્યાન કરે છે. ત્રણ કાળમાં
ત્રિપુરાદિક વિદ્યાઓનો જાપ કરે છે. તેમ છતાં પણ પુરૂષોને તે
રૂચિકારક થતી નથી. તેથી તેનાં માતાપિતા બહુ દુઃખી થઈ
નિમિત્તવેદી-દેવજ્ઞને બોલાવીને પુછે છે. તેમજ મંત્રવાદી લોકોને
બોલાવી અનંગસુંદરીને બતાવે છે. કુલદેવતાઓની પૂજા અને
અનેક માનતાઓ રાખે છે. દેવ સ્તવનાદિકના જલથી સ્નાન
કરાવે છે. તેમજ અનેક ઔષધિઓથી પણ નવરાવે છે, એટલુંજ
નહીં પણ જે કોઈ કહે છે તે સર્વ ઉપચારોમાં તથા મંત્ર, તંત્રા-
દિકમાં તેના માતાપિતા બહુ દ્રવ્ય ખર્ચે છે. પરંતુ અત્યંત
પુષ્પની રૂદ્ધિવાળા બાખરાના વૃક્ષ તરફ ભ્રમરાઓની માફક
યુવાન પુરૂષોની દૃષ્ટિ તેના શરીર તરફ કિંચિત્ માત્ર પણ
ખેંચાતી નથી.

અન્યદા તે લોગપુર નગરમાં ચાર જ્ઞાનના ધારક ગુરૂમહા-
રાજ પધાર્યા. સોમચંદ્ર શ્રેષ્ઠી પોતાની પુત્રી
ગુરૂમહારાજ. સહિત ગુરૂને વંદન કરવા ગયો. બહુ
ભક્તિપૂર્વક સૂરીશ્વરના ચરણકમલમાં નમ-
સ્કાર કરી બેઠો. ત્યારબાદ ઉચિત સમયે તેણે પ્રશ્ન કર્યો. ભગ-
વન્ ! મહારી પુત્રીને પરણવા માટે કોઈપણ પુરૂષ ઇચ્છા કરતો
નથી તેનું શું કારણ ? ગુરૂ બોલ્યા, એનું પૂર્વનું કર્મ હાલમાં
ઉદિત થયું છે. શ્રેષ્ઠી બોલ્યો, કેવી રીતે ઉદયમાં આવ્યું છે તે કૃપા
કરી સંભળાવો. સૂરીશ્વરે પ્રારંભ કર્યો કે પૃથ્વી સ્થાન નામે

નગર છે. તેમાં ધનંત્ય નામે રાજા રાજ્ય કરે છે. વળી તેમાં વિમલ નામે સુપ્રસિદ્ધ શ્રેષ્ઠી છે. વળી સુંદર આકૃતિવાળી, શીલ-વતી સ્ત્રીઓમાં શિરોમણિ સમાન, ઉત્તમ કુલમાં જન્મેલી, વિનય શુષ્ણુ સુખ્ય સ્થાન, લક્ષ્મણુ જેમાં મુખ્યતાએ રહેલો છે, મૃદુ અને સ્વદ્વ છે સ્વર જેનો તેમજ સ્વભાવમાં બહુ સરલ એવી ધનશ્રી નામે તેની સ્ત્રી હતી. વિમલ શ્રેષ્ઠી તેની સાથે બહુ પ્રેમપૂર્વક પાંચ પ્રકારના વિષયલોગ અનુભવતો હતો. પરંતુ પુત્ર નહીં હોવાથી બન્નેનાં હૃદય બહુ દુઃખી હતાં. એક દિવસ વિમલે કહ્યું કે, જે સ્ત્રીઓ પુત્રનું સુખ નથી બાજીતી તેઓના, શુણુ તથા સૌભાગ્યનો અભિમાન, તેમજ સુખ શયનાદિક 'મેના' વિગેરે વૈભવ શા કામનો ! ધનશ્રી બોલી, પ્રાણપ્રિય ! કોઈપણ સારી કુલીન સ્ત્રી સાથે તમે બીજું લગ્ન કરો અને જે પુણ્ય યોગે તેનાથી પણ પુત્ર થાય તો બહુ સારું. વિમલ બોલ્યો, હે સુંદરિ ! ત્હારા ઉદરરૂપી સરોવરમાં ક્રિડા કરવા માટે હંસ સમાન પુત્રનો, જે જન્મ થાય તો તે શિવાય બીજા પુત્રનું મ્હારે કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. ધનશ્રી બોલી, પ્રાણવલ્લભ ! ફરીથી આ પ્રમાણે વચન તમ્હારે બોલવું નહીં. કારણકે પુત્ર વિના દ્રવ્યનું રક્ષણ કોણ કરશે ? ત્યારબાદ સ્ત્રીના બહુ આગ્રહને લીધે વિમલ શ્રેષ્ઠીએ શ્રીપ્રભા નામે કુલીન કન્યા સાથે બીજું લગ્ન કર્યું. ધનશ્રી પોતાની પુત્રી સમાન માનીને તે શ્રીપ્રભા કન્યાનું પાલન કરે છે.

અનુક્રમે શ્રીપ્રભા યૌવન વયમાં આવી ગઇ, બાદ એક દિવસ તે કંઈક કાર્ય કરતી હશે તેવામાં ધનશ્રીઉપરદ્વેષ. ધનશ્રીએ શુદ્ધ લાવથી તે કાર્ય કરવાની તેને ના પાડી તેથી એકદમ કોપાયમાન થઇ શ્રીપ્રભા બોલી, શું તમે એકલાંજ દરેક કામ બાજીતાં હશે ? બીજું કોઈ સમજતુંજ નહીં હોય ! આ દુનીયામાં તમેજ એટલાં

ઠાણાં ! હવે દરેક ઘરનાં કાર્ય તમેજ કરો. હું તો ઘરમાં દારૂ છું, માટે કોઈ પર્વના દિવસે પણ મહને કંઈ ખતાવશો નહીં. એમ હમ્મેશાં ધનશ્રી ઉપર તે દ્રેષ કરવા લાગી. આ વાત વિમલના જાણવામાં આવી તેથી તેણે પણ શ્રીપ્રભાને બહુ વારી પરંતુ તે દ્રેષભાવ છોડતી નથી. પછી વિમલ શ્રેષ્ઠીએ બહુ કલેશને લીધે શ્રીપ્રભાને બુદ્ધા ઘરમાં રાખી તોપણ તે નિરંતર ઇર્ષ્યામાંજ રમ્યા કરે છે. કદાચિત્ બન્ને સ્ત્રીઓ લડતી હોય અને તે સમયે વિમલશ્રેષ્ઠી આવે તો તે પણ ધનશ્રીને વારે છે.

અન્યદા શ્રીપ્રભાને ત્યાં એક પરિત્રાણકા આવી. શ્રીપ્રભાએ ફલ, પુષ્પ અને વસ્ત્રાદિકથી તેની પૂજા કરી. એકપરિત્રાણકા. પરિત્રાણકા બહુ ખુશી થઈને બોલી, પુત્રી ! હુઃસાધ્ય એવું કોઈ પણ કાર્ય ત્હારી ઇચ્છા પ્રમાણે ખતાવ. હવે કાંઈપણ ચિંતા ત્હારે કરવી નહીં. સ્તંભન, મોહન, ઉચ્ચાટન અને મારણ વિગેરે સર્વે ઉપાય મ્હારા હાથમાં છે. શ્રીપ્રભા બોલી, ભુવનેશ્વરી ! આ જગત્માં ત્હારા વિના ગરીબ જનોનું પાલન કરનાર તથા કાળને પણ છેતરનાર બીજું કોઈપણ સમર્થ નથી. માટે મ્હારી ઉપર દયા કરી મ્હારી શોકનું હુઃખ નિવૃત્ત કરો. પરિત્રાણકા બોલી, વત્સે ! ત્હારું કાર્ય જરૂર હું સિદ્ધ કરીશ. પરંતુ સહાય વિના કંઈપણ સિદ્ધ થતું નથી. માટે કેટલુંક દ્રવ્ય જોઈએ તે ત્હારે આપવું પડશે. શ્રીપ્રભાએ જોઈએ તેટલું દ્રવ્ય પણ તેને આપ્યું અને કહ્યું કે, મ્હારું કામ સિદ્ધ થવાથી તમ્હારો પૂજનાદિક સત્કાર કરીશ. પછી પરિત્રાણકા ત્યાંથી નીકળી વેશ્યાને ત્યાં જઈ તેની સાથે પ્રસ્તુત કાર્યનો વિચાર કરતી હતી તેવામાં ત્યાં આગળ થઈ વિમલ શ્રેષ્ઠી જતો હતો. હવે તે વિમલ સાંભળે તેવી રીતે વેશ્યા પરિત્રાણિકાને પૂછવા લાગી કે, તમે ક્યાં જાઓ

એ ? તે જોલી, ધનશ્રીએ મૂને મોકલી છે. અને ધનગ્રેહીને ત્યાં લેને જોલાવવા માટે હું જઈ છું, કારણકે પોતે કરેલા સંકેતનો ભંગ થવાથી કોપને લીધે તે આજે આવ્યો નથી માટે મહારાથી અત્યારે વિલંબ થાય તેમ નથી. કેમકે ધનશ્રીનો ભર્તા વિમલ દ્રેહી પોતાને ઘેર ન આવે તેટલામાં આ કાર્ય મદારે કરવાનું છે એમ કહી તેણીએ કહ્યું કે, આ વાત કોઈનો આગળ કર્યો નહીં. આ સર્વ હકિકત ત્યાં હજી રહેલા વિમલે સાંભળી અને તે વિચારમાં પડ્યો કે, ધનશ્રી અને વિમલનું નામ આવ્યું તેથી જરૂર મહારી સી સંબંધી આ બન્ને જણ વાત કરે છે. એમ જાણી તે અસહ વિચારમાં પડી ગયો.

અરે ! શું ચંદ્રનાં જિંબમાંથી કદાચિત્ અંગાર વૃષ્ટિ થાય ખરી ? કિંવા દ્રાક્ષની વેલીમાંથી હોંઝડાના વીમલનો અસ-
કુળોની ઉત્પત્તિ સંભવે ખરી ? અથવા
ત્ય વિચાર. કામનો સ્વભાવ બહુ વિષમ હોય છે.

તેમજ વિષમ સ્વભાવવાળી સીએ પણ રાગાંધ થઈ કયું અકાર્ય નથી કરતી ? વળી અરા અનુશાસીને છોડી દે છે અને કૃત્રિમ સ્નેહીઓને ઇચ્છે છે. કામમહથી મૂઢ થયેલી પ્રમદાઓ શુણને પણ દોષ તરીકે જુએ છે. વળી તેઓને રૂપ, કુલ, કલા, પરાક્રમ અને સંપત્તિ પણ પ્રમાણભૂત થતી નથી. જ્યાં પ્રેમ વધી પડે છે ત્યાંજ કોઈ અપૂર્વ શુણ જોવામાં આવે છે. પ્રાચે ઉત્તમ કુલમાં જન્મેલી સી પણ અધમ પુરુષ ઉપર આસક્ત થાય છે. મ્હોટા પર્વતમાંથી પ્રગટ થયેલી નદી પણ નીચ ગામિનીજ હોય છે. માટે મહારા કુળમાં કલંક ન લગાડે તેટલામાં એને એના બાપને ત્યાં મોકલી દેવી ઉચિત છે. એમ વિચાર કરતા વિમલ પોતાને ઘેર આવ્યો.

ત્યારબાદ કોઈક પ્રસંગ આવવાથી વિમલ જોડ્યો, હે પ્રિયે !

મહારૂં કહેવું માને તો મહારે ત્હને એક
 સ્ત્રી પ્રત્યે વિમ- વાત કરવાની છે. ધનશ્રી બોલી, પ્રાણનાથ !
 લનો ઉદ્દગાર. આજે આમ કેમ બોલો છો ? આ જીવિત
 પણ તમ્હારા આધીન છે. માટે યોગ્ય કાર્ય
 કરમાવો. વિમલ બોલ્યો, પ્રિયે ! હાલ તું ત્હારા પિતાને ત્યાં
 ના. આવું અયોગ્ય વચન સાંભળી ધનશ્રી તત્કાલ મૂર્છિત થઈ
 પૃથ્વી ઉપર પડી ગઈ. પછી શીતલ જલાદિકના ઉપચારથી
 સચેત થઈ તે બોલી, સ્વામિન્ ! એકદમ નિર્દયની માફક વિના
 કારણે આમ બોલવાનું શું કારણ ? વિમલ બોલ્યો, સુંદરિ !
 કારણ શિવાય કોઈ દિવસ હું બોલું ખરો ? માટે એકવાર ત્હારે
 એમ કરવું પડશે. ધનશ્રી બોલી, સ્વામિનાથ ? જો કે આ કાર્ય
 કરવું બહુ જ અશક્ય છે, પરંતુ આપનું વચન મહારે માનવું
 જોઈએ, એ પ્રમાણે ધનશ્રીનું વચન સાંભળી વિમલે જલદી
 કોઈનો સાથ કરી આપ્યો. જોકે ધનશ્રી વાહન તથા સહાય
 વિના જઈ શકે તેમ નહોતી પરંતુ અપ્રીતિને લીધે ત્હને પગે
 ચાલતી વિદાય કરી. અને કહ્યું કે મહારી આજ્ઞા શિવાય ફરીથી
 ત્હારે અહીં આવવું નહીં. તેમજ તેની સાથે મોકલેલા પુરૂષને
 પણ કહ્યું કે તેના આપના ત્યાંથી લોજન કર્યા વિના તમ્હારે
 પાછું આવવું. તે સાંભળી ધનશ્રી બહુ રૂદન કરવા લાગી.
 અને તે સમજી કે કંઈ પણ મહારો અપરાધ હોવો જોઈએ, નહીં
 તો કોઈ દિવસ આ શ્રેષ્ઠા આવું નિર્દય વચન બોલે નહીં. પરંતુ
 પરણીને આવ્યા પછી કોઈપણ અપરાધ મહારાથી થયો હોય
 એમ મ્હને સાંભરતું નથી. એમ વિચાર કરતી ધનશ્રી સાર્થની
 સાથે પોતાના પિતાને ત્યાં ગઈ, ઘર આવ્યું એટલે સાથે આવેલા
 પુરૂષો પાછા વળ્યા અને ધનશ્રી પોતે ઘરમાં ગઈ.

સખીજન સહિત, શ્યામ મુખવાળી અને રૂદન કરતી

કરતી એકલી ધનશ્રીને ભેઈ તેનાં માતા-
માખાપનો રોક. પિતા એકદમ દુર્ગ અને શોકમાં પડી ગયાં
અને વિચાર કરવા લાગ્યાં કે, આ પુત્રી
ઉદ્વિગ્ન મનવાળી કેમ દેખાય છે ? વળી નિસ્તેજ મુખકૃતિને
ધારણ કરતી આપણી પુત્રી સાસરેથી અત્યારે એકદમ શા માટે
આવી ? એમ બોલતાં તે બન્ને જણ ત્વેને મળ્યાં એટલે બહુ
ક્રોધથી ભરાઈ ગયેલા હૃદયે તે રૂદન કરવા લાગી. પછી તેના
માતાપિતાએ આસ્વાસન આપી પૂછ્યું, ત્યારે ધનશ્રીએ પોતાનું
યથાર્થ-સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. તે સાંભળી બન્ને જણ
બહુ દુઃખી થઈ ગયાં અને ચિંતવવા લાગ્યાં. શું એનો પતિ
સંસારથી વિરક્ત થયો હશે ? કિંવા આ પુત્રીએ ઉભય કુળમાં
કલંક લગાડ્યું હશે ? કિંવા દેવની પ્રતિકૂલતા થઈ ? કિંવા
અંતરાય કર્મ પ્રગટ થયું ? કિંવા એની સ્વપત્નિએ એના
પતિનો ભાવ ઉતારી નાખ્યો ? કે એના પુણ્યનો પ્રભાવ આવી
રહ્યો ? એમ કેટલાક વિતર્ક કરી પુત્રીના દુઃખનું કારણ બાજુવા
માટે તેના પિતાએ રાત્રીએ કુલદેવીની પૂજા કરી અને દેવીનું
ધ્યાન કરી તેની આગળ પૃથ્વી ઉપર સુઈ ગયો. કુલદેવી પરો-
ડના ભાગમાં પ્રત્યક્ષ થઈ બોલી, હે શ્રેષ્ઠી ! આ બાળતમાં ધનશ્રીનો
કોઈપણ દોષ નથી. વળી નવીનચંદ્રની કલા સમાન શુદ્ધ શુભોથી
વિભૂષિત એવી આ ધનશ્રી મહાસતી છે. પરંતુ એની શોકના
દહેવાથી એક પ્રમાણકાએ કપટ કરી ધનશ્રીનું જીવું કલંક
રસ્તામાં જતા વિમલ શ્રેષ્ઠીને સંભળાવ્યું. તેથી તે પોતાના હૃદ-
યમાં ચંકિત થઈ કુળ કલંકના ભયને લીધે તેણે ધનશ્રીને અહીં
મોકલી છે. માટે તમે ખેદ કરશો નહીં. કેટલાક દિવસ ગયા પછી
વિમલ પોતેજ અહીં આવીને ધનશ્રીને લઈ જશે. એમ કહી કુલ-

દેવી પોતાના સ્થાનમાં ચાલી ગઈ. ત્યારબાદ શ્રેષ્ઠીએ પણ પ્રભા-
તમાં ધનશ્રીને રાત્રીનું વૃત્તાંત કહ્યું તેથી ધનશ્રીનો વિષાદ કેટલો
ક ક્ષીણ થયો. અને પોતે ધર્મધ્યાનમાં સમય વ્યતીત કરવા લાગી.

એવામાં એક દિવસ પોતાના પિતાને ત્યાં ભિક્ષા માગવા

માટે જે સાધ્વીઓ આવી. ધનશ્રીએ
સાધ્વીનો તેઓને જોઈ બહુ ભક્તિ પૂર્વક વંદન કર્યું.
સમાગમ. પછી બહુ માનપૂર્વક ભક્તપાનાદિક વડો
રાખ્યું. તેમજ તેઓને રહેવાનું સ્થાન

તેણીએ પુછ્યું. સાધ્વીએ અમુક ઉપાશ્રય બતાવ્યો. ભોજન કર્યા
બાદ ધનશ્રી તેઓના સ્થાનમાં ગઈ. ત્યાં શીલમતી નામે મુખ્ય
ગુરૂણીને વંદન કરી તેમની સાધ્વીઓને પણ વાંદીને શુદ્ધ ભૂમિ
ઉપર તેમની પાસે બેઠી. પછી તેણીએ વિનયપૂર્વક ધર્મ સંબંધી
પ્રશ્ન કર્યો. ગુરૂણીએ પણ સારી રીતે ક્રોધાદિક કષાયોનો વિષાદ
કહ્યો. તેમજ મિથ્યાપવાદનું ફલ, ઇંદ્રિયાદિકનું ગોપન, નિર્મળ
એવા સમ્યક્ત્વના ગુણ અને મિથ્યાત્વના દોષ પણ વર્ણવ્યા. આ
પ્રમાણે ધર્મોપદેશ સાંભળી ધનશ્રીનો આત્મિક લાભ બહુ
ઉદ્ધાસ પામવા લાગ્યો, તેથી તેને અપૂર્વ કરણ પ્રાપ્ત થયું
અને અષ્ટ કર્મની ગ્રંથિ પણ ભેદાઈ ગઈ. પછી તેણીએ જોઈ
ધર્મનો સ્વીકાર કરી સર્વ આણુવ્રતો ગ્રહણ કર્યાં ત્યારબાદ
સાધ્વીઓને વંદન કરી ધનશ્રી પોતાને ઘેર ગઈ. આ પ્રમાણે
શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ થવાથી પોતાને કૃતાર્થ માની સ્વામીન
વિરહ દુઃખનો તિરસ્કાર કરતી ગત સમયને પણ જાણતી નથી.

અન્યદા શ્રીપ્રભા મહા જ્વરથી ઘેરાઈ ગઈ અને પ્રતિ દિવસ

શરીર ક્ષીણ થવા લાગ્યું. મસ્તક પણ શ્લેષ

શ્રીપ્રભાની વેદના. ખાદિકની વેદનાથી ધમધમવા લાગ્યું, શ
લની પીડા પણ બહુ વધી ગઈ, પૃથ લા

સીરાવા લાગ્યો, સવળાં જાંઘ વાચુની વેદનાથી ભરાઈ ગયાં,
 બોલવાની શક્તિ પણ બહુ પટી ગઈ. આસુ પણ બહુ ચાલવા
 લાગ્યો, એમ અનેક ઉપદ્રવને લીધે તે બહુ અશક્ત થઈ ગઈ.
 એટલે વિમલ એકીએ મંત્રવેદી પેઢીને બોલાવ્યા, તેઓએ પણ
 પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ઉપાય કર્યા પણ કંઈ આરામ થયો નહોતો.
 ત્યારપછી શ્રીપ્રભાએ વિમલને કહ્યું, હવે હું જીવવાની નથી.
 માટે મને જૂઠું ઉપર સુવાટો અને સ્વજનવર્ગને બોલાવો.
 નથી તેઓની હું સમા માગું. વિમલે પણ તે પ્રમાણે કર્યું,
 અને શ્રીપ્રભાને કહ્યું કે તું તારા અશુભ કાર્યની પંથોલોચના
 કર. શ્રીપ્રભા બોલી, પ્રિય પતિ! પાપક્રમ, તો મહેં બહુ કર્યા
 છે. પરંતુ એક મોટું નિર્દય કાર્ય કર્યું છે. નથી હું કુર્માગિણી
 સ્ત્રીઓમાં શિરોમણિ સમાન છું. વળી મહાર્ હૃદય મોહરૂપી
 શ્રદ્ધાથી ઘેરાયેલું છે. અવિવેકને લીધે મહાર્ ચિત્ત સ્થિર નથી.
 રાગાંધ્ર બની બહુ અધમ કાર્ય મહારાથી કરાયાં છે તેમજ
 સ્ત્રીઓમાં પ્રધાનપણે રહેલી ઈર્ષ્યાવટે મહેં તે સમયે પ્રમાણકાના
 મુખથી ઉત્તમ કુળમાં જન્મેલી, ઉત્તમ ધૈર્યવાળી, શાંતિશુભ
 જેમાં મુખ્ય રહેલો છે અને ચંદ્રલેખાની માફક મન, વચન અને
 કાયાથી નિષ્કલંક એવી મહાસતી ધનશ્રી ઉપર તમહારા ક્ષેપનો
 ઉચ્છેદ કરવા મિથ્યા આજનો આરોપ કરાવ્યો છે તે હજી પણ
 મહારા હૃદયમાં શક્યની માફક પીડે છે.

તે પ્રમાણે શ્રીપ્રભાનું વચન સાંભળી વિમલ પશ્ચાત્તાપ
 કરવા લાગ્યો. મહા ખેદની વાત છે કે મહેં
 વિમલનો કર્ણ દુર્ગંજતાને લીધે આ અદૃશ્ય કર્યું.
 પશ્ચાત્તાપ. માત્ર મહેં લોકના કહેવા ઉપર વિશ્વાસ
 રાખ્યો. તેનું આ પરિણામ આવ્યું. આશ્ચ-
 ર્ય છે કે અવિવેકને લીધે અકાર્ય કરનાર એવા મને અને

મહારા ભાગ્યને પણ ધિક્કાર છે. વળી મહારી નૈતિક કુશળતા પણ હાલમાં નિર્મૂલ થઈ ગઈ. જેથી માર્ગે જતાં અનાર્થ એવા મહેં પ્રવાણકાની કપટ વાર્તા સાંભળીને સતી સ્ત્રીને લેના પિતાને ત્યાં મોકલી. પણ હજી કંઈક મહારા પુણ્યનો ઉદય છે. કારણ કે મરણ સમયે પણ તેણીએ સત્ય વાર્તા પ્રગટ કરી. એમ વિચાર કરી વિમલ શ્રેષ્ઠી તરતજ ધનશ્રીને તેડવા માટે તેના પિતાને ત્યાં ગયો. ત્યાં પોતાના સાસરા તરફથી યોગ્ય સત્કાર થયો. ધનશ્રીએ પણ એકાંતમાં પોતાના પતિને કુશલ વૃત્તાંત પૂછ્યું. પછી શોકાતુર વૃત્તિથી વિમલ બોલ્યો. મહેં બહુજ અયોગ્ય કાર્ય કર્યું છે માટે હવે મહારા કુશળ પ્રશ્નથી પણ શું ? ધનશ્રી બોલી, સ્વામી નાથ ! એમ તમહારે બોલવું નહીં કારણકે એમાં તમહારે કંઈ પણ દોષ નથી, પુત્રના માટે દ્રવ્યના લોભવડે પાપને નહીં ગણતી એવી મહેં તમને પરણાવ્યા તેનું આ ફળ પ્રગટ થયું. આ પ્રમાણે ધનશ્રીનો ઉત્તમ વિનય જોઈ બહુ ખેદથી નેત્રોમાં અશ્રુધારાને વહન કરતો વિમલ શ્રેષ્ઠી બોલ્યો, સર્વાંગીને સંગવડે સુંદર અને બળતા એવા પણ જે સજ્જનરૂપ ચંદન વૃક્ષોનો મુગંધ મનોહર ભવનને સુવાસિત કરે છે. તમજ તેઓ (સજ્જનો) સેંકડો અપગંધાનું સ્મરણ કરતા નથી. અને આણુ માત્ર પણ ઉપકારનું સ્મરણ કરે છે. માટે સજ્જનો શૂન્યહૃદયવાળા છે કે બહુ બુદ્ધિમાન છે તે જાણી શકતું નથી. એ બહુ ખેદની વાત છે. વળી તે કુલરૂપી કુમુદ વનમાં ચંદ્ર સમાન 'સ્વચ્છ હૃદયવાળી ! મુગ સમાન નેત્રવાળી ! હૃદયશાળી ! ને દિવસથી આરમી જે કમ મુગ હૃદય નહિ અનુભવ્યું હોય તે મહેંને કંઈ. ધનશ્રી બોલી, સુ પ્રિય ! તમે જ જણાવવાનું એ છે કે, અહીં આવ્યા પછી મહેંને સાધ્વીજીમ કાળજીના સમાગમ થયે. અને તેમજ ગૃહીધર્મના ઉપદેશ આપ્યો. આ મહેંના દિવસે. અ.ન.દમાં ગયા એમ કેટલીક પોતાની વાત

જણાવી. પછી વિમલ જોડ્યો, હે મૃગાક્ષિ ! મ્હને પણ સફળગુણી
પાસે જુદીધર્મ અપાવ. પ્રભાતમાં ધનશ્રી પોતાના ગુરુજીના ગુરુ
શ્રી વિમલસૂરિ પાસે પોતાના પતિને લઈ ગઈ. અને પોતાની સાથે
જ વિમલને સૂરીશ્વરના ચરણકમલમાં વંદન કરાવ્યું. પછી સૂરિએ
દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. ક્ષણમાત્ર ધર્મોપદેશ સાંભળી ધનશ્રીયે ગુરુ
મહારાજને પ્રાર્થનાપૂર્વક વિનંતિ કરી. પ્રભો ! મહારા. પતિને ગૃહિ-
ધર્મ આપો. ગુરુએ પણ તે પ્રમાણે શ્રાવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો.
ત્યારબાદ પોતાની સ્ત્રી સહિત વિમલ પોતાના નગરમાં આવ્યો.
અને. રાગ રહિત શ્રીપ્રભાને જોઈ તે જોડ્યો, તું ત્હારા પિતાને
ત્યાં ચાલી જા. વળી ત્હારા માટે જે ખર્ચ થયે તે હું ત્હને ઘેર
બેઠે ત્યાં મોકલાવી દઈશ. માટે હવે તું જલદી ચાલી જા. આ
પ્રમાણે શ્રીપ્રભાનો નિરક્કાર સાંભળી ધનશ્રી પતિના પગમાં
પડી જોડી, પ્રાણપ્રિય ! આ મ્હારી જ્ઞેન છે. માટે તે મ્હારા
ધરમાંજ રહેશે. વળી એની ઉપર ત્હમે પ્રસન્ન થાઓ અને મ્હારી
ઉપર પણ આટલી કૃપા કરો, એમ પતિને જણાવ્યા બાદ શ્રીપ્ર-
ભાને કહ્યું કે, હે સખિ ! હાલ તું સ્વામી પાસે જઈને ક્ષમા માગ.
પછી શ્રીપ્રભાએ પણ ધનશ્રીના કહેવા પ્રમાણે ક્ષમા માગી. વિમલ
જોડ્યો, હું તો ક્ષમા કરું છું, પરંતુ ત્હારી જ્ઞેનની ક્ષમા માગ.
જેથી ફરીને આ પ્રમાણે કુઈશા થાય નહીં. ત્યારબાદ તેઓ
સંતુષ્ટ થઈ પૂર્વની માફક લોગ મુજ લોગવવા લાગ્યાં.

એક દિવસ ધનશ્રી જોડી, સ્વામિન ! ખડું જોતાં આ સંસાર
કુઃખડપણ છે. યૌવનના વિલાસવાળી પ્રમ-
ધનશ્રીનો ઉપદેશ. દાઓ. પણ ક્ષણમાત્ર રમણીય છે. તરુણ
અવસ્થાનો રંગ વિજગી સમાન અસ્થિર
છે. હવિત પણ ક્ષણભંગુર દેખાય છે. તેમજ સ્નેહ વિનાનો
જલ્દી, સામાવ રહિત મિત્રવર્ત, શીલ રહિત જ્ઞાર્યા, ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન

(૩૭૪)

વિનાની ક્રિયા, સુગંધ વિનાનાં પુષ્પ, વૈભવ વિના ભોજનપુષ્પ,
નીતિહીન રાજા, અને મધુર રચના વિનાની વાણી જેમ શોભાપાત્ર
થતી નથી, તેમ મનુષ્ય જન્મ પણ ધર્મ રહિત શોભતો નથી.
માટે હે સુભગ ! મહેને હવે આજ્ઞા આપો ? જેથી હું દીક્ષા ગ્રહણ
કરીને આત્મહિત કરું. તે સાંભળી વિમલ જોડ્યો, હે પ્રિયે !
કોઈ સમયે પણ ત્હારી આજ્ઞાનો ભંગ મહારે ન કરવો એ પ્રમાણે
મહે પ્રતિજ્ઞા કરી છે. પરંતુ હે સુતનુ ! એ કાર્ય આપણે બંને
સાથેજ કરવાનું છે. તેથી હાલમાં કેટલાક દિવસ તું વિલાંબ કર.
જેથી સાતે ક્ષેત્રોમાં પોતાનું ધન વાપરીને આપણે નિવૃત્ત
થઈએ. તે પ્રમાણે ધનશ્રીએ પણ સાતે ધર્મસ્થાનોમાં પોતાના
દ્રવ્યનો નિયોગ કર્યો. ત્યારબાદ સર્વ ધનની વ્યવસ્થા કરીને
શ્રીપ્રભા અને ધનશ્રી સહિત વિમલ શ્રેષ્ઠીએ ઉત્તમ મુહૂર્તમાં
સદ્ગુરુની પાસે જઈ વિધિપૂર્વક દીક્ષા લીધી. અનુક્રમે હુકર
તપશ્ચર્યા કરીને પર્યાંતમાં અનશન પાળી ત્રણે જણે સૌધર્મ
દેવલોકમાં મહર્દિક દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. પછી ત્યાંથી નીકળી
શ્રીપ્રભા અહીં ત્હારી આ દીકરીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે. અને તે
આ ભવમાં પણ પૂર્વના હુકૃતને લીધે અતિ હુર્ભાગીણી થઈ છે.
એ પ્રમાણે પોતાનો પૂર્વ ભવ સાંભળીને તે કન્યા (અનંગસુંદરી)
ને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થયું. અને તે અનંગસુંદરી કન્યા સૂરિ
પ્રત્યે જોડી, હે પ્રભો ! જે આપે કહ્યું તે યથાર્થ છે. તે સાંભળી
કંઈ પણ સંદેહ નથી. માટે કૃપા કરી હવે મહેને દીક્ષા આપી
કૃતાર્થ કરો, જેથી હું મહારા કર્મ વૃક્ષને નિર્મૂળ કરું. ત્યારબાદ
તેના પિતાના કહેવાથી સૂરિએ તેને દીક્ષા આપી. પછી સોમચંદ્ર
શ્રેષ્ઠીએ આવક ધર્મ સ્વીકાર્યો. બાદ સૂરિએ સર્વ વ્રતોના
અતિચારનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. ત્યારબાદ શ્રેષ્ઠી ગુરુ મુખથી
સદ્વપદેશ ગ્રહણ કરી ગુરુને વંદન કરી પોતાને ઘેર ગયો.

અને વિાધ પ્રમાણે ધર્મ પાલનમાં દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો.

અનાદા સોમચંદ્ર શ્રેષ્ઠીએ એવા સંસોપથી દેશાવકાશિક મત લીધું કે, આને દીવસે પૌષધશાળા-મતની વિરા- માંથી મહારે બહાર નીકળવું નહીં. એમ ધના નિશ્ચય કરી તે પૌષધ શાળામાં બેઠો હતો તેવામાં ત્યાં આગલ માર્ગમાં જતો તેના મિત્ર તેની નજરે પડ્યો. અને તેની બાણુની ખાતર તેની ઉપર તેણે એક ઠાંકરો ફેંક્યો. પરંતુ તે ઠાંકરો ત્હને નહીં વાગતાં રાજીનો મર્કટ (માંકડો) જતો હતો તેનાં મસ્તક ઉપર પડ્યો. તેથી તે મર્કટ બહુ ખીજવાઈને પૌષધશાળામાં શ્રેષ્ઠીની પાસે ગયો. અને તીવ્ર નખો વઢે તેનું શરીર ચીરવા લાગ્યો. શ્રેષ્ઠી તાણીને બૂમો પાડવા લાગ્યો. તે સાંભળી તેની પાડોશમાં રહેલા શ્રાવકો બહુ ભેગા થઈ ગયા. તેમણે હંડાદિકના પ્રહારોથી મારીને ત્હને બહાર કાઢ્યો. ત્યારપછી મહા કષ્ટ વડે સામાયિક પાળીને તે શ્રેષ્ઠી પોતાને ઘેર ગયો. - ઘરના મનુષ્યોએ રૂધિરથી ખરડાએલું થેડનું શરીર શાક કરી નાંખ્યું અને વૈદોને બોલાવ્યા. વળી તેઓના કહ્યા પ્રમાણે આખા શરીરે આપધિઓના લેપ કર્યો. પરંતુ તીવ્ર વેદનાને લીધે માહેંદ્ર જ્વર ભરાઈ ગયો, પછી વૈદ લોકોએ પણ આરામની આશા છોડી દીધી. અને પાપ કર્મની પયોધિયના કર્યા વિના તે કાળ કરી જ્યૌતિષિક દેવ-લોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી નીકળી ત્રીજે જન્મે સિદ્ધ થયો. માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! નિર્મળ એવાં પણ વર્તિતમાં રહેલાં ચિત્રામણુ જેમ કાદવના લેપથી મલીન થાય છે તેમ વિશુદ્ધવતો પણ અતિચારોથી મલીન થાય છે. વળી સર્વ શરીરમાં વ્યાપી ગયેલાં વિષને મંત્ર બળથી મંત્રવાદીઓ જેમ

દંશમાં લાવીને મૂકે છે, તેમ વિસ્તારપૂર્વક પ્રથમ ગ્રહણ કરેલા નિયમોને જે બધ્યાત્માઓ સંક્ષેપમાં લાવે છે, તેમજ ધ્રુવોનો નિરોધ કરી દરેક ક્ષણે નિરંતર સર્વ વ્રતોનો સંક્ષેપ કરે છે, તેઓ ધન્યવાદને લાયક થાય છે અને તેમનેજ પુણ્યશાલી તેમજ લઘુ કર્મી બાણવા.

इति श्री पञ्चमातिचारे सोमचन्द्रकथानकं समाप्तम् ।

તત્સમાપ્તૌ શ્રીમહાદેવગણિવિરચિતપ્રાકૃતપદ્યબન્ધશ્રીસુપાર્શ્વનાથજિન-
ચરિત્રસ્ય શ્રીસકલસૂરિપુરન્દરાયમાણપરમગુરુતપાગચ્છાધિરાજશા-
સ્ત્રવિશારદજૈનાચાર્યયોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકરશ્રીમદ્બુદ્ધિ-
સાગરસૂરિશિષ્યપ્રસિદ્ધવક્તેતિ લબ્ધચ્યાતિ, વ્યાખ્યાન-
કોવિદ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ અજિતસાગરસૂરિકૃતગુર્જર-
ભાષાનુવાદે પ્રમુદેશનાપ્રબન્ધે સદૃષ્ટાન્તાતિચારવ્યા-
ખ્યોપેતં દેશાવકાશિકનામદ્વિતીયશિક્ષા-
વ્રતં સમાપ્તમ્ ॥

મલયકેતુરાજાની કથા.

પૌપધવત.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, 'દયાનિધિ એવા હે જગત્પ્રભો ! હવે પૌપધવતનું સ્વરૂપ સાંભળવાની અમારી ઇચ્છા છે માટે કૃપા કરી આપ તે કહો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે નરદેવ ! ભવ્ય પ્રાણીઓએ આહાર, દેહ સંતકાર, ધ્રુવચર્ય અને વેપાર એમ ચાર પ્રકારનું પૌપધવત દેશથી કિંવા સર્વ પ્રકારે પાળવું લેઈએ. વળી પૌપધ સંહિત સદ્ગર્ભનું જેઓ હૃદયિતે આરાધન કરે છે તેઓ મલયકેતુ રાજાની પેઠે દેવોને પણ પૂજવા લાયક થાય છે. જેમકે:—

અર્થ (વૈભવ) ની જેમાં ગૌરવતા શહેલી છે, ઉત્તમ યજ્ઞ અને અલંકારથી વિભૂષિત એવા ઉત્તમ મલયકેતુકથા. કવિએ શ્યેલા કાવ્યની માફક ત્રણે લોકમાં પ્રસિદ્ધ શ્રી બુવન નામે નગર છે. તેમાં નીતિશાસ્ત્રના મંદિરરૂપ અને કારિરૂપી તાપથી તપી ગયેલા પ્રાણીઓને મલયગિરિ સમાન શ્રી મલયકેતુ રાજા સંન્ય કરે છે, મલયમતિ નામે તેની સ્ત્રી છે. અને બુદ્ધિ બળમાં બૃહસ્પતિ સમાન બુદ્ધિસાગર નામે તેનો એક મંત્રી છે. હવે મલયકેતુ રાજા રાજ્ય કારભાર મંત્રીને સાંપી પોતે વિલાવિલાસ લોગવે છે.

અન્યદા મલયકેતુ રાજા સભામાં બેઠો હતો. તેવામાં અક-

તેમાં પણ એક એકના છ છ લેદ છે, એમ બન્ને મળી બાર પ્રકારનું તપ ગણાય છે. જેમકે—અનશન, ઉણોદરિપણું, વૃત્તિઓનો સંક્ષેપ, રસનો ત્યાગ, કાય કલેશ, અને સંહીનતા એ છ પ્રકારનું બાહ્ય તપ. તેમજ પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એ છ લેદ આભ્યંતર તપનાં જાણવા. તેમજ પાંચ આશ્રવોનો નિરોધ, પાંચ ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ, ચાર કષાયોનો ન્યય, તથા મન, વચન, અને કાયાક્રીડા ત્રણ ઠંઠની વિરતિ, એમ સત્તર પ્રકારનો સંયમ જાણવો. મન, વચન, અને કાયાવડે શુદ્ધ તેમજ વિસંવાદ રહિત જે વાણી તે ચાર પ્રકારનું સત્ય મુનિએ બોલવું જોઈએ. વળી દ્રવ્ય અને બાવ એમ બે પ્રકારનું શૌચ છનેંદ્ર ભગવાને કહ્યું છે. તેમાં ઉપકરણાદિ દ્રવ્ય કહેવાય, તેની અંદર શુદ્ધિપણું અવશ્ય પાળવું. વળી કષાય દોષોથી રહિત એવું જે ચિત્ત તેને બાવ શૌચ કહ્યું છે. આ બાવ શૌચને વીતરાગ ભગવાને સત્ય શૌચ કહ્યું છે. કરણ કે, શારીરિક મળની શુદ્ધિ મુખેથી થઈ શકે છે. પરંતુ અતિચિક્ષ્ણા કર્મ મળથી લેપાએલા ચિત્તની શુદ્ધિ બહુ અશક્ય છે. સત્ અને અસત્ વસ્તુઓમાં મૂર્છા રાખવી તે પરિગ્રહ કહેવાય. વળી તેમાં નિરપેક્ષ બુદ્ધિ કરવી નેને અક્રિયનપણું કહ્યું છે. તેમજ ઔદાસિક અને વૈક્રિય સ્ત્રીઓનો મન, વચન, અને કાયાથી ત્રિવિધ જે ત્યાગ કરવો તે નવ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્યવ્રત છનેંદ્ર ભગવાને કહ્યું છે, એ પ્રમાણે વિશુદ્ધ વૃત્તિઓવડે વિધિપૂર્વક દસ પ્રકારનો યતિધર્મ પાળતો મુનિ પાતાના કર્મનો ક્ષય કરે છે.

મહાપદ્મરામ બોલ્યો, હે મુનિન્દ્ર ! મુનિ ધર્મ પાળવામાં હું અશક્ત છું, માટે હે ભગવન ! કૃપા કરી મહાપદ્મરામ. ગૃહીધર્મના મ્હને ઉપદેશ આપો. ત્યારબાદ મુનિએ સમ્યક્ત્વાદિ બાર પ્રકારનો શ્રાવક

ધર્મ કહ્યો. મંત્રી સહિત રાજ્યે પણુ વિધિ સહિત ગૃહીધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યારબાદ મુનીંદ્ર પણુ દેવ તથા વિદ્યાધરોની સભા સાથે રાજની અનુસા લઈ પ્રસ્તુત કાર્ય માટે વિદાય થયા. ત્યાર પછી રાજ પોતાના ધર્મમાંજ રક્ત થઈ કાળ નિર્ગમન કરે છે. કદાચિત્ રાત્રીએ વિધિપૂર્વક પૌષધ કરે છે, તેમ રાજ તથા મંત્રી બન્ને સાથે રાજભવનના એકાંત ભાગમાં ધર્મક્રિયા આરાધવામાં પ્રાચે કાલ નિર્ગમન કરે છે. એક દિવસ રાજ અને મંત્રી બન્ને ધર્મવિચારણા કરતા હતા તેવામાં અર્ધ રાત્રી ચાલી ગઈ. પણુ રાજને નિદ્રા આવી નહીં તેથી તેણે મંત્રીને કહ્યું કે, કૌતુક રસથી ભરપુર કોઈ નવીન કથા વૃત્તાંત તું મ્હને સંભળાવ !

મંત્રી બોલ્યો, હે રાજન ! સાવધાન થઈ શ્રવણ કરો. આ ભરતક્ષેત્રમાં સેંકડો વિષુધો (પંડિત-અદ્ભુતકથા. દેવ) થી રમણીય ઇંદ્રની નગરી સમાન ધરાતિલક નામે નગરી છે. તેમાં ભુવનપાલ રાજ રાજ્ય કરે છે. અને તેની પાસે અમર ગુરૂ નામે એક વિક્રાન્ત રહે છે. એક દિવસ રાજ અમર ગુરૂ સાથે બહાર જતો હતો. તેવામાં એક ઘરમાં બાઈ બેન બંને એકાંતમાં બેઠી કાંઈક વિચાર કરતા હતા, તે તેમના જોવામાં આવ્યું. એટલે રાજએ અમર ગુરૂને કહ્યું કે. આ બંનેનું એકાંતમાં બેસવું ઠીક ગણાય નહીં એમ કહી રાજ આવળા ચાલ્યો. નેટલામાં ત્યાં બન્ને સ્ત્રી અદર એક પીવર (મનના) વેચવા માટે એક મનસ (માછલુ) હાથે કાઢી હતો, ત્યાં તે મનસને હસતો જોઈ નજીક વિચારના પડ્યો કે, આ મનસ જાતિ છે અને મનસ કે કાળ પણુ જાતિ છે એ મનસ જાતિ છે એમ જાણી રાજએ અમર ગુરૂને કહ્યું કે આ મનસને હસવાનું શું કાણુ છે / ૧ તુ પાતાના બુદ્ધિ વડે તપાસ કરી જાણ કરાવ મ્હને ગણાવ નહીં ત. અને હું કેવળ

એ પ્રથમ ઉધારે કાણા ખાધા હોય તો તેના દેવામાં સર્વે પાન્ય ચાર્યુ' જાય તો તે પાક ત્વેના ઉપયોગમાં ક્યાંથી આવે ? પછી તેને દેવાલયની વાત પૂછી, ત્યારે તે બોલી, જે તેમાં ગ્યાર કે નાર પુર્યો રહેતા હોય તો તે નક્કુ' છે. એ પ્રમાણે ત્રાપ લીકરીને સંવાદ સાંભળી અમરગુરુએ વિચાર કર્યો કે, મહારૂં કાળે જરૂર આ બાલપંડિતા કરી શકયો. એમાં કંઈ પણ સંદેહ નથી. હવે તે બાલપંડિતા પણ અમરગુરુની શુદ્ધિથી બહુ ખુશી થઈ અને બોલી દે, હે તાત ! આ વિદ્વાન્ સાથે મૃદુને પરખાયો. આમજ બોલ્યો, પુત્રી ! જો એ પ્રમાણે ત્હારો મનોરથ સિદ્ધ થાય તો બહુ સારૂં. કારણ કે, તે વિદ્વાન્ આપણા કરતાં ઉત્તમ કુળવાન છે. માટે ત્હારી સાથે લગ્ન કરે કે ન કરે તે નક્કી કરી શકાય નહીં.

ત્યારબાદ અમરગુરુ બધારે મામ જવા નીકળ્યો ત્યારે, બાલ-
પંડિતાએ આગળ જમીને તેના માર્ગમાં,
બાલપંડિતાનું ઉંચરા ઉપર પોતાની સોનાની મુદ્રિકા તેની
લગ્ન. પરિક્ષા બેગા માટે મૂકી. અમરગુરુએ તે
મુદ્રિકા જોઈ જળથી શુદ્ધ કરીને લઈ લીધી.
તે જોઈ બાલપંડિતા બોલી, હે મહાશય ! આ અશુચિમાંથી ત્હમે
વીંદી કેમ લીધી ? વિદ્વાન્ બોલ્યો, અશુચિમાંથી પણ સોનું લેવાને
કંઈ પણ હાલ નથી. વળી એ પ્રમાણે કહ્યું છે કે—

વાલાદપિ હિતં ગ્રાહ્ય—મમેધ્યાદપિ કાઢનન્ ।

નીચાદપ્યુત્તમાં વિદ્યાં, સ્ત્રીસ્ત્નં દુષ્કુલાદપિ ॥

અર્થ—“ બાલક પાસેથી પણ હિતવચન ગ્રહણ કરવું,
અશુચિમાંથી પણ સોનું લેવું, તેમજ નીચ પાસેથી પણ ઉત્તમ
વિદ્યા અને નીચ કુળની પણ કન્યા ગ્રહણ કરવી એમાં શાસ્ત્રથી
બાધ નથી. તે સાંભળી બાળા બોલી, જો આ પ્રમાણે આપ સત્ય

માનતા હો તો પાછા વળો અને હું હીનકુળમાં જન્મેલી બ્રાહ્મણની પુત્રી છું માટે મ્હને આપ પરણો. અમરગુરુએ પાછા વળી તે પ્રમાણે કર્યું પછી કેટલાક દિવસ ત્યાં રહી તેણે બાલપંડિતાને કહ્યું કે, તારા પિતાને કહે કે આપણને અહીંથી જલદી વિદાય કરે. તે બોલી, હે સુભગ ! ઉતાવળ કરવાનું શું કારણ છે ? પછી અમરગુરુએ તેની આગળ રાજાનો પ્રશ્ન કહી સંભળાવ્યો. બાલપંડિતા બોલી, આ પ્રશ્નનો ઉત્તર મ્હારે જ કરવાનો છે. કારણ કે, તે મન્દચના હસવાનું કારણ હું સમજી ગઈ છું. તે સાંભળી અમરગુરુ નિશ્ચિંત થયો અને બ્રાહ્મણની આજ્ઞા લઈ પોતાની સ્ત્રી સહિત નિર્ભય ચિત્તે પોતાને ઘેર ગયો.

બાદ માસનો અવધિ પૂર્ણ થવાથી રાજાએ અમરગુરુને બોલાવવા માટે પોતાનો અનુચર મોકલ્યો.

પ્રશ્નનો ઉત્તર. અમરગુરુની સ્ત્રીએ તેને જવાબ આપ્યો કે, માર્ગના શ્રમને લીધે હજી તે સુધી રહ્યા છે.

પરંતુ રાજાના પ્રશ્નનો ઉત્તર ત્યાં આવીને હું આપીશ. અનુચર બોલ્યો, હું ત્યાં જઈ રાજાને આ વાત જણાવીને ફરીથી તેમની રજા લઈ અહીં પાછો આવું છું. એમ કહી તે સુભટ રાજાની પાસે ગયો, અને સર્વ હકીકત જણાવી. તેથી રાજાને બહુ આશ્ચર્ય થયું. અહો સ્ત્રીઓની પણ આવી બુદ્ધિ હોય છે. જેથી આ અશક્ય પ્રશ્નનો જવાબ આપશે. માટે એને જોવી તો ખરી ? રાજાએ હુકમ કર્યો. જલદી તે સ્ત્રીને અહીં બોલાવો. સેવક પણ તરત જ તે બાલપંડિતાને બોલાવી રાજાની પાસે લાવ્યો. રાજાએ મન્દચના હસવાનું કારણ પૂછ્યું. બાલપંડિતા બોલી, હે રાજા ? કૃપા કરી આપ મ્હને એકાંત આપો જેથી આપના પ્રશ્નનો ઉત્તર હું આપું. રાજાએ તરત જ બ્રહ્મટીનો ઈસારો કરી લોકોને વિદાય કર્યા. એટલે તે બોલી, હે નરેશ્વર ! જ્યારે તમે હસ્તીની સ્વારી કરી બહાર

જતા હતા તેવામાં એક ઘરની અટારીમાં એકંતે બેઠેલાં ભાઈ
એક તમ્હારા ભેવામાં આવ્યાં, તે ઉપરથી તમ્હને શંકા થઈ કે
આ સહોદર થઈ એકાંતમાં બેસી વિચાર કરે છે તે ઉચિત ગણાય
નહીં. આ પ્રમાણે તમ્હારો અભિપ્રાય જાણી, કોઈક વ્યંતર દેવે
મરેલા મનુષ્યમાં પ્રવેશ કરી હાસ્ય કર્યું કે, આ રાજા શકિત
થઈ પરશિદ્ધ બુએ છે પણ પોતાનાં છિદ્રો ખીલકુલ તપાસતો
નથી. જેમકે—

सर्वः परस्य पश्यति, बालामादपि तनूनि न्छिद्राणि ।

आत्मकृतानि न पश्यति, हिमगिरिशिखरप्रमाणानि ॥

અર્થ—“દરેક માણસ વાળના અગ્રથી પણ બહુ સૂક્ષ્મ એવાં
અન્યનાં છિદ્ર બુએ છે, પરંતુ પોતે કરેલાં હિમગિરિનાં શિખર
સમાન મોટાં છિદ્રને ભેતો નથી.” તે સાંભળી રાજા બોલ્યો,
મ્હારામાં કયું છિદ્ર છે તે બતાવ ! પંડિતા બોલી, પ્રસન્ન થઈ
મ્હને અભયદાન આપો તો હું કહું. રાજાએ અભય વચન આપ્યું.
પછી બાલપંડિતા સ્વપ્ન રીતે બોલી, હે દેવ ! આપના અંતઃપુરમાં
સર્વ રાણીઓ શીલથી બ્રહ્મ છે. દારણ કે, વણા યુવાન પુરૂષો
દાદી મુઝ રહિત થઈ કૃત્રિમ દાસીનો વેષ પહેરી ત્યાં આવે છે,
અને તેઓ એકેક રાણીની પાસે દુર્વિલાસ કરે છે. વળી હે પૃથ્વી-
નાથ ! જો મ્હારા વચન ઉપર આપને વિશ્વાસ ન હોય તો, એકાં-
તમાં મોટો ખાટો બોદાવો અને સર્વ રાણીઓને તેમજ દાસી-
ઓને કહો કે, આજે રાત્રીએ સ્વપ્નમાં દાસીઓ સહિત સર્વ
રાણીઓને ખાટો કુદતી મ્હં ભેગેલી છે. માટે એ વાત મ્હને
સત્ય કરી બતાવો. રાજાએ પણ તે પ્રમાણે ખાટો બોદાવીને
રાણીઓને તે પ્રમાણે કહ્યું, એટલે સી વેપધારી પુરૂષો એકદમ
તે ખાધ કુદી પડ્યા, તે ભેઈ બાલપંડિતા બોલી, દેવ ! આ સર્વ

પુરૂષો છે. કારણ કે, આ સ્ત્રીઓ પોતાના સ્તન અને નિતંબના ભારથી કુદી શકી નહીં. તેથી સ્ત્રી વેષધારી પુરૂષોની પરીક્ષા કરી રાજાએ જલદી તેઓને પકડી કબજે કરી લીધા. પછી રાજા બોલ્યો, હે બાલપંડિતે ! આ જ્ઞાન ત્હને શાથી પ્રાપ્ત થયું છે ? તે બોલી, હે રાજા ! મહારી માતા મરીને વ્યંતરી થયેલી છે અને તેનું સ્મરણ કરવાથી તે મ્હને સૂક્ષ્મ વૃત્તાંત પણ કહે છે. રાજા તેની બુદ્ધિ જોઈ બહુ ખુશી થયો અને વસ્ત્રાદિકથી સત્કાર કરી ત્હને વિદાય કરી. પછી રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો. અહો ! મહારી સ્ત્રીઓ પણ આવું અકાર્ય કરે છે. એમ ભાવના ભાવતાં ત્હને વૈરાગ્ય ભાવ પ્રગટ થયો. તેથી રાજાએ અમર ગુરૂને મંત્રી પદે સ્થાપન કર્યો અને પોતાના પુત્રનો રાજ્યાભિષેક કરી તેણે દીક્ષા લીધી, પછી વિધિ પ્રમાણે શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી તે મોક્ષ ગયો.

ત્યારબાદ એક દિવસ મલયકેતુ રાજા અને અમરગુરૂ મંત્રી

પૌષધશાળામાં પૌષધ લઈ બેઠા હતા.

દેવકૃતઉપસર્ગ— અમરગુરૂ સ્વાધ્યાય કરતો હતો અને રાજા પોતે શ્રવણ કરતો હતો. તેવામાં

આકાશ માર્ગે દેવનું એક જોડણું જતું હતું તેઓના જોવામાં તેઓ આવ્યા એટલે તેઓમાંથી સમ્યક્દષ્ટિ એક દેવ બીજા દેવને કહેવા લાગ્યો કે, પૌષધમાં બેઠેલા આ રાજાને ચલાયમાન કરવા ઇંદ્ર પણ સમર્થ નથી. તે સાંભળી નહીં સહન થવાથી રૂદ્ર થઈ તે દેવ રાજા પાસે ગયો. અને કહેવા લાગ્યો કે, હે નર-ધીશ ! તું બહુ ધર્મીય છે તેથી હું ત્હારી ઉપર તુષ્ઠ થયો છું, માટે કંઈક વરદાન માગ. જેથી ત્હારું મનોવાછિત હું પૂર્ણ કરું. રાજા બોલ્યો, હે સુરેંદ્ર ? મ્હારે કોઈ પણ વસ્તુનું પ્રયોજન નથી. ત્યારબાદ તે દેવે પ્રભાતકાળ વિકુર્વિને કહ્યું કે, હે નરેંદ્ર ! હવે પ્રસાદ સમય થયો માટે પૌષધ પાજો. પછી હું ત્હને

શાશ્વત્ત છૂન પ્રતિમા વાંઢવા માટે મેરૂશિખર ઉપર લઈ જાઉં. તે સંભળીને રાજાએ વિચાર કર્યો કે, 'સ્વાધ્યાય કરવાના' પ્રમાણથી હજુ અર્ધ રાત્રી થઈ છે, અને આ સર્વ દેવ માયા છે એમ બાળી રાજાએ પૌષ્ઠ પાળ્યો નહીં અને ઉત્તર આખ્યા વિના પોતાનો સ્વાધ્યાય કરવા લાગ્યો. તેથી તે દેવ બહુ ક્રુપિત થયો ' અને અનેક પ્રકારની તેને ઠારણ વેદનાઓ કરવા લાગ્યો. જેથી રાજાનાં નેત્ર, કાન, મુખ, વિગેરે અંગો બહુ પીડાવા લાગ્યાં. તો પણ રાજા સમસ્ત વેદનાઓ સહન કરીને ભાવના ભાવવા લાગ્યો કે, રે' છવ ! સ્વાધિન કથામાં ક્ષણ માત્ર વેદનાઓ સહન કર. કારણ કે, નરકાવાસમાં પરાધિનપણે પશ્યોપમ તથા સાગરોપમ મુખી તેવાં અનેક દુઃખો ત્હેં સહન કર્યાં છે. માટે હાલમાં દેવતાએ રચેલી વેદનાઓથી પણ તું ઉદ્વિગ્ન થમ્મ નહીં. તેમજ પરમ ઉપકારી એવા આ દેવ ઉપર દ્રેષ પણ કરીશ નહીં. કારણકે, ઘણા કાલે વેદવા લાયક એવાં કર્મને હાલમાં આ દેવ તીવ્ર વેદનાઓ વડે ક્ષીણ કરાવે છે. માટે હે છવ ! તું સિદ્ધ પરમાત્માની સાક્ષીએ સર્વ દુઃશરિતનું પર્યાગ્રાચન કર. અને સર્વ પ્રાણીઓની હમા માગ. એ પ્રમાણે રાજા ચિંતવતો હતો, તેટલામાં તે દેવે પોતાના જ્ઞાનથી બાળ્યું કે, આ રાજા પૌષ્ઠમાંથી કિચિત્ માત્ર પણ ચલિત થયો નથી, એમ તેની દ્રઢ શ્રદ્ધા જોઈ સર્વ વેદનાઓનો સંહાર કરી દેવ પોતે હમા માગવા લાગ્યો કે, હે મહાશય ! હાલમાં અજ્ઞાન, પ્રમાદ, અને દ્રેષને લીધે નિષ્કારણ વેર બુદ્ધિથી મ્હેં ત્હને બહુ વેદનાઓ કરી ત્હની હું હમા માગું છું. રાજા બોલ્યો, હે મુરેશ ? એમાં ત્હારો કંઈ દોષ નથી. માત્ર મ્હારા અશુભ કર્મના કલ્મસને લીધે મ્હારે આ વેદનાઓ વેદવી પડી. વળી પોતાના શુદ્ધ પરિણામના પ્રભાવને લીધે તેમજ ત્હારી સહાયતાને લીધે અમને કંઈ પણ કડીન

લાગ્યું નથી. વળી આ પ્રમાણે કરવાથી : મહને બહુ ક્ષાયદો થયો છે. નહીં તો બહુ ભવોમાં પણ આ કમનો સંક્ષેપ હું કેવી રીતે કરી શકત. એ પ્રમાણે બન્નેનો સંવાદ ચાલતો હતો તેવામાં સૂર્યોદય થયો. એટલે દેવ જોડ્યો, કેટલાક જ્ઞાની પુરુષોડું કહેવું સત્ય છે કે, હજારો આપત્તિઓ રૂપી કસોટી ઉપર કષા એવા સોનાની માફક પુરુષનો મહિમા સમય ઉપર પ્રગટ થાય છે. ત્યારબાદ મંત્રી સહિત રાજાએ વિધિપૂર્વક પૌષ્ઠ પાળી દેવને કહ્યું કે, હાલમાં તું સમ્યક્ દર્શનનો સ્વીકાર કર. દેવ પણ તે પ્રમાણે સ્વીકાર કરી બહુ સંતુષ્ટ થયો અને જોડ્યો, હે નરેન્દ્ર ! અચિંત્ય પ્રભાવવાળાં આ બે મણિ કુંડલો શ્રદ્ધા કર. રાજા જોડ્યો, એનું મ્હારે શું પ્રયોજન છે ? મ્હારે ત્યાં એવાં મણિ કુંડલો બહુ પડ્યાં છે. દેવ જોડ્યો, હે નરેન્દ્ર ! આ કુંડલોના પ્રભાવથી ક્ષુદ્ર એવા દેવ કે દાનવો પરાજય કરી શકતા નથી. તો નવીન વૈરની ઈચ્છા કરતા મનુષ્યોની તો વાત જ શી ? વિગેરે કહી મણિકુંડલ આપીને દેવ પોતાના સ્થાનમાં ગયો.

મલયકેતુ રાજા પણ આવશ્યક વિધિપૂર્વક જીનેન્દ્રની પૂજા

કરી દિવ્ય મણિકુંડલ ધારણ કરી રાજા

રાજાનોમોક્ષ. સભામાં બેઠો. તે સમયે મંત્રી, સામંત

વિગેરે પણ હાજર હતા. પત્ની સમાનાલોકો

વિસ્મય થઈ જોડ્યા, અહો ! મલયકેતુ નરેન્દ્રનાં શ્રદ્ધાકુંડલ મેરુ

પર્વતના શિખર ઉપર ઉદિત થયેલા સૂર્ય ચંદ્રની શોભાને ધારણ

કરે છે. એમ સંજયજનો સ્તુતિ કરતા હતા તેટલામાં કોઈ એક

મરણીઓ સુલટ ત્યાં આવ્યો અને લાગ શોધી એકદમ રાજા ઉપર

તલવારનો તેણે ધા કર્યો. પણ મણિકુંડલના પ્રભાવથી રાજાને

શસ્ત્ર અડક્યું નહીં અને તરતજ પાસે ઉભેલા સુમટોએ વાતકી

પુરુષને પકડી લીધો. પરંતુ રાજાએ તેને અલય વચન આપી

પૂછ્યું કે, મને મારવા માટે ત્હને કેમ જોઈએ છે તે ? પણ તે મુજબ પશુ સત્ય વાત કહી દીધી. તેથી રાજાએ ત્હને મુક્ત કર્યો. ત્યારબાદ રાજાએ મંત્રીને કહ્યું કે, હું મંત્રી દેવની સહાયથી આજે મને અવિતદાન મળ્યું, નહીં તો જરૂર ધર્મ કર્યા વિનાય મારું મરણ થાત. વળી હું મંત્રી ! હવે હું અસિંહકુમારને રાજ્ય આપી પૂર્વજોના માર્ગને અનુસરીશ. મંત્રી જોઈયો, આપનું કહેવું સત્ય છે. અને આ સંસારમાં ધર્મ સાધન એજ મુખ્ય કર્તવ્ય છે. ત્યારબાદ રાજાએ તે પ્રમાણે પુત્રને રાજ્યગાદી સોંપી, અને મંત્રી સહિત પોતે સશસ્ત્રની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી, અનુક્રમે બન્ને પ્રકારની શિક્ષા લઈ, સાધુના ગ્રંથાચારમાં સાવધાન થઈ, એકાદગ્રંથ અંગનો અભ્યાસ કરી, તેજ જગમાં સિદ્ધિ પદ પામ્યા. માટે હું ભવ્ય પ્રાણીઓ ! એ પ્રમાણે છનેંદ્ર મતના બાળકાર અન્યજનોએ પણ પૌપધવત ગ્રહણ કરવું, અને પ્રાણાંતે પણ દેવતાઓના ઉપસર્ગથી શોભ પામવો નહીં. વળી જે ધર્મરૂપી શરીરની પુષ્ટિ કરે છે, તેને બાળકને શાંતિદાયક એવા કુધની માફક આત્માનો હિતકારક બલ્યવો. તેમજ પવિત્ર તિથિઓમાં ભવ બીડે એવા ભવ્ય પુરોએ વિધિપૂર્વક પૌપધવત અવસ્ય ગ્રહણ કરવું. જેથી ગ્રહણ કરેલા પૌપધવટે આવક પણ મુનિ સમાન પ્રભાવિક થાય છે.

इति पौषधवते मलयकेतुकथानकं समाप्तम् ॥

—❀❀❀—

વૈશ્રમણપુત્રોની કથા.

પૌપધનાપાંચઅતિચાર.

દાનવીર્ય રાજા જોઈયો, હું ભગવન ! આપ બહુ દયાલુ છો,

તે પછી શરીરને હાની પહોંચે. માટે અમારો વિચાર ત્યાં જવાનો નથી. વૈશ્વમત્યુ બોલ્યો, ભાઈઓ ! જે તમ્હારું ધાર્યું જ તમ્હારે કરવું હોય તો ત્હારું વચન માનશે નહીં. જે પ્રમાણે પોતાના પિતાનો બહુ આશરો બાંધી તેઓ ઉદાનમાં તેને લઈ ગયા.

વૈશ્વમત્યુએથી કદલીવનમાં સુખ રહીને વિચાર કરવા લાગ્યે. હા ! આ બગીચાનાં વૃક્ષો તેમજ વિનય-મરણકાંડ. વંત આ પુત્રો જન્મથી આરંભીને એ પ્રેમપૂર્વક ઉચ્છેરીને મોટા કર્યા. પરંતુ હાલમાં એક સાથે તેઓનો મ્હારે વિગેગ થયો. એમ આર્ત-ધ્યાનમાં શું ચલાયેલા પિતાને જોઈ પુત્રોએ સ્નેહપૂર્વક કહ્યું કે, હે તાત ! ધર્મ નિમિત્તે કંઈ પણ દાન પુણ્ય કરો. વૈશ્વમત્યુ બોલ્યો, ભાઈઓ ! હું બહુ સમજી છું પરંતુ અત્યારે ખચ કરવાનું કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. તેમજ મ્હારી પાછળ પણ તમ્હારે ધર્મ નિમિત્તે કંઈ પણ વ્યય કરવો નહીં. એમ શિષ્યામત્યુ આપતો એથી મરીને તેજ ઉદાનમાં વાનરપણે ઉત્પન્ન થયો. પુત્રોએ પણ તેના શરીરના દાહક્રિયા કરી સમગ્ર ભાઈઓએ એકત્ર થઈ તે એથીનો સર્વ વ્યવહાર કર્યો.

ત્યારબાદ તેઓના ઉદાનમાં લક્ષ્મીના સ્થાનભૂત એવા શ્રી ભુવનભાનુ નામે કેવલી ભગવાન પધાર્યા. કેવલીભગવાન. તેઓ દેવ, મનુષ્ય અને અમુરોની ચીકાર બસાયેલી સભામાં ધર્મ આખ્યાન આપતા હતા. તે પ્રસંગે આશ્વવૃક્ષ ઉપર બેઠેલા વાનરરૂપ વૈશ્વમત્યુના જીવે કેવલી ભગવાનને જોયા અને તે પણ એકાદ ચિત્ત-વડે કેવલી ભગવાનની દેશના ધવણ કરવા લાગ્યો. કેવલી ભગવાને સમયેચિત દેશનાને પ્રારંભ કર્યો. હે બન્ધ પ્રાણીઓ ! ક્ષણ

પૌપધ ચળદ દ્વિધી પર્વ ચાચક કહ્યો છે. એન સિદ્ધાંતમાં પંચમી, અષ્ટમી અને ત્રીદશ વિએરે પર્વ તિથિઓ પ્રસિદ્ધ છે. અને તે તિથિઓમાં ઉપવાસ કરવો તેને પૌપધાપવાસ કહ્યો છે. અપવા ધર્મવટે પુરુષની પુત્રે થાય તે પણ પૌપધ કહેવાય, વળી પ્રાચીન સુરિઓએ આહાર, દેહ સત્કાર, બ્રહ્મચર્ય અને વ્યાપારના એકથી સિદ્ધાંતમાં તે પૌપધ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે. વળી તે પૌપધ દેશ અને સર્વ એમ પ્રત્યેક બે પ્રકારનો છે. તેમાં નિર્દિષ્ટ વસ્તુનો ત્યાગ તે દેશ પૌપધ અને સર્વ આહારનો ત્યાગ તે સર્વ પૌપધ કહેવાય. તેમજ ચરીર સત્કાર પૌપધ પણ દેશ અને સર્વ એમ બે પ્રકારે છે. દેશમાં સ્નાન, ઉદર્તન, વર્ણક (ચંદન) વિલેપનાદિકમાંથી નિર્દિષ્ટ વસ્તુનો ત્યાગ અને સર્વમાં સર્વ વસ્તુનો ત્યાગ હોય છે. તેથીજ રીતે બ્રહ્મચર્ય પૌપધ દેશ અને સર્વ એમ બે પ્રકારનો છે. દિવસના આદિ ભાગથી માત્ર દિવસનું બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે દેશ પૌપધ અને અહોરાત્ર બ્રહ્મચર્ય સેવવું તે સર્વ પૌપધ બ્રહ્મચર્ય વળી હજવું, ખાંડવું, સંધવું અને લિપવું વિગેરે અશુભ અને શુભ એમ બે પ્રકારના વ્યાપાર કહ્યા છે. તેમાંથી દેશ પૌપધમાં અશુભનો ત્યાગ. અને સર્વમાં બન્ને વ્યાપારનો ત્યાગ કહ્યો છે. વળી પૌપધ વ્રતધારીને પણ અપ્રતિષિદ્ધ એવા શુભ વ્યાપારો અનુમત છે. તેમજ પૌપધમાં રહેલા સર્વ પ્રાણીઓએ અવશ્ય સામાયિક કરવું અને સુનિઓના સહવાસમાં રહેવું. વળી પ્રયત્નપૂર્વક પૌપધમાં અતિચાર વર્જવા જોઈએ. તે અતિચાર પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. અપ્રતિલેખિત, દુષ્પ્રતિલેખિત, અપ્રમાર્જિત, અને દુષ્પ્રમાર્જિત એવી ચમ્યા ફલકાદિક સર્વ વસ્તુઓનું લેવું તથા સુકવું, તેમજ પૂર્વોક્ત દોષયુક્ત સ્થાનિ ભૂમિમાં વિધિરહિત મૂત્રોત્સારાદિ કરવાથી પૌપધવ્રત બરોબર નહીં પાળવાથી એ પાંચ અતિચારો લાગે છે. એ પ્રમાણે ઉપદેશ

સાંભળી તે સર્વ શ્રેષ્ઠી પુત્રોએ ગાર પ્રકારનાં શ્રાવક વ્રત લીધાં. પાછી વાનરે કેવલી ભગવાનની સમક્ષ દર્શન સહિત અનશનવ્રત વિધિપૂર્વક મહાજ્ઞ કયું. ગાઢ કેવલી ભગવાન હ્રમ્ભેશાં તેની પાસે રહી ઉપદેશ આપે છે. પુત્રો પણ વાનરની ઉપર પુણ્યોપચારાદિક રચે છે. અને તેઓએ કહ્યું કે, તમ્હારા પુણ્ય માટે જીનખંબની પ્રતિષ્ઠા અને પુસ્તકાદિકમાં કોટી દ્રવ્ય અમે વાપરીશું. વાનર પણ તેનો સ્વીકાર કરી સાતમા દિવસે મરણ પામી અદ્યમ કલ્પમાં અતિમહદ્દિક દેવ થયો.

સર્વ શ્રેષ્ઠી પુત્રો વિધિ પ્રમાણે શ્રાવક ધર્મ પાળે છે અને પર્વ તિથિઓમાં ચાર પ્રકારના પૌષધવ્રત મહાજ્ઞ પ્રથમઅતિચાર. કરવામાં તેઓ બહુ ઉપયોગી રહે છે. એક દિવસ પૌષધ લઈ લહરચંદ નિદ્રાને લીધે પ્રમાદ વશ યઇ ગયો, અને બહુ ઉતાવળથી પડીલેહણ કર્યા વિના સંચારાનાં વસ્ત્ર લેવા ગયો કે, તરતજ ઉગ્ર વિષવાળા સર્પ તેની હૃદયગીમાં દંશ કર્યો. જેથી તે તત્કાલ પ્રાણમુક્ત યઇ ગયો, અને નાગલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી નીકળી અદ્ય સમયમાં મહા વિદેહમાં ઉત્પન્ન યઇ. ત્યાં દીક્ષાવ્રત પાળી કર્મબંધનનો ત્યાગ કરી થોડાજ સમયમાં મોક્ષસુખ પામશે.

તે શ્રેષ્ઠીનો બીજો પુત્ર શલભ વણિફ એક દિવસ પૌષધમાં બેઠો હતો. પરંતુ તે બહુ નિષ્ઠુર અને પ્ર-
દ્વિતીય અતિચાર. માદી હતો, તેથી હુબ્રતિ લેખીત (જેમ તેમ પડિલેહણ) કરી શબ્દો ઉપર બેસવા ગયે; કે, તરતજ તેના પગમાં સર્પ સમાન વિષવાળા મ્હોટા વીંછીએ દંશ કર્યો. જેથી અત્યંત વેદનાને લીધે કાળ કરી તે ભવન પતિ દેવ થયો.

ત્રીજો પુત્ર હર્લભ પોષો લઈ અર્ધરાત્રીના સમયે અત્યંત

શરીર ચિતાથી પીડાવા લાગ્યો અને બહુ ત્રીજો અતિચાર. ઉત્પાનને લીધે પ્રમાણેન કયાં વિતા રથ- કિલમાં પેચાળ કરતો હતો, તેવામાં તેના લિંગ (ગુદા ઇદિય) ઉપર બાકાડીએ હંથ માર્યો. જેથી તરતજ પ્રાણનો ત્યાગ કરી વ્યૌત્તિષિક દેવોમાં તે ઉત્પન્ન થયે.

તેમજ પૌપધમતધારી એવો ચેઠનો એવો પુત્ર મદન ઘેઠી મંદ- જઠરાગ્નિ હોવાથી ઉદર વેદનાથી બહુ પી- એથી અતિચાર. ડાવા લાગ્યો, અને અસહ્ય વેદનાથી દુઃખ- માર્જિત રથડિલ ત્વમિમાં કસ્ટો કરવા બેઠો, તેવામાં ગુદાએ મોટોટો સર્પ કર્યો. તેની લીલ પીડાથી એકદમ તે મરી ગયો અને વ્યંતર જાતિમાં ઉત્પન્ન થયે.

તેમજ પાંચમા પુત્ર મેધ વલિકે પાંચમા અતિચારનું સેવન કર્યું. જેમકે-પૌપધમત કરી સત્રીએ વિચાર પાંચમો અતિ- કરવા લાગ્યો કે. દાગ, ભાત, ચાક અને ચાર. પકવાનાદિક બહુ મુંઠર રસોઈ કરાવી સવારે જમીશ. એમ વિચાર કરતો હતો, તેટલામાં

નવીન મેધ મંડલમાંથી અકસ્માત તેની ઉપર વીજળી પડી. જેથી મરણ પામી નાગકુમારોમાં તે ઉત્પન્ન થયો અને ત્યાંથી નીકળી ત્રીજો ભવે મોક્ષમુખ પામશે. એમ બધી, હે બલ્ય જનો! તમે હ- મેશાં કલંકરહિત વ્રત ધારણ કરો. અન્યથા તમ્હારે ચિરકાલ સં- સારમાં જામણ દરવું પડશે. તેમજ શુદ્ધ પરિણામવટે મતોનું પાલન કરવાથી ઉત્તમ ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. અને તેઓનો ભંગ કરવાથી બહુ નિનિદ્ર ફલ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે વ્રત લીધા પછી તેનો ભંગ કરવો નહીં. કારણ કે વ્રત ચઢણ કરી તેના ભંગ કરવો તે કરતાં પ્રથ- મથી ૪ લેવું નહીં તે બહુ ઉત્તમ ગણાય. તેમજ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા તથા વિશુદ્ધ કર્મવટે મરણ થવું તે પણ વ્રત ભંગ કરવા

કરતાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. વળી શીલથી બ્રહ્મ થયેલા પ્રાણીના જીવનની માફક ગ્રહણ કરેલા વ્રતનો ભંગ પણ અનુચિત છે. હાલતાં, ચાલતાં તેમજ કોઈપણ કાર્યકરતાં મન, વચન અને કાયાથી હુમ્મેશાં ઉપયોગ શૂન્ય થવું નહીં. વળી જેમ જેમ વ્રત સંબંધી પરિણામની વૃદ્ધિ થાય, અતિચારો ન લાગે તેમજ વિરતિની વિશુદ્ધિ થાય તેવી રીતે ઉપયોગ રાખવો. વળી જેઓ વિશેષ વ્રત પાળવામાં નિરંતર ઉચ્ચુક્ત રહે છે તેવા સાધુ મહાત્માઓને ધન્ય છે. કારણકે, તેઓ દેહનો ત્યાગ કરે છે. પરંતુ જીવન પર્યંત કિંચિત્ માત્ર પણ પાપાચરણ કરતા નથી. તેમજ શરીર સંબંધી સર્વ અશ્વઝાર જેમણે ત્યાગ કર્યા છે. વિષયથી વિરક્ત થયેલા, સમગ્ર સાવધ વ્યાપારથી વિમુક્ત થયેલા અને તપ સંયમમાં તત્પર એવા મુની દ્વો વાંછારહિત કાળ નિર્ગમન કરે છે. વળી જે પુરૂષ ચતુરંગ સહિત પૌષ્ઠ્યવ્રત નિર્દોષપણે પાળે છે તે અશ્વ સમયમાં ગાંઠ કર્મરૂપી તૂટી રાશીને બાળી નાળે છે. તેમજ પુષ્કરણી એવા ધન્ય પુરૂષો હુઝના સાગરરૂપી શુદ્ધ વ્યાપારનો ત્યાગ કરી પવિત્ર તિથિઓમાં નિનિચાર રહિત સમગ્ર દોષને હરનાર તથા હુઝને વારનાર એવા પૌષ્ઠ્યવ્રતનું પાલન કરે છે.

इति पौषधव्रतानिचागविषाके वैश्रमणपुत्राणां कथानकं समाप्तम् ॥

તત્સમાપ્તો શ્રોતહ્તમણગર્ભિવિર્ગચિતપ્રાકૃતપદ્યમ્બશ્રીમુખાર્ચનિતિ-વિ-

વ્રવ્ય શ્રીમદ્ભૂતમૃગપુન્દમયમાગયમમુક્તપગચ્છાધિરામયાશ-

વિશાદ્દેવનાચાર્યયોગાનિહાવ્યાત્મજાનાદિવાક્યશ્રીમદ્વૃદ્ધિમા-

ગમુર્ગિશવ્યપ્રમિદ્ધનનેતિશ્વચલ્યાનિવ્યાધ્યાનકો

વિદેવનાચાર્યશ્રીમદ્દ્રાજનમાગમુર્ગિશ્વતમુર્ગના

વનુવદે પમુદેવનાપ્રવચ્ચે મદદદનાગ્રંથ

વગ્ધ્યાધ્યાનિત નુતેવગ્ધ્યા પ્રત નનપ્રના

શાન્તિમતીની કથા.

અતિથિસંવિભાગતત.

હાનવીર્યશબ્દએ પ્રશ્ન કર્યો, હે ભક્તવત્સલ ! હવે ચોથા શિક્ષા-
 વ્રતમાં અતિથિ સંવિભાગનું સ્વરૂપ અમને
 અતિથિસંવિ કહો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન !
 ભાગ. જે ગૃહસ્થપુરુષ શ્રદ્ધાવદે વિશુદ્ધ, ન્યાયથી
 ઉપાર્જન કરેલું અને નિર્દોષ એવું લોજના-
 દિક્ષિતોતાને ત્યાં આવેલા સુખાત્ર ઝૂનઓને અર્પણ કરે છે, તેમ
 જ પ્રકુલ મનવદે રોમાંચિત થઈ સત્પાત્ર સાધુઓને શુદ્ધ દાન
 આપે છે, તે શાન્તિમતીની માફક સ્વર્ગલોકની સુખ સંપત્તિ લે-
 એ છે. જેમકે—દેવતાઓની સ્નાન ક્રીડાવડે મનોહર છે. ચોભા
 જેની, સુવર્ણ કમળોની શ્રેણીઓને લીધે સજ્જ સોવડે સેવન કરા-
 ચેલું અને નિર્મલ જલ જેમાં ભરેલું છે એવા માન સરોવરની
 સમાન, મુંઢર કીડા કરતા મનુષ્યોથી વિજૂષિત અને ઉત્તમ પ્રકાર
 રની પ્રજા જેમાં રહેલી છે એવું વિલાસપુર નામે નગર છે. તેમાં
 ઉત્તમશા (૪) ઓમાં (શસ્ત્રોમાં) કર્યો છે યમ જેમણે એવા
 પડિત સમાન અને વૈરિદ્વંષી અંધકારને હરણ કરવામાં સૂર્ય
 સમાન શૂર નામે તેમાં રાજા છે. વળી સર્વ ધર્મધાર્યમાં તત્પર
 તેમજ મન, વચન અને કાયાવડે પતિભક્તિમાં દૃઢ શ્રદ્ધાવાળી
 વિલાસવતી નામે તેની સ્ત્રી છે. તેમજ તે નગરમાં ધર્મદ્વંષી છે
 સમૃદ્ધ જેની તથા વિશેષ સહચારમાં હરમેશાં યત્ન કરતો અને
 સર્વ ગુણોના આધારભૂત એવો સાધાર નામે પ્રસિદ્ધ શ્રેષ્ઠી રહે છે.
 વિશાલ નિત્ર વિલાસવડે રમણીઓમાં ચૂડમણિ સમાન વિમલા
 નામે તેની સ્ત્રી છે. અને સુખની કાવિવડે ચંદ્રમંદલને નિસ્તેજ

કરતી શાંતિમતી નામે તેમને એક પુત્રી હતી. વળી હું માનું છું કે-રતિનું રૂપ, સતીઓનું શીલ અને દેવાંગનાઓનું સૌંદર્ય ગ્રહણ કરીને વિધિએ તહેને નિર્માણ કરી હોય ? તેમ તે દીપતી હતી. યોગ્ય ઉમ્મરે કુલીન વર સાથે તહેનું લગ્ન થયું હતું. છતાં પણ આ બાલા મહારી ઉપર અત્યંત રાગિણી થઈ સંસારમાં ન પડે એમ બાણી વિષયોનાં ત્યાગવડે તેના પતિએ બાટ્યાવસ્થામાં જ તહેનો ત્યાગ કર્યો હતો.

એક દિવસ શાંતિમતી કુસુમાકર ઉદ્યાનમાં ગઈ. ત્યાં આગળ શીતલ છાયામાં વિરાજમાન એક મુનીન્દ્રનાં અભયદેવસૂરિ. તહેને દર્શન થયાં. વળી જેમની સેવામાં બહુ મુનિઓ જોડાયા હતા, તેમજ ઉપશમ લક્ષ્મી દીપાવવામાં સ્વયંબુદ્ધ સમાન, સૌભાગ્ય રત્નના મહાનિધિ, ગુણરત્નોના મહાસાગર, મુખની કાંતિવડે ચંદ્રને નિસ્તેજ કરતા, અનેક વિબુધજનોને વંદન કરવા લાયક, કલિકાલની છાયાથી દૂર રહેલા, બહુ સુકોમલ બાહુલતાથી વિરાજીત, સ્નિગ્ધતામાં શરદ રતુના ચંદ્ર સમાન, વચન વિન્યાસમાં અમૃત સમાન, કામદેવ ના વિજેતા, વળી જેમનાં નેત્ર કમલ પત્રને અનુસરતાં હતાં અને જેમનું નામ અભયદેવસૂરિ હતું. તેમજ હુમ્મેશાં ઉદ્યોતકારી અપૂર્વ સૂર્ય હોયને શું ? તેમ તેઓ દીપતા હતા, વળી સંસાર જન્ય સંતાપને નિવૃત્ત કરનાર, સ્થિરતાનાં મેરૂ સમાન, બહુ વિબુધ ગણ જેમના અંગમાં રહેલા છે અને સર્વથા નિર્ભય એવા તે સૂરીન્દ્રને વંદન કરી તેમની આગળ ધર્મ શ્રવણમાં સાવધાન થઈને તે નીચે બેઠી. અભયદેવસૂરિએ યતિ અને શ્રાવકધર્મ સંબંધી ધર્મદેશના આપી. ત્યારબાદ શાંતિમતીએ ગૃહસ્થ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. તેમજ અતિથિ સંવિભાગમાં વિશેષનિયમ સૂરિ મહારાજની પાસે લીધો. દાનવ્રતમાં વિશેષતાએ તહેનું

દેશ જે સાધુ તેથી તેણીએ નિયમ ધાર્યો કે મુનિજનને દાન આપ્યા શિવાય અથન, પાન, ખાદિમ, અને સ્વાદિમ એમ ચાર પ્રકારનો આહાર મ્હારે લેવો નહીં. ત્યારબાદ સુરિમહારાજને વંદન કરી તે પોતાને ઘેર ગઈ અને પોતાના નિયમ પ્રમાણે હરમેશાં ધર્મ પાલનમાં વત્તર થઈ.

અન્યદા પોતાના સ્નેહી સ્વજનને ત્યાં વિવાહ પ્રસન્ન આવ્યો. તેઓના બહુ આશ્વર્યને લીધે શાંતિમતી દાનશ્રદ્ધા તેઓની સાથે ગઈ. ત્યાં બોજનનો સમય થયો એટલે સર્વ લોકો તૈયાર થઈ જમવા બેસી ગયા. શાંતિમતીને પણ અંદર બેસાડી હતી પરંતુ તે મુનિઓની વાટ ભેઈ બેઠી હતી તેટલામાં ત્યાં બે મુનિઓ આવ્યા. લોકોએ બહુ ઉતાવળથી કંઈક બહારાવીને તેમને વિદાય કર્યા. પછી શાંતિમતીને પ્રથમ દ્વાદશ પીરસવાનો પ્રારંભ કર્યો. શાંતિમતી બોલી, મ્હારે તે વસ્તુ ભેઈએ નહીં. જે વસ્તુ સાધુઓને તમે આપી હોય તેજ મ્હને પીરસો. મ્હારે કંઈ સ્વાદિષ્ટ વસ્તુની જરૂર નથી. એમ તેણીએ ના પાડી છતાં પણ તેઓએ બહુ આશ્વર્ય કરી દરેક વસ્તુ પીરસી, પણ શાંતિમતી જેટલી વસ્તુ સાધુઓને આપી હતી તેટલીજ વસ્તુ જમી. પછી તે પોતાના પિતાને ત્યાં ગઈ. અને માર્ગમાં જતા સર્વ લોકો વર્ણન કરવા લાગ્યા કે, અહો ! શાંતિમતીની ધર્મ શ્રદ્ધા કેવી છે ! વળી જેણીના ચરિત્રનું વર્ણન કરવા બહુસ્પતિ પણ અશક્ય છે.

ત્યારબાદ વિરહી શ્રી જનોને અશાંતિકારક વર્ષાડતુ આપી.

તીવ્ર ગર્જના સાથે સાત દિવસ મુધી એટલો

વર્ષાકાલ.

બધા વરસાદ પડ્યો કે, પાણી લેવા પણ

કોઈ મુનિઓ શાંતિમતીને ત્યાં આવી શક્યા

નહા. જેથી તે પણ હરમેશાં ઉપવાસ કરે છે. તેથી પોતાની પુત્રીને

બહુ ક્રુધાકાંત જોઈ તેનાં માતાપિતાએ કહ્યું કે, હે પુત્રી ! તું બહુ દુઃખી થાય છે માટે પારણું કર. શાંતિમતી બોલી, હે તાત ! શુરૂ સમક્ષ મહેં પોતેજ અતિથિ સંવિભાગનું ત્રત લીધું છે. તો હવે મહારે દાન આપ્યા વિના કેવી રીતે ભોજન કરવું ? વળી જો ભોજન કરું તો મહારા નિયમનો ભંગ થાય છે. માટે હે તાત ! સર્વથા વૃષ્ટિ બંધ થશે અને જ્યારે મુનિઓને હું દાન આપીશ ત્યારેજ હું જમીશ. એમ સાંભળી તેનો પિતા બોલ્યો, એવા નિયમની તારે જરૂર નથી. વરસાદ પડે છે તો પણ હું ઉપાશ્રયે જઈ મુનિઓને બોલાવી લાવું છું. શાંતિમતી બોલી, હે તાત ! તમ્હારે ત્યાં જવાનું કારણ નથી. કારણકે બાલક કે માંદા શિવાય મુનિઓ પ્રાચ્યે વરસાદમાં ભિક્ષા માટે નીકળતા નથી. અને તે મુનિઓમાં બાલક કે માંદા કોઈ છે નહીં. તેમજ સર્વ મુનિઓ સત્વધારી અને તપશ્ચર્યામાં બહુ ઉત્સાહી છે. હે પિતાશ્રી ! વળી સંકટ સમયમાં નિયમ પાળવાથી ધીર અને ભીરૂ જનોની કસોટી થાય છે. તેમજ સુખ અવસ્થામાં તો સર્વ લોકો અભિગ્રહ પાળી શકે છે. હે તાત ! આમાં મુને દુઃખ શું છે ? પુણ્ય વિના તપશ્ચર્યાનો સમય પણ ફર્લભ છે. જીવિત અને ધન કોને પ્રિય નથી હોતુ ? પરંતુ સજ્જન પુરૂષો સમય ઉપર તે બંનેને પણ તૃણ સમાન ગણે છે. માટે હે તાત ! યોગ્ય અવસરે મહારૂં મરણ થશે તો પણ તમ્હારે મહોત્સવ સમાન જાણવું. કારણકે કોઈ પણ સમયે મરણ તો નિશ્ચય છેજ. કહ્યું છે કે—

અથ વાલ્દશતન્તે વા, મૃત્યુર્વૈ પ્રાણિના મુવમ્ ।

મૃદ્ધીત ઇવ કેશેષુ, મૃત્યુના ધર્મમાચરેત્ ॥

અર્થ—“ આજે અથવા સો વર્ષ પણ પ્રાણી માત્રનું મરણ નવશ્ય થવાનું છે, માટે મૃત્યુ એ કેશને પકડેલા મનુષ્યની માફક ધર્મનું આરાધન કરવું. ” વળી હે તાત ! આપના પ્રસાદથી બહુ

દિવસ મેં મુનિઓને દાન આપ્યું છે. વિશુદ્ધ શીલવત પદ્મ પાળ્યું છે. તેમજ મુક્તાવલી વિગેરે તપશ્ચર્યા પણ કરી છે. નિર્મલ ભાવનાઓ પણ ભાવી છે, સાધર્મિક વાતસલ્ય પણ ચુકી નથી. અને યજ્ઞશક્તિ તીર્થ કરોની પૂજા પણ કરી છે, માટે હે તાત ! પરલોક માર્ગમાં અનુકુલ પુણ્યરૂપી ભાતાનો સંમદ કરી હવે હું મરીશ. તેથી શું અનિદ છે ? એ સંબંધી તમ્હારે કંઈપણ ખેદ કરવો નહીં. એમ કહી તરતજ સમસ્ત પ્રાણીઓસાથે સમાપના કરી અનશન વત લઈ, ચમાધિપૂર્વક મરણ કરી માઈંદ્ર લોકમાં મહર્ષિ દેવોમાં તે ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાંથી નીકળી ત્રીજે બેવે તે મોક્ષ સુખ પામશે.

इति चतुर्थशिक्षाव्रतेशतियिसंतिभागे शांतिमतीकयासमाप्ता ॥

લક્ષ્મીઆવિકાની કથા.

પ્રથમ સચિત્તનિક્ષેપણાતિચાર.

દાનવિર્ય રાજા જોડ્યો, હે સર્વેશ ભગવન ! હવે ચોથા ચિક્ષા મ-
1માં અતિથિ સંવિભાગની અંદર પ્રથમ અતિચારનું સ્વરૂપદર્શાત સ-
હેત અમને કહો. શ્રી સુધાર્થ પ્રભુ જોડ્યા, હે રાજન ! જે પુરૂષ અ-
તિથિ સંવિભાગનો નિયમ લઈને દુષ્ટ ચિત્તવડે ઓહનાદિક પદાર્થ
સચિત્ત વસ્તુમાં મૂકે છે તે લક્ષ્મીની માફક કપટ ભાવનું ફલ પામે છે.

જેમકે—સર્વ સંપત્તિઓનું સકેત સ્થાન એવું પૃથ્વીસ્થાન નામે
વિશાલ નગર છે. તેમાં બલસાર નામે રાજા
લક્ષ્મીદર્શાત. રાજ્ય કરે છે. ધનંજય નામે તેમાં શ્રેષ્ઠી રહે
છે. સાક્ષાત્ વિષ્ણુ પત્નીની માફક અતિ

આનંદકારી લક્ષ્મી નામે તેની સ્ત્રી છે. તે બન્ને સ્ત્રી પુરુષ પરસ્પર પ્રેમથી આનંદમાં દિવસો વ્યતીત કરતાં હતાં. પરંતુ સંતાનનું સુખ નહીં હોવાથી લક્ષ્મીનું હૃદય બહુજ અસંતુષ્ટ રહેતું હતું. વળી પ્રભા સંબંધી ઘણા ઉપાય તે કરી ચુકી. કોઈપણ દેવ, યક્ષ કે વ્યંતર, એવો નહીં હોય કે, જેની ઈષ્ટ માનતા તેણીએ નહીં કરી હોય. તેમ છતાં તેને પુત્ર થયો નહીં. બાદ ઘણું દ્રવ્ય ખર્ચીને અનેક નૈમિત્તિકો પાસે બહુ ઉપાય કરાવ્યા, તેમજ જડી બુટીઓ પણ ખાંધી ચુકી, સ્વપનાદિક પ્રયોગ પણ કર્યા. તેમ છતાં પણ તેનો મનોરથ પૂર્ણ થયો નહીં. પછી એક દિવસ બહાર જતા લોકોને જોઈ લક્ષ્મીએ એક શ્રાવિકાને પૂછ્યું કે, આ લોકો કયાં જાય છે ? શ્રાવિકા બોલી, નગરની બહાર ઉદ્યાનમાં દિવ્ય જ્ઞાની મુનિ રાધાર્યા છે, માટે તેમને વંદન કરવા આ સર્વ લોકો જાય છે. લક્ષ્મી બોલી, હે સખી ! મ્હારે પુત્રની બહુ વાંછા છે માટે જો મ્હને પણ તે સંબંધી કંઈ ઉપાય બતાવે તો હું પણ ત્યાં આવું. શ્રાવિકા બોલી, હે સખી ! આવી સકામ બુદ્ધિથી મુનિઓ પાસે જવું અયોગ્ય છે. માત્ર તેમની ભક્તિથી જ દરેક મનોરથ સિદ્ધ થાય છે. તે સાંભળી લક્ષ્મી પણ રથમાં બેસી તે શ્રાવિકાની સાથે ઉદ્યાનમાં ગઈ. શ્રાવિકાના કઘ્ઘા પ્રમાણે સૂરીંદ્રને વંદન કરી તે ભૂમિ ઉપર બેઠી. શ્રાવિકા પણ તેની પાસમાં બેઠી. સભા સ્ત્રીકાર ભરાઈ હતી.

જ્ઞાનીએ લક્ષ્મીને ઉદ્દેશી સમ્યક્ત્વાદિ આવક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. પછી લક્ષ્મીએ અતિથિ જ્ઞાનીમહાત્માને નિવેશન કર્યો, એટલે સૂરિએ વિશેષ પ્રકારે અતિથિ વ્રતની વ્યાખ્યા આપી કે, જે શુદ્ધચિત્તના ઘેર ઉત્તમ લોચનના સમયે અનૃત અને અકારિત એવા શુદ્ધ પિંડાદિકનો ન

જિજ્ઞાસુ થઈ જાય છે તે અતિથિ તેના કથાણને માટે થાય છે. વળી વિશેષ શ્રદ્ધા પૂર્વક જે શુદ્ધ સ્થ ન્યાયથી મેળવેલું પોતાનું દ્રવ્ય, માનસિક શુદ્ધ ભાવનાવડે અતિથિને આપે છે, તેણે આ પ્રમાણે ભાવના કરવી કે, આ જગતમાં હું ધન્યવાદને લાયક છું. કારણ કે જેના ત્યાં આ સમયે આવા મહાત્મા પધાર્યા, વળી શુદ્ધ ભાવ વડે આ મુનિને શુદ્ધ દાન આપવાથી જન્મ અને જરા રૂપી જલવડે વ્યાકુલ, કદાચહરૂપી મધરાદિક જંતુઓ વડે, ભયંકર, અનેક દુઃખરૂપી મ્હોટા તરંગોથી વ્યાપ્ત, એવા અનર્થ અપાર આ સંસાર સાગરને હું તરી ગયો. તેમજ પ્રાણી, સ્ત્રી, વૈશ્ય, અને શુદ્રો પોતપોતાની અનિર્દિત વૃત્તિ વડે ઉપાર્જન કરેલા, જે દ્રવ્યનો સત્પાત્રમાં નિયોગ કરે છે તે દ્રવ્ય ન્યાયોપાર્જિત ભણવું, એમ જ્ઞાનીપુર્યો કહે છે. વળી તેજ દ્રવ્ય અણ્ય ભણવું, કે જે સુપાત્રને દાન આપવામાં આવે છે. વળી તે પરિણામે મુંઢર અને અનંત ફળદાયક થાય છે. તેમજ જે એવર્ણીય અને પ્રાસુક હોય તેજ અતિથિઓને દાન આપવા લાયક કહ્યું છે. જેવી રીતે વિશુદ્ધ ભાવના વડે આ અતિથિ સંવિ-ભાગ મત શ્રદ્ધા કર્યું હોય તેવી રીતેજ નિરતિચારપણે પાળવું. વળી તેના સચિત્ત દ્રવ્યનિષ્કેપણ અને સચિત્ત દ્રવ્ય વિધાન, તેમજ કાલાતિક્રમણ, પર વ્યપદેશ અને પ્રદેશ એમ પાંચ પ્રકારના અતિ-ચાર છે. તેમાં સચિત્ત દ્રવ્યોમાં જે શુદ્ધ અન્ન નાખવું (ઉપર મુકવું) તે સચિત્ત દ્રવ્ય નિષ્કેપણ નામે પહેલો અતિચાર કહેવાય. વળી જે સચિત્ત દ્રવ્યથી શુદ્ધ દ્રવ્યને લાંકવું તે સચિત્ત વિધાન નામે બીજો અતિચાર કહેવાય. તેમજ સાધુના આગમ કાલનું ઉદ્ધાપન કરી, પ્રથમ જે લોભન વિધિ કરે છે તે કાલાતિક્રમ નામે ત્રીજો અતિચાર કહેવાય. વળી લોભી યાવક પોતાના દ્રવ્યને પક્ષ આપારકું છે, એમ જે મુનિઓને કહે છે તે પરદ્રવ્ય વ્યપદેશ અતિ-

ચાર કહેવાય. વળી જે મુનિઓને જોઈ કોપ કરે તેમજ ઇર્ષ્યા લીધે ક્રોધ વશ થઈ દાન આપે છે તેને મત્સરદાન કહ્યું છે. આ પ્રમાણેના અતિચારો રહિત અતિથિ સંવિભાગ નામે વ્રતને જે પાળે છે તે ઉભય લોકમાં બહુ સુખ લોગવે છે. એ પ્રમાણે દેશના સાંભળી સંમત સભા ઉભી થઈ એટલે લક્ષ્મીએ અતિથિસંવિભાગને અભિગ્રહ લીધો. અને સૂરિને વિનંતિ કરી કે, હે ભગવાન ! કૃપા કરી આપના મુનિઓને ભિક્ષા માટે હુમ્મેશાં મ્હારે ત્યાં મોકલવા. એમ કહી તે પોતાને ઘેર ગઈ. અને પુત્રની ઇચ્છાથી તે ધર્મ પાલન કરે છે, પરંતુ ધર્મબુદ્ધિથી કરતી નથી. વળી પ્રાચીન કર્મને લીધે તેને પુત્ર થયો નહીં તેથી તેની દાનની પ્રતિજ્ઞા શિથિલ પડી ગઈ. છતાં પણ લૌકિક વૃત્તિ વડે હુમ્મેશાં મુનિઓને કંઈક દાન આપે છે.

અન્યથા કોઈક મહોત્સવના પ્રસંગે લક્ષ્મીએ બહુ પ્રકારની રસોઈ કરાવી અને સર્વ સંબંધીઓને

લક્ષ્મીનો કપટ ભાવ.

જમવા માટે પોતાને ત્યાં બોલાવ્યા. તેવામાં ત્યાં મુનિઓને આવતા જોઈ લક્ષ્મીએ મુદ્ગપિંડિકા (મગની ઢગલી) ઉપર દાળ, ભાતનાં વાસણ મૂકી દીધાં, અને તેમની ઉપર પકવાનનાં વાસણ ગોઠવી દીધાં. તેટલામાં મુનિઓ ત્યાં આવ્યા અને ધર્મલાભ આપી ઉભા રહ્યા. લક્ષ્મીએ ઉભી થઈને વંદન કર્યું અને જોરાવા માટે દાળ, ભાત લઈ આવી. એટલે મુનિઓ જોડ્યા, આ આહાર અમને કંઈ નહીં. કારણ કે સચિત વસ્તુ ઉપર આ રસોઈ મુકેલી છે. લક્ષ્મી લોકોને સંભળાવવા માટે પોતાને નિંદવા લાગી કે હા હા ! હું નિર્ભાગીણી છું. કારણકે, મુનિઓ પધાયા છતાં તેમને કંઈ તેવું પ્રાપ્તુક અને એવણીય કંઈ પણ મ્હોં રાખ્યું નહીં. હવે મ્હારે તેમની ભક્તિ કેવી રીતે કરવી ? વળી ક્રોધ કરી પોતાનો

દાસીને કહેવા લાગી કે, અરે ! તો બહુ ખરાબ કયું. રે બામ્બ-
હીન ! સચિત વસ્તુનો સંઘટ્ટો કરવાથી સર્વ પકવાન્નાદિક ઉત્તમ
પદાર્થો પણ તેં દ્રવિત કર્યાં એમ કહી પછી નીરસ સાધારણ વસ્તુ
વર્ષ બહારાવા માટે નીકળી અને મનમાં તો બહુજ ખુશી થઈ છે, પણ
સુખેથી કહે છે કે, શું કરે ? આ વસ્તુ આપતાં મ્હારા હાથ ચાક્ષતા
નથી. તેવામાં સુનિનો લક્ષ્મીદેવીએ તેની શિક્ષા માટે પ્રાત્રમાં
પ્રવેશ કરી તેનો હાથ ભોજન સહિત અટકાવી હીપે અને તે
બોલી કે, રે દુહ માયાવિનિ ! રે અનાથે ! રે કુટ કરનારો ! ચારિત્રનિષ્ઠિ
એવા સુનિએને પણ તું આ પ્રમાણે છેતરે છે ? એ પ્રમાણે દેવી
એ બહુ નિંદા કરીને લક્ષ્મીને કહ્યું કે, સખી ! હું તને હણતી
નથી કારણ કે, હવડયા એજ સુખ્ય ધર્મ છે, એમ કહી દેવી
અહા થઈ ગઈ. ત્યારબાદ સ્વર્ગનોએ લક્ષ્મીને બહુ ધિક્કાર
આપ્યો પછી અદ્ય સમયમાં તે દેવીએ સ્તબ્ધ કરી હતી તેથી
! લક્ષ્મી શ્રાવિકા પર્યાવોચના કર્યા વિના મરણ પામી, અને
સ્થપત્તિકા નામે જંસક યોનિમાં ઉત્પન્ન થઈ થઈ. ત્યાંથી નીક-
ળી સંસાર પ્રમણ કરી બોધિ જ્ઞાન પામી મોક્ષ સુખ પામ્યો.
માટે હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! આ પ્રમાણે સમજી અતિચાર રહિત
વત્ત પાળવામાં તમે ઉદ્યમવાન થાઓ, નહીં તો આ લોકમાં પણ
બહુ ઘોર દુઃખો ભોગવવાં પડશે.

इत्यतिथिसंविभागे प्रथमातिचारदृष्टान्तः ॥

વિજયાશેઠાણીની કથા.

દ્વિતીય સચિત્તપિધાનાતિયાર.

દાનવીર્ય રાજા બોલ્યો, હે જગત્પાલક ! હવે અતિથિસંવિ-
ભાગમાં દ્વિતીય અતિયારનું સ્વરૂપ કહો. શ્રી મુખાર્ચપ્રભુ બોલ્યા,
હે ભૂમિપાલ ! જે મનુષ્ય અતિથિસંવિભાગનો નિયમ લઈ દાન
આપવા લાયક વસ્તુને સચિત્ત વસ્તુથી ઢાંકી દે છે તે વિજયા-
શેઠાણીની માફક ગાઢ કર્મ બાંધે છે.

શ્રેષ્ઠ ક્ષમાધર (પર્વતો-ક્ષમાવંત પુરુષો) વડે સંયુક્ત, બહુ
રૂપવંત અનેક વિદ્યાધરો વડે મનોહર એવા
વિજયાદૃષ્ટાંત. વૈતાલ્ય પર્વત છે જેને વિષે, અથવા અનેક
પાંડિતોવડે મનોહર, અને સેંકડો દેશો વડે

સંકીર્ણ એવા ભરતક્ષેત્ર સમાન વિશાલ, ભદ્રિલપુર નામે નગર છે.
તેમાં યાચકોને કલ્પવૃક્ષ સમાન, પાર્થ નામે રાજા છે. તેમજ સુયશ
નામે સમ્યગ્દષ્ટિ નગરશેઠ છે. વળી કામ ભવનની વિજય પતાકા
સમાન, જૈનધર્મમાં પ્રમાદી અને કુમતમાં આસક્ત એવી વિજ-
યા નામે તેની સ્ત્રી છે હવે સુયશ શ્રેષ્ઠી વર્ષાકાલમાં ઉદ્યાનમાં
રહેલા, વિશુદ્ધજ્ઞાની અને ક્ષમાના સાગર સમાન એવા પોતાના
ગુરુ શ્રીમાન શાંતિસાગરસૂરિનાં દર્શન કરવા માટે ગયો. વંદન કરી
ધર્મદેશના સાંભળવા બેઠો. દેશના સમાપ્ત થઈ એટલે પુનઃ
વંદન કરી પોતાને ઘર આવ્યો.

એ પ્રમાણે સુયશ શ્રેષ્ઠા હૃમ્મેશા સૂરીશ્વરની દેશનામાં જતો
અને તેથી બહુ સંતુષ્ટ થઈ એક દિવસ
વિજયાને પોતાની સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે, તું સૂરી-
પ્રતિબોધ. શ્વરની પાસે ચાલ. તેમનાં દર્શન કરી ધર્મ
શ્રવણ કર. જેથી તારો મનુષ્ય જન્મ સફલ

માય. વિન્યા બોલી, જો તેઓ સચિત અને અનંતકાયના નિયમો
 મૂકે ન આપે તો હું ત્યાં આવું. મેં જોયો, તેઓ કોઈને પણ
 બલાકારે નિયમો આપતા નથી. માત્ર ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે.
 અને ભવ્ય પ્રાણીઓ ધર્મ સાંભળી જે જે નિયમો માગે છે, તે તે
 તેમની યોગ્યતા પ્રમાણે તેમને આપે છે. એ પ્રમાણે ધર્મ
 આપી એકી પોતાની સીને શુદ્ધ પાસે લઈ ગયો. તે પણ વંદન
 કરી શુદ્ધી. આગળ ધર્મ દેશના સાંભળવા માટે બેઠો. સૂરિએ
 સમ્યક્ત્વાદિ આવકનાં સર્વ વસ્તુ કહ્યાં, તે સાંભળી વિન્યા બોલી,
 હે પ્રભો ! કૃપા કરી આપ અતિથિ સંવિભાગનો નિયમ મૂકે
 આપો. શુદ્ધે તેની આમળ અતિથિ સંવિભાગની સંવિસ્તર
 વ્યાખ્યા કરી. તેમજ તેના અતિચારોનું સ્વરૂપ પણ બતાવ્યું.
 પછી અતિથિવંતનો નિયમ તેને આપ્યો. વળી શુદ્ધે કહ્યું કે,
 પોષધવંતના પારણે આવકે સાધુઓને જે વસ્તુ ન બોરાવી
 હોય તે વસ્તુ પોતે અવશ્ય આપી નહીં, કારણ કે, તેમ કરવાથી
 પોષધની શુદ્ધિ થાય છે. સર્વ આરંભોમાં પ્રવૃત્ત થયેલા જુદા-જુદા
 ધર્મોઓએ નિરંતર અતિથિ સંવિભાગમાં પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.
 અને ઉપવાસના પારણે તો અવશ્ય મુનિઓને બોરાવવું જોઈએ
 તેમાં તો કહેવું જ શું ? વળી જે મનુષ્યો હૃદયમાં વિશુદ્ધ
 ભાવથી સાધુઓને મુંદર લોજન બોરાવે છે તેઓ સર્વત્ર સંદા-
 કાળ મુખી થાય છે. જેઓનું ધન નિરંતર જીનમંદિર, મુનિઓ
 અને સાધર્મિક જનોમાં વપરાય છે તેઓને ધન્યવાદ થટે છે.
 અને ધાર્મિક કાર્યોમાં જેઓનું ધન વપરાયું નથી તેઓનું ધન
 વૃષાદિના ઉકરડા સમાન બનેલું. કારણ કે, તેવા ધનની અધિક
 વૃદ્ધિ થવાથી પણ શો લાભ ? વળી જેઓનું આયુષ્ય સદાકાલ
 વિશુદ્ધ શક્તિવટે સત્પાત્રોને દાન આપવામાં વ્યર્થીત થાય છે,
 તેઓજ ધન્યવાદને લાયક છે. આવી ભાવનાવટે સમ્યક્ધર્મકારે સર્વથા
 હૃદયનો મલ દૂર કરી નિરંતર આવકોએ વિશુદ્ધ એવો આવકધર્મ.

આરાધવો. આ પ્રમાણે ઉપદેશ સાંભળી સંયેગ પરાયણ થઈ વિજ્યા બોલી, હે મુનિવર્ય ! હુમ્મેશાં લિક્ષા માટે મ્હારે ત્યાં જે મુનિઓ તમારે મોકલવા. સૂરિએ વર્તમાન યોગ, એમ કહી વિજ્યાને સંતુષ્ટ કરી. ત્યારબાદ સુચશશ્રેષ્ઠી ગુરૂના ચરણમાં પડી બોલ્યો, હે પ્રભો ! આ સ્ત્રી બહુ પ્રમાદી છે માટે મ્હોટી કૃપા કરી આ ભવસાગરમાંથી આપ એનો ઉદ્ધાર કરો. હવે એને સંસાર સાગર તરવાનો અન્ય કોઈ ઉપાય નથી. એમ કહી શ્રેષ્ઠી પોતાની સ્ત્રી સહિત પોતાને ઘેર ગયો.

ત્યારબાદ સૂરિએ શ્રેષ્ઠીને ત્યાં લિક્ષાના સમયે જે મુનિઓ મોકલ્યા. મુનિઓને આવતા જોઈ શ્રેષ્ઠી

વિજ્યાનીદાન ભક્તિ. સહિત વિજ્યા શેઠાણી બહુ ભક્તિપૂર્વક વંદન કરી શુદ્ધ શ્રદ્ધાપૂર્વક ચાર પ્રકારનો આહાર તેમને બોલાવ્યો. તે પ્રમાણે દરરોજ તે

ભક્તિ કરવા લાગી. શેઠ પણ ઉમંગથી બહુ દ્રવ્ય આપે છે. ત્યારબાદ કેટલાક દિવસે વિજ્યાને વિચાર થયો કે, આ પ્રમાણે કરવાથી હાલમાં જરૂરો બહુ વધી પડ્યો છે. અને મ્હોં પણ અતિથિઓને લોજન દાનનો નિયમ લીધો છે. માટે એવો કોઈ ઉપાય કરું કે, જેથી બન્ને કાર્ય સિદ્ધ થાય. એમ નિશ્ચય કરી કપટ જાળથી દાળ, ભાત, ઘૂતાદિકનાં પાત્રો ઉપર બીજોરૂં, ચીલકાં વિગેરે સચિત્ત વસ્તુઓ ઢાંકી દે છે, જેથી મુનિઓને કંઈ પણ પદાર્થ કંપે નહીં તેવી યુક્તિ તેણીએ ગોઠવી. પછી ગોચરીનો સમય થયો એટલે સાધુઓ તેને ત્યાં આવ્યા. પ્રથમની માફક બહુ ભક્તિ બતાવી વિજ્યા બોલાવવા માટે ઉભી થઈ. ભાત, દાળ વિગેરે આપવા આવી એટલે મુનિઓ બોલ્યા, એની ઉપર સચિત્ત પદાર્થો મૂકેલા છે માટે તે આહાર અમારે કંપે નહીં. તેથી તે અમારા વાસ્તે લાવશો નહીં. વિજ્યા બોલી, અરે ! મ્હને

ચિકાર છે ! આ સંગ્રહ રસોઈ તૈયાર છે તે છતાં મુનિઓને અનુ-
પયોગી થઈ. કોઈ દાસીએ અબલમાં મહારા અભાગ્યને લીધે
આ અધ્યવસ્થા કરી. મહારા એકની વાત છે કે, હું પુણ્યહીન થઈ.
એમ બહુ ખેદ કરતી તેને જોઈ ચેક બોલ્યા, બીજું કંઈક બોલો.
રાજા ત્યાર બાદ વિજ્યાએ વાલ, ચક્ષુ વિગેરે બેઠારાવીને નમ-
સ્કાર કરી પોતાના ઘેરથી કેટલાંક ડગલાં પાછળ ચાલી મુનિઓને
વિદાય કર્યા. તેવીજ રીતે કદાચિત્ મુનિઓને આવતાજોઈ સચિત્ત
સાથે અચિત્ત વસ્તુનું સંપદન કરે છે. કદાચિત્ પાછીનું વાસણ
હાથમાં લઈ કહે છે કે, અરે ! હાથમાં કાશું પાછી રહી ગયું છે,
જાની કદાચિત્ ભાત, ઢાળ, ધી વિગેરે બળતા અગ્નિ ઉપર મૂકે
છે. એ પ્રમાણે તેનાં આચરણ જોઈ સાધુઓએ બલયું કે, આ
ચેકાણી બહુ દૂર કપટ વાળી છે. એને કંઈપણ જ્ઞાન આપવાની
કૃતિ નથી. પરંતુ ચેકના આગ્રહને લીધે મુનિઓ નિકા માટે
બય છે. એમ કરતાં એક દિવસ વિજ્યાને વાસિત વમન થયું.
જેની ગાદ પીઠાથી મરણ પામી તે પ્રણપર્ણિકા નામે વ્યંતર દેવોમાં
ઉત્તમ થઈ. ત્યાંથી નીકળી કેટલોક સમય ભવ ભ્રમણ કરશે.
ત્યારબાદ વિદેહ ક્ષેત્રમાં મંથન-દીક્ષા પ્રાપ્ત કરી અનુક્રમે સિદ્ધિ
સુખ પણ પામશે.

इत्यतिथिसंविभागे द्वितीयाऽतिचारविपाके विजयादृष्टान्तः ॥

દેવચંદ્રશ્રાવકની કથા.

તૃતીયકાલાતિક્રમણાતિચાર.

મનવિચારા બાબ બોલ્યો, હું દયાલુ ભગવન ! હવે અતિથિ
સંવિભાગમાં ત્રીજી અતિચારનું સ્વરૂપ દર્શાવ સહિત કહો; શ્રી

સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે ભૂપાલ ! જેણે દાનનો નિયમ કર્યો છે, છતાં જેના હૃદયમાં શકતા રહેલી છે એવા દેવચંદ્ર શ્રાવકની માફક જે પુરૂષ કાલનું ઉદ્ધાન કરી દાન આપે છે તેનું ફલ તેને પ્રાપ્ત થતું નથી.

આ ભરતક્ષેત્રમાં સ્વસ્થ બુદ્ધિશાલી મનુષ્યોથી વિભૂષિત લક્ષ્મી મંદિર નામે નગર છે. જેની અંદર દેવચંદ્રદૃષ્ટાંત. સત્પુરૂષોના ચરિત્રોનાં ચિત્રો જેમાં ચિત્રેલાં છે એવાં મંદિરો શોભી રહ્યાં છે. વળી તે નગરમાં મહોન્મત્ત વૈશીરૂપી સિંહોને દમન કરવામાં પ્રચંડ શરમ સમાન, અને ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવલ એવી કીર્તિરૂપ ગંગાને વહન કરવામાં હિમાલય સમાન વજ્રસાર નામે રાજા છે. વળી તેમાં દેવચંદ્ર નામે બહુ ધનાઢ્ય વણિક રહે છે. કુણ્ણની સ્ત્રી સમાન નિરંતર સેવા પરાપણુ દેવશ્રી નામે તેની ભાર્યા છે. વળી દેવચંદ્ર શ્રાવક સ્વભાવથી એવો કૃપણ છે કે, કોઈ પણ દિવસ કોઈને તલભાર પણ દાન આપતો નથી. પરંતુ ધર્માભિલાષી હોવાથી ભર-યૌવન અવસ્થામાં રહ્યો છે છતાં કીડા વિલાસ કરતો નથી.

અન્યદા ચતુર્ગાની સૂરિ મહારાજ ત્યાં બહાર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા. તે પ્રસંગે દેવચંદ્ર પણ ઉદ્યાનપા સૂરિનું આગમન. લોકો પાસે ઉધરાણી માટે ત્યાં ગયો. તેવામાં ઉદ્યાનપાલોકો પણ સૂરીશ્વરના ચરણકમલમાં આખ્યાન સાંભળવા બેઠા હતા. તે જોઈ દેવચંદ્ર પણ સૂરિને વંદન કરી વિનયપૂર્વક મતિમોહને નિર્મૂલ કરનાર દાન, તપ, શીલ અને ભાવનામય ધર્મ સાંભળવા બેઠો. જેમકે-દાન, શીલ, તપ અને ભાવનારૂપ ચાર પ્રકારનો ધર્મધીર પુરૂષોએ કર્યો છે. વળી તમા શીલ, તપ અને ભાવનારૂપ ત્રણ પ્રકારનો ધર્મ સાધવામાં અશક્ત એવા વૃહસ્થોને દાન ધર્મ જય આપનાર થાય છે. સમમ

આરંભથી તેમજ કરવું અને કરાવવાથી નિવૃત્ત થયેલા મુનિ-
ઓને જુદાં પુરુષોએ ધર્મ નિમિત્તે અવશ્ય દાન આપવું. કહ્યું
છે કે-જે પુરુષ વિદ્યમાન, બાહ્ય અને અનિત્ય એવું પણ દાન
સત્પાત્રને નથી આપી શકતો, તે બિચારો તુમ્હ' દુર્ધર એવા
શીલને કેવી રીતે ધારણ કરે ? કારણકે, દાન આપવા લાયક વસ્તુ,
દાન આપવાની શક્તિ અને સત્પાત્રનો સમાગમ એ સર્વ સામગ્રી
પૂર્વના પુરુષોવડે કોઈ બાઅચાલી પુરુષોનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી
કેટલાક પ્રાણીઓ પોતાનું જીવિત પણ સંકેદસ્થાનમાં મૂકી
સમુદ્ધર્માર્ગે ચાલે છે અને હીપાંતર જાય છે. છતાં કોઈ માત્ર
પણ પ્રાપ્ત કરતા નથી. તેમજ કેટલાક લોકો પ્રાચીન પુરુષોએ
મહા કષ્ટે ધન મેળવે છે પરંતુ તેઓ સ્વાભાવિક કૃપણતાને લીધે
તે ધનમાંથી કિંચિત્ માત્ર પણ સન્માર્ગે વાપરી શકતા નથી.
અને પ્રાણીમાં પણ તેઓને દાન રૂપી થતી નથી. વળી કહ્યું
છે કે-દાની જનોની હસ્તપરંપરામાં પરિવર્તન કરવાના ખેટથી
શાંત થયેલી સંપત્તિઓ, કૃપણ જનોના ધરની અંદર આવી
સ્વસ્થ અવસ્થામાં નિદ્રિત થયેલી હોય તેમ જણાય છે. તેમજ
આદરપૂર્વક વૃદ્ધિ પમાડેલી, અને નિરંતર બહુ પ્રયત્નોવડે રક્ષણ
કરેલી, કૃપણ પુરુષોની ધન સંપત્તિ, કુમારીની માફક પદોપયોગી
છે. વળી કેટલાકને ધન સંપત્તિ પણ પ્રાપ્ત થાય છે અને દાન
શક્તિ પણ હોય છે. છતાં પણ સત્પાત્રનો સમાગમ દુર્લભ થાય
છે. કારણકે સર્વ આરંભથી નિવૃત્ત થયેલા, નિર્ભય ચિત્તવાળા,
પવિત્ર એવા ચારિત્રના પાલન કરનાર અને નિષ્કારણ દયા રસીયો
બાપ એવા સુપાત્રનો સંયોગ આ જગતમાં કવચિત્ જ મળી શકે
છે. માટે હવે અધિક શું કહેવું ? એ સંસાર સાગર તરવાની
દમ્ભા હોય તો ધનવાન પુરુષોએ પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ
સત્ર વિધિ પ્રમાણે સુપાત્રમાં કરી લેવો. કારણકે—

સ્થવિરાની કથા.

ચતુર્થ પરવ્યપદેશાતિચાર.

દાનવીર્ય રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, હે ભગવન્ ! હવે અતિથિ સંવિભાગ વ્રતમાં ચોથા અતિચારનું લક્ષણ દર્શાવત સહિત કૃપા કરી આપ અમને કહો. શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! જે પુરુષો અતિથિ દાનનો નિયમ લઈને સત્પાત્ર પોતાના ઘેર આવે છતાં પણ પોતાના દ્રવ્યને પારકું છે એમ કપટથી કહે છે તેઓ એક સ્થવિરા (વૃદ્ધ સ્ત્રી) ની માફક હુઝી થાય છે.

બહુ વિશાલ અને ઉંચી હવેલીઓના શિખરોવડે સૂર્યના રથના ઘોડાઓની ગતિને અટકાવતું વિશ્વ-સ્થવિરાદર્શાવત. પુરનામે જગદ્વિખ્યાત નગર છે. વળી જેની અંદર કુલીન જનો વસે છે એવું તે નગર શંકરના હાસ્ય તથા ચંદ્રને નિસ્તેજ કરતાં એવા જીનમંદિરોનાં શિખરોની શોભાવડે-મુનિવાસ ગહિત એવી સ્વર્ગપુરીને પણ હસે છે. વળી પદ્મ સમાન (પદ્મરૂપી) છે મુખ જેમનાં, વિશાલ પયોધર એટલે સ્તન મંડલ (જલને) ધારણ કરનાર અને પ્રકુદ્ભ કુમુદ સમાન (કુમુદરૂપી) છે નેત્ર જેમનાં, એવી સ્ત્રીઓ અને સરોવરોવડે અંદર અને બહારથી જ નગરીની સૌંદર્યતા પ્રસરી રહી છે. તેમજ અનેક રાજાઓના ચૂડામણિઓની કાંતિ વડે જેના ચરણ રંગામ્ ગયા છે એવો સમયસિંહ નામે રાજા તે નગરમાં રાજ્ય કરે છે. ચંદ્રલેખા નામે તેની ભાયા છે. વળી તેજ નગરમાં બહુ હુઝારૂંપી દાવાનલથી દગ્ધ થયેલી એક સ્થવિરા (વૃદ્ધા) રહે છે. તે હરમેશાં ધનવાનોને ત્યાં કામકાજ કરતી અને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતી દિવસો વ્યતીત કરતી હતી.

અન્યદા મહાસાની મહામયંદ્ર સૂરિ ત્યાં પધાર્યા લોકો
 બહુ ઉત્સાહ પૂર્વક તેમને વંદન કરવા ગયા.
 મહામયંદ્ર- વૃદ્ધા પણ ભક્તિ ભાવથી આકર્ષાઈને ત્યાં
 સૂરિ- જઈ વંદન કરી સુનીદ્રિની આગળ લોકો
 સાથે ધર્મ દેશના સાંભળવાં બેઠી. સૂરિએ
 પ્રથમજ સમ્યક્ત્વની વ્યાખ્યા કરીને કહ્યું કે, દુસ્તર અને દુરંત
 એવા સમુદ્રની-મધ્યમાં ડુબતા પ્રાણીને જેમ નાવ ચરણ થાય છે.
 તેવી રીતે દુઃખ વડે તરવા લાયક અને દુઃસહ એવા દુઃખરૂપી
 જલથી ગંભીર ભરેલા સંસાર સાગરમાં જીવાત્માને સમ્યક્ત્વ
 પ્રાપ્તિ ચરણ થાય છે. વળી જેમ દુઃખમાં કુષાંતુર કોઈ પણ
 પ્રાણીને અંકરમાત્ર પુણ્ય બલથી પરમાત્મ પ્રાપ્ત થાય તેવી રીતે
 દુઃખમાં કાલમાં બહુ પ્રમાદી અને દુઃખી એવા જીવોને સમ્ય-
 ક્ત્વ અમૃત સમાન થાય છે. જેમ ચંચળ તરંગોથી ઉછ-
 જતી, પર્વતમાંથી નીચે ઉતરતી અને મહા વેગને ધારણ કરતી
 નદીના પ્રવાહમાં તણાતો મેઢાલ પ્રાણી તટ ઉપર રહેલા વૃક્ષનું
 અવલંબન પામે છે, તેમ સગરૂપી મહાગિરિમાંથી નીકળતી
 નદીના પ્રવાહમાં પીઠાંતો કોઈ પણ પુણ્યથાળી જીવ સમ્યક્ત્વ-
 રૂપી તરવરનું આલંબન મેળવે છે. વળી જેમ લોકાદિક માતૃ-
 જોમાં સુવર્ણ, તૃણ ભતિમાં ધાન્ય, સમૃદ્ધિમાં રત્ન અને
 રત્નોમાં ચિંતામણિ રત્ન શ્રેષ્ઠ ગણાય છે, તેમ ધર્મોની અંદર જૈન
 ધર્મ ઉત્તમ છે. જેમ વનોમાં નંદનવન, વૃક્ષોમાં કદમ્બવૃક્ષ, પુર-
 યોમાં ચક્રવર્તી અને સુનીઓમાં જીનેન્દ્ર ભગવાન શ્રેષ્ઠ છે, તેમ
 સર્વ ધર્મોમાં વીતરાગ પ્રણીત ધર્મ પ્રથમ સનીય છે. વળી જેમ
 નાગોમાં નાગેન્દ્ર, નક્ષત્ર અને તારાઓમાં ચંદ્ર, અસુરોમાં અસુ-
 રેન્દ્ર, દેવોમાં દેવેન્દ્ર, નરોમાં નરેન્દ્ર અને મૃગ ભતિમાં મૃગેન્દ્ર
 શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ સર્વ ધર્મમાં જૈન ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે. વળી તે ધર્મ

યતિ અને ગૃહી એમ બે પ્રકારનો છે. તેમાં યતિ ધર્મના દશ ભેદ છે. અને શ્રાવક ધર્મ બાર પ્રકારનો છે. અનુક્રમે બન્ને મોક્ષ સુખ આપનાર થાય છે. એ પ્રમાણે ધર્મદેશના સાંભળી સૂરિ પાસે કેટલાકે યતિધર્મ સ્વીકાર્યો, અને કેટલાક જનોએ શ્રાવક ધર્મ લીધો, વળી વિશેષમાં સ્થવિરાએ અતિથિદાનનો નિયમ લીધો.

ત્યારબાદ વૃદ્ધા વંદન કરી પોતાને ઘેર ગઈ. ભોજન સમયે રસોઈ તૈયાર કરી મુનિઓની વાટ ભેઈ કપટવૃત્તિ. બેઠી હતી, તેવામાં ત્યાં મુનિઓ પધાર્યા. વૃદ્ધાએ પ્રેમપૂર્વક અશનાદિક આહાર બહારાવી તેમને વિદાય કર્યા. અન્યદા કોઈક ધનવંતને ત્યાં મહોત્સવ ચાલતો હતો, જેથી તે વૃદ્ધા તેને ત્યાં કામકાજ કરવા જતી હતી. તેથી તહેને કમોદના ચોખા, દુધ, ઘી વિગેરે ઉત્તમ સામગ્રી મળી હતી. તે સર્વ પોતાને ત્યાં લાવીને તેણીએ દુધપાક બનાવ્યો. તેવામાં તેને ત્યાં માસક્ષમણુના પારણાના સમયે એક મહા તપસ્વી આવ્યા. વૃદ્ધાએ પણ કંઈક વાલ, શાક વિગેરે સાધારણ વસ્તુઓ બહારાવીને કપટભાવથી કહ્યું કે, હે મુનીન્દ્ર ! હું શું કરું ? આ દુધપાક પારકો છે, નહીં તો હું તમને બહારાવત ! મહારાં અભાગિણીનાં તેવાં પુણ્ય કયાંથી હોય ? કે, મુનિ પારણે મહારે ઘેર પરમાન્ન હોય ! પરંતુ આ ભાતનું પાણી પ્રાસુક છે, માટે જો આપને ખપે તો ગ્રહણ કરો. કારણ કે, તે મહારું છે. મુનિએ પણ અવસર જાણી તે ઓસામણુ બહાર્યું. પછી મુનિ ત્યાંથી સંતુષ્ટ થઈ ચાલ્યા ગયા. ત્યારબાદ વૃદ્ધા પણ સમગ્ર દુધપાક કંઠ સુધી જમી ગઈ, અને રાત્રીના છેલ્લા ભાગમાં સમ્યક્ત્વ સહિત તેનું તેને વમન થયું, જેથી તત્કાલ મરી ગઈ

અને મધ્યમ શુભયુક્ત મરીને મનુષ્ય બાતિમાં ઉત્પન્ન થઈ.
પશ્ચાત્ અનુક્રમે કર્મ વૈરીને નિર્મૂલ કરી સિદ્ધિ સુખ પામશે.

इत्यतिथिव्रते चतुर्यातिचारदृष्टान्तः समाप्तः ॥

નંદવણિકની કથા.

પંચમભાતસર્પાતિચાર.

હાનવીર્થ રાજા બોલ્યો, હે કૃપાસાગર ! હવે અતિથિ સંવિભાગ
મનમાં પાંચમા અતિચારનું સ્વરૂપ દર્શાવ સહિત અમને સાંભ-
ળવાની ઇચ્છા છે, માટે કૃપા કરી આપ તે કહે. શ્રી સુપાર્થપ્રભુ
બોલ્યા, હે રાજન્ ! " આ પણ હાન આપે છે તો શું ઝેનાથી
પણ હું અશક્ત છું ? " એવા માતસર્પ બાવની બુદ્ધિથી જે હાન
આપે છે તે નંદની માફક અદ્ય કૃપા મેળવે છે.

મેરૂ પર્વતરૂપી છે દીવેટ જેની, પૃથ્વીરૂપી ભંતું પાત્ર છે,
સમગ્ર સરોવરરૂપી જેમાં તેલ રહેલું છે,
નંદવણિકની કથા અને પ્રજ્વલિત સૂર્યરૂપી જેની ચિખ્ખા છે
એવા દીપ સમાન, જંબુદીપ નામનો દીપ
છે તેની અદર ઉત્તમ રૂઢિચાલી જગદેશ છે તેના મધ્યખંડમાં
દક્ષિણ દિશાઃ પશ્ચીમા નિલન સમાન અને દક્ષીણ નિવાસ
સ્થાન ધ્રોણ ને નમઃ મે તેની અદર જનન દેવેના ચિખ્ખા
ઉપર એ જગદેશ નવલે કલેશની નિષેધ દિવસે પણ નમન
ગણ સધ્યા ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ.
૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ. ૧.૩૦ વ.દ.

યતિ અને ગૃહી એમ બે પ્રકારનો છે. તેમાં યતિ ધર્મના દશ લેહ છે. અને શ્રાવક ધર્મ બાર પ્રકારનો છે. અનુક્રમે બન્ને મોક્ષ સુખ આપનાર થાય છે. એ પ્રમાણે ધર્મદેશના સાંભળી સુરિ પાસે કેટલાકે યતિધર્મ સ્વીકાર્યો, અને કેટલાક જનોએ શ્રાવક ધર્મ લીધો, વળી વિશેષમાં સ્થવિરાએ અતિથિદાનનો નિયમ લીધો.

ત્યારબાદ વૃદ્ધા વંદન કરી પોતાને ઘેર ગઈ. લોબ્ધન સમયે રસોઈ તૈયાર કરી મુનિઓની વાટ જોઈ કપટવૃત્તિ. બેઠી હતી, તેવામાં ત્યાં મુનિઓ પધાર્યા. વૃદ્ધાએ પ્રેમપૂર્વક અશનાદિક આહાર બહારાવી તેમને વિદાય કર્યા. અન્યઠા કોઈક ધનવંતને ત્યાં મહોત્સવ ચાલતો હતો, જેથી તે વૃદ્ધા તેને ત્યાં કામકાજ કરવા જતી હતી. તેથી હોને ક્રમોદના ચોખ્ખા, દુધ, ઘી વિગેરે ઉત્તમ સામગ્રી મળી હતી. તે સર્વ પોતાને ત્યાં લાવીને તેણીએ દુધપાક બનાવ્યો. તેવામાં તેને ત્યાં માસક્રમણના પારણાના સમયે એક મહા તપસ્વી આવ્યા. વૃદ્ધાએ પણ કંઈક વાલ, શાક વિગેરે સાધારણ વસ્તુઓ બહારાવીને કપટભાવથી કહ્યું કે, હે મુનીન્દ્ર ! હું શું કરું ? આ દુધપાક પારકો છે, નહીં તો હું તમને બહારાવત ! મહારાં અભાગિણીનાં તેવાં પુણ્ય કયાંથી હોય ? કે, મુનિ પારણે મહારે ઘેર પરમાત્મ હોય ! પરંતુ આ ભાતનું પાણી પ્રાસુક છે, માટે જો આપને ખપે તો ગ્રહણ કરો. કારણ કે, તે મહારું છે. મુનિએ પણ અવસર બાણી તે એસામણ બહારું પછી મુનિ ત્યાંથી સંતુષ્ટ થઈ ચાલ્યા ગયા. ત્યારબાદ વૃદ્ધા પણ સમગ્ર દુધપાક કંઈ સુધી જમી ગઈ, અને રાત્રીના છેલ્લા ભાગમાં સમ્યક્ત્વ સહિત તેનું તેને વમન થયું, જેથી તત્કાલ મરી ગઈ.

હરિતનો. ઉપદ્રવ શાંત થયો. એટલે સુંદર અને નંદ બન્ને જણ મુનિને વંદન કરવા ગયા. ધ્યાનની ધર્મદેશના. સમાપ્તિ થવાથી મુનિએ તેઓને ઉદેશી લેત ધર્મની દેશના આપી. પછી ઉચિત સમય બાણી વિનયપૂર્વક હાથ જોડી રાજા જોડ્યો, હે મુનીંદ્ર ! ભર યૌવનમાં આપને દીક્ષા લેવાનું શું કારણ બન્યું ? મુનિ જોડ્યા, સંસારમાં વૈરાગ્યનાં કારણ ત્હારા માટે પણ બહુ સુલભ છે. પરંતુ હાલમાં ત્હારે ચારિત્ર રોધક-આવરણ કર્મ બાંધી રહ્યું છે. વળી અમારા મત મહણ કરવાનું કારણ પણ તું સાંભળ. કહાંચિત્ તે શ્રવણ કરવાથી ત્હને પણ વૈરાગ્યભાવ પ્રગટ થાય. માટે અહીં કથન કરવું ઉચિત છે.

ઉપવનના વિભાગોથી રમણીય છે પ્રદેશ જેના એવી જગત્ પ્રસિદ્ધ રત્નપુરી નગરી છે. તેમાં રત્નચૂડ વૈરાગ્યનું કારણ. રાજા છે. તે અમાવાસ્યાની. રાત્રીએ સર્વ પાપ કાર્યથી મુક્ત થઈ પોતાની રાણીઓને પણ ત્યાગ કરી. એકાકી આવાસલવનમાં આનંદપૂર્વક સુખ શય્યા ઉપર જોઠા. હતો, તેટલામાં દીવાની શિખા તરફ તેની દષ્ટિ ગઈ, અંચલ વૃત્તિવાળું એક પતંગીયું દીવામાં પડવાની તૈયારી કરતું હતું. તે જોઈ રાજાને બહુ દયા આવી. અરે ! આ બિચારું અજ્ઞાનથી મૂઢ બની દીવામાં પડી પોતાનો દેહ છોડી દેશે. એમ બાણી રાજાએ ખુણા હાથે તેને બહાર મૂકી દીધું. ફરીથી પણ તેજ પ્રમાણે તેનો બચાવ કર્યો. એમ ધાંચ વખત તેનો ઉદ્ધાર કર્યો, છતાં પણ દીપ સાથે બંધાયેલો પતંગીયાનો પ્રેમ છીણ થયો નહોતો. પછી રાજાએ વિચાર કર્યો કે, ઉપાયવટે રક્ષણ કરાવેલો પ્રાણી સો વર્ષ જીવી શકે છે એ વાત લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેથી એની રક્ષા માટે કોઈ પણ ઉપાય કરું. વળી જો આ પતં-

થયેલા આ લોકો ગૃહવાસાદિક ઉદ્યોગોને કેમ છોડતા નથી ? એમ વેરાચ માર્ગે પ્રવૃત્ત થયેલા રત્નચૂડ રાજાને કર્મનો કાયો-પશમ થવાથી ભતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. તેથી તેને પૂર્વ ભવનું જ્ઞાન થયું અને જે પ્રથમ ભવયો હતો તેનું પણ સ્મરણ થયું. ત્યારબાદ ચારિત્રનું આવરણ પણ દૂર થઈ ગયું, અને સાંસારિક દુઃખથી વિમુક્ત થઈ તે રાજાએ પંચ મુદ્રિ મુનિવેપધારણુ લોચ કર્યો. પછી પોતાની મેળેજ સર્વ સાવધ કર્યોનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો. શ્વેત વસ્ત્ર પહેરી ચંદ્રચંદ્રના વાહન સમાન તે મુનીંદ્ર શોભવા લાગ્યા. પછી સમીપમાં રહેલા દેવતાએ તે સમયે મુનિ માર્ગે બતાવવા માટે તે મુનિને ચારિત્રનાં ઉપકરણ આપ્યાં. જેમકે-શ્વેત કાંતિમય, નિર્મલ, શાસ્ત્ર વિહિત પ્રમાણુ યુક્ત, બહુ પાપરૂપી ધૂળને દૂર કરનાર અને બબ્બ પ્રાણીઓના હૃદયને આકર્ષણ કરનાર, બબ્બ રમેકરણ (ઓથો) અને બીજી મુખવસ્ત્રિકા (મહુપત્તી) તેમજ પાત્રાદિક બીજા સાત ચિન્હો અર્પણ કર્યાં. એમ એકંદર નવ પ્રકારની ઉપધિ સહિત રત્નચૂડ મુનિ પ્રત્યેક બુદ્ધ થયા. પછી પ્રભાતકાળનો સમય થયો ત્યારે દ્વાર કપાડીને શુદ્ધામાંથી સિંહના બાળકની માફક તે ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યા.

ત્યારબાદ તેવા વેપધારી રાજાને જોઈ શયનપાલિકા એકદમ બોલી, હે સ્વામિની ! દોડો, દોડો ! આ રાણીઓની તગ્ધારા સ્વામી શ્વેત વસ્ત્ર ધારણુ કરી એકાકી ઘરમાંથી બહાર નાવ છે. તે સાંભળી સંજમ સહિત અંતઃપુરની સમગ્ર સ્ત્રીઓ મુનિની પાછળ દોડવા લાગી અને મુખેથી કંઈક સ્વરે પોકાર કરવા લાગી. ચરણની ગતિ પ્રાપ્ત મંદ પડી ગઈ. વળી ચરણોના

આઘાતથી ઝાંઝરના શબ્દો સંભળાવા લાગ્યા. તેમજ દરેકના કેશપાશ છુટી જવાથી દૃષ્ટિરોધક યષ્ઠ પડ્યા. અને તેઓ પ્રાર્થના કરવા લાગી કે, હે સ્વામિન ! આપ દયાળુ છો. વળી જગદ્રક્ષક અને શરણુદાયક છો. અમારો શો અપરાધ થયો છે ? જેથી સહસા અમને ત્યજી દીધી. તેમજ નિરંતર વિલાસ સહિત વિલાસિનીઓની નખશ્રેણીથી ઉછેરેલો અને બ્રમરાઓની પંક્તિ સમાન સ્યામ કાંતિવાળો આપનો કેશકલાપ કેણે ઉછિન્ન કર્યો ? વળી કપૂર, કસ્તૂરી અને ચંદન સમાન અતિ સુંદર એવા આ વાસલવનમાં આ તર્પિણી (તુંબી) આપને ક્યાંથી મળી ? ઉદ્ભવ શત્રુઓને વિહારવામાં દક્ષ અને તેજસ્વી તરવાર તમ્હારા હસ્ત કમલમાં શોભતી હતી, તેના સ્થાનમાં આ ઉતની દશીઓનો અનુચિત રજેહરણુ ક્યાંથી આવ્યો ? એ પ્રમાણે પ્રલાપ કરતી પોતાની સ્ત્રીઓ અને મંત્રીઓ તરફ સિંહાવલોકન તરીકે પણ, મુનિએ કિંચિત્ માત્ર દૃષ્ટિ કરી નહીં. હે નરેન્દ્ર ! જેનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે મહેં કહ્યું, તેજ મુનિ હું પોતે છું. તે સાંભળી રાજા બોલ્યો, આ જગત્માં તમેજ કૃતાર્થ અને પુણ્યવાન્ ગણાઓ. કારણ કે, માત્ર આટલા કારણથી તમને વૈરાગ્ય રંગ પ્રગટ થયો. વળી મહેં નિર્વેદનાં કારણો બહુ જોયાં તોપણ હે સ્વામિન ! પાપસ્થાનોમાં મહારી પ્રવૃત્તિ બહુજ રહ્યા કરે છે. માટે હે મુનીન્દ્ર ! દયા કરી મહને યોગ્ય ધર્મની દેશના આપો. મુનિએ બન્ને પ્રકારના ધર્મનું સ્વરૂપ કહ્યું. પછી રાજાએ વિધિપૂર્વક ગૃહીધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. તેમજ સુંદર અને નંદ વણિકે અતિયિ સંવિભાગનું વ્રત લીધું. ત્યારબાદ ગજાએ હસ્તિનું વૃત્તાંત પૂછ્યું. મુનિ બોલ્યા, તે વાત હું બરોબર જાણતો નથી. પરંતુ ભદ્રક ભાવથી એણે મહને પ્રણામ કર્યા છે.

ત્યારબાદ આશ્રવૃક્ષમાં રહેલો યક્ષ ત્યાં પ્રગટ થઈ બોલ્યો,

એકમદા.

આ દાથીને મુનિનાં દર્શન થવાથી ભાતિ-
સ્મરણ જ્ઞાન થયું, તેથી તે પ્રતિજ્ઞાપ
પામ્યો છે. કારણકે, પૂર્વભવમાં આ શુદ્ધસ્ત્રી-

ભાવે મુનિનો છત્રધર હતો ત્યાંથી પોતાના સ્વામિનો વિષે જ
થવાથી મરીને વિધ્યાચળમાં હસ્તી થયો. બાદ વિધ્યાચળના ન-
છકના પર્વતમાંથી જન્મખંડોએ એને પકડ્યો અને ત્હારી પાસે
લાવી વેઠ્યો છે. એ પ્રમાણે સાંભળી મુનિએ પણ જેના દૃઢ્યમાં
વૈરાગ્યભાવ રમી રહ્યો છે એવા હસ્તીને કહ્યું કે, સમ્પ્રકત્વ સહિત
દેશવિરતિને તું બ્રહ્મ કર ! પછી હસ્તીએ પણ તે પ્રમાણે બન્ને
મત ભાવપૂર્વક અંગીકાર કર્યા. ત્યારબાદ રાજા મુનિને નમસ્કાર
કરી હસ્તી સહિત પોતાના સ્થાનમાં ગયો. તેમજ સુંદર અને
નંદદેષી પણ પોતપોતાને ઘેર ગયા, ત્યારબાદ પોતાના નિયમ
પ્રમાણે ધર્મમાં ઉદ્યમ કરે છે.

અન્યઠા બહુ ગુણરત્નોના નિધાન સમાન 'શાંતમૂર્તિ' શુભ-
ચંદ્રસૂરિ પરિવાર સહિત ઉદ્યાનની અંદર
ગુણચંદ્રસૂરિ. પવિત્ર સ્થળમાં પધાર્યા તેમને વંદન કરવા
માટે નરેન્દ્ર સાથે સુંદર અને નંદ બન્ને ઉ-
દ્યાનમાં ગયા અને બહિષ્કૃત પૂર્વક વંદન કરી તેઓ વિનય પૂર્વક
બેઠા. સૂરિએ ધમ લાભ આપી દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. શુદ્ધ ધર્મ
સાંભળી ફરીથી પ્રભામ કરી તેઓ પોતાના સ્થાનમાં ગયા. પછી
બીજા દિવસે સુંદર વણિક બહુ વિનયપૂર્વક વંદન કરી મુનિઓને
નિમંત્રણ કરી પોતાને ઘેર લઈ ગયો. પછી સૂરિમહારાજ પોતાના
પરિવાર સહિત ત્યાં જનપ્રતિમાઓને વાંદવા માટે ગયા. પ્રભુવં-
દન કરી સૂરિશ્વરે આસન ઉપર બેઠી ઝેનધર્મની વ્યાખ્યા કરી
પછી સુંદરે પ્રજ્ઞાન પૂર્વક વિનંતિ કરી કે, હે મુનીન્દ્ર ! મ્હારી ઉ-
પર દૃષ્ટા કરી વચ્ચે, પાત્ર, લોજન વિગેરે યોગ્ય વસ્તુ બ્રહ્મણ કરો.

સૂરિ બોલ્યા, જે દોષ રહિત હોય તેજ વસ્ત્ર શુદ્ધ ગણાય છે. વળી તે દોષ એવા છે કે, જે મુનિ માટે વણાવેલું ન હોય, ખરીદેલું પણ ન હોવું જોઈએ, અન્ય લોકોએ લીધેલું ન હોવું જોઈએ, તેમજ હરણ કરેલું અને ઉચ્છેદ (ખલાત્કાર) વિનાનું જે હોય તે વસ્ત્ર મુનિઓને કલ્પે છે. તે પ્રમાણે પાત્રાદિકની શુદ્ધિ બતાવીને પોતાને જે ઉપયોગી હતું તે લીધું. પછી સૂરિમહારાજ ત્યાંથી ચાલ્યા, સુંદર વણિક પણ ગુરૂની પાછળ ચાલ્યો. સૂરિમહારાજ ઉદ્યાનમાં ગયા. બાદ સાધુઓને વિભાગ કરી સર્વ વસ્તુઓ વહેંચી આપી.

હવે સુંદર વણિકની વાત નંદના સાંભળવામાં આવી. એટલે

નંદવણિક.

તે પણ બીજે દિવસે ગુરૂ પાસે ઉદ્યાનમાં ગયો. અને મત્સર ભાવથી વિનંતિ કરીને ગુરૂમહારાજને ત્યાં બોલાવી લાવ્યો. વળી

પોતાના મનમાં ભાવના ભાવવા લાગ્યો કે, પ્રથમ મહેં સુંદર શ્રેષ્ઠીને સર્વ પ્રકારે છુટ્યો છે. છતાં તે અધમ. વસ્ત્ર, પાત્ર અને ભોજનાદિકથી ગુરૂની ભક્તિ કરે છે, તો શું એનાથી હું અશક્ત છું? એમ જાણી ગુરૂના ચરણમાં પડી બહુ વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરે શુદ્ધ વસ્તુઓ અર્પણ કરી બોલ્યો, પ્રભુ! મહારી ઉપર કૃપા કરો. આ વસ્ત્રાદિક સર્વ નિર્દોષ છે. માટે આપને જોઈએ તે પ્રમાણે ગ્રહણ કરી મહને કૃતાર્થ કરો. સૂરિએ પણ તહેના અભિપ્રાય નહીં જાણતાં તેના આવહુથી વસ્ત્રાદિક ગ્રહણ કર્યાં. પછી સૂરિએ ધર્મદેશના આપી. જે ગૃહસ્થો શાસ્ત્ર વિધિ પ્રમાણે મુનિઓને ભક્તિપૂર્વક વસ્ત્ર ઔષધાદિક દાન આપે છે, તેઓ સર્વત્ર સુખી થાય છે. વળી જાત્રશાળી એવા ધનાઢ્ય પુરૂષો અનિત્ય અને અસ્થિર એવું પોતાનું ધન જોનધર્મ અને ધાર્મિક જનોમાં ફેરવેશા બદલે છે. અને તેથી તેઓ જન્માંતરમાં મુખી થાય છે. તેમજ જે પુરૂષો પોતે ઉપાસન કરેલા ધનવતે ઉદાર ભાવથી કે

સમ પુરુષોના પણ હૃદયમાં ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે છે. તેઓ અક્ષય
વેશવ મેળવે છે. વિગેરે દેશના સાંભળી નંદશ્રેષ્ઠીએ સૂરિને વંદન
કર્તુ. અને કેટલાંક ડગલાં તેમની પાછળ ગયો. પછી મુનિઓ
ઉવાનમાં ગયા. અને નંદ પોતાને ઘેર આવ્યો. હવે તેણે મત્સર
ભાવથી જ્ઞાન કર્યું તેથી તેને અતિચાર લાગ્યો એટલે તેને જ્ઞાનનું
દેવ મળ્યું નહીં. ત્યારબાદ તે નંદશ્રેષ્ઠી મરણ પામી વ્યંતરદેવોમાં
ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી નીકળી કેટલાક સવ ગ્રહણ કર્યા બાદ મનુષ્ય
તમ પામી ચાસ્ત્રપદ ગ્રહણ કર્યો. અને અનુક્રમે જ્ઞાન મેળવી
મેક્ષમુખ પણ પામ્યો, વળી સુંદરશ્રેષ્ઠી સરલ પ્રકૃતિને લીધે તેજ
મવમાં ચાસ્ત્ર પાળી નિર્બાધ સ્થાનમાં મુખ પામ્યો.

इत्यतियिसंविभागव्रतपञ्चमातिचारे नन्दकथानकं समाप्तम् ॥

તત્સમાપ્તૌ શ્રીમદ્ભ્રમણગણિવિરચિતપ્રાકૃતપદ્યબન્ધ શ્રીસુપાર્શ્વનિ-
ચરિત્રસ્ય શ્રીસકલસૂરિપુરન્દરાયમાણ પરમગુરુ તપાગચ્છાધિરામ
શાસ્ત્રવિદ્યારદ્નેનાચાર્ય યોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકર શ્રીમદ્-
બુદ્ધિસાગરસૂરિશિષ્ય પ્રસિદ્ધવક્તેતિલબ્ધવ્યાપ્તિ વ્યાખ્યા-
નકોવિદજૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ અનિતસાગરસૂરિચિત્ત ગુ-
ર્નરમાપાનુવાદે પ્રમુદેશનાપ્રબન્ધે સદ્દષ્ટાન્તાતિચાર
વ્યાખ્યોપેતાનિ દ્વાદશવ્રતાનિ સમાપ્તાનિ ।

મલયચંદ્રની કથા.

સંલેખના.

દાનવીર્ય રાજાએ મુમુક્ષુ જનોના હિતમાટે પ્રશ્ન કર્યો કે, હે પંતિત પાવન ! હે ત્રેલોક્ય બંધુ ! યતિ અને શ્રાવકધર્મનું સ્વરૂપ સવિસ્તર આપે સંભળાવ્યું તેમજ દરેક વ્રતના અતિચાર પણ દૃષ્ટાંત સહિત કહ્યા. તે પ્રમાણે હવે અંત સમયમાં સમાધિ પુર્વક મરણ થાય તેવો વિધિ બતાવીને અમને કૃતાર્થ કરો. શ્રી સુપાર્શ્વપ્રભુ બોલ્યા, હે ભૂપાલ ! જે શ્રાવકે બાર વ્રત અંગીકાર કરી વિધિ સહિત પાળ્યા હોય તેણે ઉપયોગ પુર્વક અંત સમયમાં સમાધિ મરણ માટે સંલેખના કરવી. વળી તે સંલેખના આગમ-શાસ્ત્રમાં દ્રવ્ય અને ભાવવડે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એમ બે પ્રકારની કહી છે. તેમાં તે પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવી. વળી વિધિ પુર્વક સિદ્ધ કર્યો છે ઉત્તમ અર્થ જેણે એવો જે પ્રાણી કૃતાર્થ થઈને કાળ કરે છે, તે મલયચંદ્રની માફક સ્વર્ગ સંપત્તિ પામી અક્ષય સુખ મેળવે છે.

આ ભરત ક્ષેત્રમાં સિદ્ધાર્થ નામે સુપ્રસિદ્ધ એક નગર છે. જેની અંદર કાવ્યોમાં અને સરોવરોની મલયચંદ્ર દૃષ્ટાંત. પાણીમાંજ બંધ રહેલો છે. પણ અન્યમાં નથી. તેમ ધર્મ કાર્યમાં ચિંતા, મુનિઓ અને સજ્જનો ઉપર રાગ, દાન આપવામાં વ્યસન અને વિભાગ વિલાસવતી સ્ત્રીઓના કેશ પાશમાંજ રહ્યો છે. અન્યત્ર નથી. તેમજ તે નગરમાં સંપૂર્ણ છે કલાઓ. જેની, પરિપૂર્ણ છે મંડલ જેનું, સજ્જનરૂપી કુમુદોને આનંદ આપનાર અને નિવૃત્ત કર્યો છે શત્રુ રૂપી અધિકારનો સમૂહ જેણે એવા ચંદ્રની

કે, મદાસેન નામે શબ્દ સત્ત્વ કરે છે. ઉત્તમ પયોપર (મેધ-
 વન) વડે વર્ણવેલું સમાન, મુંઠર ધવજ (પાન્ય) વડે વર્ણવેલું
 સમાન અને નિર્મલ આકૃતિવડે યશસ્વિનું સમાન પ્રોતિભતી
 નામે તેની સી છે, અને મિત્રશૃષ્ટી ક્રમણેને ઉદ્ધાસ આપવામાં
 આ સમાન મલયચંદ્ર નામે સમાન વધનો તેનો મિત્ર છે. વળી
 કૌરવે કાર્યમાં પ્રમાણબૂત મળ્યા છે.

એક દિવસ મદાસેન રાજા પોતાના મિત્ર સહિત સ્વારી યાચે
 બહાર ફરવા નીકળ્યો. ત્યાં આગળ રાજા અને
 મદાસેનરાજા મલયચંદ્ર બહુ ગડપવાળા પવનઘ્ય અને પ-
 વનાથન નામે અશ્વો ઉપર બેઠેલા હતા, અને
 અશ્વ દમનની ગતિવડે તેઓને જોસથી ચલાવતાં હતા, એમ એક
 પ્રહર યજ્ઞ ગયો. એટલામાં યોડાઓ બહુ ક્રોધમાં બરાઈ ગયા.
 તેથી અવગા માર્ગે ચાલતાં ચાલતાં ઘોર વનમાં જઈ પહોંચ્યા.
 અશ્વો ઝાટ્યા પણ રહેતા નથી. જેથી સર્વ સૈનિક લોકો પણ
 બહુ પાછળ રહી ગયા અને પોતાના સ્ત્રીમાડા સુધી આવ્યા.
 એટલે બહુ ધુધા અને તૃપાથી યાકી ગયા છતાં પણ બહુ મુશીબતે
 રાતની શોધમાં તેના પગલે પગલે ચાલતા હતા.

ત્યારબાદ ઘણો માર્ગ ઉદ્ધાંધન કરવાથી તેમજ સૂર્યના
 તાપથી પીડાયેલા યોડાઓ પણ બહુ યાકી
 મુનિદર્શન. ગયા તેથી તેઓની ગતિ પણ બહુ ધીમી
 પડી ગઈ. એટલે રાજા અને મલયચંદ્ર

બન્ને નીચા ઉતરી પડ્યા કે તરતજ યોડાઓ પૃથ્વી ઉપર પડી
 ગયા. પોતાના અધિપતિએ ત્યાગ કર્યો એમ બાણી પ્રાણીએ
 પણ તેમને ત્યજી દીધા. ત્યારબાદ તૃપાતુર હોવાથી રાજા બોલ્યો,
 હે મલયચંદ્ર ! કેઇપણ સ્થળેથી શુદ્ધ પાણી લાવ. હવે જળ વિના
 પ્રાણુ રહે તેમ નથી. મલયચંદ્ર પાણીની શોધ કરતો કેટલોક

માર્ગે ચાલી નીકળ્યો. તેવામાં ત્યાં વર્ષાઋતુના મેઘના ગર્જનરવને અનુસરતી મનુષ્યની વાણી તેના સાંભળવામાં આવી. પછી તેના અનુસારે તપાસ કરતો તે આગળ ચાલ્યો એટલે શુદ્ધ ભૂમિ ઉપર બેઠેલા અને સિંહ, નકુલાદિકથી વીંટાયેલા તેમજ મધુર દેવનિવડે સ્વાધ્યાય કરતા એક મુનિવર તેની દૃષ્ટિગોચર થયા. તેમને નમસ્કાર કરી મલયચંદ્ર બોલ્યો, દયાલુ એવા હે ભગવન ! અહીં કોઈપણ જગ્યાએ જલાશય હોય તો મહને બતાવો. કારણ કે, અશ્વથી હરણ કરાયેલો મહાસેન રાજા વનની કુંજમાં બહુ તૃપ્તાતુર થઈ પીડા પામે છે. મુનિએ કંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહીં. તેટલામાં રાજાનું નામ સાંભળવાથી એક મૃગલીને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તેથી તે મૃગલી સંકેત કરીને મલયચંદ્રને પોતાની સાથે લઈ ચાલી. અને જ્યાં સરોવર હતું ત્યાં ગઈ. પછી કમલપત્રોનો પડીઓ કરી તેમાં પાણી ભરીને મૃગલી સહિત મલયચંદ્ર રાજા પાસે ગયો. પછી જગપાન કરી મહાસેન રાજા સ્વસ્થ થઈ બોલ્યો, હે મિત્ર ! આ મૃગલી અહીં ક્યાંથી આવી ? મલયચંદ્ર બોલ્યો, એક મુનીંદ્ર પાસે આ બેઠી હતી. વળી દયાલુ એવી આ મૃગલીએ મહને પાણી બતાવ્યું. તે સાંભળી રાજાએ પૂછ્યું કે, તે મુનીંદ્ર ક્યાં છે ? ચાલો, તેમનાં દર્શન કરીએ. એમ કહી મિત્ર સહિત રાજા મૃગલીને સાથે લઈ મુનિ પાસે ગયો. અતિશય ભક્તિસ્સમાં નિમગ્ન થઈ રાજાએ મુનિને નમસ્કાર કર્યો. મુનિએ ધર્મલાભ આપી રાજાને ઉદ્દેશી બંને પ્રકારની જૈન ધર્મની દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો. મૃગલી અને મિત્ર સહિત મહાસેન રાજા સાવધાન થઈ સાંભળવા લાગ્યાં.

યોગ્ય સમયે રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો, હે મુનીંદ્ર ! આ મૃગલી પણ મૃગલી અને રાજાનો સંબંધ. મહને સ્નેહલાવ કેમ બતાવે છે ? અવધિ-જ્ઞાનવડે મૃગલીના પૂર્વ ભવનું અને રાજાના વર્તમાન ભવનું સ્વરૂપ જાણી મુનિએ બ-

નેનો સંબંધ જાંતાવ્યો કે-રાજન ! ત્હારા મનરૂપી સુંદર
દેહાનમાં કામરૂપી અશોકવૃક્ષને સિંચન કરવામાં ગાઢ સ્નેહ
જળથી પૂર્ણ બરેલી નીક સમાન આ મૃગલી બંધુમતી
નામે ત્હારી સી હતી. એક દિવસ ત્હેની પરીક્ષા કરવા
ત્હેં પોતાના વાસભવનમાં તેણીને બોલાવી. પછી તેણીની સાથે
ક્ષણમાત્ર વાતચિત કરીને તેને વદાય કરી. ત્યાંથી તે નીકળી આ
ઉપવનમાં આવી, અને વિચાર કરવા લાગી કે, આ દુનીયામાં
પ્રિય સમાગમનાં સર્વ સાધનો દુઃખદાયકજ છે. વળી જે સ્ત્રીને
પતિનો સંગ ન થયો હોય તે સ્ત્રી નિરંતર સ્વસ્થ કથામાં રહે
છે. તેમજ જેઓની બુદ્ધિ અપમાનદાયક એવા વિષય સુખથી
વિમુખ થયેલી છે અને જેમણે પાપ શાંત થયું છે એવી ખાલ
સાધ્વીઓને ધન્યવાદ થટે છે. તેમજ જેઓ પ્રેમ, પ્રિય વિરહ અને
વિષય તૃષ્ણાને બીલકુલ ગણતી નથી તેવી બ્રહ્મચર્ય ધારક સાધ્વી
ઓને વારંવાર નમસ્કાર ! વળી તીવ્ર તપશ્ચર્યા રૂપી તાપથી તપી
ગયેલા જેમના શરીર રૂપી ધરમાં બળવાના ભયથી કામદેવે
સર્વથા પ્રવેશ કર્યો નથી તેવી સાધ્વીઓનો જન્મ સફલ છે. જેણીએ
પ્રિયપતિનો સમાગમ સર્વથા ત્યજ્યો છે તેજ આ જગતમાં
પુણ્યશાળી ગણાય છે. પૃથ્વીપર જન્મણું કરતી જે સાધ્વીઓના
દૃઢભવનમાં દોષ વહણે વાસ કર્યો નથી તેઓ વનવાસમાં પાંજુ
નિરંતર સુખેથી સુખ રહે છે. વળી જેઓ સર્વદા સર્વ અવસ્થામાં
આનંદથી કાલ નિર્ગમન કરે છે તેમને સચિનય નમસ્કાર છે. આ
દુનીયાનો પ્રેમ ચંચલતાને લીધે પવનથી ઉછળતા સમુદ્રના
તરંગોમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા ચંદ્રમંડલને અનુસરે છે. જે ઘણાં
પુરુષો દૂર અને પરીક્ષ ગુણ અને અગુણ એવી બંધોની ગતિને
બાંધે છે, તે પણ પ્રેમ ગતિમાં વિમુદ્ધ ચર્મ બધ છે. જે પાપિષ્ઠ
દેવ ! અમ્હારા ગાઢ સ્નેહને તોડવાનાર એવા ત્હેને અમૃતરસમાં

વિષ નાખવાથી થો લાભ થયો ! એ પ્રમાણે પ્રચંડ દુઃખમય વચનોને વારંવાર ઉચ્ચારતી અંધુમતી છાતી ફૂટીને ઈર્ષ્યાથી મરણ પામી. જેથી આર્તધ્યાનને લીધે આ ખિચારી અહીં મૃગલી થઈ છે. માટે ત્હારું નામ સાંભળવાથી એને અતિસ્મરણ રાત્ર અગટ થયું.

એ પ્રમાણે મૃગલીનો પૂર્વભવ સાંભળી રાજા બોલ્યો, સુનીંદ્ર ! આપનું વચન સત્ય છે; પરંતુ સમ્યક્ત્વસ્વરૂપ. આ બાબતમાં મ્હને જે પાપ લાગ્યું તેની શુદ્ધિને માટે ઉપાય બતાવો. સુનીંદ્ર બોલ્યા, જૈનધર્મ સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી. મહાસેન રાજા બોલ્યો, ભગવન્ ! જૈનધર્મનો મ્હને ઉપદેશ આપો. સુનિ બોલ્યા, યતિ અને શ્રાવકના ભેદથી જૈનધર્મ બે પ્રકારનો છે. તેમાં ક્ષમાદિ ગુણોએ કરી યતિધર્મ દશ પ્રકારનો છે અને ગૃહસ્થધર્મ સમ્યક્ત્વાદિ બાર પ્રકારનો જીનેંદ્ર ભગવાને કહ્યો છે. વળી જીવાદિ પદાર્થોની શ્રદ્ધારૂપ એક પ્રકારનું સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. તેમજ દ્રવ્ય અને ભાવ તથા નિશ્ચય અને વ્યવહારથી તે સમ્યક્ત્વ બે ભેદે જાણવું. વળી અધિગમ, નિસર્ગરૂપ તે પુદ્ગલ પરિણામથી ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે અથવા ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક અને ઔપશમિક તેમજ કારક, રોચક અને દીપક એમ ત્રણ પ્રકારે પણ કહ્યું છે. તેમાં સાસ્વાદન ઉમેરવાથી ચાર ભેદ અને વેદક ઉમેરવાથી પાંચ પ્રકારનું જાણવું. કારણકે પ્રજાપનાસૂત્રમાં નૈસર્ગાદિ તેના દશ ભેદ કહ્યા છે. જન્મકે-નિસર્ગ, ઉપદેશ, આજ્ઞા, સૂત્ર, બીજ, અધિગમ, વિસ્તાર, ક્રિયા, સંક્ષેપ અને ધર્મરૂચિ. એ પ્રમાણે વિસ્તારથી સમ્યક્ત્વના ભેદ કહ્યા બાદ સંલેખના પર્વત ગૃહિધર્મ કહ્યો.

ત્યારબાદ રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, સુનીંદ્ર ! સંલેખનાનું સ્વરૂપ

વિસ્તારપૂર્વક કહેા. મુનીંદ જોડ્યા, ઉત્કૃષ્ટ સંલેખના, સંલેખનાનું પ્રમાણ બાર વર્ષનું છે. તેમાં પ્રથમ ચાર વર્ષ સુધી છઠ્ઠું અઠ્ઠમાદિક તપશ્ચર્યા કરવી અને જૂતાદિક વિઘ્નિતિઓવટે પારણ કરવું. પછી બીજા ચાર વર્ષ સુધી પ્રથમની માફક તપશ્ચર્યા કરવી, પરંતુ પારણમાં જૂતાદિક વિગયોનો ત્યાગ કરવો. નવમા અને દશમા વર્ષે એકાંતર કરવાં અને પારણના દિવસે આંગેલ કરવું. પછી અગ્નિચારમા વર્ષે પ્રથમ ૧૧ માસ સુધી મધ્યમ તપ કરવું અને પરિમિત (ઉલ્લોહરી) આંગેલથી પારણ કરવું. બાકીના છ માસમાં અઠ્ઠમાદિક તપશ્ચર્યા કરવી અને પારણના દિવસે ઇચ્છા પ્રમાણે આંગેલ કરવું. ત્યારબાદ બારમા વર્ષમાં આંગેલ કરવાં; પરંતુ છેલ્લા ચાર માસમાં તેલથી એકાંતરે કોગળા કરવા. કારણકે મુખ પવનથી સુકાઈ જાય નહીં. “ બારમા વર્ષમાં હમેશાં આંગેલ કરવાં તેમાં પ્રતિદિવસે લોજનના કોળીયા ઓછાં કરતાં કરતાં એક કવલ સુધી આવવું. પછી તે કવલમાંથી કણીયાઓ ઓછા કરતાં કરતાં ઉવટે એક કણીયા સુધી આવવું. જેથી હીવામાં રહેલા તેલ તથા દિવેટનો જેમ સમકાલે નાશ થાય છે તેમ શરીર તથા આયુષ્યનો સમકાલે નાશ થાય. વળી તે બારમા વર્ષના છેલ્લા ચાર માસ બાકી રહે ત્યારે એકાંતરે તેલના કોગળા બરી ધણીવાર મુખમાં રાખી રાખમાં નાખી દેવા. ત્યારબાદ મુખશુદ્ધિ માટે ઉના પાણીના કોગળા કરવા. કારણકે એમ કરવામાં ન આવે તો મુખ લુપ્ત પડીને બીકાઈ જાય તેથી નવકાર મંત્રનો ઉચ્ચાર થઈ શકે નહિ. ” આ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટ સંલેખના કહી છે.

જઘન્ય સંલેખના ૭ માસની કહી છે. હવે તે જાનને સંલેખનાઓમાં પાંચ અતિચાર કહ્યા છે. જેમકે- જઘન્યસંલેખના. આલોક, પરલોક, જીવિત, મરણ અને

નિષ્કારણ દયાના રસરૂપ નરીના ઉત્તત પર્વત સમાન એવા હે
 મુનીંદ્ર ! અંગીકાર કરેલા મહાવ્રતરૂપી ભારને વહન કરવામાં
 ધુરંધર એવા આપને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. મહારા પૂર્વ
 પુણ્યની પ્રેરણાથી આપ અહીં પધાર્યા છો. માટે હવે
 અનશનદાન આપી મહને કૃતાર્થ કરો. મુનીંદ્ર જોડ્યા, હું પણ
 તહારો અવસાન સમય જાણી અહીં આવ્યો છું. માટે સુખેથી
 તું અનશનવ્રત ગ્રહણ કર. પછી મલયચંદ્રે વિધિપૂર્વક અનશન-
 વ્રત લીધું. ત્યારબાદ નિરતિચાર વિશુદ્ધપણે અનશનવ્રત પાળીને
 સમાધિપૂર્વક કાળ કરી તે બ્રહ્મલોકમાં ઉત્પન્ન થયો.

બાદ મહાસેન રાજા ધર્મબંધુ એવા મલયચંદ્ર મિત્રના
 રાજાનો શોક. શોકમાં ગરક થઈ વિલાપ કરવા લાગ્યો.
 પછી મુનિ જોડ્યા, નરેંદ્ર ? હવે એમાં
 ખેદ કરવાનું કંઈ પણ કારણ નથી. કારણ કે જેના હાથમાં
 જરારૂપી ધનુષ્ય રહેલું છે, અને વ્યાધિરૂપી સેંકડો બાણો
 પણ રહેલાં છે, તેમજ મનુષ્યરૂપી મૃગલાઓનો સંહાર કર-
 વામાં ઉદ્યુક્ત થયેલા દૈવરૂપી પારધિથી બચવાને કોણ સમર્થ
 છે ? ગર્ભાદિક હુઃખરૂપી તરંગિત જળનો વિનાશ થવાથી
 સુકાતા સરોવરની માફક દરેક સમયે મૃત્યુ વિદ્યમાન છતાં પણ
 મનુષ્યો જીવિતની આશા કેમ છોડતા નથી ? વગી અન્ય લોકમાં
 એક સાથે ચાલેલા સાર્થીઓની માફક જો કોઈ આગળ ગય તો
 તેમાં શોક કરવાનું શું કારણ ? અથવા જેમ ખેતીદાર લોકો
 ફેરમાં પાડેલું ધાન્ય લણી લે છે, તેમ મૃત્યુ સુખદ પ્રાણીમાત્રને
 સંહાર કરે છે. માટે વસ્તુ સ્વભાવ આ પ્રમાણે વિચિત્ર છે. વગી
 જ્યાં જરા, રોગ અને વ્યાધિ વિગેરેનો સર્વથા અભાવ છે એવા
 મુરેંદ્રોમાં પણ જો મૃત્યુરૂપ સુખદ સ્વચ્છંદપણે વિચરે છે, તો
 વ્યાધિ, જરા, રોગ અને શોકથી ઘેરાયેલા મનુષ્યલોકમાં પ્રાણીઓ

નિમેષ માત્ર પણ જે જીવે છે તે મૃત્યુનો મ્હોટો પ્રભાવ છે. માટે અધીર પુરુષોએ સેવેલા ચોકતે આધીન થવું નહીં. કારણ કે, મૃત્યુના મુખમાં રહેલા પ્રાણીને બચાવવા માટે ઈંદ્ર પણ સમર્થ નથી. વિગેરે દેશનાથી રાજાનો ચોક દૂર કરી બધ્યજનોને પ્રતિ-જ્ઞાપ આપી મુનિએ અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો.

મહાસેન રાજા પણ નિરંતર ધર્મધ્યાન કરતો હતો. એક દિવસ પરોઢીયાના ભાગમાં બરનિકામાં હતો. સ્વપ્નવિચાર. તેવામાં તેને સ્વપ્ન આવ્યું કે:—એક વૃક્ષ હતું. તેના સ્તંભની ચારે તરફ મ્હોટો

વિપ્લવસર્પ વિંટાયેલો હતો. તેમજ તે વૃક્ષને ચાર મુખ્ય શાખાઓ હતી. તેની નીચે બહુ શીકારી પશુઓ ઉભાં હતાં, અને પ્રચંડ પવન વેગથી કંપતી તેમજ કટ કટ એવા ભયંકર શબ્દ કરતી બેવી તેનો એક શાખાને હું વળગી રહ્યો હતો. વળી પડવાની વાટ જોઈ પ્રચંડ હંપ્ટ્રાઓથી ભયંકર મુખ પહોળું કરી દુહ સિંહ નીચે તૈયાર થઈ ઉભો હતો. એવામાં અકસ્માત એક શરભ ત્યાં આવ્યો. તેને જોઈ તે દુહ સિંહ ત્યાંથી છૂવ લઈ નાશી ગયો. તેથી બહુ વિસ્મિત થઈ જીએ છે તેટલામાં તે બગી ઉઠ્યો, અને કંઈ પણ તેણે જોયું નહીં તેથી તેણે જાણ્યું કે, આ સ્વભાવસ્થા મ્હેં ભોગવી. પછી પ્રભાત સમયમાં પોતાનું નિત્ય કાર્ય કરી છોડે ભગવાનને વંદન કરી મહાસેન રાજા સભાસ્થાનમાં આવ્યો. અને સર્વ શાસ્ત્રોના જાણકાર એવા સ્વપ્નાર્થ વેદી નૈમિત્તિકોને બોલાવ્યા. તેઓ પણ મંત્રોચ્ચારપૂર્વક આશીર્વાદ આપીને ઉચિત સ્થાને બેસી ગયા. પછી રાજાએ તેઓની આગળ પોતાનું સ્વપ્ન કહી સંભળાવ્યું.

નિમિત્તવેદી બોલ્યા, હે રાજા ! આ સ્વપ્નનું કૃણ બહુ વિપત

છે. તે બાળતમાં શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—
 સ્વપ્નનો ઉત્તર. વૃક્ષો ઉપર ચઢવું અને ઘોડાઓનું દર્શન
 તે શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. તેમજ નીચે મુખ પ્રસા-
 રીને ઉભેલા સિંહનું અવલોકન બહુ ફલ કહ્યું છે. હે દેવ ! વળી
 તે શરભ કોણ હશે ? તે અમને સમજાતું નથી. કારણ કે, જેનાથી
 ત્રાસ ધમ્મી સિંહ પણ નાશી ગયો. માટે આ સ્વપ્ન ઘણું વિષમ
 છે. આ બાળતમાં અમારી ખુદ્ધિ પહોંચતી નથી. કોઈપણ મુત-
 ઝાની મુનિ શિવાય આ સ્વપ્નનો ખરો ભાવાર્થ જાણી શકે તેમ નથી.
 ત્યારબાદ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો. હાલમાં કોઈ સૂરિ મહારાજ
 અહીં વિરાજે છે ! એમ ઉઠાપોહ કરતો હતો, તેટલામાં હાથમાં
 મુંદર કમળમાળાને ધારણ કરતી અને હૃદયમાં અપાર પ્રમોદને
 વહન કરતી ઉદ્યાનપાલિકા ત્યાં આવી રાજાને નમસ્કાર કરી બોલી.
 હે દેવ ! અહીં આપના ઉદ્યાનમાં બહુ શિષ્યો જેમની સાથે રહેલા
 છે, ચારે જ્ઞાનના જાણકાર અને અનેક લાઘિયોના નિધાન એવા
 સમયસાગર સૂરીશ્વર પધાર્યા છે. તે સાંભળી રાજાએ ત્હને વસ્ત્ર
 અલંકારાદિવડે સંતુષ્ટ કરી, પછી સ્વપ્નપાઠકો સહિત રાજા ઉ-
 દ્યાનમાં ગયો. સૂરીદ્રના ચરણકમળમાં વંદન કરી નીચે બેઠો. અને
 ઉચિત સમયે સ્વપ્નની વાત પૂછી.

સમયસાગર સૂરિએ પણ ઉપકાર જાણી તે સ્વપ્નનું યથાર્થ
 કૃપા બતાવ્યું કે, વૃક્ષરૂપી સંસાર, શાખા-
 સમયસાગર સૂરિ. ઓરૂપી ચાર ગતિઓ, વિષધર સમાન
 વિષયો, શીકારી પશુઓ સમાન રોગ, પવન
 સમાન પૂર્વોપાર્જિત કર્મ અને જે શાખાને તું વળગી રહ્યો હતો,
 તે મનુષ્યગતિ તેમજ તે શાખા નીચે માનવગતિથી પડતા એવા
 ત્હને જે સિંહ ગળવાની ઈચ્છા કરતો હતો તે મૃત્યુ મુલટ બ-
 લવો. વળી તેટલામાં ત્યાં જે શરભ આવ્યો તે કોઈપણ સૂરિ

સમજવા અને તે સૂરિ દ્વારા મત્સ્યને નાશ કરી નિર્જામ સ્થાનમાં
તેને સ્થાપન કરશે. આ પ્રમાણે દ્વારા સ્વપ્નનું દ્રશ્ય છે. એમાં
કોઈ પ્રકારનો દ્વારો સદેહ જાણવો નહીં.

મહાસેન રાજાએ આ પ્રમાણે સ્વપ્નનો પરમાર્થ જાણી
સૂરિને વિનંતિ કરી કે 'હે ભગવન! આ
મહાસેનરાજાનો રામ દગ તરતજ મૃતને સત્ય થાય તેવી
મીઠાશ. રીતે કૃપા કરી સૂરિદ્વિજોડ્યા, હે ભગવન! ને
એવોજ દ્વારો નિમય હોય તો કોઈ પ્રકાર

નો છું પ્રતિજ્ઞા કરીશ નહીં. રાજાએ પણ તરતજ પોતાના
પુત્રને રાજ્ય સોંપી પોતે દીક્ષા મદલ્ય કરી. ત્યારબાદ બંને પ્રકાર
ની શિક્ષા લીધી. અને અનુક્રમે કેવળરાજા પાત્રીને મહાસેન
સુનિ અદ્ય સમયમાં અવગણ અને સર્વદા નિર્જય એવા મોટા
પદને પામ્યા. માટે હે ભવ્ય પ્રાણિઓ! ઇચ્છાનો ત્યાગ કરી જે
પ્રાણી અનશનમત મદલ્ય કરે છે તે જીવ તેજ ભવમાં ને સિદ્ધ ન
થાય તો પ્રાચે ત્રીભુવ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે. વળી અત્યંત સ્થિર
બુદ્ધિ, દયાભાવ અને નષ્ટ સંકલ્પ વિકલ્પવાળા ધન્ય પુરુષો પર-
માત્માનું ધ્યાન કરતા અનશન પૂર્વક સમાધિ મરણ પામે છે.

इति संलेखनायां मलयचन्द्रकथानकं समाप्तम् ॥

તત્સમાપ્તૌ શ્રીમદ્ભગવત્પ્રવિરચિતપ્રાકૃતપદ્યબન્ધશ્રીસુપાર્શ્વનાથમિન-
ચરિત્રસ્ય શ્રીસકલસૂરિપુરન્દરાયમાણપરમગુરુતપાગચ્છાધિરાજશા-
સ્ત્રવિશારદજ્ઞેનાચાર્યયોગનિષ્ઠાધ્યાત્મજ્ઞાનદિવાકરશ્રીમદ્બુદ્ધિ-
સાગરસૂરિશિષ્યપ્રસિદ્ધવક્તેતિ લઘ્વશ્લોકો વ્યાખ્યાનકો-
વિદ જ્ઞેનાચાર્ય શ્રીમદ અજિતસાગરસૂરિરુત્તમગુર્જરભાષા-
નુવાદે પ્રમુદેશનાપ્રબન્ધે સદૃષ્ટાન્તાતિચારવ્યાખ્યોપેતં
સંલેખનાવ્રતં સમાપ્તમ્ ॥

નિર્વાણવર્ણન.

શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ બોલ્યા, હે રાજન્ ! સમ્યક્ત્વ સહિત બાર પ્રકારનો શ્રાવકધર્મ સંલેખના પર્યંત વિસ્તાર તીર્થયાત્રા. પૂર્વક કહ્યો અને દરેક અતિચારનું સ્વરૂપ પણ દૃષ્ટાંત સહિત સમ્યક્ પ્રકારે કહ્યું. માટે હવે તું નિરતિચાર ગૃહિધર્મ પાળવામાં નિશ્ચલચિત્તે સાવધાન થા. આ પ્રમાણે પ્રભુના વચનામૃતનું પાન કરી દાનવીર્ય રાજા ભગવાનને નમસ્કાર કરી બોલ્યો, હે ભગવન્ ! કૃપા કરી મહાને શ્રાવકધર્મ આપો. જગદ્ગુરુએ નરેન્દ્રને વિધિ સહિત ધર્મદાન આપી શ્રી નંદિવર્ધન નગરમાંથી વિહાર કર્યો. પ્રથમ શત્રુંજય ગિરિની યાત્રા કરી અને ત્યારબાદ અનેક પુર, ગ્રામ, નગર વિગેરે સ્થાનોમાં વિહાર કરી ગૃહી અને મુનિઓના ધર્મનો ઉપદેશ આપતા તથા ભવ્ય જનોને દીક્ષાનો અનુગ્રહ કરતા ભગવાન સર્વત્ર વિજય પ્રવર્ત્તાવતા હતા. હવે ભગવાનની સેવામાં પંચાણું ગણુધરે હતા. તેમજ ત્રણ લાખ મુનિઓ, ચાર લાખ ત્રિશહજાર સાધ્વીઓ, બે લાખ સત્તાવન હજાર શ્રાવકો અને ચાર લાખ તાણું હજાર શ્રાવિકાઓ હતી. તેમજ બે હજારને ત્રીશ ચતુર્દશ પૂર્વધારી મુનિઓ, અગીયાર હજાર કેવલજ્ઞાની મુનિઓ, પંદર હજાર ત્રણસો વૈક્રિય લબ્ધિવાળા અને આઠ હજાર ચારસો વાદિ મુનિઓ, નવ હજાર અવધિજ્ઞાનિ તેમજ નવ હજાર એકસો ને પચાસ મનઃપર્યવજ્ઞાની મુનિઓથી સેવાતા શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ ગ્રામ, આકર અને નગરાદિક સ્થલોમાં વિચરતા, પાંડિતોના વિવિધ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપતા, ભવ્ય પ્રાણીઓને પ્રતિબોધ આપીને ઉત્તમ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના કિરણોવડે તેમના હૃદયરૂપી ઘરમાંથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારને દૂર કરતા સંમેતગિરિ ઉપર ગયા. ત્યાં જ્ઞાનવડે પોતાનો

મોક્ષ સમય નહીં જાણી શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાને એક માસનું
અનશનવ્રત ગ્રહણ કર્યું. ત્યારબાદ ભવ્ય પ્રાણીઓના હિતમાં
ઉપકૃષ્ટ, સંસાર અને મોક્ષમાં ચિત્તની સમાનતાને ધારણ
કરતા, હવિત અને મરણમાં વાંછા રહિત, અને નિષ્કલ્યાણ ધ્યાનમાં
લીન થયેલા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી ચતુરંગ—ચોરાશી લાખ
વર્ષનું એક અંગ થાય એવાં ચાર અંગ ન્યૂન એવું એક પૂર્વલક્ષ
ચારિત્ર પર્યાય પાળીને પદ્યકંઠ આસને બેઠા.

હવે મોક્ષાભિમુખ થયેલા ભગવાનને જાણી સર્વે મુરસુરેન્દ્ર
ભગવાનની પાસે આવ્યા અને ગંધોદકની
મુરતથા મુરેન્દ્રોનું વૃદ્ધિ સહિત પુષ્પોના દગલા કરી મસ્તકે
આગમન. અંજલિ રચી ભગવાનની સ્તુતિ કરવા
લાગ્યા. હે સમ્રાટ જીનવર ! આપ વિજય
પ્રવર્તાવેલા આપ અખિલ કર્મરૂપી કંચુકથી મુક્ત થયા છો, વળી
ભવરૂપી રાક્ષસથી પીડાતા પ્રાણીઓના રક્ષક અને મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના
સમાગમમાં ઉત્સુક એવા હે જીનેન્દ્ર ! આપના ચરણ કમલમાં
નમવાવડે મદોન્મત્ત હસતી પણ તત્કાલ ચાંત થાય છે. વળી હે
જીનેન્દ્ર ! આપના સ્મરણમાત્રથી અતિ તીક્ષ્ણ દ્રવ્યોએવડે વિકરાળ
છે મુખકંઠરા જેની અને સન્મુખ આવતો એવો સિંહ પણ નિવૃત્ત
થાય છે. જેમાં અનેક સુભટોના ધડ નૃત્ય કરી રહ્યાં છે અને
નિરંકુશ હસતીઓ જેમાં પ્રસરી રહ્યાં છે એવા મદોદરા સમરાં-
ગણમાં જે આપનું સ્મરણ કરે છે તે પ્રાણીને જ્યલકમ્પી પોતેજ
વડે છે તેમજ લાંબી જીહ્વાઓને નચાવતાં, અણુ એવા નેત્રોની
ક્રાંતિવડે જનનમ ટલને લાલ કર્ન્તા અને ત્ર્યંક દ્રણાઓને વિસ્તા-
રતા એવા નાગ પણ આપના ધ્યાનથી પરાજય પામે છે. વળી
અત્યંત દુહિત સનયમા વિજગીરૂપી દગાવડે જેમના નાવિક ભય
ભાન ધમ્મ અંગે છે એવા ના વાત્રિક લોકો મધ્યદરિયામાં ડુબતા

છતાં પણ આપના શરણથી તરી જાય છે. હે ભગવન્ ! આ પ્રમાણે આપના નામ સ્મરણથી ભવ્યજીવો આ લોકમાં સુખી થાય છે અને પરલોકમાં પણ અસંખ્ય હુઃખોનો ક્ષય કરનાર એવા મોક્ષને પામે છે. એ પ્રમાણે સર્વ સુરેન્દ્રો બહુ સ્તોત્રોત્તર સમ્મેત ગિરિ ઉપર રહેલા ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે. તેટલામાં જગદ્ગુરુ સર્વ પાપદારોનો રોધ કરનાર શૈલેશી ધ્યાનમાં સ્થિર થયા.

વળી જેના માટે છઠું, અઠમ, પ્રમુખ દુશ્વર તપશ્ચર્યાઓ કરવી પડે છે, તેમજ શુદ્ધ જલ તથા તુલ્ય

નિર્વાણપદ.

રસ વિનાનાં ભોજન કરવાં પડે છે, ગાદ અતુરકત એવી સ્ત્રીઓનો પ્રતિબંધ છો-

ડવો પડે છે, વીરાસન જેમાં રહેલું છે એવાં સ્થાનકો નિરંતર સેવવાં પડે છે. નવીન સ્નેહપાશવડે મનોહર એવા બંધુઓનો સંસર્ગ પણ છોડી દેવો પડે છે. અને જેના માટે શીત તથા તડકાથી હુઃસહ એવા સમયમાં પણ કાર્યોત્સર્ગે રહેલું પડે છે. એવાં હુઃખદાયક વેદનીય, આયુષ્, નામ, અને ગોત્ર એ ચારે કર્મોનો એક સમયે ક્ષય કર્યો. પછી વિકટ એવા ભવ પાશથી મુક્ત થયેલા, તપાવેલા શુદ્ધ સુવર્ણ સમાન છે કાંતિ જેમની, વળી સૂર્યની કાંતિનો જેમણે તિરસ્કાર કર્યો છે અને લક્ષ્મીના નિવાસ સ્થાન એવા શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ કાગળ વદી સાતમના દિવસે પાંચસો મુનિઓ સાથે પોતાનો દેહત્યાગ કરીને મોક્ષસ્થાને ગયા.

જગદ્ગુરુના પ્રચંડ વિરહથી પ્રગટ થતા અશ્રુપ્રવાહવડે ભરાઈ ગયા છે નેત્રપુટ જેમના એવા સર્વ

વિરહભાવ.

સુરાસુરેન્દ્ર પ્રભુને નમસ્કાર કરી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. હે જગદીશ્વર ! ત્રણ લોકમાં

પ્રદીપ સમાન દીપતા એવા આપ હાલમાં નિર્વાણ પદ પામ્યા

તેથી અખિલ ભરતક્ષેત્ર બારે મોહ તિમિરમાં નિમગ્ન થયું.
 વળી હે ભગવન ! અત્યંત ભક્તિભાવથી અમે અહીં આવીને હવે
 કોની સ્તુતિ કરીશું ? અથવા કોની પૂજા રચીને આનંદ માનીશું ?
 અથવા વિદ્વાસ સહિત નૃત્ય લીલા કોની આગળ કરીશું ? હે
 સ્વામિન ! તમહારા વિના હાલમાં અમારા રત્નમય મુકુટને કોના
 ચરણપીઠમાં ભક્તિભાવથી નમાવીશું ? એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી
 ચારંવાર નમસ્કાર કરી ઉદાસચિત્તે સર્વ મુરેંદ્રો છનેંદ્રની પાસે
 બેઠા ત્યારબાદ મુરેંદ્રની આજ્ઞાથી વૈશ્રમણ દેવે ઉત્તમ ધ્વજાઓ
 વડે વિભૂષિત સુવર્ણ અને રત્નમય ઉત્તમ નિર્વાણ ચિહ્નિકા તૈયાર
 કરી. ત્યારપછી ક્ષીરસાગરના જલથી પ્રભુને સ્નપન કરાવી
 રત્નમય આભરણોથી શણગારેલા ચરીરે શુદ્ધ હૃદય પહેરાવ્યાં.
 ત્યારબાદ સર્વે મુરુમુર લોકો રૂદન કરવા લાગ્યા છતાં પણ દેવ
 સહિત મુરેંદ્રોએ પ્રભુને પાલખીમાં પધરાવ્યા અને નૈરૂત ખુંણમાં
 શુદ્ધ જગ્યાએ લઈ ગયા. ત્યાં ગૌશીર્ષ અને અશુરચંદનના
 કાષોની બે ચિતાઓ રચાવી. એક ચિતામાં છનેંદ્રને અને
 બીજીમાં પાંચસો મુનિઓને સ્થાપન કર્યાં. તે સમયે હુંડુભિ
 વિગેરે ગંભીર વાજાંત્રો વાગવા લાગ્યાં. સર્વત્ર ખેચરોએ મુગધ-
 મય પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરી, મુરંગનાઓ નૃત્ય કરવા લાગી. વળી
 સમસ્ત સંધના લોકો શોકાતુર થઈ ગયા. દેવેંદ્રોના જયજય
 શબ્દોથી અખિલ ભુવનમંડલ ભરાઈ ગયું. પછી અગ્નિકુમારોએ
 પોતાના મુખમાંથી ચિતામાં અગ્નિ પ્રગટ કર્યો. વાયુકુમાર
 દેવોએ પવન વિપુર્વિને અગ્નિ પ્રજ્વલિત કર્યો. તેમજ અન્ય
 મુરપરો મુગધમય ધૂપની મૂઠીઓ ભરી ફેંકવા લાગ્યા. એમ
 અનુક્રમે ચિતા લાગવાથી માંસાહક સર્વ પાતુઓ બગી ગઈ.
 એટલે અતિ શીતલ, મુગધિત અને મનાહર એવા ક્ષીરસાગરના
 જલની ધારાઓવડે એવા કુમારોએ જનંદ ભગવાનની ચિતા
 ચાત કરી.

ત્યારબાદ જીનેંદ્ર ભગવાનની ઉપરની જમણી દાઢ શકેદે ખ
હણ કરી અને નીચેની ચમરેંદે લીધી. વામ
નંદીશ્વરની ભાગની ઉપરની દાઢ ઇશાનેંદે અને નીચેની
યાત્રા. ખલીન્દે લીધી. વળી અત્યંત ભક્તિભાવથી

રોમાંચિત થયેલા અવશિષ્ટ સુરાસુરેંદ્ર અને

સર્વ દેવોએ પોતાના મંગલ માટે દાંત અને અસ્થિ (હાડકા) ના
ટુકડાઓ ગ્રહણ કર્યા. ત્યારબાદ દેવીયોએ પુષ્પ, નરેન્દ્ર તથા નર-
નારીયોના સમુદાયે વચ્ચે તેમ જ બાકીના સર્વ લોકોએ બહુ ઉમ-
ગથી ચિતાની ભસ્મ લઈ લીધી. ત્યારબાદ યત્નવટે તે સમયવું
દરેક કાર્ય સમાપ્ત કરીને જગત પ્રભુના ભારે વિરહાનલની જવા-
બાથી દગ્ધ થયેલાં હૃદયને શાંત કરવા સર્વ દેવસહિત સુરેંદ્રો નં-
દીશ્વરદ્વીપમાં ગયા. ત્યાં પરમભક્તિ વડે અષ્ટાક્ષિક મહોત્સવ કરીને
સર્વ સુરાસુરેંદ્ર પોત પોતાના પરિવાર સહિત દેવલોકમાં ગયા.
પછી પાંચ રૂણાઓને ધારણ કરતા શેષ નાગના મસ્તક મંચિને
નિસ્તેજ કરતી એવી જીનેંદ્રની દાઢોને તેઓએ બહુ પ્રેમપૂર્વક
સાવધાનપણે પૂજીને રત્નમંચિના ડાબડામાં મૂકી લીધી. વળી જે
ભવ્યાત્માઓ ? રાગદ્રેષાદિક દુઃખના વિનાશક, સંસારવાસનાથી દૂર
થયેલા, રાગ અને રોષના વિગેતા, જનસમૂહના સુખદાતા અને
સ્વર્ગ તથા મોક્ષસુખના પ્રકાશક એવા સુપાર્શ્વ ભગવાન નિરંતર
તમ્હારું સંરક્ષણ કરે. આ પ્રબંધમાં વાક્ય વ્યવસ્થા કિંવા ચારક
વિરહ કંઈ કહેવામાં આવ્યું હોય તે સંબંધી હું નિવ્યાદ્યપૂત
વાચું છું અને સમગ્રન પુરૂષો સુધારો કરી વાંચશે એવી આશા
રાખું છું.

મંથકારની પ્રશસ્તિ.

આ લોકમાં સમસ્ત જૂમંડલરૂપી ભવનના આબૂપણ માટે સરજ દેવજદંડ સમાન અને કીર્તિરૂપ પતાકાવડે યુક્ત શ્રી હર્ષ-પુર (હર્ષપુરીય) નામે ઉત્તમ ગચ્છ છે. તેની અન્દર સમગ્ર શિવ મુખના મંદિર સમાન હિમાલયની માફક જયસિંહ નામે સૂરિ હતા. જેનાથી નીકળેલી સુરસરિત-ગંગાની માફક મુનિયોની પરંપરા આ જગતમાં વિદ્યમાન છે. તે જયસિંહ સૂરિના પછી ઇયા રૂપી કમલિનીને પ્રકુલ કરવામાં સૂર્ય સમાન, મિથ્યાત્વરૂપી અંધ-કારના સમૂહને હરણ કરનાર અને સમગ્ર જૈનશ્વેતાંબર સંઘના તિલક સમાન શ્રીમાન અભયસૂરિ નામે સૂરીન્દ્ર થયા. તેમના મુશિખ ઉત્તવલ યથારૂપી જ્યોત્સ્ના વડે ઉત્તવલ કર્યો છે જૈન શ્વે-તાંબર સંઘનો વિસ્તાર જેમણે અને પરવાંદીયોના સમૂહનો પરા-જય કરવામાં પ્રગટ છે મહાત્મ્ય જેમનું એવા ચન્દ્ર સમાન શ્રીમાન હેમચન્દ્ર સૂરિ થયા. જેમણે રા. રા., શ્રીયુત જયસિંહ રાજાને પ્રજાધીને રથયાત્રાદિક કાર્યોમાં બહુ ઉદ્યોત કર્યો. વળી જેમના મુખરૂપ ક્ષીરસાગરમાંથી નીકળેલા અદ્ભુત શાસ્ત્રામૃતનો સ્વાદ લઈ મહોટા મુનિયો હાલમાં પણ અજરામર સ્થાનને પામે છે. વળી તે હેમચન્દ્ર સૂરિના ત્રણ શિષ્યો થયા. તેમાં પ્રથમ એકાન્તવાદિયોના સંસર્ગરૂપી રંગનો ભંગ કરવામાં સિંહ સમાન શ્રી વિજયસિંહ સૂરિ. બીજા પારાવાર વિદ્યારૂપ સમુદ્રને વિષે મૃં-પૂર્ણ પૂર્ણિમાના ચન્દ્ર સમાન અને જૈન સિદ્ધાંતરૂપી કુમુદોના વિકાસ કરનારા શ્રી ચન્દ્રસૂરિ થયા. શ્રી હાટદેયની મુદ્રાને પાલન કરતા એવા જ સૂરિએ માત્ર જૈન શાસનની પ્રભાવના કરી એટ-લુંજ નહિ પરન્તુ ધમણ મુદ્રાનું પણ પાલન કર્યું છે. વળી શ્રીમાન મુનિમુખત સ્વામીના ચરિત્રરૂપી રંગશ્યાળામાં છંદ સદિત

અલંકારો વડે સુશોભિત જોમની વાણી નર્તકીની માફક વિલાસ કરી રહી છે. તેમજ ત્રીજા વિષુધ્યનોના મનને બહુ આનંદ આપવામાં અતિદક્ષ એવા શ્રીમાન વિષુધ્યન્દ્ર સૂરિ હતા.

હવે એક દિવસ તે શ્રીમાન વિષુધ્યન્દ્ર સૂરિ વિહાર કરતા કરતા ધંધૂકા નગરમાં આવ્યા ત્યાં પુંડરિકના પુત્ર આષડ શ્રાવકે શ્રી પદ્મચન્દ્ર ઉપાધ્યાય વિગેરે શ્રી સંઘને કહીને શ્રી સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ચરિત્ર રચવા માટે તેમની પ્રાર્થના કરી કબુલ કરાવ્યું. ત્યારબાદ તેમણે પણ શ્રીમાન હેમચન્દ્ર સૂરિના લઘુ શિષ્યને ઉપદેશીત ચરિત્ર રચવાની આજ્ઞા કરી.

લક્ષણુ તથા છંદ શાસ્ત્રના જાણકાર એવા શ્રીમાન લક્ષ્મણુ ગણીએ પ્રકાશ કરેલું આ સાતમા તીર્થંકર ભગવાનનું ચરિત્ર સકલ શ્રી સંઘના હૃદયનું હરણુ કરે ?

શ્રીમાન કુમારપાલ નૃપતિના રાજ્યમાં આવેલી ગુરૂમંડલી નામે નગરીમાં શમ્ભાસુતના ઉપાશ્રયમાં વાસ કરતા એવા શ્રીમાન લક્ષ્મણુ ગણીએ વિક્રમ સંવત્ ૧૧૧૯ ના મહા સુદિ દશમીને ગુરૂવારે આ ચરિત્ર રચ્યું છે.

આ ચરિત્રની અનુષ્ટુપ શ્લોક સંખ્યા પ્રત્યક્ષર ગણવા વડે દશ હજાર એકસોને આઠત્રીશ ઉપર આઠ અક્ષરની પ્રાયઃ છે.

॥ इति श्रीमल्लक्ष्मणगणिविरचितप्राकृतपद्यबन्धश्रीसुपार्श्वनाथजिनचरि-

त्रस्य श्रीसकलसूरिपुरन्दरायमाणपरमगुरुतपागच्छाधिराजशास्त्रवि-

शारदजैनाचार्ययोगनिष्ठाध्यात्मज्ञानदिवाकरश्रीमदबुद्धिसागर-

सूरिशिष्यप्रसिद्धवक्तेति लब्धख्याति व्याख्यानकोविद

जैनाचार्य श्रीमद अजितसागरसूरिकृत गुर्जर-

भाषानुवादः समाप्तः ॥

॥ इति श्रीसुपार्श्वजिनचरित्रं समाप्तम् ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

॥ ગીરનારમંડનનેમપ્રભુ સ્તવન ॥

મહાવીરજી મુજ માયાળુ રે—રામ.

ગિરનાર વાસી શુભ ગિરવારે,	નેમ નગીના.
શામળીયા શિવપદ લીના રે.	નેમ નગીના. ટેક.
લટકાળા ! હું તો લળીલળી પાયે લાશું,	
પ્રભુ ! પ્રેમ અવિચળ માણું રે.	નેમ નગીના.
ખાતળીયા ! ખાશા ! પિયુ ! પિયુ ! કરવી હું આણું,	
શુભ ગીત તમ્હારાં ગાઉં રે.	નેમ નગીના.
મોહનજી ! મ્હારા હૃદય મંદિરમાંહી આવો,	
મને ભેદાભેદ ખતાવો રે.	નેમ નગીના.
નટવરજી ! ન્યારાં યાને રંહો છો મુઝથી !	
હે સગપણ સાચું તુજથી રે.	નેમ નગીના.
દયાળુ દેવા ! દયા કરો દિન જનની,	
આશા પુરો મુઝ મનની રે.	નેમ નગીના.
દાતા ! શિવપદના હાયક નામ ધરાવો,	
સેવકને શીઠ તરથાવો રે.	નેમ નગીના.
ત્રાતા ! ત્રિભુવનના તારક છો તમે સ્વામિ,	
સિદ્ધ અવિચળ આતમશામી રે.	નેમ નગીના.
નાથજી ! મેંતો ચરણ શ્રદ્ધાં છે તમારું,	
વળી અરજી નિત્ય ઉચારું રે.	નેમ નગીના.
પ્રભુજી ! આપો અજીત અમર પદ અમને,	
હે લાજ અમારી તમને રે.	નેમ નગીના.

ૐ શાંતિઃ રે

॥ અજરાપાર્થનાથનું સ્તવન ॥

માતા મહેલીના નન્દ-એ રાગ.

હાલા ! વામાદેવીના નન્દ ! અજરા પાર્થજીનરાજ !
 વિનતી સુણો અમ્હારી રે.
 વિનતી સુણો અમ્હારી રે, મહેર કરી મહારાજ ! આપજો
 પદ અવિકારી રે-એ ટેક.

અશ્વસેન કુલદીપક છપક, કામ કાષ મદ માન;
 વારાણસીના વાસી વિભુજી ! ધરીએ તુઝ ગુણુ ધ્યાન. હાલા.
 પ્રભાવતી રાણીના પ્રિયતમ, જ્ઞાન રચણુ બંડાર;
 તાપસ તારી નાગ ઉગારી, ત્યાગ દીયો સંસાર. હાલા.
 સંયમ રસીયા વસીયા વનમાં, સુંદર સરોવર તીર;
 વનહસ્તિ કરી ભક્તિ શિરપર, ઢોળે નિર્મળ નીર. હાલા.
 વૈર વિચારી મનમાં પ્રભુને, વડતર હેઠળ ભાળી;
 જળરી જળધારા વરસાવે, મસ્ત બની મેઘમાળી. હાલા.
 ધરણેન્દ્ર પદ્માવતી પોતે, સમય વિચારી આવે;
 મેઘ સંહારી પાપ પખાળી, પ્રભુ ગુણુ મહિમા ગાવે. હાલા.
 સમતામાં રહી કેવળ પદ લહી, અજર અમર અવિકાર;
 શિવ સુખ પામ્યા તે જીવનરની, પ્રતિમા તારણુદાર. હાલા.
 કલ્યવેલ ચિંતામણી સ્વામિ ! જગચિંતા દૂર કરતા;
 રધુનન્દનના તનની પીડા, શાસનપતિ સંહરતા. હાલા.
 સુરભુવનમાં સેવા પામી, જે પ્રતિમા બહુ કાળ;
 કળિકાળમાં જાગતી જ્યોતિ, અન્તરમાં છે હાલ. હાલા.
 જગદ્ગુરુ પદવીના ધારક, વિજય હીર સૂરિરાય;
 અજીત અમર પદ છ્દક, પોતે ગ્રેમે પ્રભુમે પાય. હાલા.
 ઉનામાં યાત્રાર્થે આવી, કર્યાં પ્રભુ દર્શન;
 મોરારજીની ભક્તિ બાળીને, અજીત થયો પ્રસન્ન. હાલા.

॥ મહુવામાં હનમંદાવીરજીનસ્તાવન ॥

કેરીયા ચાપ પ્રીતિ જિની રે-એ રાન.

મનમોહક મુઝને મૂર્તિ મળી રે, મહાવીરની; ...
 હવ દીલમાં લાગી, ધર્મ પુરંધર મહાધીરની-એ ટેક.
 મનહર મહુવામાં બહુ મોહાટા, મંદિરની છબી છાજે;
 જીવત, જીવરજીની આગળ, ત્રિકાળ નૌભવ ગાજે રે. મન.
 સિદ્ધારથ રાજના નંદન, ત્રિચલા સુત સુખકારી;
 પાપો અમહારાં કાપો પ્રભુજી ! આપો પદ અવિકારી રે. મન.
 સુમેરૂ શિખરે સુરપતિ સધળા, રનાત્રવિધિ શુભ કરતા;
 ચરણવડે ગિરિવર કંપાવો, હરિમન ચંદ્ર હરતા રે. મન.
 હમીયો ચરણે ચંદ્રકાંથીયો, તે સ્વર્ગે જઈ વસીઓ;
 અહં બાકુળા આપી પ્રભુને, સતી જીવ અતિમનહમીયો રે. મન.
 સુરનર પંથુ ગણ મળી દુઃખ કરતા, પ્રભુ સહતાં શમ ભાવે;
 ધન ધાતી ચઉકર્મ ખપાવી, અન્તર જ્યોતિ જગાવે રે. મન.
 સમવસરજીની રચના સુંદર, સુરપતિ સધળી કરતા;
 અતિશય સહ જીવર વિચરતા, નવિન કમળ પદ ધરતા રે. મન.
 આત્મજ્ઞાન આપી ભવિજનની, જડતા દૂર નીવારી;
 અજીતાનંદમાં રમતા નિશહિન, પ્રભુજીની બલિહારી રે. મન.
 વિનતી બહાલ ધરીને બહાલા, સેવકની ઉર ધરજો;
 કૃપા તણા સાગર જીવરજી ! દુઃખ અમહારાં હરજો રે. મન.
 સિદ્ધાચળમાં વાસ કરીને, અનુભવ ખ્યાલો પીધો;
 રૈવતગિરિ યાત્રાએ જતાં, પ્રભુ શુષ્ક દહાવો લીધો રે. મન.
 મંગલદૂષ હો મહાવીર મહારા, હૃદય મંદિરમાં વસીયા;
 અજીત નમે કરજોડી તમને, શિવરમણીના રસીઆ રે. મન.

ૐ શાંતિ: ૩

॥ પોતામાં હનપાઈ જીવનસાધન ॥

મહાવીરજી મુલ મહાવ ૩-એ સમ.

કેસામ એ નરનાર રે, પાશ્વે છુલ્લકા

નરજી બાજીએ છુલ્લકા રે, નાજી રિજીકા.

અમુજી ! મહાવ બીર પાલિમાં હું મળીયો,

નર બાજી નામ ! ન નમીયો રે.

અત્રેએ ! હું તો બીરમાનથી બરમાનો,

રત્નો પાશ્વેમાં પાડ્યો રે.

અત્રેએ ! મંદ તો સાચ બરમાનો બોલી,

અત્રેએમાં બીર ન ભરી રે.

રત્નોવા ! મુઝી પરનારી રાત્રી પ્યારી,

પદ્ય બીર ન કીચી લગાડી રે,

રત્નોવા ! હું તો નથી રત્નો પરનામાં,

મંદ મોહ થયો મહુ મનમાં રે.

નાથજી ! મંદ તો વિન્દા કરી મુનિવરની,

હાથો બાજ નિજ વરના રે.

નિહુનજી ! મહાવ અવગુણ સાગુ ન જોશો.

એ અનહિત મુઝમા લાપા રે

હવ નહ દરિયા, હવ દરીન ઉતારો.

હવ સાગર પાર ઉતારો રે

હવ વનમાં જામતો જાવનગર્યા હું જા-યો,

પ્રભુ ! અજી ! મનમાં જા-યો રે

ૐ શાંતિઃ ૩

॥ શ્રી અમીઝરાપાર્શ્વનાથનુંસ્તાવન. ॥

પા સુનેશ્વરા ! પ્રભુ પાર્શ્વ છનવસ-એ રાજ.

શ્રી અમીઝરા ! પ્રભુ પાર્શ્વ દુઃખ હરા !	
ત્રાતા ! દાતા ! જાતા ! માતા ! જય છનેશ્વરા !	ટેક.
કામ ક્રોધ માયાનો માર્યો, ભમીયો કાળ અનંત;	
શરણે આગો સેવક ભણી, સહાય કરે ભગવંત.	શ્રી
મોહ વૈરિએ મુંઝાવ્યો બહુ, બૂઝ્યો નિજગુણ ભાન;	
સમજાવ્યો સદ્ગુણે મુઝને, છતાં ન આવી સાન.	શ્રી.
અવગુણ ભરિયો દોષનો દરિયો, વરિયો કુમતિ નાર;	
પોતાનો ભાણી છનવરણ ! તાર તાર મુઝ તાર.	શ્રી.
પારસમણિ સમ પ્રભુતા પારક, પાર્શ્વનાથ ભગવાન !	
સ્પર્શ જરા ને યાય તમારો, ખૂણ બનું ગુલતાન.	શ્રી.
અમી વરસાવી અમર બનાવો, રાખો સેવક લાજ;	
બગદેલી બાણ સુધારી, આપો અવિચળ રાજ.	શ્રી.
મુંદર સોરક દેશમાં ચોણે, ઉના ચહેર ગુલનાર;	
વિચર્યા પૂર્વે વિજય હીર જ્યાં, પ્રભુ લેટ્યા સુખકાર.	શ્રી.
પ્રભુ ગુણ રમતાં પરગુણ વમતાં, ધરતાં નિર્મળ ધ્યાન,	
ચરણ કમગનું ચરણ ચહીને, અણત બન્યો મસ્તાન.	શ્રી.

ૐ શાંતિ: ૩

શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન.

મહાવીરજી મુજ મયાજી રે. એ રાગ.

સિદ્ધારથ સુત ! સુખકંઠારે, વીર જીજીંઠા.

ભવિષ્યાતક ચિત્તહર ચંદારે, ત્રિશલાના નંદા-એ દેર.
દયાના દરિયા ! દશમા દેવલોકથી ચવિયા,

ક્ષત્રીકુંડમાં અવતરીયારે.....વીર.

બાળુડા પ્રભુજી ! બાળપણે બળવંતા,

જગજીવનજી જયવંતારે.....વીર.

મોહનજી ! મહારા, માતાની લક્ષિતમાં રાતા,

નંદિવર્ધનના બ્રાતારે.....વીર.

પ્રિયતમ પ્રભુ ! પ્યારા, પરણ્યા યશોદા નારી,

જે પૂર્ણ પતિવ્રત ધારીરે.....વીર.

વૈરાગી વંદાલા ! ત્રીશ વર્ષે થયા ત્યાગી,

બન્યા શિવરમણીના રાગીરે.....વીર.

ત્રિભુવનના તારક ! તપ તપીયા બહુ ભારી,

જીનવરજી ! છો જયકારીરે.....વીર.

લટકાળા ! લટકે, ચંદનબાળાને તારી,

તુજ સુખડાપર જાઉં વારીરે.....વીર.

કેવળ શુણ્ણવંતા ! કેવળજ્ઞાનને પામી,

થયા શિવરમણીના સ્વામીરે.....વીર.

શરણે હું આવ્યો, સહાય લેવાને તમારી,

સ્વીકારો અરજી અમારીરે.....વીર.

મહાવીર પ્રભુ ! મહારા, હૃદય મંદિર માંહી રહેજો,

શુભ અજીત અમર પદ દેજોરે.....વીર.

ૐ શાંતિઃ ૩

॥ ॐ अहम् ॥

श्रीमद् सञ्चारित्रचूडामणि सुखसागराष्टकम् ॥

ललित.

अखिल कर्मणां ग्रन्थिभेदकं, भवनिवारकं शान्तिधारकम् ।

प्रणत सौख्यदं दीनतापहं, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥१॥

जितकलिकलौ तत्त्ववेदिनं, मथितमानसोद्भूतविक्रमम् ।

क्रमकदर्थिताऽनेकविद्धवं, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥२॥

तमकलङ्कितं वर्त्तनं स्तुतं, जनगणेः सदा यस्य शस्यते ।

परम पात्रता यत्र रानते, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥३॥

मुनिवर ! त्वयादीपितं ततं, मतिमतादृतं जैनशासनम् ।

जिनमतार्थिनस्त्वां नमन्त्यतः, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥४॥

निपमधारिणीं श्राद्धसन्ततिं, विहितवान्भवौस्तत्त्वदेशकः ।

तवगुणानहं स्तोतुमक्षमः, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥५॥

रतिकरी न यन्मूर्तिरुत्तमा, भवति कस्य सद्भूतिदायिनी ।

करुणचेतसं सम्पदालयं, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥६॥

चिरमखण्डिता भावनापरा, विमलचेतसा येन साधिता ।

शमितकामनं तं मुनिप्रियं, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥७॥

तमघघातिनं त्रातभारतं, पतितपावनं कारिताऽवनम् ।

अखिलदेहिनामात्मबोधदं, सुखपयोनिधिं श्रीगुरुं भजे ॥८॥

श्री रविसागरजी गुणकीर्तन.

गणल.

कृपास्नं क्षमावन्तं, नगद्योमङ्गलं वीरम्
गरामरसौजन्यं शं, विधातारं कलौ कामम् ।
गुणाधारं गङ्गासमं, गुणामरपादपश्रेणे—
भजध्वं प्रेमतः पौरा, रविसागरगुरुं नित्यम् ।
सदासाध्यं सतामृन्दैर्दुरालोकं विमूढानाम्—
महाभिद्धिप्रदं चित्रं, चरित्रं शोभनं यन्म ।
वृत्तायेन क्षमाभाजा, सदाचारप्रियालोका—
भजध्वं प्रेमतः पौरा, रविसागरगुरुं नित्यम् ॥
नितानङ्गं पवित्राङ्गं, प्रभाभिर्दिपितालोकं
सुयोगेन क्षितीशानां, हृदुर्व्यारोपितं तत्त्वम् ।
मुनीशानां सदाबन्धं, दुरन्तापल्लतानां
भजध्वं प्रेमतः पौरा, रविसागरगुरुं नित्यम् ॥
निराशं निर्मलाकारं, निरीहं निर्भयावेशं
निरारोगं निराशङ्कं, निरामोदं निराशोकम् ।
निरालम्बं मदालम्बं, महालम्बं मुभव्यानाम् ।
भजध्वं प्रेमतः पौरा, रविसागरगुरुं नित्यम् ॥
निरानन्दं, जगच्चन्द्रं गतानन्दम् ।

